

**ЗБОРНИК ЗАКОНА И УРЕДАБА ИЗДАНИХ У КЊАЖЕСТВУ СРБИЈИ ОД 23. ЈАНУАРА 1876. ПА ДО 1. ЈУНА МЕСЕЦА 1877. ГОДИНЕ,
КЊИГА XXIX**

Садржај

1876. г.

1. Решење, којим се укида уредба од 24. маја 1850. год. о томе какву ће артију надлежательства за своје канцеларијске послове употребљавати и у ком формату обрезивати
2. Устројство ђенерал-штаба
3. Администрација за народну војску I самосталне чете
4. Администрација за народну војску самосталног пеш. батаљона
5. Устројство целокупне војске
6. Уређење и распоред пољске и градске артиљерије и покретних артиљеријских завода у дивизијама
7. Администрација самосталног ескадрона нар. војске
8. Уређење инжињерских трупа по дивизијама
9. Уређење и распоред војног санитета
10. Правила о храни и спреми војника, коња и коморе нар. војске у време рата
11. Војна друмска служба
12. Уређење и администрација занатлијске чете у бригади
13. Администрација и уређење месарског вода у бригади
14. Уређење Администрација бригадне лаке батерије
15. Администрација самосталног пеш. батаљ. II кл. нар. војске
16. Администрација самосталне чете II кл. пар. војске

17. Администрација бригадне и дивизијске брдске батерије
18. Администрација и уређење пекарског вода нар. војске
19. Распис министра војног о надлежности решавања по молбама или жалбама због уписа или исписа из народне и стојеће војске, и о надлежности произвођења у ниже чиновне
20. Администрација самосталне дивизије у ратно доба
21. Администрација тешке пољске батерије у ратно доба
22. Администрација артиљеријског пука у ратно доба
23. Служба магацинска у ратно доба
24. Администрација самосталне бригаде нар. војске
25. Администрација коњичког пука у ратно доба
26. Указ о установљењу управе српског народног зајма
27. Администрација инжењерских оделења у ратно доба
28. Правила о српском народном зајму, са упутствима за извршење истих правила
29. Наређење о обустави плаћања у грађанским потраживањима
30. Решење о обустави извршења закона о печатњи
31. Решење о произвођењу официра за време војног спремања
32. Администрација самосталне чете стајаће војске у ратно доба
33. Администрација самосталног ескадрона стајаће војске у ратно доба
34. Администрација самосталног батаљ. стајаће војске у ратно доба
35. Администрација врховне команде у ратно доба
36. Правила о испиту зрелости за ученике гимназије и реалке
37. Замена тачке 10. правила о српском народном зајму
38. Администрација муницијских колона и градских чета у ратно доба
39. Администрација самосталне бригаде стајаће војске у ратно доба

40. Указ о поштанским таксама за стране кореспонденције
41. Пропис за походну одећу целокупне војске
42. Пропис за одећу административног особља при нар. војсци
43. Указ о образовању главних команда Дринске, Ибарске, Моравске и Тимочке војске
44. Распис, којим је јављено властима да су одређени књажеви комесари за дивизије, и у коме су разложене њихове дужности
45. Наредба о одлагању саветскога и судског одмора за ову годину и о подношају жалба за то време
46. Закон о смањивању плата, пензија и издржавања из државне касе за време рата
47. Закон о издржавању фамилија сиротних војника и добровољаца за време рата
48. Закон о употреби чиновништва и свештенства на војну службу за време рата
49. О надзору државних власти над радњом општинских власти у вршењу државних послова за време рата
50. Закон о реквизицији
51. Опредељења за кажњење кривица у војничким добровољачким четама
52. Војено-судски законик
53. Прокламација рата
54. Указ о ванредном или ратном стању
55. Закон о преком суду за време ратног стања
56. Упуства за извршење закона о смањивању плата, пензија и издржавања из државн. касе за време рата
57. Распис министра правде да се судови оближњи узајамно потпомажу судијама и званичницима
58. Закључење владино о наплати дугова за приватна потраживања од плата чиновника, званичника и служитеља за време рата
59. Наредба министра финансије, за издавање плата, пензија и издржања оним чиновницима и лицима, који врше војну службу ван свога места
60. Опредељења о одличјама у време рата
61. Упуства министра финансије за извршење закона од 17. јуна у погледу смањивања плата кметовских
62. Указ о саставу Моравске и Тимочке главне команде у једну главну команду Моравске и Тимочке војске

63. Допуна упушта од 26. јуна за извршење закона о смањењу плата, пензија и издржања за време рата
64. Решење министарског савета, да се штампа само 120.000 обвезница српског народн. зајма
65. Продужење обуставе плаћања у грађанским потраживањима докле траје ратно стање
66. Продужење обуставе извршења закона о печатњи
67. Распис министра финансије, којим се објашњава закључење владино од 2. прошлог месеца о наплати дугова од чиновничке плате
68. Додат војено-судском законнику § 12-а. (о власти корпусних команданата односно суђења)
69. Додат истоме законнику § 158-а. (о намерном осакаћењу)
70. Измене и допуне правила о српском народном зајму
71. Правило за уређивање и печатње зборника закона и уредаба
72. Одлука владе да зајам, који се добије у земљи и онај са стране, укупно не пређу 24 милиона динара
73. Уређење војених пошта
74. Закон да се државне власти управљају по буџету за 1875/6 год. најдаље до краја 1876. календарске године
75. Наредба министра војног по колико ће се издавати плате официрима, лекарима и свима који имају целу плату, од 1. октоб. па док траје рат
76. Закон, којим се одлаже извршење чл. 13. закона о ковању српске сребрне монете до сазива народ. скупштине
77. Решење да се интерес на зајам државни исплати прве године из готовине државне касе
78. Правила за сталне војене болнице
79. Уредба о подели народне војске на активну и резервну и о новој формацији корпуса
80. Указ о образовању I и II добровољачке бригаде од досадањих добровољачких корова
81. Закључење владино о необустављању плаћања поштоношама за поткивање поштанских коња
82. Закон о тарифи, по којој ће се руске кредитне или папирне рубље у главну државну благајну примати и из ове издавати
83. Указ да се досадања I добровољачка бригада и добровољачки коњички пук споје у једну добровољачку дивизијску команду
84. Указ о образовању бригада и корпуса на резервне нар. војске за време рата
85. Указ по коме се од I добровољачке бригаде образују две (I и II), а досадања II добија назив III добровољачке бригаде

86. Наређење, да се не наплаћује такса за телеграме рускога добротворног одбора у Београду
87. Указ, којим се редовна нар. скупштина за ову годину сазива на дан 30. декемб. и у исто време одлаже на 6 месеци тако да се састане 24. јуна 1877. г.
88. Закон о уређењу војених телеграфа
89. Закон да се државне власти по буџету 1875/6 рач. год. управљају и даље у 1876/7 рач. год. докле о њему не реши скупштина која ће се састати најдаље до 24. јуна 1877. године

1877. г.

1. Измене и допуне у закону о одличјама у време рата
2. Правило за извршење те допуне
3. Указ, којим се опредељује положај, права и власт начелника одељења и иншпектора у војном министарству, начелника корпусних штабова, артиљеријске управе, команданта градова, гарнизонара, референта корпусних команда, помоћника окружних команданата и помоћника артиљеријских бригадних команданата
4. Закон о увођењу државних прихода за 1875/6 рачунску годину у дневник за исту годину, о закључењу државних рачуна за исту годину и о редовном прегледању главне касе
5. Указ о сазивању велике народне скупштине на дан 14. феб. 1877. г.
6. Закон, којим се за избор те скупштине смањују рокови у изборном закону скупштинском
7. Указ, којим се наређују избори за исту велику нар. скупштину
8. Указ, којим се закључује велика народна скупштина
9. Протокол мира закључен између порте и Србије
10. Телеграм Њег. Свет. Књаза српског великом везиру у Цариграду, којим се потврђује и одобрава тај протокол
11. Султанов ферман Њег. Свет. Књ. Милану, којим се проглашава да је закључен мир између порте и Србије и повраћено стање које је постојало пре рата
12. Наређење министра војног, да престане решење од 21. октобра 1876. године о платама официра, лекара и осталих лица војених

13. Књажева прокламација о закључењу мира са портом
14. Указ којим се диже ратно стање, и којим се наређује да неки привремени закони престају, а неки за време преласка из ратног у редовно стање остају у важности
15. Указ о помоћи народу покренутом са својих огњишта и страдалом из неких пограничних округа
16. Закон, да се за грађу која буде требала за подизање кућа и других зграда пограничних страдалаца, не наплаћује такса за објаву, која је одређена у шумској уредби
17. Закон, да се на све земљоделске справе и алате, а и гвожђарију што се буде увозила за домаћу потребу пограничних страдалаца, не наплаћује никаква ђумручина нити узгредне таксе
18. Измене и допуне додатци код § § 25. и 46. закона о јавним грађевинама (Зб. XVIII стр. 82) односно оправке државних, окружних, среских и општинских здања, која су смештањем болница покварена
19. Закон, да се не наплаћује никаква ђумручина ни узгредне таксе на храну, семе и сточну пићу и у опште на ствари, које се са стране увозе за домаћу потребу ратних страдалаца
20. Указ, којим се пропис административног особља при народ. Војсци од 5. јуна 1876. год. замењује и нова правила о томе прописују
21. Указ, којим се у прописима за одело војске од 3. јула 1870. од 12. фебр. 1873. и од 5. јуна 1876. чине измене и допуне за ношњу официрску
22. Решење, да привремени закон од 11. маја и 9. августа 1876. о обустави плаћања у грађанским потраживањима, који је законом од 21. фебруара 1877. у члану II, тачка I продужен до 20. маја – остане у сили још до решења нар. скупштине, а најдаље до 24. јуна закључно 1877. год.
23. Прокламација, којом Њег. Светл. Књаз јавља, да полази у Румунију да поздрави Његово Величанство Цара Руског Александра
24. Указ, којим се редовна нар. скупштина за 1876. год. сазива у Крагујевцу на дан 19. јуна 1877. год.

~~Уведено у нови инвентар бр. 2903/11)
1 јануара 1920 год.
Београд.~~

~~XXIX~~

ЗБОРНИК

ЗАКОНА И УРЕДАБА

ИЗДАНИХ

У КЊАЖЕСТВУ СРБИЈИ

од 23. Јануара 1876. па до 1. Јуна месеца 1877. год.

XXIX. (29.)

~~МИНИСТАРСТВО
206
ПРАВО~~

У БЕОГРАДУ,

ШТАМПА И ИЗДАЊЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПариЈЕ.

1877

ЗБОРНИК

ЗАКОНА И УРЕДАВА

КНИЖИЦА

У КРАЈЕШТВУ СРБИЈИ

од 23. Јануара 1876. па до 1. Јуна месеца 1877. год.

7177 (29)

lib of
35308

У БЕОГРАДУ

ИЗДАВАЧКА КНИЖАРНИЦА СТАНИСЛАВА

1877

САДРЖАЈ

xxix. зборника закона и уредаба

од 23. Јануара 1876. па до 1. Јуна године 1877.

БРОЈ	ДАТУМ	Ш Т А Ј Е	СТРА- НА
1876.			
1	Јануара 23.	Решење, којим се укида уредба од 24. Маја 1850. год. В.ж. 1006 о томе, какву ће артију надлежности за своје канцеларијске послове употребљавати и у ком формату обрезивати.....	1. 2.
2	" 24.	Устројство ђенерал-штаба.....	2.
3	Фебруара 18.	Администрација за народну војску I. самосталне чете.....	9.
4	" 20.	Администрација за народну војску самосталног пеш. батаљона.....	21.
5	" 24.	Устројство целокупне војске.....	33.
6	" 27.	Уређење и распоред пољске и градске артиљерије и покретних артиљеријских завода у дивизијама.....	48.
7	" 27.	Администрација самосталног ескадрона нар. војске.....	59.
8	" 29.	Уређење инжењерских трупа по дивизијама.....	73.
9	Марга 1.	Уређење и распоред војног санитета....	80.
10	" 1.	Правила о храни и спреми војника, коња и коноре нар. војске у време рата.....	85.
11	" 30.	Војна друмска служба.....	106.
12	Априла 1.	Уређење и администрација занатлијске чете у бригади.....	111.
13	" 2.	Администрација и уређење месарског вода у бригади.....	123.
14	" 2.	Администрација бригадне лаке батерије.....	133.
15	" 11.	Администрација самосталног пеш. батаљ. II. кл. нар. војске.....	142.
16	" 11.	Администрација самосталне чете II. кл. нар. војске.....	155.
17	" 14.	Администрација бригадне и дивизијске градске батерије.....	167.

БРОЈ	ДАТУМ	Ш Т А Ј Е	ОТРА- НА
1 8 7 6.			
18	Априла 16.	Администрација и уређење пекарског вода нар. војске.....	178.
19	" 18.	Распис министра војног о надлежности решавања по молбама или жалбама због уписа или пензија за народне и стојбе војске, и о надлежности произвођења у низке чинове.....	189.
20	" 22.	Администрација самосталне дивизије у ратно доба.....	191.
21	" 28.	Администрација тежке коњске батерије у ратно доба.....	216.
22	" 28.	Администрација артиљеријског пука у ратно доба.....	228.
23	" 29.	Саузаба магацинских у ратно доба.....	245.
24	" 30.	Администрација самосталне бригаде нар. војске.....	260.
25	Маја 4.	Администрација коњачког пука у ратно доба.....	286.
26	" 6.	Указ о установљењу управе српског народног зајма.....	303.
27	" 9.	Администрација инжењерских одељења у ратно доба.....	305.
28	" 10.	Правила о српском народном зајму, са упућствима за извршење истих правила.....	328.
29	" 11.	Наређење о обустави плаћања у грађанским потраживањима.....	337.
30	" 11.	Решење о обустави извршења закона о исцатњи.....	339.
31	" 11.	Решење о произвођењу облира за време војног спремања.....	341.
32	" 12.	Администрација самосталне чете стајаће војске у ратно доба.....	344.
33	" 12.	Администрација самосталног ескадрона стајаће војске у ратно доба.....	352.
34	" 12.	Администрација самосталног батаљ. стајаће војске у ратно доба.....	361.
35	" 15.	Администрација архивне команде у ратно доба.....	366.
36	" 17.	Правила о испиту вредности за ученике гимназија и реалке.....	380.
37	" 18.	Замена тачке 10. правила о српском народном зајму.....	394.
38	" 20.	Администрација муниципалних колона и градских чета у ратно доба.....	395.
39	Јунија 2.	Администрација самосталне бригаде стајаће војске у ратно доба.....	414.
40	" 5.	Указ о поштанским таксама за стране кореспонденције.....	418.
41	" 5.	Пронис за пох одиу одећу целокупне војске.....	420.
42	" 5.	Пронис за одећу административног особља при нар. војсци.....	425.

БРОЈ	ДАТУМ	Ш Т А Ј Е	ОТРА- НА
1 8 7 6.			
43	Јунија 12.	Указ о образовању главних команди Дринске, Пољске, Моравске и Тимочке војске.....	430.
44	" 12.	Распис, којим је јављено властима да су одређени књажевски комесари за дивизије, и у коме су разложене њихове дужности.....	432.
45	" 14.	Наређење о одлагању саветскога и судског одмора за ову годину и о подношају жалба за то време.....	434.
46	" 17.	Закон о смањивању плата, пензија и издржавања из државне касе за време рата.....	436.
47	" 17.	Закон о издржавању фамилија сиротних војника и добровољаца за време рата.....	438.
48	" 17.	Закон о употреби чиновничтва и свештенства на војну службу за време рата.....	440.
49	" 17.	О надзору државних власти над радњом општинских власти у вршењу државних послова за време рата.....	442.
50	" 17.	Закон о реквизицији.....	446.
51	" 17.	Опредељења за кажњене кривца у војничких добровољацких четима.....	464.
52	" 17.	Војено-судски законик.....	471.
53	" 18.	Прокламација рата.....	624.
54	" 18.	Указ о напредном или ратном стању.....	632.
55	" 18.	Закон о преком суду за време ратног стања.....	634.
56	" 26.	Упућства за извршење закона о смањивању плата, пензија и издржавања из државне касе за време рата.....	644.
57	" 29.	Распис министра правде да се судови облажи узajмно потпомалу судијама и званичницима.....	646.
58	Јулија 2.	Закључење владино о исплати дугова за приватна потраживања од плата чиновника, званичника и служитеља за време рата.....	647.
59	" 8.	Наређење министра финансије, за издавање плата, пензија и издржавања оним чиновницима и лицима, који врше војну службу на свога места.....	649.
60	" 12.	Опредељења о одличјима у време рата.....	650.
61	" 17.	Упућства министра финансије за извршење закона од 17. Јуна у погледу смањивања плата кметовских.....	654.
62	" 25.	Указ о саставу Моравске и Тимочке главне команде уједну главну команду Моравске и Тимочке војске.....	655.
63	" 29.	Допуна упућства од 26. Јун. за извршење закона о смањивању плата, пензија и издржавања за време рата.....	656.
64	" 29.	Решење министарског савета, да се штампана само 120.000 облика српског народног зајма.....	658.

БРОЈ	ДАТУМ	Ш Т А Ј Е	СТРА- НА
1876.			
65	Августа 9.	Продужење обуставе плаћања у грађанским потраживањима докле траје ратно стање.....	659.
66	" 9.	Продужење обуставе извршења закона о печатњи.....	660.
67	" 11.	Распис министра финансије, којим се објашњава закључење владино од 2. прошлог месеца о исплати дугова од чиновничке плате.....	661.
68	" 11.	Додат војено судском законнику § 12-а., (о власти корпусних команданата односно судија).....	662.
69	" 23.	Додат истога законнику § 158-а., (о намерном осакћавању).....	664.
70	" 30.	Измене и допуне правила о српском народном зајму.....	666.
71	Септембра 13.	Правило за уређивање и печатње обрнцка закона и уредаба.....	667.
72	" 16.	Одлука владе да зајам, који се добије у земљи и онај са стране, укупно не пређе 24 милиона динара.....	669.
73	" 24.	Уређење војних пошти.....	671.
74	Октобра 21.	Закон да се државне власти управљају по буџету за 187 ⁹ / ₆ год. најдуже до краја 1876. календарске године.....	679.
75	" 21.	Наредба министра војног во којој ће се издавати плате официрима, лекарима и свима који имају целу плату, од 1. Октоб. на док траје рат.....	681.
76	" 23.	Закон, којим се одлаже извршење чл. 13. закона о ковању српске сребрне монете до сазива народ. скупштине.....	682.
77	" 27.	Решење да се интерес на зајам државни исплати прве године из готовине државне касе.....	684.
78	Новембра 1.	Правила за сталне војне болнице.....	685.
79	" 10.	Уредба о подели народне војске на активну и резервну и о полој формацији корпуса.....	711.
80	" 10.	Указ о образовању I. и II. добровољачке бригаде од досадашњих добровољачких корпуса.....	713.
81	" 15.	Закључење владино о необуздавању плаћања поштошима за поткивање поштанских кова.....	714.
82	" 18.	Закон о тарифи, по којој ће се руске кредитне или папирне рубље у главну државну благајну примати и из оне издавати.....	716.
83	Децембра 1.	Указ да се досадашња I. добровољачка бригада и добровољачки коњички пук споје у једну добровољачку дивизијску команду.....	719.

БРОЈ	ДАТУМ	Ш Т А Ј Е	СТРА- НА
1876.			
84	Децембра 7.	Указ о образовању бригада и корпуса из резервне нар. војске за време рата.....	720.
85	" 15.	Указ по коме се од I. добровољачке бригаде образују две (I. и II.), а досадашња II. добија назив III. добровољачке бригаде.....	722.
86	" 22.	Наређење, да се не плаћајује такса на телеграме рускога добротворног одбора у Београду.....	723.
87	" 24.	Указ, којим се редовна нар. скупштина за ову годину сазива на дан 30. Децемб. и у исто време одлазе на 6 месеца тако да се састане 24. Јуна 1877. г.....	725.
88	" 26.	Закон о уређењу војних телеграма.....	726.
89	" 27.	Закон да се државне власти по буџету 187 ⁹ / ₆ рач. год. управљају и даје у 187 ⁹ / ₆ рач. год. докле о њему не реши скупштина која ће се састати најдуже до 24. Јуна 1877. године.....	731.
1877.			
90	Јануара 19.	Измене и допуне у закону о оличјама у време рата.....	733.
91	" 19.	Правило за извршење те допуне.....	735.
92	" 23.	Указ, којим се одређује положај, права и власт начелника одељења и инструктора у војном министарству, начелника корпусних штабова, артиљеријске управе, команданта градова, гарнизонара, резервних корпусних команди, помоћника окружних команданата и помоћника артиљеријских бригадних команданата.....	736.
93	" 27.	Закон о увођењу државних прихода за 187 ⁹ / ₆ рачунску годину у дневних за исту годину, о закључењу државних рачуна за исту годину и о редовном прегледању главне касе.....	738.
94	Фебруара 1.	Указ о сазивању велике народне скупштине на дан 14. Феб. 1877. г.....	740.
95	" 1.	Закон, којим се за избор те скупштине смањују рокови у изборном закону скупштинском.....	741.
96	" 1.	Указ, којим се наређују избори за исту велику нар. скупштину.....	744.
97	" 16.	Указ, којим се закључује велика народна скупштина.....	745.
98	" 16.	Протокол мира закључен између порте и Србије.....	746.
99	" 18.	Телеграм Нев. Свет. Ђазана српског великом везиру у Цариграду, којим се потврђује и одобрава тај протокол.....	748.

ГОД	ДАТУМ	Ш Т А Ј Е	СТРА- НА
1877.			
100	Фебруара 20.	Султанов ерман Нег. Свет. Књ. Милану, којим се проглашава да је закључен мир између порте и Србаје и поправено стање које је постојало пре рата.....	749.
101	" 20.	Варешње министра војниг, да престане решење од 21. Октобра 1876. године о ала-тама официра, лекара и осталих лица во-јених.....	752.
102	" 21.	Књажев прокламација о закључењу мира са портом.....	753.
103	" 21.	Указ којим се дише ратно стање, и којим се наређује да неки привремени закони престају, а неки за време преласка из рат-ног у редовно стање остају у важности....	756.
104	" 21.	Указ о помоћи народу покренутом са сво-јих отаџина и страдалом из неких погра-ничних округа.....	760.
105	Марта 7.	Закон, да се за грађу која буде требала за подизање кућа и других зграда погра-ничних страдалица, не наплаћује такса за објаву, која је одређена у шумској уредби.	763.
106	" 12.	Закон, да се на све земљоделске справе и алате, а и гвоздарију што се буде увозила за домаћу потребу пограничних страдалица, не наплаћује никаква ђумручина нити узгре-дне таксе.....	765.
107	" 16.	Измене и допуне додатци код § § 25. и 46. закона о јавним грађевинама (36. XVIII. стр. 82.) односно исправке државних, окруж-них, ереских и општинских здања, која су смештених болница поковарена.....	767.
108	Априла 2.	Закон, да се не наплаћује никаква ђум-ручина ни узредне таксе на храну, семе и сточну шићу и у опште на ствари, које се са стране увозе за домаћу потребу ратних страдалица.....	770.
109	Маја 6.	Указ, којим се прописе административног особља при народ. војсци од 5. Јуна 1876. год. замењује и нова правила о томе про-писују.....	772.
110	" 8.	Указ, којим се у прописима за одело вој-ске од 3. Јуна 1870. од 12. Фебр. 1873. и од 5. Јуна 1876. чине измене и допуне за пош-ћу официрску.....	776.
111	" 17.	Решење, да привремени закон од 11. Маја и 9. Августа 1876. о обустави плаћања у грађански потраживањима, који је законом од 21. Фебруара 1877. у члану II. тачка I. продужен до 20. Маја, — остане у сили још до решења нар. скупштине, а најдаље до 24. Јуна закључно 1877. год.....	780.

ГОД	ДАТУМ	Ш Т А Ј Е	СТРА- НА
1877.			
112	Јуна 1.	Прокламација, којом Нег. Света. Књаз јавља, да пољани у Румунију да поздраве Његово Величанство Цара Руског Алек-сандра.....	782.
113	" 1.	Указ, којим се редовна нар. скупштина за 1876. год. сазива у Крагујевцу на дан 19. Јуна 1877. год.....	783.

РЕГИСТАР

xxxix-га зборника закона и уредаба

А.

Авансовање — подофицира и официра за време ратног спремања, в. произвођење.

Административног — особља при народној војсци, в. одећа.

Администрација — за народну и стајаћу војску — I. Самосталне чете стр. 9. — Самосталног пешачког батаљона стр. 21. — Самосталног ескадрона стр. 59. — Занатлијске чете у бригади стр. 111. — месареког вода стр. 123. — Бригадне лике батерије стр. 133. — Самосталног пешачког батаљона II. класе народне војске стр. 142. — Самосталне чете II. класе народне војске стр. 155. — Бригадне и дивизијске брдске батерије стр. 167. — Пекарског вода народне војске стр. 178. — Самосталне дивизије у ратно доба стр. 191. — Тешке пољске батерије у ратно доба стр. 216. — Артиљеријског пука у ратно доба стр. 228. — Самосталне бригаде народне војске стр. 260 — Коњичког пука у ратно доба стр. 286. Инжињерских одељења стр. 305. — Самосталне чете стајаће војске стр. 344. — Самосталног ескадрона стајаће војске стр. 352. — Самосталног батаљона стајаће војске стр. 361. — Врховне команде стр. 366. — Муницијских колона и градских чета у ратно доба стр. 395 — самосталне бригаде стајаће војске стр. 414. —

Активна — војска види народне. —

Алати — и справе бесплатно да се страдалицима пограничним даду, в. Помоћ. —

Са стране за њих набављени ослобођавају се ђумручине, в. Увозна.

Артија — у канцеларијама какоће се и каква набављати, употребљавати и обрезавати. Уредба о томе од 24. Маја 1850 год. ВМ 1006. Укинута; решење од 23. Јануара 1876. год. стр. 1.

Артилерије — пољске и градске уређење и распоред стр. 48. —
Артилериски — заводи у дивизијама покретни. в. Артилерије. — Пук
 у ратно доба. в. Администрација.
Артилеријске — Управе начелника права и власт. в. Положај.

Б.

Баталјона — пешачког самосталног народне војске. в. Администрација.
 — Пешачког самосталног П. кл. народне војске. в. Администрација.
 — Самосталног стајаће војске. в. Администрација. —
Батерије — в. Артилерије. — Бригадне лаке. в. администрација. —
 Бригадне брдске. в. Администрација. — Тешке пољске в. Администрација. —
Болице — војне сталне правила од 1. Нов. 1876. стр. 685.
Болничарско — одељење. в. Санитета.
Брдска — в. дивизијска батерија. в. Администрација.
Бригада — занатлијска чета њена. в. Администрација. — Њен месарски
 вод. в. Администрација. — Њена лака батерија. в. Администрација.
 — Њена брдска батерија. в. Администрација. — Самостална
 народне војске. в. Администрација. — Самосталне стајаће војске.
 в. Администрација. — Добровољачка I и II. в. Добровољца. — и
 корпус резервне војске образовање. в. Народне. — Добровољачка
 I, II, и III. в. Добровољца. —
Буџет — за 1875/^а. рачунску годину да остаје до краја календарске
 1876. закон 21. Октобра 1876. год. стр. 679. — да се по њему
 власти управљају и даље у 1876/^б. рач. год. дакле о њему не
 решити скупштина, закон од 27. Децембра. стр. 731.

В.

Варредно — стање проглашено. в. ратно. — Стање престало. в. редовно.
Велка — народна в. скупштина.
Власт — корпусних команданата односно суђења. в. војне судски за-
 коник. — Начелника одељења и инспектора у војном министар-
 ству, начелника корпусног, артилеријске управе, команданата гра-
 дова, гарнизонера, резервната корпусних, помоћника, оружних
 команданата и артилеријских бригада. в. Положај. —
Вод — месарски у бригади. в. Администрација. — Месарски народне
 војске. в. Администрација. —

Војених — пошта уређење од 24. Септембра 1876. стр. 671. — Те-
 леграфа уређење од 26. Децембра 1876. стр. 726.
Војено-судски — законик печатан 8. Априла 1876. у пројекту уводи
 се у живот са исправкама, указом од 17. Јуна 1876. стр. 471 и 477
 — Додат му § 12-а о власти корпусних команданата. 11. Августа
 1876. стр. 662. — Додат му § 158-а о намерном осакаћењу. 23
 Августа 1876. стр. 664.
Војна — друмска служба. в. Друмска. — Служба магацинска. в. ма-
 гацинска. — Служба у опште за време рата распростире се на чи-
 новничтво и свештенство. в. Чиновника. — Болница. в. Болница.
Војника — народних за време рата. в. Храма. — Сиротних породица
 за време рата. в. Издржање.
Војног — санитета уређење и распоред. в. Санитета. —
Војске — в. Народне. в. Стајаће. — Администрација в. Администрација.
 — Устројство. в. Целокупне. — Артилерије пољске и градске
 распоред. в. Артилерије. — Целокупне походна. в. Одеља. — Обра-
 зовање четири војске и њихове команде: Дринске, Ибарске, Моравске
 и Тимочке в. Главна команда. — инжинирских трупа уређење. в.
 Инжинирских. — Уређење и распоред војног санитета. в. Санитета.
 — О храни и спреми војника, коња и коморе народне војске у
 ратно доба. в. храна. — О унису или испису из војске и о произ-
 вођењу у чинове код народне војске по решаву. в. надлежност.
Врховне — команде у ратно доба. в. Администрација. —

Г.

Гарнизонера — права и власт, види положај.
Гвошћарија — са стране за пограничне страдалце наше ослобођена
 ђумручине. в. Увозни.
Гимназија — ученици како полажу испит зрелости. в. Испит.
Главна — команда Дринске, ибарске, моравске и тимочке војске обра-
 зована 12. Јуна 1876. стр. 430; — команда моравске и тимочке
 војске састављена у једну главну команду 25 Јуна 1876 стр. 655.
 — каса и њени приходи и рачуни за 1875/^а год. в. државна каса.
Градова — командити; власт и права њихова. в. Положај.
Градске — в. Артилерије — чете в. Администрација.
Грађа — за подизање кућа и других зграда пограничних страдалца.
 да се сече по бесplatној објави, решење од 7. Марта 1877. стр. 763

Грађанска — потраживања в. Обустава.

Грађевина — закон односно исправке зграда државних, окружних средских и општинских за време рата порушених, допуњен 16. Марта 1877. стр. 767.

Д.

Депеше — не плаћа в. Добротворни.

Дивизија — в. Артиљерије. — в. Инжњирске. — Брдске батерије, в. Администрација. — Самостална у рачно доба, в. Администрација. — Комесар књажев при вој. в. књажев комесари. — Добровољачка, в. Добровољаца.

Динара — коваче одлаже се в. сребрне монете.

Дневник — државне касе да се за 187⁵/₆ рач. год. продужи водити у 1877. в. Државна каса.

Добровољаца — сиротних издржање породица и сређивање пољских послова за време рата, в. Издржање. — Кривице како се казне закон од 17 Јуна 1876 стр. 464 — образовање I и II добровољачке бригаде из досадањих добровољачких корова од 10 новембра 1876. стр. 713. — спајање I бригаде и коњачкога пука у једну дивизијску команду од 1 Децембра 1876 год. стр. 719. — од I бригаде образовање две (I и II) а досадања II добија назив III бригада, указ од 15. Децембра 1876. стр. 722.

Добровољачка — бригада I и II. класе, в. Добровољаца. — Дивизијска команда, в. Добровољаца. — Коњачка пуковња, в. Добровољаца. — бригада I образована у I и II а II добија назив III, в. Добровољаца.

Добротворни — Руски одбор у Београду не плаћа таксе за телеграме, наређење од 22 Децембра 1876. стр. 723.

Допуна — Упутства за извршење закона о смањивању плата, в. Смањивање. — законика в. војно-судски. — Правила, в. Зајам. — и измена закона, в. одличја. — Закона изборног в. Изборни. — Закона о грађевинама, в. грађевина.

Дрва — за грађу погранични страдалници да сечу са беслатном објавом, в. Грађа.

Државна — Власт надзирава над пословима општинским, в. Општинска. — каса да се прегледа редовно од 1. Маја 1877. државни рачуни за 187⁵/₆ год. да се тога дана закључе, и вођење прихода државног за исту годину у дневник продужи код окр. каса до 1

Априла а код главне касе до 1 Маја 1877 г. решење од 27. Јануара 1877. стр. 738. — издања смештањем болница за време рата покварена, како да се исправе в. грађевина.

Државни — приходи за 187⁵/₆ год. види државна каса.

Дринске — Војске образовање команде, в. Главна.

Друмска — војна служба стр. 106.

Дугова — плаћање зауставља се, в. Обустава. — Од смањених плата необуштавање, в. смањивање. —

Дужности — књажевних комесара код дивизија, в. Књажеви комесари. — војне, за време рата чиновништва и свештенства, в. Чиовника. —

Ђ.

Ђенерал-штаба — устројство, од 24. Јануара 1876. стр. 2. —

Ђумрук — за земљоделске сирове и алате са стране набављене, в. увозна.

Ђумручина — за земљоделске сирове и алате за пограничне страдалце набављене да се не плаћа в. увозна.

Ђумручка — тарифа односно земљоделских алата и сирови за наше пограничне страдалце, в. увозна.

Е.

Ескадрона — самосталног народне војске, в. Администрација. — самосталног стијање војске, в. Администрација.

Ж.

Жалбе — Због гнуса или испуса из војске, в. Надлежност. — За време одмора саветскога и судског за 1876 год. одложеног поднашање, в. одмор.

З.

Забране — Прибелешке а и друга обезбеђења престају, в. обстава.

Завода — артиљерских покретних у дивизијама, в. Артиљерије. — Санитетских војених, в. Санитета. —

Задржаване — плата, пензија и надница за дугове, в. Смањивање.
Зајам — српски народни. Указ о његовом установљењу, од 6 Маја 1876. стр. 303. — Правила о њему и унутства за извршење истих правила од 10 Маја 1876. стр. 328. — Замена тачке 10. ових правила расписе мџн. оивисаје од 18. Маја 1876. стр. 304. — Број облиговца одређен у 120.000 комада решењем министарског савета од 29. Јула 1876. стр. 658. — Измене и допуна правила, од 30 Августа 1876. стр. 666. — Да не пређе више од 24. милиона динара по решењу мџн. савета од 16 Септ. 1876. стр. 669. — Интерес наш за прву годину, да се исплати из готовине државне касе, решење од 27 Октобра 1876. стр. 684. — У руским кредитним или папирним рубљама — тарифа за њихово примане и издавање од 18 Новембра 1876. стр. 716. —

Закон — о печатњи извршење, в. обуштава. — О узимању од општина и појединих за време рата в. Реквизиција. —

Закопик — в. војноосудски.

Закопи — Привремени за време рата издати неки престаји важити, а неки остали и даље у снази в. редовно стање. —

Замѣна — тачке 10 правила, в. Зајам.

Занатлијске — чете у бригади, в. администрација.

Зборника — закона и уредаба уређивање и печатање. Правила о томе од министра правде прописана 13 Септембра 1876. стр. 667.

Званничника — плата за време рата, в. смањивање. — Употреба на војену службу за време рата в. чиновника. — Узајмно помагање у суседним судовима в. суд. — Дугеви на платама, в. смањивање.

Зграде — државне, окружне српске и општинеке смештањем болница поковане како да се оправе. — в. грађевина.

Задања — смештањем болница покована в. грађевина.

Земљоделске — справе и плати бесплатно страдалицима пограничним да се дају, в. Покољ. — Са стране за њих набављена ослобођавају се од ђумручнице, в. увозна.

Зрелости — Испит за ученике гимназија и реалне, в. испит.

И.

Ибарске — војске команда, в. главна.

Избори — народних посланика за велику народну скупштину сазвану у Београду за дан 14. Фебруара 1877 указ од 1. Фебруара 1877 стр. 744.

Изборни — закон скупштински измењен и допуњен за сазив в. поредне скупштине под 1. Фебруара 1877. стр. 744.

Извршења — у грађанским потраживањима в. обуштава — закона о печатњи заустављање, в. обуштава.

Издржање — из државне касе за време рата смањено, в. смањивање. — Породица и уређивање пољских послова сиротних војника и добровољаца за време рата; закон од 17 Јуна 1876 стр. 438 —

Измена — тачке 10, правила в. зајам, — и допуна правила в. зајам, и допуна закона в. одлагања — закона изборног в. изборни.

Изуи — за сечење дрва за грађу погранични страдалицима да не плаћају в. грађа.

Инженирских — трупа по дивизијама уређење стр. 73. — одељена у ратно доба Администрација, в. Администрација —

Интерес — на српски народни зајам за прву годину, в. зајам.

Инспектори — у војној министарству каква права и власт имају в. положај.

Испис — из војске в. надлежност.

Испит — зрелости за ученике гимназија и реалне правила о томе од 17. Маја 1876. стр. 380. —

Ј.

К.

Кажњене — кривца у четама, в. доброполица.

Канцеларијске — Артије набавка, употреба и обривање, в. Артија.

Каса — државна, пени приходи и рачуни за 187³/₄. рач. год. в. државна каса.

Кметовске — плата, в. смањивање. — унутства за извршење в. смањивање. —

Књажева — прокламација о рату в. прокламација — прокламација о закљученом миру в. прокламација, — о путовању у Румунију в. путовање.

Књажеви — комесари за дивизије и њихове дужности. Распис о томе од 12. Јуна 1876. стр. 432. —

Коване — српске монете, в. сребрне.

Колони — муницијских и чета градских в. администрација.

Команда — врховна у ратно доба, в. администрација — дринске, ибарске, моравске и тимочке војске, в. главна. — моравска и тимочка, састављена у једну, в. главна.

- Команданата** — корпусних власт суђења, в. војено судски Законик — градова права и власт, в. положај.
- Комесари** — за дивизије, в. Књажевци.
- Коморе** — народне војске, храна и сирема в. храна. —
- Кова** — храна и сирема у ратно доба, в. храна — поштанских, в. поткивање.
- Ковички** — нук у ратно доба. — в. администрација. — добровољачки нук, в. добровољаца. —
- Кореспонденција** — стране поштанске, в. таксе.
- Корова** — добровољачких в. добровољаца.
- Корпуса** — војске нова формација в. народне. — резервне војске образовање, в. народне. —
- Корпусних** — Команданата власт суђења в. војено-судски. — штабова начелници њихова права и власт, в. положај.
- Кредитне** — руске рубље пошто ће се примати в. зајам.
- Кривце** — в. добровољаца.

Л.

- Лазе** — бригадне батерије в. администрација.
- Лекара** — плата за време рата в. смањивање.

М.

- Магацинска** — Служба у ратно доба стр. — 245.
- Машинске** — артије употребљаване по канцеларијама надлежатељства, в. Артија.
- Месарски вод** у бригади, в. администрација.
- Мир** — са отоманском портом закључен, протокол тога мира од 16. Фебруара 1877, стр. 746. — књажев телеграм којим се одобрава тај протокол, од 18. Фебруара 1877, стр. 748. Султанов ферман књазу Милану о закљученом миру од 21. Фебруара 1877, стр. 749. — књажева објава народу, в. прокламација — повратак редовног стања у земљи. — в. редовно.
- Молбе** — Због униса или исписа из војске, в. надлежност.
- Моравске** — војске команда, в. главна.
- Мораторијум** — види обустава.
- Муницијских** — колона и градеких чета, в. администрација.

Н.

- Надзор** — државних власти над општинским — в. општине.
- Надлежност** — решавања по молбама и жалбама због униса или исписа из народне и стајаће војске и произвођења у ниже чинове определена расписом министра војног од 18. Априла 1876, стр. 189.
- Намерно** — осакаћење, в. војено судски законик.
- Наредба** — Министра финансије о издавању плата, пензија и издржавања онима, који су на војеној служби, в. плата.
- Наређење** — о плаћању дугова, в. обустава.
- Народна** — в. скупштина.
- Народне** — војске I. самосталне чете, в. администрација. — Самосталног пешачког батаљона, в. администрација — Самосталног ескадрона, в. администрација. — Сирема и храна у време рата, в. храна. — Самосталног пешачког батаљона II. класе, в. администрација. — Самосталне чете II. класе, в. администрација. — Пекарски вод, в. администрација. — Самосталне бригаде в. администрација — Особља одело, в. одећа. — Подела на активну и резервну по указу од 10. Нов. 1876 стр. 711. образовање бригада в. корпуса из резервне војске указ од 7. Децембра 1876, стр. 720.
- Народни** — српски в. зајам. — Посланици за велику скупштину, в. изборни.
- Народу** — у пограничним окрузима страдао, в. помоћ.
- Начелник** — станице, в. друмска служба. — одељења у војном министарству, корпусног штаба, артиљеријске управе, какву власт имају, в. положај.
- Нижих** — чинов произвођења, в. надлежност.
- Новаца** — српских ковања, в. сребрне.

О.

- Обвезнице** — српскога народног зајма, в. зајам.
- Обезбеђење** — у грађанским потраживањима зауставља се, в. обустава.
- Објава** — рата Турској в. прокламација. — за сечење грађе за кућа и остале зграде потражним страдалицима бесплатна в. грађа.
- Објашњење** — о задржавању дугова од плата и т. д. в. смањивање.
- Образовање** — главних команди Дринске, Ибарске, моравске и тимочке војске, в. главна. — I и II добровољачке бригаде, в. добровољаца — бригада и корпуса из резервне војске, в. народне војске.

- Обрезивање** — артије по канцеларијама в. артија. —
- Обустава** — плаћања у грађанским потраживањима; закон од 11. Маја 1876. стр. 337. — Извршена закона о печатњи и његових измена и допуна; закон од 11. Маја 1876. стр. 339. — Продужење обуставе плаћања од 9. Августа 1876. стр. 659. — продужење обуставе извршена закона о печатњи од 9. Августа 1876. стр. 660. Обустава плаћања продужена до 24. Јуна закључно 1877. решењем од 17. Маја 1877. стр. 789.
- Одбор** — руски у Београду в. добротворни.
- Одељена** — инжењирских у ратно доба. в. администрација.
- Одећа** — походна целокупне војске прописана 5. Јуна стр. 429 — административног особља при парадној војсци прописана 5. Јуна 1876. стр. 425. — Нов пропис за одећу овог особља од 6. Маја 1877. стр. 772. Намене и допуне прописа за пошћу официрску од 8. Маја 1877. стр. 776.
- Одличја** — у време рата, закон о томе од 12. Јула 1876. стр. 650. намене и допуне овога закона од 18. Јануара 1877. стр. 733. правило о извршењу ових измена и допуна од 19. Јануара 1877. стр. 735.
- Одмор** — саветски и судски за 1876 год. одложен и шарење о подношају жалба, од 14. Јуна 1876. стр. 434.
- Окружна** — здања и зграда смештањем болница покварена в. грађевина.
- Оправка** — здања и зграда смештањем болница покварених в. грађевина.
- Општине** — за време рата издржавају породице сиротних војника и добровољаца и сређују им послове. в. издржање. — у вршењу државних послова за време рата стоје под надзором државних власти; закон од 17. Јуна 1876. стр. 442.
- Општинских** — здања и зграда смештањем болница покварених исправке в. грађевина.
- Осакађење** — намерно. в. војено судски законик.
- Особља** — административног при парадној војсци в. одећа.
- Озидира** — за време ратног спремања в. произвођење — плата по колико да се издаје. в. смањивање.

II.

- Папирне** — руске рубље пошто ће се примати. в. зајам.
- Пекарски** — вод народне војске. в. администрација.
- Пензија** — за време рата в. смањивање. — издавање онима који врше војну службу. в. плата.

- Печатње** — в. зборник.
- Печатње** — закон обуставља се в. обустава.
- Пешачког** — батаљона самосталног народне војске. в. администрација.
- Пијонирске** — в. нижинирске.
- Плата** — чиновника, практиканта и служитеља за време рата в. смањивање. — пензија и издржања издавање онима који су на војној служби шарење од министра финансије, од 8. Јула 1876. стр. 649.
- Плаћања** — у грађанским потраживањима в. обустава. — дугова од смањених плата в. смањивање. — продужење. в. обустава. — поштованама да се не обустављају в. поткивање.
- Погранични** — становници наши, који су остављањем својих отаџина страдали да се помогну. в. помоћ.
- Подозла** — в. народне војске.
- Подовицира** — за време ратног спремања в. произвођење.
- Покретних** — артиљеријских завода в. артиљерије.
- Полагање** — испита зрелости за ученике гимназије и реалке; правила о томе в. испит.
- Положај** — права и власт виших звања војених по указу од 23. Јануара 1877. стр. 736.
- Пољске** — в. артиљерије. — тенке батерије в. администрација. — послове сиротних војника и добровољаца за време рата општине уређују. в. издржање.
- Помогање** — судова суседних узајамно са судијама и аваницицима. в. суд.
- Помоћ** — страдалицима нашим на граници да се учини у средствима за живот и опстанак указ од 24. Фебруара 1877. стр. 760.
- Помоћници** — окружних команданата и артиљеријских бригадних команданта какву власт имају в. положај.
- Понтонирске** — в. нижинирске.
- Породице** — сиротних војника и добровољаца за време рата в. издржање.
- Посланика** — народних за велику скупштину на дан 14. Фебруара 1877 год. сазвану бирање в. избори.
- Послове** — пољске сиротних војника и добровољаца за време рата општине уређују. в. издржање.
- Поткивање** — поштанских кола да се исплаћује поштованама и за време рата решење министарског савета од 15. Нов. 1876. стр. 714.
- Потраживања** — у опште. в. обустава. — од чиновника пензионара, и т. д. в. смањивање.

- Походна** — одећа целокупне војске. в. одећа.
- Пошта** — в. војених.
- Поштанске** — стране кореспонденције. в. таксе.
- Поштанских** — коња в. поткивање.
- Поштовошама** — плаћање за поткивање поштанских коња. в. поткивање.
- Права** — и власт виших звања војних в. положај.
- Правила** — о храни и спреми војника, коња и коморе народне војске у ратно доба. в. храна. — о српском народном зајму. в. зајам. — о полагању испита зрелости за ученике гимназија и реалке. в. испит. — за сталне војне болнице. в. болнице. — о уређивању и печатању в. зборника. — о извршењу измена и допуна закона в. одлучија.
- Преки** — суд за време рата. Закон о томе. од 18 Јуна 1876. стр. 634
- Пресуда** — судских извршење у грађанским потраживањима зауставља се в. обустава.
- Привремени** — закони неки престали важити а неки остали и даље у важности. в. редовно стање.
- Прихода** — државних за рач. 1875/6 год увођење. в. државна каса.
- Продужење** — плаћања в. обустава. — обустава извршена закона о печатњи. в. обустава.
- Произвођење** — у ниже чинове у народној војсци и жалбе због тога које надлежни да решава в. надлежност — подопцира и опцира стајаће војске за време ратног спремања: указ од 11. Маја 1876. стр. 341.
- Прокламација** — рата Турској од 18. Јуна 1876. стр. 624. — о закљученом миру са отоманском портом од 21. Фебруара 1877. стр. 753.
- Пропис** — за походну одећу целокупне војске. в. одећа. — за одећу административног особља при народној војсци. в. одећа.
- Протокол** — о закљученом миру — са отоманском портом. в. мир.
- Пук артилериски у ратно доба**. в. администрација. — коњички¹ у ратно доба. в. администрација. — коњички добровољачки в. добровољача.
- Путовање** — књажево у Румунију, да поздравља Руског цара Александра: прокламација од 1. Јуна 1877. ст. 782.

Р.

- Рана** — в. храна.
- Распис** — министра војног о надлежности решавања молби или жалби због уписа и исписа из народне и стајаће војске и произвођења

у ниже чинове в. надлежност. — Министра унутраш. дела. в. књажеви комесари. — Министра правде о узајамној помагаву судова. в. суд. — Министра финансије за издржавање плата, пензија и издржања онима, који су на војној служби. в. плата. — Министра финансије којим се објашњава задржавање потраживања од смањених плата в. смањивање.

- Распоред** — в. Артилерије. в. санитета.
- Рат** — објављен Турској. в. прокламација.
- Ратна** — спрема народне војске. в. храна.
- Ратно** — или ванредно стање проглашено 18 Јуна 1876. стр. 632. — ово стање престало. в. редовно.
- Рачуни** — државни за 1875/6 рач. год. в. државна каса.
- Реалке** — ученици како полажу испит зрелости. в. испит.
- Редовно** — стање повраћено указом од 21. Фебруара 1877 и неки привремени закони укинати а неки остали и даље у важности. стр. 756.
- Резервна** — војска в. народне.
- Реквизиција** — за време рата закон о томе од 17 Јуна 1876. стр. 446.
- Решарадија** — здања и зграда смештањем болница поварених в. грађевина.
- Резеренти** — корпусних команданата какву власт и права имају. в. положај.
- Решавање** — по молбама и жалбама због уписа или исписа из војске. в. надлежност.
- Решења** — судски у грађанским потраживањима извршења. в. обустава.
- Рубље** — руске кредитне или папирне в. Зајам.
- Руске** — кредитне или папирне рубље пошто ће се примати в. Зајам.
- Руски** — Одбор у Београду. в. добротвори.

С.

- Савезски** — одмор за 1876 год. одложен. в. одмор.
- Самосталне** — I чете народне војске в. Администрација. — II чете народне војске в. Администрација. — Дивизије у ратно доба. в. Администрација. — бригаде народне војске. в. Администрација. — чете стајаће војске види администрација. — бригаде стајаће војске. в. администрација.
- Самосталног** — пешачког батаљона. в. администрација — ескадрона в. Администрација. — пешачког батаљона II класе народне војске

- в. администрација. — ескадрона стајаће војске. в. администрација
— батаљона стајаће војске в. администрација. —
- Самоуправа — општинска в. општина.
- Санитета — војног уређење и распоред стр. 80.
- Свештеника — употреба на војну службу за време рата в. чиновника.
- Семе — за усев бесплатно да се изда страдалицима пограничним в. Помоћ.
- Сиротних — војника и добровољаца породице и сређивање пољских послова за време рата. в. издржање. — Становника наших на граници пострадалих од рата помагаче. в. Помоћ.
- Скупштина — народна редовна за год. 1876 сазвана на дан 30 Децембра исте године и одложена до 24 Јуна 1877 указом од 24 Децембра 1876. стр. 725, велика сазвана на дан 14 Фебруара 1877 указ од 1 Фебруара 1877. стр. 740, бирање посланика за њу в. избори. — закључена уста скупштина 16 Фебруара 1877 год. указ од 16 Фебруара 1877. стр. 745. Редовна народна скупштина за 1876. год. сазива се на дан 19 Јуна 1877. у Крагујевцу: указ од 1. Јуна 1877. стр. 783.
- Скупштински — закон измењен и допуњен. в. избори.
- Слобода штампе зауставља се в. обустава.
- Служба — војна в. друмски. — в. магацинска. — војна за време рата распростире се и на чиновнике и свештенике. в. чиновника.
- Смањивање — Плата, пензија и издржања из државне касе за време рата; закон од 17 Јуна 1876. стр. 436 упутства за извршење његово; од 26. Јуна 1876. стр. 644, незадржавање дугова приватних од смањених плата, закључење владино о томе од 2 Јуна 1876. стр. 647. Допуна упутства за извршење закона о смањивању плата од 29 Јуна 1876. стр. 656. Упутства за извршење закона у погледу смањивања плата кметовских од 17 Јуна 1876 стр. 654. објашњење о незадржавању дугова од 11 Августа 1876. стр. 661. — Плата официрима, лекарима и свима, који имају целу плату, наредба министра војног од 21. Октобра 1876. стр. 681. — За грађанске чиновнике и служитеље, престало в. редовно. — За официре и војне лекаре престало по наређењу министра војног од 20. Фебруара 1877. стр. 752.
- Справе — и плати страдалицима пограничним. в. помоћ — са стране за њих набављене — ослобођају се ђумручине. в. увозна.
- Спрема — војника, коња и коњаре народне војске у време рата. в. храна.
- Сребрне — српске монете ковање одаже се 23. Октобра 1876. стр. 682.
- Средства — обезбеђена заустављају се в. обустава.

- Сређивање пољских послова сиротних војника и добровољаца за време рата. в. издржање.
- Среска — здања и зграде смештањем болница покварена в. грађевина
- Српске — монете ковање в. сребрне.
- Српски — народни. в. зајам. — Цопац в. сребрне. —
- Стајаће војске. — Самосталне чете. в. администрација. — самосталног ескадрона. в. администрација. — самосталног батаљона. — в. администрација. — самосталне бригаде. в. администрација.
- Стална — војна в. болница.
- Станице — војне в. друмске.
- Становници — наши на граници, који су остављањем својих општина пострадали да се помогну. в. помоћ.
- Стока — за војне потребе набављена да се даде страдалицима на граници в. помоћ.
- Страдалци наши на граници да се помогну. в. помоћ.
- Стране — кореспонденције поштанске в. таксе.
- Суд — в. преки. — суседни да помаже један другог узајамно са судијама и званичницима, распис мин. правде од 29 Јуна 1876. стр. 646.
- Судија — и званичника суседних судова узајамно помагаче в. суд.
- Судски — одмор за 1876 год. одложен в. одмор. — законик. в. војне судски.
- Султанов — ферман књазу Милану в. мир.

Т.

- Таксе — поштанске за стране кореспонденције, одређене указом од 5. Јуна стр. 418 — за телеграме руски добротворни одбор да не плаћа в. добротворци. — за објаве по шумској уредби за сечу грађе погранични страдалци не плаћају, в. грађа. — узгредне на ђумручима. в. увозна.
- Тарифа — о примању у нашу државну благајну руских кредитних или намирних рубаља. в. зајам. ђумручка односно земљоделских справа и плата са стране набављених за наше пограничне стадалце. в. увозна.
- Телеграме — не плаћа. в. добротворци.
- Телсграма — уређење. в. војних.
- Тешке — пољске батерије у ратно доба. в. администрација. —
- Тимочке — војске команди в. главна.
- Трупа — по дивизијама уређење. в. нижинирских

В.

У.

- Увођење** — државни приходи за 1875./6 год. в. државна каса.
- Увозна** — ђукручина на земљеделске сирине, алате и гвожђарију са стране за пограничне страдалце да се не плаћајуе закон од 12. Марта 1877. стр. 765. Ни на храну, семе и сточну нићу и у онито на ствари које се за ратне страдалце увозе стр. 770.
- Указ** — о установлењу, в. зајам. — о поштанским таксама за стране кореспонденције, в. таксе, о образовању главних команди динске, пбарске моравске и тимочке војске в. главна. — о ванредном или ратном стању в. ратно, о образовању I и II добровољачке бригаде, в. добровољаца. — о образовању бригада и корпуса из резервне војске, в. народне. — о образовању I, II и III, добровољачке бригаде, в. Добровољаца — о праву и власти извесних војних звања, в. положај. — о сазивању велике народне скупштине за 1877 год. в. скупштина. — о бирању народних посланика за ту скупштину, в. избори — о њеном закључењу, в. скупштина. — о повраћају редовног стања у земљи, в. редовно. — о помагању страдалца пограничних, в. помоћ.
- Укидање** — уредбе о набавци и употреби канцеларијске артије в. артија. —
- Упис** — у војску, в. надлежност.
- Употреба** — чиновничтва и свештенства на војну службу за време рата, в. чиновника.
- Упутства** — за извршење закона о смањивању плата и т. д. в. смањивање. — у погледу смањивања кметовских плата в. смањивање. — допуна упутстава првих, в. смањивање. — за извршење правила о зајму. — в. зајам.
- Уредба** — о подели војске на активну и резервну, в. народна. — шумска односно објаве за сечу грађе пограничним страдалцима, в. грађа.
- Уређење** — и распоред, в. администрације. — трупа по дивизијама, в. пажњиварске. — војног санитета, в. санитета — запатлијске чете у бригади, в. администрација. — месареког вода, в. администрација некареког вода, в. администрација. — пошта, в. војених. —
- Уређивање** — в. зборника.
- Установљење** — српског народног, в. зајам.
- Устројство** — в. ђенералштаба. — војске в. целокупне. —
- Ученици** — гимназија и реалке како полагају испит зрелости, в. испит.

Ф.

- Ферције** — саветске и судске за 1876 год. одложене в. одмор.
- Ферман** — султанов кџалу Милану, в. Мир
- Формат** — обрезивања канцеларијске артије, в. артија.
- Формација** — корпуса нова, в. народне војске. —

Х.

- Храна** — и сирема војника, коња и комора народне војске у ратно доба правила о томе, стр. 85. — за војене потребе набављена и остале потребе за живот и онстанак нужне пограничним страдалцима да се изда в. помоћ.

Ц.

- Царина** — в. ђукручина.
- Целокупне** — војске устројство од 24. Фебруара 1876 г. стр. 33. — војске походна в. одећа. —

Ч.

- Чете** — I самосталне народне војске, в. администрација. — чете за ватлијске, в. администрација. — самосталне II класе народне војске, в. администрација. — самосталне стајаће војске, в. администрација. — градеке и колоне муницијске, в. администрација.
- Чинова** — пажњих у војсци произвођење в. надлежност.
- Чиновника** — плата или пензија за време рата смањена в. смањивање. — и свештеника употреба на војну службу за време рата; закон од 17. Јуна 1876. стр. 440. — дугови на смањеним платама, в. смањивање. —

Ш.

- Школа** — гимназија и реалке ученици како полагају испит зрелости, в. испит.
- Штаба** — устројство, в. ђенерал штаба. — корпусног начелник власт и права, в. положај.
- Штампе** — слободне заустављање, в. обустава.
- Шумска** — уредба односно објаве за сечу грађе пограничним страдалцима, в. грађа.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

Решење народне скупштине Ми смо потврдили
и потврђујемо:

„Да се уредба од 24. Маја 1850 године. В.М. 1.006. збор V. стр. 251. укине“.

Наш министар финансије нека овај указ изврши

23. Јануара 1876 год.

У Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Заступник министра финансије,
Министар грађевина*

Ј. ЗДРАВКОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости Божијој и воли народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег војног министра а на основу члана 3-ћег закона о устројству војске прописали смо и прописујемо следеће

УСТРОЈСТВО ЋЕНЕРАЛШТАБА

Чл. 1.

У круг рада Ћенералштаба спада: извршивање свију оних послова, који се односе на устројство војске, на изражавање њено и њених старешина, на прибирање потребних војних података о својој и суседним земљама, на израђивање карата, на прикупљање и писање ратне историје, на потпомагање врховног и других већих команданата војних у стратегијским и тактичким пословима, у опште на спрему свега онога, што је за рат потребно.

Чл. 2.

За вршење Ћенералштабних послова постоји у мирно време:

1. Главни Ћенералштаб под војним министром за целу војску, као саставни део војног министарства;

2. дивизијски Ћенералштаб под командантом дивизије за ту дивизију.

Осим свих Ћенералштабова биће при свакој бригади народне војске по један Ћенералштабни официр као шеф бригадног штаба, који ће вршити Ћенералштабне послове при бригади.

Чл. 3.

Главни Ћенералштаб има три одељења и општу канцеларију.

Чл. 4.

Прво одељење израђује све оне послове који се односе на устројство и изражавање војске и њених старешина, куда спада и војна академија у погледу научном; даље постављање војске и бојне силе у опште у ратно стање; прикупљање потребних дата о војскама и војним установама, о ратним средствима и размештају њиховом по стратегијским местима, како у својој тако и у суседним земљама, и најпосле да израђује послове који се тичу управе војском, т. ј. потпомагања врховног и других већих команданата војске у свима стратегијским и тактичким предузећима.

Чл. 5.

Друго одељење врши послове, који се односе на војничко премеравање Србије, на састављање за војну потребу нужних карата, на снимање и израђивање разних војничких планова, на осматрање и

проучавање земље своје и суседне у погледу географском, топографском и статистичком и т. д.

Чл. 6.

Треће одељење прибира дата за ратну историју, пише их, уређује и чува, и под њим стоје библиотеке и цела ђенералштабна архива.

Чл. 7.

У општој канцеларији, чији је начелник уједно помоћник начелнику главног ђенералштаба, израђују се они послови, који се тичу личних одношаја ђенералштабних официра. У њу спадају послови тајни и сви они, који не иду у круг кога одељења. Под њом стоји експедиција за сва одељења, и она дели послове по одељењима.

Чл. 8.

На челу главног ђенералштаба стоји начелник, који је у исто време и начелник целог ђенералштабног кора, и има ранг дивизијара; а тако исто и свако одељење у главном ђенералштабу има свога начелника.

Чл. 9.

Ђенералштаб сваке дивизије састоји се из начелника и једног до два ђенералштабна официра.

Чл. 10.

Начелници одељења у главном ђенералштабу и начелници ђенералштабова дивизијских имају она иста права, која су устројством команда и штабова прописана за шефа дивизијског штаба стајаће војске.

Чл. 11.

Начелник главног ђенералштаба, начелници одељења и опште канцеларије и начелници дивизијских ђенералштабова постављају се указом.

Чл. 12.

Послови дивизијског ђенералштаба у главном су ово:

1.. Да израђује све оно, што се односи на распоред, покрет и дејство војске те дивизије;

2.. Да проматра земљу у војном погледу у кругу дивизије, и да прикупљена дата уређује;

3.. Да прибира извештаје о војсци, земљи, и свему, што је по војнички важно, у областима пограничним суседних држава, и

4.. Да води надзор над свим оним што се тиче спреме у дивизији за становање марш и бој.

Чл. 13.

Ђенералштабни официр при бригади врши у главном све оне послове, у кругу своје бригаде, који су прописани за ђенералштаб дивизијски.

Чл. 14.

У мирно време ђенералштаб броји:

Начелника главног ђенералштаба	1
Начелника одељења у главном ђенералштабу	4
Ђенералштабних официра у главном ђенералштабу	10
Начелника дивизијских ђенералштабова	6

Генералштабних официра у овим Генералштабовима	14
Генералштабних официра при бригадним штабовима	19
Генералштабних официра за остале службености	5
Свега	59

Чл. 15.

Генералштаб састављају Генералштабни официри вишег и нижег реда до поручика закључно.

Чл. 16.

Генералштаб се попуњује официрима из свију родова оружја (пешадије, коњице, артилерије, инжињерије) и има засебну униформу.

Чл. 17.

Генералштабним официром може бити само онај, који је свршио војну академију у Србији или на страни, који је за тим служио неко одређено време при коме роду оружја, и који иза тога положи прописни испит.

Начин, како ће се спремати они, који се за прелазак у Генералштаб јаве, и колико ће при ком роду војске и при Генералштабу и којим редом служити, прописује се нарочитом уредбом.

Чл. 18.

У Генералштаб могу се превести само поручици и капетани, који положе испит за Генералштабног капетана.

Чл. 19.

У интересу усавршавања и Генералштаба и војске, т. ј. да би и Генералштаб имао што способније и интелигентније официре, и војска што боље вође, — поставља се као правило, да се Генералштабни официри, пошто пробаве извесно време при Генералштабу, преводе у фронт у исти род оружја, у коме су и пре били.

Чл. 20.

Осим Генералштабних официра, а нарочито у недостатку ових, министар војни на предлог начелника главног Генералштаба, одређиваће и официре из војске, да врше како при главном Генералштабу тако и при дивизијским и бригадним штабовима, дужности било начелника, односно шефа, било остале послове одређене за Генералштабне официре.

Чл. 21.

У време рата може врховни заповедник војске, кад се укаже потреба, на предлог начелника главног Генералштаба преводити у Генералштаб без обзира на члан 17. и 18. ове уредбе, и оне официре из фронта, који су већ вршили Генералштабне послове и у опште дотадашњим радом својим доказали, да су за службу Генералштабну довољно спремљени.

Чл. 22.

Кад је рат, онда се од главног Генералштаба образује Генералштаб врховном заповеднику целе војске и командатима армијским.

Чл. 23.

Подробнија наређења за службене одношаје и вршење послова у овим Ђенералштабовима, прописаше министар војни.

Чл. 24.

Уредбом овом мења се § 3. закона о устројству војног министарства од 19 Фебруара 1864 год. у толико, у колико су неки у том §-у изложени послови опште војног оделења њоме сада пренесени у круг рада Ђенералштаба.

Наш војни министар нека се стара о извршењу ове уредбе.

24. Јануара 1876. год.
у Београду ФН 577.

М. М. Обреновић, с. р.

*Министар војни,
почасни ађутант Његове Светлости,
вицеокрем*

Јих. Николић, с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА НАРОДНЕ ВОЈСКЕ.

I. САМОСТАЛНЕ ЧЕТЕ.

Чета је прва најмања самостална пешачка јединица у администрацији.

Састав чете.

Чета је састављена из четири вода а сваки вод из неколико десетина; на врху чете стоји четовођа (четник) као заповедник у тактичком дисциплинарном и административном погледу; водовима заповедају водници а десетинама десетари. —

Водови се називају по реду I-ти, II-ти, III-ћи, IV-ти вод, десетине по реду у својим водовима I-ва, 2-ва, 3-ћа, 4-та и т. д. десетина I-ог, II-ог, III-ег, IV-тог вода.

Бројни састав чете.

1 Четовођа	Преп. 24
4 Водника	3 Добшара
1 Комисар	1 Месар (василин)
1 Писар	2 Занације за одело
1 Двајесник	2 Занације за обућу
15 Десетара	154 Редови војника
1 Трубац	
	Свега 186 дула

За првос 24 човека

Комисар регрутује се са војницима у кругу чете. Месар и занације припадају се само онда, кад се чета одделила, и остају за сво време при чети.

За поддржавање и попуњавање чете са свима потребима, постоји комора, чије је устројство следеће:

Устројство четне коморе.

Четна комора дели се на:

1. Штабовску комору.
2. Стројну провизијант комору.
3. Магацинску провизијант комору.

1. Штабовску комору састављају четири коморице и то:
4 коморице за тројицу на коњима	1. коморица за канцеларију, касу и прилог четовође.
	2. коморице за муницију (попуњујућу).
	1. коморица за воду (са потребним прибором).

Свега 4 коморице.

Ова се комора регрутује још у мирно доба у кругу своје чете, а при мобилизацији чете (кад се на ратну ногу поставља) скупља се на четно зборно место.

2. Стrojну провијант комору састављају осам коморица подељених у два одељења. Она носи храну за чету за 2 дана и то:

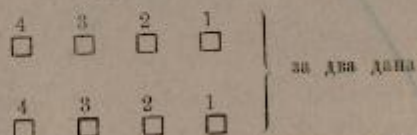
а. Подељење од 4 коморице носи храну за сву чету и комору за један дан.

б. Подељење од 4 коморице носи храну за сву чету и комору за други дан.

Овакоом деобом из сваког подељења долази по 1-аи коморица на сваки вод који носи храну за цео вод и комору за један дан (види слику 1).

Слика 1.

СТРОЈНА КОМОРА.

Ова се комора регрутује у кругу чете још у мирно доба.

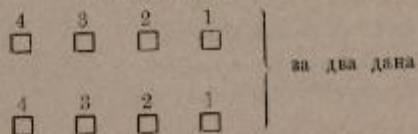
3. Магацинску провијант комору састављају шестнајест коморица подељених у два одељења и 4 подељења; свако подељење 4 коморице носи храну за сву чету и комору за један дан.

Четири подељења носе храну за сву чету и комору за 4 дана (види слику 2.)

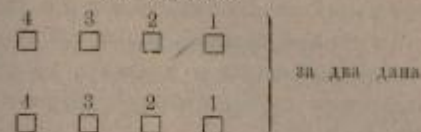
Слика 2.

МАГАЦИН. КОЛА.

I. одељење.

II. Одељење.

Разброј коморе.

Чим коморице дођу на четно зборно место, четни комисар као командант коморе, раздеоји ће их овако:

1.. Одеји ће за себе коморице, по својим водовима.

2.. Избра ће по 2 коморице из сваког вода (свега 8) састави ће заједно, и то ће назвати прво одељење или стрoјна комора.

3.. Ово одељење поделиће на 2 подељења од 4 коморице (из сваког вода по 1.)

Остале коморице зову се магацинска комора и њу комисар разбраја за себе овако:

1.. Изабраће по 2 коморице из сваког вода (свега 8) и саставиће заједно, и то ће назвати друго одељење.

2.. Остали 8 коморица назваће треће одељење.

3.. Свако одељење поделиће на подељења од 4 коморице (за сваки вод по 1.)

Напослетку назначи ће на свако одељење по 1 старешину или десетара из самих тих коморица, ако није већ пре одређен био, или ако није дошао.

Штабовска комора и прво одељење провијант коморе биће код свију без разлике дивизија на коњима; друго и треће одељење провијант коморе на коњима или колима према дивизијама.

Текнина коју провијант комора носи, опредељује се према броју људи и коња; за основ служиће правила о храни и спреми војника коња и коморе.

Поступак коморе на маршу.

Штабна комора иде непосредно за четом, за њом стрoјна провијант комора, обе под заштитом артиљерије. Оба одељења магацинске коморе марширају под једном командом. Ако нема опасности иду на 2 сахата ила чете иначе ближе и под заштитом чете.

У каквој ће се колони маршовати, да ли по 1, 2, 3, или 4 зависи од ширине пута; командант ће наредити како ће се ићи као и који је сваком одељењу старешина.

За време марша повезана су два и два коња.

Свако одељење иде укупно а сва под командом комисара.

За време пренада на маршу и у опште, један ће коморџија чувати два пара коња, остали се боре пушком и јатангом или заузећу позицију или како најгодније буде.

За време одступања, комора иде пред четом старајући се да се чети неакрчи пут; за случај наглог одступања комора неће чекати чету, да јој храну изда, но стоварује нужну храну за чету на погодном месту, поставља стражу код ње и продужава одступање.

Поступак коморе за време становања.

Коморџије ће се улогорити позади чете по „правилнима о лагеровању.“ Чим се комора исправи, онда или иде натраг и магацинџија или се реквизицијом (узимањем од становника) попуњава; водопона се стара, да је чета свагда са водом снабдевена.

Увиди ли четовођа, да се чета може у близу разместили по кућама, он може размештање наредити, но комора и други возови — ако их има — морају се разместили ван или на крају села под заштитом.

Поступак коморе за време боја.

Кад се чета бори, тада ће четни командир одредити место комори по свакојачко тако, да муницијска комора и водопона буду на мети за попуњавање муниције и давање воде, друге коморџије могу бити даље позади у добром закљону али свакад што више у свези са четом.

Како је четни комисар командант коморе, то ће он одржавати све у реду и о свему четнику рапортовати. --

Начин снабдевања храном.

Чета се снабдева храном за 10 дана и то:

Сваки војник носи са собом (од куће) резервне хране за 3 дана по правилнима прописаним „о храни и спреми војника, коња и коморџија“; некимита ће добити 3 оброка на бригадном зборном месту.

На бригадном зборишту, издаће се војницима још по један оброк за текућу потребу, 6 сталних 6 оброка на сваког човека и коња раздаће се комори, и она ће се натоварити према горњем разброју.

На тај начин носиће:

I. Одељење (2 пододељења) храну за сву чету и комору за два дана.

II. Одељење (2 пододељења) храну за сву чету и комору за два дана.

III. Одељење (2 пододељења) храну за сву чету и комору за два дана. Тако сва три одељења носе храну за 6 дана.

Поштом утрошене хране биће или из магацина или реквизицијом свакад по уверењу или потребињу четног командира.

Набавка хране за чету.

Набавка хране за чету може бити на два начина реквизицијом, или из магацина;

I. Реквизицијом (узимањем од општина или становника) — при томе ће четни командир као самосталан у опште управљати по прописима закона о реквизицији; но свакад ће одредити место где ће се, шта ће се и колико реквизирати.

Пошто је све то одређено иде четни комисар са комором према потреби придатом заштитом и уверењем (четничковим) да реквизира; но при томе ће гледати, да на једн начин изврши, заискам од свеског старешине или појединих грађана — ако старешине нема — и тек пошто је све могућно покушао, извршиће насила.

Ако се појави потреба да се мора за више дана реквизирати, тада ће се поред хране и преносна средства реквизирати, која се могу дуже времена при чети задржати; реквизиран човек и коњ или стока долази трећег дана на четно продовољство (храну), при одласку добија уверење по образцу.

Ако старешина места (кмет) или грађани пристају да на једн начин храну издасерују (издаду), тад ће им четни комисар одредити рок и место — изаслата комора и заштита очекује на одређеном месту; но место наља да је на сваки начин ван села (на путу повратном).

Непристане ли се на једн начин, тада ће четни комисар по својој памети наредити насилно извршење — у својој земљи поднеће и тужбу четовођи.

Ако комисар реквизира више но на шта је овлашћен биће крив по закону о реквизицији.

За доказ да је комисар за реквизицију овлашћен, издаће месном старешини уверење, које му четни командир издаје, пре него што у реквизицију пође; пошто је све преднеге подпуно примио, захтева од месног старешине уверење да је реквизицију извршио по наређењу; ово уверење предаје по домаћку четнику. — (Оба уверења по образцима.)

При насилном реквизирању узмеће се само оно што је наређено, при том не кварити, и онде, где није потребно тражити, не рунити имале и куће.

У нашој земљи извршиће се по закону о реквизицији.

2. Из магацина, комисар иде са провијант комором другог одељака — пошто је ова предала трупиној комори — у магацин, предаје потребне магационару, од њега узиме храну и товари; при томе нази на товарише и поредак тако, да коњи долазе по реду водава и да коморнице једно другом помажу.

Раздавање хране.

Кад ће се храна чети раздавати, четни командир наређује.

У време раздавања, комора под командом комисара долази трупи и зауставља се иза линије батара; од сваке десетине доћи ће десетина са појединим војником и узети храну за десетину (која заједно кува), осим тога к коморницама доћи ће и прикомандовани, да узму своје оброке.

Прикомандовани подељени су на водове следећим начином:

I. воду.

1 Четовођа
1 Водник
1 Трубац или добошар
2 провијант комор. (2 коња)
1 Штабовски „ (1 коњ)
1 Завијација

---

7 људи (3 коња)

II. воду.

1 водник
1 комисар
1 трубац или добошар
1 занација
2 провијант коморнице (2 коња)
1 штабовски „ (1 коњ)

---

7 људи (3 коња)

III. воду.

1 водник
1 месар
1 трубац или добошар
1 занација
2 провијант комор. (2 коња)
1 штабовски „ (1 коњ)

---

7 људи (2 коња)

IV. воду.

1 водник
1 ливјесник
1 трубац или добошар
1 занација
2 провијант коморнице (2 коња)
1 штабовски коморница (1 коњ)
1 месар

---

8 људи (3 коња)

Ова подела треба при товарињу да се најтачније врши.

Одељак чете, која полази на предстражу, треба пре подиза да узима или храну из коморе (1 текући оброк) за 24 сата и то: леба и готова смека по без варива и меса или да употребе резервну храну — свакад према зановести четовође.

Касанин који је придат чети стално, гониће и врати потребну стоку. Место за краве стоке треба бирати позади чете, и кад се хтедне да

које, тада ће се одредити по један војник из сваког вода у помоћ месару, по свршетку клавња и деобе меса, сваки ће од оних војника примати месо за свој вод и десетину.

Деобу меса надзираваће четни комисар са четним дежурним и то тако, да се месо подели на водове и десетине по следећем реду:

1. Десетина.

За: 1 четника
4 водника
1 комесара
1 писара
1 ливјесника

---

8 људи

2. Десетина.

За: 3 добошара
1 трубаца
4 штабовске коморнице

---

8 људи.

3. Десетина.

За: 8 стројних провијант коморница

---

8 људи.

Ако је и магацинска провијант комора код чете, тада свако пово одељење (8 људи) образује по једну десетину — дакле две, и оне се при деоби меса морају такође урачунати.

Деоба водава.

I. вод.

За: 4 десетара
39 редовних војника
1 занацију

---

44 човека.

II. вод.

За: 4 десетара
39 редовних војника
1 занацију

---

44 човека.

III. вод.

За: 4 десетара
38 редовних војника
1 занацију

---

43 човека

IV. вод.

За: 3 десетара
38 редовних војника
1 занацију
1 месара

---

43 човека.

Кратки упут за четовођу.

Стручне дужности четника побројане су у правилима унутрашње службе и устројству команди и штабова стајаће

и наредне војске:“ по овдје су још у кратко изложени напредно прилике. Шта ће и како у истим радити, показује следећи упут:

а. Лако болесне војнике спровестиће са њиховом свој спремом у погодна, погодна места на лечење; ако може подвоз рекирарати, тада по потреби може болеснике са четом даље повести.

б. Тешко болесне војнике спровестиће ваљат одушељив из пушке са муницијом и осталом спремом — сас одело и храно.

в. Од погнутих четника ће се старати да покупи ствари, нарочито пушку с муницијом, које ће се ствари у комори носити, да би се њима могли нови војници наоружати; о броју оружја и муниције као и остале спреме подносиће извешће свој предпостављеном.

г. За оружје и осталу спрему кад је покварена и изложена за време службе, даље за оружје побеглих војника, кад је чета морала одступити, четник неодовава.

Дужности комисара.

Он је непосредни командант целе коморе, а да би лакше са истом управљао, одређени су још у мирно време при свакој одељењу десетари који у него доба и дужности коморачке врше.

Дужност је десетара да одржавају строг ред у својим десетинама (одељењима), они рапортују комисару о свему што се у комори дешава.

Комисар води списак целе коморе — од људи, коња или кола и предаје писару бројно стање коморача и стоке сваког дана, за понути дневника и рапорета, а и он — комисар — да би на тај начин лакши преглед имао.

Он се стара о раздавању и понути хране и осталих потреба за чету.

Кад комора укључи маршује, предузима команду и управља комором тако, како ће чета свуда и у свако време имати нужне потребе.

Дужности писара.

Писар је у чети придат четнику да га у свима административним дужностима подпоможе.

Он води:

- А.) Списак четни по рекрутацији и затим:
- а.) Прозивнице.
- б.) Дневник људства.
- в.) Списак стоке.
- г.) Рапорте.

- д.) Требовања и признанице срачувавања.
- е.) Дневник причања и издавања хране за људе и стоку.
- ж.) Рачун о причању и издавању муниције.
- з.) Инвентар ствари и списак продаје.
- и.) Уверења реквизиционна и књигу уверења.
- к.) Дневник касе.
- л.) Назод о стању касе.
- м.) Списак стоке за клање.

Вођење горенаведених књига, спискова и рачуна прописано је у следећој настави:

1. Свака чета има ће при себи списак, у коме ће поименце бити означене: старешине и редови војници потребни у чети, и тај списак попуњаваће се по потреби место свих старешина и војника, што су из чете на којим начиним отишли, и дејствовати престали.

2. Осим овога списак водиће се прозивни списак, као што је образац под а.)

У овај списак из списка главног бр. 1, уписаће се све старешине и војници, и сваког дана у одређено време прозив ће се извршити.

Онима, који су на месту, не ће се никакав знак стављати.

Онима који буду болесни, у овој рубрици дана, кога се прозив чини ставиће белешку б.

Онима који су код куће остали белешку и.

- који су умрли белешку у.
- који су погинули белешку и.
- који су остали белешку в.
- који су на одобревом отсуству белешку о.
- који су у бегству белешку б.
- који су одкомандовани белешку „од“.
- који су прикомандовани белешку „прик“.

Даље у том истом списку после основице чете (списак под бр. 1) долазиће се попуња људства војника — а осим тога и свако дневно прикомандовање других војника из других части војске, заробљених, реквизираних или иначе на којим начиним, и белажиће се престајање ових под чете.

3. Исто тако водиће се списак стоке што се при чети буде налазило по образцу под в.

У овај ће се списак стоке сваки дан белажити што је на месту а и што буде прираћивало на којим начиним.

4. Из списка прозивног људства под бр. 2. и списка од стоке под бр. 3. састављаће се дневник по образцу б., (који ће се упути у једну

квенту за м. дана трајућу), и сваки дан бележити целокупно стање људства и стоке као што је у дневнику рубрикама разјасњено.

Четовођа дужан ће бити уверавати се о исправности свакодневног вођења прозивног списка људства и списка стоке, и онда ће се дневник потписати као што је на образцу назначено.

5. Из овог дневника попуњеног сваки дан, састављаће се ризпорт о стању људства и стоке сваког дана, као што је образац под г. и подносити коме треба.

6. Кад чета буде упућена да самостално што ради и за потребе буде добијала суму новчана, она ће онда водити и дневник од новчаног примања и давања као што је образац под в.

На левој страни уводиће писар редом оне суме, што се буду примале и од кога, а на десној страни оне суме што се буду издавале.

Четовођа који ће новац чувати и за њега одговарати, ако може да узме документ на издату суму нека узме, а ако не узмогне, онда нека потпише примано новца у дневнику, испод суме да ју је и примио, ко буде знао писати а који не зна писати онда да га потпише који од старешина чете или војника из чете.

По рубрикама јасно је, шта ће се у коју уписивати у примању а шта и у коју у издавању.

7. Ако се буде наредило: да четовођа даде седмо — 15—22 и 30 дневни извод примања и давања новца онда ће он по дневнику кесе извести у један извод као што је образац под з., и у њему ставити целокупну суму примања за оно време за које се извод подноси са остатком новца од прошлог поднесеног извода, и показати тада целу суму примања, а на страни издавања показати сву суму издату за време за које се извод подноси, и показати на послетку шта за даљи потрошак још остаје.

8. За снабдевање чете нужним потребама ма каквим, издаваће се онима од којих се што прима требовање по образцу под д, а када се узмогне 15 дневно или месечно, замењиваће се требовања.

9. Са признаницама по образцу под к. д. које ће се издавати онима, од којих је потребе узимао, а требовања узме натраг и уништити их.

Нека се сваки при издавању признанице добро прорачува по требовањима, јер доцнија изговори да ово или оно примио није а у признаницу стављено је, не ће се признавати.

10. Даље, водиће се дневник примања и издавања јестива за зупе по образцу под е, и сваког дана ту ће се бележити шта се буде при-

мало а и шта се буде издавало. Примање и издавање продуживаће се даље у протоколу кад се испуне оне партије.

11. Исто тако у њему као под бр. 10 водиће се рачун о примању и давању робе нужне за стоку по образцу под и. е.

12. Старешине народне војске које примају ма какву плату из државне кесе, примаће такође код свога батаљона у своје време, а ако би се чета самостално где задржала, може четовођа и друге старешине узети плату из чете на признаницу и после код батаљона примити своју плату и кесу од куда су узели плату привремено, понути са сумом извођем.

13. Чета водиће списак примљене и издате муниције као што је образац под ж. у коме рубрикама је објашњено шта се у коју уписује. Ако се буде у складница или чему другом шиљала муниција, то ће се стављати у рубрику означену „у чему“.

14. Чета ће осим тога водити један списак по образцу под м, од примљене стоке крупне и ситне, која ће се употребљавати на храну чете или ће се ова стока предавати другим частима, и на страни примања бележиће што буде примано, а на страни издавања потрошак или издавање — предаје другима. — Кома од закладе стоке и леј предаваће се или најближим магацинима или сталним радницима.

15. Кад чета буде оружје, какве ствари, оруђа или ма шта друго и ма којим начином примања, она ће бележити у инвентар по образцу под н., у примање, а кад буде издавала, нека на страни издавања покаже коме је и шта издала, а

16. О издавању ствари састављаће се списак по образцу под к. з., и пошто се преда и примање поднесе, чуваће предаваоц списак за доказ да је ствари предао доде, докле се не разреши од сваке одговорности скончане са радњом по части чете коју је под командом својом имао.

17. Све деловодство и рачуноводство чете кад се буде наредило предаће четовођа батаљону своје, и од њега очекиваће разрешење од одговорности.

18. Кад четовођа према потреби што реквизири на вачни који је одређен, издаваће од своје стране уверења онеме од кога што реквизирира по образцу под п. и то што се добије уписиваће се у надлежне књиге, осим тога

19. Водиће се књига о овим уверењима по образцу под к. и.

Каква ће уверења давати оштинске или приватне личности од којих је што реквизирирано види се на образцу под к. и. а.

20. Четовођа прима и издаје новац и води дневнике кесе ако је добро писмен иначе водиће писар дневник и састављати потребне изводе.

У присуству комесара чиниће се издаци и он ће стављати свој потпис „видно комесар Н. Н.“

21. При откупитању резвирираних људи и стоке као и осталих војника, издаваће се уверења по образцу под Н.

Ф. №. 1544.

18. Фебруара 1876.

у Београду.

Министар војни
пуковник

Јих. Николит. с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА САМОСТАЈНОГ ПЕШАЧКОГ БАТАЉОНА

САСТАВ БАТАЉОНА

Батаљон је састављен из батаљонског штаба и 4 чете.

Батаљонски штаб.

Бројни састав.

	КОВА	СЕЈИНА
1. командир батаљона	2	— 1
1. батаљ : ађутант	2	— 1
1. „ комесар	1	— } 1 сејиз
1. „ лекар	1	— } 1 сејиз
1. комерцијски водник	1	— } 1 сејиз
1. казначеј батаљ.	1	— } 1 сејиз
1. Заставник	—	—
1. батаљ : трубач	—	—
1. „ добошар	—	—
1. „ месар	—	—
1. „ пушкар	—	—
1. „ писар	—	—
2. занатлије за одево	—	—
2. „ „ обућу	—	—
2. двајестника коморс.	2 кова	—

Свега 18 људи . . . . . 10 кова и 4 сејиза

Овакав је састав штаба батаљона кад су чете у батаљону; иначе
отпадају :

1 батаљ. :	месар
1 „	пушкар
2 занат. :	за одево
2 „	за обућу

6 људи.

По ако је батаљон у саставу бригаде, тада отпадају занатлије а само остаје месар и пушкар.

Чете су у саставу батаљона када су најмање две под командом батаљонског командира.

За издржавање батаљонског штаба постоји његова комора; за издржавање чета постоји иренис — (самосталне чете.)

Устројство коморе батаљонског штаба.

Комора батаљонског штаба дели се на:

1. Штабовску
2. Стрoјну профижант и
3. Магацинску профижант комору.

1. Штабовску комору састављају:

у штабовској комори постоје:	1. Коморија за бат. канцелар. и пртљак батаљонског командира.
	1. Коморија за пртљак ађутанта и комисара.
	1. " " водовођу.
	1. " " батаљонског лекара и коморијског водника.
	6. " " муницију пешачку.

Свега 10 коморија међу њима 1. десетар,

у стрoјној профижант комори постоје:	2. Стрoјну профижант комору састављају:
	2. коморије: они носе храну и фураж за цео батаљонски штаб и комору за 2 дана; између њих двојице 1 је десетар.
	3. Магацинску профижант комору састављају 4 коморије: они носе храну и фураж за цео батаљонски штаб и комору за 4 дана; између њих 4 коморије, 1 је десетар.

Овако је устројена комора код бригада:

- I. *Шабачке, Ваљевске, Подринске, Чачинске, Ужичке и Рудничке*;
- II. Код бригада: *Београдске, Смедеревске, Пожаревачке, Браничевске, Крајинске, Црнобелске, Књажевачке, Делџиничке, Тузларске, Крагујевачке, Крушевачке и Јагодинске.*

Стрoјна комора састоји се из:

1. коморије са колима запрегнутим са 2 коња: они носе храну и фураж за цео штаб и комору за 2 дана.

Магацинска комора састоји се из:

1. коморије са колима запрегнутим са 2 коња и
1. коморије са колима воловским.

Свега 2. коморије: они носе храну и фураж за цео штаб и комору за 4 дана.

Између њих двојице 1 је десетар.

Све коморије без разлике бригада, регрутују се још у мирно доба у кругу батаљона.

Разброј коморе.

Чим коморије батаљонског штаба дођу на батаљон или бригадно збориште, батаљонски комисар као заповедник целе коморе батаљона у администрацијском погледу поделиће их овако:

1. Одвоји ће коморије за штабовску комору по устројству њеном.
2. Одвоји ће 2 коморије за стрoјну код бригада под I. или једног комору, с колима код бригада под II.

3. Остале 4 коморије, саставиће у једно одељење и назваће магацинска комора код бригада под I., а код бригада под II. 1 коли волска и 1 коли воловска саставиће у једно и назваће магацин. комора.

Тежина коју стрoјна и магацинска профижант комора носи, одређује се према броју људи и коња, за основ служи ће „правила о храни и спреми војника, коња и коморе.“

Поступак целе коморе у батаљону.

1. На маршу.

Кад је батаљон укупан, маршује овим редом:

За батаљоном иде штабовска комора батаљонског штаба, за њом штабовске коморе чета, по реду марша самих чета.

Целом штабовском комором командује један двајесник коморијски.

За последњом штабовском комором, иде стрoјна комора батаљонског штаба, за њом стрoјна коморе чета по реду марша самих чета; целом стрoјном комором командује 1 двајесник коморијски.

За стрoјним коморама, иду магацинске коморе и то:

Ако има опасности, иде една за последњом стројном комором овим редом :

Прво магацинска комора батаљоног штаба, затим магацинска комора појединих чета, по реду у кој чете маршују, и тада команду над магацинском комором предузима 1 двајесник, који је штабовском комором командовао, и команду над штабовском, предузима батаљони комисар.

Цела комора батаљона маршује под заштитом пријергарде, под командом водника.

Ако нема опасности, онда се свако постројена магацинска комора може на по на и до читавог дана марширати позади задржати и тада команду над њом предузима водник коморничјски.

У каквој ће се колони маршовати, да ли по 1, 2, 3 или 4, зависиће од створа пута; командант ће наредити како ће се њи, као и који је сваком одељку старешина.

За време марша повезана су два и два коња.

За време пренади на маршу и у опште, један ће коморничја чувати два пара коња, остали се боре нушком и јатаганом или заузећ познцију или како најзгодније буде.

За време отступања, комора иде пред батаљоном, старајући се да батаљону пут не закочи; за случај наплог отступања, комора неће чекати батаљон да му храну даде, не стоварије нушну рану за батаљон на згодном месту, поставља стражу код ње и предузима отступање.

2. За време становања.

Коморничје ће се улогорити позади батаљона, сваки према својој чети, коморничје батаљоног штаба иза средине батаљона.

Сва пак по „правилима о логоровању.“

Чим се комора испразни, она или иде назад к магацинским или се реквизицијом (узимањем од становника) попуњава; воденоше се старају да је батаљон свагда са водом снабдевен.

Увиди ли батаљони командир, да се батаљон може у близу размести по кућама, он може размештање наредити, по комори и други возови — ако их има — морају се размести ван или на крају села под заштитом.

3. За време боја.

Четве ће се муницијске коморничје распоредити (задржати) по четатама као што је за самосталну чету прописано.

Не могу се и све четве муницијске коморничје саставити са батаљоним муницијским коморничјама, ако какво згодно место позади нађу,

но тада команду над њима предузима писар батаљона, коме је дужност да се стара о муницији.

Батаљонска муницијска комора у оба случаја стоји позади где год у добром заклопу — где батаљони командир за добро нађе — но свакад што ближе батаљону.

Ако је батаљон самосталан, батаљони командир одреди ће из сваке чете по 2—3 војника за ношење равеника на превисалиште, други војника не смеју се за такву службу употребити, нити сами из фронта издавати. Батаљонски ће лекар одредити за које и где иза батаљона у заклопеном месту до на 1500 корака позади.

Штабовска комора биће прикупљена позади под командом 1 двајесника. Стројна такође под командом 1 двајесника.

Обе пак у добро заклопеном месту на $\frac{1}{2}$ —1 сахата одстојања.

Магацинска ће се комора задржати на $\frac{1}{4}$ —1 дана марша позади под командом коморничјског водника.

У случају отступања, комора ће се старати да што брже отступи, и да не затвара пут. Оно се исто тиче и остале коморе и завојница, и ако у случају не добију налог за отступање, отступаће сами, чим се трупа до на 1000 корака приближи.

Начин снабдевања и ношења хране.

Батаљон се снабдева храном за 10 дана и то: сваки војник носи са собом од куће за 3 дана резервне хране по правилима прописаним „о храни и спреми војника, коња и коморе.“ Пексимића ће добити 3 оброка на бригадном зборном месту.

На бригадном зборишту даће се још по 1 оброк на сваког човека и коња, за текућу потребу; осталих 6 оброка на сваког човека и коња даће се коморничјама и она ће се натоварити према горњем разброју коморе за штаб батаљона и према разброју коморе за чету прописане.

На тај начин носће :

I. Стројна комора батаљон, штаба и чета, носће храну и фураж за цео батаљон и комору за 2 дана.

II. Магацинска комора батаљоног штаба и чета, храну и фураж за цео батаљон и комору за 4 дана.

Попуна утрошене хране и фуража биће или из магацина или реквизицијом, свакад по уверењу, или требовању батаљоног командира.

Набавка хране за батаљон.

Набавка хране за батаљон може бити на два начина.

1. Реквизицијом
2. Из Магазина.

1. Реквизицијом (узимањем од општине или становника) — При томе ће се батаљонски командир као самостални у општини, управљати по прописима закона о реквизицији. По свакој ће одредити место где ће се, шта ће се и колико реквизирати.

Пошто је све то одређено, иде батаљонски комисар са комором — коју води двајесник — према потреби придатој шпиктош и уверењем (батаљонског командира) да реквизира; по при том ће следити, да на леп начин изврши, заступ од свог старешине или појединих грађана — ако старешине нема — и тек пошто је све могуће покушао, извршиће насилно; ово би било кад цео батаљон реквизира из једног места; ко ако батаљон реквизира из више места, тада ће се свакој чети одредити место одакле ће реквизирати и тада свака чета поступа као што је за чету прописано, само што батаљонски командир потврђује свако четно реквизиционо уверење, својим потписом; батаљонског штаба комора, предаје се једној од чета; и за њу је дужан батаљонски командир одвојено реквизиционо уверење издати.

Ако се појави потреба да се мора за више дана реквизирати, тада ће се поред хране и фуражи и преносна средства реквизирати, која се могу дуже времена при батаљону задржати; реквизирани човек, коњ или стока долази прећет дана на продоволство батаљона (на храну); при одласку добија уверење.

Ако старешина или старешине места или ако их нема, грађани сами пристају, да на леп начин храну и фуражу издвоје (даду) тада ће им батаљонски комисар односно четни комисари одредити рок и место — изаслати комора и шпиктоша очекује на одређеном месту; по она вала да је на сваки начин ван села (на путу повратном).

По пристању ли се на леп начин, тада ће батаљонски комисар односно четни комисари по својој намени наредити извршење, — у својој земљи подиће и тужбу батаљонском командиру.

Ако батаљонски комисар односно четни комисари реквизирају више по на шта су овлашћени, биће криш по закону о реквизицији.

За доказ да су батаљонски комисари односно четни комисари за реквизицију овлашћени, издаће месном старешини односно месним старешинама уверења, који су добили, пре него што су у реквизицију пошли.

Пошто су сви предмети потпуно прихваћени, захтевају уверења — да су реквизицију по наређењу извршили; ова уверења предају по доласку четницима а они батаљонском командиру — пошто су четници ова уверења у књигу завезали.

При насилној реквизирању узме се само оно, што је наређено, при том не кварити и онде где није потребно грабити, не рушити имање и куће.

У ипшој земљи извршиће се по закону о реквизицији.

2. Из магазина. Комисар иде са профијант комором II. одељена (или магац, комором) — пошто је ова предала храну групној комори (стројевој) — у магазин, предаје требовање магазину, од њега узима храну и товари. При томе нази на товарење и поредак тако, да који долазе по реду чета и водава и да комораци један другом помажу при товарењу.

Раздавање хране.

Време раздавања хране била по наредби батаљонског командира а под надзором батаљонског комисара овако:

У време раздавања храна комора под командом својих четних комисара, долази к својим четам и зауставља се иза линије ватара, даље се врши као што је за чету прописано. Комора батаљонског штаба зауставља се иза штаба и комисар штаба изузима храну за штаб десетине је на три десетине.

На 1 десетину коју састављају:

1 батаљ. команд. 2 коња
1 батаљ. ађутан. 2 "
1 " комисар 1 "
1 " лекар 1 "
1 " канцелар 1 "
1 комори: водник 1 "
2 " двајесн. 2 "
1 батаљ. заставник.

2 десетину састављају:

1 батаљ. комисар
1 " трубач
1 " добосар
1 " месар
1 " пушкар
2 запала за одело
2 " за обућу
4 сејива

9 људи

10 коња

13 људи.

3 десетину састављају:

12. коморација (10 штабав. а 2 стројна).

Ова подела треба да се што више и при товарењу одржава.

Одељења батаљона која на предстражу полазе, треба пре похода да изузму или храну из комаре (1 текући оброк) за 24 сата и то леба и готови смола без варива и меса, или да употребе резервну храну — свакад према заповести батаљонског командира.

Батаљонски касарни гошти и врати потребну стоку за батаљон; место за клање стоке треба бирати позади батаљона и кад се хтедне да коље, тада ће се одредити на сваке чете по 2—3 човека, који ће месару помагати. Деобу меса прилике батаљонски месар под надзором батаљонског комисара и батаљонског дежурног; на деобу меса долазе од сваке чете четини комисари 2 војника да прише месо на чету; — даља деоба у четини прилике се као што је за чету прописано.

За батаљонски штаб изузима се писар батаљона са двојцом од сејана, затим дели га на горње десетине.

Месо ће батаљонски касарни поделити на 5 делова и то за 4 чете и батаљонски штаб.

Кратки упут за батаљонског командира.

Батаљон је командир надзорна личност за правилно снабдевање свог батаљона и зато одговара морално и материјално.

Стручне дужности батаљонског командира побројане су у правилнику: „Унутарње службе“ и у „Устројству команди и штабова народне и старе војске.“

По овдн су још у кратко изложене напредне прилике; шта ће и како у истица радити, показује следећи упут:

- а). Лаким болесним војницима спровешће се њиховом свој спремом у погодна погодна места на лечење; ако може подвоз реквартирати, тад по потреби може војнике са батаљоном даље повести.
- б). Тешко болесне спровешће патраг одузевши им пушке са муницијом и осталом спремом, сав одеља и хране.
- в). Од погинулих, батаљонски ће командир наредити, да се покуше ствари, нарочито пушке с муницијом; ствари које се одузеле буду, послике се у комори, да би се њима могли нови војници опремити; о броју оружја и муниције као и остале спреме подносиће извешће свом претпостављеном.
- г). За оружје и осталу спрему кад је покварена и изломљена за време службе, даље за оружје и спрему побеглих војника — кад је батаљон морао отступити, батаљонски командир не одговара.
- д.) Он ће дати уверења четинама о поквареном и изломљеном оружју и спреми на служби или побеглих војника. —

е.) Он одговара за наређења утрешка новца.

П и м е т б а : Ако је батаљон у саставу бригаде, онда батаљонски командир губи право на одређивање реквизиције и других начина набавке. Он у том обзиру иште разрешење од претпостављеног. Само у крајњој нужди може властито чинити набавку сам, по за то одла јавља претпостављеном.

Дужности батаљонског комисара.

Он се стара да батаљон свагда има хране и да пронађе најгоднији и најбржи начин набавке хране, у чему ће батаљоном командиром свагда у савету помагати.

Он је надзорна личност над четиним коморницама, да снабдевање батаљона буде правилно и на време.

Његове су даље дужности:

1. Да на основу потребња батаљонског командира прима и издаје храну. —
2. Што се тиче изузимања хране из магацина или бригадног комисара, он ће са стројним коморача чета и батаљонског штаба, отићи на дотично место и изузимати храну редом за сваку чету и батаљонски штаб.
3. Донесену храну дели он према потребњавима на чете и батаљонски штаб. —
4. Он води и склади рачуне о надржављу батаљона и за доцније подлагање рачуна о таме, стараће се.
5. Он води књигу о примљеној и издатој по потребњавима храни.
6. Списак о примљеној и издатој стоци.

Дужности коморничког војника.

Он је командир над целом батаљонском комором — кад је ова у скупу — иначе магацинском; он се стара да се служба за време стапопања, марша, боја, примана и издавања хране и попуњавања у реду и правилно извршије.

Њему непосредно подчињени четини коморнички дежурни, прилажу све заповести од њега.

Он води списак од целе батаљонске коморе и то од људи, коња, волова и кола. Ако би војник одсуствовао за неко време, онда га у дужности заступа најстарији двајесник; а ако би био ранљив или погинуо, тада ће се захтевати на његово место попуна или наређење. —

Он има власт дисциплинарног кажњавања, која је за четини командира прописана.

Дужности казначеја.

Његове су дужности, да се стара о примању, чувању и издавању новца, који је нужан за плате официра, старешина и за исплату других предмета.

Казначеј узима новца по наређењу батаљонског командира од бригадне касе на признавање. Он не сме ништа издати без писменог наређења батаљонског командира.

Он је одговоран за уредно рачуноводство и чување новца, и о свему дужан је батаљонском командиру тачне рачуне подносити.

Од књига које он треба да води изведено је у овди додатом унуту.

У осталом он је непосредно потчињен батаљонском командиру и од њега једино прима заповести и наређења.

Дужности писара.

Писар је у батаљону придат командиру, да га у свима административним дужностима поддржава, осим тога има он и неких других дужности, које су му у овом пропису напред у разним случајенима прописане; па за то се овде напомиње.

У осталом он води деловодство као што је прописано у следећем унуту. —

Бр. 1. 2. 3. у свему онако како је прописано за чету, тако се има радити при штабу батаљона. (Обрасци под а) и в.)

Бр. 4. Из рапорта чета и осталих части што су у батаљону, о људству и стоци и из спискова код штаба бр. 2 и 3 чете саставиће се дневник свега људства и стоке при батаљону наводеће се по обрасцу б), и по томе извести у

5. Рапорт општи о свему, по обрасцу под г), и тај рапорт подносиће се како треба по пропису а рапорт 15 дневни, месечни или када се захте састављаће се по обрасцу под к. г.)

Командир батаљона, дужан је уверавати се чешће а и изненадно о истинитости састављених рапорта, из поднених рапорта осталих части. —

Бр. 6. Новца који буде приман на трошкове и плату војске, примаће казначеј батаљона по наредби командира и водиће дневник касе по обрасцу под д) а издате чиниће по одобрењу командира и одговарати за исправност касе.

Документа ако се не тамогу узимати слободно је на дневнику касе списак показиваће суме у издавању, потписати својеручно признања или ако неће писати, потписати га од кога старешина.

Комисар батаљона при издавању потписиваће документа потписом својим: „видио комисар и т. д.“ И. П. а како се води дневник прописано је у бр. 6, за чему и јасно се види радња из рубрика означених у дневнику.

Бр. 7. О примању и издавању хране за људе и стоку водиће се при батаљону протокол — рачун — по обрасцима под е) и к. е) и кад се нареди поднашаће извода и, пр. 7—15—22 — и 30 дневно, овда ће се употребити изводи по обрасцима под к. е. а., к. е. б., а изводи о стању касе подносиће се по обрасцу под ж., кад се тражили буду али 15 дневно и месечно свакада подносиће се бригади на употребу.

Бр. 8. Плата старешинама народне војске, што је из државне касе примају, издаваће се при батаљону њином по списку по обрасцу под з.)

Бр. 9. Рачун о примању и издавању муниције при батаљону, водиће се по обрасцу под и), као и при чети.

Бр. 10. Исто тако водиће се при батаљону рачун од приљене и утрошене стоке на рану војску, као што је прописано у обрасцу под ј) види бр. 14, за чету.

Бр. 11. При батаљону водиће се инвентар ствари канцеларијских штаба и четама радног (а чете ће то уписати у своје инвентаре) осим тога и све што буде приљено и издато од одеља, оруђа, оруђа, прибора, ствари ма какви по обрасцу под к), као што је за чету прописано под бр. 16, показиваће у том инвентару.

Бр. 12. Кад буде батаљон предавао коме какве ствари што је у свој инвентар унео, показиваће у издавању, и по списку по обрасцу под к. к. предаће а по потпису признања, документ задржати за оправдање издатка.

Бр. 13. За штаб батаљона и ниште што се буде требовало, издаваће се требовање по обрасцу под л) а срачунавања ће се чинити по могућству, и замењивати требовања са признањем, образац под м), при чему да се има на уму та објект, да ће се спорови решавати према издатим признањима.

Бр. 14. По предметима чињеног реквизирања, даваће батаљони командир уверења по образцу под н), као што је и код чете прописано у бр. 18, и води ће се протокол по образцу под м) од издатог реквизирања. Уверења как што ће опште или приватне личности дати при Реквировању, потреба попуњаваће се по обрасцу под и).

Бр. 15. О пеморијали код штаба водиће се списак људства и коња по обрасцу, који је за чету прописан у броју 2 и 3 и то после удалиће у састав целокупног дневника и ранорта баталона, како о људству тако и о стоци по точки 1., код баталона.

Бр. 16. Баталони комисар ће водити књиге примања и издавања јестива за људе и стоку и састављати изводе потребне о томе; књигу о примљеној и утрошеној стоци за рату војске; добивено требовања опште, за изузимање хране из магацина разложено по частима војске, потписавши да је то све од магацина примно, предаће магацину и по томе коморе изтоварити а примљена требовања од баталонског командира, која је од чета добио, служиће му за документа издатака, даље образци из чете под бр. 10, 11 и 12 служиће равно и за баталонску употребу рачуноводства.

Комисар склапа рачуне потребне од свега онога, што је он примио и издавао.

Казначеј баталона склапа рачуне и одговара за свако пољачно примање и издавање, а према пословима својим (помогаће и комисару, у склопу и вођењу рачуна, кога може у препреки и заступати у дужности, докле се не одреди комисар.

Писар баталона ради ће поред обичног административног посла и деловодства у баталону и следеће послове: водиће прозивни списак штаб. батал. персонала, и потом показати у дневнику то, и по ранорти-ма четним извести све у дневник како људство тако и стоку, потом ће састављати ранорт и пошто се ађутант баталони увери о томе, подносиће батал. командиру на потпис, саставља ће опште требовања, разложивши почасно у истом части војске и пошто то буде прегледано од ађутанта штаба, командир батал. потписује и таково предати комисару, те да он по требовању набавку изврши, води ће инвентар од одеда, оруђа, оруђа, прибора и других ствари, књигу о реквизираним уверењима и општинским сведоџбама и ова уверења попуњавати и водиће рачун од муниције примљене и издате.

За отпунтање људи реквизираних и стоке као и осталих војника даваће баталони командир уверења по обрасцу под 0.

Ф-Нг. 1544.

20. Фебруара 1876 год.

у Београду.

Министар војни
Пурковић

Тих. НИКОЛИЋ, с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

књижности божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег војног министра а на основу чл. 3. закона о устројству војске одредили смо и одређујемо следеће:

УСТРОЈСТВО ЦЕЛОКУПНЕ ВОЈСКЕ

1. Бојно стање да буде.

1. Стајаћих трупа.

Пешадије: 2 Баталона, сваки од њих јачине буџетом одређене, т. ј. од 800 простих војника.

Конаце: 2 ескадрона сваки од њих јачине буџетом одређене т. ј. од 80 простих војника.

Артиљерије: 8 пољских и 4 брдске батерије, свака јачине буџетом одређене. Лаборијска чета и возарско одељење остају исте јачине.

Инџинерије: 1 баталон пијонера и 1 баталон понтонира јачине буџетом одређене, т. ј. сваки од 300 простих војника.

Болничара: да буде у границама војног буџета, т. ј. 96 простих војника.

2. *Трупа народне војске.*

Што се броја бораца и части тиче вреди указ ФМ 1315 од 10 Априла 1874 год. изузимајући број и устројство коморција I и II. кл. и у опште административног особља, које ће као и број и устројство профијантских и муницијских колона, бригадних и резервног санитетског одељења, пољских болница мостових екипажа и т. д. према потреби а саобразно устројству војске овим указом одређеним војени министар на предлог начелника главног ђенералштаба одредити.

II. *Формација трупа да буде:*

1. 2 батаљона пешака и 2 ескадрона стајаће војске образоваће једну бригадну команду са нужним кадром. Ова команда стајаће у мирно време под војни министром, а у ратно доба под врховним заповедником.

2. Лабаторијску чету, возареко одељење и болничаре распоредиће према потреби војни министар а на предлог начелника главног ђенералштаба.

3. Све остале трупе како стајаће тако и народне војске формираће се у дивизије. Што се тиче распореда стајаће артилерије, пијонера, понтонера и болничара по дивизијама, склона артилеријских пукова, инжињерских батаљона, мостових екипажа,

раденичких чета, поштанских и телеграфских одељења, као и начин њиховога попуњења до потребног комплекта а у границама буџетским, прописаће министар војни на предлог начелника главног ђенералштаба.

4. *Формација дивизија да буде:*

A. *Дринска дивизија*

(Седиште команде у Ваљеву).

Образоваће се из:

- а., Шабачке бригаде од 5 батаљона I класе,
- б., Подринске бригаде од 3 батаљона I класе,
- в., Ваљевске бригаде од 5 батаљона I класе, од којих ће свака имати још народну батерију и бригадно санитетско одељење.
- г. Дринског коњичког пука од 5 ескадрона подељених у 2 коњичка дивизијона овако састављена:

Први дивизијон:	I Шабачки ескадрон.
	II Шабачки "
	III Подрински "
Други дивизијон:	I Ваљевски ескадрон
	II Ваљевски "

д., Дринског артилеријског пука састављеног из 2 пољске од по 8 топова и 3 брдске батерије од по 4 тона.

е., Дринског инжињерског батаљона састављеног из пијонерских чета све 3 бригаде и из придатих пијонера стајаће војске.

ж., Мостове екипаже потребне дужине са нужним понтобирским особљем из стајаће и народне војске.

з., Дивизијског санитетског одељења.

и., Потребног броја пољских болница и за ове нужним треном.

б., Радничке чете састављене из радничких и занатлијских водова све 3 бригаде.

л., Профијантског одељења састављеног из профијантских водова све 3 бригаде.

м., Потребног броја муницијских колона.

в., Потребног броја профијантских колона.

о., Поштанског одељења и

п., Телеграфског одељења.

В. Западно-моравска дивизија
(Седиште команде у Чачку).

Образоваће се из:

а., Ужичке бригаде од 6 батаљона I класе.

б., Чачанске бригаде од 4 батаљона I класе.

в., Рудничке бригаде од 3 батаљона I класе, и свака од ових са народном батеријом и бригадним санитетским одељењем.

г. Западно-моравског коњичког пука од 5 ескадрона подељених у 2 коњичка дивизијона овако састављена:

Први дивизијон:		Моравички ескадрон
		Црногорски "
		Златиборски "
Други дивизијон:		Чачански "
		Руднички "

д., Западно-моравског артилеријског пука састављеног из 3 пољске батерије од по 8 топова и 2 брдске батерије од по 4 топа.

е., Западно-моравског инжењерског батаљона састављеног из пијонерских чета све 3 бригаде и придатих пијонера.

ж., Осталих одељења побројаних под з. и. к. л. м. н. о. и п. при дринској дивизији.

В. Јужно-моравска дивизија
(Седиште команде у Буџији).

Образоваће се из:

а., Крушевачке бригаде од 5 батаљона I класе.

б., Алексиначке бригаде од 3 батаљона I класе.

в., Буџијске бригаде од 4 батаљона I класе; и свака од ових са народном батеријом и санитетским одељењем.

г., Јужно-моравског коњичког пука од 5 ескадрона подељених у 2 коњичка дивизијона овако стављена:

Први дивизијон:		I Крушевачки ескадрон
		II Крушевачки "
		Алексиначки "
Други дивизијон:		Параћински "
		Ресавски "

д., Јужно-моравског артилеријског пука од 3 пољске батерије од по 8 топова.

е., Јужно-моравског инжењерског батаљона састављеног из пијонерских чета све три бригаде и придатих пијонера стајаће војске.

ж., Осталих оделења побројаних под ж. з. и. к. л. м. н. о. и п. при дринској дивизији.

Г. Тимочка дивизија

(Седиште команде у Зајечару).

Образоваће се из:

а., Њажевачке бригаде од 4 батаљона I. класе.

б., Црноречке бригаде од 4 батаљона I. класе.

в., Крајинске бригаде од 5 батаљона I. класе; и свака од ових са народном батеријом и санитарским оделењем.

г., Тимочког коњичког пука од 5 ескадрона подељених у 2 коњичка дивизијона овако састављена:

Први дивизијон:	{	Њажевачки ескадрон	
		I. Црноречки	"
		II. Црноречки	"
Други дивизијон:	{	Пеготински	"
		Крајински	"

д., Тимочког артиљеријског пука од 3 пољске батерије од по 8 топова.

е., Тимочког инжењерског батаљона састављеног из пионерских чета све три бригаде, и придатих пијонера стајаће војске.

ж., Осталих оделења побројаних под ж. з. и. к. л. м. н. о. и п. при дринској дивизији.

Д. Дунавска дивизија

(Седиште команде у Пожаревцу).

Образоваће се из:

а., Пожаревачке бригаде од 5 батаљона I. класе.

б., Браничевске бригаде од 5 батаљона I. класе.

в., Смедеревске бригаде од 4 батаљона I. класе; и свака од ових са народном батеријом и санитарским оделењем.

г., Дунавског коњичког пука од 6 ескадрона подељених у 2 коњичка дивизијона овако састављена:

Први Дивизијон:	{	I. Моравски ескадрон	
		Подунавски	"
		Јасенички	"
Други дивизијон:	{	II. Моравски	"
		Млавски	"
		Рамски	"

д., Дунавског артиљеријског пука од 3 пољске батерије од по 8 топова.

е., Дунавског инжењерског батаљона састављеног из пионерских чета све три бригаде и придатих пијонера стајаће војске.

ж., Осталих оделења побројаних под з. и. к. л. м. н. о. и п. при дринској дивизији.

Б. Шумадијска дивизија

(Седиште команде у Крагујевцу).

Образоваће се из:

а., Београдске бригаде од 5 батаљона I. класе.

б., Крагујевачке бригаде од 6 батаљона I. кл.

в., Јагодинске бригаде од 4 батаљона I. класе;

и свака од ових са народном батеријом и санитарским оделењем.

г., Шумадијског коњичког пука од 7 ескадрона подељених у 2 дивизијона овако састављена:

Први Дивизијон:	Београдски ескадрон
	Космајски "
	Г. Лепенички "
Други дивизијон:	П. Лепеначки "
	Крагујевачки "
	Јагџивски "
	Левачки "

д., Шумадијског артилеријског пука од 3 пољске батерије од по 8 топова.

е., Шумадијског инжењерског батаљона састављеног из пијонерских чета све три бригаде и придатих пијонера стајаће војске.

ж., Осталих одељења побројаних под з. и. к. а. м. н. о. и п. при дринској дивизији.

III. Састав команди.

А. Кад је рат, онда је штаб врховне команде следећи:

Начелник главног ђенералштаба.
 Помоћник начелника главног ђенералштаба.
 2—3 генералштабна виша и нижа официра.
 2—3 ађутанта.
 5—6 ордонанс-официра.
 Инспектор артилерије.
 Ађутант инспектора артилерије.
 Официр за техничке послове.
 Инспектор инжењерије.
 Помоћник инспектора инжењерије.
 Ађутант инспектора инжењерије.
 Војно-судски комисар.

Командант стана.
 Војни владика.
 Главни интендант.
 Један помоћник главног интенданта.
 Потребни број интендантских чиновника.
 Комисар за штаб.
 Казначеј.
 Начелник санитета.
 Деловођа начелника санитета.
 Апотекар.
 Главни марвени лекар.
 Командант штабног трена.
 Инспектор пољских пошта.
 Поштански комисар.
 Инспектор телеграфа.
 Тумач за турски језик.
 Потребан број писара.
 Поштанско одељење.
 Телеграфско одељење.
 Резервно санитетско одељење
 11 пољских болница за резерве.
 10 жандарма.

Б. Дивизијских команди.

Командант дивизије.
 2—3 ађутанта.
 Начелник дивизијског ђенералштаба.
 1—2 ђенералштабна официра.
 Начелник артилерије (врши дужност командант артиљер. пука.)

Референт за инжењерију (врши дужност командант инжењерског батаљона).

Командант стана.

Командант целокупног дивизијског трена.

Свештеник.

Интендант са нужним помоћницима и особљем.

Комисар за штаб.

Казначеј.

Контролор са нужним помоћницима.

Војно-судски комисар.

Начелник дивизијског санитета.

Главни марвени лекар.

Руководатељ поште.

Руководатељ телеграфа.

Командир штабног трена.

Потребни број војних и грађанских писара.

4 жандарма за полицију,

1 вод народне коњице.

Осим тога долази још у сваку дивизију по потреби.

1 тумач за турски језик.

В. Бригадиних команди.

Командант бригаде.

1—2 официра као ађутанти и за ђенераштабне послове.

Свештеник.

Комисар са помоћницима.

Казначеј.

Лекар.

Аудитор.

Пушкар.

Протребни број војника и грађанских писара.
10 народних коњаника.

2 жандарма за полицију.

Примедба: Један од писара комисар је за штаб.

Г. Коњичког пука.

Командант пука.

Ађутант.

2 дивизијона команданта.

2 дивизијона ађутанта (из народне коњице).

Лекар.

Марвени лекар и помоћник.

Комисар са помоћницима.

Казначеј.

Трубач.

2 писара.

Примедба: У мирно доба цео штаб коњичког пука налази се при дивизијском штабу.

Д. Артилеријског пука.

Командант пука.

Ађутант.

Лекар.

Марвени лекар.

Комисар са помоћницима.

Казначеј.

Трубач.

2 писара.

Е. Инжињерског батаљона.

Командант батаљона.

Ађутант.

2—3 цивилна инжињера.

1—3 инжињерска официра.

Лекар.

Казначеј.

Комисар.

2 писара.

1 пушкар.

Ж. Пешачког батаљона.

Командант батаљона (официр а по потреби народ. командир).

2. Ађутанта (1. постојећи).

2. Комисара (1. постојећи).

Лекар.

Остало по указу ФМЖ 1315 од 1874. год.

3. Штаб бригада II. класе.

Командант бригаде.

Ађутант.

Потребни број пешачких подофицира за батаљоне.

Остало као и за бригаду I класе осим овој придатих жандарма и коњаника.

IV. Дужности и права команданата.

1., У мирно време све трупе како стајаће тако и народне војске I. и II. кл. у дивизијском округу стоје под дивизијском командом, које су команде

непосредни органи министра војног и које имају положај над окружним начелствима и судовима.

2., У мирно доба у једном округу све трупе I класе са њиним коморција образују бригаду I. а батаљони II. класе са њиним коморцијама бригаду II. класе која свака под засебном командом стоји непосредно у сваком погледу под командантом дотичне дивизије.

3., У ратно доба све трупе како стајаће тако и народне војске I. класе у једном дивизијском округу стоје под дивизијском командом, а све у административном погледу стоје под војним министарством, а у сваком другом погледу под врховном или другом којом вишом командом.

4., У ратно доба бригада II класе са њеном провијантском и муницијском комором стоји под непосредним наредима врховног заповедника, осим случаја ванредне околности у којима је дивизијар дотичног дивизијског округа власан да је употреби.

5., Све дужности и права прописана устројством команда и штабова стајаће и народне војске, од 5 Марта 1874 год. за команданта стајаће војске, упражњаваће команданти дивизија овим устројених у своје дивизијском округу, и командант стајаће бригаде за своју бригаду.

6., Начелник артилерије и командант артилеријског пука, командант коњичког пука, референт за инжињерију и командант инжињерског батаљона при дивизији имају права, дужности и власти оне, које

су биле прописане уредбом о устројству команди и штабова за команданте појединих родова оружја. Начелници дивизијских санитета, командант целокупног дивизијског трена имају дисциплинарну власт пуковних командираната; команданти муницијоних колона и командири мостових екипажа имају власт батаљоног команданта; командири дивизијских и бригадних санитетских одељења имају власт, која је била прописана за командира болничарског одељења стајаће војске; командант стана дисциплинску власт гарнизонара; командири појединих муницијских колона, командир штабног трена и командири градских чета имају власт четних командира.

При мобилизацији војске инспектор артилерије и инжињерства војног министарства прелазе у састав штаба врховне команде, и онда као инспектори својих родова оружја целокупне војске имају ранг дивизијара. Овако исто бива и са санитетским референтом министарства војног, који задржава свој опредељени ранг бригадног команданта.

Ако се у случају потребе при једној дивизији образује један опсадни парк, онда командант тога има власт батаљоноског команданта.

Подробнија опредељења дужности свију ново установљених звања прописале министар војни.

7., У команду дивизијског округа не спадају: артилеријска школа, артилеријска управа са барутанама и лабораторијском четом, инжињерски за-

води са особљем и град београдски, који сви стоје у непосредном односу са војним министром.

V. Прелазно наређење.

Сви прописи устројства команди и штабова стајаће и народне војске од 5 Марта 1874. год. као и остале уредбе остају и даље у вредности у колико овој уредби не противурече.

Б.М. 98

24. Фебруара 1876 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар војни,
почасни ађутант Његово Свјетлости
пуковник,*

Јих. Николић с. р.

На основу уредбе о устројству целокупне војске од 24. Фебруара тек. год. БМ 98. министар војни прописује следеће:

УРЕЂЕЊЕ И РАСПОРЕД

ПОЉСКЕ И ГРАДСКЕ АРТИЛЕРИЈЕ И ПОКРЕТНИХ АРТИЛЕРИЈСКИХ ЗАВОДА У ДИВИЗИЈАМА.

Бригадне лаке батерије.

§ 1.

Састав једне бригадне лаке батерије од 4 тона следећи је:

1 командир (официр стајаће артиљер.)	22 возара	} на резерву	} кова
8 послужитеља	8 возара		
2 водника	4 возара	} јахаћа	} кова
1 двајесник	2 официрска		
10 десетара	2 старешинска	} јахаћа	} кова
1 писар	13 под официрска		
2 трубача	14 телећа	} кова	
1 седлар	4 резервна		
1 паткавач	4 тона	} кова	
1 ковач	4 мунициона кола		
8 пешаница	3 кола за материјал артиљер. и рону.		
16 послужитеља			

Свега: 1 официр, 2 народна старешине 75 војника и 65 кова.

Бригадне брдске батерије.

§ 2.

Састав једне бригадне брдске батерије од 4 тона следећи је:

1 командир (официр стајаће војске)	2 водника
	1 двајесник

10 десетара	8 послужитеља	} на резерву	} кова
1 писар	4 кошоводца		
2 трубача	2 официрска	} јахаћа	} кова
1 подличич	2 старешинска		
1 седлар	24 товарна стројева	} за материјал артиљер.	} кова
8 пешаница	3 резервна		
16 послужитеља	12 товарна		
36 кошоводца			

Свега: 1 официр, 2 народне старешине, 88 војника, 13 кова, 4 тона, 4 шагета, 32 мунициона сандука.

Артиљеријски пукови.

§ 3.

Сваки артиљеријски пук састоји се из: пуковског штаба, и одређеног броја брдских и тешких батерија.

Дрински артиљеријски пук састоји се из 3 брдске и 2 — 4 фунтовне тешке батерије, западно моравски из 2 брдске и 3 — 4 фун. тешке батерије, сви остали пукови пак само из 3 — 4 фун. тешке батерије. Овај артиљеријски пук је дивизијска артиљерија.

Пуковски штаб.

§ 4.

Састав једног пуковског штаба следећи је:

1 командант пука (виши официр или капетан I. класе)	5 возара	} јахаћих	} кова
8 послужитеља	8 возара		
1 официр артиљер.	1 мајстор ковачки	} јахаћих	} кова
1 војни лекар	9 официрских		
1 марени лекар	3 подофицира	} јахаћих	} кова
1 комесар са помоћницима, казначеј	12 телећих		
2 поднаредника писара	1 кола за артиљер. и рону.		
1 штабе трубач	1 велика ковачница.		

Свега: 4 официра, 1 марени лекар, 20 војника и 22 кова.

Дивизијске брдске батерије.

§ 5.

Састав једне брдске дивизијске батерије следећи је:

1 командир (официр стајаће артиљер.)	8 послужитеља	} на резерву
	4 кошоводца	

2 наредника	2 официрска	} јахаћа	} кова
4 поднаредника	2 подофицирска		
6 канзара	24 товарна стројна	} за материјал	} рану и пртљак
2 трубача	3 резервна		
1 седлар	12 товарна		
1 подкивач	4 тона		
8 пешација	4 десета		
16 послужитеља	32 мунициона сандука		
36 кововодиа			

Света: 1 официр, 88 војника и 43 коња.

Дивизијске тешке батерије.

§ 6.

Састав једне 4 фун. тешке батерије од 8 тонава следећи је:

1 командир (капетан или поручик)	16 пешација	} топица	} кова
2 водиа официра	48 послужитеља		
3 наредника	66 возара	} топица на резерву	} кова
8 поднаредника	10 послужитеља		
8 канзара у (козико их недостаје да се попуне десетариња народних топица)	12 возара		
3 трубача (од којих је један штаб трубач)	6 официрских		
2 седлара	22 подофицирских		
1 подкивач	22 телећих		
2 ковача војника	16 резервних		
	8 тонава		
	8 мунициони кара		
	5 кола за материјал пртљак и рану.		

Света 3 официра, 180 војника 170 коња.

Муниционе колоне.

§ 7.

Појединим дивизијама припадајуће муниционе колоне, састоје се из: Штаба мунициони колоне, и из једне 4 фун. тешке, једне пешачке и једне 4 фун. лаке или брдске муниционе колоне. Дринска и западно-моравска дивизија имају брдске а остале дивизије лаке муниционе колоне.

Штаб мунициони колоне.

§ 8.

Састав штаба мунициони колоне у свакој дивизији следећи је:

1 командант (офиц.)	} из стај.	1 марвени лекар
1 официр		} војске

2 поднаредника лабораторца	6 волова
5 народиа топица за сејше	2 кола за пртљак рану и материјал
3 возара (за запрегу са по 2 вола)	
5 јахаћих официрских	} кова
1 јахаћи подофицирск.	

Света: 2 официра, 1 марвени лекар, 10 војника, 6 коња и 6 волова.

Састав мунициони колоне у опште.

§ 9.

Састав муниционих колоне у опште управља се према броју батаљона, односно батерија једног истог калибра у дивизији. Према томе има: Пешачких муниционих колоне за 12, 13, 14 и 15 батаљона; Тешких муниционих колоне за 2 и 3 4 фун. тешке батерије; Брдских муниционих колоне за 5 и 6 брдских батерија и Лаких муницијских колоне за по 3 лаке батерије.

Пешачке муниционе колоне.

§ 10.

Састав једне пешачке муниционе колоне за 12 батаљона следећи је:

1 четовођа	4 налбантина
2 водника	36 народних пешака за надзор и руковање
2 двајесника	78 возара (за закр. са по 2 вола)
13 десетара	5 јахаћих коња (народних)
2 лабораторца (нижа чина стајаће војске)	156 волова
1 писар	39 кола (36 за муницију, 3 за материјал, пртљак и рану)
2 трубача	

Света: 3 народне старешине 138 војника и возара, 5 коња и 156 волова. —

§ 11.

Састав пешачке муниционе колоне за 13 батаљона:

1 четовођа	14 десетара
2 водника	2 лабораторца (нижа чин стај. војске)
2 двајесника	

1 писар	5 јахаћих коња
2 трубача	108 волова
4 палбантина	42 кола (39 за муницију и 3 за пртлаг, материјал и рану)
30 народних пешака за надзор и руковање	
84 возара (за запр. са по 2 вола)	

Свега : 3 народне старешине, 118 војника и возара, 5 коња и 108 волова. —

§ 12.

Састав пешачке муниционе колоне.

за 14 баталона :

1 четовођа	42 пешака народних за надзор и руковање.
2 водника	4 палбантина
2 двајесника	90 возара (за запрегу са по 2 вола)
2 лабораторца нижа чина	5 јахаћих коња
15 десетара	180 волова
1 писар	45 кола (42 за муницију, 3 за пртлаг материјал и рану.) ⁴
2 трубача	

Свега : 3 народне старешине, 158 војника и возара, 5 коња и 180 волова.

§ 13.

Састав пешачке муниционе колоне.

за 15 баталона :

1 четовођа	45 пешака за надзор и руковање
2 водника	5 палбантина
2 двајесника	96 возара (за запрег. са по 2 вола)
16 десетара	5 јахаћих коња
2 нижа чина лабораторца	192 вола
1 писар	48 кола (45 за муницију, 3 за материјал, пртлаг и рану.)
2 трубача	

Свега три народне старешине, 169 војника и возара, 5 коња, и 192 вола.

4 фун. тешке муниционе колоне.

§ 14.

Састав муниционе колоне за 2 тешке 4 фунт. батерије следећи јет

1 командир (официр)	12 топлџа возара, 54 возара за запрегу са по 2 вола)
1 четовођа	1 колар
1 водник	1 коначки мајстор
2 подваредника	3 палбантина
2 двајесника	4 јахаћих официрск. } коња
8 десетара	3 јахаћих подофицир. }
1 подваредн. (лабараторца)	24 тегаских резервних }
1 трубач	
1 седлар	
1 подкивач, 1 конач (војник)	2 резервна дооста
24 народних топлџа за руковање надзор и за резерву (послужитеља)	17 муниционих кола
	1 велика коначница
	4 кола за материјал пртлаг и рану
	3 кола за подволице

Свега : 1 официр, 2 народне старешине 112 војника и возара, 31 коњ и 108 волова.

§ 15.

Састав муниционе колоне за 3 тешке 4 фун. батерије.

1 командир (официр)	4 палбантина
1 четовођа	36 народних топлџа за надзор руковање и за резерву (послужитеља)
1 водник	13 возара топлџских
2 подваредника	76 возара (за запрег. са по 2 вола)
3 двајесника	4 јахаћих официрск. } коња
12 десетара	38 тегаских резервних }
2 лабораторца (нижа чина)	
1 трубач	
1 седлар	
1 подкивач	3 резервна дооста
1 конач (војник)	25 муниционих кола
1 писар	1 велика коначница
1 мајстор коначки	6 кола за материјал пртлаг и рану
	3 кола за подволице

Свега : 1 официр, 2 народне старешине, 156 војника и возара, 43 коња, 152 вола.

Брдске муниционе колоне

§ 16.

Састав муниционе колоне за 5 брдских батерија :

1 командир (официр)	1 писар
1 водник	1 трубач
2 двајесника	1 седлар
10 десетара	1 подкивач
1 лабораторца нижа чин	2 палбантина

30 народних топица (послужитеља) за надзор руковања и резерву)	3 јахаћа 101 товарних 10 резервних	} коња оно даје правитељ.
106 коњоводаца (из народа)		

Свега: 1 официр, 1 народни старешина, 155 војника, и коњоводаца 114 коња, 160 муниционих сандука (товари коња који не носе сандуке носе прџаг, материјал и рану).

§ 17.

Састав муниционе колоне за 6 брдских батерија.

1 командир (официр)	1 седлар	
2 подника	56 топица народних (послужитеља) за надзор руковања и резерву	
2 двајесника		
12 десетара	126 коњоводаца (из народа)	
1 нижи чин лабораторац	3 јахаћа	} коња оно даје правитељ.
1 писар	120 товарних	
1 трубач	12 резетани	
1 подкивач		
2 палбангина		

Свега: 1 официр, 1 народни старешина, 183 војника и коњоводаца, 135 коња, 192 мунициона сандука (коњи који не носе муниционе сандуке, носе материјал, прџаг и рану).

Лаке муниционе колоне.

§ 18.

Састав муниционе колоне за 3 лаке брдске батерије.

1 командир (четовођа или водник)	18 топица народних (послужитеља) за надзор руковања и резерву	
1 двајесник	6 возара топица	
6 десетара	33 возара (за запрегу са по 2 вола)	
1 нижи чин лабораторац	3 јахаћа коња	
1 трубач	12 резервних тегаских коња	
1 писар	66 волова	} 3 резервних двајеса 12 муниционих кола
1 подкивач		
2 палбангина	18 коња	} 3 кола за запрегу прџаг и рану.

Свега: 1 народни старешина, 70 војника, 15 коња и 66 волова.

Чете градске артиљерије.

§ 19.

Састав једне чете градске артиљерије следећи је:

1 командир (ванетан или поручик)	24 десетара
2 официра	1 писар
2 наредника	2 трубача
2 поднаредника	2 нижа чина лабораторац
2 двајесника	221 редовних војника (народних градских топица)
4 заплара	6 јахаћих коња

Градске чете које су одређене и придате буду једној од дивизија било за образовање једног оградног парка, било за посаду позицијске артиљерије у утврђеним местостима, добијају свој нарочити парк, састојећи се из потребног броја позицијских или оградних топова, кола за транспорт топовског прибора, муниције и лабораторијског и инжењерског алата.

П р и м е д б а: У колико се потребан број нижих чинова и војника при батеријама артиљеријских пукова и при муниционим колонама и градским четама неби могло подмирити прописаним комплектом из стајаће артиљерије, попуњује се прекобројним нижим чиновима и топицама народних батерија.

Инспектор артиљерије.

§ 20.

У случају мобилизације и образовања врховне команде улази у састав штаба врховне команде, инспектор артиљерије министарства војног, он је највиши артиљеријски старешина целокупне пољске и градске артиљерије, и у једној референту врховног заповедника по струци артиљеријској.

Његов штаб састоји се у том случају из једног официра као ађутанта, једног официра за отправљање стручно-артиљеријских послова.

§ 21.

Инспектор артиљерије као највиши артиљеријски старешина у мобилизационој војсци управља целокупном артиљеријском службом, и брине се о извршењу свију налога које је издао врховни заповедник у том односу; и према томе он је одговоран врховном заповеднику за подзупу исправност целокупне артиљерије у војсци.

Инспектор артилерије решава све предмете односеће се на артилерију и према томе подноси он врховном заповеднику своје нарочите предлоге за све чисто артилеријске послове.

§ 22.

У кругу радње инспектора артилерије долази по пачење:

1. Сви налози односећи се на вршење артилеријске службе при свима артилеријским трупама и покретним резервним заводима у кругу оперативне војске.

2. Да као стручан саветодавац подпомаже начелника Ђенералштаба при издавању диспозиција и распореда односно размештаја и употребе артилеријских трупа, и покретних резервних завода, у кругу оперативне војске; и артилеријских трупа, које се налазе као посада по градовима, а у домању оперативне војске.

3. Наоружање свију утврђених места у домању оперативне војске.

4. Брига о начину попуњавања свију артилеријских потреба; и

5. Сви распореди са артилеријском муницијском и људском резервом, и оградним парком. —

Опредељена под 3 и 5 могу се одиустити само на основу и сулажности општег распореда, одобреног врховним заповедником. Због тога инспектор артилерије, треба да стоји у свима односима у најтежијем споразумињу са начелником Ђенералштаба, а по предметима споменутим у тачки 3-ој и са шефом извиђачких трупа; и

6. Он чини предлоге за постављање артилеријских команданата и командира у кругу целе војске, и предлоге за унапређење осталих артилеријских официре који нису команданти или командири.

§ 23.

За време саме мобилизације најглавнија му је дужност, да обиде у колико му је то могуће све мобилисајуће се артилеријске трупе и покретне резервне заводе извештивши о томе званично дотичне дивизијске команданте, те да се увери о стању и напредовању њихове спреме како у тактичком тако и у административном погледу; и да том приликом све несправности одклони и да нареди, да се све шта би још недостајало благовремено доунови. Све приликом државних сметара нађене недостатке, саопштиће он уједно и дотичном дивизијском команданту.

Начелник дивизијске артилерије.

§ 24.

У свакој дивизији начелник артилерије врши дужност и команданта дивизији принадежећег артилеријског пука.

Он је највиши старешина свију, дотичној дивизији принадежећих артилеријских трупа и покретних резервних завода.

При штабу дивизијском он ће бити резерент по струци артилеријској, и као такав он има у главноме у кругу дивизије оне исте дужности које су наведене у §§ 21, 22, и 23, за инспектора артилерије у кругу целе оперативне војске.

§ 25.

Начелник дивизијске артилерије као такав непосредно подчињен је команданту дивизије у свима односима дисциплинаријским, административним и тактичким.

§ 26.

Под начелником дивизијске артилерије непосредно стоје све муницијске колоне дотичне дивизије, и чета градње артилерије у сваком погледу, а посредно и у чисто стручном погледу и бригадне батерије; он се стара у случају мобилизовања за њену што скорије спрему и снабдевање са свима прописаним потребама; ради уверења о напредовању мобилизације и стручне спреме бригадних батерија њему снада у задатку, да и ове батерије обилази и над њима смотре држи, но о томе мора он известити дотичне бригадне команданте; исто тако саопштиће њима каквих је недостатака нађено приликом државне сметре при батеријама. Он прима и распоређује све од народних бригада упућене му народне топнице и војаре за запрегу муницијских колона.

У случају образовања оградног парка при једној од дивизија овај стоји под непосредним налозима начелника артилерије. —

§ 27.

Дужност начелника артилерије као команданта пука, у погледу дисциплинарном и административном назначене су у „Устројству команди и штабова“; но овде се додаје само то, да се он у свима односима тичућим се његовог пука непосредно обраћа команданту дивизије.

§ 28.

Он као командант пука у тактичном смислу стоји под непосредним наредбама дивизијског команданта и издаје све распореде и заневести од- носно употребе и размештаја свог пука по унутрњима и нападима дивизијског команданта.

§ 29.

Кад се мобилизација нареди његова главна брига је да се стара да се његов пук што пре снабде са свима потребама нужним за покрет; он прима и распоређује у подчињеним му батеријама народне топице, који му од дотичних бригада упућени буду ради попуњавања пука до прописаног комплекта.

§ 30.

Градске чете одређене за посаду којег града, стоје непосредно под начелником градске артиљерије дотичног града, ако такав нарочито постављен буде, иначе под командантом дотичног града.

Б.Н. 113.

27. Фебруара 1876. год.

у Београду.

Министар војни
пуковник
Гих. Николитв. с. р.

А ДМИНИСТРАЦИЈА САМОСТАЛНОГ ЕСКАДРОНА НАРОДНЕ ВОЈСКЕ

Ескадрон је прва најмања коњачка јединица у администрацији.

Састав ескадрона.

Ескадрон је састављен из 4 вода а сваки вод из неколико десетина. На врху ескадрона стоји ескадронски командир као заповедник у тактичком, дисциплинарном и административном погледу.

Водовима заповедају водници а десетинама десетари.

Водови се називају по реду I, II, III, IV вод, десетине по реду у својим водовима 1, 2, 3, 4, и т. д. десетина I, II, III и IV вода.

Бројни састав ескадрона.

	векл. 12	13
1 ескадр. командир 2 коња (1 као резерв.)	10 десетара	10
4 водника 4	1 седлар	1
1 комесар 1	1 подкивач	1
1 писар 1	1 марвени лекар (по могућству)	1
1 звајесник 1	1 занација за обућу	1
4 трубача 4	1 " " одело	1
За вкуп. 12 људи 13	1 месар	1
	99 редовних војника	99
	Свега 127 људи и	128 коња

Комесар регрутује се у кругу ескадрона; месар, занације, седлар, подкивач и марвени лекар припадају се ескадрону — кад самостално дејствује — из састава бригаде, и остају при ескадрону за сво време самосталности. —

За издржавање и попуњавање ескадрона са потребама постоји ко- лора, чије је устројство следеће:

Устројство ескадронске коморе.

1. Комора ескадрона дели се на:

- 1 Штабску.
- 2 Стројну профвијант и
- 3 магацинску „ комору.

1 Штабску комору састављају:

1	коморија за канцелар, касу и
1	командиров прџаг
1	водоноша
Свега 2 коморије.	

2 Стројну профвијант комору састављају:

16 коморија са колима за товариње; они се деле на 2 десетине (од 8 коња) и носе храну и фураж за цео ескадрон и комору за 2 дана и то:

а. Прва десетина од 8 коморија носи храну и фураж за сав ескадрон и комору за 1 дан.

б. Друга десетина од 8 коморија носи храну и фураж за сав ескадрон и комору за 2-ги дан.

3 Магацинску профвијант комору састављају:

16 коморија са колима за товариње; они се деле на 2 десетине (од осам коморија) и носе храну и фураж за цео ескадрон и комору за 2 дана, и то:

а. прва десетина од 8 коморија носи храну и фураж за сав ескадрон и комору за 1 дан.

б. друга десетина од 8 коморија, носи храну за сав ескадрон и комору за 2-ги дан.

II. Код ескадрона, где је магацинска комора на колима, устројство (коморе) је следеће:

1 Штабска и стројна профвијант комора исто је тако као и под I устројена и подељена.

2 Магацинска профвијант комора састављена је из 8 коморија са колима запрегнутим са два коња — ако је могуће, иначе 4 коморије са колима коњским а 4 коморије са колима воловским.

Она се дели као и под I на 2 десетине и то:

а. прва десетина од 4 коморије са колима запрегнутим са 2 коња, носи храну и фураж за сав ескадрон и комору за два дана.

б. друга десетина од 4 коморије са колима запрегнутим са 2 коња или са 2 вола, носи храну и фураж за сав ескадрон и комору за два дана.

По горњим поделбама ескадрон под I осигуран је с храном и фуражом за 4 дана а под II за 6 дана.

Под I разуму се ескадрони у бригадима: валењској, шабачкој, подрињској, чачанској, ужичкој и рудничкој.

Под II разуму се ескадрони осталих 12 бригада: (београдска, крагујевачка, јagodинска, смедеревска, буџијска, алексиначка, крушевачка, књажевачка, зајечарска, Negotинска, пољарска и браничевска).

Разброј коморе.

Чим коморије дођу на ескадронско зборно место, ескадронски командир разбређује их овако.

Одвојиче пре свега 2 коморије: једног за водоношу и једног за прџаг, касу и назваће штабска комора. Затим:

1., Одвојиче за себе коморије по својим водоцима.

2., Избраће по 4 коморије из сваког вода (свега 16) саставиће их заједно и то ће назвати (1 одељење) стројна комора. Оно одељење поделиће на 2 десетине од 8 коморија (из сваког вода по 2).

Остале коморије дову се магацинска комора и њу командир разбређа за себе овако:

Избраће по 4 коморије из сваког вода (свега 16), саставиће их заједно и то ће назвати магацинска комора.

Тада ће је поделити у 2 десетине од 8 коморија.

Овако се разбређа комора код бригада под I; код бригада под II остаје исто, само што се магацинска комора састоји из кола и њу ће командир овако разбређати:

Извођиће 8 коморија с колима, и те тек тада поште је одвојиче две коморије за штабску и 16 за стројну (све на колима) као и код бригада под I.

8 коморија са колима, саставиће заједно и назваће магацинска комора; Тада ће је поделити на 2 десетине тако да у првој десетини дођу 4 кола запрегнута са 2 коња а у другој десетини дођу 4 кола запрегнута са 2 коња или са 2 вола.

Тежина коју стројна и магацинска профвијант комора носи, одређује се према броју људи и коња — по свакојачко да не пређе тежину од 80 ока на једног товарног коња или 300 ока на 1 товарна кола. За основ служиће „Приказ о храни и спреми војника, коња и командорија“.

Што се тиче старешина вреди следеће:

а., сваком десетином командоваће један десетар шабрат измеђ коморица.

б., штабском и стројном комором командоваће један нарочито постољени двајесник.

в., штабска комора кад је заједно са стројном, стоји под командом десетара прве десетине стројне коморе.

Поступак коморе на маршу.

Штабна комора иде непосредно за ескадроном, за њом стројна профијант комора, обе под заштитом аријергарде.

Магацинска комора ако је због друге одкоманде ескадрона придата, марширује укупно и ако опасности нема на 2 сата иза ескадрона, иначе ближе и под заштитом ескадрона.

У каквој ће колони марширати да ли по 1, 2, 3, или 4 зависи ће од ширине пута; командант ће наредити, како ће се ићи као и који је сваком одељењу старешина.

За време марша повезани су два и два коња. Свако одељење иде укупно а сва под командом комисара.

За време пренада на маршу у опште, један ће коморица чувати два пара коња, остали се боре пушком и јатаганом, или заузев позицију, или како најгодније буде.

Даљина коморе од ескадрона уопште, зависи ће од близине непријатеља, и од цељи, која је ескадрону намењена.

На обичном маршу, где нема опасности, комора ће пратити свој ескадрон тако, да му у свако време може храну издати.

Ако има опасности, тад ће командир ескадрона заповедити, да се од коморе изузме храна за извесан број дана, као и да ли ће комора и којим правцем следовати, да ли ће и где остати — по свакојак ће ће гледати тако, да комора ненадне противнику у шаке.

Увек кад је ескадрон у непријатељској земљи (где има опасности) одасла на мање од 4 дана, комора му неће следовати; но ће се ескадрон помагати сам:

а., и з у л е т о м х р а н о м при оданшавању; б., реквизицијом и в., резервном храном.

За време одступања комора иде пред ескадроном, старајући се да ескадрону неакрчи пут; за случај наглог одступања, комора неће чекати ескадрон да му храну изда, по стоварује пушдану храну за ескадрон на zgodном месту, поставља стражу код ње и предузима одступање.

Поступак коморе за време становања.

Коморице ће се улогорити позади ескадрона по „правилима о логоровању“. Чим се комора испразни, она иде назад к' магацинима или се реквизицијом попуњава. Водовоша се стара, да је ескадрон свагда са водом снабдевен.

Увиди ли ескадрон командир, да се може у близу разместили по кућама, он може размештање наредити, по комора и други возови — ако их има — морају се разместили ван или на крају села под заштитом.

Поступак коморе за време боја.

Кад се ескадрон бори, тада ће командир ескадрона одредити место комори, по свакојак тако, да водовоша буде на мети за давање воде; друге пак коморице могу бити даље позади у добром и што ситуријем закљону — са свим изван домањаја борбе — али при томе свакад у свези.

Како је ескадрон комисар командант коморе, то ће он одржавати све у реду и о свему ескадронком командиру рапортовати.

Начин снабдевања и попуње хране.

Ескадрон се снабдева храном, код ескадрона у брдским пределима за 8 дана а код ескадрона у равним пределима за 10 дана и то: сваки коњаник носи са собом, (од куће) резервне хране за себе и свог коња за 3 дана по правилима о храни и спреми војника; коња и коморица; * Нехсимити — три оброка — доби ће на бригадном зборном месту.

На бригадном зборнику изда ће се сваком војнику за њега и његовог коња још по један оброк за текућу потребу, осталих 4 оброка — код ескадрона у брџан, пределима, — а 6 оброка код ескадрона у равним пределима — разда ће се комори и она ће се патоварити према горњем избору.

На тај начин носи ће:

код ескадрона у брџ, пределима:

I. Одељење (2 десетине) храну за цео ескадрон и комору са 2 и а.

II. Одељење (2 десетине) храну за цео ескадрон и комору са 2 и а.

Код ескадрона у равним пределима долази још и:

III. Одељење, које носи храну за цео ескадрон и комору још за 2 дана.

И тако сва одељења носе храну за цео ескадрон и комору или за 4 или за 6 дана према створу земљишта у којима су ескадрони.

Набавка хране за ескадрон.

Набавка хране за ескадрон може бити на два начина:

а., *Реквизицијом*

б., *Из магацина.*

I. Реквизицијом узимањем од општина или становника. При томе ће се ескадрони командир управљати по правилима закона о реквизицији* (узимањем од општина или становника) по свакад ће одредити место где ће се, шта ће се и колико ће се реквизириати.

Пошто је све то одређено, ескадрони комисар иде са комором и према потреби придатој заштити и уверењем (командирским) да реквизирира, по при томе ће гледати, да на леп начин изврши, записав од сеоског старешине или појединих грађана — ако старешине нема — и тек пошто је све могуће покушао, изврши ће насилно.

Ако се појави потреба да се мора за више дана реквизирирати, тада ће се поред хране и преносна средства реквизирирати, која се могу дуже времена при ескадрону задржати. Реквизириран човек, коњ или стока (ако је подвоз) долазе трећег дана на ескадрону продоволство (храну). При одласку добија уверење колико је се дана при ескадрону бавио (види образац).

Ако старешина места, (кмет) или грађани пристану, да на леп начин храну измиерују (издаду) тада ће им ескадрони комисар одредити време и место. Изаслата комора и заштита очекију на одређеном месту, које ваља да је на сваки начин ван села (на путу повратном).

Непристане ли се на леп начин, тад ће ескадрони комисар по својој намени наредити насилно извршење. У својој земљи подиће и гужбу ескадронном командиру. —

Ако комисар реквизирира више но нашта је овлашћен, биће крив по закону о реквизицији.

За доказ да је комисар за реквизицију овлашћен предаће месном старешини уверење, (види образац) које му ескадрони командир издаје при доласку у реквизицију, пошто је све предмете примио, захтева од месног старешине уверење, (види образац) да је реквизицију извршило по наређењу, и ово уверење предаје по доласку ескадронном командиру. —

При насилном реквизирању узмеће се само оно што је наређено, при том не тражити и онде, где није потребно, не рушити имање и куће.

У нашој земљи извршиће се по „закону о реквизицији.“

У крету реквизиције снада и фуражовање што значи: набавка хране за коње.

Фуражовање вршиће се на два начина:

Ако се врши у селу т.ј. фуражовање готове хране, зове се редовно фуражовање а у пољу, зове се ванредно или зелено.

Редовно се фуражовање врши као и реквизиција сама.

Зелено фуражовање употребитиће се тамо, где се редовно помоћу власти храна набавити не може. Ескадрони командир одредиће довољан број коморица — или ако ових нема коњаника — за жетву и товарице хране, које ће по могућству снабдети алатима реквизираним. — Ако је непријатељ близу, тад ће се фуражницима одредити пужна заштита коњаника (на често и цео ескадрон). —

Командант за фуражовање поделиће фуражнике у одељења: на косаче и на оне што ће покошено понети. — Ако је близу непријатељ тад почети од места најближег непријатељу на ићи у назад. Командант ће налити да фуражовање (везивање снопова и товарице) иде што брже и уредије. —

Командант заштите који је уједно и командант целе команде, окрутаће сву просторију где се фуражује, стражама.

Једно одељење ваља држати на склупу и тако осигурати фуражовање од противника. —

Ако противник нападне, командант ће гледати да га још напред задржи, како би они што фуражују скупили, натоварили и однели храну. —

2. Из магацина: комисар иде са профант комором другог одељења — пошто је ова предала храну стројној комори у магацин, предаје требоване магациновару, од њега изузима храну и товари; при томе нази на товарице и поредак тако, да коњи или кола долазе по реду водова и да коморице једно другом помажу.

При х. Ако је ескадрон у саставу пука коњ. или бригаде, онда ескадрони командир губи право на одређивање реквизиције и других начина набавки. Он у том обзиру ниште разрешења од претпостављеног. Само у крајњој нужди, може својом влашћу чинити набавку (фуражењем и реквизицијом) сам, но една јавити претпостављеном.

Раздавање хране.

Време, кад ће се храна ескадрону раздавати одређује ескадрони командир.

У време раздавања, комора под командом комисара, долази трупи и зауставља се иза штала по водно, или где ескадрони командир за добро нађе:

Раздавање хране бива под надзором дежурног водника.

Од сваке десетине добиће десетар са по 1 или 2 војника и примити храну за десетину (боја заједно кува). Осим тога коморицама добиће и прикомандовани, да приме своје оброке.

Прикомандовани подељени су на водове овим редом:

<i>I. воду.</i>		<i>II. воду.</i>	
1 ескадрони командир	2 коња	1 водник	1 коња
1 водник	1 коња	1 трубач	
1 трубач	1 коња	1 комисар	1 коња
4 провијант коморице	(4 коња)	4 коморице	4 коња
2 штабове коморице	(2 коња)	1 занација за обућу	1 коњ
1 седлар	1 коња		
10 људи	11 коња	Свега 8 људи и 8 коња.	

<i>III. воду.</i>		<i>IV. воду.</i>	
1 водник	1 коња	1 водник	1 коња
1 трубач	1 коња	1 двајесница	1 коња
1 писар	1 коња	1 трубач	1 коња
4 провијант комор.	(4 коња)	1 занација за одело	1 коња
1 поткивач	1 коња	4 провијант комор.	4 коња
Свега 8 људи	8 коња	Свега 8 људи	8 коња.

Ова подела треба при товарињу да се најгачије врши.

Одељење или цео ескадрон кад полази на предстражу, треба при полазу да узме или храну из коморе (1 текући оброк) за 24 сата и то за људе леба и готова смока но без парива и меса; за коње: зоби и ако је могуће сена, или да употреби резервну храну — свакад према новости ескадронског командира. —

Касанин, који је придат ескадрону док је у саставу бригаде, гоњиће и клати потребну стоку. Место за клање стоке треба бирати постојећем ескадрону, и кад се хтедне да коље тада ће се одредити по 1 војник из сваког вода у помоћ месару. По свршетку клања и деобе меса, сви ће примити месо за свој вод а за десетине од лица изасланих од десетина

Деобу меса надзираваће ескадрони комисар са ескадроним дежурним и то тако, да се месо подели на водове и десетине овим редом:

<i>a. Десетина</i>	<i>б. Десетина</i>
За 1 ескадрон: командира	За 4 трубача
4 водника	1 седлара
1 комисара	1 занацију за одело
1 писара	1 занацију за обућу
1 двајесница	1 поткивача
Свега 8 људи	2 штабена комори.
	Св. 10 људи 2 коња

в. Десетина

За 16 провијант коморица стројевих.

Свега 16 људи

Ако је и магацинска провијант комора код ескадрона, тада свако месо одељење (16 људи) образује десетину за себе, како да се при деоби и оне урачунају.

Подела на водове.

<i>I. вод.</i>	<i>II. вод.</i>
За: 3 десетара	За: 3 десетара
25 редових војника	25 редових војника
Св. 28 људи.	Св. 28 људи.

<i>III. вод.</i>	<i>IV. вод.</i>
За: 2 десетара	За: 2 десетара
25 редових војника	25 редових војника
Св. 27 људи.	Св. 26 људи.

Кратки упут за ескадронског командира.

Стручне дужности ескадронског командира побројане су у „правилима унутрашње службе и у устројству команди и штабова стајаће и народне војске.“ По уратно доба поступаће овако:

а. Лако болесне војнике спровеће са свом спремом у позадна згодна места на лечење; ако може подвоз реквизирати тад по потреби може болеснике са ескадром повести.

б. Тешко болесне војнике спровеће натраг одузевши им оружје и осталу спрему — сем одећа и хране.

в. Ескадрони командир ће се старати да од погинулих војника покупи ствари; нарочито оружје и то ће се у комори носити, да би се могли поново војници наоружати; о броју оружја као и остале спреме подносиће извешће свом претпостављеном.

г. За оружје и осталу спрему, кад се поквари и изломи за време службе, даље за оружје побеглих војника, кад је ескадрон морао да отступи, ескадрони командир не одговара.

Лако болесни коњи и војници придружавају се комори.

За тешко болесне постарати се, те им наћи склоништа и неге и по могућству одаслати их натраг у болницу. —

Дужности комисара.

Он је непосредни командант целе коморе, а да би лакше поме управљао, одређени су му десетари са двајесником, као помоћници.

Дужност је десетара да одржавају строги ред у својим десетинама (одељенима). Они рапортују комисару о свему шта се у комори дешава.

Комисар води списак целе коморе — од људи, коња или кола и натоварених предмета — да би на тај начин лакши преглед имао.

Он се стара о раздавању и попуни хране и осталих потреба за ескадрон.

Кад комора укупно маршује предузима команду и управља комором тако, како ће ескадрон стићи и у свако време имати нужне потребе. —

Напоследку он је саветодавац ескадр. командиру о начину набавке потреба. — ако се мора томе приступити. За тим саставља цео план набавка, надзирава извршење тога.

Дужности писара.

Писар је у ескадрону придат ескадроним командиру, да га у свима административним дужностима подпоможе; он води:

1. Дневник људи и коња — стоке — у ескадрону (по обрасцу) —

2. Списак људи, коња, одећа оружја (по обрасцу).

3. Књигу о реквизиционим уверењима и општинским сведоштвама (по обрасцу). —

4. Списак о примљеној и поклопој стоци. —

Писару је дужност, да на основу дневника прави требовања за храну и фураж (по обрасцу) — која потписује ескадрони командир и комисару на извршење предаје; даље он прави рапорте: дневне, 15-ого дневне и месечне, извешћа сваког рода и т. д.

Напоследку писар ће водити сво деловодство, но свакад под одговорношћу ескадроног командира. За унут служи ће му следећа наставна и формулари.

1. Сваки ескадрон има ће при себи списак, у коме ће по имену записати: старешине и редови војници потребни у ескадрону, и тај списак попуњаваће се по потреби место оних старешина и војника, што су из ескадрона ма којим начином отишли и дејствовати престали.

2. Осим овога списка, водиће се прозивни списак као што је образац под а.

У овај списак (из списка главног бр. 1) уносиће се све старешине и војници, и сваког дана одређено време прозив ће се извршити. Онима који су на месту, неће се никакав знак ставити.

Онима који буду болесни, у оној рубрики дана, кога се прозив чини ставиће белешку б.

Онима који су код својих кућа остали, белешку в.

- који су умрли, белешку г.
- који су погинули, белешку д.
- који су нестали, белешку и.
- који су на одобреном одсуству, белешку о.
- који су у бегству, белешку б.
- који су одкомандовани, белешку „од.“
- који су прикомандовани, белешку „прик.“

Даље у том истом списку после основице ескадрона (списак под бр. 1) додаваће се попуна људства — војника а осим тога и свакодневне прикомандовање других војника из других части војске, заробљених, реквизиционих или иначе ма којим начином, и белешке се престајање ових код ескадрона.

3. Исто тако водиће се списак коња по обрасцу под б.) и списак конорцијске стоке, што се при ескадрону буде находила по обрасцу под к' б.

У ове ће се спискове сваки дан стоке бележити што је на месту а и што буде прираћивало ма којим начином.

1. Из списка прозивног људства под бр. 2 и списка коња и стоке под бр. 3, састављаће се дневник по образцу под в., (који ће се уносити у једну књигу за м. дана трајљиву) и сваки дан бележити целокупно стање људства и стоке као што је у дневнику рубрикама разјашњено.

Ескадр. команд. дужан ће бити уверавати се о исправности свакодневног пољња прозивног списка људства и списка стоке, и онда ће дневник потписати као што на образцу назначено.

3. Из овог дневника попуњеног сваки дан, састављаће се извештај о стању људства и стоке сваког дана као што је образац под г. и подносити коме треба.

6. Кад ескадрон буде упућен да самостално што ради и за по требе буде добивао суму новчаних, он ће онда водити и дневник од новчаног примања и давања као што је образац под к.

На левој страни уводиће писар редом оне суме, што се буду примале и од кога, а на десној страни оне суме, што се буду издавале.

Команд. ескадр. који ће новац чувати и за њега одговарати ако може да узме документ на издату суму, нека узме, а ако неузможне, онда нека потписне примаоца новца у дневнику негод суме, да ју је примио, ко буде знао писати, а који не зна писати, онда да га потписне који од старешина ескадрона или војника из ескадрона.

По рубрикама јасно је, шта ће се у коју уписивати у примању а шта и у коју у издавању.

7. Ако се буде наредило: да командир даде 7—15 22 и 30 дневни извод примања и издавања новца, онда ће он по дневнику касе извести у један извод као што је образац под д) и у њему ставити целокупну суму примања за ово време, за које се извод подноси са остатком новца од прошлог подвешеног извода, и показати тада целу суму примања, а на страни издавања, показати ову суму издату за време за које се извод подноси и на послетку показати шта за даљи потрошак још остаје. —

8. За снабдевање ескадрона са нужним потребама ма каквим, издаваће се онима од којих се што прима требовања по образцу под д. 2 кад се узмогне, 15 дневно или месечно, замењиваће се требовања са

9. Признањима по образцу под в. д. која ће издавати онима од којих је потребе узимао а требовања узме наугаг и уништити. Нека се пак при издавању признање добро прорачуна по требовањима, јер док-

нији изговори да ово или оно није примио а у признању стављено је, неће се признавати.

10. Даље водиће се дневна примања и издавања јестива за људе по образцу под е. и сваког дана, ту ће се бележити шта се примило а и шта се буде издавало. Примање и издавање предужава ће се даље у протокол кад се испуне оне партије.

11. Исто тако у свему као под 10 води ће се рачун о примању и издавању хране нужне за стоку по образцу под е. е.

12. Старешине народне војске, које примају ма какву плату на државне касе, примаће такву из касе бригадне у своје време, а ако би се ескадрон самостално где задржао, може командир и друге старешине узети плату из касе ескадрона на признању и после при каси бригадној припити своју плату а касу одкуда су узели плату привремено, поунити са сумом извештајем.

13. Ескадрон водиће списак примљене и издате муниције као што је образац под ж. где је у рубрикама разјашњено шта се у коју уписује. Ако се буде у сандуцима или чему другом шиљала муниција, то ће се ставити у рубрику означену у „целу.“

14. Ескадрон ће осим тога водити један записник по образцу под ж. од примљене стоке крупне и ситне, која ће се употребљавати на храну ескадрона или предавати другим частима, и на страни примања бележиће што буде примио, а на страни издавања потрошак или издавање — предаје другима. —

Косе и лој од заклање стоке, предаваће се или најближим магацима или сталним радницима.

15. Кад ескадрон буде примио оружје, какве ствари, оруђа или ма шта друго и на којим начином, он ће бележити у инвентар по образцу под з. у примање, а кад буде што издавао, нека на страни издавања покаже коме је и шта издао; а

16. О издавању ствари саставља ће списак по образцу под е. а. и пошто преда и примаоц потписне га, чува ће предаваоц списак за доказ је ствари предао докле се не разреши од сваке одговорности, свопчаје са радњом по часту ескадрона, који је под командом својом изао. Ово деловодство и рачуноводство ескадрона, кад се буде наредило, предаће пуку свом, и од њега очекиваће разрешење од одговорности.

17. Кад командир према потреби што реквизира на начин који је одређен, издаваће од своје стране уверење опоме од кога што реквизира по образцу под и. и то што се добије уписиваће у надлежне књиге.

18. Осим toga vodiće se књига о овим уверењима по обрасцу под к. и. Каква ће уверења давати општине или приватне личности од кога је што реквирирано види се из обрасца под к. и. а.

19. Командир прима и издаје новац и води дневник касе ако је добре писмен а иначе водиће писар дневник и састављати потребне изводе.

У присуству комисара новац ће се издавати и он ће свуда ставити свој потпис „видио комисар“ Н. В.

20. При отпусту реквирираних људи и стоке као и осталих војника, издаваће се уверење по обрасцу под и.

21. На концу месеца подносиће се цуку целокупно примање и давање новчано а ако се буде варадило и стање примања и издавање материјала — јестива за људе и стоку — ради прегледа рачуна или друге употребе; за то подносиће се документа и разни спискови који издатке осведочавају.

ФМ 1623.

27. Фебр. 1876 год.

у Београду.

Министар војни, пуковник

Тих. Николић с. р.

Министар војни, на основу уредбе о устројству целокупне војске од 24 фебруара 1876 год. ФМ 98, прописује следеће:

УРЕЂЕЊЕ

ИНЖИНИРСКИХ ТРУПА ПО ДИВИЗИЈАМА.

Инжинирски баталион има три чете.

Састав штаба инжинирског баталиона.

- 1 Командант баталиона уједно резерент за инжинерију при дивизији.
- 1 Аутант.
- 1—3 Официра инжинерска.
- 2—3 Цивилна инжинера (ови ће се употребити при инжинирским четама).
  - 1 Базначеј (од народни војника, чиновник).
  - 1 Комесар (од народни војника чиновник).
  - 1 Лекар.
  - 2 Писара (1 наредник и 1 поднаредник).
  - 1 Пушкар.

Састав чете.

- 1 Четник.
- 3 Водника.
- 1 Поднаредник.
- 1 Каплар.
- 1 Десетар писар.
- 10 Десетара.
- 3 Трубача народна.

14 Пијонира стајаће војске.

95 Пијонира народне војске.

П р и м е т б а 1. Понтонирски водови од народних пијонирских чета, одвајају се, носе собом алате по прегледу под III, и употребље се за: мостовне екипаже, сталне пловачке мостове и пијонирску радионицу у Бувајци.

2. Сваком штабу нижинирског баталјона придају се по 2 трубача стајаће војске из састава нижинирских трупа.

3. За пренос походног алата, регрутује се од народа, за сваки нижинирски баталјон по 4 кола воловска са канатама, шараглама, душемом и аријевима.

Од Јахаћих коња на сваки баталјон долази:

76—10 Коња официрских (за сваког официра по 2).

1 Коњ за лекара.

2—3 Коња за цивилне нижинире.

1 Коњ за наредника руководиоца дивизијског нижинирског депоа.

Састав мостовних екипажа.

I. Дрвска екипажа.

1 Командир официр нижинирски.

2 Нижинирска официра (од оних 1 врши администрацију).

1 Комесар (од народних војника чиновник).

2 Наредника.

3 Поднаредника.

6 Каплара.

2 Трубача стајаће војске.

100 Понтонира стајаће војске.

3 Водника

3 Двајесника

9 Десетара

3 Трубача

93 Понтонира

народне војске.

6 коња официрских (за сваког официра по 2).

II. Јужно-моравска екипажа.

1 Командир официр нижинирски.

2 Нижинирска официра (од оних 1 врши администрацију).

2 Комесара (од народних војника, чиновници).

3 Наредника.

1 Поднаредника.

8 Каплара.

4 трубача стајаће војске.

200 Понтонира стајаће војске.

3 Водника

3 Двајесника

9 Десетара

3 Трубача

93 Понтонира

6 Официрских коња (за сваког официра по 2).

III. Тимочка екипажа.

1 Командир официр нижинирски.

1 Нижинирски официр.

1 Комесар (од народних војника, чиновник).

1 Наредник.

2 Поднаредника.

4 Каплара.

2 Трубача стајаће војске.

48 Понтонира стајаће војске.

3 Водника

3 Двајесника

9 Десетара

3 Трубача

93 Понтонира

народне војске.

4 Официрска коња (за сваког официра по 2).

Дрвској мостовној екипажи припадају материјал по прегледу по IV, који се товари по прегледу V. За ову екипажу треба 164 воловска кола, са 164 човека и 328 волова. Од ових кола да су 84 расточена на 10 стона, 64 обична без каната а са ступцима и 14 са канатама, шараглама, душемом и аријевима.

Јужно-моравској мостовној екипажи припадају материјал по прегледу VI, који се товари по прегледу VII. За ову екипажу треба 164 воловских кола, са 164 човека и 328 волова. Од ових кола да су: 79 расточених на 10 стона, 65 обичних без каната а са ступцима и 20 са канатама, шараглама, душемом и аријевима.

Триочкој мостовној екипажи припадали материјал по прегледу VIII, који се товари по прегледу IX. За ову екипажу треба 54 воловска кола, са 54 човека и 108 волова. Од ових кола да су: 18 расточених на 10 стова, 27 обичних без каната, шараглама, душемом и аршевима.

Примедба. Сва кола за мостовне екипаже рекрутују се од народа ополко и онаких за снагу екипажу, као што је горе наложено.

Дивизијски депои.

Сваком низинирском баталјону припадали по 1 дивизијски депо (види списак I) којим рукује по 1 наредник.

У случају кретања овај се депо товари по прилогу II, на 43 кола (са канатама, шараглама, душемом и аршевима), са 43 човека и 86 волова. —

Примедба. Ова се кола рекрутују од народа.

Постојећи шест плочећих мостова.

На снази мост долази.

2 Поднаредника понтомирских.		народне војске.
1 Водник		
1 Двајесник		
3 Десетара		
1 Трубаљ		
31 Понтир		

Понтомирска радионица у Ћуприји.

- 1 Управитељ радионице (низинирски екипир).
- 1 Помоћник његов (цивилни низинир).
- 1 Рачуновођа.
- 10 Понтомирских мајстара.
- 1 Мајстор (из низинирске радионице).
- 111 Понтира народне војске.

Главни низинирски депо.

- 1 Руковод (делово) инспектора низинир при министарст. војној.
- 2 Магационара подофицира.

Ћмадовска градска команда.

- 1 Низинирски екипир.
- 150 Народних војника (дела II крајинска низинирска чета).
- 140 Радинез (по потреби, а из околине, који нису нигде рекрутовани).

Дужност и права команданата.

I. Инспектора низинирије при врховној команди.

При мобилизацији војске, инспектор низинирских трупа војног министарства, прелази у састав штаба врховне команде.

Његов штаб у том случају састоји се из:

1. Низинирског екипера као помоћника и 1 ађутанта.

Инспектор низинирије, као највиши старешина низинирства у мобилизационој војсци, рукује и располаже са свима средствима по струци низинирској, која се у тој војсци налазе, управља целом низинирском службом и брине се о извршењу свију налога, које је издао врховни заповедник у том погледу, и према томе, он је одговоран врховном заповеднику за потпуну исправност целе низинирије у војсци.

Инспектор низинирије решава све предмете односе се на низинирију, и према томе, подноси врховном заповеднику своје нарочите предлоге, за све чисто низинирске послове.

У круг радње инспектора низинирије долази по предмете:

1. Сви налози који се односе на вршење низинирске службе при свима низинирским трупама и покретним резервним заводима у кругу оперативне војске.

2. Да као стручан саветодавац потпомаже начелника генералштаба при издавању диспозитива и распореда односно размештаја и потребе низинирских трупа и покретних резервних завода у кругу оперативне војске, као и ових, који се налазе у градовима а у домањају оперативне војске.

3. Низинирска спрема утврђених места у домањају оперативне војске.

4. Брига о начину попуњења свију низинирских трупа.

5. Сви распореди са низинирским материјалом.

Опредељена под 3 и 5 могу се одустити само на основу и сулудости општег распореда, који је одобрио врховни командант. Због тога, инспектор низинирије, треба да стоји у свима односима у нај-

тепњем споразумењу са начелником Генералштаба, а по предметима у тачци 3 и са инспектором артиљерије.

6. Подизање, поправка и кварење комуникације и телеграфа. Ово у споразумењу са начелником генералштаба, а по одобрењу врховног заповедника.

7. Он чини предлоге за постављање инжењирских команданата и командира у кругу целе војске и предлоге за унапређење осталих инжењирских официра. Он распоређује и променити по дивизијама оне инжењирске официре, који нису команданти или командири.

8. Он се брине, да се воде дневници и саставе планови и списи опсада утврђених позиција и градова.

II. Роферента инжењерије при дивизијама и команданта инжењирског баталиона.

Он има дужност, права и власт, која је у устројству команди и штабова стајаће и народне војске, прописана била за команданте појединих редова оружја.

Команданти инжењирских баталиона самостално дејствујућих дивизија имају поред тога још и оне дужности, које су прописане за инспектора инжењерије при врховној команди у кругу њихове дивизије.

Командант инжењирског баталиона је резерент дивизијског команданту по инжењирској струци и стоји под непосредним наредима његовим односно употребе инжењирских трупа и покретних резервних завода, као и у свима односима дисциплинарним и административним.

Он је највиши инжењирски старшина, детичној дивизији припадајућих инжењирских трупа и покретних резервних завода.

III. Управитеља понтоњирске радионице.

Он има дужности, права и власт које су у устројству команди и штабова стајаће и народне војске прописане биле за команданта инжењирског баталиона.

На њега прелазе све оне дужности које су прописане биле за команданта понтоњирског баталиона, докле је ова радионица стајала под управом тог команданта.

IV. Инжењирског официра при градској команди.

Он има дужности, права и власт баталионог команданта према оделу инжењирских трупа које се у граду налазиле буду. Он је резерент

по струци инжењирској команданту града, и стоји под непосредним наредима његовим односно употребе инжењирских трупа и тамо налазећих се завода, као и у свима односима дисциплинарним и административним.

У случају инжењирског армирања града он има она права и власти односно техничких инжењирских послова, као и управитељ понтоњирске радионице у Буварји.

Б. С. 134.

29. Фебруара 1876.

у Београду.

*Министар војни
послова*

Јих. Николит, с. р.

Министар војни на основу уредбе о устројству целокупне војске од 24. Фебруара, 1876 год. БЖ 98. прописује следеће:

УРЕЂЕЊЕ И РАСПОРЕД

ВОЈНОГ САНИТЕТА.

Састав.

§. 1.

Војни санитет састоји се из:

- а., Главне санитетске управе, која се налази у министарству војном.
- б., Чора санитетских официра при командама и трупама.
- в., Санитетских трупа и
- г., Санитетских завода.

Састав главне санитетске управе одређен је устројством министарства војног.

Чор санитетских официра распоређује се по командама и трупама као што следује:

- а., За начелника војног санитета при врховној команди један виши санитетски официр и један деловођа нижи санитетски официр.
- б., За начелнике војног санитета при дивизијским командама по један виши санитетски официр или капетан I. класе са по једним деловођом нижим санитетским официром.
- в., За лекаре при бригадама како стајаће, тако и народне војске, за лекаре при артилеријским и коњичким пуковима, баталионима, батеријама и коњичким дивизијонима: по један виши санитетски официр или

један од окружних, срећских или парошких лекара, или помоћника који су уписани у народну војску.

Санитетске трупе састоје се из:

- а., Болничарског одељења стајаће војске, које врши службу при сталним војним болницама.
- б., Бригадних санитетских одељења за сваку мобилисану бригаду по једно.
- в., Дивизијских санитетских одељења за сваку мобилисану дивизију по једно, и
- г., Резервног санитетског одељења на расположењу врховне команде. Одељења под (б. в. и г.) образују се при мобилизовању војске из болничарских чета са њихвим коморијама, народних бригада.

Санитетски заводи састоје се из:

- а., Амбулаторија.
  - б., Привремених војних болница.
  - в., Сталних гарнизонских болница.
  - г., Сталног централног депоа.
  - д., Шеснајест етапних болница.
  - е., Двадесет и пет пољских болница: долазе на дивизију Тимочку, Западно-Моравску и Дринску по 4, на остале дивизије у сајзу армијском по 3, а на расположење врховне команде 4, и
  - ж., Санитетске резерве.
- Заводи под а, б, в и г, постоје већ у мирно доба; остали образују се тек кад се мобилизација нареди.

Састав бригадних санитетских одељења.

§. 2.

Бригадно, санитетско одељење састоји се из:

- 1 командира (дотични бригадни лекар).
- 1 болничарског двајесника.
- Болничарских десетара, за сваки баталјон дотичне бригаде по један.
- 1 резервног десетара.
- Болничара редова (народних) на сваки баталјон дотичне бригаде по 8.
8. возара.

2 официрска јахаћа	}	коња
8 теглевих народних		
2 вола.		
2 кола за тешке	}	рањенике
1 омнибус за лаке		
1 кола за пртлаг и храну.		

Састав дивизијског и резервног санитетског одељења.

§. 3.

Једно дивизијско и резервно санитетско одељење састоји се из:

- 1 командира (санитетски капетан).
  - 2 лекара (санитетски капетани или доктори који су уписани у народну војску).
  - 2 помоћника (санитетски поручници и подпоручници, или магистри и патрони хирургије који су уписани у народну војску)
  - 1 апотекара
  - 1 апотекарског помоћника
  - 1 комесара (чиновника грађанског реда).
  - 2 болничарска двајесника
  - 1 возарског двајесника
  - 2 болничара из стајаће војске
  - 5 болничарских десетара
  - 4 возарска десетара
  - 1 трубач
  - 60 болничара народних
  - 20 возара
  - 6 јахаћих официрских
  - 8 теглевих народних
  - 20 волова
  - 6 кола за тешко
  - 2 омнибуса за лако
  - 2 кола за лекове, инструменте и прибор
  - 2 кола за пртлаг и храну.
}	коња

Састав болничарског одељења стајаће војске, амбулаторија, привр. војних болница, стални гарниз. болница централног санитетског депоа.

§. 4.

Састав ових већ у мирно доба постојећих санитетских трупа и вода опредељен је устројством стајаће војске.

Састав етапних болница.

§. 5.

Етапна болница састоји се из:

- 1 лекара војног или грађанског
- 1 болничарског десетара
- 1 болничара.

Састав пољских болница.

§. 6.

Пољске болнице за до 200 болесних или рањених састоје се из:

1 командира	}	санитетски капетани или доктори који су уписани у народну војску.
1 лекара		
2 помоћника (санитетски поручници и подпоручници или магистри и патрони хирургије који су уписани у народну војску.)		
1 апотекара	24 болничара народна	
1 апотекарског помоћника	12 возара	
1 комесара (грађанског реда)	1 кушара	
2 болничарска двајесника	6 официрских јахаћих	}
2 возарска двајесника	4 теглевих народних	
2 болничара стајаће војске	14 волова	
4 болничарска десетара	1 кола за тешко	}
2 возарска десетара	1 омнибус за лако	
3 кола за лекове, инструменте и прибор		
2 кола за рану пртлаг и фураж.		

Примедба: Ако неби било могуће благовремено набавити народна санитетска кола за лако и тешко рањене, за лекове и инструменте,

употребиће се у место омнибуса за лако рањене, кола наше државне поште, у колико их има, за тешко рањене кола рабацијска, запрегнута са возовима, а за лекове и инструменте обична батеријска кола.

Састав санитетске резерве.

§. 7.

Санитетска резерва састоји се из:

- 3 лекара
- 9 помоћника
- 1 апотекара
- 2 апотекарска помоћника
- 3 комесара (грађанска чиновника)
- 5 болничарских десетара
- 54 болничара народних
- 8 возара
- 3 гушара
- 1 мајстор хируржких инструмената.

§. 8.

Дужности појединих начелника војног санитета, командира санитетских трупа и завода и њиха надлежност одређене су у нарочито за то издатом упутству за вршење санитетске службе.

1. Марта 1876 год.
у Београду.

*Министар војни
Пуковник*

Јих. Јиколмиџ, с. р.

ПРАВИЛА О ХРАНИ И СПРЕМИ ВОЈНИКА, ЌОЊА И ЌОМОРЕ НАРОДНЕ ВОЈСКЕ У РАТНО ДОБА.

I.

Храна војника.

Под храном разуме се: месо, леб, вариво, поврће и зачини.

Храна се дели на:

1. Резервну
2. Обичну и
3. Увећану храну.

Храна се издаје у оброцима (порцијама). Оброк се рачуна у дневној храни (за 24 сахата).

Састав оброка.

I. Резервни оброк хране састоји се из:

1. Пексимита (двопекла)	100 драма
2. Пастрме	100 "
или сланине	100 "
или сира (у застругу)	100 "
3. Соли	10 "
4. Лука	10 "
5. Паприке	5 "
Целокупна тежина рез. оброка	225 драма

II. Обични оброк хране састоји се из:

1. Доба	300 драма
или брашна	300 "
2. Пасуља	50 "
или сочива	50 "
или грашка	50 "
или крошмира	60 "

или пиринча	30	драма
3. Меса (зрелог)	100	"
или пастрне	50	"
или славине	50	"
или сира	100	"
4. Сирћета	5	"
5. Сода	5	"
6. Ракије	50	"
или предеченице	20	"
или вина	100	"
7. Пиврике	5	"
8. Лува	10	"
9. Дувана	3	"
Целокупна тежина обичног obroka	490	драма

III. У већани оброк хране састоји се из:

1. Леба	300	драма
или брашна	300	"
2. Пасуља	50	"
или сочива	50	"
или грашка	50	"
или промијара	50	"
или пиринча	30	"
или таране	50	"
3. Меса	150	"
или славине	100	"
или пастрне	75	"
4. Ракије	75	"
или предеченице	30	"
или вина	100	"
5. Сирћета	5	"
6. Сода	5	"
7. Пиврике	5	"
8. Лува	10	"
9. Дувана	3	"
Целокупна тежина увећаног obroka	500—550	драма

У обичном и увећаном оброку не треба урчунавати месо, јер ће се стока гонити и клати.

Употреба и ношење хране.

1. Резервне хране.

1. Резервне хране поноси сваки војник од своје куће за 3 дана, осим нексимита, који ће добити, кад на бригадно збориште дође.

2. Резервну храну носиће војник у ранцу или торби, тако снаковани, да оброки одвојени буду један од другог, а омет сви снаковани у једно.

3. Резервну храну не сме војник никако трошити, без нарочите дозволе старешине, под чијом се командом налази, и то спада у крајњој нужди и кад се икојим начином не може добавити друге хране.

4. Старешине које буду наређивале утрошак резервне хране, зала да се што пре постарају за начин набаве и попуње.

5. У случајевима, где се нексимитом попуњити не може, замењиваће се са пшеничним или кукурузним брашном, рачунајући на 100 драма нексимита 100 драма брашна.

2. Обичне хране.

1. Обичну храну добиће војник од државе, кад на бригадно збориште дође.

2. Кад се војници са зборишта крену, издаће им се по један оброк обичне хране, за текућу потребу.

3. На бригадном зборишту издаће се још по 6 obroka на сваког војника од обичне хране; ових 6 obroka поговариће се на комору и то: На стројну комору 2 obroka с лебом.

На магацинску комору 1 оброк с нексимитом и 3 obroka с брашном (место леба), или кад трупа, које у магацинској комори носе храну за 2 дана, 1 оброк с нексимитом а 1 с брашном (место леба). Ако је код какве трупе само једна комора за рану за неколико дана, онда печена леба неможе у њој бити више од 2 дана. За остале дане снабдева се комора брашном.

4. Обична храна издаваће се све дотле, док се наредбом командујућег друге не нареди.

3. Увећане хране.

1. Увећана храна издаваће се само тада, кад су војници изложени већим теретима и истрапама.

2. Надавање увећане хране зависиће понајвише од увећаности старешина, за то они мора да зрело расуди, кад су те прилике, но свакад треба да имају на ум могућност издавања, то јест, да ли имају толико хране на расположењу и да ли је могу лако добавити.

Команданти чети, батаљона, батерија, ескадрона и других делова војних овлашћују се, да могу оброк променити само тада, кад они само-

стално командовали буду (кад не стоје у свези већих војених тела као бригаде, дивизије, и т. д.), ипаче имају само право предлагања.

Команданти дивизије овлашћени су на промену obroka, кадгод они за нужду нађу — али свакад имаће на уму тачку другу увећане хране.

Команданти бригада могу промену наређивати али свакад у споразумљењу с надлежним дивизијаром.

При свакој промени obroka дужан је надлежни интенданат своје мишљење да изрече и тек по саслушању може се изредити промена.

Свака промена мора се војницима наредбом огласити и у дневнику приметити време почетка као и време свршетка, које ће се такође наредбом објавити.

Храна ће се изузимати на заганџа на требовања самосталних команданата појединих самосталних јединица. Реквизицијом изузимаће се храна на основу уверења команданата, који самостално дејствују.

II.

Храна коња.

Под храном коња разумо се: зоб, сено, слама и со.

Храна коња зове се ипаче „фураж.“

Фураж се дели на:

1. резервну
2. обичну и
3. увећану фураж.

Фураж се издаје у оброцима (рацијама). Оброк се рачуна у дневну храну (за 24 сах).

Оброк се дели по створу и дужностима самих коња на:

1. тешки.
2. средњи и
3. лак.

У тешки оброк спадају сви коњи:

- а) пољске и брдске артилерије.
- б) муницијских колона.
- в) контопских тренова.
- г) санитарских тренова (и то: болесничка кола завојница). —

2. У средњи оброк спадају сви коњи:

- а) штабова и административних чиновника (јахаћих).

б) ескадрона.

в) тренских старешина (коморцијских).

3. У лак оброк спадају сви коњи:

- а) коморцијски (товарни и телешки).
- б) осталог трена војске.

Састав резервног фуражног obroka.

1. Тешки резервни оброк фуражи састоји се из:

а) 2 $\frac{1}{2}$ оке зоби (јечма).

б) 1 оке сена.

2. Средњи резервни оброк фуражи састоји се из:

а) 2 оке зоби (јечма).

б) 1 оке сена.

3. Лак резервни оброк фуражи састоји се из:

а) 1 $\frac{1}{2}$ оке зоби.

б) 1 оке сена.

Састав обичног obroka.

1. Тешки обични оброк фуражи састоји се из:

а) 3 оке јечма (зоби).

б) 6 ока сена.

в) 4 драма соли.

г) 2 оке сламе за простирку.

за храну.

2. Средњи обични оброк фуражи састоји се из:

а) 2 $\frac{1}{2}$ оке зоби.

б) 5 ока сена.

в) 2 оке сламе.

г) 3 драма соли

за храну.

3. Лак обични оброк фуражи састоји се из:

а) 2 оке зоби.

б) 4 оке сена.

в) 1 $\frac{1}{2}$ оку сламе.

г) 2 драма соли.

Састав увећаног obroka.

1. Тешки увећани оброк фуражи састоји се из:

а) 4 оке зоби.

б) 6 ока сена.

в) 4 драма соли.

г) $\frac{1}{2}$ оке сламе.

2. Средњи увећани оброк фуражи састоји се из:
а) 3 ока зоба,	в) 3 драга соли,
б) 5 ока сена,	г) $2\frac{1}{2}$ ода сламе.
3. Лаки увећани оброк фуражи састоји се из:
а) 3 ока зоба,	в) 2 драга соли,
б) $4\frac{1}{2}$ ока сена,	г) 2 ока сламе.

Употреба и ношење фуражи.

1. Резервне фуражи.

1. Резервну фураж носеће сваки војник — који је обавезан да с коњем или колима дође — од своје куће за 3 дана по прописној размери.
2. Резервну зоб носиће војници у једној платненој торби (сакви).
3. Резервно сено пресеје се или узмете у 2 гужве, па се потом у клупче савије, или се пресеје у виду венца.
4. Резервну фураж несмеду војници давати коњима, без нарочите заповести старешине под чијом се командом налазе, и то свакад у крајњој нужди и кад се никојим начином не може добавити друге фуражи.
5. у случајевима, где се мора замењивати резервна фураж, ваља је замењивати са овим редовима, који не увећавају терет и запремину, а притом идућно замењују питателност прописане фуражи.

2. Обичне фуражи.

1. Обичну фураж добиће сваки војник — који је обавезан да с коњем или колима дође — од државе кад на бригадно збориште дође.
2. Кад се војници са зборишта крену, издаће им се по 1 оброк обичне фуражи за текућу потребу.
3. На бригадном зборишту издаће се на сваког коња још по 6 obroka обичне фуражи.
4. Обична фураж издавање се све догле, док се наредбом командујућег другаче не нареди.

3. Увећане фуражи.

1. Увећане фуражи издавање се само тада кад су коњи већим теретима и истраницама изложени.
2. Издавање увећане фуражи зависиће понајвише од увиђаности старешина, за то они ваља да врело расуде, кад су те прилике, но свакад треба да имају на уму, могућност издавања, то јест, да ли имају толико хране на расположењу и да ли је могу лако добавити.

Команданти чета, батальона, батерије, ескадрона и других делова војених овлашћују се да могу фуражни оброк променути само тада, кад они самостално командовали буду (кад не стоје у свези већих војених тела као: бригаде, дивизије и т. д.), иначе имају само право предлагати.

Команданти дивизије овлашћени су за промену фуражног obroka кад год они не нуждно нађу, али свакад имаће на уму тачку 2-гу увећане фуражи.

Команданти бригаде могу промену наређивати, но свакад у споразумљењу са надлежним дивизијаром.

При свакој промени фуражног obroka дужан је надлежни интендант своје мишље да изрече и тек по саслушању може се наредити промена.

Свака промена мора се војницима наредбом огласити, и у дневнику приметити време почетка као и време свршетка, које ће се такође наредбом објавити.

Фураж ће се изувимати или из магацина на требовање самосталних команданата, и то издавање састојаће се само из зоба и соли; сено и слама неће се никад из магацина издавати, већ ће се прибављати их окол земљанима и ситалитима.

Реквизицијом добављаће се фураж на основу уверена самостално дејствујућих команданата, и тада ће се цела фураж изувимати.

III.

Храна стоке.

Под храном стоцијом разуме се: мекинье, сено, слама и со.

Стоција се храна дели на:

1. резервну
2. обичну и
3. увећану храну.

Храна се стоција издаје у оброцима. Оброк се рачуна у дневну храну (за 24 сахата).

Оброк се стоцији дели по створу и дужностима саме стоке на:

1. тешки
2. средњи и
3. лаки оброк.

У тешки оброк спадају:

- а) Сви волови за теглање одређени.

У средњи оброк спадају:

а) Сви волови за клање.

У лаки оброк спада:

а) Свака ситна стока за клање (као овце и т. д.)

Састав оброца.

1. Обичне хране.

1. Тешки оброк обичне хране састоји се из:

4 оке мекња	3 драма соли
8 ока сена	1 $\frac{1}{2}$ оку сламе

2. Средњи оброк обичне хране састоји се из:

3 оке мекња	2 драма соли
6 оке сена	1 оке сламе

3. Лаки оброк обичне хране састоји се из:

1 оке мекња	2 драма соли
2 оке сена	

2. Увећане хране.

1. Тешки оброк увећане хране састоји се из:

5 ока мекња	4 драма соли
8 ока сена	1 $\frac{1}{2}$ оке сламе

2. Средњи оброк увећане хране састоји се из:

4 оке мекња	2 драма соли
6 ока сена	1 оку сламе за простарку

3. Лаки оброк увећане хране састоји се из:

3 оке мекња	2 драма соли
2 оке сена	

3. Резервне хране.

Резервна храна издаваће се само на теглеће волове и то комерцијске или осталог грена трупног.

Резервни оброк хране састоји се из:

4 оке мекња	3 драма соли.
4 оке сена	

Како за обичну тако и за увећану и резервну храну стоке, важе она иста правила као год и за коњску храну.

РАТНА СПРЕМА НАРОДНИХ СТАРЕШИНА.

1. Општа спрема.

Под општом спремом разуме се: преобука, одело, обућа, посуђе, алати, оружје и оружни прибор.

Спрема се дели на:

1. Спрему што старешине од државе добијају.
2. Спрему што сопственим трошком набављају.

1. Спрема што од државе добијају:

- 1 шивељ (на себи или спакован)
- 1 блузу (на себи)
- 1 чакшире са докољеницама (на себи)
- 1 шајкашку калу (на себи)
- 1 чутурицу од блеха (за воду)
- 1 казанчић (на десетину или 1 на једног)
- 1 шатор (на 6 људи)
- 1 сабљу (јахаћу)
- 1 кожни кајас.

2. Спрема о сопственом трошку:

- 2—3 преобуке.
- 3 пара чарана или
- 3 „ обојака.
- 3 „ љебета.
- 2 „ наглавика.

- 1. платнену или вулену торбицу.
- 1. чутурцу или тививцу.
- 3. пара ованака или
- 2. пара чизама с мамулама (ако је могуће).
- 1. чинак за јело.
- 1. кашик.
- 1. ножич.
- 1. сапун.
- 1. чешаљ.
- 2. четке за обућу (за оне који чизме имају).
- 1. четку за одело.
- Ситнице за криљење (игле, конци, дугмад и т. д.).
- Тростика (чешљанице) једну шваку.
- Чисте ланене крпе (једно повеће парче)
- 1. парче леја,
- 1. бријачицу (за оне који се брију).
- 1. револвер или пиштољ (у кубури).
- 1. доглед (ако је могуће).
- 1. књижицу (записницу) са потребним писаћим материјалом.
- Ствари за чишћење оружја и оружане спреме.

Спрема старешина у почасности:

1. Баталјонског команданта.

Према пропису, баталјонски командант командује на коњу, зато је и његова спрема двојака:

1. Спрема човека (његова).
2. Спрема коња.

1. Спрема човека.

Она се састоји осим оштите спреме — која се само у томе мења што бат. ком. мора калу кајас и тењак официрски да има и то о споме тронку — још из:

1. кувера или сандучета са затварачем у чему ће ствари спаковати: спаковано сандуче не сме прећи тежину од 25 ока пошто ће се на колони носити.

а. Спрема коња.

Састоји се из:

- 1. четке за чишћење.
- 1. чешагије.
- 1. ђобета.
- 2. подковнице
- 3. клинца } спаковано у сламу.
- 1. зобнице.
- 1. удара (са јаким поводишком).
- 1. ножића дрвеног за чишћење копита.
- 1. ђобета (дугачког)
- 1. колана кожњег или пртеног.
- 1. коњце платнене за појење коња.
- 10 драма кучина.
- 1. чисте ланене крпе (за брисање очију и носдрва).
- 1. повеће парче крпе ланене (за резерву).

б. Прибор јахања.

- 1) Маџарско, или руско, или турско или енглеско седло.
2. Цео прибор потребан уз седло (као: колана двокраког кожњег, узенгије, нагрудњака, кускуна и т. д.
- 3) Бисага пар удешени за предњи ункаш.
- 4) узде са ђемом, жвалом и чампаром.
- 5) 3 терки кајина.
- 6) Кожна кеса за паковање 2 подковнице и 32 клинца.
- 7) Џак (сакво) за резервну зоб.
- 8) 1 конопац 8^m дугачак за фураковање и то кад баталјонски ком. има 2 коња.

2. четног командира.

Четни командир командује пешке и по томе његова спрема састоји се из оштите спреме, само што место најкашње кале носи официрску а тако исто и сабљу са кајасом и тењаком официрским.

Но осим оштите спреме има четовођа још

1. куверчић или сандучић за паковање ствари које му нису од честе употребе; спаковани сандучић не сме прећи тежину од 25 ока и носи се у колони.

3. *Водника пешачког, радничког, занатлијског, пијонир. итд. који пешке командују.*

Њихова спрема састоји се из опште спреме и

1 ранца или вушене торбе у коју се пакује: преобука, чаране, наглавци, пешкир, кашика, ствари за чишћење оружја, ситнице за кришење, резервна храна, чешљаница и т. д. у опште као што је за војника прописано.

4. *Батеријског, ескадрног командира, четовођу, водника коморчијског и ађутанта батаљона.*

Спрема је у опште као год и батаљон. командира.

О РАТНОЈ СПРЕМИ ВОЈНИКА, КОЊА И КОМОРЕ.

Спрема војника у опште.

Под спремом разуме се: преобука, одело, обућа, судови и халати
Спрема се дели на:

1. *Спрему државну.*
2. *Спрему сопствену.*

1. *Спрема државна.*

Састоји се из:

- 1 шањела.
- 1 блуза.
- 1 чакшира са доколеницама.
- 1 капе шајкашке.
- 1 торбе или ранца.
- 1 чугурнице од блеха (за воду).
- 1 казичића за кување јела.
- 1 шатора.
- 1 пијук.
- 1 ашова.
- 1 сикире год неких само (нехоте, пијон).

2. *Сопствена спрема.*

Састоји се из:

- 2 преобуке.
- 3 пара чарана.
- 3 пара опанака.
- 3 пара њебета.
- 2 пара наглавака.

- 2 пешкира,
- 1 платвене или вуњене торбице која се преко рамена носити може,
- 1 чутурице или тиквице,
- 1 чанка за јело,
- 1 кашике,
- 1 ножића,
- Ствари за чистићење и подмазивање оружја,
- Ситница за крилење (као: игала, коваца и макасе),
- 1 сапуна,
- 1 бријачице (који се брије),
- Разних дугицади, 1 парчета воска, 1 шила, 1 парчета леја, мало тиквица (чешљанице), чисте ланена крпе, и магарских коваца.

Паковање и ношење спреме.

1. Шивења: он се савије у виду кобасице тако, да лице дође споља; тако увијен, превије се и оба краја вежу са каишчићем или јаким конопчићем, и тада се може носити преко рамена и торбе.
2. Ранца или повећа торба са јаким уиртама, или каишима; у њој се пакује и то до леђа: 1 пар преобуке, 2 пара чарапа, 2 пара њебета, 1 пар наглавака 1 пешкир; на дну 1 кашика, ствари за чистићење и подмазивање оружја, ситнице за крилење, резервна храна и то: да више дође наслоњена на спољну страну; одозго по врху резервна муниција, чешљаница, ланена крпа и остале ситнице; ранац или торба носи се на леђима о оба рамена каишима обешена, или о уиртама преко прену упрштења.
3. Чутурица за воду од бласха носи се на каишу или конопчаћу преко рамена.
4. Казанчић, ако је удешен за једног војника носи се на ранцу или торби са спољне стране, на средини каишчићима добро привезат, ако торба нема каишчића, паља их савити, ако је казанчић за десетину удешен, тад се носи на комори.
5. Шатор за 6 људи са прибором подели се овако: сваки човек носи по 1 платно савијено тако, да се око торбе или ранца увезати може преко шивења, са каишчићима: 4 човека носе по 1 дугачку мотчицу (4 мотчице) 2 мала кочића, 2 мала конопчића и 2 велика конопчића остала 2 човека (од 6 људи) носе по 4 мала кочића, 4 мала конопчића, а један од њих двојице још и 1 велики конопчић — дугачке мот-

чице носе се преко шаторског платна непреко; кочићи, конопчићи и велики конопчићи долазе у торбу или ранац или напослетку где старешине за најспретније вађу.

6. Пијук ако би се војницима издао, носи се са стране торбе и то тако, да сваки човек у десетини носи подједнако (код пешака само).

7. 2 ашова на десетину носи ће се као и пијук, (код пешака само.)

8. Сикиру на десетину, носи ће сваки војник као пијук и ашов (код пешака са о).

Пијук, 2 ашова и сикиру неће никад војник у једанпут носити, већ најмање цела десетина.

9. Опаске носеће војник 1 пар на себи, а 2 пара добре спаковата и увезата преко ранца озго на платну шаторском тако, да од сваког пара по 1 опасак горе са табаном окренут буде. —

10. Чанак за јело носи се привезат на десној страни на више, о једном љошку торбе или ранца са спољне стране тако, да дно буде у доле окренуто.

11. Чутурица или тиквица за ракију носи се или на конопчићу преко рамена или привезата гдегод за опасачин каиш и то где неће бити на сметњи.

12. Платвена или вуњена торбица носи се преко рамена о каишу (или узипама) у њој се носи спакована храна за текућу потребу.

13. Ножић у каицији, носи се о појасном каишу или ткавицама с леве стране.

Спрема војника по родовима оружја.

1. Пешака.

Спрема пешака састоји се осим опште спреме још из:

1 пушке са целим прибором.

1 опасача (са паџом или пређицом).

1 фишеклије и

Потребних сирава за расклапање и састављање пушке.

2. Кованица.

Састоји се осим опште спреме још из:

1 сабље јахаће.

1 кајаса кожног.

1 темњака кожног.

1 карабина или револвера (пиштоља).

Прибора за ова оружја као: ципелице и каиша за карабин или кибурлаје за револвер или пиштољ.

1 фишеклије на каишу која се носи преко рамена.

Потребне справе за расклапање и састављање оружја. —

3. Артилеријске послужитеља.

Састоји се осим опште спреме још из:

1 ножа (тесаца).

1 опасача са виском (са паш. или преџ.)

1 револвера (пиштоља).

1 кибуре.

Кибура се носи преко рамена.

1 фишеклије о опасачном каишу.

4. Артилеријске возара.

Састоји се осим опште спреме још из:

1 револвера (или пиштоља)

1 кибуре која се на каишу преко рамена носи.

1 фишеклије која се на каишу преко рамена носи.

1 сабље јахаће.

1 кајаса кожног.

1 кожног темњака.

5. Пијонира.

Састоји се осим опште спреме још и из спреме пешака и спреме која је за пијонире прописана, дакле из алата које војници од државе добијају.

6. Коморџије.

Састоји се осим опште спреме још из:

1 дуге пушке с ножем (јатаганом).

1 опасача с виском од 2 крака.

1 фишеклије.

Потребне справе за расклапање и састављање пушке.

7. Занаџије

Састоји се осим опште спреме још из:

1 дуге пушке са бајонетом.

1 опасача (са паштом или преџом).

1 фишеклије и

Целог потребног алата за оправку одећа и обуће, и то који је **лак** за ношење и сретан за паковање.

8. Радника.

Састоји се осим опште спреме још из:

1 дуге пушке са бајонетом.

1 опасача (са паштом или преџицом).

1 фишеклије и

целог потребног лако транспортног и за ношење сретног алата.

9. Профијанта.

Састоји се осим опште спреме још из:

1 дуге пушке са бајонетом.

1 опасача (са паштом или преџицом).

1 Фишеклије

Потребне справе за расклапање и састављање оружја.

10. Болничара.

Састоји се осим опште спреме још из спреме, која је устројством санитета опредељена.

Спрема коња у опште.

Општа спрема.

Под општом спремом коњском, разуме се прибор потребан за негу коња и састоји се из:

1 четке за чистиње.

1 чешагије.

1 љобета.

1 подковице резервне

32 клинца резервна } паковање у сламу.

- 1 зобнице.
- 1 удара (са јаким поводињом).
- 1 дрвеног ножича за чишћење конита.
- 1 њебета дугачког да може коња покрити.
- 1 колана кожног или пртеног.
- 1 платнене ковнице за појење коња.
- 10 Драма кучина.
- 1 чисте ланене крпе за брисање очију и воздрва.
- једног повећег парчета крпе ланене за резерву.

Спрема коња по родовима оружја.

1. Копичког.

Састоји се осим опште спреме још:

- 1) из: мађарског или руског или турског или напоследку енглеског седла.
- 2) из целог прибора потребног уз седло као: (кожног колана дво-краког, узенгија, нагрудњака, кускуна и т. д.)
- 3) из бисага удешених за предњи уикаш.
- 4) из узде са њемом, жвалом и чашларом.
- 5) из 3 терки каниша.
- 6) из кожне кесе за наковање 2 подковнице и 32 клинца.
- 7) из цака (сакве) за резервну зоб.
- 8) из 1 конопаца 8 м. дугачког за фураковање.
- 9) из 1 сикирнице.

2. Коморунјског товарног коња.

Састоји се осим опште спреме још из:

- 1 самара са прибором, добрим јастуцима и јаким кожним коланом
- 1 узде са жвалом.
- 4 вреће кострутне са засторима.
- 4 конопчића од 3 м. дужине за наковање.
- 1 повеликог покровца за покривање товара.
- 1 суваре (мотке за помагање при товареву.)
- 1 кожне или вуnene (торбице) кесе за наковање 2 подковнице и 32 клинца.
- 1 цака (сакве) за резервну зоб.

- 1 конопца 8 м. дужине за фураковање.
- капана и других ситница за поправку опреме коњске.

3. коморунјских коња за заирету кола.

Састоји се осим опште спреме још из:

- 1 кола са 4 точка, добро окована, са панучом и подупирачем снабдевена.
- 1 пара амова са панрињацима, добрим јаким витранкама и кожним ваљунима.
- 4 вреће кострутне (или 4 цака) са засторима.
- 1 вршева од асуре, коже или платна.
- 1 конопчића за наковање.
- 1 повеликог покровца за покривање.
- 1 кожне или вуnene торбице или кесе за наковање. 4 подковнице и 64 клинца.
- 1 цака за резервну зоб.
- 1 конопца за фураковање 8 м. дугачког
- 1 сикире (у колима).
- 1 катренице и осталог прибора колског и коњског.

Спрема водоноше са коњем за товарење.

Осим опште спреме војничка и коња треба да има још:

- 1 самар са прибором, добрим јастуцима и јаким кожним коланом.
- 1 узду са жвалом
- 1 сувару (за подупирање при товареву.)
- 1 кожну или вунену торбицу или кесу за 2 подковнице или 32 клинца.
- 1 цака (саква за резервну зоб).
- 1 конопца 8 м. дугачак за фураковање.
- 1 покровца.
- 1 сикирницу.
- 2 бурета (очуције) окована, она треба да су тако начињена да се унутарња страна приљуби уз самар, даље ваља да имају по 2 ушце гвоздене са стране да се могу бурад уз самар привезати, потом 1 ушцу на унутарњој страни до самара за закачивање на гвоздени клин самарски: бурад треба да имају одозго отвор за наливање а са спољне стране (испуштене) једну вранску руну, за одупиштање воде, удешену за слазину.

Изглед је бурета исто такав, као кад би се обично буре пресекао преко пола, па би се једна страна, — која би к' самару дошла — умурила; за боље разјашњење види слику 1.

Величина и садржина 1 бурета треба да је толлика да може при-
мити 30 ока воде, оба дакле 60 ока чисте воде, даље 1 козицу за нали-
вање воде, она треба да је удешена да се о предњи ункаш обесити може. —

Спрема водоноше са колима са 2 коња запрегнута.

Осим опште спреме војника и кола треба да има још:

1 кола са 4 точка добро окована, подумичем и панучом снабде-
вена и за буре с водом удешена.

1 пар амова са напичаљцима, јаким вадунима и штраккама сна-
бдевеним.

1 буре добро оковано, горе са отвором за наливање а на једном
данџету, које је на задњем крају кола — чешном руном снабдевано; буре
треба толико да буде да може 3—5 акова воде примити

1 козицу за наливање воде, са дугачком ручицом

1 покровца за покривање.

1 кожну или вулену торбицу за наковање, 4 подковице и 64 кливца.

1 цап за наковање зоби резервне.

1 кошовца 8 м. дугачак за фуражовање.

1 свиру.

1 катраницу.

Спрема кола коморцијских воловских.

Осим опште спреме војника и волова, која је исто тако, као год
и коњска још и:

1 кола са 4 точка окована (по могућству).

1 јармаве.

1 арњење од асуре, платна или коже.

Прибор колски

1 панучу (ако је могуће).

4 вреће кострутне са засторима.

4 конопчиња за наковање.

1 повелики покровца за покривање.

1 кожна или вулена торбица за наковање, 4 подковице и 64 кливца.

1 цап за резервну зоб.

1 кошовца 8 м. дугачак за фуражовање.

1 свиру у колима.

1 катраницу.

Примедба. Све остале коморције било са колима коњским или
воловским, који нису рекрутирани, а стално припадају бригади или
дивизији, па се реквирирају привремено за буди какву потребу, дужни
су од куће понети резервне хране за себе, коње и стоку за 3 дана,
а и текуће хране до места, на које су ради службе позвани. Одавде
почињу добијати текућу храну на магацина.

Ф. №. 1715.

1. Марта 1876 год.

у Београду.

Министар војна
археолог

Јих. Николић. с. р.

1. Уређење војних другова.

1. Војни другови зову се они, који су одређени, да се и уређени по њима крећу одреди војске, возови, штабови и друга службена лица.

2. На војним друговима постоје друмске станице на одстојању дана марша а управљајући се и према даљини погодних места за станицу.

3. Војни другови треба да су у свему спремни за лако кретање војске и возова, да су бунрије и пролази у добром стању, а друмске станице да су уређене, да пролазећа одељења и лица нају у њима смештита, ране, фуражи, превозна и преносна средства, и све нужде потребе. Код неких станица смештене су и болнице, које такође мора снабдевати потребама.

4. Око сваке станице постоји друмска просторија, која припада станици. Колико ће та просторија бити око станице, стоја ће до тога, да се у њој може довољно потреба ваћи и смести у станицу а да насељењу омет не буде од излишног терета. Та просторија може се лево и десно од пута више ширати а напред и назад мање, да се не би улазило у просторију суседне станице. Величину те просторије као и општине које којој станици припадају одређиваће дивизијари са бригадирима, у договору са окружним и среским начелницима: Доцније ће дотеривати друмски надзорници у споразуму са окружним начелницима и начелницима станице.

5. Сви војни другови на засебном војништу стоје под управом главног надзорника војних другова, који је при штабу војске и непосредно подчињен шефу штаба, од кога прима упућства и којима даје извешћа. Он такође врши налоге главног интенданта, начел. инжењерије и санитета и других ресераната — команданта по њиховим границама.

Њих бира командант војске из лица, која својим аукторитетом стоје над свима својим почасним надзорницима друштва и начелницима станица. Засебни војни друм има и засебног надзорника.

6. Сваки окружни начелник јест надзорник над војним друговима и станицама свога округа, изаћи да се наређење главног надзорника и других ресераната војске тачно извршују.

7. Свака станица има свога начелника, по могућству среског старешину или чаче среског писара.

8. Свако одељење војске, возови и т. д. које се шаље друмом војни, треба да има путну исправу или маршеви распоред од свог предпостављеног, који га шаље, у коме ће да стоји:

а.) Колико има људи, кола, коња и т. д.

б.) На колико је дана и где примио ране и фуражи.

в.) Како ће се снабдевати свима потребама на путу?

г.) Да ли и колико треба преносних или превозних средстава узимати?

Само у нужди начелници станица снабдеваће одреде без ових исправа т. ј. кад се због непредвиђених узрока нису могле издати, а међу тим одреди не подлеже сумњи, да припадају војсци и њеном саставу.

И поједина службена лица треба да имају при себи путну објаву или напослетку доказ о свом службеном положају.

9. При оданиљању војске, одреда, возова по војним друговима, главног интенданта одређиваће њихову величину и начин снабдевања, према извешћима о стању станица.

10. Дуж пловних река уредиће се такође станице, које ће бити у већим местима, где лађе пристају а приближно у таквој далбини, да војска, или транспорт нају у њима потребе за јело а и смештита за пребивање.

11. Радене линије имају свог једног надзорника у Београду, који стоји под војним министром, коме се и шаљу извешћа и од кога се примају упућства.

12. У освојеној земљи команд. војске уређује на подобан начин постојеће главног надзорника нове војне другове, поставља начелнике станица и те другове везује са друговима своје земље.

2. О начелницима друмских станица.

1. Свака друмска станица добија за време рата свога начелника. Њих бира министар војни у споразуму са министром унутар, послова и те на лица месних окружних полица, власти, среских старешина или писара по важности станице.

2. Начелници станица добијају упућства од свог надзорника друма како ће у којој прилици поступаати, особито при пролажењу повећих одељења војске, како би се на време предузеле нужне мере.

3. У помоћ начелницима придаје се према потреби одељење војске из II. и III. класе за стражу и другу полицијску службу у станици и околини.

4. Начелници старају се, да у станицама и у просторији станице или срезу влада потпуни ред, бди над безбедношћу грађана, одржава слогу између војске и приватних лица, расправља спорна питања овог реда, дајући задовољења праведној страни према постојећим законима.

5. За време пролаза војске, одреда, возова и лица, начелници пазе да они не сврђу са прописаног пута у распореду, чине их сваке опасности и тегобама и недовољавају, да се на путу задржавају без нужде преко прописаног времена. На кратко пазе, да пролазећи поступају према пропису, у потпуном војном реду, и сходно прописима војне дисциплине.

6. При оданости војске и возова потреба слати на сувине мала ни сувише велика одељења, јер у првом случају неће их водити повећи старешина, а у другом тешко ће наћи смештај и потреба на станицама. Га. интендант свагда ће одређивати према стању друмова и станица и величини одреда. Но при сваком слању одреда ваља увијек извештавати прво начелника станице, овај ће онег најближег начелника и тако до самог места одласка, да би на време начелници могли предузети нужне мере.

7. Начелници станица воде тачан рачун о свима одељењима војске, возова, паркова, лицама што су ма из ког узрока заостала и налазе се у њиховој просторији. Они воде рачун и о рањеницима и болесницима, старају се за њихово издржавање и смештај, без излишног оптерећавања становника и воде списак о умрелима.

8. Према потреби спремају смештај за магацине ране, нуле их, држе у приправности товарне и јахаће коње, кола за подвоз, спремају смештај за болнице, лекарнице — на кратко предузимају све могуће мере, да се долазећа одељења, возови и болесници потребама намирне, и до суседне станице отирају.

9. Начелници станица мотре, да никоје службено лице без нужде и узрока незаддржава се у њиховој станици или просторији а тако исто, да се болни и рањени, чим оздраве отиравају у своју команду.

10. Сва сумњива лица умићу под затвор и стражарно их спроводе са свима стварима и харгијама, која би се код њих нашла над-

лежној полицијској власти на даљи поступак. Исто тако ватају све скитнице и бегунице и с њима поступају према војном закону.

11. Заробљенике и апсенике спроводе ако је потребно кроз свој округ по наређењу даље, са свима мерама смотрености, и предају их суседним станицама.

12. Они су дужни да иду на руку у свему свима набављачима потреба за војску, како би се набавка што брже и потпуније извршила.

13. Ако се у станици и просторији која станици припада, налазе војне болнице, која нема војног лекара, или болничког старешину онда се начелници станица сматрају и као начелници болница и старају се, да наредбе начелника санитета тачно извршују и болнице и болесници буду свима нужним потребама снабдевени.

14. Исто тако старају се за добрим одржањем путова, пошта и телеграфа у њиховом подручју. Потпوماжу их набавком свих потреба те им олакшавају вршене службе.

15. Команданти војске и појединих одељења, и грађанске власти, дужни су притицати у помоћ команд. станица у случају потребе. Нико нема права да задржава и смеће наређења начелника станица, ако су основана на упућствима и њиховом службеном положају.

16. Извешта, која начелник станице подноси од времена на време надзорнику војних друмова или начелнику штаба, садрже следеће главне тачке:

- а.) Колико има скупиљене ране и фуражи?
- б.) Колико се још и за које време може наћи и у станицу донети?
- в.) Колико се и за које време могу товарни коњи или кола наћи?
- г.) У каквом се стању налази пут?
- д.) Има ли у станици војске, болника и колико се може још примити?
- е.) О стању заосталих болника, о нередима, ако се гди десе и о узроцима њиховим, о појаву заразних болести; о пожарима и о свима другим догађајима и појавима, који утичу на војна дејства и њено издржавање.
- ж.) О долазећим лицима и командама т. ј. кад је које лице или команда, како и којим послом прошла к војсци или од војске.
- з.) За лица как која су ма у чему сумњива или од значаја, јавља се одмах.
- и.) Важне догађаје од великог значаја шаљу одмах штафетом до прве станице а она даље и то до места, ако има телеграфа, онда се он и употребљава.

17. Начелници станица снабдевају се свима нужним формуларима за деловодство.

18. Кад изневада дође које одељење, одмах се јавља суседној станици, због таквих и подобних случајева, код станице мора имати неки број коњаника или коњских кола за брзо оданиљање вести.

19. Као органи начелникови, који му у извршавању дужности помажу, јесу:

а.) Канцеларија са особљем и канцеларијом, за војне преписке и рачуне.

б.) Одбор грађана, из вароши и целе друмске просторије (из сваке општине по 1 или 2). Он даје извешћа начелнику: колико и каквих потреба и гди има? Разрешују те потребе на општине; размештају војску по квартирима, накратко они су посредници између начелника и општине. Одбор треба да је стално у станици при руци начелнику.

в.) Стража из војске II. или III. класе у оној је величини, како начелник за нужно нађе.

Неки број коњаника за брзо оданиљање заповести или неки број запрегнутих коњских кола. —

г.) нужни број кола и коња за товарење. Но ако се брзо набавити могу, онда их не треба држати у скупу, о трошку магацина, но само предузети све нужне мере, да брзо у станицу или гди буде нужно, дођу.

д.) Магационари за рану и фураж са својим особљем.

е.) Пекари са својим особљем.

У станицама поред воде (Саве и Дунава) треба да су свагда предузете мере, како би се брзо довољан број подвоза и раденика могао наћи, ради послова на обали.

Приредба. Ако је у каквој станици и магацин ране, било базили, приремени или главни, онда није потребе да се уређује други магацин за станицу но само ће се количина ране, одређена за станицу, урачунавати у горње магацине, ако има смештаја.

Ф№ 2539.

30. Марта 1876 год.
у Београду.

Министар војни,
и државни,

Јих. Николић с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА ЗАНАТЛИЈСКЕ ЧЕТЕ.

САСТАВУ БРИГАДЕ ПРИПАДА ЗАНАТЛИЈСКА ЧЕТА.

Састав чете.

Занатлијску чету састављају:

1 четовођа	12 козара
4 водника	2 столара
1 двајесник	12 подкавача
1 писар	10 седлара (сарача)
1 комисар	2 бравара
11 десетара	12 пушкара
1 месар	2 шитера
8 обућара	4 ножара
12 опанчара	2 телећара
8 абаџија	2 казанџије
8 кројача	1 књиговезац
2 укара	3 дуванџије (критача)
12 ковача	134 човека

Занатлијска чета састављена је из досадањег занатлијског и реда вичког вода. — Ако што недостаје од старешина, да се допрегрутира из III. класе и то према горњем саставу. — Комисар регрутује се из реда чиновника. —

Овако састављена чета дели се на 4 вода а сваки вод на неколико десетина; водовима заповедају водници а десетинама десетари:

I. вод.

1 водник
3 десетара
8 обућара
12 опанчара
8 абаџија
8 кројача
40 људи.

II. вод.

1 водник
3 десетара
12 ковача
12 козара
2 столара
2 бравара
32 човека.

III. вој.

1	војник
3	десетара
12	подкивача
10	седлара
2	ужара
28	људи.

IV. вој.

1	војник
2	десетара
12	пушкара
4	ножара
3	пантера
2	тенеџара
2	казације
3	дуванџије
1	књиговезац
29	људи.

Какве ће алате занатлије са собом понети, изведено је у прилажном табеларном прегледу.

Комора.

За издржавање чете храном и осталим потребама а и за ношење потреба постоји комора овако устројена:

1. Штабска.
2. Стројна провијантска и
3. Магаџинска „

1. Штабску комору састављају:

са коњима за товариње	1	комору, за канцеларију, касу и пртљак командира.
	2	коморџије за пртљак војника и остале потребе.
	6	коморџија за алате занатлија.
	1	водоноша.

10 коморџија, 10 коња.

2. Стројну комору састављају:

6 коморџија са коњима за товариње. Они носе храну за целу чету и комору а и фураж за коње коморџијске за 2 дана. —

Овако је устројена комора код бригада — у дивизијама: дринској и западноморавској.

Код бригада пак у дивизијама: тимочкој, јужноморавској, дунавској и шумадијској састав коморе следећи је:

Штабска из:

1	кола за канд. касу и пртљак ком. и војника.
2	„ „ алате потребне.
1	„ „ водоношу.
4	човека, 4 кола, 8 коња.

Стројна из 2 кола свака са 2 коња запреге. Ова носи храну за целу чету и комору а и фураж за 2 дана.

Све коморџије занатлијске чете рекрутџу се још у мирно доба у кругу своје бригаде; недостатак коморџија рекрутџаће се из III. класе.

Занатлијској чети припада и 1 пољска велика ковачница код дивизија, где је комора на коњима и ковачница је запрегнута са 2 вола, а где је комора на коњима онде 2 мале ковачнице, натоварене на 2 коња са 2 човека за вође.

Разброј коморе.

Чим коморџије дођу на бригадно абориште, четни комисар разброј ће их овако:

1. Извоји ће по 10 коморџија (међу њима једног за ношење воде) састави ће их заједно под командом једног десетара међу самим коморџијама и назва ће се штабска комора.

2. Одвојиће 6 коморџија, састави ће заједно, под командом једног десетара међу самим коморџијама и назваће се стројна комора.

Овако ће се разбројати комора у бригаде: дринске и западноморавске дивизије; а комора запад. чета бригада у тимочкој, јужноморавској, шумадијској и дунавској дивизији овако:

4 коморџије са коњима са 2 коња запрегнутим (међу њима 1 комору, са коњима са 2 коња запрегнута за воду), под командом једног десетара између самих коморџија, и њих ће комисар назвати штабска комора; а два коморџије са коњима са 2 вола запрегнута саставиће под командом једног десетара између двојице коморџија, назваће се стројна комора. —

Поступак коморе на маршу.

Занатлијска чета са својом комором са преле марша саме бригаде и ако нема послова, налази се у висини магаџинске коморе целе бригаде, и влада се према наређењима бригадирских. Ако пак има да посвршана послове, може од бригаде озостати на згодном месту и до 2 дана марша.

Командант коморе јесте комисар чете и од њега ће сна унутрња изаћи.

Ако бригади непредстоји дуги марш, може бригадир наредити да се занатлијска чета настани у каквој вароши или насељеном месту, где

ће моћи или за себе или помоћу месних занатлија и њихових радницима, за дуже време, издати своје послове вршити.

Четни командир ће се у таквим случајевима постарати, да се одма извести о месту, где је бригада, како би у нужди и сам могао одржати свезу с њом — ако никаквих упута од бригадира не добије.

За време становања.

Кад бригада станује на дуже време, бригадир наредиће, да се занатлијска чета смести у оближњој вароши или паланци да тамо врши своје послове. Ако никаквих места нема, онда се она станови код магацинске коморе а по потреби и иза бригаде, код стројне коморе. — ако послова код бригаде има. Могу се такође појединим тргама у бригади придати нужне занатлије привремено.

За време боја.

Занатлијска је чета за време боја или у вешини магацинске коморе, или у каквом оближњем месту но у последњем случају мора бити спремна за брзи марш к комори, како би могла брзо следовати у оном правцу, који се после битке или у самој битци покаже, да је нужен.

Начин снабдевања и ношења хране.

Сваки занатлијски старешина или прост занатлија или коморија, за време збора на заказаном месту, мора понети резервну храну за 3 дана; на зборишту добија из магацина 3 obroka некемита за резервну храну; осим тога још 1 оброк обичне хране за текућу потребу. Ту се и стројна комора пуни обичном храном за 2 дана одакле ће се војницима по утрошку текућег obroka издавати.

Стројна пак комора попуњава се из оближњих магацина, или из самих места — у којима се чета налази — путем реквизиције од општина на прописани начин.

Раздавање хране.

Ако је чета у ноћу, код магацинске коморе или бригаде, тада ће се храна раздавати на овај начин:

Храна ће се раздавати у означено време под надзором четног дежурног а приликом ће је четни комисар са нужним бројем људи из сваке десетине. —

Стројна комора прилази трупи на означено место. Чета је занатлијска подељена ради хране овако:

I. вод.

1 четовођа	
1 водник	
1 трубач	
1 комисар	
3 десетара	
8 обућара	} прос. војн.
12 онацтара	
8 абаџија	
8 кројача	
43 човека.	

II. вод.

1 водник	
1 писар	
3 десетара	
1 трубач (ако га има)	
12 ковача	} прос. војник.
12 колара	
2 столара	
2 бравара	
34 човека	

III. вод.

1 водник	
3 десетара	
12 подкивача	} прос. в.
10 седлара	
2 ужара	
10 комор. штабских	
38 људи.	

IV. вод.

1 водник	
2 десетара	
1 месар (из месарског вода)	
12 пушкара	
4 цоклара	
2 пинтера	
2 тепећара	} прост. војн.
2 казаниџе	
3 дуванџије	
1 књиговец.	
6 коморија стројних	
36 људи.	

Потребно месо за чету набавља ће се или из месарског вода при бригади или од живе стоке, кад се за чету гони. —

Изузимање већ изчерченог меса — од месарског вода — вршиће комисар по требовању; деобу меса пак вршиће четни месар.

Стоду за клање која се са четом гони — у магацинској комори — клање и делити месар у самој чети, а при клању и деоби присутни су комисар и дежурни чете.

Деоба меса прилиће се на ове десетине:

I. Десетина.

За 1 четника
4 водника
1 комисара
1 писара
2 двајесника

---

8 људи.

Месо за ову десетину прилиће двајесник са једним посланим. —

II. Десетина.

1 месар
2 трубача — добошара
6 стрејних коморција

---

9 људи.

Месо за ову десетину изузима 1 трубач са 1 коморцијом. —

III. Десетина.

10 коморција штабских.

Месо за ову десетину изузима десетар коморцијски са 1 комори.

Деоба водова.

I. вод.

За 3 десетара
36 занатлија (на сваки 12 по 1 десетар)

---

39 људи.

II. вод.

За 3 десетара
28 занатлија (I десет. 10, II 9, и III 6.)

---

31 човек.

III. вод.

За 3 десетара
34 занатлије (I десетина 11, II 11, III 11.)

---

37 људи.

IV. вод.

За 2 десетара
26 занатија (I десетина 13, II 12.)

---

28 људи.

Кратки упут за четовођу.

Четовођа рукује четом у дисциплинарноме и административноме погледу. —

Он се у ике снабдевања чете обраћа свагда бригадиру и од њега упутства и решења тражи.

За реквизицију, кретање, кантоновање (обитавање у насељеним местима по кућама), и набавке свагда иште одобрење од бригадира.

Он је надзорник, да се набављена храна уредно раздаје, требаје и њоме рукује. —

Он се стара да му чета својим пословима задовољи све потребе одећа и спреме, које би се у бригади десиле.

Он смишља начине, како би се радионице на најбољи начин уде-силе, да може што брже и обилније нарађивати или опривљати потребе у одећу и спреми у бригади.

У својој чети има власт дисциплинарног кажњавања обичног четника, а у случајевима већим доставља бригадиру спорне предмете.

Што се тиче распореда рада то ће четовођа са водницима при уде-шавању радионица налити такође да оне занатлије саставља у једну радионицу, који једне исте или бар средње радове обављају.

Чим се занатлије позову на збор, од тада се сматрају сви без разлике као војници; за десетаре бираће се људи из самих занатлија по способности војничкој и занатлијској.

Што се тиче болесних, четовођа ће се управљати према приликама. За сваку неизвесност у поступку захтева ће упутства од бригадира.

Воднике постављаће надлежни дивизијар на предлог бригадира; за воднике бираће се најодличнији и најспособнији, који су по могућству у стајаћој војсци бар као нилки чиновни служили.

Дужности комесара.

Он је непосредни командант целе коморе, а за лакши надзор и вршене службе код коморица, одређени су десетари код сваког одељења, који у исто доба и дужности коморице врше.

Десетари одржавају строги рад и послушност, како у служби тако и ван ове; они рапортују о свему комесару и искључно од њега заповести добијају у сваком погледу.

Комисар води списак целе коморе — од људи, коња или коза и предаје писару бројно стање коморица и стоке, за попуњу дневника и рапорта, а и сам при себи задржава те податке, да би тиме лакши преглед о својој команди добио.

Он се стара о попуни и раздавању хране и осталих потреба у чети.

Он води рачун о трошку и изузимању хране; кад буде наређена реквизиција он сам са одређеним иде у реквизицију, и на послетку он врши у опште све оно од деловодства, које му четовођа преда на рад.

Кад комора маршује, предузима команду и управља комором тако, како ће чета свуда и у свако време имати нужне потребе.

За цео свој рад у сваком погледу одговоран је четовођи, и за све што му у овоме пропису није определено, дужан је од четовођа упути тражити. —

Дужности писара.

Писар је придат четовођи да га у свима административним погледима подпомаже.

Он води:

А.) Списак чете по устројству и рекрутацији.

а.) Прозивни списак.

б.) Дневник људи и стоке.

в.) Списак стоке.

г.) Рапорте.

д.) Требовања и признанице срачуњавања.

е.) Дневник примања и издавања хране за људе и стоку.

ж.) Рачун о примању и издавању муниције.

з.) Инвентар ствари и списак предаје.

и.) Уверења реквизицијона и књигу уверења.

к.) Дневник касе.

л.) Извод о стању касе.

м.) Списак о стоци за клање.

Вођење предизведених књига, спискова и из истих склапање (са-стављање) рачуна види се из следеће наставе:

1. Занатлијска чета има 1 главни списак, у коме су поименце пописане све старешине и војници (занатлије), који чети припадају по устројству и рекрутацији, у овом ће се списку подунавати све оно, што је из чете ма на који начин нестало од људи.

2. Осни главног списка водиће се и прозивни списак као што је образац под а.)

У овај ће се списак уписати све старешине и војници и сваког ће се дана прозивати поименце у означено време.

При прозиву који су на месту не ће се ништа белажити; онима који ст болесни белажиће се у рубрици за онај дан, у реду његовог имена белешка б.)

Онима који су код куће остали белешка в.)

-	-	-	умрли	-	у.)
-	-	-	потпули	-	и.)
-	-	-	нестали	-	и.)
-	-	-	на одобреном осуетву	-	о.)
-	-	-	одкомандовани	-	од.*)
-	-	-	у бегству	-	б.)
-	-	-	прикомандовани	-	прик.*)

У истом списку после пописа имена старешина и војника даваће се и попуња војника или старешина а и свакодневно прикомандовање из других војних делова, за тим заробљених, реквирираних или иначе ма којим начином придонелих, и пошто буду или одиштени или предати властимање се из списка.

3. Исто тако водиће се и списак стоке што је при чети или што се деси при чети, по образцу под б).

У овај ће се списак стока сваки дан белажити што је на месту и што буде пришивањо ма којим начином.

4. Из прозивног списка људи и списка стоке склапаће се и водити дневник по образцу под в) (дневник ће се прошити да може месец дана трајати). У њему ће се сваког дана обележити целокупно стање људи и стоке као што је у рубрикама означено.

5. Из овог дневника попуњеног сваки дан састављаће се рапорт о бројној стању људи и стоке сваког дана по образцу под г) и рапорт ће се подносити према наређењу бригадиroom.

6. Ако чета изузме из бригадне касе новаца за исплату плата старешинама или за исплату набавака и т. под., онда ће се при чети водити дневник о примању и издавању новца по обрасцу под д).

У њему ће се с леве стране заводити сав примљени новац поделно а на десној такође поделно што се изда.

Четовођа је дужан да за сваки издатак изузме документ (признаницу) на издату суму, а ако то није могуће, тада ће се морати потписати онај, који што год од новца прима, испод суме примања, ако признаод не зна да нише, тада у присуству признаоца да га потпише 2 писмена старешине.

Четовођа чува касу с новцима и по томе за њега одговара, без његовог наређења не сме се ништа издати, у рубрикама је означено где ће, шта ће се и како заводити.

7. Ако бригадир захте да четовођа поднесе 7—15—22, или 30 дневни извод о примању и издавању новца, онда ће писар саставити 1 извод као што је образац под к. д.) и у њему ће целокућно примање и издавање за оно време, за које је извод начињен, и навешће са леве стране шта му је од прошлог извода заостало, шта је у току времена за које се извод правио примано, на ће тада извести у суми укупно примање, а с десне стране потрошак у току времена за које се извод прави, по том остаток за потрошак у будуће и на послетку суму издавања, ако се примање и издавање слаже тада је извод добар, у обрасцу је тачно у рубрикама показано како ће се водити.

8. За снабдевање чете са храном и осталим потребама издавање се овом од кога се што прими требованье, оно се прави као што је у обрасцу под е) показано.

9. Издата требована замесиваће се ако је могуће 15 дневно или месечно са признаницама, а требовања узме се наtrag; признанице водиће се по обрасцу к. с.)

При издавању признаница ваља добро pazити у рачуну и изводу, јер доцнији изговори, да ово или оно није примљено а у признаници стоји, не ће се узимати у призрење и у опште не ће се у никакву олакшицу узимати. —

10. При чети водиће се даље дневник примања и издавања хране за људе по обрасцу под ж.); у њему ће се бележити сваког дана шта се прими и шта се изда, ово ће се докле водити док се не попуне партије у формулару и тада ће се издавање од примања одбити и остаток у други формулар пренети.

11. На исти начин водиће се и списак примања и издавања хране за стоку по обрасцу под з ж.)

12. Ако би радници били наоружани са пушкама, тада ће се при чети водити списак о мунији као што образац под з) показује. —

13. У чети ће се водити и списак од стоке за колање по обрасцу под и) — кад се стока при чети налази: — у овоме ће се списку бележити шта је примљено и шта је поклато и издато или од остатка предато; — које од поклате стоке и леј предавање се или бригади на употребу или бригадном магацину или на послетку на каковом најближем магацину по свакад на признанице. —

14. При чети водиће се инвентар од ствари, које чети припадају или које чета прими на чување; Инвентар водиће се по рубрикама као што је у обрасцу под ј) показано; у њему ће се бележити што стално чети припада, даље, шта је примљено и шта је издато.

15. Кад чета изда што год од ствари тада ће се саставити списак као што је образац под к ј) и пошто ствари преда коме треба, списак ће дати признаоду на потпис. Онај ће списак остати код чете за доказ да су ствари заиста предате и чуваће се докле, док се од одговорности не разреши.

16. Ако се што за чету реквизира (узима од становника) начином као што је законом прописано, тада ће четовођа издавати уверења (пошто је олакшичење од бригадира добио) и предавати их — средством старешине који реквизирује — ономе од кога се реквизирује, и оно што се реквизицијом добије уводиће се у књиге за то начињене; Реквизицијона уверења правде се по обрасцу под к) а књига завођења реквизицијоних уверења по обрасцу под к к).

17. Какова ће уверења дати општине или приватне личности од којих је што реквирирано, ономе, који је реквизицију вршио, показује образац под к ка).

18. Често ће се потреба показати, да се за чету реквирију људи са или без подвоза и они ће се по некад и подуже код чете задржати; зато ће чета при отпусту оних људи издавати им путне сведочење — или уверења, у њима ће се назначити кад су узети, колико су се код чете бавили, докле су пуговали, да ли са стоком или не и колико стоке, за боље објасњење служи обрасцу под л) по коме ће се и састављати. —

19. Четовођа прима и издаје новац и води дневник касе, ако није писмен добро, тада ће поверити комисару или писару.

20. О материјалу датом на израду чети заватајскеје као и о изради, водиће се рачи по обрасцу под м). На левој страни уводиће се материјал који се на израду прима а на десној страни показаше се израда и предаја.

За цело деловодство и рачуноводство у економно-административном погледу одговара четиригођа.

Ф. № 2617.

1. Априла 1876. год.

у Београду.

*Министар војни
присланик*

Гих. Николит. С. Р.

УРЕЂЕЊЕ И АДМИНИСТРАЦИЈА МЕСАРСКОГ ВОДА.

САСТАВУ БРИГАДЕ ПРИНАДА МЕСАРСКИ ВОД.

Под њим се разуму: месари са пужним алатима за клање стоке — састављени у једну команду под заповешћу водника. Месарски вод састављен је из свих месара из досадањег профантског вода и ново до-рекрутованих месара.

Бројни састав месарског вода.

Месарски вод састављају:

- 1 Водник, командир вода.
- 1 Марвени лекар (ако је могуће) или помоћ.
- 1 комисар.
- 1 Писар
- 1 Трубач.
- 1 Двајесник — месарски мајстор.
- 2 Десетара — помоћ. месар. мајстора.
- 24 проста војника -- месара.
- 6. Простих војн. помоћ. — месарских

39 људи.

Комисар, и писар ако не постоји већ — рекрутоваће се из реда чиновника, ако је могуће.

Све остале старешине и војници узеће се из досадањег проф. вода а недостатак допунити из III. класе дорекрутовањем.

Из овако састављеног месарског вода, чим на бригадно збориште дође, одвојиће се за сваку самосталну у администрацији, јединицу, по 1

месар, да врши деобу и черчење mesa за трупу почасности. Којим ће се то трупама придавати казано је у прописима о администрирању појединих самосталних јединица кад су у саставу бригаде.

Остали месари остају у воду и врше дужности, које су им у овим прописима означене.

Ќ о м о р а.

За издржавање месарског вода са храном и осталим потребама постоји комора, чије је устројство следеће:

Ова се дели на:

1. Штабску
2. Стројну профијант и
3. Магацинску профијант комору.

1. Штабску комору састављају:

са коњима за товарење	{	1 коморчија за канцел. касу и пртљаг командира
		1 за пртљаг марш. лек. комисара, писара и двајесника
		2 за алате месарске
за	{	1 коморчи. за водонешу.

5 коморчија међу њима 1 десетар.

2. Стројну профијант комору састављају: 2 коморчије са коњима за товарење (међу њима један је десетар). Они носе храну за цео вод и комору како људи тако и коња за 2 дана.

Овако је уређење коморе код бригада, у дивизијама: дринаској и западно моравској, а у бригадама: јужно-моравске, тимочке, шумадијске и подунавске дивизије, устројство је коморе овако:

1. Штабске:

који су запрег- нути са 2 коња.	{	1. коморчија са колима за канц. касу и пртљаг водника, марш. лекара комисар, писара и двајесника.
		1. коморчија са колима за водонешу
		1. коморчи. са колима за алате месарске.

2. Стројне

1 коморчи. са колима са 2 коња запрегнута, носи храну за цео вод и комору и то за људе и коње за 2 дана.

Одређена комора за ношење алата месарског носиће следећи алат:

- 4 велика ножа
- 2 сатаре
- 12 ченгела
- 12 ужета 3^м дугачка 0,20^м дебела
- 2 машине за лакше кљасе (обарањем)
- 4 велике сикире.
- 4 кантара турска
- 24 корпе по 6 једно у друго сложене
- 4 чабрењака

15 комада платна шаторског за завијање mesa 1,5^м у квадрату великих.

Месари ће носити своје сопствене мале ножеве и масате за обичну употребу.

- 1 Сандуче са кључем за чување требовања и осталих докумената.
- 3 Оке мертечких ексера за употребу.
- 2 Оке дротних ексера разне величине за разанивање кожа (сирових).
- 5 комада великих суџера за испрљивање крви.
- 2—3 шифола, који патају 10 ока воде.

Разброј коморе.

Чим месарски вод са коморчијама на зборините дође, одма ће комисар издвојити коморчије и разбројати их овако:

1. У бригадама, где су коморчије са коњима за товарење, комисар издвојиће и саставити 5 коморчија, изабраће једног међу њима за десетара, и тих 5 коморчија назваће штабска комора. Код бригада, где су коморчије са колима са запрегом од 2 коња, саставиће 3 комор. са колима под командом 1 десетара измеђ њих самих, и то ће бити штабска комора.

2. Издвојиће 2 коморчије са товарним коњима (код бригада где су коморчи. са товар. коњима) под командом 1 десетара измеђ њих и назваће стројна комора; у бригадама пак, где је комора на колима, за стројну комору одвојиће се 1 кола са 2 коња запрегнута.

Поступак месарског вода и његове коморе на маршу.

1. Месарски вод ићи ће позади стројне коморе целе бригаде у доњем одстајању. За њим ће непосредно маршовати његова комора.

2. Месарски вод топи ће стоку за клање за потребу меса целе бригаде за 2 дана.

3. За гоњење стоке узмеће се потребан број људи.

4. Стока се топи пред комором месарског вода под надзором месара.

5. При гоњењу рогата се стока повеже на парове и сваки пар води и чува по један реквизирани човек (чувар). Ситна стока подели се на чопоре од 20—50 комада. Тако подељене чопоре окруже најмањи чувари и терају.

6. Сва је стока маркирана — означена — знаком дивизијског марвеног депоа на кога је изузета. — При реквизицији бележи се знаком бригаде, за коју је реквизирано.

Поступак за време становања.

При становању целе бригаде на дуже време, месарски вод удеси ће своје месарнице стално позади бригаде на месту близу какве шумице и где доста воде има; тако смештени вод клање стоку за бригаде по прописима, који су за бригаду опредељени.

Ако се бригада само кратко време бива, тада ће месарски вод где год у близини трупе — најбоље одна иза стројне коморе — удесити своју кланицу тако, да урне на време месо добију.

Ако би се бригада разместила по кућама у узем размештају — тада ће месарски вод становати позади средине целог размештаја тако да би се раздавање меса трупама подједнако вршило. —

При ширем размештају по кућама, месарски се вод размешта у средини заузете просторије војском, тако, да цела бригада у колико је могуће подједнако удаљена буде од вода, како би се раздавање меса једновремено вршило. —

У обојим случајима, месарски вод гледа ће, да удеси своје месарнице у кућама где су пређе месарнице биле или гди близу какве шумице и где доста воде има. —

Поступак за време боја.

Месарски је вод за време боја 1—2 сата одстојања иза стројне коморе бригаде или где год у каквом месту смештен, налазећи се свакад припреман да при наступању може бригади следовати а при одступању да јој не закрчује пут, већ сазнавши правац, да што брже одступа, па

при појединим подужим застанцима покоје толико стоке, колико је потребно за бригаду за онај дан.

Ако би се бригада задржала на неком извесном одељку, ради одбране, месарски ће вод гледати ако бригада није била снабдевена, да одма удеси своје месарнице и да снабде бригаду са месом пре него што је вероватност да ће бригада у борбу доћи. —

Набавка стоке за клање и черечење поклане стоке за бригаду.

Месарски вод топи толико стоке, колико је у средњој руку довољно за подмирење целе бригаде са месом за два дана.

Набавка потребне стоке може бити или из:

1. *Дивизијског марвеног депоа или* 2. *Реквизицијом.*

1. *Из дивизијског марвеног депоа.*

За понуку поклате стоке комесар меса при бригади издаће требовање воднику месарског вода о потребној количини стоке, рачунајући свакад по тежини у округлом броју н. пр. 2000 ова или 4—5 волова и т. д.

Водник ће пријети стоку по мери и броју и за то ће добити сведочанство, занеће у своју књигу и предаће комесару меса при бригади, тим начином попуњавање и текући утврдак стоке.

2. *Реквизицијом.*

За реквизицију стоке за клање, комесар меса при бригади и I марш. лекар, водник месарског вода, и потребан број месара иду са тверењем реквизицијом (од команданта бригаде) у означено место и изузимају стоку. При том изузимању гледа ће, да при давању уверења свагда примете, колико су стоке и које тежине изузели, служећи се при том вагом — ако је има или оценом од прилике или иначе каквим другим начином. —

По изузетку дужини су захтевати уверење, да су реквизицију по настављењу извршили. —

Сви остали случајеви у реквизицији важе као и за „самосталну“ чету. —

Клање и черечење поклате стоке.

Стока се коље у присуству једног марвеног лекара, дежурног у бригади, комесара за месо и водника; они ће свакад настојавати, да се

ноће неколико часова пре него што ће се издавати, пошто је нужно да се крв за то време оцеди, јер иначе шкоди здрављу. Свакад ваља клати гдегод у ладу и на промаји, да неби месо лако у врење прешло.

Месарима за време клања строго је забрањено душити или бурмут нимрати; чим се стока искоље почиње се черечење меса овако:

Месо се исчеречи на череке, груди и помање делове; сало се извади и остави у какву корну у хладу.

Овако исчеречено месо остави се на промаји, да се добро од крви исцеди и исхлади.

Пошто је месо од крви исцеђено и исхлађено, предаје се по требовањима, појединим трупама, које га у команду однесу и даље носу, пају, као што је за поједине трупе прописано. —

Набавка хране за месарски вод.

Сваки месар без разлике као и остали војници, носи за 3 дана резервне хране од своје куће; некимита три obroka добиће кад на бригадно збориште дође. На бригадном зборишту издаће се сваком човеку још по 1 оброк обичне хране за текућу потребу; осим овога издаће се стројној комори још по два obroka обичне хране за месарски вод и комору за 2 дана. —

Раздавање хране.

Време раздавања хране одредиће водник, а врши ће комисар под надзором водника и дежурног у воду.

При раздавању хране доћи ће комора к воду и изда ће храну укупно за цео вод а поделу вршиће комисар по десетинама:

1 Десетина.

За: 1 Водника

1 комисара

1 писара

1 марвеног лекара

1 двајесника (месар, мајстор.)

5 људи.

2. Десетина.

За 1 десетара (помоћ месарева) половину заоставшег броја месара и помоћ.

3. Десетина.

За: 1 десетара и половину броја заоставших месара и помоћ, месара. Потребно месо за вод задржаће се и поделити на горње десетине.

Кратки упут за водника месарског вода.

1. Иако болесне месаре гледаће да на реквизираним коњима или на самој штабској комори (ако је могуће) са собом поведе.

2. Тешко болесне месаре спровешће у најближе болнице или ће их у обитна места оставити на лечење, предавши их месној старешини. —

3. На место разболелих месара при трупама, шаља ће на захтев командира друге на понућу.

3. Он ће по требовању комисара за месо, при бригади примати стоку за клање из дивизијских марвених депоа и води ће тачан надзор над чувањем, уредним ранањем, неговањем и гонењем стоке за клање.

5. Он ће заједно са марвеним лекаром вршити свакодневни преглед о здрављу стоке, како би могли за рана препречити појаву заразних болести.

6. Он ће сваки дан шаљати рапорте о бројном стању људи, коморе и стоке за клање, стављајући у приредби миње лекарско при прегледу. —

7. Он је непосредни старешина месарског вода у сваком обиму и има дисциплинарну власт кажњења четовође; у свима већим спорозима јавља бригадиру.

8. У осталом он је лично одговоран бригадиру за сву службу при месарском воду, и од њега ће, или преко његових органа, добијати нужна наређења. —

Дужности комисара.

Његове су дужности, да се стара о набавки и подели хране и осталих потреба за вод; он води списак коморе од људи и коња и предаје га писару за састав дневника и рапорта; он помаже воднику у целом рачуноводству као и надзору око рада и потреба за месарски вод; он је непосредни највиши старешина коморе и управља њоме у свима приликама и околностима. —

Дужности писара.

Писар води целу прешеску и деловодство у воду, под одговорношћу командира.

Даље ће писар у споразумљену са комисаром и према томе водничком наређењу водити разне књиге, спискове и формуларе и то:

А. Главни списак људи по рекрутацији.

- а.) *Прозивник*
- б.) *Списак стоке*
- в.) *Дневник*
- г.) *Рапорт*
- д.) *Требовања*
- е.) *Признанице*
- ж.) *Списак стоке за клање*
- з.) *Рачун о клању стоке*
- и.) *Инвентар ствари*
- ј.) *Списак предмета о јестицу људи*
- к.) *Списак предмета о јестицу људи*
- л.) *Списак предмета за храну стоке*
- м.) *Извод о јестицу људи*
- н.) *Извод о храни стоке*
- п.) *Извод о оклатој стоци*
- р.) *Реквизиционо уверење*
- с.) *Отпуст рекуированих људи*
- т.) *Уверење о извршеној реквизицији*
- у.) *Књигу о завођењу реквизиционих уверења.*

Како ће се ове књиге, спискови и формулари водити показује следећи унут:

Упут за деловодство.

1. У месарском воду налазиће се један главни списак од имена свију старешина и људи који том воду припадају.

2. На овог списка (број 1.) извешће се по имену све старешине и људи вода у прозивни протокол по обрасцу а.) који је за месец дана удешен и по њему ће се прозивати сваког дана; онима који су болесни бележи ће се б.) и то у овој рубрици ког је дана као болесан одсуствовао.

Онима који су код куће заостали болесни.	Б.
- " " умрли "	У.
- " " погинули "	П.
- " " нестали "	П.
- " " на одобреном одсуству	О.
- " " у бегству болесни.	Б.
- " " одкомандовани "	„Од.“
- " " прикомандовани "	„Прик.“

Даље у том истом списку додаваће се пошту људи за вод као и прикомандовани, заробљени, реквизирани итд.

3. Тако исто водиће се списак од стоке коморнијске, што је при воду, по обрасцу под б.) и сваког ће се дана бележити промена. —

4. Из списка прозивног људи под бр. 2.) и стоке под бр. 3 ставиће се дневник по обрасцу под в.) Он ће се ушити у једну књигу која ће месец дана трајати и у њему ће се бележити свако дневно бројно стање људи и стоке, као што то рубрике најбоље показују.

Старешина месарског вода, одговоран је за уредно вођење дневника, и за то га мора пре потписа свога лично прегледати; радирање није никако дозвољено, већ свака се исправка мора јасно видети. —

5. Из дневника и из протокола стоке за клање саставља ће се дневни рапорт по обрасцу под г.) рапорт ће се подносити бригади на употребу. —

6. За све потребе у храни и стоци за месарски вод правиће се требовања по обрасцу под д.) ова ће се требовања предавати бригади

Ако је икакво могуће требовања ће се после 15 или месец дана за, мењати са признаницама о укупном извозу, по обрасцу под ед.) и, тада ће требовања изузимати натраг; при обрачунавању требовања и признанице ваља добро назити, јер при полагању рачуна неће никакви изговори важити.

7. У месарском воду води ће се рачун о примању и издавању — потрошње — стоке за клање по обрасцу под е.) у рачуну ће се заводити с једне стране све што се од стоке ма којим начином прими, а с друге што се изда. —

8. Клањем стоке добивено месо, коже и лој завешће се у протокол по обрасцу под ж.) и то: у примање завешће се добивено месо, коже и лој; а у издавање све што се од меса, коже и лоја издавало буде ма коме. —

9. У месарском воду водиће се инвентар ствари по обрасцу под з.) у њему ће се бележити све примљене и од истих издате ствари и то којим

вод располагао буде, но свакад их заводити као што је у рубрикама разјасњено.

Осим тога у инвентар ће се завести и све ствари што месарском воду припадају.

10. Од предатих ствари саставиће се списак по обрасцу и) и пошто је примачи списак потписао да је потпуно примио, узме предаваоц и чуваће као документ за доцније оправдање.

11. На захтев бригаде, месарски вод дужан ће бити да склопи и поднесе рачуне о целом обрту рада по струци економно-административној нарочито рачуне о примљеној и послатој стоци, отуда добивеном и издатом месоу, кожом, леју, затим о примљеној и утрошеној храни и фуражи итд. Зато ће се при месарском воду водити рачуни о томе као што је образац под Ј. и К. а по њима састављати изводе по образцима Л. и М. а према протоколу под Е. и Ж. подносиће се извод по обрасцу под И. Све изводе редовно подносиће месарски вод сваких 15 дана бригадиру.

12. При отпштању људи било самих било са стоком изда ће им се уверење по обрасцу под Ф., у њему ваља увек ставити време бављења реквизиционих људи са — или без стоке.

13. Кад се месарски вод овласти за реквизицију било стоке за клање било хране и фуражи, водник ће предати надлежној општини овлашћење по обрасцу П., а захтева ће по свршетку реквизиције општинску сведошћу о извршеној реквизицији по обрасцу Р.)

14. Књигу од издатих реквизиционих уверења водиће по обрасцу под С.

ФЛ 2655

У Београду 2. Априла 1876 год.

Министар војна,
чиновник

Јих. Николић, с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА БРИГАДНЕ ЛАКЕ БАТЕРИЈЕ.

Састав лаке батерије.

Бригадну лаку батерију састављају:

1 командир батерије на стај. артиљер. има 2 коња	
2 водника	2 "
1 конисар	1 "
1 двајесник	1 "
1 двајесник коморалјски	1 "
10 десетара	10 "
1 писар	— "
2 трубача	2 "
1 седлар	— "
1 водљивач	— "
1 ковач	— "
58 простих војника	— "
Теглећих	44 "
Резервних	4 "
11 кола (3 за храну врџаг потребе.)	
80 људи, 11 кола	87 коња

Конисар се рекрутује из реда чиновника ако је могуће; а остали персонал из стајаће и народне војске према устројству својем.

За издржавање батерије постоји комора на овај начин устројена.

Устројство коморе.

Комора се дели на:

1. Штабску
2. Стројну провијант и
3. Магацнску провијант комору.

1. Штабску комору састављају:

облика из састава
батерије

- 1 десетар из батерије кога командир одреди.
1 кола за канцеларију, касу и пртљак командира, водника и
комисара.
1 кола за остале потребе батеријске.
1 кола коморијска (новорекрутована) са 2 коња за пр. за но-
шење воде.
-
- 6 људи, 3 кола, 11 коња.

2. Стрелну провијант комору састављају:

- 1 кола из састава батерије, запрегнута са 4 коња; она носе рану
и фураж за целу батерију и комору за 2 дана.
-
- 2 човека, 1 кола, 4 коња. —

3. Магадинску комору састављају:

- 4 кола коморијска (новорекрутована) са запрегом од 2 коња; она
носе храну за целу батерију и комору за 4 дана, као команданта одре-
дбне батеријски командир 1 десетара из строја батерије.
-
- 5 људи, 4 кола, 9 коња. —

Разброј коморе.

Комора се разбраја на овај начин:

Како се батерија почне мобилисати, бригадир ће наредити позив
људи спадајући у састав батерије и и све коморије при рекрутацији за
батерију одређене.

Чим се коморије искоше на место где се мобилизује батерија, ба-
теријски комисар разброји ће их овако:

1. Издвојиће из састава батеријског 2 кола са 4 коња и 1 воде-
ношу (из реда коморија) са 2 коња запрега, саставиће их под командом
њиховог десетара назваће штабска комора.
2. Одвојиће такође и 3-ћа кола из састава батеријског са запрегом
од 4 коња и назваће их стрелна комора.
3. На послетку комисар ће издвојити 4-ра кола коморијска са за-
прегом од 2 коња, саставиће их под команду њиховог десетара и назваће
магадинска комора.

Тежина, коју ће штабска комора носити, одређује се према те-
жини предмета и броју потреба за батерију, а тежина за стрелну и ма-
гадинску одређује се према броју људи и коња; за све пак као основ
служиће „Правила о храни и спреми војника, коња и коморе.“ —

ПОСТУПАК БРИГАДНЕ БАТЕРИЈСКЕ КОМОРЕ.

На маршу, у боју и при становању.

Распоред батеријске коморе на маршу у боју и за време ста-
новања управљаће се према онитом распореду бригадира оне бригаде,
у чијем се саставу батерија налазила буде. —

Начин снабдевања и ношења хране

Батерија се снабдева храном за 10 дана и то: Сваки војник носи
са собом од куће за 3 дана резервне хране. На бригадном зборишту
издаће се по 3 obroka резервне фуражи на сваког коња, који припада
саставу батерије; коморије пак носеће резервну храну и фураж од својих
кућа; сви пак управљају се у овом по „правилима о храни и спреми
војника, коња и коморе.“ Пекеница ће добити сваки војник без
разлике 3 obroka кад на бригадно збориште дође.

На бригадном ће се зборишту издати још по један оброк на сваког
човека и коња за текућу потребу; осталих 6 obroka на сваког човека и
коња од обичне хране и фуражи, издаће се коморијама и натопарити
на комору, која је по употреби коморе показана.

Попуна утрошене хране и фуражи у комори, бива или из магацина
или реквизицијом по требовању или реквизицијом уверењу.

Набава хране за батерију.

Што се тиче набавке хране, у том је погледу батерија зависна од
бригаде, и све што се на попуни и набаву односи, бригада ће се ста-
рати као што је за целу провинцију: бригаду о храни водиће бригадни
комисар а командир батерије водиће тачан рачун о томе, колико и какве

хране треба и јављање прописаним начином. Како ће се и којим начином батерија издржавати у напредним случајевима, бригадир ће о томе сва нужна упутства давати; за све остало важи што је у бригади прописано. —

Раздавање хране.

Време раздавања хране одређиваће се од бригаде а вршиће се под надзором комисара и дежурног батерије.

У време раздавања хране стројна комора под командом комисара долази к батерији и строји се позади линије ватара. Од сваке спреге доћи ће по 1 десатар са 1 или 2 човека и изузеће храну за своје људе; осим тога к комори доћи ће и прикомандовани да изузму оброке. Дежурни ће рећи по 1 од њих за изузимање.

Сви прикомандовани подељени су по водовима овако:

I. Воду.

1 батерије команд.	са 2 коња
1 водник	„ 1 коњем
1 двајесник комор.	„ 1 „
1 трубач	„ 1 „
1 седлар	„ — „
4 штабске возара	„ 8 „
9 људи	са 13 коња

II. Воду.

1 водник	са 1 коњем
1 комисар	„ 1 „
1 двајесник	„ 1 „
1 трубач	„ — „
1 подвизач	„ — „
1 ковач	„ — „
2 стројн. возара	„ 4 коња
1 водоноша	„ 2 „
1 месар	„ — „
10 људи	са 10 коња

Ове се поделе ваља при товарењу тачно придржавати. —

Ако је цела батерија или вод њен за предстражу одређен, треба пре полаза да изузме или храну и фураж из стројне коморе (1 текући оброк) за 24 сах. и то хране: леба и готова смола без варива и меса; фуражи: зоби и соли без сена и простирке; или да употреби резервну храну — свакад према запонести бригадира. —

Месо се ваље код месарског вода и батерија ће га изузимати на требовања; према клица и раздавања меса бригада ће наредбом обавијати; у означено време изузеће комисар месо и донети у батерију; допето месо поделиће батеријски месар на десетине и водове овим редом:

I. Десетина.

За 1 команд. батерије.	
2 водника.	
1 комисара.	
1 двајесника	
1 двајесника коморничког.	
1 писара.	
7 људи.	

Ако је двајесник коморнички код магацинске коморе тада ће се вод ње и хранити.

II. Десетина.

За 2 трубача.	
6 возара из штабске и стројне коморе.	
1 водоношу из штабске коморе.	
1 месара.	
10 људи.	

Магацинска комора образује једну засебну десетину и прима месо где и остале магацинске коморе бригаде примају.

Деоба водова.

I. Вод.

За 5 десетара.	
20 простих војника.	
1 седлара.	
1 ковача.	
36 људи.	

II. Вод.

За 5 десетара	
29 људи.	
1 подвизача.	
1 месара.	
36 људи.	

Кратки упут за батеријског командира.

Стручне дужности батеријског командира избројане су у директиви унутрашње службе* и у устројству командида и штабова стајаће и народне војске.*

За изванредне случајеве упућиваће се батеријски командир с настављама на бригаду, од које ће и сва нужна настављења добијати. —

Дужности комисара у батерији.

Он је непосредни командант целе коморе у економно-административном и дисциплинарном погледу и има власт водничкову.

Он води списак целе коморе од људи, коња, кола и материјала, он предаје писару бројно стање коморџија и стоке сваког дана, ради попуне и рапорта и дневника.

Он се стара о раздавању и попуни хране и осталих потреба за батерију.

У осталом он стоји непосредно под влашћу батеријског командира и од њега прима све нужне заповести и наређења.

Он саставља све рачуне о храни људи и стоке и у оште под-помаже деловодство у батерији. —

Дужности писара у батерији.

Писар је придат батеријском командиру за употребу целог административног посла. Он врши цело деловодство и прениску батеријску под надзором командира а подпомаже га комисар.

Он води следеће књиге и спискове:

А. Списак батерије по устројству и рекрутацији.

а) Производи.

б) Дневник људи и стоке.

в) Списак стоке.

г) Он саставља рапорте.

д) Требовања и признанице.

е) Дневник примања и издавања хране за људе и стоку.

ж) Рачун о примању и издавању муниције.

з) Инвентар батерије о оружју и стварица.

и) Уверења реквизициона и књигу уверења.

к) Дневник касе.

л) Извод о стању касе.

м) Списак стоке.

Вођење горонаведених књига, спискова и рачуна прописано је у следећој настави.

1. Свака батерија има један главни списак свију људи који по саставу и устројству батерији припадају, у њему ће се записати све старешине и војници који батерији припадају, у том списку записиваће се

и нови људи који се на којим случајем при батерији налазе, а исписиваће се они, којих више у батерији нема.

Из главног списка извешће се прозивни списак по образцу под а) у овај ће се списак записати све старешине и војници и они ће се прозивати сваког дана у одређено време.

Онима који су болесни овог дана кад се прозивају, записиваће се у рубрици тог дана белешка б.

Онима који су код куће остали белешку в.

• који су умрли белешку у.

• који су погинули белешку п.

• који су нестали белешку и.

• који су на одобреном одсуству белешку о.

• који су у богатству белешку Б.

• који су одкомандовани белешку „од“.

• који су прикомандовани белешку „прик“.

У томе истом списку после имена оних људи који у састав батерије спадају белешкиће се и додавати сви они, који у батерију на попуни долазе — а и свакодневно прикомандовани из других делова, осим тога реквизирани заробљени изостављаће се из списка кад их у батерији нема.

3. Исто тако подиће се списак стоке што се у строју налази, по образцу под б., а оних што се у комори налази, што је или реквизираних и заробљених по образцу под в).

У овај ће се списак белешкити сваког дана прираштај стоке — ма којим начином то било. —

4. Из прозивног списка и из списка стоке састављаће се д и е в и к људи и стоке по образцу г.), дневник ће се ушити у једну књигу која ће међи месец дана трајати, у њему ће се белешкити укупно стање људи и стоке сваког дана као што је по рубрикама означено.

Батеријски командир увераваће се о исправности свакодневног вођења прозивног списка људи и коња, а тек пошто је се о тачности сравнења уверио, дневник ће поднети као што је у образцу означено.

5. Из дневника пошто је попуњен и оверен састављаће се рапорт о бројном стању људи и стоке сваког дана по образцу д) и подносиће се за кога је прописано.

6. Кад батерија добије новац за исплату плата или другог чега водиће дневник од примања и издавања новца као што је образац под е)

На левој страни уводиће писар или комисар по реду оне суме новца што се примило буду као и од кога су примљене а на десној страни што се издаду као и коме.

Батеријски ће командир новац чувати и за њега одговарати, и ако узможе да научи документ на издатак то ће и учинити, иначе ће гледати да се примаоц поднесе у дневник на страни издавања и то испод суме коју је примио, ако примаоц не знао буде писати тада ће га подписати двојица од старешина у батерији. У рубрикама је јасно означено где ће се шта записати.

Новац ће за батерију примати командир батерије од бригадне касе.

7. Ако се нареди да батерија састави и пошаље 7—15—22 или 30 дневни извод става новчаног, онда ће писар или комисар по наређењу командирован по дневнику базе извести у један извод као што је образац под ж) целокупно стање примања и издавања, и то све примање у један пут или почастио а издавање за време, за које се извод подноси, и на послетку показати шта још заостаје за будући потрамак.

Ови изводи подносиће се бригади сваких 15 дана.

8. За подмирење нужних потреба у батерији — на какове врсте издиће батеријски командир онима од којих се буде што изузимало требовања, која ће писар састављати према дневнику људи и стоке или других осталих потреба. Она ће се требовања састављати као што је образац под з) а ако се узимало буде времена требовања ће се замерљивати са признаницама било на 15 или на месец дана по образцу под и): —

9. При замени требовања са признаницама ваља се тачно уверити о срачуноњу, јер доцнији изговори да ово или оно није примно а стављено је у признаници или да је требовање рђаво срачуњено, неће никак о вредити, осим ако то не би каквог оштика у рачуну била.

10. При батерији водиће се дневник примања и издавања јестина за људе по образцу под ј), у њему ће се белажити свакодневно примање и издавање и ово ће се све дотле продужавати, док се не испуни дневник и тада ће се свести у суме и одбити издавање од примања и у продуженом дневнику завести заостатак, пак подобно даље водити; за тачније објаснење види образац под ј.).

11. На пети начин као што је дневник хране људи, водиће се и дневник хране сточије по образцу под к. ј.)

12. У батерији водиће се списак од примљене и на утрошак издате муниције; вођење овог списка врло је јасно у рубрикама обрасца под к) означено, а и само вођење вршиће се по том образцу.

13. Ако би батерија имала живе стокe за клање, тада ће се у батерији водити један записник по образцу под л.), ова ће се стока употребљавати за храну батерије и у записнику ће се на страни примања

водити све што се прими, а у издатак што је утрошено или коме издато. Коже од заклате стоке предавање се месирским водонима или бригади.

14. Ако батерија каковом год приликом прими какове или заробљене или на бојном пољу или путу нађене ствари, она ће белажити у инвентар по образцу м); и то у примање, а ако их доцније преда у издатак. — Осим тога у овом ће се инвентару из главног батеријскога инвентара — који постоји по устројству батерије — завести све што батерији од оруђа, кола, прибора, алата, оружја и т. д. припада и то по разним врстама предмета.

15. Кад се какове ствари буду из батерије издавале тада ће се састављати списак по образцу под н. м.) и пошто се списак преда и онај који је ствари примно поднесе, чуваће се овај списак у батерији као документ предаје док се од тога не разреши.

16. Ако батерија по вишем наређењу што реквизира на начин који је законом опредељен, тада ће батеријски командир издавати уверење реквизицијоно ономе од кога што реквизира по образцу под н), и оно што се по реквизицији изузме заводитиће се у књигу по образцу под к и).

17. По свршеној реквизицији изузимаће ће онај — кога је батеријски командир у реквизицију послао уверења од општинске или приватних особа о свршеној реквизицији по образцу под к. и. а).

18. Батеријски командир води дневник касе о примању и издавању и за потребне изводе употребиће писара или комисара при батерији. —

19. Сво рачуноводство и деловодство предавање бриадна лака батерија бригади на даљи преглед и контролу, и ова ће пошто је све прегледала нијати по дивизији на преглед контролни и захтевати разрешења свршетку.

20. На послетку ће батеријски командир издавати уверења за људе и стоку, који су реквирирани, на се кућама одиуштају, у њему ваља да је тачно означено време почетка реквизиције и одиуста; у осталом као што је у рубрикама по образцу под о.) показано.

ФМ 2655.

2. Априла 1876 год.

у Београду.

Министар војни,
пуковник

Тих. Ђикољич с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА САМОСТАЛНОГ ПЕШАЧКОГ БАТАЉОНА II КЛАСЕ.

САСТАВ БАТАЉОНА.

Батаљон је састављен из батаљонског штаба и 4 чете.

Батаљонски штаб.

Бројни састав.

	КОЊА	СЕЈИЗА
1 командир батаљона	2 —	1
1 батаљонски ађутант	2 —	1
1 „ комисар	1 —	1
1 „ лекар	1 —	
1 коморијски водник	1 —	1
1 казначеј батаљ.	1 —	
1 заставник	—	—
1 батаљ. трубач	—	—
1 „ добошар	—	—
1 „ месар	—	—
1 „ пушкар	—	—
1 „ писар	—	—
2 занатлије за одело	—	—
2 „ „ обућу	—	—
2 двајесника коморијска	2 —	—

Свега 18 људи . . . . . 10 коња 4 сејиза.

Овакав је састав штаба батаљона кад су чете у батаљону; иначе
однадају:

1 батаљ. месар
1 „ пушкар
2 занатлије за одело
2 „ „ обућу
6 људи.

Но ако је батаљон у саставу бригаде, тада однадају занатлије а
само остаје месар и пушкар.

Чете су у саставу батаљона када су најмање две под командом ба-
таљонског командира.

За издржавање батаљонског штаба постоји његова комора; за из-
државање чета постоји пропис — (самосталне чете).

Устројство коморе батаљонског штаба.

Комора батаљонског штаба дели се на:

1. Штабску.
2. Стројну професијант и
3. Магацинску професијант комору.

1. Штабску комору састављају:

Од КОМАНДИ ПРОФИЈАНТ	1 коморијца за бат. канц. и пртлаг батаљонског командира.
	1 „ „ пртлаг ађутанта и комисара.
	1 „ „ водоношу.
	1 „ „ батаљон. лекара и коморијског водника.
	6 „ „ муницију пешачку.

Свега 10 коморијца међу њима 1 десетар.

2. Стројну професијант комору састављају:

Од КОМАНДИ ПРОФИЈАНТ	2 коморијце; они носе храну и фураж за цео батаљонски штаб
	и комору за 1 дан; између њих двојице 1 је десетар.

3. Магацинску професијант комору састављају:

Од КОМАНДИ ПРОФИЈАНТ	2 коморијце; они носе храну и фураж за цео батаљонски штаб
	и комору за 2 дана; између њих 1 је десетар. —

Овако је устројена комора код бригада:

1. Шабачке, Ваљевске, Подринске, Чачанске, Ужичке,
Рудничке; и

II. Код бригада: *Београдске, Смедеревске, Пожаревачке, Браничевске, Крајинске, Црногорске, Књажевачке, Алексиначке, Туријске, Крагујевачке, Крушевачке и Јагодинске.*

Штабска комора састоји се из:

- 1 коморице за канцел. пртлаг команд.
- 1 " " пртлаг ађутанта, лекара и подв. комор.
- 1 " " воду.
- 2 " " за муницију.

5 коморица са колима; запрега 2 коња.

Стројна комора састоји се из:

1 коморице са колима запрегнутим са 2 коња; он носи храну и фураж за цео штаб и комору за 2 дана.

Магацинска комора састоји се из:

1 коморице са колима запрегнутим са 2 коња или воза; он носи храну и фураж за цео штаб и комору за 2 дана.

Све коморице без разлике бригада, рекрутуют се још у мирно доба у кругу батаљона.

Разброј коморе.

Чим коморице батаљонског штаба дођу на батаљон или бригадно збориште, батаљонски комисар као заповедник целе коморе батаљона у административском погледу, поделиће их овако:

- 1 Одвојиће коморице за штабску комору по устройству њеном.
- 2 Одвојиће 2 коморице за стројну код бригада под I. или једног коморицу с колима код бригада под II.
3. Остале 4 коморице, саставиће у једно одељење и назваће магацинска комора код бригада под I., а код бригада под II. 1 коза волонска назваће магацинска комора.

Тежина, коју стројна и магацинска профијант комора носи, одређује се према броју људи и коња, а за основ службене „правила о храни и сиреми војника, коња и коморе“.

Поступак целе коморе у батаљону.

1. На маршу.

Кад је батаљон укупан, маршује овим редом:

За батаљоном иде штабска комора батаљонског штаба, за њом штабске коморе чета, по реду марша самих чета.

Целом штабском комором командује један двајесник коморијски.

За последњом штабском комором, иде стројна комора батаљонског штаба, за овом стројне коморе чета по реду марша самих чета; целом стројном комором командује 1 двајесник коморијски.

За стројним коморама, иду магацинска комора и то:

Ако има опасности, иде одма за последњом стројном комором овим редом: —

Прво магацинска комора батаљонског штаба, затим магацинска комора појединих чета, по реду у којој чете маршују, и тада команду над магацинском комором предузима 1 двајесник, који је штабском комором командовао, а команду над штабском, предузима батаљонски комисар.

Цела комора батаљона маршује под заштитом артиљеријске, под командом водника коморијског.

Ако нема опасности, онда се овако постројена магацинска комора може па по па и до читавог дана марша позади задржати и тада команду над њом предузима водник коморијски.

У каквој ће се колони маршовати, да ли по 1, 2, 3 или 4, зависи од створа пута; командир ће наредити како ће се ићи, као и који је сваком одељењу старешина.

За време марша повезана су два и два коња.

За време пренада на маршу и у опште, један ће коморија чувати два пара коња, остали се боре пушком и јатаганом или заузећу позицију или како најгодније буде.

За време одступања, комора иде пред батаљоном, старајући се да батаљону пут не закрчи; за случај наглог одступања, комора неће чекаати батаљон да му храну изда, по стоварује нужну храну за батаљон на погодном месту, поставља стражу код ње и продужава одступање.

2. За време становања.

Коморице ће се улогорити позади батаљона, сваки према својој четини коморице батаљонског штаба иза средине батаљона.

Сви пак по „правилима о логоровању“.

Чим се комора испразни, она или иде натраг к магацинима или се реквизицијом (узимањем од становника) попуњава; водоноше се старају да је батаљон свагда са водом снабдевен.

Увиди ли батаљонски командир, да се батаљон може у близу размести по кућама, он може размештање наредити, по комора и други

возови — ако их има — морају се разместити ван или на крају села под заштитом.

3. За време боја.

Четве ће се муницијске коморнице распоредити по четама, као што је за самосталну чету прописано.

Но могу се и све четве муницијске коморнице саставити са баталјоним муницијским коморницама, ако какво згодно место позади нађу и тада команду над њима предузима инсар баталјона, коме је дужност да се стара о муницији.

Баталјонска муницијска комора у оба случаја стоји позади где год у добром закљону — где баталјони командир за добро нађе — но свакад што ближе баталјону.

Ако је баталјон самосталан, баталјони командир одредиће из сваке чете по 2—3 војника за ношење рањеника на пренијалиште, други војници не смеју се за такоју службу употребити, нити сами на фронта на двајати. Баталјонски ће лекар одредити за вој и што иза баталјона у закљоњеном месту до на 1500 корака позади.

Штабска комора биће прикључена позади под командом 1 двајесника. Стројна такође под командом 1 двајесника.

Обе пак у добро закљоњеном месту на $\frac{1}{2}$ —1 сахата одстојања.

Магацинска ће се комора задржати на $\frac{1}{2}$ —1 дана марша позади под командом коморничког водника.

У случају одступања, комора ће се старати да што брже одступи, и да не затвара пут. Ово се исто тиче и остале коморе и завојница, и ако у случају не добију налог за одступање, одступаће сами, чим се трупа до на 1000 корака приближи.

Начин снабдевања и ношења хране.

Баталјон се снабдева храном за 8 дана и то: сваки војник носи са собом од куће за 3 дана резервне хране по правилима прописаним „о храни и спреми војника, коња и коморе“. Инспирита ће добити 3 оброка на бригадном зборном месту.

На бригадном зборишту издаће се још по 1 оброк на сваког човека и коња за текућу потребу; остала 4 оброка на сваког човека и коња раздаће се комори, и она ће се патоварити према горњем разброју коморе за штаб баталјона и према разброју коморе за чету прописаном.

На тај начин носеће:

I. Стројна комора баталјон, штаба и чета, храну и фураж за цео баталјон и комору за 2 дана.

II. Магацинска комора баталјонског штаба и чета, храну и фураж за цео баталјон и комору за 2 дана.

Попуна утрошене хране и фуражи биће или на магацина или реквизицијом, свакад по уверењу или требовању баталјонског командира.

Набавка хране за баталјон.

Набавка хране за баталјон може бити на два начина:

1. Реквизицијом.

2 Из магацина.

1. Реквизицијом (узимањем од општина или становника). — При томе ће се баталјони командир или самосталан у опште, управљати по прописима закона о реквизицији; но свакад ће одредити место где ће се, шта ће се и колико ће се реквизирати.

Пошто је све то одређено, иде баталјони комисар са комором — коју води двајесник — према потреби придатој заштитом и уверењем (баталјонског командира) да реквизира; но при том ће гледати, да на леп начин изврши, заштитом од својих старешина или појединих грађана — ако старешина нема — и тек пошто је све могуће покушао, извршиће насилно; ово би било кад цео баталјон реквизира из једног места; но ако баталјон реквизира на више места, тада ће се свакој чети одредити место одакле ће реквизирати и тада свака чета поштуе као што је за чету прописано, само што баталјони командир потврђује свако четно реквизицијом уверење, својим потписом; баталјонског штаба комора, придате се једној од чета; и за њу је дужан баталјони командир одвојено реквизицијом уверење издати. —

Ако се појави потреба да се мора за више дана реквизирати, тада ће се поред хране и фуражи и преносна средства реквизирати, која се могу дуже времена при баталјону задржати; реквизирани човек, коњ или стока долази трећег дана на предвољство баталјона (на храну); при одпусту добија уверење.

Ако старешина или старешина места, или ако их нема, грађани — сами приставу, да на леп начин храну и фураж извезују (даду), тада ће им баталјони комисар односно четни комисари одредити рок и место

— пласлата комора и заштита очекују на одређеном месту. Но ово пала да је на сваки начин ван села (на путу повратном).

Не пристане ли се на део начин, тада ће батаљони комисар односно четни комисари по својој намети наредити насилно извршење, — у својој земљи подиће и тужбу батаљоном командиру.

Ако батаљони комисар односно четни комисари реквизирају више но на шта су овлашћени, биће криви по закону о реквизицији.*

За доказ да су батаљони комисар односно четни комисари за реквизицију овлашћени, издаће месним старешинама уверења, која су добила, пре него што су у реквизицију пошла.

Пошто су сви предмети потпуно привлашени, захтевају комисари од општина уверења — да су реквизицију по наређењу извршили; ова уверења предају по доласку четницима а они батаљоном командиру — пошто су четници ова уверења у књигу завели.

При насилном реквизирању узме се само оно, што је наређено, при том не тражити, и онде, где није потребно, не рушити имање и куће.

У нашој земљи извршиће се по закону о реквизицији.*

2. Из магацина. — Комисар иде са магацинском комором — нешто је ова предала храну трупној комори (стројној) — у магацин, предаје потребане магацинару, од њега изузме храну и товари. При томе нази на товарење и поредак тако, да коњи долазе по реду чета и водева и да коморице један другом помажу при товарењу.

Раздавање хране.

Грехе раздавања хране бива по наредби батаљоног командира а под надзором батаљоног комисара овако:

У време раздавања хране комора под командом својих четних комисара долази к својим четама и зауставља се иза линије ватара, а даље се врши као што је за чету прописано. Комора батаљоног штаба зауставља се иза штаба, и писар штаба изузима храну за штаб, дељећи је на три десетине.

На 1. десетину коју састављају:

1 батаљони командант	2 коња
1 „ ађутант	2 „
1 „ комисар	1 „
1 „ лекар	1 „
1 „ казначеј	1 „

1 коморијски водњик	1 „
2 „ двајесника	2 „
1 батаљ. заставник	

---

9 људи . . . . . 10 коња

2. десетину састављају:

1 батаљ. писар	
1 „ трубач	
1 „ добошар	
1 „ месар	
1 „ пушкар	
2 завазације за одело	
2 „ „ обућу	
4 сејива	

---

13 људи

3. десетину састављају:

12 коморица (10 штабски и 2 стројна).

Ова подела треба да се што више и при товарењу одржава.

Оделена батаљона која на предстражу полазе, треба пре полаза да изузму или храну из коморе (1 текући оброк) за 24 сахата и то леба и готова смола но без варива и меса, или да употребе резервну храну — свакад према заповести батаљоног командира.

Батаљонски касанин гоњиће и клати потребну стоку за батаљон; место за клање стоке треба бирати позади батаљона и кад се хтедне да коље, тада ће се одредити из сваке чете по 2—3 војника који ће месару помагати. Деобу меса вршиће батаљони месар под надзором батаљонског комисара и батаљонског дежурног; на деобу меса долазе од сваке чете четни комисар и два војника да приме месо за чету; даља деоба за чету вршиће се као што је за чету прописано.

За батаљонски штаб изузимаће писар батаљони са двојцом од сејива, затим дели га на горње десетине.

Месо ће батаљони касанин поделити на 3 делова и то за 4 чете и батаљони штаб.

Кратки упут за батаљоног командира.

Батаљони је командир надзорна личност за правилно снабдевање свог батаљона и за то одговара морално и материјално.

Стручне дужности батаљонског командира побређене су у правилима: „Унутарње службе“ и у „Устројству командида и штабова народне и стајаће војске“.

Но овди су још у кратко наложене ванредне прилике, шта ће и како у истима радити:

а) Лако болесне војнике спровести са њиховом свој спремом у погодна згодна места на лечење; ако може подвоз реквартирати, тад по потреби може војнике са батаљоном даље повести.

б) Тешко болесне спровести потраг одузевши им пушке са муницијом и осталим спремом, сем одећа и хране.

в) Од погинулих, батаљон ће командир наредити, да се покупе ствари, нарочито пушке с муницијом; ствари које се одузеле буду, носеће се у комори, да би се с њима могли нови војници опремити; о броју оружја и муниције као и остале спреме подносиће извешће свој предпостављеном.

г) За оружје и осталу спрему кад је покварена и изломљена за време службе, даље за оружје и спрему побеглих војника — кад је батаљон морао одступити, батаљонски командир не одговара.

д) Он ће давати уверења четницима о поквареном и изломљеном оружју и спреми на служби, или побеглих војника. —

е) Он одговара за наређења утробка новца.

Примедба. Ако је батаљон у саставу бригаде, онда батаљонски командир губи право на одређивање реквизиције и других начина набавка. Он у том обзиру није разрешење од предпостављеног. Само у грађској нужди може властито чинити набавку сам, но за то одма јавља предпостављеном.

Дужности батаљонског комисара.

Он се стара да батаљон свагда има хране и да пронађе најгоднији и најбржи начин набавке хране, у чему ће батаљонско командирју свагда у савету помагати.

Он је надзорна личност над четним коморцијима, да снабдевање батаљона буде правилно и на време.

Његове су даље дужности:

1. Да на основу требовања батаљонског командира прима и издаје храну.
2. Што се тиче изузимања хране из магацина, он ће са магацинским коморарама чета и батаљонског штаба, отићи на дотично место и изузети храну редом за сваку чету и батаљонски штаб.

3. Довољну храну дели он према требовањима на чете и батаљонски штаб.

4. Он води и склана рачуне о издржавању батаљона и за доцније полагање рачуна о томе, стараће се.

5. Он води књигу о примљеној и издатој храни по требовањима.

6. списак о примљеној и издатој стоци.

Дужности коморцијског водника.

Он је командир над целом батаљонском комором — кад је она у скитну — иначе магацинском. Он се стара да се служба за време становања, марша, боја, примања и издавања хране и попуњавања у реду и правилно извршује.

Њему непосредно подчињени четни коморцијски дежурни, примају све заповести од њега.

Он води списак од целе батаљонске коморе и то од људи, коња, волова и кола. Ако би водник одсуствовао за неко време, онда га у дужности заступа најстарији двајесник; а ако би био рањен или погинуо, тада ће се захтевати на његово место попуна или наређење. —

Он има власт дисциплинарног кажњења, која је за четног командира прописана.

Дужности казначеја.

Његове су дужности, да се стара о примању и издавању новца, који је нужан за плате официра, старешина и за исплату других предмета.

Казначеј изузима новац по наређењу батаљонског командира од бригадне касе на признанице. Он не сме ништа издати без писменог наређења батаљонског командира.

Он је одговоран за уредно рачуноводство и чување новца, и о свему дужан је батаљонско командирју тачне рачуне подносити.

Од књига које он треба да води изведено је у овди додатом унуту.

У осталим он је непосредно подчињен батаљонско командирју и од њега једино прима заповести и наређења.

Дужности писара.

Писар је у батаљону придат командирју, да га у свима административним дужностима подпомаже, осим тога има он и неких других

дужности, које су му у овом пропису у разним случајевима прописане. —

У осталом он води деловодство као што је прописано у следећем упуту. —

Бр. 1. 2. 3. у свему онако како је прописано за чету, важи и за штаб батаљона. Обрасци под а) и в).

Бр. 4. Из рапорта чета и штаба што су у батаљону, о људима и стоци и из спискова код штаба бр. 2 и 3 чете, саставиће се дневник свих људи и стоке при батаљону по обрасцу б), и по њему ће се извести у

5. Рапорт опште као што је образац под г), и тај рапорт поднеће се по пропису а рапорт 15 дневни, месечни или кад се захте састављаће се по обрасцу под к г.)

Командир батаљона, дужан је уверавати се чешиће и изненадно о истинитости и саставу рапорта, из поднених рапората чета.

Бр. 6. Новца који се прима за трошкове и плату војске, примаће казначеј батаљона по наредби командира и водиће дневник касе по обрасцу под д) а издаваће по одобрењу командира, за исправност касе одговараће казначеј.

Документа ако се не могу узети, треба примаоц да се поднесе у дневнику касе испод сумо коју је примио и то својеручно или ако незна писати, да га когод од старешина поднесе.

Комисар батаљона при издатцима потврђиваће документа подписом својим: „видио комисар и т. д. Н. Н.“ — Вођење дневника прописано је у бр. 6. за чету и важи све и за батаљон.

Бр. 7. О примању и издавању хране за људе и стоку водиће се код батаљона протокол — рачун — по обрасцима под е) и к е) и кад се нареди поднашаће извода в. пр. 7 — 15 — 22 — и 30 дневно, онда ће се употребити изводи по обрасцима под к е, а), к е, б). А изводи о стању касе подносиће се по обрасцу под ж), кад се затраже а 15 дневно и месечно подносиће се редовно бригади на употребу.

Бр. 8. Плата старешинама народне војске, што је из државне касе примају, издаваће се у батаљону по списку по обрасцу под з).

Бр. 9. Рачун о примању и издавању муниције при батаљону, водиће се по обрасцу под и), као и при чети.

Бр. 10. Исто тако водиће се при батаљону рачун од примљене и утрошене стоке на рату војске, као што је прописано у обрасцу под ј), види бр. 14. за чету.

Бр. 11. При батаљону водиће се инвентар ствари канцеларијских штаба и четама раздатог (а чете ће то уписати у своје инвентаре, осим

тега и све што буде примљено и издато од одеља, оруђа, оружја, прибора, ствари на какви по обрасцу под к) као што је за чету прописано (под бр. 16.), извешће се у батаљонском инвентару.

Бр. 12. Кад буде батаљон предавао коме какве ствари што је у свој инвентар уписао, показаше у издавању, и по списку по обрасцу под к б) предаће а по потпису примљено, документ задржати за оправдање издатка.

Бр. 13. За штаб батаљона и иначе што се буде требовало, издаће се требовање по обрасцу под л) а срачунаваће се по могућству, и задељивати требовања са признањем (образец под к. л), при чему да се има на уму та околност, да ће се спорови решавати по издатим признањима.

Бр. 14. Извештају за реквизицију даваће батаљонски командир уверења по обрасцу под м), као што је и код чете прописано бр. 18. у батаљону водиће се протокол по обрасцу к м) од издатог реквизирања. Уверења пак што ће општине или приватне личности давати при извршењу реквизиције попуњаваће се по обрасцу под н).

Бр. 15. О коморцијама код штаба водиће се списак људи и коња по обрасцу, који је за чету прописан у броју 2. и 3. и ово ће улазити у састав целокупног дневника и рапорта батаљона, како о људима тако и о стоци по точки 4., код батаљона.

16. Главно требовање по подпису команданта батаљона — у коме је почасти изведено за сваку чету — предаће комисар магацину и по њему примиће и натоварити храну на комору. Поједина требовања — четина — задржаће при себи ради оправдања; главно требовање прави се по обрасцу под и).

Комисар склапа рачуне потребне од свега онога, што је он примао и издавао.

Казначеј батаљона склапа рачуне и одговара за свако повчано примање и издавање, а према пословима својим помагаће и комисару, у складу и вођењу рачуна, кога може у препречи и заступати у дужности, докле се не одреди комисар.

Писар батаљона радиће поред обичног административног посла и следеће послове: водиће прозивни списак штаб. батаљ. персонала, дневник, састављаће рапорт по четним извештајима, састављаће опште требовање, водиће инвентар од одеља, оруђа, оружја, прибора и других ствари, књигу о реквизираним уверењима и општинским сведочењима и ова ће уверења попуњавати и напоследку водиће рачун од муниције примљене и издате.

За одређивање људи реквизиционих и стовара као и осталих војника давање баталјони командир уверења по обрасцу под о), у којима ће се и време бављења означити.

Ф. № 2953.
11. априла 1876 год.
у Београду.

*Министар војна
Црковни*

Јих. ЈИКОЛИЋ. с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА НАРОДНЕ ВОЈСКЕ II. КЛАСЕ.

I. САМОСТАЛНЕ ЧЕТЕ.

Чета је прва најмања самостална пешачка јединица у администрацији.

Састав чете.

Чета је састављена из четири вода а сваки вод из неколико десетина; на врху чете стоји четовођа (четник) као заповедник у тактичком дисциплинарном и административном погледу; водовима заповедају водници а десетинама десетари. —

Водови се називају по реду I-ви, II-ги, III-ћи, IV-ти вод, десетине по реду у својим водовима 1-ва, 2-га, 3-ћа 4-та и т. д. десетина I-вог, II-ог, III-ћег, IV-тог вода.

Бројни састав чете.

1 Четовођа	Прен. 2 ⁴
4 Водника	3 Добшара
1 Комисар	1 месар (масацин)
1 Писар	2 Заварце за одело
1 Децесник	2 Заварце за обућу
15 Десетара	154 редови војника
1 Трубац	Св. 186 људи.

За пренос 24 човека.

Комисар рекрутује се са војницима у кругу чете. Месар и заварце придију се само онда, када се чета оданила и остају за сво време при чети.

За издржавање и попуњавање чете са свима потребама постоји ко-
мора, чије је устројство следеће :

Устројство четне коморе.

Четна комора дели се на :

1. Штабску комору.
2. Стројну профант комору.
3. Магацинску профант комору.

1. Штабску комору састављају четири коморице и то :

Коморице	са поштом	1 коморица за канцеларију, касу и прљав чеховице.
		2 коморице за муницију (попуњајућу).
		1 коморица за воду (са потребним приборем.)

Свега 4 коморице.

Она се комора регрутује још у мирно доба у кругу своје чете, а при мобилизацији чете (кад се на ратну ногу поставља) скупља се на четно зборно место.

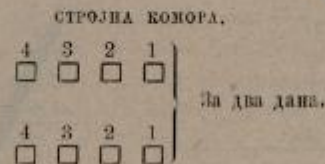
2. Стројну профант комору састављају осам коморица поде-
љених у 2 поделења. Она носи храну за чету за 2 дана и то :

а. Поделење од 4 коморице носи храну за сву чету и комору за
један дан.

б. Поделење од 4 коморице носи храну за сву чету и комору за
други дан.

Оваком деобом из сваког поделења долази по 1 коморица на
сваки вод који носи храну за цео вод и комору за један дан (види
слику 1.)

Слика 1.

Она се комора регрутује у кругу чете још у мирно доба.

3. Магацинску профант комору састављају 2 коморице, оне
носе храну за сву чету и комору за два дана.

Разброј коморе.

Чим коморице дођу на четно зборно место, четни командир као ко-
мандант коморе разбројаће их овако :

- 1.. Одвојиће за себе коморице, по својим водовима.
- 2.. Избраће по 2 коморице на сваког вода (свега 8) саставиће
заједно, и то ће изнати прво одељење или стројна комора.
- 3.. Ово одељење поделиће на два поделења од 4 коморице
(из сваког вода по 1).

Остале коморе зову се магацинска комора и разбрајају се као
и стројна.

На послетку назначиће на свако одељење по 1 старешину или де-
сетара из самих тих коморица, ако није већ пре одређен био, или ако
није дошао.

Штабска комора и прво одељење профант коморе биће код свију
без разлике дивизија на коњима; магацинска профант комора на колима.

Тежина коју профант комора носи, одређује се према броју људи
и коња; за основ службиће „правила о храни и спреми војника коња и
коморе.“

Поступак коморе на маршу.

Штабна комора иде непосредно за четом, за њом стројна профант
комора, обе под заштитом аријергарде, магацинска комора маршира под
једном профант командом. Ако нема опасности иду на 2 сахата иза чете
иначе ближе и под заштитом чете.

У каквој ће се колони маршовати, да ли по 1, 2, 3, или 4 зависи
од ширине пута; командант ће наредити како ће се ићи као и који је
сваком одељењу старешина.

За време марша повезана су два и два коња.

Свако одељење иде укупно а сва под командом командира.

За време пренада на маршу и у опште, један ће коморица чувати
два пара коња, остали се боре цушком и јагањом или заузећ позицију
или како најгодније буде.

За време одступања, комора иде пред четом старајући се да се
чети не закрчи пут; за случај наглог одступања, комора не ће чекати
чету, да јој храну изда, но стоварује нужну храну за чету на вгодном
месту, поставља стражу код ње и продужава одступање.

Поступак коморе за време становања.

Коморије ће се улогорити понади чете по „правилима о логоровању.“ Чим се комора испразни, онда или иде потражити магацинима или се реквизицијом (узимањем од становника попуњава); водоноша се стара, да је чета свагда са водом снабдевена.

Увиди ли четовођа, да се чета може близу разместили по кућама он може размештање наредити, по комора и други возови — ако их има — морају се разместили ван или из крају села под заштитом.

Поступак коморе за време боја.

Кад се чета бори, тада ће четни командир одредити место комори по свакојак тако, да муницијска комора и водоноша буду на мети за попуњавање муниције и давање воде, друге коморије могу бити даље по задни у добром закљону или свакад што више у свези са четом.

Како је четни комисар командант коморе, то ће он одржавати све у реду и о свему четнику напортовати.

Начин снабдевања храном.

Чета се снабдева храном за 8 дана.

Сваки војник носи са собом од (куће) резервне раче за 5 дана по правилима прописаним о храни и спреми војника, коња и коморе*; паксимата ће добити 3 оброка на бригадном и зборном месту. —

На бригадном зборнику, издаће се војницима још по један оброк за текућу потребу, осталих 4 оброка на сваког човека и коња издаће се комори, и она ће се натоварити према горњем разбору.

На тај начин носиће:

I. Одељење (2 пододељења) храну за сву чету и комору за два дана.

II. Одељење (магациско) храну за сву чету и комору за два дана.

Тако оба одељења носе храну за 4 дана.

Попуња утрошене хране биће или из магацина или реквизицијом свакад по уверењу или требовању четног командира.

Набавка хране за чету.

Набавка хране за чету може бити на два начина реквизицијом или из магацина.

1. Реквизицијом (узимањем од општина или становника) — при томе ће четни командир као самосталан у опште управљати по прописима закона о реквизицији; Но свакад ће одредити место где ће се, шта ће се и колико реквизирати.

Пошто је све то одређено, иде четни комисар са комором, према потреби придатом заштитом, и уверењем (четничкиим) да реквизира; по при томе ће гледати, да на леп начин изврши, завек од сеоског старешине или појединих грађана — ако старешине нема — и тек пошто је све могуће покушао, извршиће насилно.

Ако се појави потреба да се мора за више дана реквизирати, тада ће се поред хране и преносна средства реквизирати, која се могу дуже времена при чети задржати; реквизиран човек и коњ или стока долази трећег дана на четно предовољство (храну), при одпусту добија уверење.

Ако старешина места (кмет) или грађани пристају да на леп начин рачу изланоерју (нададу), тад ће из четни комисар одредити рок и место — изаслата комора и зашита очекују на одређеном месту; по место ваља да је на сваки начин ван села (на путу повратном.)

Не пристаје ли се на леп начин, тада ће четни комисар по својој памети наредити насилно извршење — у својој земљи подиће и тужбу четовођи.

Ако комисар реквизира више по на шта је овлашћен биће крив по закону о реквизицији.

За доказ да је комисар за реквизицију овлашћен, издаће месном старешини уверење, које му четни командир издаје, пре него што у реквизицију пође; пошто је све предмете подицу примно, захтева од месног старешине уверење да је реквизицију извршило по наређењу; ово уверење предаје по доласку четнику. —

При насилном реквизирању узме се само оно што је наређено, при томе не кварити и онде, где није потребно тражити, нарушити плаће и куће.

У нашој земљи извршиће се по закону о реквизицији.

2. Из магацина, комисар иде са магацин, комором другог одељења — пошто је ова предала крупнијој комори — у магацин, предаје требовање магацнонару од њега иззме храну и товари; при томе важи на те уверење и поредак тако, да коњи долазе по реду водова и да коморије једно другом помажу.

Раздавање хране.

Кад ће се храна чети раздавати, четни командир наређује.

У врени раздавања комора под командом комисара долази труни и зауставља се иза линије ватара; Од сваке десетине доћи ће десетар са по једним војником и узети храну за десетину (која заједно кува), осим тога ка коморцијама доћи ће и прикомандовани да узму своје оброке.

Прикомандовани подељени су на водове следећим начином:

I. Воду.

1 четовођа
1 водник
1 трубач или добшар
2 провијант комори. (2 коња)
1 штабски " (1 коњ)
1 занација
7 људи (3 коња)

II. вод.

1 водник
1 комисар
1 трубач или добшар
1 занација
2 провијант коморције (2 коња)
1 штабски " (1 коњ)
7 људи (3 коња)

III. воду.

1 водник
1 писар
1 трубач или добшар
1 занација
2 провијант комори. (2 коња)
1 штабски " (1 коњ)
7 људи (3 коња)

IV. воду.

1 водник
1 двајесник
1 трубач или добшар
1 занација
2 провијант коморције (2 коња)
1 штабски коморчија (1 коњ)
1 месар
8 људи (3 коња)

Ова подела треба при товару да се најтачније врши.

Одељна чете, која полазе на предстражу, треба пре полаза да изузму или храну из коморе (1 текући оброк) за 24 сата и то: леба и готова смока по без варива и меса или да употребе резервну храну — свакад према заповести четовође.

Касанин који је придат чети стално, гониће и клати потребну стоку. Место за клање стоке треба бирати позади чете, и кад се хтедне да коље, тада ће се одредити по један војник из сваког вода у помоћ месару, по свршетку клања и деобе меса сваки ће од ових војника примити месо за свој вод и десетину.

Деобу меса издавањаће четни комисар са четним дежурним и то тако, да се месо подели на водове и десетине по следећем реду:

1. Десетина.

За: 1 четника
4 водника
1 комисар
1 писар
1 двајесник
8 људи.

2. Десетина.

За: 3 добшара
1 трубача
4 штабска коморције
8 људи.

3. Десетина.

За: 8 стројних и 2 магац, провијант коморције
10 људи.

Деоба волова.

I. вод.

За: 4 десетара
30 редових војника
1 занацију
44 човека.

II. вод.

За: 4 десетара
30 редових војника
1 занацију
44 човека.

III. вод.

За: 4 десетара
38 редових војника
1 занацију
43 човека

IV. вод.

За: 3 десетара
38 редових војника
1 занацију
1 месар
43 човека.

Кратки упут за четовођу.

Стручне дужности четника набројане су у „правилима унутрашње службе“ и „устројству команди и штабова“ стијаће и народне војске,* не овде су још укратко изложене кадрдне прилике. Шта ће и како у истих радити показује следећи упут.

а. Тако болесне војнике спровођење са њиховом свом опремом у позадња, погодна места на лечење; ако може подвој реквирирати, тада по потреби може болеснике са четом даље повести.

б. Тешко болесне војнике спровођење назад одузевши им пушку са муницијом и осталим опремом — сав одела и хране.

в. Од погинулих четника ће се старати да покупи ствари, нарочито пушку и муницијом, које ће се ствари у комори носити, да би се њима могли нови војници наоружати; о броју оружја и муниције као и остале опреме подносиће извешће свом предпостављеном.

г. За оружје и осталу опрему кад је поварена и изломљена за време службе, даље за оружје побеглих војника, кад је чета морала одступити четник не одговара.

Дужности комисара.

Он је непосредни команданат целе коморе, а да би лакше са истом управљао одређени су још у мирно време при сваком одељењу десетари; који у исто доба и дужности коморничке врше.

Дужност је десетара да одржавају строги ред у својим десетинама (одељењима), они рапортују комисару о свему што се у комори дешава.

Комисар води списак целе коморе — од људи, коња или кола и предаје писару бројно стање коморничја и стоке сваког дана, за попуни дневника и рапората а и он — комисар — да би на тај начин лакши преглед имао.

Он се стара о раздавању и попуни хране и осталих потреба за чету.

Кад комора укључи маршује, предузима команду и управља комором тако, како ће чета свуда и у свако време имати нужне потребе.

Дужности писара.

Писар је придат у чети четнику да га у свима административним дужностима подмаже.

Он води:

А.) Списак четних рекрутација и за тим:

а.) Прозивник.

б.) Дневник људи.

в.) Списак стоке.

г.) Рапорте.

д.) Требовања и признанице срачунавања.

е.) Дневник примања и издавања хране за људе и стоку.

ж.) Рачун о примању и издавању муниције.

з.) Инвентар ствари и списак предаје.

и.) Уверења реквизицијона и књигу уверења.

к.) Дневник касе.

л.) Извод о стању касе.

м.) Списак сточе за клање.

Већине торенаведених књига, спискова и рачуна прописано је у следећој настави:

1. Свака чета има главни списак у коме су по плецима означена старешине и редовни војници рекрутовани за чету и у том списку дописује се они војници који за попуни дођу.

2. Из главног списка саставиће се прозивни списак као што је образац под а.)

У овај списак из списка главног уписује се све старешине и војници, и сваког дана у одређено време прозив ће се извршити.

Онима, који су на месту, не ће се никакав знак стављати.

Онима, који буду болесни, у оној рубрики дана, кога се прозивају ставиће белешку б.

Онима који су код куће остали белешку в.

- - - умрли белешку у.

- - - погинули белешку и.

- - - нестали белешку н.

- - - на одобреном отсуству белешку о.

- - - у бегству белешку Б.

- - - одкомандовани белешку „од.“

- - - прикомандовани белешку „прик.“

Даље у том истом списку додаваће се попуна од људи — а осим тога и свако дневно прикомандовање других војника из других части војске, заробљених, реквирираних или ипаче ма којим начином, и бележиће се престајање ових код чете.

3. Исто тако водиће се списак стоке што се при чети буде налазило по образцу под в.

У овај ће се списак стоке сваки дан бележити што је на месту и и што буде прирашћивала ма којим начином.

4. На списку прозивног људи под бр. 2. и списка од стоке под бр. 3. саставља ће се дневник по образцу — 6., (који ће се унети у једну књигу за м. дана трајању), и сваки дан бележити целокупно стање људи и стоке као што је у дневнику рубрикама разјашњено.

Четовођа дужан ће бити уверавати се о исправности свакодневнег кођења прозивног списка људства и списка стоке, и онда ће се дневник потписати као што је у образцу означено.

5. Из овог дневника попуњеног сваки дан, састављаће се рапорт о стању људи и стоке сваког дана, као што је образац под г. и поднети коме треба.

6. Код чета буде упућена да самостално што ради и за потребу буде добијања новца, она ће онда водити и дневник од поштаног примана и давања као што је образац под в.

На левој страни уводиће писар редом оне суме, што се буду примале и од кога, а на десној страни оне суме што се буду издавале и коме.

Четовођа који ће новац чувати и за њега одговарати ако може да даме документ на издату суму узме, иначе онда нек потпише примачи новца у дневник, испод суме да је примио, ко буде знао писати а ако не зна писати, онда да га потпише који од старешина чете или војника из чете.

По рубрикама јасно је, шта ће се у коју уписивати у приману, а шта и у коју у издавању.

7. Ако се нареди: да четовођа шаље седмо — 15—22 и 30 дневни извод примана и давања новца онда ће он по дневнику како известити у један извод као што је образац под д.) и у њему ставити целокупну суму примана за оно време за које се извод подноси са остатком новца од претходног поднешеног извода, и показати тада целу суму примана, а на страни издавања показати сву суму издату, за време за које се извод подноси, и показати на послетку шта за даљи потрошак још остаје. —

8. За снабдевање чете нужним потребама издавање се списак од којих се што прима требовање по образцу под е.) а кад се уместо 15 дневно или месечно, замењиваће се требовања. —

9. Са признаницама по образцу под ж.) која ће се издавати онама, од којих је потребе узимано а требовања узме натраг и уништити их.

Нека се сваки при издавању признанице добро прорачуна по требовањима јер додаци изговори да ово или оно примио није а у признацицу стављено је, не ће се признавати.

10. Даље, водиће се дневник, примана и издавања јестива за људе по образцу под е), и сваког дана ће се бележити шта се буде примало а и шта се буде издавало. Примане и издавање продужавање се даље у протоколу кад се испуне оне партије.

11. Исто тако у свему као под бр. 10 водиће се рачун о приману и давању рачне нужне за стоку по образцу под к е.)

12. Старешине народне војске које примају ма какву плату из државне касе, примаче такву код свога батаљона у своје време, а ако би се чета самостално где задржала, четовођа ће и друге старешине узети плату припремено на признаницу од батаљона и тек додације срачунати се са батаљоном.

13. Чета водиће списак примљене и издате муниције као што је образац под ж) у рубрикама је објашњено шта се у коју уписује.

Ако се буде у сандуцима или чему другом шизала муниција, то ће се стављати у рубрици „у чему.“

14. Чета ће осим тога водити један записник по образцу под м), од примљене стоке крупне и ситне, која ће се употребљавати на храну чете или ће се она стока предавати другим частима и на страни примана бележиће што буде примано, а на страни издавања потрошак или издавање — предаје другима. — Гоње од заклане стоке и лој предаваће се или најближим магацинима или сталним радницима.

15. Све ствари припадајуће чети као: оружје, канц. матер, сирово и алати и т. п. заводиче се у инвентар по образцу под з.), у њему ће се с лево стране водити примаче с десне издавање; у инвентар ће се заводити и оне ствари што чета на којим начину добије као: реквизицијом, заробљеном и т. п.

16. О издавању ствари састављаће се списак по образцу под к з), и пошто се преда и примачо поднине, чуваће предаваоц списак за доказ, да је ствари предао докде се не разреше од сваке одговорности.

17. Сво деловодство и рачуноводство чете кад се буде наредило, предаће четовођа батаљону свом, и од њега очекиваће разрешење.

18. Кад четовођа према потреби што реквизира на начин који је одређен, издавање од своје стране уверења ономе од кога што реквизира по образцу под и) и то што се добија уписиваће се у надлежне књиге. Осим тога

19. Годиће се књига о овим уверењима по образцу под к в).

Како ће уверења давати општине или приватне личности од којих је што реквизирано види се из обрасца под к в а).

20. Четовођа прима и издаје новац и води дневник касе ако је добро писмен иначе води писар дневник и саставља потребне изводе.

У присуству комесара чиниће се издати и он ће стављати свој подпис „видне комесар Н. П.“

21. При одуштању реквизираних људи и стоке као и осталих војника, издаваће се уверење по образцу под Н. У њима ће се и време бављења означити, као и време почетка.

Ф. №. 2953.

11. Априла 1876 год.

у Београду.

*Министар војни
пункт*

Тих Никодимъ. с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА БРИГАДНЕ И ДИВИЗИЈСКЕ БРСКЕ БАТЕРИЈЕ.

САСТАВ БАТЕРИЈЕ.

Како бригадну тако и дивизијску брдску батерију састављају:

1 командир, (официр)	има 2 коња
2 водника	2 "
1 комесар	1 "
1 двајесник	— "
1 писар	— "
10 десетара	— "
1 подкивач	— "
1 седлар	— "
2 трубача	— "
72 проста војника	— "
* товарних	24 "
резервних	3 "
за материјал, прѣлат и храну	12 "
92 човека	44 коња

Комесар се регрутује по могућству из реда чиновника, остали људи из стајаће и народне војске, према употреби батерије.

Комора.

За издржавање батерије постоји комора на овај начин устројена и подељена. —

Она се дели на:

1. Штабску.
2. Стројну профијант и
3. магацинску профијант комору.

1. Штабску комору састављају:

- 1 возар из строја са 1 товар. коњем, за канцел. касу и пртљак командира.
- 3 возара из строја батерије са 3 товар. коња за пртљак вод. нина и потребе батеријске.
- 1 коморчија са товарним коњем за ношење воде.

Свега: 5 људи, 5 товар. коња, међу људма 1 да врши дужност десетара. —

2. Строејну комору састављају:

- 8 возара са 8 товар. коња из строја батерије за ношење хране и фуражи за 2 дана.

Свега: 8 људи, 8 товар. коња; међу њима двојица да врше дужности десетара и то: 1 над првим поделењем, други над другим а трећи нарочито одређен од команданта из строја батерије, укупно над свима.

3. Магацинску комору састављају:

- 16 људи са 16 товарних коња за ношење хране, фуражи за 4 дана — из реда коморчија.

Свега: 16 људи са 16 товарних коња; међу њима четворица да врше дужности десетара и то по 1 на сваком поделењу а над свима 1 десетар нарочито, из строја батерије одређен.

Разброј коморе.

Како се нареди мобилизација батерије, у исто доба ће се наредити и позив људи и коморе.

Код бригадне батерије на бригадном а код дивизијске на дивизијском зборишту. —

Батеријски комисар разбројаће их и поделити овако:

1. Одвојиће 4 воз. са 4 тов. коња из строја батерије и 1 коморчију са товар. коњем за ношење воде, саставиће их заједно под командом 1 коморчије као десетара измеђ њих самих и назваће штабска комора.

2. Издвојиће 8 возара са 8 товар. коња из строја батерије, поделеће их на два поделења, свако од 4 човека са 4 товар. коња (међ њима један врши дужност десетара). Оба поделења заједно под командом 1 нарочитог десетара из строја батерије, и назваће их строејна комора.

3. Наконлетку издвојиће 16 коморчија са 16 товар. коња; поделеће их у 4 поделења, од 4 човека са 4 коња товарна и међ њима 1 вршиће дужност десетара. Два и два поделења образују одељење, над којима заповеда 1 десетар измеђ њих самих одређен. Оба одељења заједно, под командом нарочитог десетара из строја батерије, зову се магацинска комора.

По овоме разброју и подели батерија је осигурана с храном и фуражи у комори за 6 дана.

Тежина, коју ће штабска комора товарити, управља се према потреби и тежини предмета за ношење, а тежина, коју ће строејна и магацинска комора носити одређује се према броју људи и коња, за све пак служи као основ: „Правило о храни и спреми војника, коња и коморе.“

Поступак коморе на маршу, у боју и за време становања.

Распоред батеријске коморе у наведеним приликама управљаће се према општем распореду бригадира; за батерију у бригади и према распореду дивизијара за батерију у дивизији.

Начин набавке и ношења хране.

Батерија се снабдева храном и фуражи за 10 дана и то:

1. Сваки војник и коморчија носи са собом од своје куће за 3 дана резервне хране (стојећи војници добијају резервну храну од државе), коморчија носи још и 3 obroka резервне фуражи од куће за свог коња а за коње стројеве дужна је држава спремити резервна 3 obroka фуражи на зборишту. —

2. Како војници и коморчије бригадне дођу на бригадно збориште, а војници и коморчије батерије дивизијске на дивизијско збориште — издаће се сваком још по 1 текући оброк хране а за коморчијске и државне коње још и по 1 оброк фуражи, чим се са зборишта крену.

3. Наконлетку ће се на сваког човека и коња издати на збориштима још по 6 obroka хране и фуражи. Ови ће се obroci натоварити на комору и то на строејну по 2, на магацинску по 4. — за сваког човека и коња. —

За попуњу хране и фуражи у комори, стараће се батеријски комисар — и попуњаваће је или из магацина или реквизицијом. У оба

случаја управљаће се батеријски командир по наређењима зоведењика у чијој се команди батерија налази.

Набавка хране за батерију.

Што се тиче набавке хране батерија ће се у опште издати као и остале трупе, с којима се у свези налази; али сваки пут ће командир изузимати храну или на основу барања или на основу дозволе за реквизицију.

Бригу о храни, фуражи и осталим потребама водиле органи оних команди, у чијој се свези и батерија налази; а како ће се и којим начином то вршити изложено је у прописима за самосталну бригаду и дивизију, почем се батерија налази у бригади и дивизији. —

Бригадна брдска батерија стоји у економно-административном погледу непосредно под бригадом, а дивизијска брдска батерија под пуком артиљеријским и за све што се рачуноводства, деловодства и осталога тиче, предавање преко пука на дивизијску команду. Почасности иде се из наведеног унутра о важећу рачуну и књига у батерији. —

Раздавање хране.

Време раздавања хране одређиваће онај командант у чијој се командној свези батерија налази, дакле за бригаду брдску батерију бригадир, а за дивизијску, командант артиљер. пука, у чијој је команди батерија; раздавање вршиће батеријски командир под надзором дежурног батерије.

У време раздавања хране, стројна комора под командом комисара долази к батерији и строји се позади линије ватара, од сваке стране добиће по 1 десетар са 1 или 2 човека и изузеће храну и фураж за људе и коње у супрети. Осим тога комори добиће и прикомандовани војници да изузму своје оброке; они су такође подељени у десетине на овај начин:

Код 1. вода 1-ва десетина

1 батер. командир . . . са 2 коња
1 водник . . . . . 1 "

1 писар	— "
1 двајесник	— "
1 трубач	— "
1 седлар	— "
1 месар	— "
5 возара држав. (штабски).	5 "
међ. вилиа 1 водоноша на	
реда комори.	1 "

12 људи . . . . . са 9 коња

II. вода 1-ва десетина.

1 водник	са 1 коњем
1 командир	1 "
1 трубач	— "
1 подарвач	— "
8 стројних возара	8 "

12 људи . . . . . са 10 коња

Оне се подеље ваља при товарињу тачно придржавати.

Ако је цела батерија или 1 вод мећ за предстражу одређени, треба пре полаза да изузме или храну и фураж из стројне коморе (1 текући оброк) за 24 сата и то хране: леба и готови смока по без ва-риши и меса; фуражи: лоби и соли без сена и простирке, или да употреби резервну храну — свакад према заповести старешине у чијој се командној свези батерија налази.

За бригадне брдске батерије месо се носи у месарском воду и батеријски га командир изузме по барању. Кад ће се и где месо изузмати, одређиће бригадир, а командир батерије иде са 1 десетаром из батерије и 1 или 2 војника, доноси месо у батерију и предаје га батеријском месару на поделу; при делењу меса присутни су командир и батеријски дежурни.

На дообу меса долази од сваке десетине по 1 десетар са једним војником и изузима месо за своју десетину.

Десетине су подељене овако:

I. десетина.

1 командир
2 водника

1 двајесник

1 комисар

1 писар

---

8 људи.

За ову ће десетину изузети месо писар или двајесник са 1 војником — од селца. —

II. десетина.

2 трубача

5 штабских коморица

1 подбивач

1 седлар

1 месар

---

10 људи.

За ову ће десетину изузети месо 1 трубач са седларом или подбивачем. —

III. десетина.

8 стројних коморица

---

8 људи.

За ову ће десетину изузети 2 коморице ребајући се сваког дана. Матајинска комора образује једну засебну десетину и прима месо где и остале матајинске коморе — у бригади.

Водови су подељени ради деобе меса овако:

I. вод.

5 десетара

30 простих војника

---

35 људи.*II. вод.*

5 десетара

30 простих војника

---

35 људи.

За дивизијску брдску батерију клађе се стока код дивизије и то где командант нареди; у осталом све што се подели и изузимања таче, важи исто што и за бригадну брдску батерију. —

Кратки упут за батеријског командира.

Стручне дужности батеријског командира побројане су у правилима унутрашње службе и у устројству командири и штабска стајаће и народне војске. —

За напредне случајеве обратиће се командир брдске батерије с питањима бригадиру а командир дивизијске брдске батерије преко пуковог командира дивизијару; командир ће од оних и сва нужна наређења добијати. —

Дужности комисара у батерији.

Комисар је непосредно највећи старешина целе коморе у дисциплинарном и економно-административном погледу; као командант коморе има власт подвикова; у свима већим спорним делима јавља командир.

Он води списак од целе коморе од људи, коња и осталог материјала; он предаје писару бројно стање коморе сваког дана ради попуке дневника и рапорта.

Он се стара о раздавању и попуни хране и осталих потреба за храну. —

У осталом он стоји непосредно под влашћу батеријског командира и од њега прима све нуждне заповести.

Он саставља све рачуне о храни људи и стоке и с онште подпомаже деловодство у батерији. —

Бригу о храни, фуражи, потребама водиче бригадни комисари за бригадне батерије а за дивизијске водиче дивизијски интендант. Како ће се и којим начином то вршити изложено је у пропису за саво осталих бригаду и дивизију; командир водиче тачан рачун о томе колико и какве хране треба и јавља бригадирима или дивизијарима прописаним начином.

Како ће се и којим начином батерије издржавати у ванредним приликама бригадир или дивизијар ће о томе нужна упутства дати; за све остало важе прописи о појединим деловима у бригади и дивизији.

Дивизијска брдска батерија стајаће у економно-административном погледу према свом пуку као чета према батаљону; цела прениска или ће преко пука на дивизију, па зато ће пук и водити бригу о издржавању и снабдевању батерије са свима потребама.

Дужности писара у батерији.

Писар врши цело деловодство и преписку батеријску под надзором командира а подпомаже га и комисар.

Он води следеће књиге и спискове:

- а) Главни списак батерије по устројству и регрутацији. —
  - а) Произвођача затим списак коња.
  - б) Дневник људи и стоке.
  - в) Списак стоке.
  - г) Он саставља рапорте.
  - д) Требовања и признанице.
  - е) Дневник пријава и издавања хране за људе и стоку.
  - ж) Рачун о пријаву и издавању муниције.
  - з) Инвентар батерије о оружју, спреми ствари.
  - и) Уверења реквизициона и књигу уверења.
  - к) Дневник касе.
  - л) Извод о стању касе.
  - м) Списак стоке.

Вођење горенаведених књига, спискова и рачуна прописано је у следећој настави:

1. Свака батерија има један главни списак својих људи по имену који по саставу и устројству батерији припадају, у њему ће се записати све старешине и војници батерије, у истом списку записиваће се и сви нови људи, који се на којим случајем при батерији налазе, а исписиваће се они којих имена у батерији нема.

2. Из главног списка излазеће се производни списак по образцу под а), у овај ће се списак записати све старешине и војници и они ће се прозивати сваког дана у одређено време.

Онима који су болесни овог дана кад се прозивају, записује се у рубрици тога дана белешка . . . . . б.)

Онима који су код куће	б.)
- - - умрли	г.)
- - - погинули	и.)
- - - нестали	и.)
- - - на одобреном осуетву	о.)
- - - у бегству	б.)
- - - одкомандовани	од.*)
- - - прикомандовани	прик.*)

У том истом списку после имену оних људи који у састав батерије свадају, белажуће се и додати сви они који у батерију на покретну долазе — а и свакодневно прикомандовани из других делова, још и реквирирани, заробљени, а изостављаће се из списка, кад их више у батерији нема. —

3. Исто тако водиће се и списак стоке што је у строју по образцу под б). А што је у ковори, или реквирирано или заробљено при батерији по образцу под в). У ове се спискове — б, и в., белажу сваког дана прираштај стоке, ма којим начином то било. —

4. Из производног списка људи и из списка стоке састављаће се дневник људи и стоке по образцу г. (дневник ће се ушити у једну књигу која ће моћи месец дана трајати). У њему ће се белажити угрупо стање људи и стоке сваког дана као што је то у рубрикама означено. —

Командир батеријски увераваће се о исправности свакодневног вођења производног списка људи, и списка коња и дневника, и тек пошто је се о тачности савишења уверио, дневник ће потписати, као што је у образцу означено.

5. Из дневника пошто је попуњен и оверен састављаће се рапорт о бројном стању људи и стоке сваког дана по образцу д) и подносиће се за кога је прописано.

6. Кад батерија добије новац за исплату плата или другог чега, водиће дневник од пријава и издавања новца као што је образац под е).

На левој страни уводиће писар или комисар — кога командир оласти, по реду оне суме новца што се примили буду као и од кога су примљене а на десној страни суме што се издају као и коме.

Батеријски ће командир новац чушати и за њега одговорати, и ако узме да изузме документ на издатак то ће и учинити, иначе ће гледати да се примаоц поднесе у дневнику на страни издавања и то испод суме коју је примио; ако примаоц незна писати, тада ће га потписати двојица од старешина у батерији. У рубрикама је јасно означено где ће се шта записивати.

Примање новца биће код бригадне брдске батерије од бригадне касе, а кад дивизијске брдске батерије од пукове артиљ. касе. —

Ако се нареди да батерија састави и понаље 7—15—22 или 30 дневни извод стања пољачаног, онда ће писар или комисар — по наређењу командиром по дневнику касе известити у један извод као што је образац под ж), целокупно стање пријава и издавања и то својим начине у један нгу или почасно, а издавање за време за које се извод

подноси, и на послетку ће показати шта још заостаје за будући потрашак.

Ови изводи подносиће се бригади од бригадних брдских, а пуку артиљер. од дивизијских брдских батерија. —

8. За подмирење нужних потреба у батерији — на какове врсте, издаваће батеријски командир онима, од којих се ~~буде~~ што изузимало требовања, која ће писар састављати према дневниху људи и стоке или других осталих потреба. Ова ће се требовања састављати као што је образац под 3) а ако се узимало буде времена, требовања ће се замењивати са признаницама, било на 15 или на месец дана по образцу под 6' 3).

При замени требовања са признаницама ваља се тачно уверити о срачуњеву, јер доцнији изговори да ово или оно није признано а стављено је у признаницу, или да је требовање рђаво срачуњено, неће никако вредити, осим ако то неби какова опширка у рачуну била.

10. При батерији водиће се дневник примања и издавања јестива за људе по образцу под и), у њему ће се бележити свакодневно примање и издавање и ово ће се све докле продужавати, док се не испуни дневник и тада ће свести у суму и одбити издавање од примања и у предуженом дневнику завести заостатак, пак подобно даље водити. За тачније објашњење види образац под и).

11. На исти начин као што је дневник хране људи, водиће се и дневник хране стоиције по образцу под к' и).

12. У батерији водиће се списак од примљене и на утрошак издате муниције; вођење овог списка врло је јасно у рубрикама образаца под j), означено, а и само вођење вршиће се по том образцу.

13. Ако би батерија имала код себе живе стоке за клање, тада ће се у батерији водити један записник по образцу под к); ова ће се стока употребљавати за храну батерије. На страни примања водиће се што се прими а у издатак што је утрошено или коме издато. Коже од заклате стоке предаваће се месарским водовима или бригади од бригадних брдских батерија, а артиљ. пуку од дивизијских брдских батерија.

14. Ако батерија каквом год приликом прими какове или заробљене или на бојном пољу или у путу нађене ствари, она ће бележити у инвентар по образцу л); и то: у примање, а ако их доцније преда у издатак.

Осим тога у овом ће се инвентару из главног батеријског инвентара — који постоји по устројству батерије — завести све што

батерији од оруђа, кола, прибора, алата, оружја и т. д. припада и то по разним врстама предмета. —

15. Кад се какове ствари буду из батерије издавале тада ће се састављати списак по образцу под м), и пошто се списак преда и онај који је ствари примио подише, чуваће се овај списак у батерији као документат предаје, док се од тога не разреши.

16. Ако батерија по вишем наређењу што год реквизира на начин који је законом определен, тада ће батеријски командир издавати уверења реквизициона ономе, од кога шта реквизира по образцу под п) и оно што се по реквизицији изузме, заводи ће се у књигу по образцу под к' и).

17. По свршеној реквизицији изузимаће онај — кога је батеријски командир у реквизицију послао — уверења од општина или приватних особа о извршеној реквизицији и по образцу под к' п. а).

18. Батеријски командир води дневник касе о примању и издавању и за потребне изводе употребиће писара или комисара при батерији.

19. Сво рачуноводство и деловодство предаваће бригадна брдска батерија бригади, а дивизијска брдска батерија пуку артиљеријском на даљи преглед и контролу, и пошто је све прегледано, шаљаће дивизији на преглед контролни и захтевати разрешења по свршетку.

20. На послетку ће батеријски командир издавати уверења за људе и стоку, који су реквирирани на се кућама одиштају, у њему ваља да је тачно означено време почетка реквизиције и време одишта, у осталом као што је у рубрикама под о) показано.

Ф№ 2618.

14. Априла 1876. год.

У Београду

Министар војни,
универсал

Тих. Николић, с. р.

УРЕЂЕЊЕ И АДМИНИСТРАЦИЈА ПЕКАРСКОГ ВОДА.

Пекарски вод састављају пекари под командом водника, опредељени за прављење и печење леба потребног за бригаду.

Пекарски вод уређује се овако:

Кад се бригада испуни на зборно место, бригадир са бригадним комисаром нешто је образовао месарски вод из досада постојећег профинантског вода, уређење опредељене пекаре и саставити у једну команду под заповедништвом водника и називаће се пекарски вод.

Бројни састав пекарског вода.

Пекарски вод састављају за бригаду од 3 до 4 батаљона:

- 1 водник командант
  - 1 комисар
  - 1 писар
  - 1 пекар по могућству
  - 2 двајесника, мајстора пекарска
  - 4 десетара, помоћника мајстора
  - 24 проста пекара (месача и пећника)
  - 12 војника помагача (5 сејача и 5 за потребе разне)
-
- 16 људи.

За бригаду пак од 5 до 6 батаљона са припадајућим частима, персонал остаје исти, само се број простих помагача тако удвојава, да јачина целог вода изнесе на 58 људи.

Потребни број пекарских мајстора, помоћника, пекара и помагача уређење се из досадашњег профинантског вода. Ако што год не достаје до- регрутовати из III. класе.

На послетку ако би горњи број простих помагача недовољан био да може подмирити потребе бригаде у свима приликама, тада нека се бригадир постара за попуну њену до нужног броја, и то начином, како бригадир за најбоље нађе.

Комисар се регрутује из реда чиновника.

Комора пекарског вода.

За издржавање пекарског вода постоји комора овако уређена: и она се дели на:

1. Штабску
2. Стројну профинантску комору.

1. Штабску комору састављају:

УКУПНО СА ТОМАРИ КОМОРИ	1 коморција за канцеларију и водников прџаг.
	1 за прџаг мајстора и помоћника (у неком)
	1 за водоношу
	7 за справе и алате пекарске

10 коморција, међу њима 1 десетар.

2. Стројну комору састављају:

2 Коморције са томарним колима; они носе храну за цео вод и комору за 2 дана; између двојице коморција један је десетар.

Онако је устројен пекарски вод код бригаде у дивизијама дринској и западно-моравској.

У бригадама пак тимочке, јужно-моравске, шумадијске и дунавске дивизије комора пекарских вода уређена је овако:

1. Штабска из:

- 1 коморције за канцеларију касу и прџаг водника, мајстора и помоћника.
  - 1 коморције за водоношу
  - 2 коморције за алате и справе.
-
- 4 коморције, међу њима 1 десетар.

II. Стројна комора из:

- 1 коморције са колима а са 2 коња запреге; она носи храну за цео вод и комору за 2 дана.

У објим коморама може бити место коња, волонска заврета.

Одређене коморице за ношење алата и справа пекарских, носеће следеће алате. —

- 3 баде за замешивање теста по 2 комада садржине.
- 2 шафоља за квасац (фортаље)
- 4 шафоље 1·5^m дуг; 0·5^m дољ. ширине 0·8^m гор. ширине и 0·73^m д·бок (које ће се расклапати и склапати)
- 4 ножа за сечење теста
- 4 стругача гвоздена
- 2 честа решета
- 30 дасака 2^m дуг. 0·025 шир. 0·05^m деб.
- 1 теразије обичне с мерама
- 1 кантар (турски)
- 3 казна за воду (по 30 ока воде)
- 2 савака
- 2 шафоља ручна (фортаља)
- 8 лопата ојрунских
- 2 шиова велика за ватру
- 2 грнала
- 2 мердевнице за сејање брашна
- 2 астада за сејање са погарика на крстовима, да се могу склапати и расклапати и са заградама
- 4 дрвене велике кашике
- 1 џак за ношење брашна
- 2 велика четвртаста платна смољави са моткама за удешавање заклона од 4 метра дужине на свакој страни
- 2 кофице дрвене за воду
- 1 мотика
- 1 будак
- 1 ашов
- 2 сикире
- 1 тестера
- двогуба дрвених за бележење леба 10 комада од 1-вог 10 дана
- 2 дрвене обичне лопате
- 1 машинице
- 2 сандучића за со (по 30 ока млевене соли)
- 4 диске за разливање теста од 1^m у квадрату да се могу склапати по пола
- 2 метле собне

- 2 брезове метле
- 1 четка за брисање мала

Разброј коморе.

Чим се састави пекарски вод, одма ће се образовати и њихова комора и то:

- 1 из коморици припадајућих пекарима профијантског вода.
- 2 из комориција додегругованих из III. класе за подмирење горњег броја комориција; Разбрајање и поделу коморе вршиће водни комисар под надзором водника и то овако:

1. Саставиће 10 комориција (1 међу њима за водоношу) уједно под командом 1 десетара између самих комориција и назваће се штабска комора; или где је комора на колима 4 комор. са колима између којих 1 десетар.

2. Саставиће 2 комориције заједно, под командом 1 десетара, измеђ њих, и назваће се стројна комора; где је комора на колима узеће за стројну комору 1 коморицију са колима за ношење хране.

Постунак пекарског вода и његове коморе на маршу.

Пекарски вод ићи ће у висини магацинске коморе целе бригаде, за њим ће ићи његова штабска, а за овом стројна комора, оним редом и поредком, као што је за самосталне коморе прописано.

Пекарски вод одржаваће свакада везу са магац. комором бригаде и од ње ће узимати потребни материјал за мешање хлеба.

На самом маршу пекарски ће вод гледати да одма чим бригада на преноћиште дође удеси своје пекарнице у каквој (обитајеној) месту и да још исте ноћи из сталног месног магацина каквог, ако га има или ако га нема, онда из магацинске коморе узме брашно и со, и испече дневну потребу хлеба, на потом попуни испразњену магацинску комору.

Овај ће се посао вршити овим редом: чим се заустави бригада, пекарски вод приближиће се магац. комори бригаде за 2—3 сахата или ће удесити у каквој вароши, паланци или селу пекарнице, које нису далеко, и одакле се може бригада леб слати, служиће се при томе са селским — ако их има — или правиће нове пољеке ојруне. За прављење ојруна узеће се или нијонери — ако их буде — или људи из

места нарочито из III. класе. Поред овако направљених пекарница прикупиле материјала за грејање фуруна и за осветљење; затим ће у најближој зградаци удесити мешинице, изузеће брашно и со, свагда најпре из месних магацина, па ако их не буде онда тек из магацина коморе (како би се сачувале и биле свагда пуне) измесиће и испећи хлеба и тако испечен наговариће на исправљену комору, (ако је исправљена), или ће се издати одма војсци. За тим, ако ће се бригада кретати, покупиће и снаковати алате и кретаће се за њом као и пре тога.

Поступак пекарског вода и његове коморе за време становања.

При становању бригада пекарски вод са комором станује у каквом обликованом месту или код магацинске коморе, и врши своје послове као што је на маршу изложено.

Ако би се бригада разместила у какво место (у кантиновање) тада ће се пекарски вод распоредити где год у погодном месту близу магацина коморе или код магацина брашна и пекарница.

У свима так случајевима пекарски вод мора у непрекидној вези са магацинском комором стајати и од ње брашно и со, за прављење леба наузимати ако не буде близу магацина.

Поступак за време боја.

Пекарски вод за време боја задржава се код магацина коморе бригаде $\frac{1}{2}$ —1 дана марша одстојања од бригаде, одржавајући везу са бригадом и спремајући од времена на време леб за потпуно утрошеног код стројне коморе. —

При наступу следи бригада, гледајући да јој се здраво не приближи а одржавајући везу са комором магацина.

При одступању гледа да са магацином комором бригаде незакрпује пут и креће се главним одступним правцем, спремајући од времена на време леб на показани начин, потом стоварајући га и остављајући код њега вужна лица за чување.

Набавка хране за пекарски вод.

Сваки војник без разлике старешинства носи од своје куће резервне хране за 3 дана; некимита 3 оброка добиће, кад на бригадно

зборнице дође, на бригадном зборнику издаће се сваком војнику без разлике старешинства још по 1 оброк обичне хране за телуку потребу; Осим тога издаће се стројној комори, још по 2 оброка обичне хране за пекарски вод и комору за 2 дана.

Потпуна утрошена храна бива или непосредно из магацина, почем пекарски вод изиђе своје магацинске коморе, или путем реквизиција као што је за остале трупе прописано.

Раздавање хране.

Време раздавања хране одредиће водник сам. Раздавање хране вршиће комисар пекарског вода под надзором водника. —

При раздавању хране доћи ће комора близу позади вода издаће храну за цео вод у јединицу.

Месо за пекарски вод примиће комисар вода са неколико војника; Требовало за месо узмеће комисар по воднику водничком, а сав остали месом, вршиће се као што је за чету прописано, то јест: доведено месо у воду, подељиће месар под надзором комисара и дежурног водног на следеће десетина.

I. Десетина.

За: 1 водника
1 комисара
1 писара
1 помоћника пекарског
2 двајесника (мајстора)

---

6 људи.

II. Десетина.

За: 10 коморица штабских.
2 коморице стројне

---

12 људи.

III. Десетина.

За: 1 десетара (помоћ. мајстора)
7 простих војн. (5 пекара 2 помоћ.)

---

8 људи.

IV. Десетина.

За: 1 десетара (помоћ. мајстора)
 8 простих војн. (5 пекара 3 помоћ.)
 —————
 9 људи

V. Десетина.

За: 1 десетара (помоћ. мајстора)
 8 простих војника (6 нек. 2 помоћ.)
 —————
 9 људи

VI. Десетина.

За: 1 десетара (помоћ. мајстора)
 7 простих војника (4 нек. 3 помоћ.)
 —————
 8 људи

Кратки упут за водника пекарског вода.

1. Лако болесне војнике, повешће на реквизирианим колима — али ако подвоза не би имао, спровешће их у најближа места или болнице на лечење и негу.

2. Тешко болесне војнике спровешће што пре у оближње болнице на лечење или предаће их најближој месној власти која ће их првом приликом у болнице на лечење послати.

3. Болесне, осикаћене и изнемогле коње коморчијске предаће најближој месној власти на лечење до оздрављења, а на место њихово тражиће од месне или војне власти друге или у случају недостатка разделиће товар на остале коње.

4. Он ће пријети брашно и со од магацинске коморе на признанице: Од овог материјала наредиће и настојати израду и печење хлеба и по свршетку предаће хлеб истој комори од које је материјал изузео, и тада ће захтевати од заповедника те коморе признаницу на примљену количину хлеба.

5. О примљеном брашну и соли као и о суду добишеног лебу водиће једну књигу. —

6. При предаји хлеба морају присутни бити: командант вододелења магацинске коморе која је материјал издала, по том водник пекарског вода

пекар или нарочито стручно лице од бригаде одређено. Сваки спор, ваља да се на месту и за времена реши, за немогућност поравнања јављаће се комисару бригаде, који ће спор или сам свршити или комисару за леб на извршење дати.

7. Водник пекарског вода одговоран је лично за квалитет израде и печива.

8. За добро тачно и уредно вршење израде хлеба, као и у сваком другом обавиру, подицају сви пекари дисциплинарно под власт водника — и он има право кажњива, које је за четоноју прописано.

9. Он је дужан сваког дана издати рапорте бригадном команданту о стању вода и коморе.

10. Он је непосредно подчињен у дисциплинарном погледу бригадир-у, а у вршењу посла економско административном комисару за леб од-носно бригадном комисару.

Дужности комисара.

Непосредно подчињени орган водника у економно административном погледу јест комисар; његове су дужности да се стара о набавки рачне биле из друмских станица, сталних магацина, коморе и т. д. као и о подели хране и осталих потреба за вод. Он води списак коморе од људи и коња и предаје га писару за састав дневника и рапорта. Он помаже воднику у целом рачуноводству као и надзору око рада и потреба за пекарски вод, он је непосредно највиши старешина коморе и управља њоме у свима приликама и околностима. —

Дужности писара.

Писар води целу пренеску и деловодство у воду под одговорношћу командира; даље писар у споразумењу са комисаром и према томе наређењу водниковом води и разне књиге, спискове и формуаре у воду.

Књиге ће се и које књиге водити показује следећи преглед и упут.

У воду водиће се:

Главни списак људи по устројству и реквизицији, у њему ће се уписати по имену све старешине и војници пекарском воду припадајући

и он ће служити као основница свима осталим списковима; на овог главног списка извршеће се:

а) Производни списак људи, у коме ће се на главном списку уписати све старешине и војници који се налазе у саставу вода; по овом списку произићи ће сваки дан и белешке се онима који су болесни или знак б)

- Онима који су код куће остали белешку к.
- који су умрли белешку у.
- који су погинули белешку и.
- који су нестали белешку з.
- који су на отсуству белешку о.
- који су побегли (бегству) белешку в.
- који су одкомандовани белешку „од“.
- који су прикомандовани белешку „прик“.

Ови знакови долазе поред имена у рубрикама овог дана кад се прозива. У том истом списку додаваће се попуња људи у воду било то прикомандованим или реквизицијом или заробљеним и т. д., списак ће овај водити писар по образцу под а.)

б) На исти начин водиће се списак о стоци по образцу под б.) а сваког дана у истој белешки се промене.

в) Из производног списка људи и из списка сточе састављаће се дневник као што образац под в) показује; дневник ће се уредити у једну књижицу за месец дана трајања и у њему ће се белешкити укупно стање и промене људи и сточе као што је у образцу по рубрикама разјашњено.

Водник је одговоран за тачно вођење дневника и зато га мора пре подписа тачно прегледати, радирање није дозвољено већ се мора свака поправка јасно видети.

г) Из дневника као и из списка сточе и производног протокола састављаће се извештај за бригадира по образцу под г.)

д) За све потребе у храни и другом чему састављају се требовања по образцу под д.) и при узимању предаваће се ономе који буде издавао потребне предмете.

Замена требовања са признацима на 15 дана или месечно вршиће се по образцу под е.) и по издатку признацима као општег документа за означено време узмеће се требовања натраг.

При срачувавању требовања ваља врло добро прорачунавати и тек по подпуно увереној тачности издати признацима, јер доцнији изговори да ово или оно није изузето а стављено је, веће се у олакшицу при контолисању узимати нити признавати. —

е) У некарској води водиће се тачан рачун о примању и издавању материјала за мешање и печење хлеба као: соли брашна и т. подобио; у њему ће се водити с једне стране примање а с друге издавање тако да се сваког дана може видети колико је брашна, соли и т. д. изузето и од кога и у издавању колико је леба добијено и како је издато; овај рачун водиће се у једној књижи као што образац под е.) показује —

ж) Све ствари које некарској води стално припадају и од ствари које вод добија на употребу привремено или на послетку од ствари које ма којим другим случајем вод прими или нађе водиће инвентар по образцу под ж.) у коме ће се с једне стране водити примање а с друге издавање по документима. —

з) Од ствари пак које се из инвентара израсходују због предаје некое, саставиће се списак по образцу под з.) и при предаји ствари подносиће га примаоц ствари на ће га потом предаваоц чувати као документ до разрешења.

и) У некарској води водиће се списак о примању и издавању хране за људе и коње вода и коње по образцима и) и ј.) и од неких сачињаваће се по захтеву бригаде изводи из којих ће се видети тачност. За примања и утрошке изводи ће се правити по образцу под к и.) и л.) —

На исти начин састављаће се и изводи о примљеном материјалу за прављење леба као: брашна, соли и т. под: по образцу под к.)

Све изводе подносиће водник бригадиру, редовно сваких 15 дана, а ако бригадир захтева тада и ванредно. —

л) У некарској колони водиће се и књига о примљеном и издатом новцу на плату и друге потребе по образцу под л.); новац ће изузимати водник на признацима од бригаде и подносиће месечно рачун о примању и утрошци. Образац под м.)

Сваки издатак у плати ваља да га овери овај својим подписом, који је новац примио, ако није писмени тада двојица од старешина у некарској води.

Издатак на друге потребе треба да има документ или лични подпис примаоца или двојица писмених грађана. —

н) По сиршету реквизиције захтева вршиоц уверење од општине или грађана од којих је и колико чега реквирирано, ово уверење прави се по образцу под н.) и старешина општине или поједини грађани — кад старешине нема — попуњавају колико је чега реквирирано и којим начином на затим оверавају својим подписима најмање се 2 подписа важи уверење. Образац к и.)

и. Од обојих ових уверења води се једна књига, у којој се beleжи колико је чета као и кад је реквизирано и то примање а у издавање колико је чета и кад издато за петрошак. Образац и.)

р) Ако се за некарски вод реквирују људи за помоћ или људи са подвозом или без њега, тада ће им се при одласку кућама издати једно сведочанство на кога ће се видети кад су и колико времена били код вода као и докле су ишли зашто су употребљавати, и дали су са стоком или без исте, у истом сведочанству ваља ставити да их нико у путу не узнемирује. Прављење ових сведочанства врши се по образцу под о.д.

Сво пољење књига разделиће водник према времену и раду а и способности писару и комисару, он ће свагда за тачност, уредност и истинитост целог одговарати.

Ф. № 2539.

16. Априла 1876. год.

у Београду.

*Министар војни,
архивариј,*

Ген. Никомит С. Р.

РАСПИС МИНИСТРА ВОЈНОГ

свима командама и војним надлештвима.

Пошто су сада најновијим устројством војске установљене у народној војсци дивизијске и њој припадљиве нове команде и командантима њиховим прописане оне исте власти, права и дужности, које су, по уредби о устројству команди и штабова, имали извесни команданти у стајаћој војсци, то да би се тачно знало у колико се то примењује на све прилике у народној војсци, министар војени, у духу востојећих прописа објашњује:

1. Све жалбе и молбе које не могу решити бригадни команданти једне или друге класе народне војске и команданти појединих редова оружја подносе се команданту дивизије, који је што се тиче жалби због униса и исписа, превода и постављена до звања водничких у народној војсци уједно крајња решавајућа власт.

2. Сабразно власти, коју дивизијари имају за производство стајаћих војника у чинове, а према рангу, што га ескадронски командири, ађутанти и четовође имају по члану 8. уредбе о дисциплини, постављење на ова звања биће надлежност дивизијских команданата на предлог дотичних команданата појединих редова оружја и класе народне војске.

3. Баталјонске командире обе класе потврђује министар војни на предлог дотичних дивизијара.

4. Жалбе, које би се односиле на постављена звања у која утврђују дивизијски команданти подносиће се преко њих министру војеном.

5. Сходно тачни 6. уредбе о устројству целокупне војске од 24/II тек. год. ЂИ. 98. команданти појединих редова оружја имаће у своме подручју исту власт и права и односно производства народних војника докле до закључно водничког звања.

6. Жалбе због увреда и молбе за пензије из стајаће војске из-виђају бригадни команданти I. класе народне војске и неумесне одмах сами одбајају. Против њихових решења у томе погледу може се апеловати на дивизијске команданте, који ће према стању ствари или осна-жавати решења бригадирских или спроводити министру војном, ако је жалба умесна, ради решења о пензији. Према овоме

7. За пензије или ослобођење од службе у стајаћој војсци решаваће искључиво министар војени на предлог дивизијских команданата и по томе све жалбе или молбе, које не би тим путем прошле, него би одмах дошле министру, упутиће се кратким путем дотичним бригадирима на поступност.

Нека команданти ова објашњења узму на знање и нека их саопште у целоме подручју, па и нареду по општинама преко полицијских власти обзаве наређења у тачкама 6 и 7 ради знања и управљања.

Ф.Н. 3314.

18. Априла 1876. год.
у Београду.

*Министар војне
привреде*

Тих. Никомитъ. с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА САМОСТАЛНЕ ДИВИЗИЈЕ У ВРЕМЕ РАТА.

ДИВИЗИЈА.

Састав дивизијског штаба.

	БОЈА	СЕНА
1 дивиз. командант има	3	— 2
1 начел. штаба	2	— 1
1 генерал-штабни официр	2	— 1
3 ађутанта дивизијара	6	— 3
1 судски комесар	1	— 1
1 начел. артиљерије (са ађутантом)	4	— 2
1 резерв. инжењерски (са ађутантом)	2	— 2
1 командант дивиз. стана	2	— 1
1 команд. трена целе дивиз. (у скупу)	2	— 1
1 свештеник	1	— 1
1 начелник санитета	2	— 1
1 главни маршеви лекар	1	— 1
1 интендант дивизијски	2	— 1
1 комисар за леб	1	— 1
1 комисар за париво и фураж	1	— 1
1 . . . . . месо	1	— 1
1 . . . . . болнице и санит.	1	— 1
1 . . . . . дивиз. штаб	1	— 1
1 командант трена дивиз. штаба	1	— 1
1 казначеј	—	—
1 контролор са 2 помоћника	—	—
1 командир штаб. коморе див. штаб.	1	— 1

1 командир стројне коморе див. шт.	1	—	1
10 писара	—	—	—
4 жандарма	—	—	—
35 коњаника	35	—	—
Св. 74 лица	73	—	26

Комора дивизијског штаба.

За западне дивизије:

1 Штабска.

4 коморице с коњима за	дивиз. ком. начел. штаба
4 - - - -	
4 - - - -	начел. артиљ. са ађут. рефер. писарњ. - -
4 - - - -	нач. сан. и гл. марш. лек. команд. див. стана команд. трена целе дивиз. свештеника интенданта
4 комор. коњ. за:	комисара за леб комисара за вариве и бурак комисара за месо комис. за болнице комис. за дивиз. штаб
5 комор. коњ. за:	команд. целог трена див. штаба казначеја контролора и помоћнике
4 - - - -	команданту див. штаб. трена команд. див. стројне комор.
4 - - - -	писаре и жандарме.

Св. 33 коња и 33 човека.

За источне дивизије штабска је комора на коњима упряженим са 2 коња и састоји се из 8 кола и 8 коморица.

Осим тога дивизијском штабу припада 1 водоноша, за западне дивизије на коњу а за источне на колима. И тако:

За западне дивизије штаб. ком. броји 34 коња, 34 човека, 3 десетара измеђ коморица а све под командом командира штаб. дивизијске коморе; за источне пак:

9 кола, 9 коморица, 18 коња са 1 десетаром под командом командира дивиз. шт. коморе

2. Стројна комора.

За храну људи и коња на два дана како припадајућих штабу тако и штабској комори:

За западне дивизије 11 ком. са коњима 1 десетар, под ком. командира стројне дивиз. коморе

За источне дивизије 3 кола са 1 десетаром нарочитим, под командом командира стројне дивиз. коморе.

Магац. коморе, нема див. штаб.

Р а з б р о ј.

Коморе за див. штаб. рекрутоваће се из бригадних места а у недостатку и из других вароши и паланака. Разброј пак за време мобилизације и на заповест дивизијара, врши ће се у дивиз. месту, гди ће се коморице скунити. Ово ће бити под надзором команданта трена дивиз. штаба и његових помоћника: командира штабне и стројне коморе дивиз. штаба. —

Поступањ на маршу.

Кад се поједине бригаде споје под непосредну команду дивизијара, онда и над целокупном комором целе дивизије узима команду командант трена целе дивизије.

Ред марша комора појединих бригада и одељења, која припадају дивизији, одређива ће свагда дивизијар према приликама и са обзиром да дивизији што мање на маршу смеђу, да је дивизија слободна у кретању, но и да на време добија нужне потребе.

Но могу се разликовати два главна случаја:

1. За обичне прилике, када нема погледа за судар с противником може се узети следећи ред:

Иза свалог баталона иду четне водоноше.

Иза сваке бригаде на 50 кор. остајања слеђује и вена штаб. комора.

Иза прве бригаде одма, слеђује штабска комора дивизијског штаба.

И тако иза батерије и других одељења, која су у дивизији, слеђују њихове штабне коморе. —

На 500 корака позади последње штабске коморе, слеђују стројне коморе у оном реду једна иза друге, у ком се налазе у колони и њине одговарајуће чести.

Ако је дивизија иступила предводницу, тад јој се придаје и вена штабска комора. Исто тако и други одреди, који су под ком. дивизијара, који према њиховој величини и удаљењу добијају од главне колоне и њихову штабску комору.

2. За бојне прилике, када на свемо има погледа за борбу, ред марша може бити следећи:

Иза сваке бригаде слеђује на 20 корака остајања само бригадни санитар пешачка мунџ. комора и четне водоноше.

На 500 корака позади посл. одељења војске слеђује дивизијски санитар, за њим водоноше а за њима на 100 корака дивизијска мунџ. колони.

На 1000 корака до 1500, слеђује штабна комора, у оном реду једна иза друге у ком се у колони налазе њине одговарајуће чести, и то све под командом командира штабне коморе дивиз. штаба. Овде долазе и остали предавци.

На 1000 до 1500 кор. позади штаб. коморе иде стројна комора целе дивизије у реду слеђовања њиних одговарајућих чести, а у колони под командом командира стројне коморе дивиз. штаба.

Напослетку позади гони се стока за клање за целу дивизију.

Што се тиче дивизијског маршеног депоа, он је у висини магацинске коморе под надзором командира маг. коморе, од кога и прима налоге за кретање, смештај и поступак.

Над обема пак горњим коморама узима команду командант трена деле дивизије.

Предводница и други одреди, који су у свези тактичној са дивизијом, добијају према њиховој величини и удаљењу: припадајући санитар, пеш. мунџ. комору, резервне коње и водоноше, а командант одељења војске уређује команду над тим частима.

Но дивизијар може према приликама комору у целој дивизији разређивати по одељењима скупиљати их како најбоље ниђе, но свагда ће метрити: да коморе не закрчују пут, особито за време одступања, и да оне у оном реду једна иза друге иду, како су војсци пре или доцније потребне као и да војсци при кретању не смеђу. Могу наступити прилике (обично пре судара), где ће све коморе бити од дивизије одвојене подале позади а само ће се најужнији делови узети.

За време становања.

За време логора или бивака штабска комора распоређује се по бригадно иза логора својих бригада.

Штабске коморе осталих чести и команди такође позади њих, ради употребе.

Стројна комора свих дивизија налази се у скупу позади штабске коморе на 200 до 300 корака иза средине дивизије на одступном правцу, незакрчујући пут.

Овде на овој висини или позади размештен је санитар, мунџ. колони и друга администр. и помоћна одељења.

Ако бригаде неби логоровале у скупу, но би биле подале раздвојене на 1000 и више корака, и кад неби биле добрих путова к бригадама, онда се могу и стројне коморе придати својим бригадама, осим стројне коморе дивиз. штаба, која би се сместила позади штабске коморе дивизијског штаба.

Стока за клање смешта се у висини стројне коморе, ту је место за клање. Може дивизијар наредити да се стока подели по бригадно ако су ове далеко и клање да буде по бригадама.

Предавци и механиџе разређује се по бригадно на познати начин, који је означен за сваку самосталну бригаду.

Предводница и одреди, који би били у такт. свези, према величини и даљини имали би при себи своју штабску и стројну комору. Командант одреди ће им место гди позади распореда одреда, дакле позади резерве, подпорнице, приватнице и т. д.

За време боја.

За време боја, кад су бригаде распоређене у бојницу и резервну распоред је коморе следећи:

1 Санитет распоређен је према устројству санитета и наређењу начелника санитета, у свему што се тиче рада око рањеника, превезаништа, болница и санит. коморе.

2 Штабска комора.

а., Резервни јахаћи коњи подељени су по бригадно иза бригада, да су ближе лицима, којима припадају.

б., Ведоноше батаљ. бригадних и дивиз. штабова, разређени су на превезаништа по наређењу начелника санитета.

в., Муниц. нем. комора иза својих бригада позади у закљону.

3. Стројна комора сва у скупу заједно са осталим деловима штабске коморе дивизијског штаба и бригада налази се позади дивизије (нево резеве) под одређеном заштитом у закљону не закрчујући пут, на 2000 и више корака у 2 ешелона (степенена) напред остала одељења штабске коморе а позади права стројна комора.

Остала одељења, по не бојна која би дивизији припадала, размештају се у овој висини.

3. Муницијска колона размешта се позади стројне коморе на 1000 корака. —

У случају одступања, дивизијар ће на време и пре одступања издати нужне наредбе командирима појединих комора и осталих адм. чести, да отпочну одступање и дивизији свагда пут чист и отворен остављају. Пензали се заповест а одступање је очевидно, то су командире овлашћени, да сами нужне мере предузму.

Исто тако и за време наступања, ако даљина постане велика и вршење службе тешко команд. појединих колона, могу изабрати zgodna ближа места унапред, јављајући дотичним командантима.

После боја, кад се бригада сведу у бивак, свде се и коморе и остале чести на познати начин или по наређењу дивизијара.

Начин набавке хране.

Дивизија кад је на окупу снабдева се на два начина и то:

1. Реквизицијом или
2. Из магацина.

1. Реквизицијом ће се издржавати дивизија само у крајњим приликама и то кад је довлачење хране из магацина или посве отежано или сасвим не могуће и, пр. због брзих операција или великог удаљења од магацина. —

2. Из магацина издржаваће се дивизија при обичном току операција или ако се дивизија неке време где год задржава или напо-слетку кад има при руци магацине и, пр. у даљини од 1 до 2 дана марша. Издржавање из магацина биће скоро редовно издржавање.

При издржавању из магацина, дивизијска команда ће одређивати магацине за израну а и начин образовања и попуње.

3. Издржавање дивизије може бити и мешовито т. ј. да се неке трупе издржавају из магацина — које су по своме положају ближе — а неке да се полажу у издржавању реквизицијом.

4. Избор начина издржавања одреди ће дивизијска команда а вршеће самостално администрирајуће јединице као: бригада, коњички пук, артиљеријски пук, инжењерска баталјон, штаб муницијских колона, дивизијски санитарет и т. п.

Вршење реквизиције као и набавка из магацина исказата је у прописима за ове јединице и само по извршењу мора дивизијска команда све знати како је извршено и да ли је по прописима учињено, у самом извршењу мора дивизијска команда све знати како је извршено и да ли прописима одговара.

У само извршење дивизијска команда утиче само толико, колико је нужно ради лакшег и бржег рада а и у случају спорних питања.

Што се тиче мањих јединица у поменутих самосталним деловима то у погледности важи све оно, што је у прописима њиховим речено само ако то непротивуречи ономе што је у самостално администрирајућим јединицама речено.

5. Храна ће се довлачити из магацина магацинским коморама, које су код дивизије у једну команду скупљене под заповешћу команданта дивизијског трена; Овим се коморама допуњује храна што је из стројних комора утрошена.

6. Реквизицију код дивизије у главном врши ће коњичка варањито кад се из даљих окола реквизира или ако је то у близини противничкој.

7. Фуражење врши ће искључно коњичка, сем случаја ако се коњичке при руци нема; У таквом случају трупе се старају саме за фуражу.

Раздавање хране.

Време раздавања хране одреди ће дивизијар а само раздавање би ће под надзором команданта трена целе дивизије и осталих командира-комора.

Изузимање хране за дивизијски штаб врши свагда комесар дивиз. штаба помоћу комесара за вариво и леб са нужним бројем лица из сваке десетине на које се штаб по рани дели.

Те су десетине :

I. Десетина

Дивизијар
Нач. Штаба
Свештеник
Б. Шт. оејдир
Начел. артиљер.
Референ. инжињ.
Ађутаната (5)
Нач. санитета

---

12 лица

II. Десетина

Интендант
Глав. марш. лекар
Ком. трена целе дивизије
Комесар за леб
Комесар за вариво и оураж
Комесар за месо
Комесар за болнице и санит.
Комесар за див. Штаб.
Казначеј
Контролор.

---

10 лица

III. Десетина

Командант става, помоћ. и контролор
Команд. трена целог див. штаба
Командир штаб. коморе
Командир стројне коморе
4 жандарма

---

12 лица

IV. десетина 10 лица нижег особља.

V., *VI.* и *VII.* десетине коњичке.

VIII., *IX.* и *X.* коморације штаб.

XI. десет. комор. стројне.

Комора за рану за дивизијски штаб доћи ће у време раздавања у близину штаба или гди јеј дивиз. интенд. преко њеног команданта закаже.

Што се тиче даље деобе ране, осталих подчињених чести, то је прописано у бригади, батаљону и т. д.

Клање стоке и раздавање меса бива или бригадно или на једном одређеном месту. У првом случају стока за дивиз. штаб придата је стоци које бригаде и код ње се коље и даље дели.

У другом случају, деоба меса бива на ове делове :

1. за дивиз. штаб.
2. за бригаде
3. за санитет
4. за артиљ. пук
5. коњ. пук
6. муниц. колону
8. за остала одељења

Батаљонски касани кољу под надзором бригадних комесар за месо, бригадних дежурних, дивизијског комесара за месо и гл. дежурног.

Месо изузето за дивиз. штаб подели ће на одговарајуће десетине штаба, комесар за месо помоћу нужног броја лица из сваке десетине.

Коже и остали употребљиви остаци од заклање стоке употреби ће се по наредби интенданта див. штаба, како је за бригаду прописано.

Кратки упут за дивизијског команданта.

Власти незав. дивизијара нете су које су и за независног бригадира изложене у тачкама : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 15, 16, и 17, кад нису у саставу дивизије. Осим тога :

1. Има непосред. дисциплин. и судску власт над повереном му командом у прописаним границама.
2. Рачуноводство о снабдевању војске и трошењу дивизијске касе бива по свршетку војних дејства, или ако војна траје дуже од године онда сваке године, а према овоме дивизијар ће давати наредбе осталим деловима војске о склапању рачуна вљхових; како би се по овим дагама саставно оинти рачун целе дивизије.

3. Дивизијски командант у име издржавања своје дивизије обраћа се у важним предметима непосредно војном министру или у ратно доба и врховној команди, а за обичне потребе оближњим властима.

4. Окружни заузећи војском његовом, стоје под његовом влашћу а власти дужне су извршавати сва његова требовања око снабдевања војске.

5. У непријатељској земљи он устројава нове нужне власти полицајне и друге адм. установе у име олакшице снабдевања.

6. Он утврђује набавке разних војних потреба, које је интенд. спремно и предлаже. Не лично одговара само за оне екон. операције, које је сам без ичијег предлога учинио.

Дужности дивизијског интенданта.

1. Он размисли о начинима најпodesнијег снабдевања дивизије свима потребама хране и остале спреме, чини предлоге команд. дивизије око распореда за снабдевање.

2. Њега бира командант дивизије и шаље војном министру на утврђење и то из лица чиновника или грађанства, познатих по свом знању администрације, економије, војних и грађанских установа.

3. Он стоји под командом дивизије. Све своје пак предлоге шаље преко шефа дивиз. штаба било усмено било писмено, ако дивизијар кад-кад другаче не нареди.

4. Његови су помоћни и извршни органи:

а) канцеларија, коју устројава из нужног броја писара грађанског реда, предатих штабу, но који се разуму у рачуноводству и деловодству.

б) комисар за леб.

в) комисар за вариво и фураж.

г) комисар за болнице и санитета.

д) комисар за дивиз. штаб.

Према овим лицима подељено је и деловодство у којој су они и руководиоци својих одеака. Но дивиз. командант устројава канцеларију у ширем или ужем обиму, мерећи на количину његову и према томе дал је дивизија независна или је у саставу армије. Исто тако може он та лица употребљавати и на спољне мисије или за ту цел тражити друга нова.

е) Бригадни интендант и комисари других одељења са својим нижим и подчињеним особљем. Они су извршиоци налога његових и поступају у снабдевању својих чести по упућствима, која им дивиз. интендант даје, од кога ће дакле што се набавака тиче, свагда решења тражити.

ж) Окружне и среске власти у смислу набавака потреба, у одношају с њима говори у име команданта дивизије.

з) Стални магацини, који на његово потраживање, издају потребе.

и) Други магацини и друге установе које врше одма његове налоге.

5. Он треба свагда тачно да зна број људи и стове, количину хране у возовима и другим установама, с тога наређује да му се ти подаци достављају, а од началника штаб, бројно стање бораца и других одељења.

6. Исто тако треба да се брзо упозна помоћу својих органа о богатству и изворима предела, о ценама њиховим.

7. Он има право, да у свако време осматра сам или помоћу свог персонала сву интендантску струку, како у војсци, тако и месне интендант. установе у западни дивизије.

8. Он треба да издаје на време својим подчињеним органима налоге и упућства за предузимање мера око снабдевања и набавки потреба.

9. Редовно сваку набавку, коју мора он сам да закључи, потврђује командант дивизије, и само у нужди, кад је од штаба одвојен и без свега чини то сам, но о свему јавља команданту дивизије.

10. Он помаже команданту дивизије при решавању питања: дал је нужна реквизиција или није? У случају ако је дивиз. командант одобри, он уређује све, што се односи на њено уредно, подишно, савршено и савремено извршење, но без излишног потраживања и терета за становника.

11. Он на време извештава надзорнике друмова и начелника друмских станица о пролазу војске, одељења, и о њиховој величини.

12. Он води прениску са свима властима у смислу добављања података и извешћа и у смислу наређења, команданта дивизије.

13. Он на време даје упућства према подацима добивеним од дивиз. команданта или шефа о прикупљању раше у магацине, о премештању у друге магацин, по одобрењу дивиз. команданта кад је нужно, о раздавању раше обитивама, житељима или у крајњој нужди о уништењу.

14. Све војне болнице било покретне, било сталне било друге, које стоје у кругу дивизије, снабдева нужним интендант потребама. Исто тако предузима мере, да се подишу нове болнице у размерама, које му дивиз. санитет одредио буде.

15. Он се стара за снабдевање војске свом осталом спремом: обућом, одећом, пребивком и т. д. У име тога он руководи и даје правац о пословању пекарског, месарског, занатлијског одељења дивизије и стара се, да што боље потребе војске задовољи. Но у већим потребама овог

реда обраћа се с предлогом дивиз. команданту да се потребе од војног министарства подмирују.

16. Део ће војници боравити по кућама и ранити се од кућа, он објављује к в а р т и р с к у т а б л и ц у л и т а р и ф у у којој је изложено:

а) колики и какав оброк да дају газде војницима дневно и колико пути?

б) за какву награду и како ће се и кад храна издавати? и то на основу книта, које старешине војника, газдама издају.

17. Дивиз. интендант има власт батаљ. командира, над подчињеним му особљем. Он сам пак стоји у дисциплинској зависности од шефа дивиз. штаба.

18. Он предлаже своје особље за награде и одликовање, саставља им кондуите и оцене, предлаже допуну и измену овог особља.

19. Он има право, да даје унутрња свима бригадним интендантима и комисарима других дивиз. одељења у духу одобренога већ распореда за подржање и набавку а у духу постојећих прописа, и сви његови налози овог реда врше се као и налози дивизијара.

20. Сваку неправилност и незаконитост коју сам примети, ма гди по својој струци, има право својом влашћу у име дивизијара — особито гди је очевидан уштрб за војску, државне и народне интересе — да заустави и пресеке, јављајући надлежним командантима ради даљег поступка.

21. Он се за сваки свој налог, који на извршење даде уверена: дад је схваћен како треба? дад се одма извршава? и дад ће се на време извршити у колико је и како извршен?

У име ове прво важне дужности он шаље често или комисаре, помоћнике, или чини предлог, да му се одреде нужна лица за сполне поруке и пошњавања.

22. У случајевима нужде, иште разрешења да се у име осигурања војске, особито равом и лебом, пенцивом и т. д. анегује на најближе становништво селско и варошко, да оно свима силама скупи и намира пужду својих саграђана, који се боре.

О руководељу канцеларије дивиз. интенданта.

1. Њега бира дивиз. интендант а потврђује дивизијар и то из комисара помоћника, придатих дивиз. интенданту.

2. Он уређава канцеларију, руководи преписку, дели послове на остале одесеке и лица у канцеларији, назива брзо и тачно вршење послова.

3. Он разашиле и објављује наредбе див. интенданта, бригадним интендантима и комисарима осталих одељења, друмским надзорницима, начелницима станица, руководитељима магацина, окружним властима и т. д.

4. Нарочита је његова дужност, да прибира и има у готовости податке:

а) како су потребе и гди размештене?

б) у каквом се стању налазе интендантска наређења и предузећа?

в) колико и каквих гди потреба има прикупљених.

5. Такође и сам води са своје стране и остале нужне податке у виду таблица, како би дивиз. интенданту свагда могао бити на руци ма у којој грани интендантској.

6. Он свагда иште одговора и извештава о пријему и извршењу ма ког налога дивиз. интенданта.

7. Он води надзор над снабдевањем дивиз. штаба, својих одељења и лица, што су при штабу. У овом обзиру он издаје у име дивиз. интенданта налоге и унутрња комисару дивиз. штаба, као лицу, коме непосредно снабдевање штаба припада.

8. Чим примети неправилност какву одма јавља дивизијском интенданту.

9. Он саставља и разашиле маршруту којога, кад се војним друмовима буду одашилале.

10. У име прибирања објаснења пужних, може сам да ступи у спопај са свима равним и нижим лицама појединих штабова канцеларија и установа.

Дужности комисара за леб.

1. Његова је брига нарочита, да се стара, за снабдевање војске и војних болница лебом, и према томе он рукује и размисла и о свима овим предметима, који се односе за снабдевање и од којих он зависи.

2. Он води бригу, да су коморе свагда снабдеване одређеном количином пекимента, леба и брашна, да се реквизиција врши само онда, кад се на време не може непосредно из магацина добављати.

3. Он се извештава гди су магацини са равом? гди су некарнице? гди су воденице? како би се брзо њима у случају потребе могао користити.

4. Он прикупља нужне потребне податке и код становништва, како би се у случају нужде њима могли користити.

5. Он помаже дивиз. интенданту при грађењу предлога: Одакле да се леб узимале? Одакле да се брашно набавља? Одакле кукуруз или пшеница да се узимале и гди да се подижу привремени магацини? Како да се построје пекарнице и како да врши печење леба?

6. Под његовим непосредним упутима стоје пекарска одељења дивизијска, којима саопштава по одобрењу дивиз. интенданта, кад гди и по колико леба да пеку.

7. Он чини предлоге о премештању раних из магацина у магацин, о подизању нових привремених магацина.

8. Он се уверава да ли је нужно да се тропи резервна рана (пек-спит) и чини о томе предлог као и о пошуну.

9. Он се стара о благовременом довозу леба, брашна, и т. д. ако се то набавља из локалних магацина.

10. Он снабдева одређене команде нужним прописаним формулама и сведоцима за правилно изузимање из сталних или друмских магацина или помоћу реквизиције — ако је она одобрена.

11. Он контролише, да је леб и остали материјал лебни здрав и употребљив, да се раздаје по мери свима частима редом и уредно.

12. У случајима ако пекарница и других потреба не би било, проналази и предлаже нове начине снабдевања војске.

13. Послат од интенданта он разматра и контролише коморе, пекарнице, магацине, воденице и сваку неуредност и непоудност јавља.

14. Он прибира из извешћа од подчињених интенданата и комесара податке, и води рачун о утрошку леба, брашна, кукуруза и т. д. накратко сво деловодство и рачуноводство по том предмету.

15. Води надзор над правилном радњом комора, стројне и магацинске: да се уредно попуњују, уредно из магацина и других извора узме и у прописној и нужној далбини од војске налазе. Накратко он је саветодавац по својој струци дивиз. интенданту, извршилац и контролор његових наређења и прописних правила.

Дужности комесара за вариво и фураж.

Дужности овог комесара подобне су као и горњег, само што се односе на вариво, смок, и коњску рану, и према томе и на све остале предмете, који с тим стоје у вези и који утичу на добро и потпуно снабдевање војске и болница.

Осим тога он води бригу и за снабдевање војске и болница осталим предметима спреме: 1. одељом 2. обућом, 3. преобуком, 4. логорским

потребама и т. д. усљед чега он издаје по одобрењу команданта дивизијског нужне потребе занатајској чети, гнукује је наград, а у случају нужде тражи одобрења, да се апелује и на приватне раднице те да се потребе што боље и пре намире.

По односно потреба, које ништу одлагања, он чини предлог сам интенданту дивизије, који се надлежним редом обраћа министарству војном.

Дужности комесара за месо.

1. Он се стара за осигурање дивизије с месом.

2. Он истражује најлакши и најбрзи начин овог снабдевања.

3. Он треба свагда да зна колико obroka има у прикупљеној живог стоци по бригадама а колико у мареном дивиз. депоу и стара се, да се они на време попуњавају и да се стока добро чува.

4. Води надзор над клањем стоке, над деобом меса и све неправилности јавља и отклања.

5. Он чини предлог за набавку живог стоке било куповином, било реквизицијом, било либерацијом.

6. Он снабдева лица и команде нужним формуларима за рачуноводство о месоу.

7. Он чини предлоге шта да се ради даље са остатцима поклане стоке: кожом, лејем и т. д. који су за употребу.

8. Он одређује место и правац кретања мареном депоу.

9. Он сматра и контролише сва лица и све чиновнике ове струке.

10. Он је као и остали горњи комесари саветодавац дивиз. интенданту при оцени лица ове струке а такође и за предлог за награду и одликовање за редно и уредну службу.

11. Он чини предлог дивиз. интенданту на увећање дневног obroka или за замену меса другим предметом.

12. Он издаје упутства свима бригадним комесарима а такође и других одељења дивизијских по својој струци, ако не прелазе границу његове власти.

13. Он размислао о допуни и измени правила својих дужности, како би било разумљиво и подпуно, и те допуне бележи и предлаже дивиз. интенданту. Ово чине и сви остали комесари и интендант сваки у своје кругу.

Но само независни дивиз. интендант у нужди, иначе архивни командант може замену и допуну дозволити.

Дужности комисар дивизијског штаба.

1. Он стоји под командантом стана и врши његове наредбе.
2. Он је непосредни стараоц за снабдевање лица и чести дивиз. штаба свима нужним интенданским потребама: робе, опреме, смештита по наређењима команданта штаба.
3. У обзир на начин набавке потреба обраћа се преко команд. стана, на дивиз. интенданта или надлежне комесаре и према њиховом упутству он све потребе прописаним начином требају и раздаје.
4. Он бележи логор за дивиз. штаб, распоређује место за чадоре појединих лица, смешта комору дивизијског штаба.
5. У случају кретања врши наредбе команданта стана за дизање логора, паковање штабске коморе и оданиљање одређеним правцем у одређено место.
6. У случају бављења дивиз. штаба по кућама, он чини распоред лица по кућама, и удешава начин издржавања.
7. О целом свом пословању води сво лично деловодство и рачуноводство на и одговара команданту стана.
8. Он је личност нераздвојна од дивиз. штаба, а остали интендански персонал може за времена бити и одвојен ради нужних операција, па по томе у таком случају он врши дужности и набавке тражећи дозволу од шефа штаба преко команданта стана.

Дужности команданта дивиз. стана.

1. Он је личност полицајска у дивиз. стану и према томе рукује свима овим пословима, који се односе на ред, сигурност и испуњавање правила, лица и чести у стану.
2. Њега поставља дивиз. командант из лица војног реда.
3. Под њим стоје као његови органи:
  - а., Особље за деловодство (писар штаба и комисар).
  - б., Дивизијски вод коњице.
  - в., Дивиз. стојећи коњаници.
  - г., Дивиз. стража, као заштита која се одредила буде.
4. Он бира место за дивиз. штаб, чини распоред за логор штаба или размештај по кућама.
5. Он поставља нужне страже и шпалобе у име чувања предмета и лица и осигурања штаба.
6. Он води надзор над прештанима, заробљеницима.

7. Он хвата и испитује недозрива лица и поступа с њима према прописима и закону.

8. Он је накратко гарнизонар дивизијског штаба и управља се према прописима гарнизоне и логорске службе.

9. За време боја он са спроводом прати дивиз. команданта, осигурава његову личност.

10. Он одређује и разашње по упутству шефа или дивизијара поједине ордонансе, по порукама, са писмима и т. д. а такође средством својих органа враћа сва лица војске натраг, која би се без дозволе државала позади или враћала натраг.

11. Он набавља путовође за дивиз. штаб из мештана, брине се за њихово чување и шаље их појединим частима војске ако треба.

12. Он се такође брине за набављање увода и њихово надзиравање.

Дужности команданта трена дивизије.

Он је командант трена дивизије дакле свих чести и одељења, која су под командом дивизијара.

2. Он рукује кретањем, становањем и размештањем трена, према распореду дивиз. команданта или шефа штаба.

3. Он нази на ред, дисциплину и уредност међу појединим частима трена.

4. Он прима наредбе од шефа дивиз. штаба и приводи их у извршење средством својих органа, командира трена и осталих чести.

5. Њему су непосредно подчињени: командири трена бригаде, артиљер. пука и других засебних чести а такође и командири штабске и стројне коморе дивизијског штаба.

6. Од свих тих лица он прима рапорте, извешта о стану и броју комора, људи, коња и кола из којих изводи оншти преглед о стану коморе, да може дивиз. команданту или шефу штаба на рубли бити.

7. Он нази да поједине чести а и цео трен заузме онај положај и ону даљину од дивизије, како је дивизијар наредио.

8. Он се стара да на време прими упутства од шефа штаба о свему што се тиче кретања распореда појединих чести, с тога одржава с њим непрекидну везу.

9. У случају нужде одступања дивизије, кад се на време добије никаква налага, он сам издаје нужне наредбе, како трен неби дивизију ни најмање у кретању сметао или препречио. Но о том првом приликом извештава шефа штаба.

10. Исто тако одржава свезу и са дивиз. интендантом и извршује наредбе њихове у свему, што се тиче примања, издавања, попуњавања коморе ратом и поступка са осталим интендан. частима.

11. Он има власт пуковног команданта над непосредним командама тренова.

12. Магадинској комори целе дивизије такође издаје нужна упутства.

18. У свима осталим случајевима који се односе на провинциј. ред тачно вршење службе, или издаје сам нужне заповести за надзор, извршење. У осталима ниште упутства од шефа штаба.

Дужности командира штабне и стрјане коморе дивизијског штаба.

1. Они непосредно стоје под командантом трена целе дивизије и његове наредбе врше.

2. Они имају дисциплинску власт над својим подчињенима, која је за четовођу прописана.

3. Они се старају да држе ред у свему у својим коморама и о свему дивиз. команданту трена рапортирају.

4. Они воде тачно бројно стање људи, кола и коња у својим коморама.

5. Мотре на добро и подијно паковање и марширање и сваку препону, сметњу и неред брзо одклањају.

П р и м е д б а. За остале командире комора, дужности су прописане сваком за њихов круг радње у администрацији њихових чести.

Дужности казначеја.

1. Он рукује свима предметима, који се односе на новчано снабдевање војске.

2. Њега бира и утврђује министар војни у споразуму са министром финансије.

3. Он непосредно стоји под командантом дивизије који му је надзорна личност.

4. За тачно примање, издавање и чување новца, према општим прописима он сам одговара. Треба свагда да зна стање дивиз. касе.

5. Он изузима новац из касе војног министарства или из других државних каса по отвореним кредитима, по наређењу дивизијара.

6. Он никакав издатак не сме чинити без писменог наређења дивиз. команданта.

7. По прелазу преко границе, он срачунава заједно са дивизијским интендантом тецај новца са месним новцем и тај ће се тарић по одобрењу дивизијара обнародовати.

8. Добит или штету, која по монетана изађе, показиваће у рачунима документаљно.

9. Он ће склањати рачун сваког месеца од целог примања и издавања целе дивизије партијално и предавати контролору дивизијском да га прегледа; по свршеном прегледу подносиће се рачун војном министарству, на даљи поступак. Изводе о стању каса подносиће над се год затраже, а месечно поднашање обавезно је.

10. Он је дужан такође да се уверава о срачуњеним сумама примања и издавања које подноси, јер иначе погрешка пада на његов терет.

11. Он ће имати нужно помоћно особље за уредно вршење послова и на време.

Вођење књига и рачуна.

12. Књиговодство и рачуноводство вршиће се оним начином као што је код осталих државних каса прописано.

Контрола.

13. У свакој дивизији постоји 1 контролор са 2 или 3 рачунописача који рачуне у дивизији стичуће се прегледају. —

14. Контролор и рачунописачи: чиновници су државни из главне контроле или из других надлежстава.

15. Контролори прегледаће рачуне овако:

а., прорачунаће сваки документ издатака срачунаће монету надату и потписуће се на документу да је виђен и од кога по имену.

б., срачунаће по дневницима на људе и стоку припадајућу храну и фураж, и види ће је ли издатак раван бројном стању људи и стоке по дневнику.

в., увераваће се да ли постоје наредбе команданата надлежних о издатку увећане хране за људе и стоку.

г., постоје ли одобрења издатака новчаних из каса; срачунаће уговоре и сва друга акта о погодбама за набавку хране, фуражи и осталих потреба које су нужне биле, а и самих оправака зграда које су се показале нуждне за смештај хране, људи и других потреба.

д., сравниваће документа исплате са књигама материјалним и то: где су уписани набављени предмети јестива, зураци, ствари и осталих потреба.

е., срачунаваће одбијање опре према пропису, осим тога у случајима какве штете у јестиву, стварима или иначе које се није могло одклонити, извидиће јели стављена белешка о оправдању извиђајем комисијским по зато постојећем пропису.

ж., контролор ће присуствовати свагда при прегледу касе, који се буде чинио, било редовно, било ванредно по наредби дивизијара или друге које веће власти, која може ванредан преглед наредити.

з., рачуне о платити платама, по одредбама, прорачунаће према дневницима људи којима плата слеђује.

и., ако се примете какви недостатци онда ће се примедбом извести стање како је показано а како је требало показати и тражиће се да се оправда или накнади. Са објаснењем поступања ће се даље, на ако није потпуно и основано онда ће се захтевати од рачунополатача излата а ако се рачунополатач неби склонио да илоти недостатак, саставиће се ресерат о томе и послати министру војном, да он преда дело судској комисији ако је недостатак до 200 гр. пор. а иначе послаће дело глав. контроли на решење.

ј., ако се прегледом непаће никаква недостатка или недостатак не прелази 20 динара, рачун ће се од стране дивизијара послати војном министру на употребу и спровођ главнoј контроли на суперревизију и разрешење.

к., контролор ће држати један бележник од рачуна који се имају од команда дивизији припадајућих подносити и по томе ће бележити кад је који рачун поднесен; неподнискане рачуне тражиће дивизијар по предлогу контролора.

л., при шилању примедба на извршење, оставља ће се рок у коме ће рачунополатач на примедбе дати одговора, по у приликама ванредним и кад је рачунополатачу по околностима немогуће до опредељеног рока одговорити, оставља ће се дужи рок или ће се предмет оставити док не буде могуће рачунополатачу одговорити.

Због овакових и овогне подобних предмета, неће се остали рачуни задржавати, по ће се шилавати куда треба а само они предмети остављати за позицији рад, који нису свршени по свакад ће се о овогне приметити у спровођним писемима, с којима се рачуни шаљу.

м., материјалне ће рачуне прегледати контролор и рачуноиспитачи у свези са новчанима, у колико једни у друге утичу, а после наставиће

и остало што се налази у рачунима, и то: шта је дошло на друге начине у рачуне материјалне, магацина, радјоница, пекарница, месарница и осталих свих команда што су у дивизији.

н., ако се прегледом материјалних рачуна неможе учинити сравнење, са каквим рачуном које већене власти имају, а небуду у дивизији, онда ће се то јавити оном дивизијару где се та власт наоди и контролор те дивизије са уверењем да је добро показано, јавиће дивизијару оне дивизије која је питала, број и лист књиће; остале власти обраћа ће се министру војном, које ће се преко контролног одељења уверавати и питајућим властима достављати, како се неби за тим морало чекати; ово ваља све онда чинити ако је могуће, иначе причекати док небуде могуће.

о., Ниже ће се особље у дивизији одредити у помоћ контролору за вредне примедба или сравнења ако сви рачуноиспитачи буду у послу око прегледа рачуна.

п., примедбе и спровођна писма поднискане ће контролор а против потписиваће надлежни рачуноиспитачи и предаваће дивизијару који ће само престо ставити доле испод потписа: Томе и томе у месту на извршење („Н. П. у Н. на извршење — поступак — или како се према садржају треба да учини).

(датум)

Дивизијар

Н. Н.

Све М деловодства биће дивизијске.

р., објаснења која су нужна при прегледу рачуна контролорима и рачуноиспитачима и те односно форме и начина прегледа или какве нејасности у прописима обрати ће се дивизијару, а он ће такова тражити од врховне команде и у свему ће се управљати како врховна команда нареди.

Деловодство.

Како ће се при дивизији водити спискови и остало у деловодству показује следећа настава.

1. Сво деловодство вршиће се на начин као што је у прописима деловодства војених власти назначено.

2. Код дивизије, постојаће преглед бројног стања људи и стоје цел: дивизије ради општег прегледа потреба (и то: по командама).

3. У штабу дивизије постојаће списак један од свију људи по именеце што у састав штаба спадају и из овога износиће се поименце лица из штаба у прозивни списак за сазнавање свакодневног бројног стања људи у штабу.

У прозивном протоколу стављаће се белешке следеће:

болесница	б
код куће осталим	к
умрлим	у
несталим	н
на одсуству	о
у бегству	Б.
прикомандованим	прик
одкомандованим	од.
под судом	с.

У овом истом протоколу наставиће се уписивање од људи, који се буду ма којим случајем при штабу стално бавили а по одпусту стави ће им се белешка. Овај ће се протокол водити по образцу А.

4. У дивизијском штабу води ће се протокол од коња што припадају лицима штаба и белажиче се сваки дан бројно стање њих као и додатци или однадак ових. За овај протокол образац је под В.

Овај ће се списак водити у канцеларији штаба.

5. Од комерцијске и остале стоке води ће такође списак и сваки дан ће се заводити бројно стање као и додатак или однадак по образцу под В. Овај ће списак водити један од старешина комерцијских у штабу.

6. Из прозивног протокола у штабу од коња и стоке комерцијске (тачка 3, 4 и 5) извешће се бројно стање људи, коња и стоке остале у дневник по образцу под Г. овај ће се дневник савијати у једну књигу за месец дана трајућу и у њој ће се белажити сваки дан стање људи и стоке штаба дивизијског.

Овај ће дневник поверити ађутант и својим потписом тврдити.

7. По дневнику штаба дивизијског састави ће се дивизијски дневни рапорт по образцу под Д. и шилати коме надлежи.

Кад се од више команде затражи рапорт о почасности целе дивизије после какве битке или других маршева или на концу месеца, онда ће се саставити рапорт почасни целе дивизије представљајући преглед једне трупе у почасности по образцу под Е.

Овај ће се рапорт саставити из дневника штаба дивизијског и из рапорта дивизији подишени од бригада и свих осталих команди, које дивизијском саставу припадају.

Бројно стање сваке почасне трупе извешће се изводно у образцу под К. Е. који ће се к рапорту сајузити.

8. За снабдевање штаба са пушним потребама хране и осталог, саставиће се требовања за људе и стоку по образцу под Ж. и ону ће храну примати и деобу вршити комисар див. штаба.

Кад се у дивизији стеку сви делови војске, онда ће се из требовања дивизијског штаба и требовања осталих команди саставити једно опште требовање према подели сорте хране за одређене комисаре и по овом требовању и по одобрењу интенданта дивизијског прижаће се хране из магацина или како буде наређено и товарити на коморе магацинске, које ће утрошену храну стројних комора попуњавати.

Почасна требовања остаће у дивизији за доцније оправдање и за замену са признаницама. Требовање се прави по образцу под К. Ж. а признаница по образцу под З.

9. Код дивизије водиће се рачун о примљеној и утрошеној храни за људе и фуражи за стоку по образцима под И. Ј. и у ове протоколе уводиће се све што се прими и изда по родовима хране и фуражи.

10. Кад се захте (месечно обавезно) подносиће се изводи примљене и утрошене хране за људе и фуражи за стоку по образцима Б и А врховној команди.

Из образаца види се јасно радња око састава тих извода. —

11. Дневник касе и партијалник о новчаном стању дивизијских расхода и примања, водиће се на начин како је у опште државном књиговодству прописано види образац под М и Н.

Кад се захте (месечно обавезно) подносиће се изводи о стању касе дивизијске врховној команди по образцу под О.

Ако би се захтевао извод штедијских примања и издавања појединих команди, онда ће казначеј дивизијски по изводима касе појединих команди саставити један целокупан извод по образцу под П. Овај ће извод представити укупно примање и издавање појединих команди као и остататак новца за даљи утрошак.

12. Рачуни дивизијске касе и свих команди, предаваће се контролном одсеку дивизије тек тада, пошто се поднесу и склопе уједно.

13. У штабу дивизијском издава ће се овим лицима плата којима по пропису следује, овај ће се издатак показивати у рачунима а врши ће се по списковима по образцу под Р. У списковима ће се примаоци својеручно потписивати на примљене суме, ако који возно буде писати, потписаће га двојица од других старешина или неинтересованих лица.

14. Из извештаја, које команде дивизијске добију од команди у дивизији постојећих саставиће се једно целокупно извешће од утрошене

муниције; а заряд попуње муниције, команде саставља ће требована за пешачку муницију одвојено а за артиљериску одвојено.

Наводи саставља ће се по образцу под С, а требовање за пешачку под Т, а артиљеријску под К. Т. признанице пак по образцу под У.

15. У дивизији води ће се инвентар, од ствари што се наоде у штабу а и од оних које штаб ма на који начин прими или добије.

(Овај се инвентар води по образцу под Ф.)

Ако се какве год ствари буду предавале саставља ће се списак по образцу под Х.) и по овом ће се списку предаја ствари вршити.

16. О одређеним реквизицијама водиће се књига по образцу под Ц.) а

17. Уверења, која се за реквизицију издају одређеним лицима за извршење реквизиције, правиће се по образцу под Ч.)

18. О извршеној реквизицији узме реквизициони уверења од општина у ком ваља да је изведено извршење реквизиције, ова ће се уверења правити по образцу под Ш.)

19. Од коморица по подели њиховој, води ће се онако исто производни списак као и од осталих војника, а бројно стање свакодневно предаваће се штабу дивиз, за састав дневника штаба и коморе и за састав рапорта дивизијских; из рапорта осталих делова у дивизији. За ово служи ће образац А.)

20. Дивизијски интендант распореди ће рад и књиговодство на особље тако, како ће се брзо и на време све моћи вршити и да један другоме према пословима помажу у саставу рачуна.

21. Комисари за леб и вариво, месо и фураж водиће белешке примања и издавања хране и фуражи по образцима у бригади означеним, из њих ће после у главне књиге заводити; Ове прибележке служи ће им за примање и распоред у товарињу као ручне књиге.

22. Сви комисари дивизијски би ће потпомажући органи дивизијског интенданта о добијању извешћа и старању око надржавања дивизије, а олакшава ће и надзор над извршењем. Они ће стојати у свези са полицијским властима и административним установама што су у зајави дивизије у погледу набавака потреба. —

23. Све спискове и остале рачун води ће према својини рада она лица која су за такову службу најпотребљивија. —

Употреба личности за рад регулиса ће се према потребама и упутствима интенданта дивизијског по одобрењу дивизијара или према наредбама које се издавале буду у цели бржег и тачнијег сазнавања тока рада и спреме. —

24. Упути о замени или допуни при вођењу књига као и вршењу осталог деловодства тражи ће се од врховне команде кад је дивизија у свези њеној, и иначе ће дивизијар у споразуму са интендантом мењати и допуњавати и о ономе врховну команду извешћавати. —

ФМ 3329.

22. Априла 1876. год.

у Београду.

Министар војни,
уковник

Тих. Николић с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА ТЕШКЕ ПОЉСКЕ БАТЕРИЈЕ.

САСТАВ БАТЕРИЈЕ.

Тешку пољску батерију састављају:

1 командир (официр)	са 2 коња
2 водња официра	4 "
1 комисар (грађ. рада)	1 "
1 писар (грађ. рада)	— "
3 наредника	3 "
8 поднаредника	8 "
8 канцлара (допуна из десетара на- родне војске)	8 "
3 трубача	3 "
2 седлара	— "
1 подивач	— "
2 ковача	— "
1 месар	— "
152 редова војника	— "
Теглећих	142 "
185 људи.	са 171 "

Комисар и писар рекрутује се из чиновника грађанског реда; остали људи по устројству батерије.

Устројство батеријске коморе.

За издржавање батерије у свима приликама са храном и осталим потребама постоји комора, састављена нешто од кола из строја батерије а нешто из новорекрутованих коморија.

Ова се комора дели на:

1. Штабску комору.
2. Стројну префијант и
3. Магацинску префијант комору.

1. Штабску комору састављају:

- 1 Канцлар или десетар из строја батерије као заповедник штабске коморе.
- 3 Возара са једним колима од 6 коња запреге из строја батерије; ова кола носе канцеларију, касу, пртлаг официра и осталих већих старешина.
- 1 коморија (из народне војске) са колима од 2 коња носи сиправе и потребе за батерију (алите, резервне ствари и т.д.)
- 1 коморија (из народне војске) са једним колима од 2 коња запреге са прибором за ношење воде за батерију.

---

6 људи, 11 коња, 3 кола.

2. Стројну комору састављају:

- 1 Канцлар или десетар из строја батерије, као заповедник стројне коморе.
- 6 Возара са двојим колима од 6 коња запреге из строја батерије ова кола носе храну и фураж за целу батерију и комору за 2 дана. —

---

7 људи, 13 коња, 2 кола.

3. Магацинску комору састављају:

- 1 Канцлар из строја батерије.
- 6 Возара из строја батерије са двојим колима од 6 коња запреге.
- 4 Коморије са 4 колима (из народа) запреге са 2 коња.

---

11 људи, 21 коњ, 6 кола. На њима се носи храна и фураж за целу батерију и комору за 4 дана.

Разброј коморе.

Како се нареди мобилизација батерије, у исто доба ће се наредити и позив коморија.

Чим се коморије искупе на место, где се батерија мобилише, одма ће их батеријски комисар поделити и разбројати овако:

1. Падвојиће из строја батерије 1 кола са запрегом од 6 коња — од оних 5 коња су по устројству за то одређена — саставиће их заједно

са којима коморијским уједно под команду каплара или десетара и назваће их штабска комора.

2. Двоја кола из строја батерије — од 6 коња запреге, саставиће под команду једног другог каплара или десетара и назваће стројна комора.

3. Напослетку 2 кола из строја батерије и 4 коморијска, саставиће уједно под команду трећег каплара или десетара и назваће магацинска комора.

Ову магацинску комору поделиће на 2 одељења и то: 1. одељење 2 кола из строја батерије, а II. одељење 4 кола коморијска, међу њима један десетар.

Тежина коју ће штабска комора носити опредељује се према тежини предмета и броју потребе, а тежину за стројну и магацинску комору према броју људи и коња, за све пак као основа служиће „правила о храни и спреми војника, коња и коморе.

Поступак коморе на маршу, у боју и за време становања.

На маршу, у боју и при становању, тешка пољска батерија управљаће се према општем распореду дивизије, — у заповедним задатцима батерије, према распореду команданта у чијој се власти налази.

Како је тешка батерија саставна чипшеница артиљеријског пука, то ће преко њега и сва наређења и распореди добијати.

Начин снабдевања и попуње хране.

Батерија се снабдева храном за 10 дана и то: сваки стајаћи војник добија од државе резервне хране за 3 дана, а сваки коњ стројева, официјерски и старешинаски у батерији по 3 резервна obroka фуражи. Сваки пак народни војник (био он тобица или коморија) носи са собом (од куће) резервне хране за себе и своје коње по 3 obroka.

На батеријском зборишту издаће се на сваког човека — без разлике — по три obroka нексимита за резервну храну.

На батеријском ће се зборишту издати још на сваког човека по 6 obroka. Ови ће се obroci натопарити на комору по приказаном распореду (2 obroka на сваког човека на стројну а 4 на магацинску комору.)

За издавање и ношење хране служи „правила о храни и спреми војника, коња и коморе. —

Набава хране за батерију.

Набава хране за батерију може бити на два начина:

- а) Реквизицијом.
- б) Из магацина.

1. Реквизицијом — узимањем од општина или становника. У томе ће се батеријски командир управљати према општем наређењу пуковог команданта, који ће одредити место где ће се реквизирати, а батеријски командир одређиће, шта ће се и колико чега реквизирати.

Пошто је све то одређено а и опште наређење о вршењу реквизиције издато, иде батеријски комисар са комором, а не потреби придатом заштитом и уверењем (командирским) да реквизирира, но при том ће гледати да на леп начин изврши, запскав од своје старешине или појединих грађана — ако старешине нема — и тек пошто је све покушао извршиће насилно.

Ако се појави потреба да се мора за више дана реквизирати, тада ће се поред хране и преносна средства реквизирати, која се могу дуже времена код батерије задржати. Реквирован човек, коњ или стока (ако је и подвоз) добијају трећег дана храну (продовољство) у батерији. При одпусту добија реквизирани човек уверење, колико је се дана бавио код батерије.

Ако старешина места (кмет) или грађани пристану да на леп начин храну изнудују (предаду), тада ће им батеријски комисар одредити време и место.

Населата комора и заштита очекује на одређеном месту, које ваља да је на сваки начин ван села (на путу повратном).

Непристане ли се на леп начин, тада ће батеријски комисар по својој памети наредити насилно извршење.

У својој земљи подиће и тужбу батеријском командиру, коју ће овај пуку сировести на даљи поступак. —

Ако батеријски комисар реквизирира више но на шта је овлашћен, биће крив по закону о реквизицији. —

За доказ да је комисар овлашћен за реквизицију, предаће месном старешини уверење, које му батеријски командир издаје при поласку

у реквизицију; пошто је све предмете примно, захтева од местног старешине уверење, да је реквизицију завршио по наређењу. Ово уверење предаје по доласку батеријском командиру. — При насилној реквизицији узме се само оно што је наређено, при том не тражити и онде где није потребно, не рушити имање и куће.

У нашој земљи вршиће се по закону о реквизицији*.

У прсту реквизиције спада и изражавање што значи набавка хране за стоку.

Изражавање вршиће се на два начина:

Ако се врши у селу, варошници и т. д. то јест готове хране, зове се редовно изражавање а у пољу, зове се ванредно или зелено.

Редовно изражавање врши се као и реквизиција сама.

Зелено изражавање употребиће се тамо, где се редовно помоћу власти храна набавити неможе. Командир батерије одредиће довољан број коморица — или ако оних нема, људи из батерије — за жетву и товарење хране, који ће по могућству снабдети алатима реквизиционим.

Ако је непријатељ близу, тад ће се изражавањима одредити вуждна заштита.

За команданта изражавања одредиће командир једног официра или наредника, који ће уједно и заштитом командовати. За изражавање командант ће окружити целу просторију стражама.

Једно одељење од заштите задржаће у скупу за осигурање од противника.

Ако противник нападне, командант ће гледати да га још напред задржи, како би они што изражају скупили, ватоварили и однели храну.

Ако није коњица каквог самосталног одреду придата за извршење неког особеног задатка, увек ће она изражавање вршити за батерију, која је покретнија и употребљивија него артиљерија за такву службу.

У опште изражавање за трупе у дивизијској свези вршиће коњица према наређењима и распореду дивизијске команде.

Сва наређена око реквизиције и изражавања добијаће батеријски командир од артиљеријског пука као и околицу, одакле ће шта тражити.

2. Из магацина.

Батерија изузима храну из магацина средством комора. Кад све магацинске коморе у дивизији изузимају храну, изузеће и магацинска комора батерије по требовању команданта магацинске коморе.

Но за састав општег требовања издаје командир једно требовање за своју батерију и комору и по овом требовању товариће се магацинска комора батерије.

Храна магацинске коморе батерије попуњава ону храну, која је из стројне коморе потрошена и тако се врши свакидања попуња и набавка.

Раздавање хране.

Време кад ће се храна батерији раздавати, управљаће се према општој одредби пуков. команданта или оног заповедника, у чијој се команди батерија налази.

У време раздавања, комора под командом комисара долази трупи и зауставља се иза штала, или где батеријски командир за добро нађе.

Раздавање хране бива под надзором дежурног батерије.

Од сваког вода добиће по 1 канлар са 1-им или 2 војника и прилаће храну за људе и коње свог вода. Осим тога комори ће доби и они, који не улазе у батеријске водове — они се рачунају као прикомандовани и подељени су на водове оних редов:

I. воду.

1 Командир	2 коња
1 Наредник	1 коњ
1 Трубац	1 „
1 Седлар	—
6 Људи штабске коморе	11 коња
10 људи	15 коња

II. Воду.

1 Водни официр	2 коња
1 Наредник	1 коњ
1 Трубац	1 „
1 Седлар	—
7 Људи стројне коморе	13 коња
11 људи	17 коња

III. Воду.

1 Водни официр	2 коња
1 Писар	—

1 Трубач	1 коњ
1 Подкљавач	— —
4 човека	3 коња

IV. Воду.

1 Комисар	1 коњ
1 Наредник	1 .
2 Ковача	— —
1 Месар	— —
5 људи	2 коња

Остали људи и стока остају као што су у својим подовима.

Магацинска комора саставља једну засебну десетину и прима храну засебно где и остале магацинске коморе у дивизији примају (т. ј. за њих се храна издаје из саме њихове коморе или се хране из магацина самих).

Месо за батерију доноси ће комисар из месарске чете, а примаће га по требовању батеријског командира.

Деобу донешеног меса — из десетине и водове — вршиће батеријски месар, при деоби меса присутни су комисар и дежурни батерије. Месо се дели на водове и десетине по следећем реду.

I. десетина.

1 Командир батерије	
2 Водна озинира	
1 Комисар	
1 Писар	
3 Наредника.	
8 људи	

II. десетина.

3 Трубача	
2 Седлара	
1 Подкљавач	
2 Ковача	
8 људи	

III. десетина.

6 људи штабске коморе	
1 Месар	
7 људи	

IV. десетина.

1 Кавалар	
6 људи стројне коморе.	
7 људи	

Магацинска комора образује једну десетину за себе и прима непосредно месо од одељења месарске колоне која се за њих одреди.

Кратки упут за батеријског командира.

Стручне дужности батеријског командира побројане су у „правилима унутрашње службе“ и „устројству команди и штабова стајаће и ваздушне војске.“ По овде су још у кратко изложене ваздушне прилике. Шта ће и како у истима радити, показује следећи упут:

а) Лико болесне људе сировешће са њиховом свом спремом у погодна погодна места на лечење, и то кад се не могу са собом узети — не може се у том случају служити са реквирираним подвозом.

б) Тешко болесне војнике сировешће напрег одузевши им оружје са осталом спремом — сем одећа и хране.

в) Од погинулих ће се командир старати да покупи ствари, нарочито оружје; Покупљене и иначе ма којом приликом нађене ствари носиће се у комори. О броју оружја и муниције као и остале спреме подносиће командир наवेशће свом предпостављеном.

г) За оружје и осталу спрему кад је покварена и изломљена за време службе, даље за оружје побеглих војника кад је батерија одступила — командир не одговара.

У осталим приликама свакад ће се обраћати с питањем свом најближем старијем. — У осталим приликама и ваздушним случајевима нека се командир управља по свом убеђењу, а о свему према приликама и свог предпостављеног извести за важија дела обраћа се с питањима, свом најближем предпостављеном.

Дужности комисара.

Он је непосредни командант целе коморе а да би лакше са истом управљао, одређени су сваком одељењу старешине.

Ових је старешина дужност да одржавају строги ред у својим десетинама (одељењима). Они рапортују комисару о свему што се у комори дешава. —

Комисар води списак целе коморе — од људи, коња и кола, предаје бројно стање коморица и стоке свакога дана, за поуну дневника, а и он — комисар — да би на тај начин лакши преглед имао. Он се стара о раздавању хране и осталих потреба за батерију.

Кад комора укупно маршује, предузима команду и управља тако како ће батерија у свако доба лако нужне потребе добити.

У опште пак управљаће се према распореду целе коморе у дивизији.

Дужности писара.

Писар је у батерији придат командиру да га у свима административним дужностима подпоможе. Он води:

А) Главни списак целе батерије по устројству.

Затим: а) Прозивник.

б) Дневник људи и стоке.

в) Списак коња.

г) Прави рапорте.

д) Прави требовања и признанице.

е) Дневник примања и издавања хране за људе и стоку.

ж) Рачун о примању и издавању муниције.

з) Инвентар батерије.

и) Прави списак предаје ствари.

к) Прави реквизицијона уверења.

л) Књигу од уверења.

м) Дневник касе.

н) Извод о стању касе.

о) Списак коморе (води командир).

п) Списак о издавању плата.

р) Одпуст реквировањих људи.

Вођење поменутих књига, спискова и рачуна прописано је у следећој настави:

1. Свака тешка батерија има један главни списак у коме су по имену пописане: сви старешине и војници батерији припадајући.

У овом ће се списку попуњавати оне старешине и војници, који ма којим случајем нису више у батерији стално и записивати нови. — Овај се списак саставља, како је батерија устројена и служи као основа свему.

У њему се бележи одакле је који, каквог је фамилијарног става, шта је учио, колико је стар, је ли служио ма где у војсци и т. д. — Он служи као основа свему осталом (као образац служи постојећи списак).

2. Из главног списка саставиће се прозивни списак, у њему су по бележени по имену сви војници и старешине који се при батерији стварно налазе.

Овај списак има толико рубрика поред сваког имена, колико је у месецу дана. По овоме ће се списку прозивати сваки дан у одређено време:

Онима који су на месту, неће се никакав знак бележити.

Онима који су болесни оног дана кад се прозивају, записује се у рубрики тога дана белешка . . . . . б.)

Онима који су код куће остали белешка к.)

„ „ „ умрли „ г.)

„ „ „ погинули „ и.)

„ „ „ на одобреном одуству „ о.)

„ „ „ у бојству „ б.)

„ „ „ одкомандовани „ од.*)

„ „ „ прикомандовани „ прик.*)

У овом прозивнику додаваће се и попуна људи — а сем тога сваког дана што се од људи прикомандује, зароби, реквизира и т. д. и изоставиће се из списка кад нису више у батерији.

Прозивник ће се водити као што образац под а) показује.

3. У батерији водиће се списак коња као што образац под б) показује.

4. У батерији командир ће водити и списак коморијске стоке по образцу под в).

5. Из прозивника, списка коња и списка стоке састављаће се и дневник људи, коња и стоке по образцу под г). (Дневник ће се ушити у једну књигу која може месец дана трајати), а сваког дана бележиће се целокупно стање људи и стоке као што је у рубрикама јасно означено.

Батеријски ће командир прегледати дневник сваког дана и кад се увери о тачности његовог подписаће га.

6. Из дневника састављаће се рапорт о стању људи, коња и стоке сваки дан и то по образцу под д).

Овај ће се рапорт давати оном, коме по положају припада.

7. На исплату плата, куповине, накнаде и т. д. батеријски ће командир изузимати новац по признаницама укупнима, као што образац под е) показује.

8. Издавак изузетог новца вршиће се овако:

За плате ваља начинити један списак, у коме ће се официр и старешине по имену пописати, а људи бројно. Официри се сами подписују лично, а војницима издаје плату командир. При издавању плата ваља да је присутан један од официра. За прављење овога списка служи образац под ж).

Да би се сазнало за колико дана који војник има да прими плату, служи прозивник.

За издавање плата старешинама, ако је они из државне касе примају, служиће списак по образцу к ж).

9. У батерији водиће се дневник примљеног и издатог новца и то по образцу а). На левој страни уводиће писар редом суме што се приме као и од кога а на десној страни оне суме што се издаду.

10. При издавању новца батеријски ће командир гледати да узме признаницу на издатак, и то: ако може, писаче да се примаоц поднесе испод суме коју је примио, ако примаоц незна да пише, тада да га подишну двојица од писмених старешина.

11. Ако се захтева да батеријски командир поднесе 15-дневни или месечни извод о утрошку новца, онда ће писар по дневнику саставити извод као што образац под и) показује.

12. Да батерија добије све што јој је нужно састављаће писар требовања као што је у образцу под к).

13. Ова требовања могу се кад се накупе замењивати са признаницама као што је образац под л).

Пре замене требовања са признаницом ваља сваки командир да се добро прорачуна, јер додици изговори да оно или оно није примно, а у признаници стављено је, не ће се признати.

14. У батерији водиће се дневник од примљене и утрошене — издате — хране за људе по образцу под м), у њему ће се заводити свакодневно примање и издавање. Овако ће се продужавати докле, док се не испуни све и после ће се пренети на други табак и т. д.

15. На овај ће се начин водити и књига о храни стоке, за коју служи образац под н).

16. У батерији водиће се списак од примљене и утрошене муниције као што је образац под о), у рубрикама је објашњено шта се у коју занписује.

17. По овој књизи правиће се извешће а нарочито после какове битке. Извешћа ће се подносити непосредно већој власти. Из књиге о примању и издавању муниције састављаће се требовања за попуњу муниције; у требовању треба да је изложено колико и какове муниције треба исто тако и са материјалом муницијским, за ово служи образац под п). Ова се требовања шаљу пуковој команди која ће се старати да требовате преднете што пре на попуњење пошаље. У смислу требовања издаваће се признанице и заменити требовања.

18. Код батерије водиће се и инвентар оружја, прибора, материјала и осталих ствари што батерији припадају. У овом инвентару водиће се ствари по азбучном реду, но при том одвојено по редовима, на пр. оруђе са кољима и прибором кољским и коњским за себе, одеело и спрема за

себе, судова за себе, канцеларијске ствари за себе и оружје људи за себе. За вођење инвентара служи образац под р).

У инвентару ће се са једне стране бележити примање са друге издавање. —

19. Од ствари што се из батерије издају, саставиће се списак по образцу под с). Онај који ствари прима треба у списку да подишну да је примио и како је примио. Списак остаје код предаваоца зарад додијег оправдања.

20. Ако батерија ма шта реквизира, издаваће за реквизицију уверења као што је образац под т).

21. Све што се реквизира, заводиће се у књигу о реквизицији и то са једне стране у примање а са друге у издавање као што је образац под у).

22. Они што се шашиљу у реквизицију добијаће уверења од општина по образцу под ф), ова ће уверења испопуњена понети реквизиитор са собом и даће старешини општине или члановима да их попуне — ако је реквизиција по овлашћењу завршена. Попуња овог уверења види се из образца). —

23. Људима који се реквизицијом при батерији налазе, издаваће командир при одласку уверење, у коме ваља да је означено кад је у команду узет, са каковим подвозом, колико је се дана у команди базно и докле је с командом ишао; подробности виде се из образца под х).

24. Писар ће (или ј од официра или наредника) водити дневник касе под строгијим надзором командира, а из овог дневника састављаће изводе. —

Све што се тражи, шаље и пита ићиће преко пукове команде, која ће даље кораке чинити да се батерија подмири. —

Сво рачуноводство и књиговодство пошто се склопи — или ако се затражи, предаће се преко пука дивизијској контроли на преглед и разрешење. —

Ф. № 3597.

28. Априла 1876. год.
у Београду.

Министар војни
пуковник

Јих. Николит, с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА АРТИЛЕРИЈСКОГ ПУКА.

САСТАВ ПУКОВОГ ШТАБА.

Пукови штаб артилерије састављају:

1 Командант пука (официр)	са 2 коња
1 Ађутант пука	2 "
1 Казначеј	1 коњем
1 Марвени лекар	1 "
1 Војни лекар	1 "
1 Командир штабске коморе целог пука	1 "
1 Командир стројне коморе целог пука	1 "
1 " магац. коморе целог пука	1 "
1 Комисар пукови	1 "
1 Комисар за леб, вариво и месо	1 "
1 " за фураж	1 "
1 Писар (за экон. администр. део)	— "
2 Поднаредника (војена писара)	2 "
1 Штабни трубач	1 "
1 Ковачки мајстор	— "
16 Војника (редова)	— "
Теглећи коња	12 комада
32 човека	29 коња

Командир штабске, стројне и магациске коморе целог пука рекрутују се из реда коморција који су у стајаћој војсци служили — и имају чин водника коморцијских; командант магациске коморе треба да је најстарији и он ће вршити дужност команданта целокупне коморе, кад је ова према приликама у једну команду састављена; но тада командант штабске коморе заповеда и стројном а командир стројне предузима команду над магациском комором.

Пукови комисар и остала два нижа комисара као и писар рекрутују се из чиновника, или грађана, за које ће министар војни наредити, ко ће их бирати, а који утврђивати.

За издржавање пуковског штаба са нужним потребама постоји комора чије је устројство следеће:

Устројство коморе.

Комора се дели на:

1. Штабску
2. Стројну и
3. Магациску прецијант комору.

1. Штабску комору састављају:

1 Кола из строја самог пука, са 3 возара; запрега 6 коња; ова кола носе канцеларију, касу и пртлаг команданта, ађутанта, техничког официра, лекара, марвного лекара и потребе батеријске.

1 Кола коморцијска (од 2 коња запреге), за пртлаг комисара пуковог, комисара нижих, командира комора и писара као и остале канцеларије.

1 Кола коморцијска од 2 коња запреге с брибором за донос воде.

---

3 кола, 5 људи, 16 коња.

Овом комором командује један од комисара.

2. Стројну комору састављају:

1 Кола из строја самог пука, са 3 возара, запрега 6 коња; ова кола носе храну и фураж за цео штаб пука и комору за 2 дана.

---

1 кола, 3 човека, 6 коња.

3. Магациску комору састављају:

2 кола коморцијска, од 3 коња запреге; ова носе храну и фураж за цео пукови штаб и комору за 4 дана.

---

2 кола, 2 човека, 4 коња.

Један између коморција десетар је, и он ће заповедати магациском комором. —

Разброј коморе.

Разброј и поделу коморе вршиће један од комисара, кога командант одреди по под надзором пуковог ађутанта, а вршиће се као што је у устројству подељена и уређена.

Поступак коморе на маршу.

Како су батерије — дивизијске — у команди пуковској то се и њихове коморе састављају заједно и то:

Све штабске коморе батерија са штабском комором пуковог штаба образују једну команду под заповешћу командира — вођина — штабске коморе. Исто се тако поступа и са стројним и са магацинск. коморама.

Распоред коморе артиљеријског пука на маршу управља се према распореду команданта маршеве колоне.

Поступак за време становања.

За време становања артиљер. пука комора строји се позади својих одговарајућих чести, а према пропису логорне службе (поза линије батара). Распоред логоровања артиљеријског пука управљаће се према општем распореду дивизије (или друге какве команде) — на према томе ће се и његова комора управљати. —

Поступак за време боја.

За време боја комора артиљеријског пука управља се према општем распореду дивизије и заузима оно место које јој се за време боја одреди.

Снабдевање и ношење хране за артиљеријски пук.

Артиљеријски пук снабдева се храном за 10 дана и то:

Сваки војник стајаћи добија од државе за 3 д и и а резервне хране а народни носи за 3 д и и а резервне хране од своје куће, коморције пак и 8 дана резервне фуражи.

Пекарница 3 obroka добиће и једини и други кад на збориште добу.

На зборишту издаће се на сваког војника — стајаћег и народног — и коња по 1 оброк обичне хране и фуражи; даље ће се на зборишту издати на сваког човека и коња још по 6 obroka хране и фуражи; ових 6 obroka натовариће се на комору и то стројну 2, магацинску 4 obroka. Сено и слама не ће се товарити на коморе, већ ће се набављати из околи где се пук десп.

Набавка хране за пук.

Храна се за пук набавља на два начина:

1. Реквизицијом;
2. На магацина.

1. Реквизицијом.

Како је артиљер. пук саставна чиница дивизије — по устројству — то и сва наређења за издржавање, долазе једино од дивизијске команде. Артиљеријски пук набавља потребе реквизицијом на 2 начина:

Или пук укупно реквизира за све батерије или оставља да свака батерија реквизира сама за се.

У 1. случају: Пукови командант пошто је добио наређење од дивизијске команде да ће се пук реквизицијом издржавати, наређује једног официра или из штаба — ађутанта — или ако је то отежано, тада из једне батерије. Наредника моћи ће командант одредити — тек тада, пошто је због оскудице или велике дужности — задатака — официра немогуће.

Одређени официр за реквизицију добија уверење од команданта пука и иде са комисарима пука, комором за то одређеном и нуждном заштитом. —

Чим одаслати официр за реквизицију дође у место — село, варош, паланку — где ће се реквизиовати, одређује стражу која ће посетити све излазе; за тим заузме јавна места — општинску кућу, позваће кмета и општинаре — ако су у месту, иначе отмениће грађане, најавиће им заповест, — т. ј. показаће им писмено овлашћење и захтеваће да се у времену — одређеном које је од прилике потребно за извршење — и на месту које им значи, набаве све потребе које су у наређењу означене. — На одређеном месту очекује комора и чим су потребе довете, товари и очекује заповест на кретање, пошто су све потребе подишне — по наређењу — примљене, издаје официр реквизиције општини уверење — овлашћење — а сам од општине захтева против сведоку, да је рекви-

зницију по наређењу извршио. Ово би било кад општина — становници — пристаје да на леп начин храну и остале потребе измилерује :

Али ако кмет или општина или и сами становници не пристају да на леп начин храну измилерују тада ће се реквизиција насилно извршити г. ј. изаслати официр за реквизицију наредиће како за најбоље и за најприродичније набе, по при том ће се строго придржавати закона о реквизицији.* — При насилној реквизицији тражити само онде, где је вероватност да се може наћи, не кварити имање, не рушити зграде. У нашој земљи извршиће се по закону о реквизицији, ако не би на леп начин пристаји, тада насилно извршити а за тим поднети тужбу пуковом команданту. —

И. Кад свака батерија за се реквизира тада ће се за реквизицију одредити комисари и њима ће командири батерија издати овлашћења — уверења. — Место где ће се реквизирати одредиће пукова команда, а колико ће се и шта реквизирати наређују командири све, остало важи као и кад пук реквизира.

Како код првог тако и код другог начина комисара је дужност да сазнаду изворе за реквизицију за тим да оцене и приме храну или друге какве потребе. Али ће у првом случају у свему подиомогати изасланика за реквизицију и у другом вршиће сами све дужности — ако се не би нарочито који други одредно.

У врсту реквизиције снада и фуражење што значи и бава хране за стоку. — Фуражење може бити на два начина или :

Фуражење из места насељених, од становника; ова се зове редовно и врши се као и сама реквизиција, или може бити са поља које се зове:

Зелено фуражење.

Зелено фуражење употребље се само где се редовно помоћу власти храна набавити не може. — Оно се као и реквизиција врши на два начина, или да пукова команда фуражује за све — укупно — или да свака батерија засебно фуражује.

У прописима администрације за тешку пољску батерију показано је како ће батерија фуражовати а овде ће се изложити начин вршења, кад пук за све фуражује.

Пуково фуражење.

Пошто је дивизијска команда овластила пуковог команданта за фуражење за своју команду — кад се не може фураж другим путем набавити*

— одредиће пукови командант једног официра за свог пука или пак у недостатку овога наредника, затим место где ће се и колико ће се чети фуражовати, служећи се потребанима командира батерија.

Одредени официр за фуражење повешће са собом комору — ако је нема довољно реквизираће подвоз, — довољан број људи за фуражење и једно одељење за заштиту — наоружано; људе за фуражење подељиће у одељења: на косаче и на оне што ће покошено гушити, по пре тога свако ће их са пушким алатима. Чим се на место дође где ће се фуражовати, одмах ће се место окружити са стражама а једно одељење задржаће официр на окупу и тако ће осигурати фуражење од противника.

Ако противник нападне, командант ће гледати да га још напред задржи како би они што фуражују скупили, наточарили и одвели што је покошено. Кад је противник у близини шала свакад почети од места које је најближе непријатељу на шти у назад. Официр ће позвати да фуражење (везивање спонова и товарије) иде што брже и уредније. —

Како реквизицију тако и фуражење врши ће коњани и само ће се тада за фуражење артилерија бринути сама, кад коњани није при руди или кад је каква други важнији задатак добила; у опште пак завеси ће од наређења и распореда дивизијара. —

И. Из магацина.

Артиљерски се пук снабдева са храном из магацина средством магацинских комора. Командир магацинске коморе иде са комораци и требовањем — у коме је почасно изложено колико за штаб пука, колико за коју батерију треба хране или других потреба — у магацин, предаје требовање магациновару од њега изузима храну и наређује товарије. — При товарију вази на поредак да кола долазе по реду трупа и да комораци једно другом помажу.

Наточарена комора враћа са трупи и предаје храну стројној комори која је своју храну трупи издала; овим се начином попуњава свакодневна потреба. —

Раздавање хране.

Време кад ће се храна пуку издавати одређује командант.

Батеријама се раздаје храна као што је у пропису за батерију изложено.

У штабу пуковском раздавање хране бива овако:

Стројну комору доводи комисар к штабу и поставља је или штала пуков. штаба или где командант за добро нађе.

Од сваке десетине доћи ће десетар са једним војником к комори да прими храну за десетину.

Деобу и издавање хране врше комисари, за леб, вариво и месо, при деоби присутан је и ађутант.

За деобу хране подељен је штаб на ове десетине:

1. Десетина.

1 командант пука има	2 коња
1 ађутант пука	2 "
1 казначеј има	1 "
1 комисар целог пука има	1 "
1 комисар за вариво, леб и месо	1 "
1 " за фураж	1 "
3 командира пуковог трена и то: штабске и стројне коморе маг.	2 "
1 војни лекар има	1 "
1 марвени "	1 "
1 књиговођа (писар)	— "
11 људи	18 "

За ову десетину изузима храну писар са једним севзом. —

2. Десетина.

2 поднаредника имају	2 коња
1 ковачки мајстор	—
8 послужитеља свиза	—
11 људи	2 коња

3. Десетина.

1 штабе трубач	1 коња
2 војника возара	—
5 војника штабске коморе	10 коња
3 војника возара стројне коморе	6 "
11 људи	17 "

4 Десетину у образују коморије магацинске коморе.

Деобу фуражи вршиће комисар за фураж по горњим десетинама. — Издавање меса бива по истим десетинама а за поједине батерије по пропису вихором. —

Стоку кољу батеријски касани у присуству главног дежурног пука и комисара за месо (вариво и леб).

Месо се дели на ове главне делове:

- 1 Део за пуковски штаб.
- 2 " за I. полк. батерију.
- 3 " за II. полк. батерију.
- 4 " за III. полк. батерију и то:

Код дивизија шумадијске, јужноморавске, тимочке и дунавске.

Код дивизије дринске: 3у пукови штаб, 2 полске батерије и 3 брдске (дивизиј. артиљерија).

На последку код дивизије западно моравске из: Пукови штаб,

3 полске батерије и

2 брдске дивизиј. батерије.

Даља деоба у појединим командама вршиће се као што је за њих прописано, под надзором својих комисара.

Кратки упут за пуковог команданта.

Како је артиљеријски пук саставна чиница дивизије, то ће се и за све што се набаве, поуне или замене потреба као и иначе административног рада тиче — у колико то овдје прописано — обраћати пукови командант на дивизијара и од њега ће тражити упутв. — Саме пукови командант има врховни надзор да се набављене потребе деле пуку на време и на прописани начин. —

Дужности пуковог комисара.

1. Он води бригаду о свему, што се тиче снабдевања пука свима потребама.

2. Њега утирђује командант дивизије а предлаже пуковар из реда чиновничког или грађанског, који администрацијске и интендантске способности имају.

3. Све своје предлоге чини непосредно пуковару.

4. Његови су помоћници: комисар за леб, вариво и месо и комисар за фураж.

5. Он води непрекидну бригу, да његови подчињени врше дужности тачно и брзо.

6. Он треба тачно да сазна, колико потреба има пук, те да о томе пуковског команданта извештава, како би се на време нужна набава и попуна предузела и да би се у своје време предлог вишој власти учинио.

7. Кад се нареди реквизиција, он ће је за свој пук разредити и уредити, тако да буде праведно и равномерно на становнике подељена, да се не би излишно узимало, а и да се неби тражило што нема.

Осим тога његова је бригада да довоз хране, кад је дају оштинве или становници, буде на време, у одређеној количини и каквоћи и на одређено место. У Реквизицију или иде сам или шаље кога од подчињених комисара или оставља да батерија свака за се а штаб пука за се реквизира.

8. Он води бригу, да се стројна комора пуни из магацинске, само онда ако других извора нема.

9. Он pazi да снабдевање пука, подела хране у пуку и осталих потреба буде према правилима а по потреби предлаже пуковом команданту и нова правила која би боље одговарала — која овај шаље дивизијару на даљи поступак.

10. Пуковски комисар рукује, возовима у смислу савременог попуњавања једне коморе из друге или из магацина. У име те целих стоје под њим командири комора која све његове налоге извршују и назе на ред и правилност.

11. Ако се војници хране по кућама а пук за себе онда ће он саставити тарифу, према тарифу већ одобреном и објављеном од вишег команданта. У тарифу треба да се означај становништво: колико и какве хране и потреба треба становници дневно војнички да издају, за колику награду, како ће им се издавати и кад ће им се издавати, као и кад ће им се платити — накнадити. —

12. Над својим непосредно подчињеним особљем има власт дисциплинску батаљонског командира. Исто тако има право, да та лица предлаже пуковару за одличја и награде.

У случајима када спорни предмети предлаже његову власт, он их предаје пуковару са документима на решење.

13. У случајима нужде, на још кад је од пука одвојен те неможе свезу да отвори, он се авлашћује, да може учинити распоред односно издржавања пука, но тада ће о томе пуковара извести. —

14. За све што се издржавања тиче као и распореда и одређе извршења из којих ће се магацина којим средствима и на који начин утрешак попуњавати, саставља ће пројекте — предлоге по скуњеним датама и извештава — које су вишој команди дошла — и подносиће их пуковару на одобрење као и авлашћује за вршење.

15. Пуковски комисар треба да се састара да што пре прикупи статистична дата околина и да се по њима управља у приликама. —

Дужности комисара за вариво, леб и месо.

1. За предмете којима рукује, лично ће одговарати.

2. Он води рачун о свима предметима којима рукује: као лебу, вариву, бранну, кукурузу, нићу, стоици (за влање) и свима другим артикулима.

3. Стара се да издавање тих потреба буде на време правилно и уредно а и каквоћа тих предмета да је добра, здрава и мера подпуна.

4. При недостатку потреба он предлаже пуковом комисару најбржи и најбољи начин набаве.

5. Он треба свагда да зна, колико још има на лицу потреба којима рукује, за које су време довољне и јавља о свему томе да би се набава и допуна на време учинила.

6. Кад се реквизиција нареди, он помаже комисару пуковом да његов предлог за извршење реквизиције испадне подпунији, с тога мора прибављати нужне податке о благостању становника а нарочито у чему је становништво најбогатије.

7. При реквизицији и он иде са командом за ту цел одређеном и врши послове који у његову надлежност спадају.

8. При изузимању потреба из магацина, он pazi да издавање буде у траженој количини и каквоћи а тако исто и да подела на трупе буде уредна. —

9. При прелазу преко границе расипује он за изворе потреба, за дене и т. под. и тиме начином да буде пуковом комисару при руци.

10. Кад се војници по кућама од становника издржавају — хране — pazi он на правилност према изданој тарифи и предуземање неправилност. —

11. У свима осталим случајевима управља се према упутима пуковог комисара од кога свагда и тражи упута.

12. За све неуредности лично одговара пуковом комисару — у дисциплинском односу стоји над пуковским командантом и пук. комисаром. —

13. Даље он мора свагда тачно да зна, колико му треба оброка меса, према личном стању пука, како би се на време и у нужној количини могла набавка или попуна наредити.

14. Он води бележник о издатим оброцима меса. —

15. Ако би се стока за клање набављала реквизицијом он иде са командом за свој пук и набавља за ње нужну количину као што је и горе наведено.

16. Он нази да се месо правилно дели и по мери издије, да је здраво и ако је нужно предлаже пук, комисару за увећани оброк, који ће даље кораке учинити.

17. При деоби меса мора свагда присутан бити, и настојавати да се правилно деоба врши.

18. У осталом стараће се за месо као и за остале предмете при прелазу преко границе или ако се војници код становника хране. —

Дужности комисара за фураж.

1. Његове су дужности подобне дужностима горњег комисара, само што се њега тиче снабдевање коња и стоке храном: зоби, сеном, сламом и сољу или у окупацији место сена, т р а в о м а место зоби к у к у р у з о м. Особито пак треба да се стара да брзо пронађе изворе за рашење коња и стоке, те да пуковом комисару при руци буде, јер је набавка ова много тежа но остале.

Његова је бригада о раздавању већ набављене хране и то по мери, на време и да о свему тачан рачун води.

3. У осталом пуковски комисар може га употребити и за друге спољне комисарске мисије.

4. На почетку и за њега све оно важи што је и за комисара за леб, вариво и месо речено — само у односу на предмете његове.

Дужности казначеја.

1. Он рукује свима предметима који се односе на новчано снабдевање пука.

2. Он се стара за тачно и подуно примање и издавање новца за чију исправност и одговара.

3. Он води тачан рачун о каси и свагда мора знати количину новца, како би на време требовао и попунио ону количину, која је потребна за пук и то из дивизијске касе, по наређењу пуковског команданта.

4. Он не сме ништа издати без писменог наређења пуковског команданта.

5. По прелазу преко границе српачнаће течај новца своје државе са новцем земље у којој је пук и штету или добит по монети срачунат показати документално.

6. Казначеј ће склапати рачуне сваког месеца од целог примана и издавања партијално и подносиће дивизијској команди. Изводе о стању касе подноси ће, кад се год захтевали дубу а облезно сваних 15 дана такође дивизији.

7. Он треба да се добро увери о тачности срачуњених сума примана и издавања, јер погрешке овог рода падају на његов терет.

8. Које књиге треба да води прописује се у овди показаном обрту књиговодства и рачунарства.

9. Он је непосредно подчињен пуковом команданту и од њега прима упутства.

Дужности ађутанта пука.

Стручне дужности ађутанта пуковог прописане су у правилима унутарње службе и у устројству команда и штабова стојеће и народње војске.*

Но овди се напомињу неке административне дужности као:

1. Он је непосредно лице за административни саобраћај са пуковим командантом у разним пословима; у том смислу надзирава сва акта, предлоге, решења и осталу преписку коју шаља командант да овери.

2. Он контролише већење дневника и рапорта и подноси их команданту на поднос. —

3. Он је дужан да сазна или да ступи у везу са пуковим комисаром за погребе пука нарочито подвоза.

4. Кад га командант одреди за реквизицију, фуражење или за размештање штаба на и целог пука по настањеним местима, врши ово по овди прописаним упутствима или тражи нове упуте од команданта и допуњава недостатак.

5. Kad je nuk razmešten kod stacionara — u selima, vašonima, palankama i t. n. — vrši policiju vojevu i održava strogi red i poradak. —

6. On sastavlja razna уверења, сведоче, жарируте — kad se потреба укаже — и подноси команданту на поднос.

7. Преко њега прелазе сва акта, писма и иначе административни послови и стоји свагда на услузи пуковом команданту.

8. Он подноси пуковог комисара за остварење разних економско-административних задатака, средствима која су му по положају дозвољена.

9. Сва прикупљена извешћа и дата о статистици или иначе по која се односе на економију даје пуковом комисару зарад оријентисања и лакшег сазнања потреба.

10. Нанаследку куда ће при руци бити где год то интереси пука захтевају, и где год се потреба појави а за све што намисли радити мора пре тога команданту јавити; Он је за цео посао одговоран пуковом команданту.

Дужности командира штабске и стројне коморе.

Ови командири рукују непосредно штабском и стројном комором пуковог штаба а посредно коморама штабском и стројном целог пука.

2. Они су непосредно подчињени командиром коморе целог пука и имају над својим подчињеним власт четовоје.

3. Они пазе на ред, тачно вршење службе, извршују наредбе командира коморе целог пука, воде рачун и списак о броју људи и стова а и количини хране у својим коморама и подnose извешћа своје предпостављеном.

4. Командир штабске коморе командује и стројном када је цела пукова комора под командом командира магац, коморе целог пука, и тада магацинском комором целог пука командује командир стројне пукове коморе. —

Дужности командира магац, коморе.

1. Он је заповедник целе магацинске коморе и то у свему што се односи на ред и тачно вршење службе како за време становања, кретања, тачко и за време боја. У овом има власт батаљ. командира.

2. Он даје упутства и заповести магацинској комори — ако је вијстарији, иначе прела заповести од предпостављеног заповедника целе магац, коморе дивизије.

3. Његови су помоћници и органи све мање коморијске старешине који му редовно рапортују и од њега заповести примају.

4. Он пази да кола и коњи за време марша одржавају прописна одстојања, да се комора не задржава на путу, да се свака сметња и препона брзо уклања.

5. Он води главни списак целокупне магац, коморе целог пука као извод из почасних спискова, како би сазнао бројно стање коморе.

6. Он се стара о издржавању подручне команде.

7. Он одређује службу дежурства коморе.

8. Kad комора стројна и штабска укупно маршује прина команду над њом, а магацинском командује командир стројне коморе и тада су му дужности да се стара

да се наређена пуковог комисара у обзиру примана и товарена хране и издавана из коморе брзо и тачно врше. —

9. У случајима kad нема упутства, он ће сам тражити, да би знао дал ће обе коморе, штабска и стројна бити заједно, и у којој даљини од пука?

10. Он мотри да поједини делови коморе иду свака на свом месту, у овом реду у ком и њихова одељена војске иду или како пуков. командант нареди.

11. Он свагда рапортира о стању коморе пуковом команданту, од кога и тражи упутства за неодређене случајеве, такође и наређена пуковог комисара што се тиче хране (примања, издавања и т. д.) приводи у извршење.

12. У осталом он поступа у духу и правцу, који је означен за поступање коморе на маршу, становању и за време боја.

Дужности писара.

Писари се придају пуковом команданту за вршење прениске, вођење књига, састављање рачуна, и т. д. дакле за одржавање целог административног посла. —

Пукови командант у споразуму са пуковим комисаром поделаће писаре на двоје и једни и то војени вршиће целу војену прениску и чисто администрацију, други грађански вршиће економно администрацијски посао.

Војени писари стоје непосредно под ађутантом пуковим, и њему су одговорни за његов рад свој.

Грађански писар непосредно је подчињен пуковом комисару и стоји у дисциплинском смислу под пуковом командантом: он је са својим радом погледу тачности и брзине одговоран пуковом комисару.

Војени писари воде преписку по „правилима деловодства војени власти“ сав тога воде и састављати рапорте, дневнике, и извештаје, и т. п. које је у овде наведеном унутру прописано.

Грађански писари воде све ове књиге, спискове, протоколе, састављати изводе, уверења и т. п. које је овде прописано.

Обрт деловодства и вођења књига у пуку.

Од књига, спискова, извода, дневника и т. п. воде се у пуку ово:

1. Главни списак свију људи у целом артиљеријском пуку припадајући и то по имену као и на којем је места округа и среза је ли служио у стајаћој војсци или није у опште као што су спискови досада постојали. —

2. Из овог списка саставља се прозивни списак од свију људи штаба (стар. у вој. комори.) по имену као што образац под а.) показује. По овом ће се списку бележити где је који и онима који су на месту неће се никакав знак стављати, онима који су болестни бележиће се знак б.

Онима који су код куће заостали болесни.	б.
„ „ „ умрли „	у.
„ „ „ погинули „	в.
„ „ „ нестали „	н.
„ „ „ на одобреном одсуству	о.
„ „ „ у бегству болесни.	б.
„ „ „ одкомандовани „	од.*
„ „ „ прикомандовани „	прик.*
„ „ „ Под судом	с.

Ове ће се белешке стављати поред имена у оним рубрикама којима се дана промена деси: у истом списку после имена оних људи који у састав штаба спадају додаваће се и она лица која се на којем приликом при штабу нађу као која долазе на пону или која се прикомандују, заробе и т. п. а изостављаће се из списка, кад нису више у штабу.

3. Исто тако воде се и списак коња што су у строју штаба по образцу под б.) Осим овог воде се и списак коња и стоке што је у комори или што је реквирирано и заробљено по образцу под в.)

У овим ће се списковима бележити свакодневни прирантај — било то на којим начину.

4. Из прозивног списка и из списка коња и стоке по образцу под г.) дневник ће моћи месец дана трајати, у њему ће се бележити укупно стање људи, коња и стоке сваког дана као што је у рубрикама означено. —

Ађутант пука прегледаће дневник и пошто се о тачности његовој увери поднеће га команданту на потпис. —

5. Из дневника нешто је попуњен и оверен саставља ће се рапорт о бројном стању људи и стоке сваког дана по образцу под д.) и подносиће се коме по пропису надлежи.

6. Артиљеријски пук изузима новац за исплату плата или другог чега из дивизијске касе и о примању и издавању новца воде дневник е) сав се као што је у државном књиговодству прописано образац под е.)

7. Осим тога воде се партићалник о новчаном стању пуковског расхода и примања како је у опште у државном књиговодству прописано образац под ж.)

8. Кад се захте (месечно обавезно) подносиће се изводи о стању пукове касе дивизијској команди по образцу под з.)

9. Касом рукоје газначој пукови и за уредно вођење књига и тачно издавање, лично одговара; на сваки издатак мора писмено одобрење пуковог команданта имати (мора да поднесе).

10. Батеријама ће се издавати новац на признанице а лицима пуковог штаба по платном списку као што је образац под и.)

11. За подмирење штаба пука на и целог пука са свима потребама састављаће се греховнице по образцу под ј.) за штаб, а за све по образцу под к.)

12. Требовање ће се према приликама замењивати са признаницама као што је образац под л.)

13. При пуку воде се дневник пријања и издавања јестива за људе по образцу под м.) у њему ће се бележити свакодневно примање и издавање и ово ће се све докле продужавати, док се не исцупи дневник и тада ће се свести у суму и одбити издавање од пријања и у продуженом дневнику завести заостатак, пак подобно даље водити.

14. На исти начин као што је дневник хране људи воде се и дневник хране сточије по образцу под н.)

15. У пуку ће се скупљати требовање за муницију артиљеријску и из ових ће се саставити једно опште требовање по командама и из-

леће се од муницијске колоне; ово требовање прави се по образцу под о.) а признанице по образцу под в. о.)

16. Кад пук добије стоку за клање нахрану: пука месом тада ће се водити један занисник по образцу под и). На једној страни водиће све што прима а на другој што изда на клање. Коже и лој отуда добивени предаће месарекој чети или магацинима.

17. Штаб артиљеријског пука пописаће све ствари у инвентар по родовима и то у примање што год прими а у издавање ако где коме што од ствари преда; инвентар ће се водити по образцу под р.)

18. Ствари које се предају на коме, извешће се у издатак и пописаће у списак по образцу к. р.)

Овај који прима дужан ће бити да овери списак да је подпуно примио а овај што предаје да је подпуно по захтеву предао; списак се чува у пуку као документ, док се не добије разрешење.

19. Кад артиљеријски пук реквизира било сам за се било за цео пук, издавање овлашћења за реквизицију (уверења) по образцу под с.)

20. По извршеној реквизицији овај који реквизира подноси општини, грађанима од кога реквизира уверење да га она овери; ово се уверење прави по образцу под т.)

21. Сва уверења за реквизицију заводе се у књигу завођења као што је образац под у.)

22. Људима који се као реквиrowани при штабу пука налазе издавање се сведоче да су заиста код штаба толико се и толико бавили са стоком или без; за ово служи образац под ф.)

23. Сви склопљени рачуни по батеријама шаљу се пуковом штабу а овај прикључује и рачун штаба и шаље дивизији на преглед контролни.

24. Плата ће се у опште људима издавати према прозивнику довајајући на крају једну рубрику у којој ће се стављати за колико му дана плата сједује. —

25. Рачун о издатку плате показује се укупно према броју људи, старешине по имену види образац под и.)

26. Батерије администрирају засебно а упута траже од пуковог штаба.

Ф№ 3597.

28. Априла 1876. год.

У Београду

Министар војни,
првосик

Јих. Николић, с. р.

СЛУЖБА МАГАЦИНСКА У РАТНО ДОБА.

Уређење и служба у магацинима.

Магацини хране подижу се ради лакшег издржавања војске.

Они се деле на:

1. Ручне (на збориштима).
2. Привремене (за време операција).
3. Друмске (на друмовима за пролазну војску).
4. Базисне — сталне (на основицама одакле се почињу операције.)
5. Главне магацине.

У свима овим магацинима управно особље је подједнако, само што се код неких магацина увећава број радника и чувара.

Колики ће број чувара и радника у сваком магацину бити, одређиваће управници магацина — према величини потребе. —

Састав магацинског особља.

- 1 Управник магацина.
  - 2 Магационара.
  - 2 Писара.
  - 6—12 Наоружаних чувара.
  - 12—20 на и више радника.
  - 4 Магацинска момка (надзорници).
-
- 23—36 људи.

Код сваког магацина налазиће се неки извесан број товарних кова или воловских кола на обичну — свакодневну употребу магацинску.

Унутрашња подела магацина.

Сваки магацин подељен је у одељке (одсеке), на храну за људе и храну за стоку.

Храна за људе одређена је посебно за родове тако, да леб буде за себе, вариво за себе и то: пасуљ, сочиво, грашак и т. д. свако за себе, брашно за себе, поврће за себе и т. н.

Храна за стоку такође одвојено за себе: zob, меквиње и с.о за себе у одвојеним џаковима или сандуцима, сено и слама за себе у другим даљим просторијама.

Храном људском редује један, а храном сточном други магационар.

Надзор над појединим врстама, воде чувари — момци.

Набавка хране за магацин.

Магацин хране пуниће се: узимањем од општина или житеља (реквизицијом), куповином од народа или набавком помоћу лиценцата, или набавком државном.

Који ће се начин набавке за које магацине употребити зависи од прилика и околности, но у главном може се приметити да ће ручне магацине пуњити храном оне општине за које је магацин одређен а пешто и набавком државном.

Ручни магацини по уређењу своје трају само дотле док су трупе још на зборишту и чим се трупе крену, престају дејствовати, осим, ако се нарочито вином заповешћу другаче не нареди.

Привремени магацин пуни се из окола у ком је магацин подигнут, а ако се не може, онда ће се пуњити из позадњих магацина.

Друмски магацини пуне се и допуњују из оне околине, која се за магацин одреди, а у недостатку и из других сталних магацина.

Базисни или стални магацини пуне се или куповином од народа или државном набавком или на послетку из ограда у ком су магацини.

Главни магацини пуне се једино куповином од народа или државном набавком.

Набаву од окола или народа или куповином од народа (у опште реквизицијом) врше полицијске власти на захтев магацинске управе.

Полицијске власти врше ове набавке овако:

Управник дотичног магацина предаје полицијској власти размену потреба (количину) и захтева, да се у времену од неколико дана снесе храна у магацин; у акту (захтевном) треба да је означено колико од које врсте хране и на који начин да се набави, за тим колико и од којих људи да се на рад унутр и за које време да се храна снесе у магацин.

На основу захтева полицијска власт врши набавку и надзор над извршењем.

Полицијска власт издаје признанице појединим грађанима или општинама за приљену храну, а при предавању хране захтева од управника магацинског признаницу за предату количину хране.

Ако се храна из других магацина допуњује, то се полицијска власт стара о нужном надзору и надзирава превоз хране; на донешену храну издаје управа магацина признаницу оном магацину из кога је се храна узвела ради допуне.

Интендант појединих дивизија морају тачан преглед имати о храни оних магацина, за које је вероватност да ће се њихове дивизије њима служити.

Исто то важи и за бригадне комисаре о магацинима који у круг њихових бригада дођу.

Главни интендант треба да зна стање свију магацина, — ако је могуће у детаљу — зато ће све управе магацинске јављати сваки 5—10 дана о стању својих магацина.

Пре него што магацини у употребу дођу, нужно је, да дознаду од највише војене команде под чијом се влашћу налазе, бројно стање људи и коња, који ће се на магацина издржавати; затим одакле ће се магацин допуњавати и остају ли стално или се премештају.

За ову целу дивизијски интендант и односно бригадни комисари стајаће у непрестаној саобраћају са управницима магацина и захтеваће од њих изводе или прегледе о стању магацина. За сваки магацин одреди се круг земљишта, одакле ће се попуњавати а и власти, које су за извршење попуне или набаве обавезне.

Својства хране.

Каква ће се храна у магацин примати, и по чему се познају добра својства њена, показује следећи упут:

Храна мора бити добро питајућа, здрава, а да не заузима велики обим, да је способна за дуги и непрекидни транспорт и да се лако храни од квара (да се лако конзервира) онамо спадају:

За луце: леб, нексимит (двонек), брашно пшенично, вариво (пасуљ, сочиво, грашак, паричак, крува, тарана и т. д.) и оврће (бромбир, зелени пасуљ и т. д. изузетно); луцац црни, со, наприка и т. д.

За стоку: зоб (овас, јечам и томе подобно), сена, слама, мекниње, и со.

Познатије својства.

1. Леба. Он треба да је од пшеничног брашна, а да не штоди ако је пшенично брашно са ражаним измешано; даље треба да је добро кисео, да је исечен, и да има пријатан мирис и укус; леб коме се кора одваја или који је твдецав или без шуљка, значи да није добро печен, ако ли је кора лебна црна или се здраво жути значи да је пречечен, за то је најбољи леб кад му се кора неодваја, када је црн малих шуљка, кад је добро нарастао и када има пријатног укуса и мириса.

2. Нексимита. Он треба да је од чистог доброг просејаног пшеничног брашна, дакле са што могуће мањим процентом мекниња; да је добро израђен и са рунама кроз пазушен, (60 руна на 1 нексимит), да се лако у води раствара (набури), да се лако невари и не плесиви и да има пријатног лебног укуса и мириса.

3. Брашна пшеничног. Оно треба да је суво и да има пријатан укус да је нешто дуже самлевено, и на чистом промајном месту стајало да не горчи и да има пријатног брашног укуса и мириса, оно се најбоље чува у цаковима или врећама добро везаним на промајном месту, њега треба чешће претурати и омет у цакове спаковати.

4. Брашна кукурузног. Оно треба да је суво и несме бити старије од 10—15 дана, јер се лако квари, оно се чува и негује као и пшенично брашно.

5. Меунастих плодова. Они треба да имају: здраво и једро зрно; а кад се затрпају пријатан биљни укус и мирис, да им је луска танка, и да нису старији од године дана.

6. Пирича. Он треба да има крупно једро бело зрно, да није брашњав, или заударујућ, већ да је пријатног брашног укуса и мириса, несме бити помешан са другим уродницама или да је прашњав већ чист и једар, а чува се у цаковима или врећама.

7. Тарана. Она треба да је скорашња и пријатног мириса, сува и без прашине или других честица, да има укус тестани, чува се у сандуцима или врећама.

8. Криза. Он мора бити сув, белчастог жућкаст, да лако у врелој води набубри и да има пријатан укус и мирис.

9. Крунир. Он треба да је крупан са танком луском, да није прорастао, да се лако раскува и да при кувању буде више брашњав, најбољи је из песковитог земљишта, чува се у песку или у цаковима.

10. Зелена пасуља. Он треба да је скор и млад и да има танку луску и да је пријатног биљног мириса.

11. Црног лука. Он треба да је крупан, да није прорастао и да није мек, већ чврст и унутрашности боо.

12. Наприке. Она може бити или алена или у семену или у плоду.

13. Солин. Она треба да је бела, добро смлевена или у круницама, да је слана, но никако морска; чува се у сандуцима у добро промајном и сувом простору.

14. Дуван треба да је искрижан или у листу — како је када могуће — да је од домаће производње и да није јак нити млад — од 1 године најмање стар; он се чува у ћуповима ако је искрижан, иначе у дешима.

15. Ракије. Она може бити или обична или пречечена, обична несме бити јача од 8—10 гради, пречечена од 15—20. Она треба да је чиста или од шљива или од коњине да није са шпиритом или другим есенцијама помешана, да има пријатан шљивни или коњини мирис и да је доброг укуса; чува се у бурадна или великим тиквама.

16. Вина. Оно може бити или црно или бело, но само да је чисто непомешано, несме бити прављено, да је без икаквих есенција, да буде потпуно здраво и укусно али не одвећ јако нити с водом измешано.

17. Зоби. Она треба да је здрава и једра да су зрна крупна и неучмала, пуна и тешка, и да им је луска танка, светло жути, даље треба да има пријатног укуса и мириса и да нема прашине нити других каквих уродница и напоследку да нема никаквог шкелдљива и непријатна задаја.

18. Сена. Оно треба да је дугачке танке стабљике са цветом, да је пријатно мирисаво, брдско или са добрих ливада близу река, несме бити барско, нити на блато да мирисе, нити плесиви, старокесно или закисело; напоследку оно мора бити тако да га стока радо једе а несме бити ни измешано са чичком или трљем или другим нездравим трављинама или прашњиво, него чисто травно сено са пољским цвећем измешано.

19. **Сламе.** Она треба да је сува, крупна јечмена или овсена и тек у недостатку ове пшенична, она мора имати дугачку стабљику, не сме бити плеснива или мокра и кад се за храну употребљује мора још здрав и пријатан мирис и укус имати.

20. **Мек и ње.** Оне треба да су чисте пшеничне или у недостатку ове пшеничне са разним, оне морају бити суве, без прашине, и морају пријатан укус и мирис имати, како би их рогата стока радо јела.

21. **Соли (за стоку).** Она треба да је истих својстава као и со за људе, само што мора бити у крупцима.

Што се тиче остале врсте хране која овдје није наведена, а случајно у употребу дође, ваља у главном да је здрава и питателна и да лагодно њеном по питању не заузима већи обим него наведене.

Ових својстава хране треба да се придржавају све власти и личности, којима у део падне да судељују при набави.

Издавање хране.

Храну ће издавати магационари по требовањима или признацима које су олашћене са подписом управника магацина.

Они који изузимају храну постројиће своје возове или товарне коње у дворините пред магацином по реду овако:

Прво се строје они возови који најпре стигну по реду својих водова, но у дворините ће ући само толико колико се лако обртати и без сметње натоварити може; они стају по реду једно за другим, и са стране тако, да пролазак буде слободан и да се више возова у једанпут товарити може; остали возови остају ван дворините где год на страни у парк постројени тако, да се по заповести могу одма кренути на товарење по реду.

Пут за пролаз мора сасвим слободан бити.

Пошто један део возова натоварен излази напоље, постројава се у парк, и очекује док се цео воз — који под једном командом стоји — не натовари, и тек по свршетку товарења излази на пут и враћа се својој трупи.

При товарењу преручују коморције храну из магацинских цаква у своје, и товаре тако: да товари на коњима буду равномерно подељени, на колима пак једно поред другог наслатани; код свију пак добро покривени да немогу прокиснути.

Вине или ракија товари ће се у малим бурадима од 20—25 ока, бурад се морају магацину повраћати; за ту цел коморције морају имати тикве или чутуре које вајају 2—5 ока; дубаи ће се спаковати у кесе од мушете или платна или ако се на кола товари у лонцима или савдучићима. На сваком пакету треба да стоји на отворима печат управника магацина и записка чега и колико. — ако је могуће. —

Све што се по требовању једном изда одвоји ће се на страну и предати ономе који прима, он ће затим преручити у своје цакве, бурад и т. п. и тада ће товарити; на овај ће се начин избећи свака могућа збрка или заборавност.

Ако би се комора (возови) дуже код магацина задржали, тада ће им се и храна издавати како за људе тако и за стоку и то по требовању њихових команданата.

Нето ће се тако издавати храна из магацина и за особље магацинско као и за раднике кад се они дуже од једног дана непрекидно задрже на раду код магацина. Иначе за један дан понеће храну од својих кућа.

Свија лицима без разлике издавање се — ако им следује по горњем — само по 1 оброк обичне хране, а стоци по 1 оброк фуражи.

Овај ће се издатак такође заводити и то тек тада пошто га управник магацина са подписом овери.

Изложени начин издавања хране врши ће се код свију магацина без разлике једнако; само што неки од њих остају стални, неки трају само неко извесно време а неки се премештају с једног места на друго.

Служба, ред, набавка и издавање код друмских магацина, исто је такова као и код осталих магацина, само што је особље уједно и полицијска власт, то јест, она, која треба да извршује све набаве. Уређење и састав магацина полицијска је у друмској служби и друмском уређењу.

Одредба управног особља у магацинима.

Управнике ручних, привремених, сталних (базисних), и друмских магацина, постављају дотични дивизијари, а на предлог бригадира, а управнике главних магацина војено министарство, на предлог дотичних дивизијара. — Остало магацинско особље бирају дотични бригадири и дивизијари у споразумењу са управницима магацина; чуваре бирају сами управници са полицијским властима.

Надзорна власт ручних магацина припада детичним бригадним командама; власт над привременим магацинима припада највишим командама у чијем се кругу магацини налазе или већ налазе, а надзор над сталним, друмским, и главним магацинима они дивизијским командама у чијем се кругу налазе. Контролу и инвентирање одређују војени заповедници под чијом управом магацини стоје, осим главних, јер они припадају под војно министарство, односно врховну команду.

За сваку дозуну или нову набаву као и за почетно пуњење добијају магацински управници овлашћење највиших својих војених власти.

Сви магацини без разлике, ма које врсте, чисто су војена установа, па зато ће се са њима исто онако поступати као и са осталим војеним властима и установама.

Служба и ред у магацину.

Сво особље врши службу по дужностима, које су им овде прописане.

Дужности управника магацина.

Он је заповедник магацина у сваком погледу, он се стара да му подчињено особље врши дужности тачно, а има дисциплинску власт кажњива која је за баталјонског командира пренисана.

Он се стара о начину попуње магацина храном и због тога је у непрестаном саобраћају са полицијским властима и од њих или преко њих извршује набаву. Он је подчињен оном највишем војеном старешини у чијем се кругу магацин налази, и од њега добија нужна дата о могућем броју војске, која ће се из магацина хранити.

Он саставља план и размер набаве и на време предаје полицијским властима на извршење; он мора тачно знати стање магацина како би по томе јасна извешта предпостављеном заповеднику давати могао, и стара се да је храна здрава и у подишној мери, води тачан надзор о издавању хране као и о вођењу књига.

Од свакодневних извешта магационара и о издатку саставља општи преглед и подноси свом предпостављеном старешини.

У спорним питањима која би се при издавању из магацина десила, судује на месту и решава спор најкраћим путем. Управник магацина ставља на своје требовање или признаницу овлашћење за издатак онако: „да се по горњем захтеву изда“, затим подпис његов.

Управник магацина заводи сваки такови издатак, пре подписа, у свој парочити дневник, и на тај начин контролише магационаре.

Попуну хране захтева ће или из других магацина, — ако су то ручни, привремени или базисни магацини — или преко полицијских власти од народа околиног путем реквизиције, — не тада се полицијска власт о свему стара.

Напоследку управник магацина мора се ма каквим било начином — само ако је законит — постарати да се хране у магацину у довољној мери и доброти налази; за нетачно и неподносно вршење овде изложеног дужности, одговоран је управник предпостављеном свом старешини.

Дужности магационара.

Они су непосредно подчињени органи управника магацина и за цео рад и поступак у магацину одговорни су њему лично. —

Они су дужни да сву храну уреде по родовима засебно и то у цаконима или врећама снаковано тако; да се одма издати може, на пример:

Брашно у цаконима или врећама у тежини од 35—40 ока, 7—9 цакона наслагаће се у једну купу тако; да 4 цака дођу доле са отворима у вис, на онима исто тако 2 цака са отворима у вис и на последку 1 цак на врху; На овај начин остаје довољно међу простора за промају, овакови 5 до 10 купа образова ће један ред изићи сваке купе 1 метар растојања, на цаку забележити тежину, цакони од једне тежине да дођу у 1 купу и једном реду, од друге, у другој купу и другом реду итд. Брашно из цакона ваља што чешће изручавати и проверјати па онда за тим сместити у цаконе. —

Овако смештено и уређено брашно треба да је по могућству одвојено од остале хране или да има бар своју одвојену страну. —

Са парником ће се исто тако поступати као и са брашном и оно ће се такође у магацину за себе одвојити у цаконима од 10, 20, 30 и 40 ока, —

Зоб ће се исто тако снаковати у цаконе од 20, 30 и 40 ока и с њим ће се поступити као и с брашном. —

Мекнице, као и зоб.

Со ће се мерити кад се издавала буде, иначе снакована чувати се од влаге — пошто је пре тога смљена — у сандуцима. У крупницама пак стајаће наслагана, али не на влажном месту. —

Сено и слада сложиле се ако је могуће где год под кров — да петри од времена, и подели ће се ако је ипак могуће на гомилае по 50, 60, 100 и 120 ока; или ће се овајати тек пошто се издавала буде. —

На овако снаковатим родовима хране ваља прибележити и то на њаконима приеом зареом тежину без даре а на појединим гомилама дашчицом на којој је назначен род хране, број њаконв у гомили и укупна тежина без даре. —

Овакав уређеи и сложен магацин чува ће одређени чувари, одржавајући чистоћу и ред. Сваки магационар одговоран је за свој одељак, на за то ће о њему само и водити бригу. —

Магационари ће издавати сами лично из магацина и то једино по оним документима који су од управитеља одоверена.

Време издавања из магацина није ограничено, с тога ће магационари на и сам управник у магацину обитавати. Издавање ће се вршити у свако време без разлике; но при том ваља да знае да се храна која је у њаконима, преручи у њаконв или вреће оних који су по храну дошли, да би тим начином у магацину свакад њаконв остали. —

Магационари предају храну најстаријем од оних што су дошли да храну приеи и по свршеном примању, почиње се товариће.

Ако се у магацину готовог леба или пекоцинта налази, издавање се свакад бројно — у комадима; — лебац се не сме дуже држати од 2 дана. —

Сва храна која долази на понуну у магацин приеа ће се по тежини и паквати као што је напред речено.

Магационара дужност је да строго метри на чистоћу и ред у магацинима, даље да је магацин под добрим затвором, да је у њему за сваки случај доста воде — за сигурност од пожара, а поред овога магацин ће стражарно чувати.

У сваком одељку магацина мора бити 1. књига од оног рода хране која се у том одељку налази; У књизи ће се бележити с једне стране примање а с друге издавање по документима. За уредно вођење ових књига одговорни су магационари.

Кад се требовања замене са призицицама и команде се срачунају са магацинима што се изузимања тиче, онда ће се завести све у главну књигу по књигама магацинским и та ће се књига слаати с рачунима на преглед минист. војеином.

Дужности писара.

Писари се додају магацину да врше сву преписку; књиговодство и рачуноводство у магацину; за рад тога постоји 1. канцеларија, у којој ће писари радити и у којој ће се архива хранити.

Осни горњег писари ће по могућству помагати магационаре у издавању и примању и у онште употреби ће се на свакојерну службу при магацину — и то ако је велика потреба. —

Они су дужни да састављају изводе из партијалних књига (по родовима хране), да праве прегледе за састав набавног плана, и да воде цело деловодство, и преписку са властима и командама и то под одговорношћу управника магацина, какове ће књиге, спискове, изводе и т. под. водити и који ће од њих и какав рад вршити одреди ће управнику а како ће се водити преписано је у овди приложеном члуту. —

Дужности чувара (надзорника).

Они су одговорни за ред и чистоћу око магацина, они морају сву важну положити да магацини свакад буду сигурни од пожара или других несрећа, они чувају кључеве од магацина и одговорни су лично за све што се око магацина десити; кад се у магацину ради дужни су настојавати да се ред уредно и брзо врши, да нико у магацину не пуни, нити једе, да се у највећем реду и тишини посао врши и да нико после рада у магацину неаостане. За сваку неуредност треба да јаве надлежним магационарима — ако је не могу сами одклонити, и напослетку да свакад довољно воде у приправности имају; Ноћу су дужни по један или двојица стражарити око магацина и тако свакад осигурани бити. —

Они отварају магацине и наређују да се прозорци отворе како би храна на промају дошла — разуме се само на леном и сувом времену — да се магацин почисти и оваја, да се љубре изнесе, да се дворинте помете и да све прегледају дал се у свом реду налази. —

Пошто је рад свршен распремају и уређују магацин, на потом по-затварају све улазе — пошто су све прегледали да ли је у реду — и тада тек налазе пошто су подпуно уверени да је све могуће учињено у погледу опрезности. —

Дворинте се затвара пошто је сасвим испразњено; у њему се не сме нико задржавати који у особље магацина не спада.

Ако би се у дворишту налазили возови то се они наводе ван и очекују где год на страни до изласка јутра док се магацин не отвори; ако се рад у магацину продужава и ноћу тада ће се још већа опрезност предузети како би се рад без прекида и забуне вршио. —

Чуvari треба да су убеђени да од њих зависи сигурност магацина и државног добра и да се свакоји старају да све ово врше, што је прописано без икаквог терета.

Кратки упут за управника и више особље магацина.

Управа магацина стоји у непрестаној додиру, са полицијским властима и сматрају се као равне команде, за сваку заповест што се полицијској власти на извршење преда мора бити управа овлашћена оним командантом у чијој се власти налази; прениску води ће управа магацина свакад са најавом употребљавајућом а никад препоручујућом.

На исти начин води прениску и полицијска власт. — У случајевима хитних, где се заповест вишег команданта нема кад тражити, управник ће се споразумети са полицијском влашћу о извршењу. —

Целу прениску водискује управник магацина и сваки званични акт мора своју деловодну нумеру имати.

Кад се магацин премешта с једног места на друго, магационари ће се постарати да сирене своја одељења за наковање и да извести управника о броју подвоза, радника и страже за сировод; — На основу овога управник ће магацина јавити полицијској власти да се од народа добави све што је потребно за пренос, саопштавајући уједно и време за које треба да се пренос изврши и кад треба да су преносна средства на месту.

Кад су сва преносна средства код магацина тада ће се потаварити и транспорт уредити стављајући га под стражу.

За ново одређени магацин одреди ће управник магацина 1. лице из свог особља и посла ће да магацин у споразуму са полицијском влашћу прими и за смештај уреди; Чим транспорт кретајућег се магацина пресе, изићи ће изасланик на сусрет транспорту и јави ће управнику — ако је он присутан — иначе заповеднику транспорта, где се шта може смештити и какав је магацин; По изјави изасланика храна се стоварује и уређује као и пређе, и тим начином магацин образује. —

Ако би магацин изненадно бије од непријатеља у опасности, тада ће управник магацина наредити да се храна потовари и понесе у си-

гурност. — ако још довољно времена за тај посао буде — иначе је раздаје житељима или полицијској власти да је где год на сигурном месту склони, напоследку ако никако није могуће храну спасти од непријатеља ваља је уништити или где год уколати да за исту нико не зна, који би непријатељу подказати могао. —

Полицијским властима треба да је највећа брига, да подвоза има довољно при руци, а то ће најлакше постићи ако житеље из околних места одређивала буде на приправност — редом, — и то онако колко ће преко нуждно изићи? —

Приправност ће бити у томе: да се за време докле су у приправности од својих кућа удаљају, да су им кола здрава и читава да им је стока увек припремна за запрегу и за подужи марш да имају све своје потребе у приправности. Време трајања приправности зависи ће од броја житеља који се за транспорт употребити могу као и од величине потребног подвоза.

На позив сви се људи са подвозом или без — ако их употреба — прибизају око магацина и очекују наредбе од управника магацина.

Надзор над овако уређеним транспортом предузима она особа коју управник одреди. —

Полицијска власт треба да је што више на руци и од помоћи управу магацинској и да сва средства употреби како би се незгоде избегле.

Књиговодство и обрт администрације у магацину.

1. У сваком засебном одељку магацинском води ће се једна књига у којој ће се уписати они предмети који се у том одељењу чувају за сваку врсту хране узеше се 5—6 листи, с једне стране заводиће се примаме — набави — с друге стране издавање. — У примаму заводи ће се од кога је и колико чега примаме а у издавању коме и колико чега издато по свакад ставити 2. документа или наређења о набави као и о издавању. За ову књигу служи образац под А).

2. У магацину водиће се 1. главна књига у којој ће се заводити примаме и издавања по закљученим суммама; Ова ће се књига водити по образцу под Б).

3. Сваки магационар осим тога води ће ручне књижице о појединим предметима зарад сигурности да се ништа не заборави.

4. У магацину води ће се књига од свију наређења или документа што се набаве тиче и то: с једне стране бележиће се што се издава и извршиће и колико а с друге колико је чега извршено.

Она ће се књига водити по образцу под В).

5. У магацину за књиговодство и рачуноводство постоје књиге, формулари и спискови; њих ће водити посари под надзором управника. — Сваки рачун, списак или иначе формулар вреди тек онда пошто га управник потврди — овери. —

По овима постоје у магацину:

6. Главни списак целог особља магациноског који по уређењу и пропису магацину припадају; у њему ће се уписати људи по образцу под Г).

7. На овог списка пописуће се сви лица која се већ на лицу налазе и која магацину припадају, у прозивни списак који је са рубрикама на 31 дан подељен. По овом ће се прозивати сваки дан и онима који су на месту неће се никакви знак стављати; онима који су болесни бележиће се б.

Онима који су умрли бележу у.

- који су нестали бележу е.
- који су погинули бележу п.
- који су на одсуству бележу о.
- који су прикомандовани бележу „прик“.
- који су одкомандовани бележу „од“.

У истом списку додава ће се сви они који се уште на рад или иначе к магацину. Овај ће се прозивни списак водити по образцу под а).

8. Из прозивног списка саставља ће се дневник као што је образац под б., (који ће се ушити у једну књигу за м. дана трајању) и то ће се бележити сваки дан целокупно стање људи као што је рубрикама разјашњено.

Старешина магацина одговоран је за неуредно вођење дневника за то ће он и настојати да се дневник уредно води.

10. Код магацина за све што год буде требало од хране за људе саставља ће се требовање по образцу под в.) и предавати магацинима за припрему потреба хране.

Кад се узмогне и. п. 15-стодневно или месечно, замењива ће се требовања признаницама по образцу под г.) а требовање узеће се натраг и уништити. При срачувавању ваља добро требовања срачунати јер доцнији изговори да ово или оно није примљено а у призивнику је стављено, неће се признати.

11. Управник магацина подносиће свакодневне извештај о стању хране и фуражи у магацинима налазиће се по образцу под д.) у коме ће изложити и оне родове хране која је нужна да се набави, и ставља

ће примедбе ако су се какви случаји догодили да је храна покисла или кварити почела и т. д.

12. Од ствари што буду магацини примили, водиће се инвентар ствари по образцу под е) и ту ће се заводити све ствари што се буду примале и издавале; а осим тога

13. Ставља ће се списак од предатих ствари по образцу под ж) и по подпису примаоца на списку предаваоц ће тај документ чувати за оправдање издатака.

14. За одуштање регистрованих људи који су у магацинима употребљавани издава ће се уверења по образцу под з.)

15. Рачуне од ручних и привремених магацина подносиће управници дивизијама у којима су они магацини постојали, а рачуне друмских, базисних и главних магацина управници подносиће министру војеном по наредбама које буду издаване.

16. Осим тога управници магацина саставља ће изводе кад се затражили буду од целокупне количине разних родова хране и фуражи као што су образци под и.) и ј.) а 15-дневно поднашање оних извода обавезно је, команданту оне војске у чијој се застави магацин налази.

Ф. № 3553.

29. Априла 1876. год.

у Београду.

Министар војни,
првонач.

Тих. Николић с. р.

САСТАВ БРИГАДЕ.

Бригада је прва најмања самостална стратегијска јединица састављена из сва три реда оружја.

Цела администрација око подржавања појединих пређе самосталних делова војених, прелази на бригаду, како у састав њен деђу.

Бригаду састављају:

- 1 Штаб бригаде.
- 2 Батальони пешачки.
- 3 Батерија бригадна.
- 4 Ескадрон — кад се прида —
- Остали војени делови и установе као:
- 5 Чета занатлијска.
- 6 Месарски вод.
- 7 Пекарски вод.
- 8 Санитет бригадни.

За све ове делове или установе прописат је рад администрације; но овди још остаје да се определи састав штаба и коморе бригадне и начин администрације у бригади.

Приредба: Ако бригада улазе у састав своје дивизије, онда и њена једнородна одељена под 4, 5, 6 и 7 састављају се у једну команду под нарочитим командирима, који су означени у „администрацији дивизије.“

Састав бригадног штаба.

Штаб бригаде састављају:

- 1 Командант бригаде има . . . 3 коња 2 сенза
- 1 Шеф штаба бригаде има . . . 2 . 1 .

1 Ађутант бригаде има	2 коња	1 сенза
1 Комисар бригаде има	1 .	1 .
1 Комисар за леб има	1 .	1 .
1 Комисар за вариво и фураж има	1 .	1 .
1 Комисар за месо има	1 .	1 .
1 Казначеј има	1 .	1 .
1 Аудитор бригад. има	1 .	1 .
1 Свештеник бригад. има	1 .	1 .
1 Лекар бригад. има	1 .	1 .
1 Пушкар бригад. има	1 .	1 .
1 Четник коморц. као команд. магад.		
коморе има	1 .	
1 Четник коморцијск. као командант		
целе штаб. и стројне коморе има	1 .	
1 Водник коморцијск. као командант		
штабске коморе целе бригаде има	1 .	
1 Водник коморцијск. као командант		
стројне коморе целе бригаде има .	1 .	
1 Водник коморцијск. као командант		
муницијске пешачке колоне, кад		
се из свију баталь. саставе има .	1 .	
2 Војена писара има	2 .	
3 Писара као нижети особља; 1 је		
између њих командант бригадне		
штабске коморе има	1 .	
10 Ковачица (за ордованс. службу)	10 .	
2 Жандарма имају	2 .	
31 лица	36 коња	9 сенза

За пошеће потреба и подржавање храном бригадног штаба, постоји **комора** овако устројена:

Устројство коморе бригадног штаба.

Комора се дели на:

- 1. Штабску комору.
- 2. Стројну профијант и
- 3. Магаднску профијант комору.

1. Штабску комору састављају:

- 1 Коморија за касу и бригадну канцеларију,
- 1 „ за шефа штаба и ађутанта бригаде,
- 1 „ бригадног комесара и казначеја,
- 1 „ бригад. лекара, аудитора и свештен.
- 1 Коморија за бригад. пушкара, и ниже особље комесара,
- 1 Коморија за водоношу.

6 коморија међу њима 1 десетар; комора са коњима за товариње.

2. Стројну комору састављају 4 коморије — међу њима 1 десетар — са коњима за товариње; она носе храну за цео штаб и комору за 2 дана.

3. Магацинску комору састављају 8 коморија — међу њима један десетар — са коњима за товариње; они носе храну за цео штаб и комору за 4 дана. —

Овако је устројство коморе код бригада дринске и западно-моравске дивизије. Устројство коморе код осталих дивизија овако је: штабска 3 кола са два коња запреге, међу њима једна за воду. Стројна 1 кола са 2 коња запреге а магацинска двоја кола са 2 коња запреге.

Разброј коморе.

Коморије бригадног штаба рекрутоваће се из самог места у кој је бригадни штаб и за време мобилизације — бретања — разбрајаће се на бригадном зборишту.

Разброј коморија бригадног штаба бива под надзором бригадног комесара а вршиће један од четовођа на овај начин:

Надвојиће 6 коморија за себе и назваће штабска комора, за тим узмеће 4 коморије и назваће их стројна комора — пошто их уједно састави.

Осталих 8 коморија састави ће уједно и назваће магацинска комора; на послетку назначиће сваком одељењу по 1 десетара, ако није пре тога учињено.

Овакав би био разброј коморе у оним бригадама где су коморије са товарним коњима (као у бригади ваљевској, шабачкој, подринској, укичкој, чачанској и рудничкој) у бригадама где су коморије са коњима са 2 коња запрегнута биће овако:

- За штабску комору троја кола, међу њима 1 десетар (са 2 коња).
- За стројну 1 кола (са 2 коња).

За магацинску 2 кола (са 2 коња), међу њима 1 десетар. Оваково је устројство коморе у бригадама: београдској, следеревској, пожаревачкој, неготинској, зајичарској, књажевачкој, алексиначкој, крагујевачкој, јагодинској, крушевачкој, браничевској и ћуријској.

Поступак бригаде на маршу.

Кад се батаљони, батерија и друга одељења саставе у бригаду под команду бригадира, онда се и све њихове коморе састављају уједно и долазе под команду бригадног четовође коморијског. Састављање бива овако:

1. Све штабске коморе чета, батаљоних штабова, батерије и других одељења бригади припадајућих као и штабска комора бригадног штаба састављају за себе једну штабску комору за целу бригаду, под командом једног војника коморијског — команданта штабне коморе целе бригаде; непосредан пак старешина коморе бригадног штаба јесте 1 и и сар штаба кога бригадни командир назначи, а непосредне старешине штабске коморе батаљона јесу двајесници коморијски.

Све стројне коморе горњих одељења састављају једну стројну комору за целу бригаду, под командом једног војника као команданта стројне коморе целе бригаде; непосредне старешине стројних комора појединих батаљона, батерије и т. д. јесу двајесници коморијски.

Исто тако и све магацинска коморе састављају једну магацинску комору под командом једног четовође коморијског, а непосредне старешине магацинских комора појединих батаљона, батерије и т. д. јесу војници коморијски.

Примедба. Кад се батаљони одвоје за себе онда су они војници команданти целе батаљонске коморе; прве две коморе — штабска и стројна — стоје у тактичкој свези са бригадом и непосредно је прате, а друга је позади на $\frac{1}{2}$ —1 дана марша.

Над примама двома командује бригадни коморијски четовођа. —

Магацинска комора прима налоге од бригадног комесара у свему што се снабдевања и марширања тиче. За извршење свега тога одговара њен непосредан командант (четовођа коморијски).

Ред марширања коморе стоји до веће или мање вероватности за судар. У опште држати се ваља и начела: Што је вероватност већа за борбу, с тим и војска треба да је од возова слободнија и да су колоне више позади.

Осим тога они возови и они делови појединих возова, који су војсци пре потребнији ближе су војсци а остали позади.

1. За обичне прилике где нема изгледа за судар ред марша био би следећи:

Иза санитета бригадног (позади му је ком.) на челу је штабска комора за целу бригаду, и то у овом реду:

1. Водоноше.

2. Резервни јахаћи коњи.

3. Резервна телећи коњи и остале потребе резервне батер. бригадне

4. Сва пешачка муниција.

5. Остала штабска комора најпре бригадног штаба, а после осталих батаљона и части једно или другог у овом реду у ком части њихове иду. Ова штабска комора слеђује бригади на 200 корака позади.

На 50 корака позади штабске коморе слеђује стројна комора појединих части, овет у ономе реду једна иза друге, у коме иду и њихове части.

Позади стројне коморе иде бриадна стока и месари са нужном стражом, коју ће бригадир одређивати.

За магаџинску комору казано је у почетку. Код ове коморе налазе се занатлије и пекарски вод; исто тако овде је и резервна бриадна стока — ако је од дивизије придата — која би снабдевала бригаду на 4 дана; она маршује иза магаџинске коморе и стоји под командом магаџинске коморе а кој се придају тада за вршење службе месари из месарског вода.

2. За бојне прилике т.ј. ако је изгледа за скори судар, онда би ред марша био исти, само би стројна комора била позади штабне на 1000 до 1500 корака и ако буде нужно бригадир одредиће јој заштитну (види слику).

Предводница, заштитница и набочнице, мотрећи на њихову величину добијају од штабне коморе припадајуће резервне коње, муницијску комору, водоноше и нужно санитарско особље према одредби бригадног лекара.

Механиџе и остали продавци, који би се по одобрењу бригадира придружили војсци, долазе у састав стројне коморе и стоје под командом — као и остале коморије — водника стројне коморе.

Поступак за време становања.

Кад је бриадна распоређена у логор или бивак, онда се штабна комора дели и свака за се стоји иза свога батаљона, батерије, ескадрона и т. д. вако је код ових прописано. —

Стројна комора строји се у скупу иза средине бригаде, незакрчујући пут на 200—300 корака позади штабних комора.

Муницијска бриадна колона стоји позади стројне на одстојању које бригадир одреди (око 2000 корака незакрчујући пут).

Механиџе и продавци распоређују се у линију стројне коморе на местима, које им одреди коморијски водник.

Стока за клање долази још позади на месту, где ће се клати, што ће бригадир одређивати.

Магаџинска је комора позади на $\frac{1}{2}$ до 1 дана марша.

Ако би бриадна била распоређена по обитним местима (кантионима) онда мотрећи, да ли је размештај тесан или простран, треба не само штабну но и стројну комору придавати њиховим местима. Но у сваком случају она се не сме размештати у самим местима, но позади њих.

Бриадни санитар са својом комором свагда је у скупу позади бригаде.

Примедба: за време дужег становања, може бригадир наређивати да се занатлијска чета одвоји од магаџинске коморе и приђе бригади ради бржег извршења нужних оправка.

За време боја.

За време боја распоред је коморе овакав:

Док је бриадна још у скупу догле су и коморе у скупу као при становању; но кад се бриадна развије у бојне редове, онда се према томе и коморе развијају на следећи начин:

1. Санитар је распоређен према устројству свом; место за пребивалиште позади је до на 1000 корака у закљону иза резерве.

2. Штабска комора:

а. Резервни јахаћи коњи и раздвојени су по частима (позади њих) да су ближе лицима којима припадају.

б. Водоноше батаљоне и бриадне налазе се код пребивалишта, четне пак распоређују се иза својих батаљона заједно са муницијском комором, где у закљону ако је могуће; водоноша батеријски на подобан начин иза своје батерије.

в. Муницијска комора разређује се по батаљону и свака батаљонска муницијска колона спаја се са водоношама под командом батаљонског двајесника коморијског и слеђује своје батаљону што је могуће више у закљону од прилике до на 500 корака позади резерве свога батаљона негубећи из ока свој батаљон.

3. *Стројна комора* заједно са осталим штабним комором и продавница, под командом својих вођина, стоји сва у скупу под општом командом бригадног коморничјеског четовође позади бригадне резерве до на 1500 корака а под одређеном заштитом у закљону незакрћујући пут.

4. *Магацин*, комора добијаће редовна упуства од бригадира о свом месту као и времену и правцу кретања.

5. *Муници*, колона која бригади припада, налази се у позадини стројне коморе до на 1000 корака.

У случају *отступања* бригаде, бригадир наређиваће за времену санитету и четовођи бригад, стројне коморе, да се спремају за одступање и показати им и правац отступања. У случају пак, ако заповест зато неби била издата, а одступање је очевидно и трупа се већ повлачи, онда су команд. од поменути части овлашћени да се спреме и отпочну што пре одступање, како би војсци свагда био отворен пут, што је особито важно кад су путеви уски и кад су позади теснаца.

У случају *наступања* у бојном реду и *гопенења*, команд. појединих комора стараће се, чим се њихове части удале и служба неможе се на време и добро да одржава, да бирају друго угодно место, или да следеју у означеној даљини за својим частима.

После боја кад се бригада сведе у логор и комора ће се свети на познати начин.

Начин снабдевања бригаде храном.

бригада кад је на окупу снабдева се храном на два начина и то:

1. *Реквизицијом*

2. *Из магацина.*

1. *Реквизицијом* се издржава бригада кад је удаљена од магацина или кад је на великој просторији размештена или кад је издржавање магацинско посве немогуће због брзих операција. —

2. *Из магацина* издржава ће се бригада при обичном току операција и кад је бригада по положају своје у близини магацина; којима ће се магацинима бригада служити и како ће се исти образложити као и одакле ће се попуњавати, ствар је бригадне команде.

3. *Издржавање бригаде* може бити и мешовито то јест: да се неке трупе издржавају из магацина — које су по положају своје у близини — а неке трупе да се помажу у издржавању са реквизицијом; овај слу-

чај употребиће се искључно онде где су трупе раздвојене, па је издржавање једним истим начином отежано. —

4. *Избор* различа издржавања одређује бригадна команда, а *вршење* поједине самосталне јединице као: баталјони, батерија, радничка чета, пекарски вод, месарски вод и т. подобно.

Набава хране.

1. *Реквизицијом* и

2. *Из магацина.*

Вршење реквизиције као и *набава* из магацина прописана је у прописима поменутих самосталних јединица и само по извршењу мора бригадна команда све знати како је извршење учињено. У самом извршењу бригадна команда утиче само толико, колико је ради лакшег и бржег рада а и у случају спорних питања нужно. —

Што се тиче саставних чинишница у поменутих војених командама то у нечасности важи што је овде прописано.

1. *Издржавање реквизицијом* (што значи узимање од општина или становника). — У томе ће се сваки командир овако управљати:

Пошто је опште наређење за реквизицију бригадир издао, одреди ће у неколико и просторију одакле ће која трупа реквизиовати — а поједини командири управљаће се у опште према закону о реквизицији; но свакад ће командири одређивати шта ће се и колико реквизиовати. —

Пошто је ово све одређено, иду трупини комисари са коморама, по потреби придатим заштитима и уверењем њихових командири у одређено место да реквизирају; при томе ће гледати да на леп начин изврше, напослав од сеоског старешине или појединих грађана — ако старешине нема — и тек пошто су све могуће покушали извршиће насилно. —

Ако се појави потреба да се мора за више дана реквизиовати, тад ће се поред хране и преносна средства реквизиовати, која се могу дуже времена при трупи задржати; реквизиовани човек, и стока долазе на трупину храну трећег дана а за то време хране се сопственом храном; при одступу добијају људи уверење од командири (у уверењу треба да је нач. начено кад је човек реквизиован да ли сам или с подвозом, колико је се дана бавио и т. д.).

Ако старешине места (кметови) или грађани пристају да на леп начин храну изабереју (издаду), тада ће им комисари одредити место

а рек — изаслата комора и заштита очекују на одређеном месту; места ваља да је на сваки начин ван села (на путу повратном.)

Непристане ли се на ови начин, тада ће комисари по својој увиђајности — држећи се прописа о реквизицији — наредити насилно извршење — у својој земљи подиће, и тужбу командирима. —

Ако комисари реквизирају више него на шта су овлашћени биће криви по закону о реквизицији. —

За доказ да су комисари за реквизицију овлашћени, издаће ће месним старешинама уверења, која су им командири дали, пре него што су у реквизицију пошли. —

Пошто су комисари све предмете потпуно примили, захтевају од месних старешина уверења да су реквизицију по наређењима извршили. Ова уверења предају командирима а командири по њима јављају бригадиру у својим извештајима; ако би било каквих негода у извршењу командири одмах јављају бригадиру и захтевају унутства.

При насилном реквизирању узете се само оно што је наређено, при томе не тражити онде где није могуће паћи, не кварити зграде, не рушити имање и куће нити у оваквим приликама злоупотребљавати власт; у таквом случају одговорни ће бити извршници реквизиција. —

У нашој земљи извршиће се по „закону о реквизицији.“ —

2. Из магацина издржава се бригада довозом и то овако:

Сва магацинска комора састављена је у једну команду под заповешћу четника коморијског. Он води комору к магацину изузимање храну по енхтем требовању, товари је према подели трупа и враћа се к бригади. Стrojна комора издаје својим трупам храну на потрошњу, а враћајући се к магацинским коморама попуњује се и враћа на своје место:

3. У прегу реквизиције долази и фуражење што значи набавка хране за коње и то: сена, сламе, и т. подобно; ово може бити двојакот:
а.) Узимањем готове фураже од становника и ово се зове редовно фуражење. —

Редовно фуражење врши се као и сама реквизиција.

Зелено фуражење употреби ће се тамо где се редовно помоћу власти фураж набављати не може. — Командири ће одредити довољан број коморција — или ако оних нема војника — за жетву и товарење хране. —

По могућству снабдеваће их и азатима реквизирањим. Ако је противник близу, тад ће се фуражницима одредити нужна заштита. —

Заповедници фуражника који су уједно и заповедници заштите, поделиће фуражнике у одељења: на косаче и на оне што ће по-

кошено посетити. — Ако је противник близу тад почети од места најближег противнику на ићи у назад; заповедници ће позвати да фуражења (вазварање спонова и товарења) иде што брже и уредније. —

Заповедници фуражења окружиће просторије где се фуражује са стражанима, једно ће одељење држати на окупу, те тим начином осигурати фуражење од противника. —

Ако противник нападне, командири ће гледати да га још у напред задрже, како би они што фуражују скупили, наговорили и одишли фураж.

Код бригаде у главном ће фуражење вршити коњаници као најпотребљивија за ту цел; сем случаја ако је неби при руци било, и тада ће фуражење вршити трупе свака за се, по овим унутима. —

Овлашћење за фуражење као и поделу окода за фуражење на поједине трупе, определиће бригадир; о извршењу слаће трупе своја извешта бригади као што ће и о појединим спорним питањима тражити ушта од бригаде. —

Фуражење ће се само у толикој мери вршити колико је нужно за нахрану стоке и изаштно фуражење сматраће се противзаконно и одговорност пада на оне који наређују.

За све пак наведено служи „закон о реквизицији.“

Раздавање хране.

Време раздавања хране одредиће бригадир а само раздавање биће под надзором бригадног комисара и његових помоћника, и вршиће се по батаљонима и другим частима као што је прописано.

За изузимање хране за десетину, бригадни штаб одређиваће по једног писара из штаба а остале десетине по једно или више лица из својих десетина.

Писар који прима храну за прву десетину командоваће и осталима из других десетина наслатих за храну.

Десетине на које се храна издаје следеће су:

1. Десетина.

1 Бригад. командант	1 Бригадни комисар
1 Шеф	1 Свештеник
1 Ађутант	

За прен. 5 лица

Чек. 5

1 Аудитор
1 Лекар
1 Комисар леба
1 Комисар зарива и суражи
1 Комисар са месо
1 Казначеј

11 лица.

III. Десетина.

2 Жардара
7 Сена

9 људи

II. Десетина.

1 Четовођа комори.
2 Водника коморијска
1 Водник матац. коморе.
1 Пушкар
5 Писара

10 људи

IV. Десетина.

10 Коњаника

V. Десетина.

10 коморија (штабна 6 и стројна 4).

Комора са храном за бригадни штаб, док ће у време раздавања у близини штаба или где је бригадни комисар нареди.

Што се тиче раздавања меса оно бива за сваки батаљон и друге чести како је прописано.

Батаљонски касани кољу укупно под надзором бригадног комисара за месо, који ће као и бригадни дежурни надзирати деобу меса на следеће делове:

1. За бригадни штаб
2. За сваки батаљон
3. За батерију
4. За санитет
5. И за остала одељења ако би била бригади придата.

Људи и стока: матац, коморе и муниц. колоне, као и занатлијских водова и остале одељења што су код магацинске коморе; раније се за себе по одељењима као што су устројена.

Клање стоке и изузимање меса бива из резервне бригадне стоке којој је она придата.

Коже од закљашне стоке наредиће бригадни комисар меса, да се покупе и предаду оближњим магацинима или стаји. занатл. радницима, ради брзе израде за употребу.

Кратки упут за бригадира.

Самостални бригадир у административном смислу има следећа права:

1. Он има право да за време мобилизације дорегрутује сам својом влашћу онолико људи, коња, и кола колико му до прописне оскудева.

2. Да одређује реквизицију према прописаном закону у просторији заузетој бригадом како у својој тако и непријатељској — освојеној — земљи.

3. Да одређује порције: увећану или обичну.

4. Да по потреби може и сам наређивати уз порцију и друге предмете хране и пића правилном непрописаном, а тако исто замењивати једне предмете с' другим.

5. Он има право одобравања новчаних издатака, а тако исто у нужди и задуживање.

6. Да у просторији заузетој бригадом одређује тарифе како за реквизицију тако и куповину.

7. Да одређује фиру било у коморама било у магацинима ако би ова испала већа од прописане. Осим тога може је одређивати за предмете за које фирма није прописана.

8. Да регулише издавања војних потреба (храна, новац, одећа, и т. д.) ако би она по нужди била извршена без прописаних формалности или непрописаним начином. —

9. Да регулише тарифу новчану на заузете просторије према тарифи своје земље.

10. За све издатке и примања која бригадир није лично наредио не су извршена, на предлог надлежних лица, бригадир неодговара по поменутом лица.

11. Рачунополагање о снабдевању војске храном, новцем и т. д. бива или кад бригадир престане бити самосталан (на не пре м-ца дана) или ако је на дуго време самосталан онда по свршетку војне.

12. Окружни заузећи бригадом у полицијском и у опште административном смислу стоје савршено под назовима бригадира.

13. У земљи непријатељској бригадом заузетој, бригадир има право: да поставља сигурне месне власти полицијске, да објављује становништву те власти а све у цели да се мир и ред одржи, да се потребе за бригаду из народа куне брзо, праведно и равномерно.

14. Исто тако он може у реченим областима заузећим бригадом, наређивати у крајњој нужди осим реквизиције и развог рода контрибуције (намет).

15. Он утврђује бригадним комисијом spremљене набавке (било куповином, лиценцијом и т. д.) хране и превозних средстава.

16. Под његовом командом стоје сви магацини војних потреба у кругу његове бригаде.

17. Он решава да се могу најмити приватне зграде за болнице, магацине и т. д.

18. Бригадир има право да реши да у крајњој нужди бригадни комисијар може spremљене потребе војске уништити.

19. Бригадир даје часним командирима уверења, да загубљене војне ствари издају на терет баше, или на терет појединих лица.

20. За све потребе око снабдевања војске кад његова средства нису довољна, бригадир се обраћа свом дивизијару а по потреби и најближим земаљским властима.

Прим. Ако је бригада у саставу дивизије онда и бригадиру отида власт изложена у тачкама: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 15, 16, и 17. Он се онда у смислу администр. и обраћа дивизијару, који и има право решавања.

Дужности бригадног комисијара.

1. Он управља свима предметима што се односе на издржавање војске. Он размисљава и проналази начине за правилно и брзо подмирење бригаде свима нужним потребима (хране, одећа, логорских болничких и т. д. потреба.) У томе је он саветодавац и референт бригадиру под којим и стоји.

2. Њега поставља војни министар и бира га у споразумењу са бригадним командантом из лица грађанског реда зато способних.

3. Све писмене предлоге упућује бригадиру преко шефа штаба а лично пак предлоге чини свагда са знањем шефа штаба.

4. Његови органи преко којих он извршује своје распореде око снабдевања како бригаде тако и болнице и бригади придатих одељења они су:

а.) бригадни комисијар за леб, комисијар за вариво и фураж, комисијар за месо са нужним нижим персоналом и осим тога комисијари при трупама. —

б.) управители осталих месних завода.

5. Он води непрекидни надзор да његови органи врше своју службу брзо и тачно.

6. Он мора увек тачно знати стање и количину хране и потреби за бригаду, те да о томе бригадира извештава, како би се на време, било набавке било прететакке вишој управи могло чинити.

7. Он разрешује бригадиром наређену реквизицију тако, да буде праведна, равномерно на становништво подељена, — да се неби изливно реквизирило као и да се неби оно тражило што нема.

Осим тога он се стара да у случају набавке хране од становништва довољна хране буде у одређеној количини, каквоћи у одређеном времену и на одређеном месту.

8. Бригадни ће се комисијар старати да су и друге станице које су у запови бригаде свагда снабдеване довољним потребима.

9. Бригадни ће се комисијар старати да попуна стројне коморе бива само онда из магацина ако других извора неби било.

10. Бригадни ће се комисијар старати да се снабдевање врши по прописаним правилима а по потреби и да нова правила предлаже.

11. Бригадни комисијар рукује позовима у смислу савременог попуњавања једне коморе из друге или из магацина, или за пренос потреба из једног магацина у други или на послетку за пренос рањених и болних, по ово последње по одобрењу бригадира. За ту цел под њим стоје оба коморнијске четовође, кад је бригада самостална, иначе само четовођа стројне и штабске коморе. (По не и дисциплинарно јер у том погледу они стоје под бригадиром.)

12. По прелазу границе, он ће са бригадним казначејем сачунати тецај новца месног са новцем своје земље, и по одобрењу бригадиром обнародовати.

13. Ако је бригада по квартирима размештена на се храни од становништва, онда ће он саставити и бригадиру на потврђење дати таблицу, у коме треба да је изложено, колико и каквих предмета дужни су становници дневно да издају војницима, за колику награду и како, и кад ће им се она исплатити.

14. Над свима њому непосредно подчињеним органима он има дисциплинску власт пуковара. Исто тако он има и право и дужност да сва та лица претставља бригадиру за награду и оданковање.

15. У случајевима где су преступи у кривници учињени који прелазе његову власт и надлежност, он ће подносити тужбу са објаснавајућим документима бригадиру.

16. У случају да је он одвојен од бригадира, он може за преке потребе које не трпе одлагања на своју одговорност учинити распоред тичући се издржавања војске на бригадиру јавити.

17. Кад бригадни комисијар приметити за време становања, кретања и боја војске за какве неред, неправилна требашња, власталања ста-

повника или чиновника, овлашћен је да у име бригадира сам пресеца те злоупотребе, јављајући бригадиру о предузетим мерама.

18. Његове налоге по његовој струци сви у војсци врше као налоге бригадира.

Дужности комисара за леб.

1. Он је непосредно подчињен орган бригадног комисара, по за цео рад његов лично је одговоран.
2. Он управља свим предметима што се односе на издржавање војске с лебом (брашно; кукуруз; пшеница, ражано и т. д.)
3. Он се стара за правилно и брзо подмирење бригаде лебом; па зато је нужно да свакада предлаже комисару бригаде о најважнијим начинима набаве.
4. Он води непрекидни надзор над подчињеним му персоналом.
5. Он мора увек тачно знати стање и количину потреба за леб, те да о томе бригадног комисара у свако доба известити може.
6. Кад бригадир реквизицију наредити намерава, мора он пре тога да извести бригад. комисара о начину и средствима набавке леба, како би овај својим предлогом бригадиру дао тачног прегледа о могућности набавке.
7. При извршењу реквизиције иде и он и гледа да се реквизиција леба изврши начином што је могуће бржим и лакшим; а особито да се довољна количина и добар квалитет постигне.
8. Код друмова који се у застави бригаде налазе гледаће да се леб у довољној количини и доброти може добавити, помажући при томе саветом и средствима персоналу друмском.
9. Он ће се старати да прибавља што више нових извора за набавку леба, а у томе служиће се кулећи дата о богатству околна које у заставу бригаде дођу; и добављајући извешћа о начину хрпанења становника; те тако да тим начином што више припоможе бригадном комисару у издржавању бригаде.
10. Комисар леба стараће се да се леб по прописним правилима издаје, то ће рећи: у прописној мери и квалитету, а ако је нужно да предлаже замену хлебне хране.
11. Комисар леба стараће се да је леб изузет из магацина подједнако подељен и да га свака команда потпуно и у време добије, ово ће дознати контролишући коморе које се из магацина или реквизиције враћају.

12. По прелазу границе, он је дужан одма набавити предност лебних предмета, које ће поднети бригад. комисару ради срачувавања тарифе.

13. Ако је бригада размештена по квартирима, па се од становника храни, тада ће се он старати да војници добијају леб у прописаној количини и каквоћи, за уверење тога контролисаће издатак, а оцену вредности поднеће бригад. комисару ради састављања оних тарифе.

14. Он је дужан да свакад буде при руди бриг. комисару, како би овај са поузданошћу могао рачунати на помоћ и паричито за време брзог наступања, боја или напослетку наглог одступања.

15. За све налоге своје дужан је времено да извести бригад. комисара, у смислу извршења лично је одговоран, а свакад мора о томе тачног рачуна давати бриг. комисару.

Дужности комисара за вариво и фураж.

1. Он је непосредно потчињени орган бригадног комисара, по за цео рад његов лично је одговоран.
2. Он управља свима предметима што се односе на издржавање војске варивом и фуражи (као: пиринча, пасуља, сочива, грашка и т. д. фуражи: овас, јечам, сено, слама, мекње, трава, со, и т. д.)
3. Он се стара за правилно и брзо подмирење бригаде са варивом и фуражи и зато је дужан да свакад предлаже комисару бригаде о намерним начинима набаве.
4. Он води непрекидни надзор на почињеним му персоналом.
5. Он мора увек тачно знати стање и количину потреба у вариву и фуражи како би о томе бриг. комисара у свако доба известити могло.
6. Кад бригадир реквизицију наредити намерава, мора он пре тога известити бригадног комисара о начину и средствима набавке, како би овај својим предлогом дао бригадиру тачног прегледа о могућности набавке.
7. При извршењу реквизиције иде и он и гледа да се реквизиција изврши начином што могуће бржим и лакшим, а особито да се довољна количина и добар квалитет постигне.
8. Код друмских станица које се у застави бригаде налазе, гледаће, да се вариво и фураж у довољној количини и доброти добавити може, помажући при томе саветом и средствима персоналу друмске станице. —
9. Он ће се старати да прибавља што више нових извора за набавку варива и фуражи, при томе служиће се покупљеним датама и прибављеним извешћама о храни становника; да би на тај начин што више помогао бригад. комисару у издржавању бригаде.

10. Он ће се старати да се вариво и фураж по прописаним правилима издаје то јест: у количини и квалитету и ако је нужно да предложи замену правилним прописаних предмета.

11. Комисар варива и фуражи стараће се да је вариво и фураж, кад је из магацина изузето подједнако подељено, и да свака команда потпуно и у време добије, ово ће дознати контролнићуни коморе кад се из магацина враћају.

12. По прелазу границе дужност му је набавити цене разних варива и фуражи, како би бриг. комисару при састављању тарифе помоћи могао.

13. Ако је бригада размештена по квартирима, из се од становника хране, тада ће се он старати да војници добијају вариво и за коње и стоку фураж у прописаној количини и квалитету, да би се уверио контролисаће издавање и о свему поднеће извешће бригадном комисару; нарочито пак стараће се да дозна праву вредност предмета, како би у извешћу свом поднемао бриг. комисару при сачињавању оних тарифа.

14. Он је дужан да свакад буде при руци бригадном комисару, како би овај са поузданошћу могао рачунати на помоћ, а нарочито за време брзог наступања, боја и повратку напред одступања.

15. За све налоге дужан је времено да извести бригадног комисара; што се тиче извршења лично је одговоран.

Дужности комисара за месо.

1. Он је такође један подчињени орган бригадног комисара, по свој рад лично је одговоран.

2. Он се стара да је стока што ближе војсци, како би не време месо издати могао.

3. На одређеном му месту за клање стара се да се онолико стоке закоље, колико је по потребама довољно за целу бригаду.

4. Он води белешке од заклање стоке.

5. Он води непрекидни надзор над подчињеним му персоналом.

6. Он мора тачно знати количину потребе у месо, како би се још за времена постарао о понуци, а о свему томе мора бриг. комисару тачан преглед поднети.

7. Ако би се стока за клање хтела реквизицијом да набави или понути, мора он пре тога извести бриг. комисара о начину и срећљивим набавке, како би бригадни комисар својим предлогом дао бригадиру тачан преглед о могућности набавке.

8. При извршењу реквизиције стоке за клање, иде и он са једним маршевим лекаром и том приликом гледа да се реквизиција стоке изврши начином што могуће бржим и лакшим а особито да се довољно стоке добави, која мора потпуно хигијенским условима одговарати.

9. Код друмских станица које се у заглави бригаде налазе, мора се старати да ступи у саобраћај персонала станица, како ће на тај начин свакад тачног прегледа имати о довољној количини и квалитету стоке за клање; па у случају недостатка да може при руци бити станица саветом и извршењем за времену набавку; о свему ће пак одма извешћавати бриг. комисара.

10. Он ће се старати да прибавља статистичка дата, о богатству предела у стоци, у томе ће му јако од помоћи бити тачно познавање предела и начини живљења обитаоца.

11. Он ће се старати да се месо у прописаној количини и доброту издаје, ако је нужно предлага ће бриг. комисару замену меса са другим предметима.

12. При дељењу меса мора присутан бити и тачно настојавати да се месо по пропису тако подели, да бар све трупе у бригади подједнако добро месо добијају; даље назиће, да се остаци као: леј, и остали ситни делови ликвидирају продају а добивени новац отуда, предаће бригад. комисару на даљи поступак; које ће или продати или најближем магацину предати или повратку сталним радницима на израду дати.

13. При прелазу границе дужност му је набавити извешћа о богатству предела у стоци, о вредности и различној цени стоке, и све ово извешћем својим саопштити бригад. комисару како би се на тај начин оштра тарифа определила.

14. Ако је бригада размештена по квартирима, па се од становника хране, стараће се да војници добијају месо у прописаној количини и квалитету, да би се уверио контролисаће издавање чешћим прегледом. Нарочито пак стараће се да дозна праву вредност меса на нијаци; о свему овом поднеће извешће бригадном комисару.

15. Он мора да је увек при руци бриг. комисару, како би овај са поузданошћу могао рачунати на помоћ а нарочито за време брзог наступања, боја или на повратку напред одступања.

16. За све налоге своје дужан је времено да извести бригадног комисара. Што се тиче извршења лично је одговоран.

Дужности казначеја.

1. Он управља свима предметима што се односе на издржавање бригаде с новцем.
2. Он се стара за тачно и потпуно примање, чување и издавање новца, за шта је морално и материјално одговоран.
3. Он води тачан рачун о примању и издавању и мора увек знати стање и количину новца у каси, како би према потреби понути или издавати могао.
4. Он узима новац од дивизијског казначеја по наређењу бригадиревом.
5. Он не сме ништа издати без нарочитог писменог наређења бригади команданта.
6. По предају преко границе срчунаће он са бригадним комисаром течај новца месног са новцем своје земље и по одобрењу бригадиревом обнародоваће. Штете монетне или хасну на монети овим прорачунањем добивену показиваће у рачунима документално.
7. Казначеј склањаће рачуне сваког месеца од целог примања и издавања партијално и подносити дивизији. О стању касе подносиће извод кад се год захтело буде, а обвезно сваки 15 дана дивизији. Осим тога он је дужан уверавати се о тачно срачуњеним суммама примања и издавања, јер погрешке срачуњања њему ће на терет падати.
8. Од књига које треба да води и како, прописано је у овде приложеном упућу.
9. У осталом он је непосредно подчињен бригадном команданту и једино од њега прима заповести и наређења.

Дужности комисара болнице.

1. Он је у смислу издржавања болнице непосредно подчињен бригадном комисару а у дисциплинарном погледу бригадиру и шефу болнице.
2. Он је одговоран лично за уредно и тачно снабдевање болнице са потребама за издржавање њено о чему мора у свако време бригадног комисара извешћавати.
3. Он прима и издаје храну и остале потребе за болницу.
4. Он се стара о чистоћи и неги болесника о чему је дужан свакада савета лекарског тражити.
5. Под његовом непосредном заповешћу стоје сви болничари и слуге; у дисциплинарном смислу може он власт четника упражњавати.

6. Он се стара да комора болнице свагда у време донесе потребе и то у прописној количини и доброј квалитету.
  7. Он води сво књиговодство болнице и подноси о томе кад год бригадир захте извешће, месечне рачуне спроводиће бригад комисару на даљи поступак.
  8. Он настојава да се болесници према лекарским наставима владају и за све неуредности дужан је бригадном комисару и шефу болнице још за времена јавити — ако није у стању сам одклонити.
  9. Он прима болеснике и рањенике и упућује их лекару на преглед и тек пошто их је овај прегледао и нашао, да се могу у болницу примити, јавља писару који их у дневник заводи а по одсуту исписује.
  10. Он се стара да болница има добрих куvara или куварца, праља и т. д. о чему ће увек бригадног комисара извешћавати, како би му онај својим наређењима помогао.
  11. Какве ће књиге и како водити прописано је у овди додатој настави. —
- Примедба: Дужности комисара болнице важе само у том случају кад је бригади придата каква полска болница, иначе и не постоји комисар.

Дужности коморчијског четника магацинске коморе.

Он је непосредни командант магацинске коморе целе бригаде; он се стара да се служба за време становања, марша, боја, примања, издавања и попуње хране у реду и правилно врши, као што је овди прописано за разне случајеве.

Њему су непосредно за ред и поредак одговорни дежурни коморчијски и они једино од њега заповести примају.

Он води списак од целе магацинске коморе и то: људи, коња, волова и кола. —

Пошто је магацинска комора обично одвојена од бригаде за $\frac{1}{2}$ на и целог дана марша, то четовоља предузима и администрацију над магацинском комором и то само за то време док је раздвојен од бригаде, за вршење административних послова може од бригадира захтевати 1 писара и тада ће писар засебно водити дневник и прозивник целе магацинске коморе, даље списак примања и издавања хране за магацинску комору и ранорте састављати.

По кад се магацинска комора састави са бригадом, тада предаје извод целог обрта у деловодству бригадном писару, који деловодством бригаде руковао буде.

Четовођа има власт дисциплинарног кажњена која је за баталјоног командира прописана.

За тачно вршење службе у свима случајевима у којима бригада доћи може, одговоран је четовођа лично.

За испуњавање и вршење свију наређења постоје по самом устројству појединих самосталних јединица — старешине коморнијске и ове су старешине одговорне четовођи.

Дужности коморнијског четовође штабне и стројне коморе.

Саставом штабне и стројне коморе целе бригаде образује се једна команда под нарочитим заповедничким коморнијског четовође штабне и стројне коморе. Он рукује овим коморама у свему, што се односи на ред тачно одривљање службе и поступка на маршу, становању и за време боја. Под њим стоје војници штабне и стројне коморе којима он даје упутства. —

Четне и баталјонске муницијске коморније образују комору муницијску, којом рукује војник, који такође стоји под командом коморнијског четовође.

Дужности писара војених.

Писара је војених дужност, да воде сву преписку чисто војену и да, буду свакад при руци ађутанту бригаде.

Деобу рада и упут добијају од ађутанта бригаде и њему су одговорни за цео рад; они воде књиге и спискове, које су у упуту деловодства бригадног прописане.

Дужности осталих писара.

Они се рекрутују из реда чиновника и врше цео економно административни рад при бригади. Један од њих вршиће дужности команданта штабне коморе и у том случају ослобођен је од осталих послова.

Како ће се деловодство, књиговодство као и рачуноводство вршити прописано је у овди приложеном упуту.

Дужности ађутанта.

Ађутантове стручне дужности прописане су у Устројству команди и штабова стајаће и народне војске и у правилима унутарње службе.

У осталом он врши од администрације чисто војени део, који је исто тако у упуту у неколико садржан.

Деловодство и обрт војене административне и економне радње у бригади.

Распоред рада одређује бригадни командир у договору са шефом штаба и бригадним комисаром.

Не при подели рада на особље ваља свакада да је гледишта, да економни и рачунски део падне у део оних, који су за тај посао стручнији и вичнији, а војено-административни, чисто војеним особама.

Шта ће се од књига, спискова, извода и т. д. као и како ће се рачун водити и вршити показује се у овди изведеном упутству.

Упут о радњи деловодства и рачунарства у бригади.

При бригади водиле се:

1. Главни списак у ком су поименце пописати сви војници из целе бригаде и то по командама за које су рекрутовани, у истом списку записати су и сви возови који трупама припадају; овај списак служи као основа за све делове који бригади стално припадају.

2. Прозивни списак. Из главног списка целе бригаде извешће се у овај списак, поименце сва лица која штабу припадају; и њега ће водити 1 од писара војених. Овај прозивни списак имаће оводико рубрика колико је дана у оном месецу за који је прозивник састављен.

У њему ће се бележити сваки дан све личности штаба, и онима који су у команди не ће се ништа бележити; онима који болесни бележити се поред имена у овој рубрики дана знак б.

Онима који су код куће остали знак к.

•	•	•	умрли	•	У.
•	•	•	погинули	•	И.
•	•	•	нестали	•	В.

Ониза који су на отсуству	знак о.
" " " у бегству	" Б.
" " " одкомандовани	" од."
" " " прикомандовани	" прик."

У истом списку додава ће се лица која се привремено баве као: заробљена, реквирирана и т. д. и по отпуну или предаји изостављаће се из списка; овај ће се списак у свему водити као што је у образцу под а) означено.

3. У бригадном штабу водиће се списак стоке и то како штаба тако и коморе, у њему ће се beleжити укупно стока по рацијама као што је у образцу под б., јасно изложено за коње штаба, а под в.) за стоку у комори.

4. На прозивног списка људи и списка стоке (б. в.) састављаће се дневник, из кога се види расход и приштаја као и укупно стање на храни налазећи се људи и стоке; дневник ће се водити по образцу под г.) и то само од персонала штаба.

5. По дневнику штабном и рапортима осталих команди у бригади само бројно састављаће дневни рапорт као што је образац под д.)

6. Кад се од више команде захте рапорт о почасности целе бригаде на пример после 15, 20 или 30 дана тада ће бригадни штаб саставити један целокупни рапорт о почасности у ком ће трупе свака за се као 1. преглед представљати; напоследку извешће се у рекапитулацији бројно све трупе; овај ће се рапорт састављати из дневника бригадног штаба и из рапората свих делова војених који бригади припадају, а и састав нетог показује образац под е.) и к. е.)

7. За рад добављања нужних потреба за бригадни штаб, правиће се требовања у којима ће бити побројане све потребе као што образац под ж.) показује.

8. Из овог требовања за штаб и требовања појединих трупа састављаће се једно целокупно требовање у коме ће се извести: колико и чега за штаб бригаде а колико и чега за поједине делове треба. За састав овог требовања служи образац под з.). У овоме случају почасна требовања служе бригад. штабу као документи и по њима ће се предмети на поједине трупе делити.

9. Издата требовања замењиваће се по угледним приликама са признаницама по образцу под и.).

10. О примању хране по требовањима као и издатку водиће се у канцеларији бригаде књига у којој ће се показати кад је, чега, колико и од кога примљено, а кад је чега, колико и коме издато.

Вођење ове књиге вршиће се по образцу под ј.)

11. На исти начин водиће се књига о примању и издавању хране за стоку по образцу под к.)

12. Из књига о храни људи и стоке састављаће се изводи — кад се потражи по образцима под л. м.)

13. О примању и давању новца целе бригаде водиће се дневник баци исто овако као што се код државних каса води, а за упут служи образац под н.)

14. Исто ће се тако у бригадном штабу водити и партијалник. Вођење партијалника вршиће се као што се и у државним касама води за упут служи образац под о.) Како дневник тако и партијалник морају оверити надлежни дивизијари.

15. Из дневника баци као и из партијалника састављаће се изводи о примању и издавању новца по образцу под и.).

16. Лица бригадног штаба што примају плату, примаће по платном списку у коме су по измене потписале старешине, у њему ће се примаоц лично записати, овај ће се списак састављати по образцу под р.)

17. Из свију извешћа о утрошку муниције како пешачке тако и артиљеријске — које поједине трупе после каквог боја бригадној команди пошљу — саставиће се једно опште извешће и послаће се надлежној дивизијској команди.

Ово се извешће прави по образцу под с.)

18. По извешћама ће даље — бригадна команда састављати једно требовање за пешачку а 1 за артиљер. муницију и по издатку муниције од муницијских колона раздавање се појединим трупама узимајући па нету признанице.

Ова требовања правиће се под т. и к. т. а признанице по образцу под у.) —

19. У бригади водиће се инвентар свију ствари што штабу припадају као и оних ствари што бригадни штаб другом каквом приликом прими: заробљено, реквирирано или његод нађено, а исто тако што се изда коме с леве стране завешће се прво ствари што их бригада стално у инвентару води, испод ових што на потпуно добије а испод ових што се на којим другим начином добије, с друге стране водиће се издавање. Овакав инвентар водиће се по образцу под ф.)

20. Од издатих ствари направити се списак — ове се ствари ваде из инвентара са стране издавања — и по овоме списку вршиће се предаја примаоц ће се по свршетку предаје потписати у списку да је исправно

примно а предавао ће се потписати да је предао. Овако потписати списак остаје код бригаде као документ за оправдање издата. (Види образ. х.)

21. У бригадном штабу водиће се књига од издатих реквизиционих уверења по образцу под и.)

22. Реквизициона уверења праве се или за целу бригаду, или за бригадни штаб и то по образцу под ч.)

23. По извршењу реквизиције добија онај који реквизира уверење општинско или приватних људи да је реквизицију по наређењу тачно извршио; за ово служи образац под ш.)

24. Ако је бригада са коворана подељеним, онда ће се у свакој комори водити прозивници по почасности и, прим. за штабску водиће командант штабске за стројну командант стројне коморе а за магацинску командант магацинске коморе. Прозивници састављаће се овако:

Састави ће се из свију прозивних спискова коворнички (и, пр. чета батаља, штаба, батер, бриг, штаба и т. д.) један општи прозивник и то за комору, из штабске коморе за прозивник штаб, коморе, комори, из стројне за прозивник стројне коморе и т. д. они ће се прозивници правити и водити као и остали други прозивници види образац под а. II по свим прозивницима давати бројно стање како људи тако и стоке бригад, штабу за састав бригадног дневника; што се самог штаба тиче он ће се само додавати; за сасвиј рапорта бригадног, служи као дата, рапорт осталих части и комора у бригади стекли се.

25. Реквизициони људи, били они са или без подвоза добијају при отплету са реквизиције, уверење, у коме је назначено кад су реквизициони дали са или без подвоза и колико су се дана бавили; ова уверења праве се по образцу под б.

26. Бригадни ће казначеј по изводима каса батаљонских, састављати један општи извод, у коме ће доћи с једне стране све пријаве а с друге издавање, јер ће се на тај начин лакше преглед добити о целом новцу који је од команди примљен и од ових за шта је утрошен како ће се лакше контрола одржавати. — Овај ће се извод правити по образцу под в.

27. Ако би се код батаљонских каса какве неисправности десиле — које би се из извода видети могле — тада ће бригадни казначеј јављати дотичним лицима, како би се погрешке још док су скорашње — незаборављене — исправиле и како би се оправдале. — Ово ће казначеј бригадни вршити ако довољно времена за то на расположењу има, иначе ставља примедбе, које ће се при прегледу рачуна видети и исправити наредити.

28. Бригадни ће комесар распоредити рад и књиговодство на особље тако, како ће рад подједнако свима лицима на терет насти по стручности њиховој, и како ће се рад лакше и брже вршити.

29. Комесар за леб води ће још стручно једну књигу у којој ће бити означено шта је примљено од материјала за леб, колико је леба начињено и коме је колико издато, ову ће књигу допуњавати из белажака лекарског вода; књигу ову водиће по образцу под ц.

30. Исто ће тако комесар за месо и вариво водити књигу, за месо служећи се датама месарског вода. Књигу ову водиће по образцу под л.

31. Комесар за сураж водиће књигу о суражи било то да је она из магацина или реквизицијом добављена. — Књигу ову водиће по образцу под II.

Сви комесари како за леб, месо и вариво тако и за сураж биће помажући органи бригадног комесара о добављању извешта и могућем снабдевању бригаде, они ће олакшавати надзор бригадном комесару за вршење послова и стајаће у свези са свима полицијским и административним установама што су у заплани њихове бригаде.

Призивнице, уверења, сведочанства, дневне прибелешке и друге рачне књиге и спискове правитиће особље бригаде — према приликама по путу бриг. комесара по по претходном одобрењу бригадира, или по наредбама које буду издате по потребама познатим у току радње и спрема.

По наредбама које се буду издавале, рачуне потребне саставља ће надлежни завичници сваки своје, помажући једни другима — који буде у већем послу; обавезно месечно подносиће се рачуни бригади и то 6-тог дана по свршетку месеца.

Упуте који се тичу рачуноводства или других послова тражиће дотични од бригадног комесара а ако би он посумњао о истинитости потражиће објасњења од дивизијског — интенданта.

Прим. Што се тиче администрације бригаде II. класе, то се ова администрација и на њу односи у толико, у колико има одговарајућих части и у одговарајући број људи, коња, кола и осталог особља.

Ф. № 3226.

30. Априла 1876. год.

у Београду.

Министар војни
књиговодња

Тих. Николић, с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА КОЊИЧКОГ ПУКА.

Коњичка пука припада саставу дивизије.

Састав штаба.

1 Пуковар	има	2	коња	и	1	сенца
1 Ађутант		2			1	
2 Дивизијона команданта		4			2	
1 Лекар		1			1	
1 Марвени лекар		1			1	
1 Помоћник марвеног лекара		1			1	
1 Комисар (интендант)		1			1	
1 Казначеј		1			1	
2 Исцара		2			1	
1 Командир штабне коморе целог пука		1			1	
1 Командир коморе пуковног штаба		1			1	
1 Командир стројне коморе пуковног штаба		1			1	
1 Комисар за леб месо и вариво		1			1	
1 Комисар за фураж		1			1	
1 Командир магацинске пуковне коморе		1			1	
1 Трубач		1			1	
19		22			17	сенца

Комора за пуковски штаб устројена је овако:

1. Штабска комора:

1 кола за канц. пуковара и ађут.	2	коња	и	1	коморија
1 кола за дивизијске командире лекара и помоћника	2			1	
1 кола за комесара и остала лица	2			1	
1 водоноша	2			1	
4 кола		8			4 коморије

Међу њима 1 десетар на коњу.

Овај састав вреди за источне пукове

За западне пукове вреди овај састав:

2 Десетара (са товарним коњима)	2	коња
16 Коморија (са товарним коњима)	16	„

18 лица међу њима 1 десетар . . . . . 18 коња

У оба случаја под командом нарочитог командира штабне коморе.

2. Стројна комора:

За западне пукове: За рану људи и коња штаба и штабске коморе за 2 дана, 5 коња са 5 коморија, међу њима је један десетар.

За источне пукове: 1 кола.

У оба случаја командир је стројне коморе нарочито лице.

3. Магацинска комора:

Она носи рану за људе и коње за 2 дана и износи:

а) За западне пукове: 5 коња са 2 коморија са десетаром међу њима.

б) За источне пукове: 2 кола са десетаром.

У оба случаја под нарочитим командиром магацинске коморе.

Разброј коморе.

Комора за штаб коњичког пука, рекрутује се по могућству из дивизијског места а у недостатку и из осталих бригадинх места, и свих вароши дивизијског округа.

Разброј, уређење, подела, и товарење коморе бива по наредби дивизијара у дивизијском месту, под надзором командира трена целог пука, и командира штабске, стројне и магацинске коморе, као и пуковских комисара.

Поступањ на маршу.

Бад се поједини ескадрони саставе у једну колону под командом пуковара, онда се и њихове коморе спајају и ступају под команду команданта трена целог коњичког пука.

То састављање бива овако:

Све штабске коморе ескадрона, и пуковска штабна комора образују једну штабску комору целог пука. На челу маршира пуковска, а за

ном по реду остале штабне коморе ескадрона у колони. Целом овом комором рукује командир коморе пуковног штаба.

Све стројне коморе, на подобан начин под командом командира стројне коморе пуковног штаба образују једну колону стројну целог пука.

То исто вреди и за магацинску комору.

Ако је пук на маршу одвојен па за себе маршира, онда за обичне прилике и кад нема опасности од противника, штабска комора маршира позади колоне овим редом:

Позади зачеља пука 100 корака одстојања слеђује штабска комора целог пука и то на челу комора пуковног штаба па онда остале по реду.

На 400—500 корака позади, а под заклоном заштитнице, слеђује стројна комора а позади ње стока за клање.

Наполетку још позади на $\frac{1}{2}$ или читав дан марша слеђује магацинска комора.

Ако су прилике обилне и вероватност је за судар онда с пуком иде штабска и стројна комора заједно. Магацинска пак комора налази се на означеној даљини, но стара се да је осигурана од непријатељског напада.

По себи се разуме, ако је пук одасамн само на 1 или 2 дана, онда му се неће ни придавати његова магацинска комора, но само штабска и стројна. Ако је пак пуку потребна велика брзина кретања, онда се он креће независно од своје коморе, штабске и стројне, које му за себе по могућству слеђују, и то: ако ће се пук задржати у одкоманди 2 дана, онда само штабска комора, а ако дуже онда и стројна.

Но као главно упутство ваља имати на уму: коњички пук кад се одашње са засебним задатком, он иде само са штабском комором. А ако у местима куда се шаље, нема потреба, онда му се шаље комора по потреби, а до тог времена подржава се резервном ратом.

Но ако пук маршира са дивизијом или каквом бригадом у једној колони, онда се распоред пуковске коморе, савршено управља према распореду команданта колоне.

За време становања.

За време становања пука, штабска комора строји се позади својих одговарајућих части, а према пропису логорске службе иза линије батара.

Стројна комора у скупу позади средине пука на 200—300 корака иза штабских комора.

Иза стројне коморе располаже се стока за клање и кланица.

Магацинска је комора позади на $\frac{1}{2}$ —1 дана марша.

Механиције и продавци распоређују се на линију између стројне и штабске коморе или на одређеном месту.

Но ако су војници коњице размештени по кућама и колима по шталаца, онда је стројна комора распоређена позади и близу места заузетог коњицом на заклопитом месту, но никако у самом месту.

Но ако је пук у логору у свези са бригадом или дивизијом онда и распоред коморе зависи од распореда самог пука у логору.

За време боја.

За време боја пуковар наређује, да се водопоне и резервни коњи, распореди близу позадине пука, да би му свагда на руци били.

Стројна комора и остатак штабске коморе налази се позади пука на 1000 и више корака, у опште у сигурном месту да пуку не смеће. Ту је прикупљена штабска и стројна комора свих ескадрона и сва стоји под командом команданта трена целог пука.

Магацинска комора целог пука позади на 1 дан марша.

У случају одступања, коморе се старају да не закрчављују пут коњици, но да на време измичу и чисте пут. Њима се на време и шаље заповест за одступање. Но ако им не дође а одступање је извесно, онда сами командари коморе издају нужна наређења.

Исто тако и за време наступања, команданти комора старају се, да одрже нужну даљину свог пука како би снабдевање било на време, а међутим пук се неби стенивао у радњи. Ово вреди, особито, ако се пук на други начин снабдевати не може.

Набава хране за пук.

Храна се за коњички пук набавља на два начина:

1. Реквизицијом.
2. Из магацина.

1. Реквизицијом. Како је коњички пук саставна чиниелница дивизије — по устројству — то и сва наређења за издржавање долазе од дивизијске команде — сем случаја где коњички пук самостално дејствује.

Коњички пук набавља потребе реквизицијом на 2 начина:

Или пук укупно реквизирује за све ескадроне или оставља да сваки ескадрон реквизирује сам за се.

У I. случају пуковни командант пошто је добио наређење од дивизијске команде да ће се пук реквизицијом издржавати — или кад је самосталан издаје наређења сам — наређује једног официра или из штаба — ађутанта — или ако је то отежано, тада једног војника из ескадрона. Одређени официр из ескадрона добија уверење од команданта пука и иде са комисаријат пука (комисар за леб, вариво и месо и комисар за фураж), комором за то одређеном и нужном заштитом.

Чим оделити официр или војник за реквизицију, дође у место — село, варош, паланку — где ће се реквизиовати, одређује стражу која ће носети све излазе; затим заузме јавна места, — општинску кућу — пољаке кмета и општинаре — ако су у месту, иначе одабралије грађане, изјавиће им заповест, то јест показаће им писмено овлашћење и захтева ће да се у одређеном времену — које је од прилике потребно за извршење — и на месту које им означи, набаве све потребе које су у наређењу означене. — На одређеном месту очекује комора а чим су потребе донете, товари и очекује заповест на кретање, пошто су све потребе поднудно — по наређењу — пријављене издаје официр реквизицијске општине уверење — овлашћење — а сам од општине захтева протан сведоштво да је реквизицију по наређењу извршио; ово би било кад општина — становници — пристају да на леп начин изнудују што се захтева; али ако кмет или општина или најослетију и сами становници не пристају, да на леп начин храну изнудују тада ће се реквизиција насилно извршити то јест изаслати официр за реквизицију наредиће како за најбоље и за најправичније нађе по притом ће се строго придржавати „закон о реквизицији.“ — При насилној реквизицији тражити само онде где је вероватност да се може наћи, неварити имање и верушити зграде. —

У нашој земљи извршиће се по закону о реквизицији и ако неби на леп начин пристаји, тада насилно извршити а затим поднети тужбу пуковном команданту.

II. Кад сваки ескадрон за се реквизира тада ће се за реквизицију управљати по прописима за ескадрон.

Како код I. тако и код II начина дужност је комисара да сазнаду изворе за реквизицију затим да оцене и приме храну или друге какове потребе; они ће у првом случају у свему подпомагати изасланика а у другом врши ће сами све дужности — ако се не би нарочито који други одредио.

У врсту реквизицијске снага фуражење што значи набави хране за стоку. — Фуражење може бити на 2 начина или:

Фуражење из места насељених (узимањем од становника); ово се зове редовно фуражење и врши се као и сама реквизиција, или може бити са поља које се зове зелено фуражење.

Зелено фуражење употребиће се тамо где се редовно помеђу власти фураж набавити неможе. — Оно се као и реквизиција врши на 2 начина или да пук фуражује укупно за све ескадроне или да сваки ескадрон фуражује за себе.

У прописима администрације за ескадрон показивно је како ће ескадрон фуражити; а онди ће се изложити начин вршења, кад пук за све фуражује.

Пуково фуражење.

Пошто је дивизијска команда овластила пуковог команданта за фуражење за своју команду или и за још неке трупе, (кад се не може фураж другим путем добавити) одреди ће пуковни командант једног официра из свог пука или у недостатку свога једног војника — из ескадрона. — Затим место где ће се и колика ће се чета фуражовати, служећи се при томе потребавима команди ескадрона.

Одређени официр или војник за фуражење повешће за собом комору — ако је нема довољно реквизиоваће подвоз. — Довољан број људи за фуражење и једно оделење коњаника за заштиту; људи за фуражење поделити ће у оделења на косаче и на оне што ће покориено купити, по пре тога снабде ће их са нужним алатима.

Чим се на место дође где ће се фуражовати, одма ће се то место окружити са стражама а једно оделење задржаће официр на скупу и тако ће оспурати фуражење од противника.

Ако противник нападне, командант ће гледати да га још напред задржи како би они што фуражују скупили, натоварили и однели што је покориено. Кад је противник у близини ваља свакад почети од места које је непријатељу најближе на пћи у назад.

Официр ће налити да фуражење (везивање снопова и товареве иде што брже и уредније.

Како реквизицију тако и фуражење вршиће коњаници и за друге трупе, пошто је по својини менеј најспособнија за ову службу.

Кад је пук коњички самосталан тада и сва наређења око издржавања долазе једино од пуковог команданта.

2. Из магацина.

Колонел пук снабдева се с храном из магацина средством магацинских комора; командир магацинске коморе иде са коморама и требовањем — каде је познато означено колико за штаб пука, колико за који ескадрон треба хране или других потреба — у магацин предаје требовање магационар; од њега изузима храну и наређује товарење. При товарењу pazi на поредак да кола долазе по реду трупа и да коморције један друге не мешају.

Наговарена комора враћа се трупи и предаје храну стројној комори, која је своју храну трупи издала; обич се начином попуњава свакодневна потреба. — Ово би вредило у главном кад је пук самосталан, но кад је у сизи дивизијској тада је вршење исто само што се коморе управљају према општем распореду.

Раздавање хране.

Време раздавања раде одређује командант пука, а само раздавање бива под надзором пуковског комесара и његових помоћних комесара. Врши се за ескадроне према прописаном упутству, а за пуковски штаб изузима храну или 1 писар са нужним лицима за сваку десетину штаба или који од комесара штаба, кога пуковски комесар одреди.

Десетине, на које је штаб ради раде подељен јесу:

I. Десетина.

пуковар
ађутант
2 дивизионара
1 лекар
1 марвени лекар
1 помоћник марвеног лекара
1 казначеј
1 пуковски комесар

Св. 10 лица.

II. Десетина.

2 писара
1 команд. коморе целог пука

1 „ штаб коморе пуковског штаба.
1 „ стројне „ „ „
1 комесар за леб, вариво и фураж.
1 „ „ фураж
1 командир магацин. коморе.

Св. 8 људи.

III. Десетина.

Коморције штабске и стројне коморе.

Не себи се разуме да ће се и фураж по овим десетинама и на подобан начин раздавати чиме ће руководити комесар за фураж.

Раздавање меса бива по истим десетинама и за поједине ескадроне по пропису. Стоку коју ескадронски касани у присуству гл. дежурног и пуковског комесара.

Месо се дели на ове главне делове:

1 део за пуковски штаб.
2 „ „ пуковску штабну комору.
3 „ „ „ стројну „
4 „ „ сваки ескадрон.

Дала и подробна деоба, на поједине десетине врши се код ескадрона на прописан начин, а за пуковски штаб врши одређени комесар под надзором пуковског комесара.

Кратки упут за пуковског команданта.

У случајима кад пук дејствује независно, и сиза је са дивизијом немогућа, онда он у административном смислу има сва права независног бригадира. Ако је пак у сизи са дивизијом, онда он у обзир на набавку потреба за пук обраћа се дивизијару и има врховни надзор, да се набављене потребе деле пуку на време и на прописани начин.

Дивизијонери у пуку само су у админ. смислу надзорне личности, а ескадрони се у смислу требовања непосредно обраћају пуковском штабу / случају одкоманде на дugo време са засебним задатком, имају такође власт снабдевања свог дивизијона на прописани начин за пуки бригаду.

Дужности пуковског комесара.

1. Он води бригу о свему, што се тиче снабдевања пука свима потребана.

2. Њега утврђује командант дивизије а предлаже га пуковар из реда чиновничког и грађанског, који администрацијске и интендантске способности имају.

3. Сво своје предлоге чини непосредно пуковару.

4. Његови су помоћници: комисар за леб, вариво и месо и комисар за оружје.

5. Он води непрекидну бригу, да његови подчињени врше дужности тачно и брзо.

6. Он треба свагда тачно да зна, колико потреба има пука, те да о томе пуковског команданта извештава, како би се на време нужна набавка и попуна предузела или чинио предлог вишој власти.

7. Кад виша власт наредила буде реквизицију он ће је за свој пук разрешити и уредити тако, да буде праведно и равномерно на становнике подељена, да се негои правично узимало, а и да се негои тражило, што нема. Осим тога његова је брига да довол рано, кад је дају општинне или становничке, буде на време, у одређеној величини и каквоћи и на одређено место. У реквизицију иде сам или шаље кога од подчињених комисара.

8. Он води бригу, да се стројна комора пуна из магацинске само онда ако других извора нема.

9. Он pazi, да снабдевање пука, подела рана у пуку и осталих потреба буде према правилима, а по потреби предлаже пуков. команданту нова правила, која би томе одговарала, — на даљи поступак.

10. Пуковски комисар рукује возовима у смислу савременог попунавања једне коморе из друге или из магацина. У име те цели под њим стоје командири комора, који његове налоге извршују и назе на ред и правилност.

11. Ако се војници хране по кућама, а пук за себе, онда ће он саставити тарию, према тарију већ одобреном, и објављеном од вишег команданта, и у том треба да се обзани становничству: колико и какву храну треба становници дневно војницима да издају, за колику награду, као и како и кад ће им се она издавати?

12. Над својим непосредно подчињеним особљем има власт дисциплинску баталонског командира. Исто тако има право, да та лица представља пуковару за одличја и награде.

У случајима када спорни предмети прелазе његову власт, он их предаје са документима пуковару.

13. У случајима нужде, на још кад је од пука одвојен и не може свезу да отвори, он се овлашћује, да може учинити распоред односно издржавања пука, на само известити пуковара.

Дужности комисара за леб, вариво и месо.

1. За предмете којима рукује он лично и одговара.

2. Он води рачун о свима предметима којима рукује: лебу, брашну, кукурузу, вариво, шићу месо и другим артиклама.

3. Стара се да раздавање тих потреба буде на време, правилно и уредно, а и каквоћи тих предмета, да је добра, здрава и мера подигна.

4. При недостатку потреба он предлаже пуковском комисару најбољи и најбољи начин набавке.

5. Он треба свагда да зна, колико има још на лицу потреба, којима рукује, за које су време довољне и на време јавља да се набавка и допуна чини.

6. Кад се реквизиција нареди, он помаже пуковском комисару да његов предлог за извршење реквизиције испадне подигнути. С тога мора добављати знање о богатству становника по потребама којима рукује.

7. При реквирирању и он иде са командом за ту цел одобреном, и врши послове, који у његову надлежност спадају.

8. При изузимању потреба из магацина он pazi, да издавање буде у траженој количини и каквоћи, а тако исто и да подела у војсци буде уредна. —

9. При прелазу преко границе, он расписује за изворе потреба, за пене и т.д. те да пуков. комисару буде на руци.

10. При разоњу војника по кућама од домаћина, он pazi на правилност, према изданој тарији, и предупређује неправилност.

11. У свима осталим случајима управља се према упутима пуковог комисара од кога свагда и тражи упутства осим тога као комисар меса дужност му је:

12. Да тачно сазна колико му треба оброка меса, према бројном стању људи у пуку како би се месо што пре набавити и поделити могло.

13. Он води белешник о издатим оброцима меса.

14. Ако би се стока за влакне набављала реквизицијом, он иде са командом за свој пук и набавља за њ нужну количину.

15. Он прибавља нужне податке о богатству предела у стоци и у томе је на руци пуковом комисару.

16. Он pazi да се месо по мери и правилно раздаје да је здраво и предлаже, ако је нуждно увећа и оброк или замену меса са другим артиклом хране.

17. При деоби меса мора свагда присутан бити и назити на тачну и правилну деобу.

18. При прелазу преко границе прибавља податке о стоци за блаве и цену меса и расписује о најбољем начину набавке меса.

19. Ако се војници хране од становника по кућана, контролисаће да се одређена количина и у одређеној мери издаје.

Дужности комисара за фураж.

Његове су дужности подобне дужностима горњег комисара, само што се односе на снабдевање коња и стоке раном: зоби, сеном, травом. У оскудици тога кукурузом. Особито треба да се стара да брзо пронађе изворе за ранење коња и стоке, те да пуковском комисару при ризи буде јер је набавка ова много тежа по остале.

По себи се разуме да му је брига раздавање већ набављене хране и то под мером, и на време, а да о свему тачан рачун води.

У осталом пуковски комисар може га употребити и за друге комисарске мисије.

Дужности командира штабске и стројне коморе.

1. Они командири рукују непосредно штабском и стројном комором пуковог штаба а посредно коморала штабским и стројним целог пука.

2. Они су непосредно подчињени командиру коморе целог пука и имају над својим потчињенима власт четовође.

3. Они пазе на ред и тачно вршење службе, извршују наредбе командира целог пука, воде рачун и списак о броју људи и коња а и о количини хране у својим коморама и подnose извешта своје предпостављеном.

4. Командир штабске коморе командује и стројном кад је цела пукова комора под командом командира магацинске коморе целог пука и тада магацинском комором целог пука командује командир стројне пукове коморе.

Дужности командира магацинске коморе.

1. Он је заповедник целе магацинске коморе и то у свему што се односи на ред и тачно вршење службе како за време становања и бретања тако и за време боја. У овом има власт батаљонског командира.

2. Он издаје упута и заповести магацинској комори — ако је најстарији, иначе прима од предпостављеног заповедника целе магацинске коморе дивизије.

3. Његови су помоћници и органи све мање коморацијске старешине, који му редовно рапортирају и од њега заповести примају.

4. Он пазе да кола и коњи за време марша одржавају прописна одетења, да се комора не задржава на путу, да се свака сметња и препона брзо уклања.

5. Он води главни списак целокупне магацинске коморе целог пука као извод из почасних спискова, како би сазнао бројно стање коморе.

6. Он се стара о издржавању подручне команде.

7. Он одређује службу дежурства коморе.

8. Кад комора стројна и штабска укупно маршује под својим командирима прима команду над њом а над магацинском командује командир стројне коморе и тада су командира маг. коморе дужности да се стара да се наређена пуковог комисара у обзиру примања и отварања хране као и издавања из коморе брзо и тачно врше.

9. У случајима кад нема упутства, он ће сам тражити, да би знао да ли обе коморе штабске и стројне бити заједно и у којој даљини од пука.

10. Он мотри да поједини делови коморе иду сваки на свом месту, у овом реду у коме и њихова одељења војске иду или како пуковни командант нареди.

11. Он свакад рапортира о стању коморе пуковном команданту, од кога и тражи упута за неодређене случајеве, такође и наређена пуковог комисара што се тиче хране, (примиња, издавања и т. д.) приводи у извршење.

12. У осталом он поступа у духу и правни, који је овлашћен за поступање коморе на маршу, за време становања и у боју.

Дужности казначеја.

1. Он рукује свима предметима који се односе на пољачно снабдевање пука.

2. Он се стара за тачно и потпуно примање и издавање новца, за чију исправност и одговара.

3. Он води тачан рачун о каси и свагда мора знати количину новца, како би на време требовало и потпуно ону количину, која је по-

гребна за пук и то из дивизијске касе, по наређењу пуковог команданта.

4. Он не сме ништа издати без писменог наређења пуковског команданта.

5. По прелазу преко границе сачуна ће течај новца своје државе са новцем земље у којој је пук и штету или добит по мошети сачунат, позбавиће документално.

6. Казначеј ће склавати рачуне сваког месеца од целог примања и издавања партијално и подносиће дивизијској команди. Изводе о ставу касе подносиће кад се захтели буду и обавезно сваки м. дана — кад је пук у саставу дивизије. —

7. Он треба да се добро увери о тачности сачуњених сува примања и издавања, јер погрешке овог рода падају на његов терет.

8. Које књиге води прописује се у овде приказаном обрту књиговодства и рачунарства.

9. Он је непосредно подчињен пуковом команданту и од њега прима упуте. —

Дужности ађутанта пука.

Стручне дужности ађутанта пуковог прописане су у правилним а унутарње службе* и у уређењу команди и штаба стајаће и народне војске. —

По овде се још напомињу неке административне дужности као :

1. Он је непосредно лице за административни саобраћај са пуковним командантом; у овом смислу надирива сва акта, предлоге, решења и осталу преписку, коју ваља командант да овери.

Он контролише вођење дневника и рапорта и подноси га команданту на потпис. —

3. Он је дужан да сазна или да ступи у везу са пуковним комисаром за потребе пука, нарочито подвода.

4. Кад га командант одреди за реквизицију, изражење или за размештај штаба на и целог пука по настављеним местима; ово врши по напред изложеном упутима или тражи нове упуте од команданта и допуњава извршење.

5. Кад је пук размештен код становника — у селима, варошима, паланкама и т. д. — врши војску полицију и одржава строги ред и поредак.

6. Он саставља разна уверења, сведочења, попуњава маршруте итн. — кад се потреба покаже — и подноси команданту на потпис.

7. Преко њега прелазе сва акта, писма и писме административни послони и стоји свагда на уздуци пуковом команданту.

8. Он подпомаже пуковог комисара за остварење разних економично административних задатака, средствима, која су му по положају дозвољена.

9. Сва прикупљена извешћа и дата о статистици или иначе по која се односе на економију даје пуковом комисару зарад оријентисања и лакшег сазнања потреба. —

10. Напоследку свуда ће при руци бити где год то интереси пука захтевају и где год се потреба појави и за све што намисли радити мора пре тога команданту јавити; он је за цео посао одговоран пуковом команданту. —

Дужности писара,

Писари се прида у коњачком пуку за вршење преписке, вођење књига састављање рачуна и т. д. дакле за одривање целог администрацијског посла.

Пукови командант у споразуму са пуковним комисаром поделаће писаре на двоје, једни и то војени, вршиће целу војену преписку и администрацију а други грађански вршиће економично-администрацијски посао. Војени писари стоје непосредно под ађутантом пуковним, и њему су одговорни за цео рад свој.

Грађански писар непосредно је подчињен пуковом комисару и стоји у дисциплинаеском смислу под пуковним командантом; он је за свој рад у погледу тачности уредности и брзине одговоран пуковом комисару.

Војени писари водиће преписку по „правилу о деловодству војених власти“ сем тога водиће и састављати рапорте, дневнике извешћа и т. д. које је у овде изведеном упуту прописано.

Грађански писар водиће све оне књиге, спискове, протоколе, састављати изводе, уверења и т. д. које је овде прописано.

Обрт деловодства и вођење књига у пуку.

Од књига, спискова, извода, дневника и т. под. водиће се у пуку коњачком следеће :

1. Главни списак свију људи у целом пуку и то по имену као и из ког је који места, округа, среза, јели служно у стајаћој војсци

или није, дакле уопште списак ће се водити као што и сада по командама постоји.

2. Из овог списка саставља се прозивни списак од свију људи штаба (стареш, војника и комора.) по имену као што образац под а.) показује. По овом ће се списку белажити где је који и онима који су на месту неће се никакав знак стављати, онима који су болестни белажити се са знак б —

Онима који су код куће остали белажити к.

-	-	-	умрли	-	у.
-	-	-	погинули	-	п.
-	-	-	нестали	-	н.
-	-	-	на осутву	-	о.
-	-	-	у бегству	-	б.
-	-	-	одкомандовани	-	од.
-	-	-	прикомандовани	-	прик.
-	-	-	под судом	-	с.

Ове ће се белажке стављати поред имена у оним рубрикама, код се дана промена десн; у истом списку после имена оних људи који у састав штаба спадају додаваће се и она лица која се ма којом приликом при штабу нађу, као која долазе на попуњу или која се прикомандују, заробе и т. д. а изостављаће се из списка кад исуу више у штабу.

3. Исто тако водиће се и списак коња што су у строју штаба по образцу под б.

Осим овог водиће се и списак коња и стоке што је у комори или што је реквирирано и заробљено по образцу под в.)

У овом ће се белажити свакодневни прираштај — било то ма којим начином.

4. Из прозивног списка и из списка коња и стоке састављаће се дневник људи, коња и стоке по образцу под г.), дневник ће се водити у једну књигу трајућу месец дана; у њему ће се белажити укупно стање људи, коња и стоке сваког дана као што је у рубрикама означено.

Ађутант пука прегледаће дневник и пошто се о тачности његовој увери подиће га команданту на потпис.

5. Из дневника пошто је попуњен и оверен, састављаће се рапорт о бројном стању људи и стоке сваког дана у штабу находећи се по образцу под д.) и подносиће се коме по пропису надлежи, а кад су у пуку и другој команди онда ће састављати рапорт по образцу под е д.) кад се затражи.

6. Коњички пук узима новац за пензату плата или другог чега из дивизијске касе; о примању и издавању водиће дневник касе као што је у државном књиговодству прописано образац под ж.)

7. Осим тога водиће и партијални о пољачном стању пуковског расхода и примања како је у опште у државном књиговодству прописано образац под к ж.)

8. Кад се захте (месечно обично) подносиће се изводи о стању касе пукове, дивизијској команди по образцу под з.)

9. Касом рукоје казначеј пукови и за уредно вођење књига и тачно издавање, лично одговара. На сваки издатак мора писмено одобрење пуковог команданта имати. —

10. Ескадрионама ће се издавати новац на признанице, а штабови дивизијони примаће плату по платном списку као што је образац под и.).

11. Људима који примају плату из ескадрона издавање се као што је у ескадрону прописано.

12. За подмирење штаба пука на и целог пука са свима потребама саставиће се требовања по образцу под ј (за штаб пука) и по образцу под к.) за цео пук.

13. Требована ће се према приликама замењивати са признаницама као што је образац под л.)

14. При пуку водиће се дневник примања и издавања јестива за људе по образцу м.), у њему ће се белажити свакодневно примање и издавање и ово ће се докле продужавати док се не испуни дневник и тада ће се свести у суму и одбити издавање од примања и у продуженом дневнику завести заостатак, пак подобно даље водити.

15. На исти начин као што је дневник хране људи водиће се и дневник хране сточије по образцу н.

16. Кад пук добије сток за клање и исхрану пука носом тада ће се водити један записник по образцу под о.) На једној страни водиће све што прими а на другој што пада на клање; коже отуда добивене и лој предаваће се и то коже месарској чети или магацинима најближим а лој војницима за употребу.

17. Штаб коњичког пука пописује све ствари у инвентар по родовима и то у примање што год прими а у издавање ако где коме штогод од ствари преда; инвентар ће се водити по образцу под п.

18. Ствари које се предају ма коме извешће се у издатак и пописује у списак по образцу и.). Онај који прима дужан ће бити да овери списак да је подпуно примио а онај што предаје да је подпуно по захтеву предао. Списак се чува у штабу пука као документ, док се не добије разрешење.

19. Кад коњички пук реквирира, било сам за се било за цео пук издавање онашњеша за реквизицију (уверена) по образцу под р.).

20. По извршеној реквизицији онај који реквизира подноси општини, грађанима (од кога реквизира) уверење да га она овари; ово се уверење прави по образцу под с.)

21. Сва уверења за реквизицију заводе се у књигу завођења реквизиционих уверења, као што је образац под т.)

22. Лудила који се као реквирирани при штабу пука налазе, издаваће се сведочење, да су се заиста код штаба толико и толико бавили са стоком или без; за ово служи образац у.)

23. Сви скупљени рачуни по ескадренима шаљу се пуковом штабу а овај прикључује и рачун пуковог штаба и шаље дивизији на преглед контролни.*

24. Плата ће се у опште издавати само онима којима по закону припада и они ће се по имену бележити у платном списку.

25. Ескадрони администрирају засебно а унутра граве од пуковог штаба. —

Ф-№ 3748.

4. Маја 1876. год.

у Београду.

*Министар војни,
пуковник.*

Тих. Николит с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог нашег министра финансије, и по саслушању нашег министарског савета, наређујемо:

1. Да се на основу законодавне одлуке од 19. Јануара 1876. заведе у министарству финансије за време ново оделење под називом: „Управа српског-народног зајма.“

2. Ово оделење састоји се из: управника, помоћника, благајника, књиговође, контролора и других потребних званичника.

3. За званичнике овог оделења одређиваће се Књажевим указом лица из круга државних званичника, на предлог министра финансије и по саслушању министарског савета.

Своју дужност вршиће ти званичници са платом оног звања, са кога се у управу српског народног зајма узму.

4. Задатак је оделењу да води бригу о примању и издавању новца из српско-народног зајма, да се стара о тачном и уредном књиговодству и о целој управи овог зајма.

5. Правила унутрашњег рада и дужности појединих званичника овог одељења прописаће министар финансије.

Наш министар финансије нека овај указ изврши.

6. Маја 1876. год.
у Београду.

М. М. Обремовић с. р.

Министар финансије,
Влад. Јовановић с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА ИНЖИЊЕРСКИХ ТРУПА.

I.

САСТАВ ИНЖИЊЕРСКОГ БАТАЉОНА.

Батаљон је састављен из батаљонског штаба и три чете.

Бројни састав батаљонског штаба

1 Командант батаљона, офцир, има 2 коња 1 сенза	
1 Аутану	2 " 1 "
3 Официра инжињерска	6 " 3 "
3 Цивилна	3 " 3 "
1 Лекар	1 " }
1 Казначеј	1 " }
1 Кописар	1 " }
1 Бодник коморцијски	1 " }
2 Писара (1 нареди. и 1 поднар.)	
1 Пушкар	
1 Месар	
1 Заварија за одеље	
1 Заварија за обуку	
2 Трубаџа стајаће војске	
2 Двајесница коморцијска	2 коња
22 лица	19 коња 10 сенза

Овакав је састав батаљонског штаба, кад су чете у батаљону, иначе отпадају:

3	Нижњинска	официра	6	коња	3	сенца
3	Цивилна	нижњера	3	+	3	+
1	Месар					
1	Пушкар					
1	Занација	за	одело			
1	Занација	за	обућу.			

Св. 10 лица . . . . . 9 . . . . . 6 . . . . .

и тада официри и нижњери долазе у састав чета, месар иде месарском воду, пушкар и занације иду занатлијској чети.

Но ако је батаљон у саставу дивизије, онда остају занатлије а остају месар и пушкар.

Чете су у саставу батаљона кад су најмање две под командом батаљонског команданта.

За издржавање батаљонског штаба постоји његова комора; а за издржавање чета постоји пропис (самостване пловинске чете.)

Комора батаљонског штаба.

Комора батаљонског штаба дели се на:

1. Штабску
2. Стројну провијанску, и
3. Магацинску провијант комору.

1. Штабску комору састављају:

- 1 Коморија за касу канцелар, пртлаг команданта и ађутанта.
- 1 коморија за 3 официра.
- 1 коморија за 3 нижњера и лекара.
- 1 коморија за казначеја комисара и подника.
- 1 коморија за остали персонал штаба.
- 1 коморија за воду.
- 4 коморије за ношење походног алата са волујским волима, међу којима 1 десетар.

Свек. 10 коморија са 6 товарних коња (међу њим 1 десетар) и 8 волова. За дивизије: дринску и западно-моравску; а за остале дивизије 3 кола са 2 коња међу којима једна за воду и 4 воловска за ношење походног алата. Такође и онде има 2 десетара.

2. Стројну комору састављају:

3 Коморије (међу њима 1 десетар) са 3 товарна коња за ношење дводневне хране и фуражи и то код дивизије дринске и западно-моравске, а код осталих дивизија 1 кола са 2 коња.

3. Магацинска комора:

Она има: 6 коморија (међу њима један је десетар) са 6 товарних коња за ношење четридневне хране и фуражи код дивиз. дринске и западно-моравске а код осталих дивизија два коморије са по двоја кола коњска. И онде је један коморија десетар. Све ове коморије рекрутације се из округа дивизијског, још у мирно доба, а при мобилизацији скупиљају се на заказано збориште, где батаљонски комисар, као њихов заповедник, чини поделу по изложеном уређењу.

II.

САСТАВ ДИВИЗИЈСКОГ ДЕПОА.

1	наредник	има	1	коња	
1	комисар	има	1	коња	
1	писар				
43	човека	са	43	коња и 86	волова

Свега 46 лица — 2 коња — 86 волова.

Наредник као руководилац депоа у административном погледу стајаће као четовођа, и овога прописи вреде и за наредника, кад се депо самоствално креће; пиаче стара се о њему командант нижњинског батаљона или она команда, којој се депо прикомандује.

Комисар и писар рекрутују се у кругу дивизијском из реда чиновника или писмених трговаца и они се стално налазе код депоа а у случају кретања одлази комисар тамо куда се већина депоа понаље и тада у исто време врши и писарске дужности, а писар остаје код мањине и он онда врши дужности комисарске и писарске.

Комора депоа.

Кад се рекрутују кола за дивизијски депо, онда треба до рекрутације још трећа воловска кола која ће се употребити онако:

Једна кола за пошења ствари канцеларијских, наредника, комисара, писара и воде.

Друга кола за пошење дневне хране и фуражи, људи и стоке депоа. —

Трећа кола за пошење четири-дневне хране и фуражи. Ова се кола рекрутују из округа дивизијског.

Ова комора прати дивизијски депо по распореду њеног комисара а под врховним наредбама команданта инжењерског батальона.

У сваком случају људи из сталног депоа треба да су снабдевени од кућа при поласку по пропису за војнике резервном и текућом храном за себе и стоку.

III.

САСТАВ МОСТОВНИХ ЕКИПАЖА.

А. Дринске дивизије.

1 командир екипе, официр има 2 коња 1 сенца	
2 инжењерска официра	— 4 — 2 —
2 наредника	
3 поднаредника	
6 каплара	Сталне војске.
2 трубача	
100 понтонара	
3 водника	
3 двајесника	
1 комисар	— има 1 коња
1 писар	
9 десетара	
3 трубача	
93 понтонара	
4 занатије за одево	
4 — — обућу	
1 месар	

народне војске.

164 човека са 164 кола и 328 волова

1 пушкар

Свега 403 лица — 7 коња — 3 сенца и 328 волова.

Комора.

1., Штабска комора састоји се из двеју колонских кола за пошење канцеларијских, официрских и осталих ствари штаба екипаже као и један колонија за пошење воде. Међу колонијама један је десетар.

2., Стројна кола је у исто време магацинска комора а састоји се из 14 колонских кола за пошење тродневне хране и фуражи целог екипажа. На свих 7 кола један је десетар, међу самим колонијама.

Б. Јужно моравске дивизије.

1 командир екипе, официр има 2 коња 1 сенца	
2 инжењер. официра	— 4 — 2 —
3 наредника	
4 поднаредника	
8 каплара	Сталне војске
4 трубача	
200 понтонара	
3 водника	
3 двајесника	
9 десетара	
3 трубача	
93 понтонара	
4 занатије за одево	
4 занатије за обућу	
1 месар	
2 комисара	— има 2 коња
2 писара	
1 пушкар	

народне војске.

161 човека са 164 кола и 328 волова.

Свега 511 лица 8 коња 4 сенца и 328 волова са 164 кола

Комора.

1., Штабска комора састоји се из двојих воловских кола за ношење канцеларијских, официрских и осталих ствари, штаба екипаже, као и један коморија за ношење воде. Међу коморијама један је десетар.

2., Стројна, која је у исто време магацинска комора састоји се из 16 воловских кола за ношење тродневне хране и фуражи целог екипажа. И овде су међу коморијама два десетара.

В. Тимочке дивизије

1 командир пикни, официр има 2 коња 1 сенз.		
1 пикниир, официр	2 „ 1 „	
1 наредник	} Стајаће војске.	
2 поднаредника		
4 каплара		
2 трубача		
48 пионира		
3 водника	} народне војске	
3 двајесника		
1 комисар		има 1 коња.
1 писар		
9 десетара		
3 трубача		
93 понтирира		
1 месар		
4 запације за одело		
4 запације за обућу		
54 човека са 54 кола и 108 волова		
1 пушкар		

Свега 236 лица, 5 коња, 2 сенза, 108 волова са 54 кола.

Комора.

1., Штабска комора састоји се из двојих воловских кола за ношење канцеларијских, официрских и осталих ствари штаба екипаже као и један коморија за ношење воде. Међу коморијама један је десетар.

2., Стројна, која је у исто време и магацинска комора састоји се из 6 воловских кола за ношење тродневне хране и фуражи целог екипажа. Један је коморија десетар.

Примедба: Све ове коморе рекрутују се још у мирно доба из округа дивизијског, а у случају мобилизовања, скупљају се на самом месту, где се екипаж мобилише и један од комисара узима команду над њима, па их разбраја и распоређује према изложеноме.

У сваком случају људи са воловским колима као и коморије треба да су снабдени при поласку од кућа по пропису за војнике резервном и текућом храном за себе и стоку.

Комисари и писари екипажа рекрутују се у кругу дивизија њихових из реда чиновника. Месар и занатлије припадају се само онда, кад се екипажа оданиће и онда остају за сво време код екипаже.

IV.**ПЛОВЕКИ МОСТОВИ.**

Бројни састав сваког пловекет моста:

2 Поднаредника понтовирска.
1 Водник
1 Двајесник
3 Десетара
1 Трубач
31 Пионир
1 Писар комисар.

Свега 40 лица.

Људство ово имаће само: стројну комору за ношење дводневне хране и то једна кола воловска рекрутована из круга дотичне дивизије у којој се пловекет мост налази.

Примедба: Понтирири за радионицу Куријску као и пионери са радионицама, кладовске градске команде треба да су снабдени при поласку од кућа прописаном резервном и текућом храном до места одређенога а издржавање у самом месту биће магацинска.

V.

САМОСТАЛНЕ ПИОНИРСКЕ ЧЕТЕ.

Састав чете.

Чета је састављена из три вода пионирска, а сваки вод из неколико десетина; на врху чете стоји четовођа (четник), као заповедник у тактичком, дисциплинском и административном погледу; водовима заповедају водници и десетинама десетари.

Водови се називају по реду I, II, и III, вод, а десетине по реду у својим десетинама, 1, 2, 3 и т. д. десетина I, II, и III, вода.

Бројни састав чете.

1	Четовођа
3	Водника
1	Комисар
1	Поднаредник
1	Каплар
1	Десетар комисар
10	Десетара
14	Пионира стајаче војске
95	Пионира народне војске
3	Трубача народна
1	Месар
2	Завезице за одело
2	„ „ обућу

Укупно 135 лица.

Комисар рекрутује се са водницима у кругу чете. Месар и завезице припадају се само онда, кад се чета оданиће и остају за сво време при чети.

Четна комора.

Она се дели на:

1. Штабску комору
2. Стројну провијантску комору

3. Магацинску провијантску комору.

1. Штабску комору састављају:

1. Коморица за канцелар, касу и пртљак четовође.
1. Коморица за воду

Св. 2. коморице (међу њима један десетар) са 2 товарна коња за дивизије дринску и за западно-моравску и за остале двоја кола коњска међу којима једна са прибором за пошење воде.

2. Стројну провијантску комору састављају:

3. Коморица са 5 товарних коња за пошење дводневне хране и фуражи за целу чету и комору, и то за дивизију дринску и западно моравску а за остале дивизије двоја кола са по 2 коња. У оба случаја међу коморицама, један је десетар.

3. Магацинску провијантску комору састављају:

10. Коморица са 10 товарних коња за пошење четродневне хране и фуражи за целу чету и комору, и то за дивизије дринску и западно моравску, а за остале дивизије троја кола са по два коња. У првом случају међу коморицама двојица су десетари, а у другом један.

Све ове коморе рекрутују се још у мирно доба из круга четног, а при мобилизацији чете (кад се на ратну ногу постави) скупља се на четно зборно место, или где се закаже, и ту се уређују.

Разброј коморе.

Чим коморице на одређено зборно место, четни комисар као командир целе коморе разврстаће их овако:

1. Одвојиће засебно двојицу као штабске коморице.
2. Распоредиће стројне коморице сразмерно по водовима;
3. Пodelиће магацинске коморице у два одељења.

На послетку назначиће десетаре, ако их не би било и међу њима одредиће једног као командира магацинске коморе и једног као командира штабне и стројне коморе заједно.

Тежина коју провијант комора носи одређује се према броју људи и коња; за основ служиће правилима о храни и спрема војника и коморе.

Поступак коморе на маршу, у боју и за време становања.

Све коморе код инжењирских одељења управљаће се у овим случајима овако како им командант трупа у чијем се саставу налазе, наредно буде, или по унутрашњим својих непосредних командира односно команданта — батаљона, — под чијом командом стоје. Но сва ова имају се држати што се тиче реда и вршења службе, издатих прописа за батаљон и чету пешачку — види администрацију — у колико се такви могу применити и на инжењерске трупе, њихова екипажа и депоје.

Начин снабдевања и ношења хране.

Сва инжењерска одељења снабдевају се храном за 10 дана и то: сваки војник или рекрутисани човек, носи са собом од куће за 3 дана резервне хране по правилима прописаним до хране и опреме војника и коња и коморе.* Стајаћи војници добивају од државе ту храну.

На зборишту издаће се још 3 obroka поксимита и то: 1 оброк на сваког човека и коња за текућу потребу; како народним тако и стајаћим војницима; осталих 6 obroka на сваког човека и коња издаваће се коморцијама — где су они одређени — и она ће се наговарити према подели коморе на људе и коње штаба, као и за све остале у саставу строја.

На тај начин носеће:

1. Стрoјна комора храну и фураж за све људе и стоку за 2 дана.
2. Магацинска комора храну и фураж за све људе и стоку за 4 дана. —

Полуна утрошене хране и фуражи биће или из магацина или реквизицијом свакад по уверењу или требовању непосредног командира.

Набава хране.

Набава хране за инжењерска одељења може бити на два начина.

1. Реквизицијом
2. Из магацина.

1. Реквизицијом (узимањем од општина или становника). При овоме ће се дотичне старешине, као самостални у опште, управљати

по прописима закона о реквизицији; но свакад ће одредити место, где ће се шта ће се и колико реквизирати.

Пошто је све то одређено, дотични комисар са комором или људима, — коју води народни старешина — према потреби придатом заштитом, и уверењем (дотичног старешине) да реквизира, одлази на означено место но при том ће гледати, да на леп начин изврши, заштитом од свеског старешине или појединих грађана — ако старешине нема; — и тек пошто је све могуће покушао, извршиће насилно; ово би било, кад се из једног места реквизише, но ако је ово немогуће, тада ће се за сваку трупу одредити место одакле ће се реквизирати и дотични непосредни старешина потврђује реквизиционо уверење, својим потписом. — Ако је инжењирски батаљон на окупу, онда командант батаљона потврђује свако четно реквизиционо уверење својим потписом. За батаљон штаб издаје одвојено реквизиционо уверење, и његову комору придаје једној од чета. —

Ако се појави потреба, да се мора за више дана реквизирати, тада ће се поред хране и фуражи, и преносна средства реквизирати, која се чогу на дуже време при трупи задржати; реквизирани човек, коњ или стока долази трећег дана на продоволство (на храну) код дотичне трупе; при одласку добија уверење.

Ако старешина или старешине места или ако их нема, грађани, — сами пристају, да на леп начин храну и фураж даду (изнумерују) тада ће им дотични комисар одредити рок и место — изаслати људи, комора и заштита очекује на одређеном месту; но оно ваља да је на сваки начин ван седа на путу повратном. —

Непристане ли се на леп начин, тада ће дотични комисар по својој намети наредити насилно извршење — у својој земљи поднеће и тужбу непосредном старешини.

Ако дотични комисари реквизишу више, но нашта су овлашћени, биће криви по закону о реквизицији.

За довад се дотични комисари, за реквизицију овлашћени, издаће месним старешинама уверења која су добили пре но што су у реквизицију пошли.

Пошто су сви предмети потпуно примљени захтевају уверења — да су реквизицију по наређењу извршили ова уверења предају по доласку дотичним старешинама а овај својим предпостављеним пошто су у дотичне књиге уверења завели.

2. Из магацина дотични комисар иде са одређеном магацином или одређеним људма — пошто је ова предала храну стројној комори — у магацин, предаје требовање магационару, од њега мажме

храну и товари; при томе нази на товарише и поредак тако да коњи — односно људи — долазе по реду чета и водова, и да коморије један другом пошљу при товаришу.

П р и м е д б а: 1. Код полевних екипажа нема магацинског комора, ту је строја свезана са магацинском уједно, и која носи храну за три дана, за случај понуђавања храном, строја ће комора претоварити заоставшну храну на екипажна коња и на тим отићи у обилжња магацин где ће храну признати.

2. Код трупа које остају у месту биће надржаване магацинско.

Раздавање хране код батаљона.

Време раздавања хране бива по наредби батаљонског команданта, а под надзором батаљ. комисара оваче:

У време раздавања хране, комора под командом својих четних комисара, долази к својим четима и зауставља се иза линије ватара, даље се врши као што је за чету прописано; комора батаљонског штаба зауставља се иза штаба, и писар штаба изузима храну за штаб, делећи је на четири десетине и тако:

Прву десетину састављају.

1 Командант батаљона и	2 коња
1 Ађутант	2 "
3 Фандира пикињерска	6 "
3 Цивилна пикињера	3 "
1 Лекар	1 "
1 Казначеј	1 "
1 Комисар	1 "
Све. 11 лица	16 "

Другу десетину састављају.

- 1 Вођик коморијски са 1 коњем.
- 2 Писара (наред. и поднар.)
- 1 Пушкар
- 2 Двајесника коморијска 2 коња.
- 2 Трубача стајаће војске.

1 Месар.

2 Занарије (1 за одело 1 за обућу).

Све. 11 лица . . . . . 3 коња.

Трћу десетину састављају.

10 сенка.

Четврту десетину састављају.

13 Коморија (10 штабски а 3 стројна) код дивизије дринско и западно моравско а код осталих 8 коморија (7 штабски и 1 стројна).

Ова подела треба да се што више при товаришу обдржава.

Одељење батаљона, које у предводнику полази, узме са собом ону комору и онолико, како батаљ. командант нареди, а при овом ће се управљати према осталим одељењима што су у предводници.

Батаљонски месар гомиће и квати потребну стоку за батаљон; место за књиже стоке треба бирати позади батаљона, или гди командант одељења одреди за остала одељења. При овом послу придје се на сваке чете у помоћ месару 2 до 3 човека. Деобу меса вршиће батаљонски месар под надзором батаљонског комисара и дежурног у батаљону; на деобу меса долазе од сваке чете четни комисар и два војника да приме месо за чету; — Даља деоба у чети вршиће се као што је за чету прописано.

За батаљонски штаб изузима писар батаљона са двоном од сенка, затим дели га на горње десетине.

Месо ће батаљонски месар поделити на пет делова и то: за батаљонски штаб, три чете и пионирски депо, ако је у саставу батаљона.

Раздавање хране код пионирске чете.

Кад ће се храна раздавати чети наредиће четовођа. У време раздавања, комора под командом комисара долази трупи и зауставља се иза линије ватара; од сваке десетине доћи ће десетари са по једним војником и узети храну за десетину (која заједно кува.); осим тога коморијаци доћиће и прикомандовани, да узму своје оброке. —

Прикомандовани подељени су на водове следећим начином.

I. Воду.

1 Четовођа.
1 Водник
1 Комисар
1 Десетар писар
4 Занације
1 Месар
1 Трубач
2 Штабске коморнице 2 коња

Св. 12 лица . . . . . 2 .

II. Воду.

1 Водник
1 Подваредник
1 Трубач
7 Пионира ст.
2 Стројне коморнице 2 коња

Св. 12 лица . . . . . 2 .

III. Воду.

1 Водник
1 Канлар
1 Трубач
7 Пионира ст.
3 Стројне коморнице 3 коња.

Св. 13 лица . . . . . 3 .

Ова подела треба при товарењу да се најтачније врши.

Месар који је придат чети стално говиће и кљиће потребну стоку. Место за кљиће стоке треба бирати позади чете или гди командант одреди за остала оделења, и кад се хтедне да коље, тада ће се одредити по један војник из сваког вода у помоћ месару. По свршетку клања и деоби меса, сваки ће од ових војника примити месо за свој вод и десетину.

Деобу меса надзираваће четни комисар са дежурним и то тако да се месо подели на водове и десетине по следећем реду:

I. Десетина.

За: 1 четовођу
" 3 водника
" 1 подваредника
" 1 канлара
" 1 комисара
" 1 десетара писара.

Свега 8 лица.

II. Десетина.

1 Месар
2 Штабске коморнице
5 Стројних коморница

Свега 8 лица.

Ако је магацинска комора код чете онда она за се образује десетину и при деоби меса мора се такође грачувати.

Подела пак водова бива овако:

I. вод.

4 Десетара
5 Пионира стајаћи
1 Занацију
31 Редовних војника
1 Трубач

Св. 42 лица.

II. вод.

3 Десетара
5 Пионира стајаћа
31 Редов. народни
1 Трубач
2 Занације

Св. 42 лица.

III. вод.

3 Десетара
4 Пионира стајаћа
32 " народни
1 Трубач
1 Занација

Св. 42 лица.

Раздавање хране и меса код екипажа.

Кад ће се храна и месо раздавати наређује ком. екипаже и она бива на неки начин као што је и за чету пионирску прописано; ту треба поглавито извршити поделу на десетине односно раздавање хране и меса као и поделу водова према подели саме екипаже и њене стројне употребе. Ако екипажа станује у месту, онда раздавање хране и меса као и сама подела, вршиће се као што се то чини код трупа у гарнизону.

Раздавање хране код депоа.

Људство у депоу дели се на три десетине, тако да у свакој десетини дође по 15 лица. — Храну прима и раздаје комисар депоа.

Што се тиче клања стоке и подела меса то ће се вршити овако:

Један од коморница (који је вешт овоме) коље стоку, која се за депо води а комисар прима и врши поделу меса, по десетинама. Ово вреди кад је депо у самосталном кретању иначе кад је у саставу батаљона онда коље стоку батаљонски месар а комисар депоа прима месо од батаљонског писара, и за тим врши поделу код десетина.

Раздавање хране и меса код црковних мостова Кладовске градске команде, и радионице Ћупријске.

Пошто ова одељења станују у месту, то ће се, као што је напред речено, снабдевати храном из магацина, дакле раздавање хране и меса као и сама подела биће истоветна, као што се то чини код трупа у гарнизону, а у случају кретања командир ће реквизиовати нужан број коморица за пошње хране, или ће се снабдевати из друшких магацина или реквизицијом.

Кратки упут за батаљонског команданта.

Батаљонски је командант надзорна личност за правилно снабдевање целе вижњирске трупе покретних резервних завода у дивизији, и за то одговара морално и материјално.

Стручне дужности батаљонског команданта прописане су у „правилима унутрашње службе“ у „устројству команда и штабова народне и стајаће војске“ као и у уређењу и вижњирских трупа по дивизијама.“

Шта ће и како ће командант у напредним приликама радити показује следећи упут:

а., Ако болесне војнике, предавање са њиховом свом опремом на лечење, ако не могу са батаљоном даље ићи. То исто вреди и за тешко болесне војнике.

б., Од погинулих, командант ће наредити, да се покупе ствари, нарочито пушке с муницијом и алати, које су при себи имали, одузете ствари предаће се комори, или послати у магацин по наредби представљеног да би се њима могли нови војници опремити; О броју овако израсходованог оружја, муниције алата, и остале опреме подносиће извешће своје представљеном.

в., За оружје, алате, и осталу опрему кад је поварено и изломљено за време службе, даље за оружје и осталу опрему побеглих и погинулих војника кад је батаљон морно одступити, батаљонски командант не одговара.

г., Он ће давати у в е р е њ а командиру екипаже, — где ово постоји — и четовојана о повареном и изломљеном оружју, алату, и опреми — на служби или побеглих војника.

д., Он одговара за наређења утрошка новца који се код њега налазно буде.

П р и м е д б а: Ако су вижњирски трупе у саставу дивизије, онда батаљонски командант губи право на одређивање реквизиције и других начина набавка. Он у томе тржи решење од представљеног како ће се поступати у набавкама, и о овоме извештава подчињене. Само у крајњој нужди кад других извора нема, чини набавку сам или је наређује не зато одмах јавља представљеном.

Кратки упут за командира екипаже и четовоју вижњирског.

Тачке под а, б, в, г, прописане за батаљон команданта вреде и за њих, а односно издржавања и снабдевања, поступају овако као што је напред у набавки хране прописано.

Ако је екипажа или чета, где год одкомандована, онда се управљају по наредбама онога команданта под чијом су командом.

Дужности казначеја.

Његове су дужности, да се стара о примању, чувању и издавању новца, који је нужан за плату официра, старешина и стајаћи војника, и за исплату других предмета.

Казначеј изузима новац по наређењу батаљонског команданта из дивизијске касе на призивницу. Он не сме ништа издати без писменог наређења команданта.

Он је одговоран за тачно и уредно рачуноводство и чување новца, и о свему дужан је батаљонском команданту тачне рачуне подносити.

Од књига које он треба да води изведено је у овом датом упуту.

У осталом он је непосредно подчињен батаљонском командиру и од њега једино прима заповести и наређења.

Дужности комисара.

І. Батаљоног и екипажног.

Он се старају да људи и стока има свагда хране, и да провађу најзгоднији и најбржи начин набавке хране, у чему ће својих непосредних старешинама свагда у савету помогати.

Он су надзорне личности над коморицама да снабдевање људи и стоке, иде правилно и на време.

Нихове су даље дужности.

1. Да на основу требовања примају и издају храну.
2. Што се тиче изузимања хране из магацина или од другог каквог вишег командира, они ће са стрејним комарима, отићи на дотично место и изузмати храну, редом за команду и штаб.
3. Довезену храну деле према требовањима.
4. Воде и склањају рачуне о издржавању људи и стоке за доцније рачунополагање.
5. Воде књигу о примљеној и издатој храни по требовањима.
6. Списак о примљеној и поклатој стоци.

Примедба: у сваком случају командир екипаже стоји под командом батаљона.

II. Четног, дивизијског депоа, и вловећих комара.

Они су непосредни командир својих комара а да би лакше са истом управљали, одређени су још у мирно доба при сваком одељењу десетари, који у исто доба и дужности коморцијске врше, где нису они одређени сам је командир старешина.

Дужност је десетара, да одржавају строги ред у својим десетинама (одељацима), они рапортују командиру о свему што се у комори дешава.

Командир води списак целе коморе, од људи и стоке или кола и предаје писару бројно стање коморница и стоке сваког дана за попуњу дневника и рапорта, а сви да би имао лакши преглед.

Он се стара о раздавању и попуни хране потреба за људе и стоку.

Бад комара укупно маршује предузима команду и управља комором тако, како ће људи и стока свуда и у свако време имати нужне потребе.

Дужности коморцијског водника.

Он је командир над целокупном комором инжењерских трупа кад је ова у скупу, — иначе магацинском; он се стара да се служба за време становања, марша, боја, примања и издавања хране и попуњавања у реду и правилно извршује.

Демурни коморцијски примају све заповести од њега.

Он води списак од целе коморе инжењерских трупа, и то од људи коња, волова и кола. Ако би водник одсутствовао, за неко време, онда га у дужности заступа најстарији двајесник или оно лице кога батаљонски командант одредиће буде, а ако би био рањен или погинуо, тада ће се захтевати на његово место попуна или наређење.

Дужности писара код инжењерских трупа.

Писари у овим трупама придати су за вршење административних дужности.

Они воде:

а) Главни списак команде по устројству.

Затим: а) Прозивиће.

б) Дневник људи и стоке.

в) Списак коња и стоке.

г) Праве рапорте.

д) Праве признанице и требовања.

е) Дневник примања и издавања хране за људе и стоку.

ж) Рачун о примању и издавању муниције.

з) Инвентар команде.

и) Праве спискове за предају ствари.

к) Праве реквизицијона уверења.

л) Књигу од уверења.

м) Дневник касе.

н) Извод о стању касе.

о) Списак коморе (у чети екипажи и деноу води ком.)

п) Списак о издавању и лате

р) Одност реквизираних људи.

Вођење поменутих књига, спискова и рачуна прописано је у следећој настави:

1. Свака инжењерска трупа у дивизији има свој главни списак у коме су поименце пописане све старешине стајаће и народње као и војници трупама инжењерским припадљивим, и то како народњи тако и стајаћи. Овај списак налазиће се у штабу инжењерског батаљона, на основу којег списак, састави ће се спискови чета, екипажа, депоа и вловећих комара, и дотичним њиховим командирима служиће као основа свему.

У овом ће се списку попуњавати оне старешине и војници који за којим случајем нису више у саставу команде стајне, и записиваће се нови.

У овом главном списку бележи се одакле је који, каквог је фамилијарног стања, шта је учио, је ли служио ма где у војсци, шта има при себи од правитељствених ствари и т. д. (као образац служи постојећи списак).

2. Из главног списка саставиће се прозиви списак, у њему су поименовани војници и старешине поименце како народње тако и стајаће војске, који се стварно налазе.

Ovaj spisak ima trije rubrike, pored svakog imena koliko je u mesecu dana. No ovamo će se spisku prozivati vojnici svakog dana u odredjeno vreme:

Onima koji su na mestu ne će se nikakav znak beležiti.

Onima koji su bolesni u dotičnoj rubrici dana kad se proziva beležiće se 6.)

Onima koji su kod kuće ostali	znak	б.
" " "	умрли	у.
" " "	погинули	п.
" " "	нестали	н.
" " "	на осуету	о.
" " "	побегли	б.
" " "	одкомандовани знак "од."	
" " "	прикомандовани "прик."	
" " "	Под судом	с.

U ovom prozivniku dodavaće se i ponuđa ljudi a sem toga beležiće se svakog dana što se od ljudi zarobi, rekvirira i t. d. a postavitiće se na spisak svi oni koji nisu niže u sastavu komande. Prozivnik će se voditi po obrascu а).

3. U svakoj inžinjerskoj komandi vodiće se i spisak konja kao što obrazac под б) показује.

4. U баталјону водиће списак целе стоке комерцијске водник, а у осталим деловима инжин. трупа водиће такав списак коњар, као што образац под в. показује.

5. На прозивника, списак конја и стоке састављаће се дневник ljudi конја и стоке по образцу под г.). (Дневник ће се ушити у једну књигу која може месец дана трајати), а сваког дана beležiће се целокупно стање ljudi и стоке као што је у рубрикама јасно означено.

Дотични старешина прегледаће дневник сваког дана и кад се увери о тачности његовој подносиће га.

6. На дневника састављаће се рапорт о стању ljudi конја и стоке сваки дан и то по образцу под д.) На рапорта штаба баталјона и рапорти осталих части што су у команди састављаће се главни рапорт по образцу под к д.) —

Ovaj ће се рапорт давати онима, коме по потреби припада.

7. На исплату плате, накнаде, куповине и т. д. у батал. касничкој а у одољенима дотични командир узимаће новац по признаницама узунима и изводиће у дневник касе у пришање на левој страни а на

десној оне суме које буде издавао. Дневник је устројен као што образац под е) показује.

8. Надатак изнетог новца вршиће се овако: За плате ваља назначити један списак у коме ће се означити и старешине поименце подцртати, а дати бројно. Означити се лично сами подписују, а војницима издаје плату дотични старешина. При издавању плате ваља да је присутан један командир или старешина. За прегледање овог списка служи образац под ж.)

Ако се на који део инжњерске трупе одкомандује онда ће при коласку дотични старешина изузети на своју признаницу потребну суму новца не ако му се у одкоманди некаже потреба за новцем, он се надлежним путем обраћа баталјонском команданту.

Ако је трупа тако удаљена, да би се за пошљањем новца пропустило више времена, онда баталјонски команданту тражи одобрење од дивизијара да се одкомандованом старешини отвори кредит код оне команде, где је одкомандована трупа са службом, а оној команди код које је кредит отворен баталјонски командант шаље суму на одужење.

Да би се сазнало за колико дана који војник има да тражи плате служи прозивник, за издавање плате старешинама народне војске ако ову из државне касе признају служиће списак по образцу под к ж.)

9. За свако издавање новца треба узети признаницу од примаоца ако не зна да пише, онда га воднику двојица од писмених старешина испод суме коју је примио, а може се и у дневнику испод суме прилажене потписати па не узимати документ.

10. Ако предпостављени захтев 15-дневни или месечни извод о утрошку новца, онда ће писар по дневнику саставити извод као што образац под з.) показује.

11. Да инжњерске трупе добију све што је нужно састављаће писар требешање као што је образац и.)

12. Ова требовања кад се накуне замењују се са признаницама као што је образац под ј.)

Пре замене требовања са признаницом ваља сваки старешина да се добро прорачуна, јер доцнији изговори да ово или оно није примио, а у признаницу стављено је, не ће се призвати.

13. За примљену и утрошену храну за људе водиће се дневник по образцу к.) у њему ће се изводити свакодневно пришање и издавање. Овако ће се продужавати докле док се не испуни све и после ће се пренети на други табак и т.д.

14. На овај начин водиће се и књига о храни стоке за који служи образац под л.)

15. За примљену и утрошену муницију служи образац и) у рубрикама објашњено је шта се у коју унијеује.

Ако се буде у сандуцима или чему другом шиљала муниција, то ће се састављати у рубрику означену „у чему.“

16. Код нижњерских трупа водиће се инвентар оружја, материјала и осталих ствари што баталјону, екипажи, чети и т. д. припадају по образцу под и.)

У инвентару ће се са једне стране белажити примања а са друге издавања. —

17. Од ствари које се издају, саставиће се списак под о.) овај који ствари прима треба у списку да поднесе, да је примио и како је примио. Списак остаје код предаваоца, зарад доцнијег оправдања.

18. Ако се што реквизирише издава ће се реквизицијом уверење образац под и.)

19. Све што се реквизирише заводиће се у књигу о реквизицији, и то с једне стране у примања а с друге у издавања, као што је образац под р.)

20. Они што се изашљу у реквизицију добијаће уверења од општине по образцу под с) (ова ће се напоуњена уверења понети са собом при реквизирању и даће старешини општине или члановима да их поуне — ако је реквизиција по овлашћењу извршена. Попуна овог уверења види се из образца).

21. Људи који су реквизирани, на се одуштају кућама дотични старешина при одусти издаје им уверење, у коме ваља да је означено кад је у команду узет, са каквим поднозом, колико је се дана у команди бавио, и докле је с командом ишао: подробности виде се из образца под х.)

22. Баталјонски ће комисар — водити књиге примања и издавања јестива за људе и стоку образац к. и л. и састављати изводе потребне о томе, по образцима т. и у. књигу о примљеној и утрошеној стоци за рану војника по образцу под ф.); добивено требовање опште, по образцу под х за изузимање хране из магацина разложено по честима војске погнисавши да је све то од магацина примио, предаће магацину и по томе команди потоварити а примљена требовања од баталјонског команданта, која је од чета и екипажа добио, служиће му за документ издатка.

Комисар склани рачуне потребне од свега онога што је он примио и издавао.

23. Казначеј склани рачуне и одговара за свако пољачно примање и издавање а према пословима својим помагаће и комисару, у склопу и вођењу рачуна кога може у преуреки и заступати у дужности, докле се не одреди комисар.

24. Све што се тражи, шаље и пита, или ће преко баталјонске команде, која ће даље кораке чинити, да се чета, екипажа, пољећи мест нужним потребама снабдеју. Ово онда, кад су части у вези са баталјоном, иначе на познати начини — непосредно, јављајући о свему команданту баталјона.

Сви рачуни пошто се склопе и кад се затраже, предаће се код нижих одељења баталјону и овај ће спроводити динизији.

Ф. N 3901.

9. Маја 1876. год.

У Београду

*Министар војни,
пуковник*

Тих. Николвић, с. р.

ПРАВИЛА

О српском народном зајму од године 1876.

1.

На основу законодавне одлуке од 19. Јануара, 1876., министар финансије расписује српски народни зајам од дванајест милиона (12.000.000) динара.

2.

Српски народни зајам узима се на државне обвезнице, које издаје министар финансије.

3.

Свака државна обвезница гласи за петдесет (50) динара. Позајмљена главнина има се у пуној вредности вратити повериоцима за пет (5) година, рачунајући од 1. јула 1876.

Не држава задржава право, да зајам врати пре тога рока. Само у том случају она је дужна, да на 6 месеци унапред објави начин и место отплате.

4.

На зајам, који се узме на државне обвезнице, плаћа држава српска осамнаесто (8%) камате (интереса) на годину.

За прву годину камата ће се плаћати на крају године, а то 1. јула 1877.; а за даље године после сваких шест месеци, и то 1 јануара и 1. јула.

Камата се плаћа на упутнице, које се зову каматне упутнице (купони), и које су уз сваку обвезницу спрењене.

5.

И камату и главнину исплаћиваће државним повериоцима државне благајне.

6.

Сума за исплаћивање камате улази у буџет државних расхода, а отплата главнине уредиће се особеним законом.

7.

Државне обвезнице и њихове каматне упутнице издају се по образцима, који ће се у своје време објавити. Њих потписује министар финансије, начелник главног казначейства и књиговођа.

8.

Новци на зајам примаће се на привремене признанице, које ће се печатати по образцу, што се овде под $\surd$ прилаже.

А чим државне обвезнице буду готове, оне ће се раздати државним повериоцима у замену за привремене признанице, које ће се тада у државну благајну повратити.

9.

Државне обвезнице признају се у пуној вредности, која је у њима означена, као заменице новчаних јемстава (кауција) и залога у свима државним благајнама.

10.

Зајам примаће се у змечећем новцу, на ће се у змечећем новцу и камата исплаћивати и главнина вратити.

Све листе, које су у точају, и које државне благајне по настојећој пореској тарифи примају, примаће се и за зајам по тој тарифи, на ће се тако и камата плаћати и главнина враћати.

11.

Ради тачности и сигурности при изради државних обвезница одређује се контролни одбор за израду државних обвезница, а ради већег реда, тачности и прегледности даљег руковања са зајмом, указом је кнежевским заведено привремено одељење у министарству финансије с називом:

„Управа српског народног зајма.“

12.

Контролни одбор за израду државних обвезница састављен је из:

2 члана државног савета, које овај сам избере;

2 министра на расположењу или саветника у невајњи, које министарски савет избере;

3 члана скупштинског одбора, које овај сам избере;

2 члана касацијоног суда, које овај сам избере;

2 виша званичника главне контроле, која она сама избере;

1 званичника из министарства финансије, кога министар финансије одреди.

Овај ће се одбор поделити у три пододбора, тако да у сваки пододбор дође где може по један члан од сваке категорије.

Да би се посао без прекидања вршити могао, пододбори ће се у контролнису рада одмењивати.

13.

Артија, машине и сав други прибор за израду државних обвезница и каматних упућница држаће се под надзором контролног одбора.

14.

Државне обвезнице могу се израђивати само у присуству једног од пододбора, и то кад је присутно непрекидно најмање три члана.

15.

Сваки пододбор дужан је да води записник (протокол) о штампању државних обвезница и каматних упућница.

У своме записнику он треба да означаи:

а., кад је справа за штампање узета, и да ли је она на месту чувања нађена у истом стању, у коме је ту и остављена.

б., кад је штампање започето, а кад свршено.

в., колико је државних обвезница и упућница, и од кога до ког текућег броја штампано, и који су бројеви искварени.

г., кад су оне и како управи зајма предане.

д., кад је и у ком је стању справа за штампање опет на месту чувања остављена.

ђ., кад су и којим члановима одбора кључеви тога места предани.

16.

Ако би који члан посумњао о уредности чувања справе за штампање, дужан је он своју сумњу одмах на протоколу изјавити.

Штампање државних обвезница и њених каматних упућница не сме се започети, докле се таква изјава на протокол не узме; о чему ће одбор одмах министра финансије извести и од њега даље упућство очекивати.

17.

Пошто се израде државне обвезнице, справе и остали прибор чуваће се у згради министарства финансије, а под затвором са три кључа, од којих ће један чувати министар финансије, други председник државног савета, а трећи један члан скупштинског одбора, кога одбор одреди до скупштине, а тад код једног члана скупштине, кога она одреди.

18.

Што је наређено у погледу контролног одбора за израду државних обвезница и њихових упућница, то важи и за израду привремених признаница, у колико буде нужно, да се то и на ове примени.

УПУТСТВА

За извршење правила о српском народном зајму.

1.

Српски народни зајам од 12,000,000 динара расписује се на округе и окружне вароши, на срезове и општине по распореду, који се уз ова Упућства под % прилаже.

2.

Зајам се узима на привремене признанице, које ће се заменити државним обвезницама, чим ове готове буду (в. чл. 8. правила о српском народном зајму).

3.

Нико не треба да да, и нико ни од кога не сме да прими зајам за државу без привремене признанице.

4.

У р а с п о р е д у, који је приложен, и који је у договору са скупштинским одбором састављен, означено је колико зајма на који округ и срез, колико на коју варош и општину долази; па према томе одређено је и колико привремених признаница којем округу и срезу, колико којој вароши и општини да се пошљу.

5.

Свакоме округу пошљу се привремене признанице преко окружног начелства на признаницу, коју ће начелство министру финансије послати.

6.

Примљене привремене признанице начелство ће по приложеном распореду поделити на окружну варош и поједине срезове. Као што их само на признаницу прима, тако ће их оно и окружној вароши и срезovima дати на признанице, које ће при себи чувати.

7.

У окружној вароши начелство ће предати привремене признанице општинском одбору, и настаће, да овај одмах приступи купљењу зајма на те признанице.

8.

У срезovima срепке власти разаслаће приврем. признанице општинама, свакој у оном броју, који је у приложеном распореду означен. Од сваке општине узмеће се признаница, у којој ће бити означено, колико је приврем. признаница она примила, и коју ће срепски начелник при себи задржати.

9.

Срепске власти упутиће општинске одборе, да разрезују, а општинске судове да купе зајам у својим општинама, чим привр. признанице приме.

10.

Општински судови, у срезovima као и у окружној вароши, позваће јавно све грађане, да даду држави у зајам, колико је на кога разрешено, и одредиће место и време за примање зајма на привремене признанице.

11.

Привр. признанице, на које се зајам буде примио, попуниће се именом и презименом зајмодавца, и пошто их потпише онај, који је новце примио и признаницу предао, они ће се зајмодавцу предати.

Ако би се од оних, који сваки за себе не могу да узму целу обавезу, двојица или више њих сложили, да заједнички једну признаницу узму, онда ће се имена свију њих на привременој признаници записати, тако да на прво место дође име онога, за кога се они сложише, да му се привр. признаница на чување преда.

Новце ће примити и име зајмодавца на признаници записати и признаницу предати, или општински змет или онај, кога министар финансије нарочитим актом за то одреди.

12.

Буде-ли добровољних зајмодавца колико треба, да би се измирала цела сума зајма, што на општину долази, онда се неће зајам на друге ни разрешавати.

13.

Ако би која општина била вољна, да да више зајма, него што се од ње тражи, примиће се као добровољан зајам.

14.

Ако-ли се где не би јавило добровољних зајмодавца, колико их треба, да би се добило зајма, колико на општину долази, општински ће одбор, на основу законодавне одлуке од 19. јануара 1876. разрешати зајам на оне грађане, који имају одкуд да га даду.

Ту ће се најближљивије навити, да се разрешавање зајма следе строго на меру правичности и стварне могућности. Нека се он тражи само од имућнијих и најимућнијих грађана, па и од ових само у оној мери, у којој да они без осетног терета дати могу.

15.

Општински одбор дужан је, да попише у један списак све грађане, који су у стању, да зајма даду, и да означа, колико који може да позајми.

16.

У ред зајмодавца може се уврстити сваки, који је у стању да бар 50 динара без осетног терета у зајам да.

А општински одбор оставља се, да по знању и савести одреди, колико ко највише зајма дати може.

17.

Свако је дужан дати онолико зајма, колико општински одбор на њега разреже.

18.

Зајам се уписује само на целе обвезнице, као: на једну, на две, три и т. д., или на 50, на 100, 150 и т. д. динара.

19.

Сваки општински одбор има да уписује у својој општини онолико зајмодавца, и да на ове разреже онолико зајма, колико треба, да би се добила цела она сума, која на општину долази.

20.

При разрезивању зајма улазе се у рачун и оне суме, које су добровољни зајмодавци држави дали.

Ако би се на којег од тих зајмодавца разрежало више, него што је он добровољно дао, онда ће се оно, што је од њега већ прихваћено, било преко општинских било преко државних власти, одбити од суме, која је на њега разрежана, па ће он дужан бити, да још само остатак измири.

21.

Ако би се на ког грађанина разрежало више зајма, него што он без осетна терета дати може, тај грађанин има право, да се за 3 дана (од дана кад му се за разрез (јави) жали среској или окружној власти; а она је дужна, да најдаље за 5 дана извиди ту жалбу, па онда да је одмах са својим извештајем пошаље министру финансије на решење.

Министар финансије решиће, да ли се жалилац умесно или неумесно жали. Ако нађе, да жалилац има право, он ће наредити, да се на њега мање зајма разреже, т. ј. онолико колико он без осетна терета дати може. Нема-ли жалилац право, онда ће му се жалба као неумесна одбити.

22.

У својем списку општински одбор значиће, да ли је и уколико зајам добровољно дат, или је и уколико разрезивањем измирен.

Списак зајмодавца, пошто буде готов, потписаће се и потврдити општинским одбором, па онда ће се чувати у општинском суду.

23.

Пошто се у којој општини по реченом списку део зајам покупи, направити се други списак, у коме ће се означити име и презиме зајмодавца и колико је овај зајма дао. Овај списак послаће се заједно са новцима среској, и преко ове окружној власти, а у окружној варени испод, средњо начелству.

Ако би општински суд или кмет нашао за добро, да новце среској власти шаље, чим који део зајма покупи, он ће моћи те новце без списка и на привремену признаницу коме треба послати. А пошто се део зајам покупи, онда ће се поднети уредан списак среској власти.

Среска власт моћиће тако исто и сама окружној власти део по део прикупљеног зајма шиљати.

24.

Кад среска власт прими списак и новце, она ће се уверити, да-ли је у свакој општини покупљена цела сума зајма, што на њу долази, па онда ће списак у ориџиналу заједно са новцима окружној власти послати.

25.

Окружна власт послаће одмах списак министру финансије, па онда ће чекати од њега упуство за даље шиљање нована.

26.

Цео српски народни зајам има се покупити што пре.

27.

Као што се привремене признанице имају заменити државним обвезницама, кад ове буду готове, препоручиће се зајмодавцима, да чувају привремене признанице докле обвезнице не добију, а обвезнице докле им се не врати зајам, који се по законодавној одлуци од 19. Јануара 1878. најдаље до 5 година вратити има.

Тако исто плају се чувати и каматне унутнице (буцони), докле којој не дође време да се исплати. Од каматних унутница одвајаће се и предавати државној благајни само она, на коју се прими камата (интерес), која ће по законодавној одлуци 8⁰/₁₀₀ износити.

З. М. П.

19. Маја 1876.

У Београду.

Министар Финансије,
В. ЈОВАНОВИЋ, с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министра правде, а по са-
слушању Нашег министарског савета,

са обзиром на садање прилике, у којима пре-
стаје свака радња, и плаћање у ствари немогућим
постаје, а на основу законодавне одлуке од 13.
Октобра 1875.

Наредили смо и наређујемо:

Члан 1. Рокови плаћања продужују се, извр-
шења пресуда и решења у грађанским споровима
и све забране заустављају се за три месеца.

Члан 2. Ово наређење важи од дана Кња-
жевог потписа.

Препоручујемо Нашем министру правде, да ово
обнародује, а свима Нашим министрима, у колико

се кога тиче, да се за извршење овог старају;
властима пак заповедамо, да по овоме поступају, а
свима и свакоме, да се овоме покуравају.

11. Маја 1876.
у Београду.

М. М. Обреновић, с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

*Министар војни
помосни ађутант Његове Светлости
артиљеријски пуковник*

ЈИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар прос. и црквених дела

Д. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансија

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министра унутрашњих дела,
а по саслушању Нашег министарског савета.

Узимајући у обзир, да у садањим приликама
има преке опасности за јавну сигурност од начина
употребљавања печатње, на основу члана 38. устава
решили смо и решавамо:

Обуштавља се од данас за три месеца изврши-
вање закона о печатњи од 23. Октобра 1870. год.
као и извршавање измена и допуна тога закона од
15. Децембра 1875. године, тако, да се унапредак
не може ништа печатати, нити са стране печатано
у земљу уносити без предходног прегледа и одо-
брења државних власти, надлежних да чувају јавну
сигурност.

Ово решење ступа у живот од дана подписа
књажевог.

Препоручујемо Нашем министру унутрашњих
дела да ово решење обнародује, а свима Нашим

министрама, у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покорвају.

11. Маја 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и на
потреби заслужних председника
министарског савета*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде

ЈЕВРЕМ ГРУЛИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

*Министар војске
повласти објужаки Високе Савласти,
артиљеријски пуковник*

ЈИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просв. и црквених дела

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЕЉАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег војног министра а по саслушању Нашег министарског савета,

Са обзиром на прилике у Турској, из којих се мора закључити, да Турска може изненадно напасти на Србију, те тако може произићи рат независно што би Србија могла у своје време наћи за потребно да зарати;

С обзиром на то, да би се у случају изненаднога напада Турског безбедност наше земље нашла у великој опасности, ако се не би наша војска за времена тако спремила да се и брзо мобилисати и успешно судар примити или учинити може;

С обзиром на то, да поред осталог долази у потребу ратне спреме и пужан број официра, као

заповедника мањих и већих војних тела или за од-
прављање разних других војних дужности;

С обзиром на то, да се по садањим расположењима
законским за обичне прилике удешеним не може из-
вршити спрема војске какву предозначене прилике
и одблонење опасности захтевају;

На основу члана 56 устава земаљског наредили
смо и наређујемо:

Члан 1. За време ратног спремања, а најдуже
од данас за три месеца, могу се производити за под-
официре, официре и више официре без предходног
испуњења услова прописаних у § §. 40. 41. и 42.
закона о устројству војске од 20. Марта 1864. год.
и његових придатака и замена од 3. Јуна 1864., 31.
Маја 1867. и 23. Октобра 1870. године.

Члан 2. Но тако постављени не могу добити
виши чин док не положи испит чина, који су без
испита добили.

Члан 3. Кад наступи рат важе законски прописи
за рат одређени.

Члан 4. Указ овај држаће се у тајности док
год министарски савет не реши, да се може обна-
родовати. А само извршивање, као и услов 2. члана
сходном наредбом министар војни саопштиће војсци.

Члан 5. Овај указ важи од дана књажева
потписа.

11. Маја 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде

ЈЕВРЕМ ЈРУЏИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела

РАД. МИЛОШКОВИЋ с. р.

*Министар војни,
почасни ађутант Нег. Светлости
пуковник*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и архивских дела

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА СТАЈАЋЕ ВОЈСКЕ У РАТНО ДОБА.

1. САМОСТАЛНЕ ЧЕТЕ.

Чета је прва самостална пешачка јединица у администрацији.

Састав чете.

Чета је састављена из 4 вода а сваки вод из неколико десетина. Четом командује официр — четни командир — у тактичком, дисциплинском и административном погледу; водовима водници — официри — по нужди подофицири — а десетинама десетинаци каплари.

Водови се називају по реду 1, 2, 3 и 4 вод, десетине по реду у својим водовима 1, 2, 3 и т. д. десетина 1, 2, 3 или 4 вода.

Бројни састав чете.

Чета се у ратно доба састоји из:

- 1 командира (официра),
- 4 водника (официра) по нужди подофицира,
- 1 наредника,
- 1 поднаредника писара,
- 4 поднаредника,
- 20 каплара,
- 6 значара и
- 200 редовних војника.

Св. 237 људи.

Из свог броја људи, командир чете одређује комесара исто тако месара и занарије према потреби.

За издржавање и попуњавање чете са свима потребама, постоји комора, њено је устројство следеће:

Устројство четне коморе.

Четна се комора дели на:

1. Штабску комору,
2. Стрoјну провизијант комору,
3. Магацинску провизијант комору.

1. Штабску комору састављају једна кола коњска или воловска за канцеларију, касу и пртљак официра.

Једна кола за муницију (попуњајућу) и

Једна сака.

Света двоја кола и једна сака.

2. Стрoјну провизијант комору састављају:

Једна велика кола са јаким коњима или воловима. Она носе храну за чету за 2 дана.

3. Магацинску провизијант комору састављају:

Двоја велика кола са јаким коњима или воловима. Она носе храну за чету за 4 дана.

Кола како за штабску тако за стрoјну и магацинску комору треба да су удешена за терет од 5—600 ока и да су добро покривена.

Тежина, коју коморе у опште имају да носе одређује се према броју људи, коња и потреба. За провизијант комору за основу служиће правило о храни и спреми војника, коња и коморе.

Потребна кола воловска са прибором за коморе уклапају се приликом мобилизације војске из састава возарског одељења. Но ако овакви кола неби било, онда ће се потребан број кола коњских са прибором приликом мобилизације узети из резервног депоа артилериског.

Разброј коморе, поступак њен на маршу, за време становања и за време боја, удешава сам четни командир према потреби и постојећим за то прописима обзирајући се при томе и на тактичко гледиште.

Четна комора стоји под командом четног комесара; он ће одржавати ред у комори и о свему ће извештавати свог четног командира.

Набава хране за чету.

Сваки својник носи са собом резервне хране за 3 дана по правилима прописаним о храни и спреми војника, коња и коморица.

Осим тога падаће се војницима још по један оброк за текућу потребу на месту поласка као и шест obroka на сваког човека и коња. Ови шест obroka носиће се на комори.

Према томе чета је снабдевана са храном за 10 дана.

Попуна утрошене хране може бити на два начина реквизицијом или из магацина по свагда по уверењу или требовању четног командира.

1. Реквизицијом (узимањем од општине или становника).

При овој се четни командир као самосталан управљати по закону о реквизицији. Он ће свагда одређивати место где ће се шта ће се и колико реквизирати.

Пошто је све то одређено иде одређени официр или подофицир са четним комесаром у комором према потреби и придодатом заштитом и уверењем командиром да реквизира; при томе ће гледати да на леп начин изврши, зависав од свског старешине или појединих грађана — ако старешине нема — и тек пошто је све могуће покушао извршиће насилно. —

Ако се појави потреба да се за више дана мора храна реквизирати тада ће се и подвозна средства реквизирати, која се могу дуже времена при чети задржати; реквизирани човек, и коњи или стова долази трећег дана на четно предвољство а при одиусту добија уверење по образцу.

Ако старешина места (кмет) или грађани пристају да на леп начин храну измиертују, тада ће им одређени официр за реквизирање, одредити рок и место — пласлата комора и заштита очекује на одређеном месту; — место ваља да је на сваки начин ван села, (на путу повратном).

Непристане ли се на леп начин тада ће официр по свом нахођењу наредити насилно извршење, у својој земљи подиће и тужбу свом четном командиру.

Официр не сме више реквизирати, по на шта је овлашћен, иначе ће бити крив по закону о реквизицији.

За доказ да је официр за реквизицију овлашћен, подиће месном старешином уверење које од свог четног командира добија пре нег што у реквизицију пође; пошто је све предмете подишно примио захтева од месног старешине уверење да је реквизицију извршио по наређењу. Ово уверење предаје по доласку свом командиру, (види образце).

При насилном реквизирању узмеће се само оно што је наређено; при томе се не сме кварити ништа, не узимати што није потребно, верујити имаће куће и т. д.

У нашој земљи извршиће се по закону о реквизицији.

У случају ако се неба могло одредити официр за реквизирање тада ће се одредити подофицир за кога важе исти прописи и упуту што су за официре изложени.

2. Из магацина.

Одређени официр или подофицир иде са комесаром и профинант комором у магацин, предаје требовање магационару, од њега изузима храну и товари на кола.

Раздавање хране.

Раздавање хране наређује четни командир, он одређује време када ће се извршити и место где ће се храна раздавати.

Ако ће се храна кувати заједно за десетине или водове онда ће на одређеном месту у одређено време доћи десетари или водници са комесаром четним и пушким бројем војника и од њега храну за десетине или водове примити.

Ако би које одељене из чете полазиле за предетражу, онда треба пре поласа да изузму храну из коморе (1 тек оброк) за 24 сахата и то: леба и готова смока по без варива и меса; или да употреби резервну храну — свакад према заповести четног командира.

Комисар четни раздавање храну а четни дежурни или наредник надзирава ће и контролиса ће издавање хране.

Кратки упуту и дужности четног командира.

Стручне дужности командира изложене су у правилима „унутрашње службе“ и устројству команди и штабова стојеће и народње војске; овде ћемо још у кратко да изложимо вапредне прилике, а како ће се и шта ће у петима радити показује следећи упут:

а) Јако болесне војнике спровеће са њихавом свом спремом у позадна места годна за лечење ако може подвозе реквизирати тада по потреби може болеснике са четом даље повести.

б) Тешко болесне војнике спровеће натраг одузевши им пушке с муницијом и осталом спремом — сем одела и хлане. —

в) Од погинулих командир ће се постарати да покуши ствари нарочито пушке с муницијом, које ће се ствари у кофери носити, да би се њима могли други војници наоружати; о броју оружја и муниције као и осталих ствари подноси ће извешће својој предстваленој власти.

г) За оружје и осталу опрему кад је покварена и измињена за време службе, даће за оружје побеглих војника, кад је чета морала одступити командир подговарати.

Четни командир брине се за своје војнике у тактичком дисциплинском и административном погледу, за прве две године командир зна у помоћ официре и ниже чинове а за последњу наредника и нарочито за то одређеног писара који командира у свима административним дужностима подимају, но од овог се напуштају официри.

Командир чете води следеће књиге:

А. списак четни по рекрутацији.

а) Произвођних.

б) Дневник људи.

в) Списак стоке.

г) Репорте.

д) Требовања и пријавице.

е) Дневник пријавља и издавања хране за људе и стоку.

ж) Рачун о пријављу и издавању муниције.

з) Инвентар ствари и списак предаје.

и) Уверења реквизициона и књигу уверења.

к) Дневник касе.

л) Извод о стању касе.

м) Списак стоке за хлање.

Вођење ових књига, спискова и рачуна прописано је у следећој настави:

1. Свака чета имаће при себи списак у коме ће бити по именице означене старешине, редови војници и амачари потребни за чету.

2. Осим овога списка водиће се производни списак као што је образак под а.) —

У овај списак уносиће се на главног списка бр. 1 све старешине, војници и амачари и сваког дана у означено време прозив ће се извршивати.

Онима који су на месту, не ће никаквом знак стављати.

Онима који буду болесни у оној рубрики дана, кога се прозив чини стави ће белешку б).

Онима који су код куће остали болесни, к.

" " " умрли " Г.

" " " погинули " П.

Онима који су нестали	" П.
" " " на отсуству	" О.
" " " у бегству	" Б.
" " " одкомандовани	" од.
" " " прикомандовани	" прик.
" " " под судом	" с.

Даље у том истом списку после основнице чете (спис. под бр. 1.) додава ће се попуна луди војника — а осим тога и свакодневно прикомандовање војника из других части војске, заробљених, рекупираних или ипаче на којим начиним и белешки се престајање ових код чета.

3. Исто тако водиће се и списак стоке што се при чети буде налазило по образцу под б). У овај ће се списак белешкити сваки дан стока што је на месту а и што буде прирањивала на којим начиним.

4. На списак производног под бр. 2. и списка од стоке бр. 3. састављаће се дневник по образцу в.) (који ће се уносити у књигу за месец дана трајућу), и сваки дан белешкити целокупно стање људи и стоке као што је у дневнику рубрикама разјасљено.

Произв људства чини ће наредник, а командир ће се уверавати о исправности вођења производног списка људи и стоке, па тек ће се онда подписати дневник као што је у образцу означено.

5. Из овог дневника састављаће се репорт о стању људства и стоке сваког дана, као што је образац под г.) и подносити коме треба.

6. Кад чета буде одаслата да самостално што ради а за потребе буде добијала суму новчание тада ће командир водити дневник новчаниг примања и издавања као што је образац д.)

На левој страни водиће се суме што су пријемне а на десној што се издавале буду. За сваку суму коју командир изда узеће пријавицу од оног коме је новац издао као документ; не узмogne ли то онда нека подносиће пријавицу новца у дневнику, испод суме да је је пријео, ако буде знао писати, који пак не зна писати тога ће подносити који од официра чете или виши чиновца или војника из чете.

7. Ако се буде наредило да се даде 7—15—22 и 30-дневни извод примања и издавања новца онда ће командир из дневника касе на чистити извод као што је образац под е.) и у њему ставити целокупну суму пријавља и на страни издавања показати суму издату за време за које се извод подноси и најпосле показати шта за даљи потрошак остаје.

8. За снабдевање чете нужним потребима, издаваће се онима од којих се што прима требовање по образцу ж.) а кад се узмogne 15-дневно или месечно замењиваће се требовања

9. Призваницама по обрасцу а.) које ће се издавати онима, од којих је што узето, а издата требовања узеше се изатраг на уништење. При издавању призваница треба добро прорачунати по требовањима све предмете узете, јер доносили изговори да оно или оно није примљено, а у призваници је стављено, не ће се признавати.

10. Даље водиће се дневник примања и издавања јестива за људе по обрасцу под и.) и сваког дана ће се бележити шта је примљено шта је издато.

11. Исто тако у свему као под бр. 10. водиће се рачун о примљању и давању хране за стоку по обрасцу ј.).

12. Командир прима плату за своју чету, а тако исто и суме потребне за ма какву исплату потреба узетих за чету од свог батаљонског командира. А ако би се чета самостално где задржала, тада командир или друге старешине могу узети потребне суме за исплату узетих предмета или у име плате из касе других части на своје призванице на после кад од свога батаљонског командира прими потребан новац, пратиће каси којој се привремено задужи.

13. Командир ће водити списак примљене и издате муниције као што је образац к.) у коме је рубрикама објашњено шта се у коју уникује. Ако се буде у сандуцима или чему другом шивлаза муниција, то ће се стављати у рубрику означену „у чему.“

14. Даље ће се водити један записник по обрасцу л.), од примљене стоке ситне и крупне, која ће се употребљавати на храну чете или ће се ова стока предавати другим частима и на страни примала бележиће се шта буде примљено а на страни издавања потрошак или издавање предаја другима. — Коже од заклане стоке и лој предавање се или најближим магацинима или сталним радницима.

15. Оружје и у остале све ствари или ма што друго ма којим начином примљено буде, командир ће заводити у инвентар по обрасцу м.) у примале а кад се буде издавало, тада на страни издавања показати шта је и коме издато.

16. Од издатих ствари саставиће се списак по обрасцу н.) и пошто се преда и примаоц поднесе, предаваоц чуваће списак за доказ да је ствари предао док се не разреши од одговорности.

17. Сво деловодство и рачуноводство чете кад се буде наредило, командир ће предати свом батаљону, од кога ће добити разрешење од одговорности. —

18. Кад командир што реквизира на начин који је одређен, издавање од своје стране уверења оное од кога што реквизира по обрасцу о.) и то што се добије уникује се у надлежне књиге. Осим тога

19. Водиће се књига о овим уверењима по обрасцу п.).

Каква ће уверења давати опште или приватне личности од којих је што реквизирано види се из обрасца р.)

20. Командир прима и издаје новац, и води дневник бисе и из њега састављаће потребне изводе.

Сваки издатак било за ма какву набавку чини ће се у присуству најмање једног који ће стављати свој потпис „види Н. Н.“

21. При одштитању реквизираних људи и стоке и осталих вејника издавање се уверења по обрасцу с.).

Дужности четног комисара.

Комисар води надзор над комором по унуту четног командира. Ради бољег надзора и одржавања реда у комори, даје му се потребни број вејника у помоћ. Он маршира са комором.

Комисар води списак целе коморе. — од људи, коња, волова и кола и доставља свом командиру списак целе коморе сваког дана ради популе дневника и рапорта, а и он на тај начин лажни преглед има.

Он се стара о раздавању и попули хране и осталих потреба за чету.

Ф. № 4027.

12. Маја 1876. год.

у Београду.

Министар војни
универзитет

Тих. Николић, с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА САМОСТАЛНОГ ЕСКАДРОНА СТАЈАЋЕ ВОЈСКЕ

Ескадрон је прва коњичка јединица у администрацији.

Састав ескадрона.

Састав је ескадрона по постојеном провише; дели се на 4 вода, а сваки вод на неколико десетина. Ескадронски командир командује командир обшцир како у тактичком тако и у дисциплинском и административном погледу. Водовима пак заповедају водни обшцири, а по пузди водовођици а десетинама десетари.

За издржавање и попуњавање ескадрона са потребама постоји комора; њене је уређење следеће:

1. Штабска.
2. Стројна провијант. и
3. Магазинска провијант комора.

1. Штабску комору састављају: 1 кола за канцеларију, касу, пртлаж обшцира и лекара.

1. Сака (двокољница).

2. Стројну провијант комору састављају:

4 Кола, она носе храну и фураж за цео ескадрон и за комору за 2 дана.

3. Магазинску провијант комору састављају:

8 Кола; она носе храну и фураж за цео ескадрон и за комору за 4 дана.

За командира целе коморе одређује командир ескадрона 1. под-обшцира који ће надзор над комором водити по издатој унуту.

Тежина коју стројна и магазинска провијант комора носе, одређује се према броју људи и коња.

За основ служи ће правило о храна и према војника, коња и коморе.

Потребан број возова за комору приликом мобилизације узмеће се из артиљеријског резервног депoa.

Поступак коморе на маршу.

Штабска комора иде непосредно за ескадронем, за њом стројна комора, а обе под заштитом артиљерије.

Магазинска комора маршује укупно и ако нема опасности на 2 сахата иза ескадрона, иначе ближе и под заштитом ескадрона.

Ред марша одређује командир, а исто тако како ће се ићи као и који је сваком одељењу старешина.

Далнина комора од ескадрона у опште, зависи ће од близине непријатеља, и од цели која је ескадрону намењена. Где нема опасности комора ће пратити свој ескадрон тако, да му у свако време може храну издати. Ако има опасности, тад ће командир ескадрона наредити, да се од коморе изузме храна за извесан број дана, затим дати правац којим ће комора ићи место где ће остати, по свакојак ће гледати тако, да противнику не падне у руке.

Кад је ескадрон у непријатељској земљи, на је одаслат на мање од 4 дана, комора му неће следовати, тада ће се сам ескадрон помагати:

а) изузетном храном при одашљивању;

б) реквизицијом, и

в) резервном храном.

Ако ескадрон одсутан, комора иде пред ескадронем, при том се стара да пут не закрчи; на случај наглог одсутања, комора неће чекати ескадрон да му храну изда, но стоварује нужну храну за ескадрон на погодном месту, поставља стражу код ње и продужава одсутање.

Поступак коморе за време становања.

Комора ће се улогорити позади ескадрона.

Кад се комора испразни она иде к магазинима или се реквизицијом попуњава. Водовођа се стара да ескадрон има воде.

Ако је ескадрон у близини разменител по кућама, тада комора и други возови — ако их има — размештају се ван или на крају села под заштитом.

Поступак коморе за време боја.

Кад се ескадрон бори, командир ће тада одредити место коморе тако, да је водовођа на мети за давање воде, а остали позади у што сигурнијем закљону — ван дометаја борбе — али при томе свакад у свези.

Начин снабдевања и попуње хране.

Ескадрон се снабдева храном за 10 дана, и то: сваки коњаник носи са собом резервне хране за себе и свог коња за 3 дана по правилу „о храни и спреми војника, коња и коњаре“. Ова се храна за људе састоји у пексезиту, а за коње у зоби, и добија се на месту похода.

На месту похода изда ће се сваком војнику за њега и његовог коња јонт по један оброк за текућу потребу; а осталих шест obroka који ће се примити на месту похода и носити се на коњари.

Набавка хране за ескадрон.

Набавка хране може бити на два начина:

- а) реквизицијом,
- б) из магацина.

Реквизицијом узимањем од општина или становника. При томе ће се командир управљати по правилима „закона о реквизицији“, и свагда ће одредити место где ће се, шта ће се и колико реквизирати.

Пошто је све то одређено, ескадрони комисар иде са коњом (ако није одређен командир) и према потреби са придатом заштитом уверењем командирован да реквизира; при том ће гледати да на леп начин изврши, записав од сеоског старешина или поједини грађана — ако старешина нема — и тек пошто је све могуће покушао извршиће насилно.

Ако се појави потреба да се мора за више дана реквизирати, тада ће се поред хране и преносна средства реквизирати, која се могу дуже времена при ескадрону држати. Реквизиран човек, коњ или стока долазе трећег дана на ескадрону предовољство. При одласку издаће се уверење колико је се дана при ескадрону бавио.

Ако старешина места или грађани пристају, да на леп начин храну издаду, тада ће им комисар одредити време и место. Изаслата коњари и заштита очекује на одређеном месту даје ваља да је нан села (на путу повратком).

Не пристаје ли се на леп начин, тада ће комисар по увиђавности изредити насилно извршење. У својој земљи подиће и тужбу командиру свом.

Комисар не сме више реквизирати по нанта је овлашћен, иначе биће крив по закону о реквизицији.

За доказ да ју комисар за реквизицију овлашћен, преда ће месном старештини уверење које му ескадрони командир издаје при поласу; и пошто је све предмете примио, захтева од месног старешина уверење да је реквизицију извршио по наређењу и ово уверење предаје по доласку ескадрону командиру. При насилном реквизирању узме се само оно, што је наређено, више се не сме ништа тражити, нити се сме имање рушити и кварити.

У нашој земљи извршиће се по „закону о реквизицији.“

У врсту реквизиције снада и фуражовање што значи:

Набавка хране за коње.

Фуражовање вршиће се на два начина:

Ако се врши у селу т. ј. фуражовање готове хране онда се то зове редовно фуражовање, а у пољу напредно или зелено.

Редовно фуражовање врши се као и реквизиција сама.

Зелено фуражовање употребитиће се тамо, где се редовно помоћу власти храна набавити неможе. Командир ће одредити довољан број радника (војника) за жетву и товариње хране, које ће по могућству снабдевати са алатима реквирираним. — Ако је непријатељ близу, тада ће се фуражницима одредити заштита од коњаника (на често и цео ескадрон.)

Заповедник фуражована поделиће фуражнике у одељења; на кокаче и оне што ће покошено носити. — Ако је непријатељ близу, тад треба почети од места најближег непријатељу на јун у назад. Заповедник ће пазити да фуражовање (сезивање снопова и товариње) иде што брже и уредније.

Командант заштите, који је уједно и командант целе комивде, окружи ће сву просторију где се фуражује стражом.

Једно одељење ваља држати на скупу и више осигуравати фуражовање од противника.

Ако противник напада, командант ће гледати да га напред задржи, како би они што фуражују скупили, натоварили и одвели храну.

2. Из магацина; комисар иде са профант коњом — пошто је ова предала храну стројној коњари — у магацин, предаје требовање магацинару, од њега изузима храну и товари.

При меџба. Ако је ескадрон у саставу пука или бригаде, онда ескадрони командир губи право на одређивање реквизиције и других начина набавки. Он у том обзиру тражи дозволу од предпостављеног. Само у крајњој нужди, може сам чинити набавку (фуражењем и реквизицијом) по одма јавити свом предпостављеном.

Раздавање хране.

Време кад ће се храна ескадрону раздавати одређује командир, а тако исто и место где ће се раздавати.

Раздавање хране биће под надзором дежурног а храну издаје комесар.

Кад одељења или цео ескадрон полази на предстражу, треба пре полаза да изузме храну из коморе (1 тек, оброк) за 24 сата, и то за људе хлеба и готова смока, но без парива и меса; за коње зоби и ако је могуће сена, или да употреби резервну храну, све ово бива по заповести командира.

Дужности комисара.

Комисара одређује командир као што је напред речено, и он је непосредни командант целе коморе, а да би њома лакше управљао придаће му се помоћници према потреби. Комесар води списак целе коморе од људи, коња или кола и натоварених предмета, да би на тај начин лакши преглед имао.

Он се стара о раздавању и попуни хране и осталих потреба за ескадрон. Он потпомаже ескадроног командира у административном смислу и о свему извештава свог командира. Он саставља план набавки и надзирава извршење тога.

Кратки упут и дужности ескадроног командира.

Стручне дужности командира побројане су у „правилним унутрашње службе“ и у „устројству команди и штабова стојеће и народне војске“. А у ратно доба поступиће овако:

а) Лако болесне војнике спровеће са свом спремом у позадна годна места на лечење; ако може подвоз реквирирати тад по потреби може болеснике са ескадроним повести.

б) Тешко болесне војнике спровеће натраг одузевши им оружје и осталу спрему, сем одела и хране.

в) Командир ће се постарати да од погинулих војника покуша стварати нарочито оружје и то ће се у комори носити, да би се њиме могли други војници наоружати; о броју оружја као и остале спреме подноси ће извешће своје предпостављеном.

г) За оружје и осталу спрему, кад се похвати и излочи за време службе, даље за оружје пребеглих војника, кад је ескадрон морао да одступа, ескадронни командир не одговара.

Иако болесни коњи и војници придружавају се комори.

За тешко болесне постараће се да им нађе склоништа и неге а по могућству послати их натраг у болницу.

Командир у ескадрону води следеће књиге:

1. Дневник људи и коња — стоке — у ескадрону.
2. Списак људи, коња.
3. Књигу о реквизиционим уверењима и општинским сведоштвама.
4. Списак о примљеној и доклатој стоци.

За помоћника командир има писара који ће водити сво деловодство, сачињавати на основу дневника требовања за храну и фураж која подписује ескадронни командир, и комесару на извршење предаје, даље он прави рапорт: дневни, 15-то дневни и месечни и извешћа сваког рода, по све то под одговорношћу ескадроног командира. За упут служи ће му следеће настављење и формулари:

1. Сваки ескадрон има ће при себи списак у коме ће поименце записани бити: старешине, редови војници и значари потребни у ескадрону.

2. Осим овога списка водиће се прозивни списак као што је у образцу под а).

У овај списак из главног списка (бр. 1) уписаће све старешине и војнике и остале и сваког дана у одређено време прозив ће извршивати. Прозив ће вршити наредник под контролом командира.

Онима који су на месту неће се никакви знак ставити.

Онима који буду болесни, у овој рубрици дана, кога се прозив чини ставиће болеснику б.

Онима који су код своје куће остали	к.
" " " умрли	у.
" " " погинули	п.
" " " нестали	в.
" " " на одобреном одсуству	о.
" " " у бегству	б.
" " " одкомандовани	од.
" " " прикомандовани	прик.
" " " под судом	с.

Даље у том истом списку после основице ескадрона (списак под бр. 1) додаваће се попуна људства — војника — а осим тога и сва-

кодневно прикомандованих војника из других части, заробљених, реквизираних, или иначе на којим начиним, и бележиће се престајање ових код ескадрона.

3. Исто тако водиће се списак коња по образцу б) и списак коморничке (стоке) што се при ескадрону буде находила, по образцу в).

У оне ће се спискове сваки дан стока бележити што је на месту и што буде прирашћивала на којим начиним.

4. Из списка људи под бр. 2, из списка коња и стоке под бр. 3, састављаће се дневник по образцу г) који ће се ушити у једну књигу за месец дана трајању; и сваки дан бележиће се целокупно стање људи и стоке као што је у дневнику рубрикама разјашњено.

5. Из овог дневника попуњеног сваки дан састављаће се рапорт о стању људи и стоке сваког дана као што је образац д) и подносити коме треба.

6. Кад ескадрон буде упућен да самостално ради, и за потребе буде добијао суме новчане, командир ће тада водити дневник од новчаних примана и давања као што је образац е).

На левој страни уводиће оне суме што се буду примале, а на десној страни оне што се буду издавале.

На издате суме командир ће узимати документа, ако неузможне онда нека потписне приманца новца у дневнику испод суме, да ју је примио, ко буде знао писати, а који незна, онда да га који потписне од старешина или војника ескадрона.

7. Ако се буде наредило да се однесе 7-мо, 15-то дневно, 22-го и 30-то дневно извод примана и издавања новца, онда ће по дневнику начинити извод као што је образац ж) и у њему ставити целокупну суму новца примана за оно време, за које се извод подноси са остатком новца од прошлог поднешеног извода, и показати тада целу суму примана, а на страни издавање, показати суму издату за време за које се извод подноси и најзад показати шта за даљи трошак остаје.

8. За снабдевање ескадрона са нужним потребама, издавање се онима од којих се што прима требовања по образцу з) а кад се узможе 15-то дневно или месечно замењива ће се та требовања са

9. Признацима, по образцу и) које ће издавати онима од којих је потребе узимао, а требовања узети наугађ на уништење. При издавању признацима треба добро прорачунати по требовањима јер доцнији изговори да оно или оно није примио а у признацима је стављено, неће се признавати.

10. Даље водиће се дневна примана и издавања јестива за људе по образцу ј) и сваког дана бележити шта се примало а шта се буде издавало.

11. Исто тако у свему као под 10 водиће се рачун о приману и издавању хране за стоку по образцу к).

Плату потребију као и остале новчане суме командир ће примати из државне касе код које му се кредит отвори, но командир може у случају потребе изузети из других каса на привремену признацима а доцније позајмљену суму повратити пошто новац добије из касе отвореног кредита.

12. Командир ће водити списак примљене и издате муниције по образцу л). Ако се буде у сандуцима или чему другом шиљала муниција, то ће се ставити у рубрику означену у „чету“.

14. Командир ће водити један записник по образцу м) од примана стоке крупне и ситне, која ће се употребљавати за храну ескадрона или предавати другим частима, и на страни примана бележиће се што је примљено, а на страни издавања потрошак или издавање, предаја другима.

Коже и лој од заклане стоке предавање се или најближим матуцима или сталним радницима.

15. Кад ескадрон буде примио оружје, каквоје ствари или за шта друго и на којим начиним, бележи ће у инвентар по образцу н) у примане, а кад буде што издавао онда на страни издавања бележити коме је и шта издао.

16. О издавању ствари саставља ће списак по образцу о) и пошто преда и приманец га потписне, чуваће га за доказ да је ствари предано док се не разреши од сваке одговорности.

Сво деловодство и рачуноводство ескадрона, кад се буде наредило, преда ће догачној команди или надлежатељству.

17. Кад командир што реквизирира на начин који је одређен, издавање од своје стране уверење оном, од кога што реквизирира по образцу п) и уписује у надлежне књиге.

18. Осим тога водиће се књига о овим уверењима по образцу р).

Каква ће уверења давати општина или приватне личности од кога је што реквизирирано види се из образца с).

19. Командир прима и издаје новац, води дневник касе, и саставља потребни извод.

Издавање новца за ма какву исплату чини ће у присуству најмање бар 1 лица које ће се потписивати „видио Н. Н“.

20. При одласку реквизирираних људи и стоке као и осталих војника, издавање се уверење по образцу под т).

21. Ако је ескадрон у саставу дивизијона или и већег тела, онда на концу месеца подносиће целокупно примане и издавање новчане или

се буде наредило, исто тако и стање примања и издавања материјала — јестива за људе и стоку — ради прегледа рачуна или друге употребе, уз то подносиће документа и разне спискове који издатке осведочавају.

Ф. № 4027.

12. Маја 1876. год.

у Београду.

*Милостар војни
оцковик*

Тих. Никомит. с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА САМОСТАЛНОГ ПЕШАЧКОГ БАТАЉОНА СТАЈАЋЕ ВОЈСКЕ.

САСТАВ БАТАЉОНА.

Баталјон је састављен из баталјоног штаба и 4 чете.

Бројни састав баталјоног штаба и чета по постојећем пропису.

За одржавање баталјоног штаба постоји његова комора; а за одржавање чета постоји пропис — самосталне чете.

Кад је баталјон на окупу онда чете задржавају своје коморе као што је за њих прописано, а персонал баталјон. штаба прикомандоваће се на равну при једној чети.

Према томе баталјон има само штабску комору, која се састоји из 2 кола за канцеларију и пртљак канцеларски, баталјоног команданта, ађутанта, баталјоног лекара, писара и за апотеку.

2 кола за муницију пешачку.

Потребан број кола и возара приликом мобилизације војске узимаће се из возарског одељења.

Поступак целе коморе у баталјону.

1. На маршу.

Кад је баталјон укупан, комора маршује овим редом:

За баталјоном иде штабска комора батал. штаба, за њом штабске коморе чета, по реду марша сами чета. Целом комором командује један подофицир кога командант одреди.

За последњом штабском комором, иду стројне коморе чета.

Целом стројном комором командује један нижи чин.

За стројним коморама иду магацинске коморе појединих чета. Целом магацинском комором командује један нижи чин кога командант одреди. Цела комора баталјона маршује под заштитом артиљерије.

Ако нема опасности тад магацинска комора може на по или до четири дана мирно по зади остати.

У каквој ће се колони марширати, како ће комора поступати за време одступања, командант ће батаљонски за то издавати нужне упуте.

2. За време становивања.

Комора ће се улогорити по зади батаљона, свака по зади своје чете а комора батаљонског штаба иза средине батаљона.

Сви пак по „правилника о логоровању“.

Кад се комора испразни она иде натраг к магацинима или се реквизицијом попуњава.

Водовоше се старају да је батаљон свагде с водом снабдевен.

По ако је батаљон размештен по кућама тада комора и други возови — ако их има — морају се разместити или или на крају села под заштитом.

3. За време боја.

Кад се батаљон бори тада ће команданту одредити место комори, по тако да муницијска комора чета и батаљона буде на каквом по зади погодном месту ради брзог и лакшег попуњавања муниције. Надавање муниције из коморе за време боја вршиће писар батаљона.

Ако је батаљон самосталан, тада ће батаљонски командант одредити из сваке чете по 2—3 војника за пошење раниеника на превијалиште, други се војници не смеју за такву службу употребити нити сами из фронта излазити. Батаљонски ће лекар одредити завојнице по зади батаљона у заклоњеном месту до на 1500 корака.

Штабовска пак комора биће прикупиљена по зади а тако исто и стрелна у добро заклоњеном месту на по или до једног сата одстојања.

Магацинска пак комора на по или до једног дана марша.

Свима коморама командоваће нижи чиновни.

При одступању комора ће се постарати да што брже одступна и да пут не затвори.

Начин снабдевања хране.

Батаљон се снабдева с храном за 10 дана и то: сваки војник носи са собом резервне хране за три дана. Осим тога на месту поласка издаће се по један оброк на сваког човека кова и вола за текућу потребу. Остали пак 6 obroka на сваког човека кова и вола наговариће се на комору.

Попуна утрошене хране и фуражи биће или из магацина или реквизицијом по свагда по уверењу или требовању батаљонског команданта.

Према томе набавка хране за батаљон бива из два начина:

1. Реквизицијом.

2. Из магацина.

Начин извршења набавке као и поступак изаслатог лица биће овако исто као што је за чету прописано. При реквизирању хране може се десити да цео батаљон реквизира из једног места или из више места, по у оба случаја поступа се као што је за чету прописано, само што батаљонски командир потврђује свако четно реквизицијоно уверење својим потписом; батаљонског штаба комора прилаже се једној чети, и за њу је дужан батаљонски командир одвојено реквизицијоно уверење издати.

Раздавање хране.

Раздавање хране наређује батаљонски командант, он одређује време када ће се извршити и место где ће се извршити исто тако и место где ће се храна раздавати.

Издавање хране биће под надзором дежурног по батаљону. У осталом бива исто што је и за чету прописано.

Кратки упут за батаљонског командира.

Као командант батаљона он се стара за правилно снабдевање свога батаљона свима потребама и за то он одговара морално и материјално.

Стручне дужности батаљонског команданта наложене су у правилника: — унутрашње службе и у устројству команди и штабова стајаће и наредне војске.

Како ће се батаљонски командант управљати у ванредним приликама, прописи за четног командира важе и за батаљонског команданта, са том примедбом, да ће сви налози или од батаљонског команданта, и што ће он давати уверења командирима чета о поклоњеном и изломљеном оружју и спреми на служби или побеглих војника и што он одговара за наређење утроника новца.

Примедба. — Ако је батаљон у саставу бригаде, онда батаљонски командант губи право на одређивање реквизиције и других начина набавке. Он у том обзиру ниште одобрење од предпостављеног. Само у крај-

пој нужди може чинити набавку сам, по онет јавља свом предпостављеном старешина.

Баталјони командант води деловодство сво као што је за чету прописано а исто тако све књиге и спискове мора да има у својој канцеларији види број 1, 2, и 3 па како је за ту чету прописано, тако се има водити и при штабу баталјона. Образац под а и б.

Бр. 4. из рапорта четних и осталих части што су у баталјону о људма и стоки и из спискова код штаба бр. 2 и 3 чете, саставиће се дневник људи и стоке при баталјону наодеће се по образцу под в. и по том извести у

5. Рапорт општи о свему по образцу под г. и тај рапорт подносиће се коме треба по пропису, а рапорт 15 дневни месечни или кад се захте заставља ће се по образцу под в. г.

Све дужности у административном погледу вршиће ађутант и командант је баталјони дужан контролисати и уверавати се о тачности извршења.

6. Новач потребан па трошкове и плату војника у баталјону примаће ађутант по наредби команданта. Он ће водити дневник касе по образцу под д, а податке чиниће по одобрењу команданта.

Документа ако се не могу узимати онда треба на дневнику касе испод издате суме подписати својеручно примаоца или ако незна писати подписа ће га који од старешина.

7. О примању и издавању хране за људе и стоку води ће се при баталјону протокол по образцима под е и в. е. и кад се изреди поднашиће извода на пр. 7—15—22 и 30. Дневни и онда ће се употребити изводи по образцима под к. е а. к е б, а кад се стациу касе подносиће се по образцу под ж. кад се тражили буду а 15 дневно или месечно подносиће свагда бригади.

8. Плата како старешинама тако и војницима издаваће се по платном списку образац з.

9. Рачун о примању и издавању муниције при баталјону водиће се по образцу под и. као и при чети.

10. Исто тако водиће се рачун од примљене и утрошене стоке на храну војске, као што је прописано у образцу ј.

11. При баталјону водиће се инвентар ствари како канцеларијских тако и четама раздатих дакле све што буде примљено и издато од одева оружја, прибора и т. д. по образцу под к.

12. Кад баталјон буде предавао ма коме ма какве ствари које је у свој инвентар увео, показаће у издавању и по списку по образцу под л. предаће на подпис примаоцу, па документ задржати за оправдање издатака.

13. За штаб баталјона и иначе што се буде требало, издаваће се требовање по образцу м, и обрачунавање ће се чинити по могућству као и замешивање требовања са признањем, образац под н. при чему треба имати на уму ту околност да ће се спорови решавати према издатим признањима.

14. По предметима чињеног реквизирања, дава ће баталј. ком. уверења по образцу о. и водиће се протокол по образцу п. од издатих уверења. Она уверења што ће општине или приватно личности давати при реквизирању потреба попуњаваће се по образцу к.

15. О возарима код штаба води ће се списак људи и коња, по образцу који је за чету прописан у бр. 2 и 3. и то ће улазити у састав целокуп. дневника и рапорта баталјонот, како о људма тако и стоци по тачки 4 код баталјона.

16. Даље код баталјона ће комесар водити књигу примања и издавања јестива за људе и стоку, састављати изводе потребне, књигу о примљеној и утрошеној стоци за храну војске. Примање хране из магацина чиниће се на требовање баталјонског команданта, а примљена храна издаваће се четама на требовање четних командири која ће комесару служити као документ оправдања издатака.

Ађутант склади рачуне потребне од свега што је примано и издавано. Нему се придаје у помоћ писар који ће га у свима службеним пословима подпомагати.

За одуштање људи реквизираних и стоке као и осталих војника даваће баталј. ком. уверење по образцу с.

Презивни списак у баталјону водиће писар а њега ће контролисати ађутант.

Ф№ 4027.

12. Маја 1876. год.

у Београду.

Министар војна,
ауловник

Тих. Никомити с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА ВРХОВНЕ КОМАНДЕ,

Главномандујући са својом свитом има засебно уређену администрацију.

САСТАВ ВРХ. ШТАБА.

	КОЊА	СЕННА
1 Начелник врховног штаба	3	2
1 Помоћник начелника	2	1
2—3 Џенералшт. оџиц.	6	3
1 Владика	2	1
1 Инспектор артиљер.	2	1
1 Његов ађутант	2	1
1 Технич. артиљ. оџицар	2	1
1 Инспек. инжињерије	2	1
1 Помоћник његов	2	1
1 Главни интендант	2	1
1 Помоћ. његов	2	1
1 Помоћ. инт. за спољне послове интендантске	2	1
1 Судски комисар	2	1
1 Начел. савета	2	1
1 Главни марш. лекар	1	1
1 Апотекар	—	—
2 до 3 ађутанта	6	3
5 до 6 ордон. оџицара	12	6
1 Ађут. иншек. инжињер.	2	3
1 Командант стана	2	1
1 Његов помоћник	2	1
1 Комисар за штаб	1	1
1 Казначеј	—	—

1 Команд. грена. врх. штаба	1	1
1 Иншек. пољ. поште	—	—
1 Пошт. комесар	1	1
1 Иншек. телеграфа	—	—
1 Тумач турског језика	1	1
1 Деловођа начел. савета	—	—
10 Интенд. чиновника	10	5
10 Писара грађ. реда	—	—
5 Писара војног реда	—	—
10 Жандарма	10	—

Св. 73 човеча . . . . . 82 к. 41 сенз

Или на издржању са резервом: 100 људи и 83 коња.

По саставу врховне команде припадају још ова одељења.

1. Београд. ескадрон народњи.
2. Један ескадр. стајаће војске.
3. Поштанско одељење.
4. Телеграфско одељење.
5. Резервно саит. одељење.
6. 4 пољ. болнице.

По ова одељења имају своју засебну комору под засебним командирима.

Комора.

Комора се дели на:

Штабску и Стрелну.

1. Штабска. Ова је комора колска, и носи сви прибор и прилаг штаба и лица у штабу као што иде:

	КОЊА	КОЊА	КОМОРНИЈА
1. За начелника врх. штаба и његовог помоћника	1	2	1
2. За владика	1	2	1
3. За 4. штабне оџицаре и тумача турс. језика	1	2	1
4. За ађутанте шефа и ордонајсе	1	2	1
5. За иншек. артиљер., његовог ађутанта тех. арт. оџицара, иншек. инжињерије, његовог помоћника и ађутанта, судског комисара	1	2	1

6. За гл. интенданта, помоћника, особље и 10 чиновника	2	4	2
7. За начел. санитета, гл. маршеног лекара, апотекара, команд. стана, његовог помоћника, комесара штаба, команд. штабск. трена, деловоћу начел. санитета	1	2	1
8. За инспектора пољска поште, пошт. комесара, инспектора телеграфа	1	2	1
9. За касу и казначеја	1	2	1
10. За 10 писара грађ., и 5 војног реда	1	2	1
11. За водоношу врх. штаба	1	2	1
12. За ствари канцел., и остали материјал	5	10	5
Свега	17	34	17

Са 2 десетара, међу самим коморијама.

Стројна. Она носи и хране и фуражи, за штаб (не рачунајући одељена, која стоје под врх. командом) за 2 дана. Она је кољска и састоји се из 3 кола под командом 1 десетара међу њима. Обојим кољарама, штабним и стројном рукује командант штабског трена.

Прим: Разбреј и подучно уређење врши се на зборишту врховн. штаба под надзором комисара врховног штаба и командира штабског трена.

О пословима гл. интендантства.

1. У главном интендантству израчунавају се и из њега ради извршена и плаће сви распореди око снабдевања целокупне војске и њених установа свима потребама: раном, фуражи, оделом, новцем и т. д.

2. Главним интендантством рукује гл. интендант.

3. Главно интендантство састоји се из:

- а. Помоћника гл. интенданта.
- б. Канцеларије.
- в. Инт. особља за поједине интен. трене.
- г. Особља за разне сталне поруке.
- д. Нижег особља — писара.

4. Осим ових делова и лица, под глав. интендантом стоје и сви месни интендантски заводи и окрузи у круту вајината, који стоје под врх. командантом. У пределима ван границе, устројавају се нови окрузи и ново интенд. установе.

5. Канцеларијом глав. интенданта рукује непосредно помоћник гл. интенданта и састоји се из 3 одсека: за рану и фураж, за оделом, и за спрему и чевац. По према потреби може главни интендант по одобрењу врх. команданта додати још који одсек и, пр. болнички то јест снабдевање болница интенд. потребама.

6. Појединим одсецима рукују начелници одсека, вајма се према потреби даје нужно канцелар. особље у помоћ.

7. Број интенд. чиновника, који су при руци главн. интенданту ради особитих интенд. порука и операција надзора над извршањем и т. д. такође се одређује према потреби. У прво време треба бар за сваки одсек да постоји по 1 стручно интендант. лице.

8. Под глав. интендантом стоје сви интендантски дивизија, и бригада и других засебних одељења.

9. Уређења округа и месних интенд. установа ван границе бивају по распореду глав. интендантства на основица уређења провинских дужности а по утврђењу врховне команде.

О главном интенданту.

Дужности.

1. Он издаје распореди о снабдевању војске свима инт. потребама.

2. Главни интендант бира врховни командант из лица посвећених како војеној тако и администрацијској служби а која разуму и грађанске установе.

3. Главни интендант стоји непосредно под врх. командантом, а ако је врхов. командант сам квал. онда под његовом штабом врх. команданта.

4. Непосредни извршни органи распореди главн. интенданта око снабдевања војске и болница свима интен. потребама јесу:

Окружни начелници, начелници друшких станица, надзорници в. друмова и чиновници интендантских установа. Он мотри да се распореди брзо и тачно извршавају и у случајима ако набавка не би могла да буде извршена на време горњим органима, он за ту цел употребљава интенд. персонал, који му је ради особите поруке придат, а такође и дивизи. бригаде и других одељења интенданте.

5. Он треба на време да даје све нужне податке свима својим органима а такође и командантима војске, како би они на време могли да предузму све нужне мере око снабдевања.

8. По пријету војне, глав. интендант даје рачун о радњи глав. интендантуре и са закључком гл. команданта или шефа штаба, (ако је врховни командант сам иста) врх. команде, подноси га војном министру.

7. Чим се глав. интендант намене, одма добија из војног министарства све нужне податке о свима распоредима министарства око снабдевања војске. Он пенушава те податке подробним извешћима од окружних и дивиз. команданата. На основу свих тога а и на основу података из врх. штаба о распореду војске и њиху дејству, он саставља г л а в и и п л а н снабдевања војске свима потребама, и предлаже га врх. команданту на одобрење.

8. Овај план треба у себи да садржи:

а. Количину и род потреба и ствари?

На каквим местима и у које су редове времена нужне за војску. Колико таквих потреба има већ на местима, колико се очекује а колико је нужно набавити и довући?

б. Начин набавке и довоза,

Распоред дужности око снабдевања међу свима лицама и установама.

г. Број кола и подвоза за глав. интендантски воз, који стоји под непосредним његовим распоредом.

д. Изложене свих осталих дата, која олакшавају снабдевање.

9. Пред одрићем војне, глав. интендант саставља општи преглед изградње и девице повчане суме, која је нужна поред обичног расхода за интенданство и подноси га на утврђење врховноме команданту односно шефу.

10. Расход по овом ратном буџету врши и до рачунске године, а од тада гради и нови ратни буџет.

11. Главни интендант pazi на извршење свих лица око снабдевања војске, које је министар већ предузео. Он лично или помоћу свога особља осматра магацине, смештеништа и т.д. Даље осигурање војске лежи у његовој самој дужности.

12. Он pazi да реквизиције буду уредне, без излишног обтерећивања становништва и да се чине само у нужди, и кад се набавка на други начин није могла да изврши. Ово вреди како за своју земљу тако и ван ње.

13. Снабдевање спремом, оделом, снади у дужност в. министарства. Главни интендант само даје израчунату количину потреба и време за које треба да се дају војци. Исто тако он настојава, да занат. одељења намирју текући расход овог рода потреба.

14. Главни интендант утврђује цену разним потребама, управљајући се према ценама појединих места.

15. Он удешава своје распореде око снабдевања војске према стратегијским захтевима врх. команданта. Но он треба да предвиђа својим распоредом и будуће потребе војске.

16. Особиту пажњу обраћа глав. интендант да друмске станице на глав. друмовима буду у стању да намирне потребе долазеће војске, и то на време.

17. Он свагда треба да зна, колико рана има код самих војника, а колико у стројној и магац. комори. Он се стара, да се та рана не троши без нужде као и да се одма попуњава.

18. Он pazi: да сваки командант војске зна, одакле ће потребе да узимље? или где ће да се примију и коме издају по прописима за то.

19. Он одређује начин, на који ће се употребити гл. инт. транспорт.

20. По прелазу преко границе, он одређује и објављује становништву течај новаца своје државе према течају саме те земље.

21. Ако је војска разређена по кућама приватних, и ако је газде равне, он саставља за тај случај т а б л и ц у к в а р т и р с к у или т а р и ф у и у њој се одређује:

а. колико и какав оброк дневно да дају газде војницима?

б. за какву награду и како ће се и кад она издавати?

И то према квитана, које војници по одласку морају газдама давати.

П р а в а.

1. Глав. интендант има положаја тине и права начелника осталих стручних одељења врхов. команде.

2. Он има права да предлаже за одличја и награде како своје непосредно тако и сво остале интендантско особље.

3. Он има право у свако време сам лично или средством својих чиновника да осматра окружне и месне интенд. установе магацине и т. д.

4. Он има права, да даје нужна упуства свима интенд. органима у границама власти. Преко овог тражи разрешења врх. команд. или шефа штаба. Само у крајној нужди, и кад је поред тога одвојен од врх. команде, решава интенд. питања сам средством својих органа но одма јавља врх. команданту.

5. Ако гди примети на неправилност у требовању, на притесњавање становништва или чиновништва, он сам одма има права да пресече злоупотребе у име врх. команданта, јављајући командантима одељења, код којих се то десило.

6. Сви његови налози по интенд. части врше се са стране војске, која је под врх. командантом, са стране свих лица и установа, као год и налози врх. команданта.

7. По предмету набавke он утврђује све интенд. операције и набавке, но само у границама одређене суме за поједине гране интенд. иначе, ако набавке због цене прелазе одређене границе, он тражи дозволу од врхов. команданта.

8. Свагда кад се мора прибегћи реквизицији, он тражи дозволу од врхов. команданта.

9. Сва питања окружног начелника, дивиз. интенданата и других засебних интенд. чиновника у односу на разне набавке, решава сам у границама своје власти и прописа, иначе тражи решења од врх. команданта.

10. Ако је према току војних дејства нужно, да се установе какви магацини и т. д. или униште. — онда он то дозвољава само по одобрењу врх. команданта.

11. У извредним случајима, који очевидно иду на уштреб војсци и каси, а прелазе његову власт, он својом влашћу одлања све неводе, јављајући врхов. команданту.

12. Глав. интендант води преписку са свима одељењима в. министарства, са свима лицима и местима, која су у војсци врх. команданта и са свима земалским властима на војништу тражећи од њих извешћа и податке. —

О помоћнику глав. интенданта.

1. Помоћник глав. интенданта јест његов најближи и непосредни сатрудник по свима предметима у опште а посебно он је непосредни начелник и руководељ целим деловодством канцеларије интенданта.

2. Њега бира глав. интендант и предлаже га врх. команданту на утврђење.

Д у ж н о с т и. Он рукује деловодством у канцеларији, према подели одсека глав. интенданта, дели послове на лица, нази на брзо и тачно вршење и има надзор над свима лицима канцеларије.

3. Он разнашље и обављајује наредбе гл. интенданта дивизијским бригадним интендантима, окружним, друмских станица и т. д. начелницима, местима и лицима. Такође извештава и поједине односно команданте о тим наредбама.

4. Нарочита је његова дужност, да свагда у тачности и пуноћи има податке:

а. Како су потребе и гдн размештене?

б. У каквом се стању налазе интендантска предузећа?

в. Колико, и каквих потреба има прикупљених?

Такође и сам са своје стране води тачне рачуне и о другим питањима а све у форми таблица, које свагда допуњује, исправља, како би се свагда видило стање најновије.

5. Он строго прати и води рачун: да ли су се налази глав. интенд. разумели?

Да ли се брзо и правилно врше?

Да ли се магацини пуне колико треба и на време?

Свагда пише извешћа и одговора о извршењу и пријему ма ког налога глав. интенданта.

Чим се приметити да стоји неспоравност, одма јавља глав. интенданту.

6. Он бди над снабдевањем врховне команде у сваком погледу.

Под његовим је надзором комесар врх. штаба.

7. У случају свога осуетва, он предлаже глав. интенданту заменика из лица канцеларије.

8. Он тражи и добија из врхов. штаба сваки дан: размештај војске бројно стање, тактичку поделу њену, па према овим изменама, мења и интенд. распореде, предлажући их глав. интенданту.

9. Он саставља маршруту за марш интенд. возова на и за поједине коморе, што се шаљу војним друмовима, предузима нужне мере на време, да на станицама буду брзо снабдеване.

10. Он скупила и драги у спрежности и готовости за употребу карте, статист. податке, о путовима и другим нужним подацима, који олакшавају или отежавају издржавање.

11. Чува и попуњује карту, на којој су означене и нацртане све интенд. установе.

12. Излаже своје погледе ради саглашавања послова нит. са пословима врхов. штаба.

У свима послед. 5 тачкама прима обавештења од глав. интенданта.

Правд 1. Обично право помоћника односи се на деловодство, којим рукује по свом стручном знању према духу устројства и наређењу глав. интенданта. Такође над особљем канцеларије користи се правом у обзиру дисциплине, које ће одредити врхов. команд. или шеф штаба. Но што се тиче интенд. операција, он свагда чини предлог и питања глав. интенданту.

2. Он има право да ступа у спошјај са свима другим подчињеним интендантским чиновницима, и установама. Исто тако са поштакским, телеграфским, санитарским и другим одељењима.

3. У име набавке података нужних, има право да ступа у спошјај и са одељењима в. министарства и са окружним извештавама.

4. За време одсуства или болести глав. интенданта он га заступа докле, док врх. командант или шеф штаба другаче не нареди.

О лицима за особите поруке при главном интенданству.

Дужности ових чиновника, према наређењима глав. интенданта, јесу следеће:

1. Он их шаље према потреби за дивизијске и бригадне интенданте — ако је потреба, даље за надзорнике в. друмова, управитеље магацина и т. д.

2. Шаље их да погледа на извршења распореда, које је глав. интенд. наредио, а и на извршење и други интенд. операција.

3. Шаље их да извршују набавке, превозе, реквизиције, снабдевања станица, болница, магацина и т. д. у свима случајима, ако у изванредним случајима те набавке и извршења неврше месне инт. власти, већ само главно интенданство.

4. У свима наведеним приликама чиновници се владају према настављеница, која им да је глав. интендант, и која потврђује врх. команд. или шеф штаба.

5. У земљи страниј по прелазу војске преко границе, њихове су дужности:

а. Да се саветују са месним властима о начинима најбољег одржавања војске. Да истражују сами најбоље начине и најбоље изворе.

б. Да назо, да месне власти врше налоге глав. интенданта брзо и потпуно.

в. да назо, да становништво уредно издаје потребе, које су разрезане, да буду посредници између одељења војске и власти, између интенд. чиновника и предавалаца потреба.

Дужности комесара за врх. штаб.

1. Он се стара, да лица и одељења врх. штаба буду снабдевени свима потребама рачне, спреме, и смештања.

У овом погледу он стоји под помоћ гла. интенданта, њему се обраћа за саветства о начину набавке.

2. у свему как што се односи на правилну употребу, чување, издавање и т. д. потреба и у дисциплинском обзиру, он стоји под командантом стана врховног.

3. Он бележи и уређује логор врховног штаба, према унутрњим наредбама команданта стана.

4. Исто тако за време претача врховне команде, он извршује наредбе команданта стана за брзо дизање логора, наковање штабске коморе и упућивање на указано место одређеним правцем.

5. У случају смештања врховне команде по кућама, он извршује распоред лица и одељења по квартирима и кућама и удешава начин одржавања врховног штаба према распореду глав. интенданта или у његовом одсуству према наређењу шефа штаба.

6. О целом свом пословању води рачун за који је и одговоран.

7. Он је личност нераздвајна од врховне команде, коју свагда прати.

8. За своје помоћнике у послу обраћа се команданту стана.

9. Он издаје и командиру трена дивизијског штаба нужне наредбе по својој струци.

О команданту стана врховног штаба.

1. Он је начелник полиције у врховном стану и врши све дужности средством својих органа, које се односе на ред и сигурност врховне команде.

2. Њега поставља врховни командант из лица војеног реда, који су упознати са војним дужностима, прописима и дисциплином.

3. Његови су органи, помоћу којих одржава и извршује своје дужности:

а. Канцеларија са писарима.

б. Сировод врховне команде.

в. Стража врховне команде.

г. Жандарми придати.

д. Комисар врховне команде.

4. Дезоведство у канцеларији подобно је као и у гарнизону у мирно доба.

5. Он бира место и распоређује логор врховног штаба.

6. Он одређује и распоређује страже у логору врховног штаба и уређује службу унутарње и спољне сигурности, а такође стара се о чистоћи и осветлењу врховног штаба.

7. Под њим стоји сва војска придата врховном штабу, како стално тако и привремено, и он је њен заповедник.

8. Он издаје наредбе за дизање логора, наковање и брзо претаче одређујући место и правац одласка.

9. Он чини распоред за размештај лица врховног штаба а често у варошима и кућама, саставља преглед смештеница целог распореда за своју канцеларију а и за шефа штаба. Исто тако предузима мере сигурности по таквим местима.

10. Он води надзор над арестантима а и заробљеницима.

11. Он испитује заробљенике, бегунце, уводе и подноси извешта шефу штаба.

12. Он набавља добре и поуздане путевеће и извештаче из мештана, и води над њима надзоре.

13. Свако подозриво лице испитује и према закону с њим поступа.

14. Стара се за добавку нужног подвоза ако је потребан.

15. За време кретања и боја, он прати особу главног командујућег са сироводом и чини нужне распореде, да се неприпадатељи војски одклањају а заостанци упућују на своја места.

16. Он се стара да се за разне налоге писма и вести шаљу најпоузданији војници и јавља о извршењу таквих пошљања.

17. Он сваког дана а у важнијим случајима одма репортира шефу штаба или врховном команданту.

18. Канцеларијом његовом рукује његов помоћник са персоналом.

Дужности командира трена врховног штаба.

1. То је личност, која рукује и управља штабском и стрејном комором врховне команде у свему, што се односи на ред, дисциплину и тачно вршење службе и налога, који би произишли како од команданта стана тако и од комисара врховн. штаба.

2. Он има власт четирице над подчињеним особљем обе коморе.

3. У случају, кад се стрејна комора одвоји од штабске и свега небуде могућа он одређује једног од десетара за привременог командира стрејне коморе.

4. Он свагда треба да зна бројно стање обе коморе: људи, коња, кова, а и количину потреба, која се у њима налази.

5. Он pazi да се попуњавање, вожење и раздавање потреба врши на време, треду и по пропису.

6. У осталом он prima упућени од команданта стана што се односи на дисциплину, ред, кретање ставовање и т. д. а што се тиче поступка са раном, чувања, примања и издавања и т. д. од комисара врховн. штаба.

Дужности казначеја.

1. Он се брине за повчано снабдевање врховног штаба.

2. Он рукује касом примањем и издавањем и рукује целим деловодством новчаним.

3. Он стоји непосредно под врховном командом или шефом штаба и сва издавања морају имати њихов потпис.

4. Он даје рачуна о каси министру војном (односно главној контроли) коме се и обраћа за нужан новац.

5. Он израчунава суму нужног новца за лица врховног штаба.

6. Он рукује такође и касом врховног команданта, која се употребљује на разне изванредне војне и спољне потребе.

Деловодство.

1. У врховној команди постојеће списак главни у коме ће бити уписане све личности што врховној команди припадају (од командири припадних врховној команди водиће се засебно списци у самим командама као што су код ових командири и прописани). У овом списку додавање се лица, која буду улазила у састав или излазила из састава врховне команде.

2. Из главног списка саставиће се списак један по коме ће се водити свакодневне промене персонала врховне команде, као што је образац под а.)

Онима личностима врховне команде које су на месту, неће се никакав знак у том списку стављати, а онима пак који су болесни ставиће се знак б.)

Онима који су код куће остали белешка е.

•	•	•	•	у.
•	•	•	•	в.
•	•	•	•	о.
•	•	•	•	б.
•	•	•	•	„од.“
•	•	•	•	„прик.“
•	•	•	•	с.

Исто тако додавање се у овом списку и личности, које буду заробљене реквизиране или иначе а изостављене се кад преставу ту задржавати се.

Овакав списак водиће се и од коморица налазећих се у врховној команди.

3. Даље ће се водити дневник од коња што припадају персоналу врховне команде и ту ће се белажити свакодневно бројно стање коња и промене које се буду догађале образац под б.

4. Осим тога води ће се и дневник коморијске стоке која врховној команди припада и белажити се свакодневне промене догађајуће се у сточи образац под в.)

5. На списку персонала под број. 2 дневника коња и дневника коморијске стоке, састављаће се дневник врховне команде, као што је образац под г.

6. На дневника врховне команде састављаће се свакодневни рапорт саме врховне команде, као што је образац под д.

Надзор над вођењем дневника и саставу рапорта, водиће један од ађутаната који буде начелником врховне команде одређен и он ће потписивати рапорт.

7. Рапорт како од целе војске - по потреби — састављаће се из рапорта дивизијских команди које оне буду подносиле, а за састав оваког рапорта служиће образац под е. д.

8. У врховној команди постојаће један преглед целе војске по пољности овако:

1. од сваке јединице
2. по бригадама
3. по дивизијама.

Како би се по потреби знало бројно стање и јединица и окуп јединица.

За врховну команду састављаће се дневна требовања по образцу под е.) и предаваће се комесару врховне команде да набавку хране изврши.

Надата требовања замениће се признацимама по образцу ж, кад се могла буде.

Све што се у администрацији односи по овим тачкама на персонал врховне команде и коња водиће један писар за то одређен, а што се тиче коморица и њихове стоке водиће командант трена врховне команде.

Од примљене хране за персонал врховне команде и фуражи за стоку водиће се рачуни по образцима под з. и и.

Дневник кесе и партијалник у врховној команди водиће се по општим принципима државних књига и рачуноводства а образци су под ј. и к.

Изводи о стању кесе подноси ће се врховном команданту сваки 7 дана а образац је за тај извод под л.)

Плата персоналу врховне команде издаваће се из кесе на признанице опште у свему по принципу а састав признаница види се из образаца под м.)

У врховној команди водиће се инвентари ствари што се буду примале и издавале по образцу под н.

Кад се буду ствари издавале онда ће се по списку то чинити и тај ће се списак састављати по образцу под о.

Ако се за врховну команду узхте реквизирати храна за људе и фураж за стоку онда ће уверења за реквизицију издавати помоћник главног интенданта комесару који ће реквизицију извршити помоћу месне власти. Образац за уверења служи под п.

Од уверења реквизицијоних водиће се књига по образцу под р.

За одпуштање људи реквирираних из врховне команде издаваће се уверења по образцу под с, и назначиће се време њиховог у команди бављења.

Рачуне о примљеној храни и фуражи за стоку по требовањима, води ће комисар врховне команде а кад се буду тражили изводи кратки о признању и потрошци онда ће се ови састављати по образцима т. и у.)

Комисар ће водити тачно ове рачуне тако да се свагда зна стање прилања и издавања јестива за људе и хране за стоку.

Ф. № 4270.

15. Маја 1876. год.

у Београду.

*Министар војни,
врховни,*

Тих. Николић с. р.

Министар просвете и црквених дела на основу закона од 12. Децембра 1863. г. (Додатак к §. 25. закона о устројству гимназија од 16. Септембра 1873. г. и к §. 26. закона о устројству реалке од 9. Јуна 1865. г.) прописује ова:

П Р А В И Л А

ИСПИТА ЗРЕЛОСТИ

за ученике гимназија и реалке.

I.

Задатак и услови испита зрелости.

Чл. 1. Задатак је испиту зрелости, да се прибави потпуно уверење о потребном општем образовању и довољној спреми оних младих, који желе да добију стручно научно образовање у великој школи или универзитету, како би доцније ступили у коју грану државне службе или се одали којој самосталној радњи.

По спремној за испит зрелости није у томе, да приправник само механички и у појединостима памти сву множину знања из наука које је учио; него се тражи да је измерених и постојаним трудом као и даром својим толико успео и учио се развио, како би у последњој години могао без великог напрезања и с поудњем дати у глави о ње рачун од онога што је догле у гимназији (реалци) учио, те тако уопште посведочити да има потребна знања и воље за даље факултетско образовање.

Чл. 2. Испит зрелости дужни су полагати ученици VII. разреда гимназије и реалке, који желе даље наставити науке у великој школи или универзитету.

Чл. 3. На испит зрелости примају се они ученици који VII. разред сврше са успехом, који даје право на прелазак у старије разреде. Они се ради тога пријављују у року, који ће одредити директор. Директор такве пријаве без одлагања износи на разматрање професорском савету.

Чл. 4. Ванредни ученици полажу испит зрелости као и редовни, ако су пре тога положили испит из VII. разреда са довољним успехом. (в. члан 3.)

II.

ИСПИТНИ ОДБОР.

Чл. 5. У испитном одбору председник је министарски изасланик, а чланови: директор гимназије и још 4 професора, које бира професорски савет. — Но и остали наставници, кад нису дужношћу спречени, имају присуствовати испиту.

Чл. 6. Кад се заврши списак свију за испит пријављених ученика, директор позива дотичне наставнике, да му сваки по својем предмету преда јасно обележене задатке за писмени испит зрелости, и то за сваки предмет више задатака, међу којима не сме бити ни једног, који би у текућу године ученицима већ био давао на параду. Те задатке заједно са списком пријављених приправника подноси директор министарском изасланику, који бира за сваки предмет писменог испита потребни број задатака, и који одређује, у споразумљењу с директором, даме у које ће се држати писмени и усмени испит зрелости.

III.

Писмени испит зрелости.

Чл. 7. Предмети писменог испита зрелости ово су:

а. српски језик са стилистиком.

б. немачки језик.

в. француски језик.

г. латински језик. (за гимназије).

д. математички задатци.

љ. физика и механика. (за реалку).

е. нацртна геометрија (за реалку).

ж. цртање. (за реалку).

Из српског језика израда писменог задатка има да обухвати један подужи састав у прози, који се узима у дометају могућег развитка знања и мисли у свршеног гимназисте (ученика реалке). У том саставу треба да се огледа мера опште образованости и умне зрелости

приправника, a ovo se poznađe naročito po jasnosti i doslednosti u izražavanju misli, po prirodnosti i pravilnosti u izvođenju zaključaka. Osebito se ima uzeti na um tačnost i skladnost u srpskom govoru. Materija za ove zadatke bira se prema našim prosvetnim i školskim prilikama po najbolje na raznim delovima kulturne, politične i književne, narodne i ošite istorije, iz zemljopisa, putopisa i t. d.; samo ni jedan takav ili sličan predmet ne treba da je bio već u toku godine učenici na izradu davan. — Vreme, koje se ostavlja pripravniku za ovaj zadatak, najviše je tri do četiri časa.

На немачког језика превод једног краћег и лакшег састава са српског на немачки помоћу речника, и једног дужег и тежег састава с немачког на српски језик без речника. Оба се задатка означају и стављају као што наређује чл. 6., и то из познатијих писаца новијег доба. За превод с немачког на српски може се узети и појезија. — Рад из овог предмета траје највише три до четири часа.

За француски језик вреди све што је наређено за немачки. Само се примећује, да уколико је који приправник већма успео у једном страном живом језику, уколико ће му се олакше узимати слабија спрема у другом.

Из латинског језика има се превести на српски један краћи састав или један део већег састава из познатијих класика у прози. У овоме раду може се ученик послужити речником, a време за које се задатак свршује, може трајати највише два часа.

Из математике имају се разрешити један аритметичан и један алгебраичан и два геометријска задатка. Употреба логаритмичних таблица допуштена је. — Време за изradу одређено највише је $4-4\frac{1}{2}$ часа.

Из физике и механике имају се расправити по два задатка. — Време за изradу одређено највише је три до четири часа.

Из цртне геометрије имају се изradити два "повећа" задатка. — Време за изradу одређено највише је три часа.

Из цртања свију врста гимају се за оцену сви задатци ученички рађени у VI. и VII. разреду; но за орнаментско и архитектонско цртање има се нарочито изradити по један задатак на које се одређује време три до четири часа.

Чл. 8. а. Задатци за писмени испит зрелости држе се у тајности и обављају се приравницима оног дана и часа кад се испит отпочне и то свагда само за онај предмет из кога се има тога дана испит држати. Свако прекорачење ове забране, било да се учини посредним или непосредним путем, сматра се и казни као злоупотреба дужности.

б. Сви приправници полажу писмени испит заједно и под непосредним надзором дотичног наставника и два члана испитног одбора. Предметног наставника може по потреби заступити директор или његов заступник. Поред горње тројице и директор или његов заступник, кад год је могуће, води надзор над писменим испитима приравничким. Министарски изасланик дужан је сваки дан такође походити писмени испит зрелости.

в. О писменим испитима дају се свима ученицима једна исти задатци. Надзорни наставници дужни су брзгу водити, да се ни један ученик у изradи задатка не служи забрањеним средствима, да сваки у потребној даљини од другог седи, да друге питањем или шуткањем не узнемирају и у туђ рад никако не загледа. Који би од ученика оворе противно радио, биће на први мах озбиљно опоменут, a у поновљеном случају биће наредбом директора и надзорних наставника од испита одлучен. Сваки случај забележиће се у протокол, који ће се доставити министарском изасланику, a овај ће за тим у договору са дотичним наставником и директором одредити ученику други писмени задатак и друге дане за испит. Овака погрешка ученика забележиће се у сведожи испита зрелости; a у поновљеном случају кад се ученик у изradи свога писменог задатка недевољним средством или преваром послужи, губи право на испит зрелости за ту годину, o чему ће испитни одбор, по предлогу директора и надзорних наставника, пресудити, a o томе ће се и министарство просвете известити.

О последицама оваких погрешака имају се приравници за испит зрелости свагда унапред известити.

Чл. 9. а. Писмени испит зрелости има се свршити за три до четири дана, радећи задатке из српског језика, природних наука и математике само до подне, a из страних језика пре и после подне.

б. Сваки приправник предаје свој посао надзорном наставнику одмах чим га изradи, и то концент и прелис заједно. Ако не доспе да сврши прелис, он ће предати само концент. A ако ни са овим до одређенога времена није могао бити готов, предаће га онако како је и колико је могао да изradи.

в. Сви састави у конценту и прелису писаће се на половини превајенога таблака, како би наставници после могли своје исправке и белешке ставити са стране.

Чл. 10. а. О сваком писменом испиту зрелости воде надзорни наставници протокол, у који уписују све важније што би се имало приметити за време испита. У тај протокол белешки се: када је тачно (у који час) отпечат писмени рад приравника, који су наставници одређени за над-

зор, и да ли су непреkidно или ванвременце и докле који надгледали; kada je koji učenik s poslom gotov bio i ko je samo konceptat a ko i konceptat i preпис за одређено време свршио; најпосле, je ли и ko je споменут био због покушаја да се недовољним средствима помогне.

6. Овај протокол потписују надзорни наставници и директор, а овај га после са поправљеним и оцењеним писменим радовима приправника доставља министарском изасланику.

Чл. 11. рад и успех ученика на писменом испиту прегледаће тачно и поправити дотични наставник који је предмет предавао, а уједно ће ставити на крају своју оцену о успеху, држећи се у томе мере која се целокупним предавањем тога предмета и значајем испита зрелости по овим правилима одређује. Осим тога сви наставници који су на испиту били дужни су ради обавештења прегледати писмене радове свију приправника. А кад се то сврши, онда директор доставља све тако прегледане задатке и саставе министарском изасланику, додавши табеларни преглед свију приправника. У овом прегледу има се поред свакога имена ставити рубрика за оцену успеха из свију предмета, за које се по овим правилима писмени и усмени испит зрелости тражи; а свака ова рубрика предмета имаће три преграде, у које ће се редом белажити годишњи успех из последњег разреда, оцена писменог испита и оцена усменог испита зрелости.

Чл. 12. Сваки дотични наставник белажи на прегледаним и савесно оцењеним радовима ученика своје оцене по овим ступњима: рђаво, слабо, добро, врло добро, одлично.

Ако би се директору учинило да је дотични наставник дао о писменом раду ученика неправичну на штету или у корист овога претерану оцену, он ће му учинити своје примедбе. Ако се у томе њих двојица не би могли сложити, ствар ће се знети испитном одбору, и ту ће се пресудити већином гласова. У случају равне поделе гласова одлучује она страна на којој је министарски изасланик. У оваким приликама где се у поједином случају не може лако да дође до тачне и правичне оцене, могу се ради обавештења знети и остали ранији писмени радови ученика, рађени и сачувани у течају године.

Чл. 13. Који би ученик на писменом испиту зрелости добио из већине задатака рђаве и слабе оцене, тај се на усмени испит не ће позивати, ако испитни одбор и ипаче према његовом недовољном годишњем успеху има разлога да сумња о његовој зрелости и спремности. Такав ће се приправник одлуком испитног одбора упутити да учи седми разред још једну годину, или да тражи себи друго занимање.

IV.

Усмени испит зрелости.

Чл. 14. а. Усмени испит зрелости драи се одмах по свршеном писменом испиту.

б. На овом испиту морају бити сви чланови испитног одбора (вид. члан 5.)

в. Из сваког појединог предмета испитује наставник који је у вишим разредима предавао коју грану од дотичне групе предмета; а ако је он спречен, онда један заменик, кога министарски изасланик одреди у договору с директором, и који у вишим или у нижим разредима средњи предмет предаје.

г. Испитујући наставник дужан је у стављању питања и давању обавештења према приправнику служити се најудеснијом већ свикнутом методом, остављајући му времена, да се о свакој ствари која у стављено му питање долази, може јасно, тачно, смислено и доследно изразити. При томе није главно да се покаже множина појмова и ствари, које је ученик у течају свога учења сазнао и знао; но важно је да се види, је ли и колико је кадар своје знање разложити и исказати тако, како би му се без омишљања могла признати зрелост и спремност за факултетско учење.

д. Поред дотичног наставника могу и директор и министарски изасланик учествовати у усмени испит зрелости; а изасланик још је овлашћен да у случају потребе може удесним начином дати испиту други правца, и по увиђању свом скратити га или продужити у једноме или у више предмета, и код појединог ученика више него код другог.

Чл. 15. а. У сваком усменом испиту зрелости мора се водити нарочити протокол. Овај ће протокол директор свагда напред спремити и у њему побележити редом имена свију за тај дан одређених приправника, с додатком њиховог годишњег успеха у последњем разреду, као и свију оцена њихових радова о писменом испиту. Поред ових рубрика стојаће место за оцену успеха о усменом испиту.

б. Једног дана могу се усмено испитати највише до пет приправника, радећи пре и после подне 7 до 8 часова.

в. Пре него што се усмени испит отпочне, изасланик министарски договориће се с дотичним наставницима о томе, шта ће се и којим редом од прилике питати из појединих предмета на усменом испиту.

г. За време овог испита води један од присутних професора одвојен записник о одговорима приправника. У овај записник белаже се укратко

и у главnome сва питања која су на појединих предмета стављена као и одговори ученика. А министарски власник, као и наставник који је предавао и испитивао, могу за се одвојено својим начином забележити оцену, коју би по одговорима својим ученик требало да добије.

Чл. 16. Усмени испит зрелости полаже се на оних предмета:

- а. Науке хришћанске (с историјом вере),
- б. Српског (и словенског) језика с литературом,
- в. Немачког језика,
- г. Француског језика,
- д. Латинског језика (за гимназије),
- ђ. Историје народне и опште са земљописом,
- е. Природне историје (јестествене),
- ж. Физике, с космографијом (за гимназије),
- з. Физике, космографије и механике (за реалку),
- и. Математике,
- ј. Нацртне геометрије (за реалку).

За живе стране језика свакојак мора се тражити за сада разумевање и лако преводње у белетристичним и историјским списима бар једнога од њих, немачког или француског, како је коме ученику, према околностима за време учења у гимназији (у реалци) било лакше и угодније. Ради уверења о успеху у којем живом страном језику држаће се о усменом испиту у приправности неколико књига означене врсте (белетристични и историјски списи) на том језику, које књиге ученик пре тога није имао у рукама. На ако не буде могао сразмерно доста лако и без речника да преводи на које место из књиге боја му се да, и ако својим разумевањем тога страног језика у опште покаже, да не заслужује добру оцену, онда се такав приправник има одбити од даљег испита и упутити да учи VII. разред још једну годину.

Чл. 17. а. У науци хришћанској ваља перед опшних начела хришћанске вере и опшних правила православне цркве обратити пажњу и на развитак српске црквене историје.

б. Из српског (и словенског) језика с литературом. Одношај српског језика према старословенском и њихове једнакости и неједнакости. Главнији моменти наше старе књижевности и епике у највишој књижевности. Десетије Обрадовић и Вук Караџић. Народне песме из старог, средњег и новог доба. Владика Петар II. Његин и Бранко Радичевић. — Поред тога има се метрити, да ли је приправник кадар да о ствари која му је у домањају његове моћи знања и размислава

стављена, покаже доста тачан и јасан суд, у правилних облицима српског говора.

в. Из латинског језика има се тражити за сада знање граматике и разумевање Јулија Цезара („галски ратови“) без речника. При оцени успеха из овога предмета употребиће се у толико блажа мера, у колико је приправник показао бољи успех у једноме живом страном језику.

г. Из историје народне и опште са земљописом. Од ученика у овим предметима има се тражити јасан преглед старије и новије историје српског народа, с разумевањем узрока и послела великих догађаја којима се мењала судба свгга народа а и појединих главнијих покрајина. Из опште историје главнији културни и политички моменти из историје Индијана, Мисираца, Јевреја, Асиријана, Вавиловаца и Персијана. Из јелинске историје јуначко Омислово доба, па за тим доба јелинских ратова и најпосле вршак јелинске културе, наука и уметности, с кратком биографијом њихових славних људи, уз које треба разумети Александра Великог и његово доба. Из римске историје постепено развијање војничке римске државе у форми аристократске и демократске републике; за тим борбу Рима и Картагене, па освојење Грчке и Азије, и најпосле домаће ратове, према Јулија Цезара и Августа, пропадање Римљана и појаву Хришћанства. Из средње историје сеобу народа и крсташке ратове, развитак феудализма и знатије владаоце франачког и њерманског царства; појаву и значај Арапа и њихове културе; борбу између ризантинне превласти и њерманских царева; основу и развитак знатијих словенских држава с њиховим знатијим владоцима; владу Татара и Турака у Јевропи. Из нове историје реформацију, веће уметничке и научне проналаске; (за реалку: веће техничке и научне проналаске, с обзиром на оно што се учио у историји техничких проналасака); вествалски мир и нови систем јевропских држава; револуцију у Енглеској Америци и Француској; Наполеонове ратове и њихов послелак. — Кратак преглед новије књижевности у Енглеца, Француза, Немаца и Руса. — Из земљописа тражи се познавање главних делова света, с мрежом већих река и орографским прегледом, и без помоћи карта и планиглоба; поред тога довољно знање из политичког земљописа свију важнијих држава у Јевропи и Америци.

д. Из природне историје треба приправник да покаже познавање системне поделе трију царства и њихових главнијих родова; даље да узе по врстама уредити зоолошке, ботаничке и минералшке примерке који би му се изгели, и да је бар неколико кадар разложити физиолошке појаве и функције важнијих животињских и биљних органа.

б. Из **оптике** јасан поглед на општа својства тела и на природне појаве које отуда долазе. Даље, познавање закона кретања и равнотеже, топлоте, светлости, звука, магнетизма и електрицитета. — Из **космографије** облик земље, склон и облик копна и мора, поставе брда, провала и равница; положај и одношај земље према сунцу и планетама.

в. Из **физике, космографије и механике**. Из **физике** јасан поглед на општа својства тела, и на природне појаве које отуда долазе. Даље: спољна и унутрашња разноликост тела, закони кретања и равнотеже, топлота, магнетизам, електрицитет, акустика и оптика. — Из **космографије** облик земље, склон и облик копна и мора, поставе брда, провала и равница; положај и одношај земље према сунцу и планетама. — Из **механике**: разне врсте кретања, силе, њихово мерење и величина дејства, слагање и разлагање сила и кретања која силе производе, тежине и стабилност, судар сметње кретањима, јачина тела, елементарне машине, свеже елементарних машина притисак и кретање капљицавих течности, водена снага и воденични точкови, притисак и кретање еластичних течности.

г. Из **математике** треба приправник да уме брзо разрешити све рачунске задатке из живота; да познаје добро правила о упоређењу и подизању на први и други ступањ, о реду са логаритмима, о извлачењу корена и осталим важнијим ставовима и њиховој научној свези из аритметике и алгебре. Даље, у геометрији треба да разуме и да може разрешити задатке, који стоје у простом и најближем одношају с главним основама планиметрије и тригонометрије.

д. Из **математике**: брзо разрешавање свију рачунских задатака из практичног живота, решавање једначина 1 и 2 ступња с једном и више непознатих, решавање линеарних једначина, решавање изложитељских једначина, аритметичне и геометријске прогресије рачуни сложених интереса. Даље: подударност и подобност троуглова и полигона, израчунавање садржине површина ограничених правих и кривих линијама, израчунавање површине и кубне садржине правилних ограничених тела, решавање равних правоуглих и косоуглих троуглова; аналитично опредељење тачке, праве линије круга, елипсе, хиперболе и параболе, односно на правоугли и поларни координатни систем; аналитично посматрање пресека двеју и трију правих линија, услови за пресецање и додир два круга; једначине додирне и нормалне линије на кругу, елипсе, хиперболе и параболе.

и. Из **нацртне геометрије**: ротација тачке, линије, равнине и тела према задатој правој линији; валажење продира разних геометријских тела кроз равнине и тела кроз тела; сенчање; централна перспектива.

V.

Одлуке испитног одбора и сведочење о испиту зрелости.

Чл. 18. а. Пошто се са свима једнога дана позваним приправницима сврши усмени испит, испитни одбор под председништвом министарског изасланика већа и договара се о сваком испитаном ученику и за сваки предмет појединце. Ово се чини најпре ради оцене усменог испита по кратким засебним белешкама, а на основу непосредног упечатка. — и тако добивене оцене заводе се у протокол усменог испита, као и у нарочити списак свију приправника који директор спреми (чл. 11). Ове оцене белеше се као и при писменом испиту: рђаво, слабо, добро, врло добро и одлично.

б. За сваког приправника и за сваки предмет појединце предлаже наставник-испитач оцену усменог испита, а за тим и општу оцену успеха према положеном писменом и усменом испиту, а с обзиром на годишњи труд и успех ученика. Ако који члан испитног одбора има што противу предложене мере оцене да примети, онда се на позив председников води разговор о ученику и о његовом успеху у цели, да се могуће правичнија и тачнија оцена донесе. У случају кад се одбор не може на једногласну одлуку да сложи, приступа се на позив председников гласању почињајући од најмлађег члана (по постављењу у указну службу), и одлучује се већином гласова, а при равнотј подели с председниковим гласом. У већању и решавању о оваким оценама из појединих предмета учествује увек и овај наставник који је испитивао. Тако добивена оцена заводи се у испитни протокол.

Чл. 19. а. Пошто се добију оцене приправника из свију прописаних предмета за испит зрелости, председник ставља питање, да ли се према целокупном успеху тог приправника може донети одлука, да је испит зрелости добро и са задовољавајућим успехом положио и да му се може таква сведочења издати. Овим приправницима, који су према својим околностима, а можда и према својој личној склоности достигли врло добар и одличан успех из неких главнијих предмета, може се при одлуци о

зрелости рачунати то у накнаду за недовољне оцене из других предмета (осем живих језика, — в. чл. 16), ако ипаче заслужују обзира.

6. Кад се о свима једног дана испитаним приправницима донесу оцене и одлуке, онда потписују протокол сви чланови одбора заједно с министарским изаслаником. А за тим се саопштава резултат, ако је могуће, још истог дана дотичним младцима, а ипаче одмах сутра дан. Главна оцена и одлука одборска о приправнику, која ће се у испитни протокол забележити, гласиће овако:

„Према добивеним оценама на свију предмета и писменог и усменог испита, а с погледом и на годишњи резултат труда, који је ученик VII. разреда Н.Н. у раду и учењу свом положио, испитни одбор признаје му зрелост и спрежност за факултет велике школе или универзитета.“

Или у противном случају: „Испитни одбор није му могао признати зрелост и спрежност за факултет велике школе или универзитета.“

в. Резултат испита зрелости саопштава приправницима председник одбора са сходним речима похвале, или поштрења на рад у цели боље спреме за нов испит зрелости или упућва на други начин живота како је према коме потребно.

Чл. 20. а. Сведожба о положеном испиту зрелости издаје се приправницима без задржавања другог или трећег дана кад се сав испит сврши. Но сведожба о добру не положеном испиту зрелости издаје се тек по нарочитом захтевању.

6. Сведоже о испиту зрелости саставља и попуњава према испитним протоколима један професор, кога директор одреди између оних који су чланови испитног одбора или који су били на испитима. Сви коџици ових сведожаба морају се најпре прегледати и прочитати у седници гимназијског савета (савета реалке), ради тачног уношења с испитним протоколима и ради договора о оцини владања, уредности и марљивости коју су ученици показали у школи, што ће на се и у сведожи забележити.

в. Кад се овако састав (коџици) сведоже у свему тачно утврди и потпише, одређени деловођа има је издати и превисати у штампани образац, како се у идућем члану наређује.

г. Сведоже о испиту зрелости потписују директор и чланови испитног одбора, а за тим се сведоже заједно с испитним протоколима достављају министарском изасланику, који нешто их потпише, враћа их директору да их предаје испитаним приправницима.

Чл. 21. Образац сведоже о испиту зрелости гласиће овако:

„Сведожба о испиту зрелости.“

„За приправника Н. Н., редом на _____, који је у својој _____ (17. или 18), а школској _____ (187⁵/_а) години свршио VII. разред у гимназији _____ (крагујев., беогр.) или у реалци. За то време походно је школу и цркву _____ (уредно, врло уредно или доста неуредно) и понашао се у опште у школи и изван школе у свему _____ како образованом младцићу доликује (или није се понашао у свему како образованом младцићу доликује).
На писменом и усменом испиту зрелости држаном дана _____, показао је успех:

	Оцене.	
	писм. исп.	усм. исп.
а. из науке хришћанске		
б. „ немачког језика		
в. „ француског језика		
и т. д.		

(Рубрике, из којих се не полагаже испит зрелости, или из којих се полагаже само један (писмени или усмени) испит, остаће непопуњене.

„Према свему показаном успеху и труду именованог приправника Н. Н., испитни одбор признао му је — (или: није му могао признати) — зрелост и спрежност за факултет велике школе или универзитета.“

Бр. _____

Датум и место завода. (Печат.)

(Потпис)

Председник испитног одбора,
министарски изасланик,
Н. Н.

Директор гимназије (реалке),
Н. Н.

Чланови испитног одбора:

Н. Н.
Н. Н.
Н. Н.
Ц. Н.

Чл. 22. а. Сведодбе о испиту зрелости предаје директор ако је могуће свима приправницима у један пут и то у присуству свију наставника.

б. За ове сведодбе плаћају приправници таксу, као и за обичне школске сведодбе, а они који су сиромашног стања ослобођавају се те таксе.

в. Ванредни и приватни приправници кад само завршеним законским условима према чл. 1. ових правила пријаве за испит зрелости, плаћају дијурне директору, члановима испитног одбора, и наставнику испитачу свакоме по 12 гр. пор. Но и они морају у исто време као и редовни ученици пријавити се и доћи на испит, на заједно са осталима и полажу испит.

Оваквим приватним ученицима, кад положе испит зрелости, издају се такође сведодбе, но с означењем, како су приватно дотичне разреде учили и у коме су заводу последњи годишњи испит положили. Кад се због недовољног успеха одбију, могу тек после шест месеци тражити нов испит.

Чл. 23. а. Само с уредном сведодбом о добро poloженом испиту зрелости могу приправници бити примљени и уписани у који факултет велике школе као редовни слушаоци. И само с таквом сведодбом може се добити у великој школи право на државну потпору (благодетеље.)

б. Но и они приправници, који би имали и хтели да понављају испит зрелости, могу бити привремено уписани у који факултет велике школе као ванредни слушаоци, и као такви могу при крају првог школског течаја тражити да полажу нов испит зрелости, но и то само онда ако им је то право одлуком испитног одбора остављено о првом испиту а с последом на њихово добро издаше, зрелост година, труд и наравност њихову као и на релативно добар успех годишњег учења. Оваква одлука одборска има се свагда забележити у испитни протокол на и у дотичну сведодбу приправника, о чему ће се и министарство просвете известити. Ако овакав приправник за тим положи прописани испит зрелости с добрим успехом, добиће сведодбу, с којом ће после бити примљен и уписан као редовни ученик велике школе.

в. Они приправници, који у горњем случају или као понављајући од прошле године полажу други испит зрелости, могу по предлогу министарског изасланика а с договором испитног одбора, бити ослобођени не да полажу нов писмени или усмени испит из једнога или више предмета из којих би на првом испиту имали оцену одличниог или врло доброга успеха. —

Чл. 24. Министарски изасланик подноси свагда министарству извештај о свршеним испитима зрелости и о свему што је том приликом у заводу приметно, у цели да се погрешке исправе и неудесно бољим замени.

А директор гимназије (реалке) подноси такође свој извештај о тим испитима, заједно с испитним протоколима и писменим радовима приправника, које ће министарство повратити, додавши своје примедбе и предлоге, ако каквих има.

Чл. 25. У сваком заводу где се полаже испит зрелости држаће се нарочит добро прошивен и везан, штампаним странама обележен протокол у који ће деловођа под надзором директора увести имена приправника који су испит зрелости положили, с означењем оцене њиховог писменог и усменог испита, и исписаном белешком одборске одлуке о зрелости њиховој. Овај протокол потписиваће после сваког свршеног и уведеног испита зрелости директор с члановима испитног одбора. У случају кад приправник приу сведодбу изгуби, може му се по овом протоколу издати друга сведодба, на којој ће се при крају забележити да се по другом пут издаје.

Бр. 2374. 17. Маја 1876 год. у Београду.

Министар просвете и црквених дела

А. Васиљевић с. р.

РАСПИС МИНИСТРА ФИНАНСИЈЕ

свима окружним начелствима, управи в. Београда и управи мајданпена.

У правилима о српском народном зајму, а у другоме ставу тачке 10. наређено је ово: „Све монете, које су у течају и које државне благајне примају по постојећој пореској тарифи примаће се и за зајам по тој тарифи, па ће се тако и камата плаћати и главнина враћати.“

Пошто се показало, да би се државни зајам лакше и брже скупио, кад би се новци примаали по тарифи у чаршијском течају, а потреба је да се зајам што пре скупи, решио сам, да се наведени став 10-те тач. у правилима о зајму замени овом одредбом:

„Све монете, које су сада у течају и које се примају у јавне благајне, примаће се и за овај зајам. По дукат се само за овај зајам рачуна у 12. динара и у тој ће се вредности рачунати, кад се камата буде плаћала и кад се зајам буде враћао.

Ово се разуме само за здраве дукате; а бумени дукати рачунају се у 11 динара и 80 пр. динар., или по тарифи чарш. течаја у 59 гр. Остале монете рачунају се по тарифи у чаршијском течају.

Препоручујем начелству — управи — да ово моје наређење коме треба саопшти.

АН. 3684.
18. Маја 1876.
у Београду

Министар финансије
В. ЈОВАНОВИЋ С. Р.

АДМИНИСТРАЦИЈА ПЕШАЧКИХ И
АРТИЛЕРИЈСКИХ МУНИЦИЈСКИХ КОЛОНА
И ГРАДСКЕ КОМАНДЕ.

1. МУНИЦИЈСКОГ ШТАБА.

Састав штаба.

- 1 Командир (официр) из стај. војске 2 коња
  - 1 официр . . . . . 2 „
  - 1 марвени лекар . . . . . 1 „
  - 1 комисар (грађ. реда) . . . . . 1 „
  - 1 писар . . . . . — „
  - 1 поднаредник писар . . . . . 1 „
  - 1 „ лабораторац
  - 5 народних тонџија
  - 3 возара (за запрегу тројих кола од 2 вола)
-
- 15 људи . . . . . 7 коња

Комисар и писар рекрутјују се из реда грађанских чиновника или трговаца; остало особље штаба из стајаће и парадне војске према устројству.

За подржавање штаба муницијске колоне као и за пошење свијех нужних потреба одређена су треја воловска кола — по устројству — и она се називају комора.

Устројство коморе.

Устројство је коморе следеће и дели се само на:
Штабско-стројну комору коју састављају:

- 1 кола воловска за канцеларију и пртлаг штаба.
 2 кола воловска за храну и потребе целог штаба за три дана
-
- 3 чов. 3 кола воловска, 6 волова.

Овом комором рукоје комисар у сваком погледу.

Разброј коморе.

Разброј коморе врши комисар на месту где се штаб колоне мобилизује а дели се према показаном уређењу.

II. САСТАВ ПЕШАЧКИХ МУНИЦИЈСКИХ КОЛОНА.

Састав колоне.

1. Пешачка муницијска колона од 12 батаљона.

1 четовођа	1 коња
2 водника	2 "
2 двајесника	
13 десетара	
2 лабораторца (нижа чина ст. в.)	2 "
1 писар (грађанск. реда)	
1 комисар (грађан. реда)	
2 трубача	
4 налбантина	
36 народних пешака	
78 возара (за запрегу са по 2 вола).	
За запрегу	156 волова.
кола 36, и троја за материјал пртлаг и храну.	
142 човека, 39 кола	5 коња 156 волова.

Комисар и писар рекрутју се из чиновника грађанског реда или из реда тргована, остало особље из стајаће и народне војске по устројству.

Уређење коморе.

За издржавање колоне са храном и потребама постоје по саставу колоне, 3 кола воловска, но како је за основ узето да колону треба за три дана осигурати са храном те ваља допрекутовати још 3 кола воловска са 3 коморације и тади их поделити саме на штабско стројну комору која се састоји из 1 кола воловских за канцеларију, касу, пртлаг и остале потребе колоне.

5 кола воловских за пошење хране и фуражи за целу колону и комору за 3 дана.

---

6. људи, 6 кола, 12 волова.

Целом штабско-стројном комором рукоје комисар колоне.

Разброј коморе.

Разброј коморе врши комисар на месту где се штаб колоне мобилизује а дели се према показаном уређењу.

2. Пешачка муницијска колона од 13. батаљона.

1 четовођа	има 1 коња
2 водника	2 "
2 двајесника	
1 комисар	
1 писар	
14 десетара	
2 лабораторца (нижа чина стај. војске).	
2 трубача	2 "
4 налбантина	
39 народни пешака за надзор и руковање	
84 возара (за запрегу са по 2 вола).	
За запрегу	168 волова.
кола 42 (39 за муницију и 3 за пртлаг, материјал и храну.)	
152 човека, 42 кола	5 коња 168 волова.

Комисар и писар рекрутју се из реда чиновника или тргована, остало особље рекрутје се из стајаће или народне војске по устројству.

Уређење коморе.

За издржавање колоне с храном фуражи и осталим потребама постоје троја кола из састава колоне, но како се колона осигурава с храном за три дана то ваља још дорекрутовати 3 кола воловска са 3 коморнице и тада их поделити овако:

1 коморница са воловским колима за канцеларију, пртлаг и остале потребе штаба.

5 коморница са воловским колима за ношење хране и фуражи за целу колону и комору за 3 дана.

---

6 људи, 6 кола, 12 волова.

Целом штабско-стројном комором заповеда комисар колоне.

Разброј коморе.

Разброј коморе врши комисар на месту где се колона мобилизује а дели се према приказаном уређењу.

3. Пешачка муницијска колона од 14 батаљона.

1 четовођа . . . . . има 1 коња — волова.

2 водника . . . . . " 2 "

1 комисар

1 писар

15 десетара

2 лаборанта (нижа чина стај. војске).

2 трубача . . . . . има 2 коња

4 палбантина

42 народна пешака за надзор и руковање

90 возара (за запрегу са по 2 вола).

За запрегу . . . . . 180 волова.

45 кола воловска (42 за муницију, 3 за пртлаг храну и материјал).

---

162 човека, 45 кола, 5 коња, 180 волова.

Комисар и писар рекрутују се из реда чиновника или трговаца остало особље из стајаће или народне војске по устројству.

За издржавање колоне с храном и потребама постоје 3 кола воловска по саставу колоне, но како се колона осигурава с храном за 3 дана то

ваља још дорекрутовати 4 кола воловска са 4 коморнице и тада их поделити само ва:

Штабско-стројну комору, коју састављају:

1 кола воловска за канцелар., касу, пртлаг и остале потребе колоне.

6 кола воловских за ношење хране и фуражи за целу колону и комору за 3 дана.

---

7 људи, 7 кола, 14 волова.

Целом штабско-стројном комором командује комисар колоне.

Разброј коморе.

Разброј ће вршити комисар колоне, на месту где се колона мобилизује, а дели је према приказаном устројству; само што ваља још дорекрутовати 4 коморнице са колима воловским.

4. Пешачка муницијска колона од 16. батаљона.

1 четовођа . . . . . има 1 коња

2 водника . . . . . " 2 "

2 двајесника

1 комисар (грађ. чини.) . . . . . 1 "

1 писар

16 десетара

2. нижа чина лаборанта

2 трубача . . . . . 2 "

45 пешака за надзор и руковање

5 палбантина

96 возара (за запрегу са по 2 вола)

За запрегу . . . . . 192 вола.

48 кола (за муницију 45, а 3 за храну, пртлаг и остале потребе као и за материјал).

---

173 човека, 48 кола, 6 коња, 192 вола.

Комисар и писар рекрутују се из реда чиновника грађанских или из трговаца а остало особље по устројству или из стајаће или из народне војске.

Уређење коморе.

За издржавање колоне с храном и осталим потребама одређена су троја воловска кола из састава колоне, по коме се овде колона осигурава са храном и фуражи за три дана те ваља још дорекртовати четири коморџије са воловским колима и тада их поделити само на:

Штабско-стројну комору коју састављају:

1 коморџија са колима воловским за канцеларију, касу, пртљак и остале потребе колоне.

6 коморџија са колима воловским за ношење хране и фуражи за 3 дана, за целу колону и комору.

---

7 људи, 7 кола, 14 волова.

Целом штабско-стројном комором заповеда комисар колоне.

Разброј коморе.

Разброј коморе врши комисар, на месту где се колона мобилизује а дели се према приказаном уређењу. Само што ваља још дорекртовати четири коморџије са колима воловским.

III. САСТАВ АРТИЛЕРИЈСКИХ МУНИЦИЈСКИХ КОЛОНА.

1. Муницијска артиљеријска колона од 2 тешке батерије.

1 командир официр . . .	има	2 кола
1 четовођа	-	1 "
1 подник	-	1 "
2 подварадинца	-	2 "
1 комисар	-	1 "
1 писар		
2 двајесинца		
8 десетара		
1 подварадинце лабораторца		
1 трубач		

1 седлар

1 поткрвач

1 ковач (војник)

24 народни топџија за руковање надзор и на резерву (послужитеља.)

12 топџија возара

54 возара (за запрегу са по 2 вола)

1 колар

1 ковачки мајстор

3 налбантина

Теглећих кова 24

За запрегу 108 волова.

Кола 27, (2 резервна лагета 17 муницијских кола), 1 велика ковачница, 4 кола за пртљак, материјал и храну, 3 кола за потковице.

---

117 људи, 27 кола, 30 кова, 108 волова.

Комисар и писар рекрутује се из реда грађанских чиновника или трговаца, остале особље према уређењу из стајаће или народне војске.

Уређење коморе.

За издржавање колоне храном и другим потребама одређена су четвора (4) кола у саставу колоне, по коме се колона снабдева храном за 3 дана те ваља дорекртовати још једног коморџију са колима воловским и по томе их поделити само на:

Штабско-стројну комору, коју састављају:

1 Коморџија са колима воловским за канцеларију, касу пртљак и остале потребе колоне.

4 Коморџије са колима воловским за ношење хране и фуражи за целу колону и комору за 3 дана.

---

5 коморџија; 5 кола и 10 волова.

Целом штабско-стројном комором командује комисар колоне.

Разброј коморе.

Разброј коморе врши комисар, на месту где се колона мобилизује, а дели се према приказаном уређењу.

2. Састав муницијске колоне од 3 тешке 4 фун. батерије.

1 командир (официр) . . .	има 2 коња
1 четовођа	1 "
1 водник	1 "
2 поднаредника	2 "
1 комисар	1 "
1 писар	
3 двајесника	
12 десетара	
2 лабораторца (нижа чина)	
1 трубач	
1 седлар	има 1 "
1 колар	
1 подкљивач	
1 мајстор ковач	
1 ковач војник	
4 налбантина	
36 народни топција за надзор руковање и резерву (послужитеља).	
18 возара топцијских	
76 возара (за запрегу са по 2 кола)	
Теглећих коња 36	
За запрегу	152 вола
38 кола (3 резер. лавета; 25 муницијски кола; 1 велика ковачница; 6 кола за материјал, храну и пртљаг, 3 кола за потковице	
164 човека, 38 кола; 44 коња и 152 вола.	

Уређење коморе.

За издржавање колоне с храном и потребама одређена су по устројству колоне шестора кола воловска и она састављају само:

Штабско-стројну комору:

1 Коморија са воловским колима за канцеларију, касу и пртљаг и остале потребе колоне.
5 Коморија са воловским колима, за пошење хране и фуражи за целу колону и комору за 3 дана.
6 коморија, 6 кола, 12 волова.

Целом штабско-стројном комором руководи комисар колоне.

Разброј коморе.

Разброј коморе врши комисар, на месту где се мобилизује а дели се према показаном устројству.

3. Састав муницијске артиљеријске брдске колоне од 5 батерија.

1 командир (официр) има 2 коња
1 водник (официр) има 1 коња
1 комисар . . . . . 1 коња
2 двајесника
1 писар
10 десетара
1 лабораторац (нижи чин)
1 трубач
1 седлар
1 поткљивач
2 налбантина
30 омарни топција (послужитеља) за руковање надзор и резерву.
106 коњоводаца (из народа).
товарних коња 101
резервних коња 10
Муницијских сандука 160.

158 људи, 160 сандука, 115 коња.

Комисар и писар рекрутује се из чиновника грађанског реда или из добро писмених тргована.

Уређење коморе.

За издржавање са храном и осталим потребама узима се из састава колоне 21 коњ товарни, почем за 160 сандука 80 коња товарних треба.

На одређеног броја коња за комору образоваће се само:

Штабско-стројна комора, коју састављају:

1 коњ за канцеларију, касу и пртљаг командира водника и осталих.
1 коњ за остале потребе и материјал.
19 коња за пошење хране и фуражи за целу команду и комору за 3 дана. —
21 коњ товарни и за њих 21 коњоводац са 2 десетара из строја колоне. —

Целом штабско-стројном комором командује комисар колоне.

Разброј коморе.

Разброј коморе врши комисар на месту где се и колона мобилизује а дели се према показаном устројству.

4. Састав муниционе колоне за 6 брдских батерија.

1 командир (официр) има	2 коња.
1 водник	1 .
1 комисар	1 .
2 двајесника	
12 десетара	
1 нижи чин лабораторац	
1 писар	
1 трубач	
1 поткивач	
2 налбантина	
1 седлар	
36 народни топица (послужитеља) за надзор руковање и резерву	
126 коњоводаца (из народа)	
товарних коња	120 коња.
резервних	12 .
186 ljudi, 192 сандука	136 .

Комисар и писар рекрутују се из чиновника грађанског реда или из добро писмених старешина.

Уређење коморе.

За издржавање колоне са храном и осталим потребима одређена су из састава колоне 24 товарна коња са 24 коњоводаца, почем за 192 сандука муницијска треба 96 коња са 96 коњоводаца. Одређених 24 товарна коња за комору образоваће само:

Штабско-стројну комору коју састављају:

1 коњ за канцеларију, вау, пртлаг, командира, водника и комисара.	
1 коњ за остале потребе колоне.	
22 коња за храну и фураж колоне и коморе за 3 дана.	
24 товарна коња са 24 коњоводаца, са 2 десетара из састава колоне. —	

Целоштабско-стројном комором командје комисар колоне.

Разброј коморе.

Разброј коморе врши комисар на месту где се колона мобилизује а делиће се према горњем устројству.

5. Састав лаке муницијске колоне за 3 лаке батерије.

1 командир (четовођа или водник) има	1 коња.
1 комисар или водник има	1 .
1 двајесник или водник има	1 .
6 десетара или водник	
1 нижи чин лабораторац	
1 трубач лабораторац	1 .
1 писар	
1 поткивач	
2 налбантина	
18 топица народних (послужитеља) за надзор, руковање и резерву.	
6 возара топица	
33 возара (за запрегу са по 2 кола) резервних телећих 12 коња за запрегу 66 волова.	
18 кола (3 резер. лафета 12 мунициони кола 3 кола за материјал, пртлаг и храну.	
72 човека, 18 кола, 16 коња, 66 волова.	

Комисар и писар рекрутују се из чиновника грађанског реда или из добро писмених трговаца.

Уређење коморе.

За издржавање колоне с храном и осталим потребима одређена су у саставу колоне троја кола воловска, но почем се колона осигурава са храном за 3 дана тоје овај број кола недовољан и ваља још допрекутовати једног коморцију са воловским колима.

Ова четвора кола образоваће само:

Штабско-стројну комору коју састављају:

- 1 кола воловска, за канцеларију, касу и пртљаг старешина колоне. —
 3 кола воловска за пошење хране и фуражи за целу колону и козору за 3 дана.
-
- 4 човека са четворим коњима воловским: међу људима један је десетар. —

Разброј коморе.

Разброј коморе врши комисар, на месту где се колона мобилизује, по само ваља пре тога једног коморчију са воловским коњима допрекутовати.

IV. САСТАВ ЧЕТЕ ГРАДСКЕ АРТИЛЕРИЈЕ.

1 командир (капетан или поручик)	2 коња.
2 официра	4 "
2 паредика	
2 поднаредника	
4 каплара	
24 десетара	
1 комисар	
1 писар	
2 трубача	
2 нижа чина лаборатора	
221 редовних војника (народних градских топчија).	
264 човека	6 коња

Комисар и писар рекрутују се из чиновника грађанског реда или из добро именних трговаца.

Уређење комора.

Кад је чета градска одређена да образује један опсадни парк, тада добија и своју комору са воловским коњима која се рекардује из народних. Колски ће се број коморе узети зависи од бројног састава парка по како

је то неодређено, то ће се комора тек тада рекрутовати или рекардувати кад се опсадни парк образује; за основ одредбе коморе ваља узети на 134 човека 1 кола воловска, на 12 вола долазе по 1 кола воловска; ово важи за стројну комору која се осигурава за 3 дана.

Штабску комору састављају без промене:

- 1 коморчија са коњима воловским за канцеларију пртљаг колоне.
 1 коморчија са коњима за остале потребе; и
 1 коморчија са коњима воловским за доношење веде.

3 коморчије међу њима је 1 десетар 3 коња и 6 колона.

Целом штабском комором руководи комисар а стројном — кад се устроји — нарочити коморчијски старешина.

Разброј коморе.

Комору ће разбрајати и устројати комисар, кад се парк образовао буде; При разброју управљаће се по устројству коморе. —

Поступањ комора свију напред поменутих команди на маршу у боју и при становању

Све коморе како штаба тако и муницијских колона управљаће се на маршу у боју и за време становања према општем распореду дивизијске команде.

Командант штаба иде са дивизијским штабом и прима непосредно наређења од своје команде односно марша, боја, становања попутне муниције и набавке свију потреба за потчињене му команде; он удешава да му распореди буду слободни општем распореду својини и подложју подчињених команди; ради тога сви ће командири муницијских колона добијати упута од команданта штаба и тражиће објашњења за сумњиве случајеве.

Командир опсадног парка добија ће наређења од начелника артиљерије и по томе се управљати у поменутих приликама.

Начин снабдевања храном.

Сви људи и стока што се код штаба, муницијских колона и опсадног парка наоди, снабдева се с храном за 7 дана и то овако:

Сваки народни војник носи од своје куће за 3 дана резервне хране — као и нужну храну до зборишта — а сваки стајаћи војник добија

од државне резервне хране на 3 дана; на зборишту издаје се и народним и стајаћим војницима по 3 obroka нексимита за резервну храну — него тако ће се војницима — без разлике, издати по 1 текући оброк који сами носе и 3 obroka које ће комора носити, него је тако и са храном стечилом — фуражи; — само што се при издавању фуражи перачуна сено и слама, јер се она неће носити, већ ће се на оних предела добављати где се трупа наша буде кад јој затреба. —

Набавка хране.

Храна се како за људе тако и за стоку набавља на два начина:

1. Из магацина и
2. Путем реквизиције.

Из магацина издржаваће се као и остале трупе, то јест, кофоре иду у магацин под командом њихових комисара и изузимају храну за људе и фураж за стоку.

Изузимање ће се вршити на основу требовања.

У осталом управљаће се према наредбама осталих комора.

Реквизицијом добавиће се храна за све појене делове помоћу осталих трупа као коњице или пехоте, и само у случајевима размештаја трупа ће се издржавати од становника.

Раздавање хране.

Време раздавања хране управљаће се према онитом одређењу, које ће се наредбом објавити. Раздавање хране врши ће комисар у присуству дежурног. Деоба врши ће се према подели трупа по устројству. —

Кратки упут за команданте.

Негове су дужности да води бригу о тачном и уредном снабдевању храном као и о потпуном снабдевању колона муницијом, прибором и осталим потребама.

За ту цел смисла он начине о могућој набави и предлаже дивизијару.

Он је непосредно подчињен дивизијару и од њега прима сва наређења у сваком погледу — односно својих команди.

Он издаје нужне упуте командирима колона, надзирава и контролише вршење у свима и води тачан преглед о свему што колони затреба. Он стоји свакад при руци дивизијару, да би се овај могао користити његовим командама у своје време.

Он стоји у свези са свима деповима и магацинима — који се одnose на предмете муниције и материјала, како би тим начином своје колоне најлакше доунити могао.

Он прибавља дата о материјалу који му је потребан и предлаже начин набаве.

При прелазу преко границе треба одмах да знаје смештита и да се упозна са средствима којим би се послужити могао. —

Напоследку он је највиши заповедник над свима колонама у дисциплинском и у сваком другом односу.

Кратки упут за командире колона и командира партија.

1. Сваки је командир дужан старати се о потпуном и уредном снабдевању своје команде, а за све овиим прописом непредвиђене случајеве обраћају се они команданту штаба муницијских колона.

2. Командира је дужност да веде тачан надзор над целом администрацијом и да дају упута појединим органима својим.

3. Они се брину о болесним војницима и стоји и тражу сва средства која ће им у томе помоћи.

4. Они се брину о савременом попуњавању колона са муницијом и прибором.

5. Они потписују и одговарају за административни рад који с њиховим потписом оверен буде.

6. Они хране касу и врше примање и издавање новца и за исти су лично одговорни.

7. Они настојавају да се храна на време и уредно издаје, прима и набавља. —

8. Они дају правац старешинама комора и од њих захтевају тачан рачун.

9. При прелазу преко границе треба да се старију да дознаду о изворима средстава, како би на руци били команданту штаба.

10. Ако су њихове команде размештене по настањеним местима, гледају да у свези онитог распореда наређују.

11. Напоследку брину се о свему што је пробитично за њихову команду.

Дужности комисара.

Комисари су непосредно највише старешине целе коморе у дисциплинарном и својом административном погледу, као команданти комора имају власт водничку. У свима већим спорним делима јављају командирима. —

Они воде списак од целе коморе од људи, коња и осталог материјала; они предају писару бројна стања коморе сваког дана ради попуне дневника и рапорта.

Они се старају о раздавању и попуни хране и осталих потреба. —

У осталом они стоје под влашћу командира и од њих примају све нужне известости.

Они остављају рачуне о храни људи и сточе и у опште потпомоћу деловодство у штабу, колонама и парку.

Како ће се и којим начином штаб, колоне и парк издржавати у ванредним приликама о томе ће дивизијар преко команданта нужна упута давати; за све остало важе прописи у дивизији.

Дужности писара у штабу, колонама у парку

Писари врше цело деловодство и преносу под надзорима командира а потпомоћу их комисари.

Они воде следеће књиге и спискове:

А. Главни списак (штаба, муницијских колона сваку за се и описног парка или градење чете) по устројству и рекрутацији. —

- а) Прозивник људи,
- б) Списак коња и сточе.
- в) Дневник људи и сточе.
- г) Прави рапорте.
- д) Прави требовања и признанице.
- е) Дневник примана и издавана хране за људе и стоку.
- ж) Рачун о примању и издавању муниције.
- з) Инвентар ствари и оружја.
- и) Прави списак предаје ствари.
- к) Прави реквизицијона уверења.
- л) Књигу од уверења.
- м) Дневник касе.
- н) Изводе о стању касе.

о) Списак коморе.

п) Списак издавања плате

р) Одпуст реквирираних људи.

Бољење поменутих књига, спискова и рачуна прописано је у следећим тачкама.

1. Свака команда без разлике има 1 главни списак у коме су поименце пописане све старешине и војници једне команде.

У овом ће се списку попуњавати оне старешине и војници, који ма којим случајем нису више у команди стално а замењују се нови. — Овај се списак саставља како се ванред изложене команде образују и служи као основица за све остало.

У овом се списку бележи име и презиме одакле је из ког села, пароши из ког среза и округа, је ли служио у стајаћој војсци и у ком роду оружја докле је унапређен био, да ли је сад занимања, је ли жељен, има ли деце, и да ли је писмен колико је учио школа за пример служи рекрутни списак који се већ код народне војске води. —

2. Из главног списка саставиће се прозивни списак, у њему су побележени поименце сви војници и старешине који се при командама стварно налазу.

Овај списак има толико рубрика поред сваког имена колико је у месецу дана. По овоме ће се списку прозивати сваки дан у одређено време.

Онима који су на месту, неће се никакав знак бележити.

Онима који су болесни у овој рубрики поред имена које се прозива бележиће се б.)

Онима који су код куће остали	знак	к.
" " "	умри	у.
" " "	погинули	и.
" " "	на одсуству	о.
" " "	испегани	б.
" " "	одкомандовани знак „од.“	
" " "	прикомандовани „прик.“	

У овом прозивнику додаваће се и попуна људи — а сем тога сваког дана што се од људи прикомандује, зароби, реквирира и т. д. а оставиће се на списку кад нису више у команди.

Прозивник ће се водити као што образац под а.) показује.

3. У свакој команди води ће се списак коња као што образац под б.) показује.

4. У свакој од поменутих команди водиће се и списак коморничке сточе по образцу под в.)

5. На провинцијал. списку коња и списку стоке састављају се дневници људи, коња и стоке по обрасцу под г.) (дневник ће се тишати у једну књигу која може месец дана трајати), а сваког дана бележи ће се целокупно стање људи и стоке као што је у рубрикама јасно означено.

Командир ће прегледати дневник — сваки своје команде — и пошто се о тачности његовој увере, потписиваће га.

6. Из дневника саставља ће се рапорт о стању људи коња и стоке сваки дан и то по обрасцу под д.)

Овај ће се рапорт давати ономе, коме по положају припада.

7. На платну плата, куповине, накнаде и т. д. командири ће изумати понац по признаницама укрупним као што образац под е.) показује.

8. Писмата ће се чинити у командама по платним списковима као што је образац под ж); старешине, који примају плату подписа ће у списку платном својеручно — ако не знају писати, потписиваће их двојица од писмених људи.

9. У свакој команди водиће се дневник примљеног и издатог понаца и то по обрасцу под в.) На левој страни уводиће се редом примљене суме а на десној издате суме. —

10. За изузимање хране и других потреба састављаће се требовања по обрасцу и.)

11. Издата требовања замењиваће се општим признаницама — кад је угодно — као што је образац ж).

12. У свима командама водиће се дневник примљене и утрошене — издате — храна за људе и стоку и то по образцима к. и л.)

13. У муницијским колонама водиће се књига о примљеној и издатој муницији, као што је образац под м.)

14. О издатој муницији правиће се извешта и то по обрасцу под н.) Ова ће се извешта давати штабу муницијских колона а овај ће јављати дивизијској команди.

15. Сва требовања за издавање муниције или прибора из колона заводиле се у једној књизи по обрасцу под о.)

16. Градске чете водиће списак муниције о примању и утрошку и неће правити изводе већ ће захтевати по требовањима понуну; списак се прави по обрасцу и.) а требовања по р.)

17. Код сваке команде водиће се инвентар од свају ствари који стварно командама припадају; с леве стране заводиле се што је стално за потребу колоне штаба или колоне примљено, на поелетку шта привремено остаје, а с десне шта се преда комд. За инвентар служи образац под с.)

18. Кад се ствари коме предају, које су у инвентар заведене, саставиле се списак од истих и овај који ствари прима потписује га да је потпуно примио и предаће га предаваоцу као документ за доцније оправдање; списак се прави по обрасцу под т.)

19. Кад год која команда од напред поменутих сама реквизира издаваће уверења по обрасцу у.)

20. Све што се реквизира заводиле се у књигу о реквизицији и то с једне стране у примање и с друге стране у издавање као што је образац под ф.)

21. Ако друге трупе — за ма коју од оних команда — реквизирају, добијаће признанице од оних да су примиле потребе. — Признанице се праве по обрасцу х.)

22. Они што се изашку у реквизицију — кад која од поменутих команда сама реквизирује — добијаће уверење од општина по обрасцу под ц.) (ово ће уверење почети онај који реквизирује и даће старешини општине или члановима да их понуне ако је реквизиција по овлашћењу извршена. Гди шта ваља у обрасцу попунити означено је у готовим формуларима). —

23. Људима који се сами или са подвозом прена којој од поменутих команда као реквизирани иду, издаваће се по одусту сведочинства за доказ да су заиста реквизирани као и колико су се дана при команди бавили, са колико стоке и колико су далеко путовали. За сведочанство служи образац под ч.)

Све што ма која од муницијских колона тражи или ништа обратиће се штабу колоне, а градске чете начелнику дивизијске артиљерије.

Сво рачуноводство и књиговодство пошто је закључено и склопљено, предиле се дивизијској контроли на преглед и разрешење.

Ф.ЛФ 4474.

20. Маја 1876.

У Београду.

Министар војни
Пурсованк

Јих. Ђикомитић, с. р.

АДМИНИСТРАЦИЈА САМОСТАЛНЕ БРИГАДЕ, СТАЈАЋЕ ВОСКЕ.

САСТАВ БРИГАДЕ.

Бригада је прва најмања самостална стратегијска јединица састављена из више родова оружја.

Баталјони, ескадрони и други родови оружја, ако их буде, задржавају свој однос у административном погледу у ратно доба као што је и у мирно доба.

Бригада је састављена из:

1. Штаба бригаде
2. 2—4 баталјона пешачка
3. 1—2 ескадрона, и из других по потреби одељења.

За све ове части прописан је начин административања, а за оне части које особитог прописа немају, важе они исти прописи који су и за народну војску прописани.

1. Састав штаба бригадног.

Штаб бригаде састављају:

1 командант бригаде	са 3 коња и 2 сенца
1 шеф штаба	„ 2 „ „ 1 „
1 бригадни ађутант	„ 2 „ „ 2 „
1 „ лекар	„ 1 „ „ 1 „
1 „ аудитор	„ 2 „ „ 1 „
1 „ свештеник	„ 2 „ „ 1 „
1 „ пушкар	„
3—4 писара	

10—11 лица,

12. коња 7 сенца

За пошлење потреба персонала бригадног и возара постоји комора штабска, која се састоји из:

1. Кола за бригадну канцеларију, касу и за пртљак команданта бригаде, шефа, ађутанта и бригадног лекара.

1. Кола за аудитора, свештеника, пушкара и осталог прибора.

1. Кола за остали пртљак као шатора и друго.

Комора се ова рекрутје из возарског одељења приликом мобилизације војске.

Персонал бригадног штаба прикомандоваће се на храну при једној чети а исто тако и возари коморе.

Поступак бригаде на маршу.

Кад се баталјони и друга војена тела саставе уједно, онда образују веће војено тело, које се зове бригада. Бригадом командује бригадир. Чим се баталјон и остала тела саставе онда се и њихове коморе састављају уједно, команду над целом козоров предузима један нижи чин — писар бригаде, — кога командант одведе.

Састављање бива овако:

Штабне коморе, чета, баталјона, ескадрона и других одељења штабска бригадна комора образују једну штабску комору за целу бригаду. Командант целе коморе штабно је најстарији нижи чин.

Страјне коморе свих војених делова образују једну стројну комору за целу бригаду, и командир је најстарији нижи чин у стројној комори.

Магацинске коморе свих војених делова образују магацинску комору за целу бригаду, и командант је ове коморе најстарији од нижи чинова.

Прве две коморе стоје у тактичкој вези са бригадном и непосредно је прате, а друга је позади на $\frac{1}{2}$ —1 дана марша.

Први двема коморама командује бригадни комесар као командир.

Магацинска комора прима налоге од бригадног комесара у свему што се снабдевања и марширања тиче. За извршење овога одговара њен непосредни старешина командант коморе.

Ред марширања коморе стоји до веће или мање близине противника, и веће или мање вероватности за судар. Ваља се држати начела, што је вероватност за борбу већа, тим и војска треба да је од возова слободнија, и да су за себе више позади колоне. Возови који су војени потребни биће ближе а остали даље.

1. За обичне прилике, гди нема нагледа за судар ред марша био би следећи:

Иза санитарне бригадног (позади му је комора) долази штабска комора за целу бригаду и то у овом реду: водоносне резервни јахаћи коњи, резервни телећи коњи и остале потребе резервне батерије бригадне, (ако је буде), сва немачка муниција, остала штабска комора, најпре бригадног штаба, а после осталих батаљона и части једна иза друге, у реду у ком су части.

Ова штабска комора сљедије бригади на 200 корака.

На 50 корака позади штабске коморе, долази стројна комора поједини части, у опол реду, у коме иду њихове, части.

Позади стројне коморе, иде бригадна стока и касани са нужном спремом које ће бригадир у споразумењу са командантима батаљона одређивати.

За магацинску комору према налогу команданта као што је речено. Код ове коморе налази се и резервна бригадна стока, која би снабдевала бригаду за 4 дана; она маршира из магацинске коморе и нај се придају за вршење службе касани које одреди командант бригаде, а и стоји под командом магацинске коморе.

2. За бојне прилике, т. ј. ако је изгледа за скори судар, онда би ред марша био исти, само би стројна комора била позади штабне на 1.000—1500 корака, а ако буде нужно бригадир ће јој одредити заштиту.

Предводнице, заштитнице и побочнице према потреби добијају од штабне коморе и резервне коње, муницијску комору, водоносне и нужно санитарско особље, по налогу бригадног лекара.

Ако би се по одобрењу бригадира придружили војсци механиције и остали предаци, тада они долазе у састав стројне коморе и стоје под командом комисара стројне коморе.

Поступак бригаде за време становања и боја; начин снабдевања бригаде храном и набава хране.

Прописи одређени за бригаду народне војске, кад је бригада у логору, бивагу и т. п. важи и за стајаћу војску.

Раздавање хране.

Време раздавања хране одређује бригадир, а само вршење налога бива под надзором комисара одређени и њихови помоћници.

Комора са храном за бригаду доћи ће у време раздавања у близини својих части, или тамо где бригадни комисар нареди по унутру бригадира.

Месо се раздаје частима понаособно, и делеће ово контролне дежурци. Делови који храну примају они су:

1. Сваки батаљон
2. Ескадрон.
3. Санитет, батерија и остала одељења ако би била бригади придата. Блање стоке и изузимање меса бива из резервне бригадне стоке, којој је она придата.

Коже и леј од завлате стоке нареди ће бригадни комисар меса да се покупи и преда оближњим магацинима или сталним радницима на употребу.

Кратки упут за бригадира.

Прописи за бригадира народне војске прописани важе и за бригадира стајаће војске.

Дужности бригадног комисара, комисара за леб, за вариво и фураж, за месо, прописане за народну војску, важе и за стајаћу војску с том разликом, што све овде поменуто комисаре, ако су потребни поставља бригадир.

Дужности ађутанта прописане су у устројству команда и штабова стајаће и народне војске и у правили унутрашње службе.

Дужности писара.

Писара је дужност, да воде сву преписку и да буду на руци ађутанту. Деобу рада и унут добијају од ађутанта и њему су одговорни. Сво деловодство и преписку они врше.

Деловодство и обрт војне административне и економне радње у бригади, одређује бригадни командант у договору са шефом штаба и комисарима.

Упут о радњи деловодства и рачуноводства у бригади, који је за народну војску прописан, важи и за стајаћу, и све књиге као и сви формулари прописани за народну војску важе и за стајаћу.

Ф № 4922.

2. Јуна 1876. год.

у Београду.

Министар војни
пуковник

Јих. Николић, с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и воли народа

БЪЛАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању министарског савета, решили смо и решавамо:

Пошто су на основу члана 17. уговора о општем поштанском савезу, потписаног у Берну ^{27. Септембра} _{и Октобра по воли} 1874. а усвојеног за Србију законом од 20. Фебруара 1875. године, приступиле општем поштанском савезу енглеске источно-индијске земље и француска удругим частима света лежећа насељења, то ће за све кореспонденције, које се од 19. Јуна закључно текуће године из Србије у горепоменуте земље слале и обратно, које из ових земаља у Србију долазиле буду, наплаћивати следећа такса:

1. За писмо плаћено из Србије у енглеске источно-индијске земље и француска ван-европска насељења 80 пара чаршијских.

2. За писмо неплаћено из предречених земаља 160 пара чар.

3. За саобраћајну карту 10 пара чарш.

4. За штампане ствари, робне мустре, пословне папире и т. д. 20 пара чар.

5. За препоруку 40 пара чар.

6. За повратни рецепис 40 пара чар.

Кад ступи у живот динарски новчани систем, онда ће се горње таксе из пара чаршијских превести у паре динарске, рачунајући 2 паре чаршијске у 1 пару динарску.

Наш министар унутрашњих дела нека овај указ обзнани и о његовом се извршењу стара.

5. Јуна 1876. год.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Рад. Милошковић с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV

По милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег војног министра решили смо и решавамо, да се прописима за одело војске од 3 Јула 1870 год. Е-М 2190; и од 12 Фебруара 1873 год. Е-М 653 дода следећи

П Р О П И С

за походну одећу целокупне војске.

Походно одело како за стајаћу тако и за народну војску састоји се, за редове војнике и све ниже чиновне до закључно наредника у стајаћој, и за све редове војнике и све старешине народне војске из оних истих части које су прописане за обично и свакидање одело како стајаће тако и народне војске у пропису ЕМ 2109 од 1870 год. са ниже означеним изменама за официре стајаће и старешине народне војске.

1.

Н а к а п и.

Све народне старешине без разлике имају опет да носе шајкашку капу, која је у опште прописана за народну војску.

Сви официри из стајаће војске који не принадлеже бригадним, дивизијским и вишим штабовима носеће такође шајкашку капу обичну од загасито плаве чохе.

Сви ђенералштабни официри и они официри, који код бригадних и дивизијских штабова врше ђенералштабске послове, носеће исто таку шајкашку капу, само што су преклопци оперважени пантљиком од отворено зелене чохе, — ширине 3 сантиметра.

Сви ордонанс-официри при дивизијским и вишим штабовима, с изузетком ордонанс-официра врховне команде — имаће шајкашку капу на преклопцима оперважену голубијом пантљиком од 3 сантиметра ширине.

Сви ђенералштабни и ордонанс-официри врховне команде имаће шајкашке капе, које су у предидућем прописане за ове официре код осталих штабова, с тим додатком, да ће код њих бити покров капе од угасито црвене чохе.

Сви бригадни и дивизијски команданти носеће шајкашку капу оперважену на преклопцима, бригадири са једном, дивизијари са две пантљичице од угасито црвене чохе од 1 1/2 сантиметра ширине, а

на $\frac{1}{4}$ сантиметра од доње ивице; пантљичице на капама дивизијара растављене су за $\frac{1}{2}$ сантиметра.

Сви ђенерали имаће шајкашке капе са три пантљичице од по један сантиметар ширине, растављене за 0.5 сантиметра од угасито првене чохе.

2.

Гуњић (блуза).

Остаје онај исти као што је описан у пропису ЕМ 2109 од 1870 год. с тим додатком, да наши ађутанти имају и на блузама епалетушке од исте чохе на којима ће везена бити Наша писмена у сребру или злату, као на парадним мундирима, и преко епалетушака попречно погончиће од исте чохе као и блуза.

Све остало што се тиче знакова за разликовање чиновна на јакама остаје по дојаконшњем пропису за све чиновне.

3.

Панталоне (чакшире).

Остају по боји и кроју по дојаконшњем пропису — с том изменом, да виши официри свију родова оружја и ђенерали неће имати лампазе, него испуске као и нижи официри њиховог рода оружја.

Ђенерали носе само суро-плаве панталоне са првеним испускаме.

4.

Доколенице, оковратници, швџел и обућа остаје по дојаконшњем пропису.

Официрима стајаће војске и старешинама народ. војске дозвољава се ношење мекинташа.

5.

Летње одело, које остане непромењено, понеће трупе стајаће војске са собом за случај похода, ради употребе у логорима и кантонманима, за време дужих одмора.

6.

Парадно и пунопарадно одело, које остаје непромењено по дојаконшњим прописима, употребиће се само на службу и при нарадама у гарнизону и у мирно доба по постојећим прописима. Ово одело дакле за случај похода ни војници ни официри стајаће војске неће са собом понети. Мундири и парадне капе са перјаницама од војника стајаће војске у случају похода, одузеће се и сместити у магацине. Акелбанди, за случај похода неће се носити. Шарфе носиће се само у логору, у кантонману и на путничким маршевима, као знак службености, код дежурних официра.

Официрима дозвољава се за случај похода да могу у место златних или сребрних кајаса носити кајасе од црне лакиране коже.

Ледунке код коњичких официра неће се носити.

Походни прибор коњски остаје по дојакошњем пропису, само што се аша, као принадлежећа парадној спреми, неће носити.

7-

Употреба походног одећа и прибора, почиње од дана кад поједине части војске наређење за мобилизацију приме.

Наш војни министар нека ову уредбу обзнани и о извршењу се њеном стара.

5. Јуна 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар војна,
почасни ађутант Његове Светлости,
изховник*

Јих. Николић с. р.

425

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министра војног решили смо и решавамо, да се пропису за одећа војске од 3. Јула 1870. год Е.М. 2109, дода следећи

П Р О П И С

одеће административног особља при
народној војсци

I.

Сво административно особље имаће одећа као и остали народни војници.

II.

Знаке одличја као и наоружање имаће и то:

1. Комисари: чета пешадијских I. и II. класе лакких бригадних батерија, брдских бригадних и дивизијских батерија, тешких пољских дивизијских ба-

терија, месарских водова, пекарског вода, занатлијске чете, дивизијског депова, пионирске чете, коњичког ескадрона, градске чете, бригадних санитарских одељења, пловених мостова, пољских болница, друмских болница, дивизијских поштанских одељења, дивиз. телеграфских одељења, дивиз. марведеног депова, мостових екипажа, понтонирске радионице, сталних радионица, имаће на јакама блузе латице од отворено плаве чохе и на овима по 3 свилене звездице са стране.

Од оружја имаће и 1 тесак и 1 револвер или пиштољ у кубури. Остала спрема као што је прописано за народне војнике. (Види правило о храни и спреми и т. д.)

2. Комисари: батаљона пешад. I. и II. класе, батаљона инжењирских, одељења занатлијских, чета пекарских, чета месарских, штабова муницијоних колона, друмских станица, сталних пољских болница, дивизијског санитета, главног поштанског и телеграфског одељења, нижих комисара у бригадном и пуковом штабу, — имаће на јакама блузе латице отворено плаве боје и на овима по једну златну звездицу.

Од оружја имаће 1 сабљу и 1 револвер или пиштољ у кубури. Осталу спрему имаће као што је прописано за воднике народне војске. (Види правило о храни и спреми и т. д.)

3. Казначеји: батаљона пешадијских I. и II. класе, инжин. батаљона, артилер. а коњичких пу-

кова, бригада I. и II. класе, комисар врховне команде и магационари свих магацина, имаће на јакама блузе латице отворено плаве боје и на овима по 3 златне звездице као и четовође народне војске.

Од оружја имаће 1 сабљу 1 револвер или пиштољ. Остала спрема као што је прописано за четовође народне војске. (Види правило о храни и спреми и т. даље.)

4. Комисари — интенданци: бригада I. и II. класе, пукова артилер. и коњичких, интендантског дивизијског особља, управници магацина, контролори у дивизијама, казначеји у дивизијама и начелници друмских станица, имаће по једну сребрну звездицу као и батаљ. командири народне војске с разликом што ће имати једну испуску од чохе отворено плаве боје око златне латице и око јаке.

Од оружја имаће 1 сабљу и 1 револвер. Остала спрема као што је прописано за батаљоне командире. (Види правило о спреми.)

5. Казначеј врховне команде, интендантско особље врховне команде, руководељи дивизијских пошта, руководељи телеграфских дивизијских одељења имаће од одличија на златном шириту по 2 звездице сребрне са стране. Осталу спрему као батаљ. командири народне војске, само што ће имати јаку с једним парчетом златног ширита и једну испуску од отворене плаве боје око латице и по ивици јаке.

Од оружја имаће 1 сабљу и 1 револвер. Осталу спрему као што је прописано за батаљ. командире народне војске. (Види правило о спреми.)

6. Интендант дивизијски и *главни надзорници друмова* имаће од одличија 3 сребрне звездице на златним латицама. Остало све као што је казано за особље под 5.

7. Писари: пешадијских чета I. и II. класе, ескадрона коњичких, бригадних лаких и брдских и дивизијских брдских и тешких батерија, месарског вода, пекарског вода, занатлијске чете, мостовог депова, пионирске чете, муницијских колона, градских чета, бригадног санитета, пољских болница, пловених мостова, друмских болница, дивизијских поштанских и телеграфских одељења, дивизијског марвеног депова, и мостових екипажа, имаће на јаци блузе једно парче отворено плаве чохе (латице) и од одличија на плавим латицама по 2 свилене звездице са 1 свиленим ширитом више звездице. Оружје и спрему имаће исто онако као и остали војници оне команде где су они по саставу. (Види правило о храни и спреми.)

8. Писари: пешадијских батаљона I. и II. класе, инжин. батаљона, занатлијских одељења, пекарских чета, месарских чета, штабова муницијских колона, друмских станица, сталних пољских болница, дивизијског санитета и главног поштанског и телеграфског одељења имаће од одличија једну златну звездицу на плавој латици, а више звездице

један узан златан ширит као што је код писара десетара од свиле.

Оружје и осталу спрему имаће исто онако као и остали војници оних команда где су они по саставу. (Види правило о спреми.)

9. Писари: артилер. и коњичких пукова, магацина, бригада, друмских станица, дивизија, главних надзорника друмова, имаће од одличија 3 златне звездице са стране на плавој латици и више звездица узан златан ширитић. Осталу спрему имаће као и четовође тих команда којима припадају.

10. Деловође врховне команде и осталих команда у истом положају са врховном командом имаће од одличија једну сребрну звездицу са стране на златној латици.

Уредба ова почиње важити од дана кад је Књаз потпише.

Наш војни министар нека ову уредбу обзнани и о извршењу се њеном стара.

5. Јуна 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар војни,
и главни ађутант Врховне Савезности,
и духовник*
Тих Николитј. с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа.

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег војног министра наређујемо да се образују четири војске, свака под једним главнокомандујућим, који ће стајати под заповестима врховног заповедника, и то:

Војска моравска, образована из дивизија јужно-моравске и шумадијске, смедеревских бригада I. и II. класе и пожаревачке бригаде I. класе од дунавске дивизије; за тим из ваљевских бригада I. и II. класе од дринске дивизије и књажевачких бригада I. и II. класе од тимочке дивизије.

Војска ибарска, образована из западно-моравске дивизије и шабачке бригаде I. класе од дринске дивизије.

Војска тимочка, образована из крајинских и црно-речких бригада I. и II. класе из тимочке дивизије браничевских бригада I. и II. класе и пожаревачке бригаде II. класе од дунавске дивизије.

Војска дринска, образована из бригада подринских I. и II. класе и шабачке бригаде II. класе од дринске дивизије.

Све образоване чете добровољачке у кругу дринске дивизије, спадају у састав дринске војске; у кругу западно-моравске дивизије, у састав ибарске војске, а све остале у састав моравске војске.

Наш војни министар нека изврши овај указ.

12. Јуна 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар војни,
почасна објугант Његове Светлости
пуковник,*

Тих Николић с. р.

РАСПИС МИНИСТРА УНУТР. ПОСЛОВА

свима начелствима, управама: вароши Београда и М. Пена и свима поштанским, телеграфским и санитетским надлежateljствима.

На предлог министарског савета, благоволела је Његова Светлост, Књаз, одредити своје комесаре:

- а., За дринску дивизију;
- б., За западно-моравску дивизију;
- в., За јужно-моравску дивизију;
- г., За тимочку дивизију;
- д., За дунавску дивизију;
- е., За шумадијску дивизију.

Ови Књажевни комесари одређени су у тој цељи да на самом месту прате и контролишу свуколику радњу власти и појединих чиновника, који у садањим приликама имају најиречу дужност да подпомогу војене власти у њиховој раду, који је предузет. По томе Књажевни комесари имају право да о свакоме раду власти и појединих чиновника даду њима своје мишљење и упутство; да контролишу, да ли се ради по прописима и наредбама владе, и да ли сваки чиновник врши своју дужност у стално и искрено; па гди би год приметили да се овако не ради, да дају упутства, обавештења а о свему дотичног министра извештавају.

Они имају даље право и дужност да у народу одржавају поштованство према властима; да пробудују и одравају покривање од стране народа за ошту ствар; да му, у даним приликама и по потреби, дају објасњења о свеколиком раду, који се сад предузима, те да га тако крене у оданости према Књазу, у поштовању према закону и властима и у међусобној љубави и слози.

Они ће нарочито обраћати пажњу на очување реда и народног поверења према Књазу и властима и по томе они ће обавештавати народ

противу лажних и онепокојавајућих гласова, који би се пронесли по народу, и од надлежних власти захтеваће да кривце у томе обзиру на одговор узимају и са њима поступају по закону.

Пошто је данас, за успех опште-народног дела, које се предузима, неизоставно нужно, да се наредбе војних власти тачно и брзо врше, — то ће њихова највећа брига бити, да надгледају и најстојавају да све друге власти, свака по своје позиву, доприносе к олакшању задатака војним властима; и пази ће нарочито на оне власти и чиновнике, који би у томе обзиру неправилно или нехатно радили, па ће их опомињати а не потреби и дотичног министру јављати.

Они ће нарочито имати дужност, да настојавају да се рана и у опште све војене потребе благовремено и уредно набављају, разносе и спештају.

Саопштавајући све напред изложено томе надлежateljству, министар унутрашњих дела препоручује му, да се у свему по овоме управља и да то одма и свима себи подчињеним властима и надлежateljствима саопшти ради знања и управљања.

ПХ 6325.

12. Јуна 1876 год.

у Београду.

Министар унутрашњих дела
Рад. Милошевић с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министарског савета,

Узимајући у обзир, да постоји случај предвиђен у члану 56. устава.

На основу истог члана устава наредили смо и наређујемо, што ће силу закона имати:

Чл. 1. Одмор саветски, који би по закону о пословном реду државног савета наступио 15. о. м. одлаже се за сада.

Чл. 2. Одмор судски, који би по закону о грађанском судском поступку имао да наступи 15. т. м. одлаже се за сада.

Чл. 3. Но жалбе и незадовољства против решења и пресуда судских, којима би истицао рок у времену од 15. Јунија па до свршетка Јулија, могу се опет поднети и 1. Августа закључно.

Ово наређење о роковима вреди и за жалбе, које би се изјављивале државном савету.

Препоручујемо председнику Нашег министарског савета министру грађевина и Нашем министру правде

да ово обнародују, а свима нашим министрима, у колико се кога тиче, да се за извршење овога старају; властима пак заповедамо да по овом поступају, а свима и свакоме да се овоме покоравају.

14. Јунија 1876.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутр. дела

РАД. МИМОЛКОВИЋ с. р.

*Министар војни, почасни ађутант
Царског Светлости, артиљеријски
пуковник*

ЈИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просв. и цркв. дела

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и воли народа

КЊАЗ СРПСКИ.

Проглашавамо и објављујемо свима и свакоме, да је Народна Скупштина 13. Октобра 1875. год. решила, и да смо Ми одобрили и одобравамо ово:

„У случају и за време рата смањују се све чиновничке, свештеничке, владичке и калуђерске плате, пензије и издржавања из државне касе, тако, да за то време нико од плате не прима више од три стотине (300) талира, а онима, који имају мање од три стотине (300) талира, да се одбија двадесет од стотине (20%)“

„Од овога изузимају се само лекари и официари у служби.“

„Такође за време рата смањују се кметовске плате и свештеничке таксе и бир на половину.“

Овај закон важи од дана, кад се Књажевим указом прогласи ратно стање.

Препоручујемо свима Нашим министрима, да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају;

властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покорвају.

17. Јуна 1876. год.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

(М. П.)

*Видно и ставно државни печат
царског државног печата,
министар приде*

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета*

ЈОВ. ЋИСТИЋ с. р.

Министар правде

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела

РАД МИЛОШКОВИЋ с. р.

*Министар војни
почаски ађутант Његовог Савјетства,
артиљеријска и црквеник*

ЈИХ. ЋИКОЛИЋ с. р.

Министар прос. и црквених дела

А. ЋАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије

Ђ. ЈОВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

Проглашавамо и објављујемо свима и свакоме, да је Народна Скупштина 13. Октобра 1875. год. решила, и да смо Ми одобрили и одобравамо ово :

„У случају и за време рата, породице оних који оду у рат, а немају се чиме издржавати, дотичне су општине дужне издржавати, као и сређивати им пољски посао, у колико не могу саме да стигну. Ово вреди и за породице добровољаца.“

Овај закон важи од дана, кад се Књажевим указом прогласи ратно стање.

Прецоручујемо Нашим министрима унутрашњих дела и финансије, да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају; властима пак запо-

ведамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се поковавају.

17. Јуна 1876.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

(М. П.)

*Водно и степно државно печат
чвор државног печата,
министар поште,*

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

*Министар унутр. дела
РАД МИЛОЖОВИЋ с. р.
Министар финансије
В. ЈОВАНОВИЋ с. р.*

властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

17. Јуна 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

(М. П.)

*Видео и ставио државни печат
чувар државног печата,
министар правде,*

ЈЕВРЕМ ГРУЧИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

Проглашавамо и објављујемо свима и свакоме, да је Народна Скупштина 13. Октобра 1875. године решила, и да смо Ми одобрили и одобравамо ово:

„Кад наступи рат, влада је дужна, да чиновништво и свештенство, било у служби, било на расположењу, у пензији или иначе, употреби на војену службу, и само неодољиво нужан број по надлежностелствима задржи.“

Овај закон важи од дана, кад се Књажевим указом прогласи ратно стање.

Препоручујемо свима Нашим министрима да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају;

*Председник министарског савета
министар грађевина*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
погребу заступник председника
министарског савета*

ЈОВ. ФИСТИЋ с. р.

Министар правде

ЈЕВРЕМ ГРУЧИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

*Министар војни,
почасни објугант I-ог. Светлости
артиљеријски пуковник*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије

В. ЈЕВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министарског савета,
Узимајући у обзир садање прилике наше земље,
На основу члана 56. устава
наредили смо и наређујемо
што ће силу закона имати:

Чл. I.

Над радњом кметова и свију осталих — званичника општинских судова као и кметовских помоћника, воде надзор по општинама окружних вароши надлежна окружна начелства — у Београду управа исте вароши, — а по осталим варошким и сеоским општинама надлежне среске власти.

Чл. II.

По сили овога надзора могу именоване надзорне власти у случају, када се кмет или ма који други званичник општинског суда или кметовски помоћник

покаже у вршењу дужности немарљив, непослушан или неискрен, такве званичнике у хитним случајима одмах уклонити са звања, ако би штетно или опасно било оставити их у дужности, имајући о томе извести своју вишу прво претпостављену власт, пославши уједно том приликом и акта осведочавајућа такву радњу дотичног општинског званичника. — А ако ствар не би хитна била, чине о томе предлог својој вишој прво-претпостављеној власти, која за тим изриче своје решење о томе.

Чл. III.

У случају, када који од општинских званичника према преднаведеном буде отпуштен или би се другим начином које од истих звања уразио, па би било потребно поунити га, саме окружне, односно среске власти избирају и постављају лица, која ће исте дужности вршити, и то са платом, коју је имао званичник, кога се место попуњује.

Чл. IV.

Општински званичници, које државна власт овако постави, одмах, када ово наређење престане важити, одступиће са истих звања, и одмах ће се предузети избор овако, како је одређено у закону о устројству општина и општинских власти.

Чл. V.

Општински суд за време докле ово наређење важи, извршаваће све налоге државних власти по

државним пословима, без тражења пристанка или одобрења општинског збора или одбора, где би се то по закону захтевало.

А по општинским пословима такође ће сам радити и наређивати све оно, зашто је по закону о устројству општина и општинских власти потребан пристанак или одобрење општинског збора или одбора, ако ствар не би трпела одлагање.

Но ако би оваква наређења општинског суда била противна постојећим законима, или би се њима вређали државни или општински интереси, онда државна власт има право таква наређења уништити, и наредити шта треба, и ово је за општински суд обавезно.

Чл. VI.

Докле ово наређење, које има силу закона, важи, обуставља се извршење дотичних прописа закона о устројству општина и општинских власти, које с овим стоје у противности.

Чл. VII.

Ово наређење ступа у живот истога дана, када се ванредно или ратно стање огласи, и важи ће за време, докле ванредно или ратно стање траје.

Препоручујемо Нашем министру унутрашњ. дела, да ово наређење обнародује а свима Нашим министрима, у колико се кога тиче, да се о извршењу

његовом старају; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

17. Јуна 1876.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЛИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

*Министар војне
почасни абутант Његове Светлости
артиљеријски пуковник,*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

БЕЉАЗ СРПСКИ.

На предлог нашег министарског савета,
На основу члана 56 устава
Паредили смо и наређујемо, следећа одређења
о реквизицији, што ће силу закона имати.

I. Шта је реквизиција и какве је има.

Чл. 1. Реквизиција је изузетно право, које се у време рата даје извршној власти и њеним опуномоћеним органима, да у случају нужде, кад се ратне потребе не могу редовним начином да набаве, и подмире, — узму што од имања грађана или да захтевају и прибаве од ових друге законом одређене услуге накнађавајући их за све оно, што се у смислу овог закона накнађити мора.

Ово је право законито само у границама овим законом одређеним.

Чл. 2. Реквизиције су: опште или месне.

Чл. 3. Опште се реквизиције врше или по целој земљи (територијуму) или по већем делу њеном, у цели, да се снабдеју магацини са потребним предметима, или да се организују опште службености и спомоћна средства за рат.

Чл. 4. Цел је месним реквизицијама, да добаве предмете од прве потребе за свакодневну употребу армије, дивизије бригаде или одреда (деташмана), при кантоновању, логоровању или биваковању. Месне реквизиције морају се ограничити на она места, која су под моћним утицајем власти, која врши ове послове — реквирира. —

II. Над каквим предметима има места реквизицијама општим и месним.

Чл. 5. Општој реквизицији има места кад је потребно:

1-во. Да се набави сваковрсна храна, материјал и предмети од прве потребе за војску, кад није могуће да се то другим начином набави.

2-го. Да се набаве коњи јахаћи, товарни и телећи; мазге, телећа стока, амови и други прибор коњски и кола за транспорт.

3-ће. Да се употребе редовна (комуникациона) саобраћајна и (транспортна) преносна средства на жељезницама, сувоземним путовима, на рекама и каналима. Администрације жељезница морају увек бити у довољној мери снабдевене са покретним мате-

ријалом потребним за удешавање вагона, за пренос људи и стоке.

Чл. 6. Месној реквизицији има места кад је потребно: добављање и употреба предмета означених у предидућем члану и осим тога:

1-во. Свакодневне хране за људе и коње.

2-го. Добављање кола или теглеће и товарне стоке под најам.

3-ће. Редовно сечење дрва по приватним, манастирским и општинским забранима и жетва по њивама и косидба по ливадама.

4-то. Предмети постељни и за завој, или лекови, потребни за болнице и амбуланције.

5-то. Станови за људе и коње у случају кантоновања.

6-то. Уступање локала подесних за магацине, болнице и амбуланције.

7-мо. Добављање материјала потребног за оправку путова, вештачких грађевина, жељезница или телеграфа.

8-мо. Добављање радника за сахрањивање мртваца, за чишћење бојишта у погледу санитетском, за подизање браничких (фортификаторних) утврђења и за радове око њих, као и за службу на постајама (станицама) и у сталним магацинима.

9-то. Добављање путовођа за вођење колона и скоротеча за кореспонденцију.

Чл. 7. Независно од онога на што дају право горњи чланови 5. и 6. у свакој вароши, коју је оп-

села или блокирала непријатељска војска, може се и сав материјал, оснажи и рана, што су нужни за издржавање, одећу, опрему, наоружање, као и за одбрану вароши, реквизирати (заузети или узети) било за војну службу, било за заједничко издржавање становника и ратника.

Чл. 8. Кад год се реквизирају кола (са запрегом) или само запрега или товарни коњи у намери да се организује служба стално или на дуже време, то треба да се тај реквизирани материјал откупи. Реквизиције на најам, ограничеће се на привремене преносе који неће трајати дуже од петнајест дана. После тог рока, кола са запрегом или сама запрега или товарни коњи, одустиће се или ће се заменити другима. Ако би какве преке околности налагале да се и даље задрже, то ће се реквизиција обнови.

Чл. 9. Нико није дужан, да би одговорио реквизицији, да куповином, или дугом, или најмом себи прибави оно, што донета он сам нема у време реквизиције.

III. Право реквизирања.

Чл. 10. Ово право има своју силу и важност за изузетне ратне прилике и за случаје преке потребе. (чл. 16.)

Право опште реквизиције почиње и може само књаз указом на предлог министра војеног а по са слушању министарског савета наредити.

Но изузетно за особене прилике на основу овог закона имају право општу реквизицију да учине:

а. Главни заповедник у пријатељској земљи, који је дужан да се договори са тамошњом владом ако то није предходном конвенцијом уређено.

б. Главни заповедник у земљи непријатељској, и заповедници појединих армија или дивизија који у непријатељској земљи независно дјејствују — оперирају — и

в. У приликама у члану 7. побројаним, официр који командује тамо наведеним положајем, врши право опште реквизиције над свима предметима и потребама, која обухваћа чл. 7.

Право одређено и дозвољено у овом члану, не може ни у ком случају онај који га има пренети на другога.

Чл. 11. Месне реквизиције има право да чини сваки заповедник армије, дивизије, бригаде, резерве као и заповедници на етапним линијама, и оних оделења која су засебан какав задатак добила. Ово се право простиже само на потребе које су непосредно и свакодневно нужне трупама или војним заводима.

Чл. 12. Заповедници којима је дато право да чине месне реквизиције, могу то право стално пренети на званичнике интендантске који су у њиховој команди. Свако друго опуномоћивање за ово, мора бити за сваки случај нарочито дато.

Чл. 13. У одсуству надлежних власти означених у члану 11. и само у случају ирреке потребе, овлашћују се да чине месне реквизиције на своју личну одговорност:

1-во. Заповедници артиљерије и инжењерије.

2-го. Заповедници било какве колоне, било каквог редовног постојећег оделења.

3-ће. Старешине амбуланције, железница, телеграфа и пошта.

Поједини војници, тренари (они који изостају за трупом самовољно) мародери (они који се самовољно удаљавају од својих трупа те тумарају по околини и пљачкају) и разбегли војници, ни у ком случају немају право да реквизирају.

Чл. 14. У случају кад се мобилише сва активна било народна, било стајаћа војска, право реквизирања може се применити на целу земљу од дана, кад издаје указ, којим се наређује то мобилизовање. Ово право престаје, кад се сврше непријатељства а у дан који владалац указом одреди.

Чл. 15. Право реквизиције у границама овог закона постоји увек на целом непријатељском земљишту које је поседнуто. Кад је потребно, закључиће се путем дипломатским конвенција са савезничким владама или са државама неутралним ради примене, у тим земљама оних наређења, која одређују реквизицију на српском земљишту.

Чл. 16. Кад се почасти мобилише оружана сила у буди којој цели, право реквизирања огра-

ничава се само на месне реквизиције и то строго на она места, која су поседнута са мобилизованим трупама.

Чл. 17. Сваку реквизицију треба објавити онима којих се тиче — осим случаја крајње немогућности, — на писмено, у ком треба да је означено: шта се тражи, када, и где да се преда.

IV. Извршење реквизиције.

Чл. 18. Свака реквизиција, општа или местна врши се преко дотичних општинских власти, осим, кад би се у каквом упућу или заповести, другаче наредило. Налогe за реквизицију достављаће искључно дотичне управне власти општинским властима, које се имају бринути о разрезивању, добављању, издавању, одостоверавању и наплаћивању реквизиција.

Чл. 19. Кад се чини општа реквизиција, то ће министар војни у свом наређењу нарочито одредити начин, како ће се извршити и предати под надзором грађанских власти и официра или војних званичника за ту цел одређених.

Код местних реквизиција власт која реквизира она и надзирава разрезивање и ускорава извршење.

Чл. 20. На све оно, што је реквизицијом примљено, мора издати признаницу онај, који је примио. То издавање признаница обавезно је у српској војсци и на земљишту непријатељском.

Чл. 21. Признанице те, у колико је могуће, треба да су печатане, и у њима треба да је наз-

начено од кога и преко кога је примљено колико и чега, за тим време примања и даље потпис и печат онога који је примио.

Чл. 22. Признанице у горњем члану напоменуте исплаћиваће се на државној каси само онда, ако их је потврдио војни рачунски званичник, који иде с трупом, или кад овога нема, онда ма који други који је за то назначен.

Чл. 23. Кад због преких околности, становници, оно што се реквизира предају непосредно трупама или другим војним заводима, без да је местна реквизиција могла бити правилним начином објављена општинским властима, то ће ове ипак захтевати признанице сходно члану 22. те да би добили наплату.

Чл. 24. Кад у случају, који је предвидео преддући члан, команданти трупа или старешине завода не би хтели да издаду признанице, или кад би их издали но на мање него што су доиста примили, то је дужност интенданског званичника или његовог заступника, да у присуству једног изасланика од стране заповедништва на захтев општинске власти или оштећених грађана, састави кратак протокол, у ком ће се оценити количина примљених ствари и који ће служити у место признанице. С тога команданти трупа или старешине завода, који су противно напред изложеним прописима радили, поред тога што кривично одгорарају за злоупотребе војене силе, дужни су да плате и учињене штете.

Ако су у овом случају реквириране такве ствари које су наметане на потрошак, па је на горњи начин, одоверени потрошак већи, него што је дотична страна имала право да га узме; онда ће се сувишак наплатити од прве плате свију оних части, које су га потрошиле, а сразмерно њиној бројној јачини (ефективу).

Но и у овом случају онај који је злоупотребио или прекорачио своју власт, подлежаће кривичној одговорности. (Види члан 37).

У сваком случају онај, који је овлашћен да реквизицију може учинити као и они који такову врше, одговорни су за штете, које узроком њиховим буду учињене. Но са овим не скида се са државе одговорност за накнаду ако су дотични органи своју власт злоупотребили, и држава дужна је, да без изговора плати накнаде, које се у границама овог закона платити морају.

Чл. 25. Кад не би било интенданског званичника или његовог заступника, онда ће општинска власт сама саставити такав протокол, но под строгим обвезношћу, да покаже име и чин команданта трупе, или бар да означи одељење коме он припада.

Чл. 26. Протоколи о којима је реч у члану 25. и 26. шаљаће се у копији преко окружног начелства министру војном, који ће за тим предузети мере, које захтевају интереси дисциплине и грађанска безбедност.

Чл. 27. Ако би се десило, да ко год, који реквириране предмете прима, не изда признаницу или

је изда на мању количину од примљене; зато што је преким околностима или хитњом био спречен, или сметен, и то се докаже, — онда ће се испунити исте формалности, које се по члану 25. овог закона захтевају с том разликом, што у овој прилици, не ће узети мањак, платити части војске, које су предмете потрошиле, својом платом, већ таква накнада падаће на терет државе.

Чл. 28. И од општина и од грађана примаће се потраживања за наплату онога што су услед реквизиције предали, само ако докажу да су доиста то предали, т. ј. ако покажу или признанице, сходно чл. 21. или протоколе напоменуће у члановима 24, 25 и 27. Налог за реквизицију не може се примити као докуменат дуговања осим ако на истоме има и доказ да је извршен.

У главном овај налог служи као доказ да је онај који је на то овлашћен и испунио своју дужност како треба и благовремено, па за то треба да је у свему опредељив и подпун. (Чл. 17.)

Чл. 29. Не ћеју се сматрати као реквизиција и по томе нема накнаде за штете проузроковане проласком ратујуће војске или догађајима ратним, као што су: губитак усева, квар вештачки путова и други грађевина, паљевине, војна опустошења, разорења и т. д.

Но у колико су стаповници у таквим местима и пределима били пријатељски спреам српске војске расположени и чинили услуге српској или савезни-

чкој војсци на могуће начине, у толико имаће изглед на милостињу од српске државе, само она лица која су због тога или осиротила или лишена средстава за израну домаће чељади.

На против српски грађани, од којих су узете зграде за потребу ратних специјалних завода или су узете, да се склони храна, муниција и други материјали и најпосле која су извесне предмете и ствари на послугу дала, па се ратним догађајима упропасте, имају право на накнаду по процени.

V. Цене реквизиција.

Чл. 30. Право реквизирања доноси собом и право одређивања цене за реквизирање предмета. Но при свем том, како у својој тако и у земљи пријатељској, цена ће се одређивати у договору са надлежним грађанским властима.

Чл. 31. За све оно што се путем реквизиције узима од грађана за војне или ратне потребе или што се захтева од грађана српских, цена ће се одређивати на један од ова два начина:

1-во Одређеном сталном таксом од министра вјног. Ова такса одредиће се на основу приближних пределних цена, које се званично прибаве од окружних полицијских власти, које ће у споразумљењу са тамошњом војеном влашћу цене појединих предмета и потреба одредити.

2-го. Непостоји ли овако стално уређена такса која је за све вршиоце реквизиција обавезна у од-

ређеним границама, онда цене, оних потреба, које се вештачким увиђајем могу знати и оценити, као што то нарочито код узимања стоке мора да буде: — одређиваће цену такву три вештака, које месна полицијна и војена власт изберу и ако на ову цену пристане вршиоц реквизиције обавезна је за обе стране, т. ј. за државу и оног од ког се потребе узимају или захтевају. За ове прилике ако се узимају предмети или се захтева услуга, у којим потребама познате су свакидашње цене оног места гди се реквизирање врши, онда ће такоу одредити месна окружна или српска власт, месна војена власт, главни кмет и двојица општинара или имућна грађанина, управљајући се по ценама, које су међу грађанима, пролазне и управо тражњом и понудом таксиране.

Овако утврђена цена служиће као стална такса осим ако наступи време да усвојене цене у међусобним односима грађана падну или се покажу да су јевтиније; онда ће се приступити новом одређивању такса на исти предходећи начин.

Сваки пут, кад се цене овако утврде, једна листа ценовника, шаљаће се министру војеном.

Чл. 32. Свака транспортна служба која не прелази десет сати (тамо и амо) и због које реквизирано грађанин није задржан ни од своје куће дуже од двадесет и четири сата, извршиће се *безилатно*.

Исто тако општине могу бити подвргнуте да *позајме* (безплатно) простирку потребну за болничне потребе и да даду бесплатно потребне раднике за

санитетску чистоћу или за укопавање мртваца, да даду путовође или скоротече. У опште неће се давати некаква накнада за обиталиште при кантоновању као и за зграде или здања која служе за канцеларије, за ансене, за стражаре, за трупе које су на маршу, па се ради одмора или преноћишта по кућама војници размeste.

VI. Плаћање реквизиција.

Чл. 33. На земљишту свом, савезничком или које се као таково сматра реквизиције ће се плаћати, но поступнице, према повчаним средствима, која држава има на расположењу.

Влада може решити, кад стање државне касе буде то захтевало, да се са реквизиционим признаницама, које је држава дужна да исплати, исплаћује порез, и у овом случају нарочита ће наставлења одредити начин како да се примени та мера.

Чл. 34. На непријатељској земљи, главни заповедник ће решити, да ли има места, да се на њу примене ратни закони, у ком су случају реквизиције бесплатне. Осим овог случаја, оне ће се или исплаћивати или ће се примати за наплату порезе. Но у овом случају терет порезе наредиће онолики, колики је у држави коју служи.

Чл. 35. Исплаћивање општих реквизиција које се неће узимати у место порезе, биће у форми која ће се прописати нарочитим упутом.

Месне реквизиције које неће замењивати ни порезу ни прирезе, исплаћиваће кад год је то могуће, војни чиновници; иначе ће се предузети потребне мере у цели те исплате на комуникационим линијама војске, или у територијалним поделењама. Ова ће се наређења примењивати и на непријатељској земљи кад реквизиција није бесплатна.

Чл. 36. Општине примају саме новац за предане предмете и за транспорте које су извршиле.

VII. Казни.

Чл. 37. Сваки војник који би у име државе и за њу чинио реквизиције, а за то није био овлашћен; или који би прешао границе власти, коју му је закон дао, или који неби хтео да изда признанице на примљене предмете, према својству кривнице подлежаће одговарајућим казнама војено судског законика за злоупотребу војене силе или за непопушност и то:

а. Ако ко није био овлашћен да за државу чини реквизиције, по начину и времену и месту како је предмете узимао подлежаће или казнима за плаћање одређеним (§§. 184, 185, 186. и 137.) или казнима за отимање, ако је узете предмете на своју корист употребио. (§. 188.)

б. Ако је онај који је овлашћен да реквизиције чини у име државе без нужде потребе увеличао или за удјејство више наредбе насилје упо-

требио, или је узете предмете на своју корист обраћао подлегаће казнима §§. 191 и 192, и

в. Ако ова лица у предходећој тачци означена на узете предмете не издају признанице, казни ће се за непослушност по тачци б. 166. или ако је овака радња дала повода неверовању и одказивању реквизицијоних подпора, подлегаће казни тачке в. реченог §. са погледом на зле последице које су отуда произишле или произићи могле, (ова наређења налазе се у пројекту војено судск. зак.)

Чл. 38. За извршење реквизиције, општине су одговорне укупно и за сваког појединог, због одрицања или осведочене нехатности закашњене или неизвршене реквизиције, ставља општини тај терет, да јој се тражени предмети узму начином извршне власти и да јој се терет овај повећа. Но овај терет по вредности несме прећи вредност тих предмета, које она није издала н. пр. петнајесто-дневну кирју за кола или (товарне коње) ако је то тражено било.

Чл. 39. Пуноважна и закона наређења при општој реквизицији извршују извршне земаљске власти и у првом реду такво извршење ове реквизиције наређује начелство окружно, призивајући у помоћ војну власт. А повећане терете одређује министар војени, који се даље извршују редовним начином.

Но, при местној реквизицији наређено реквирирање извршује она власт, која иначе реквирира. И

у овој прилици, повећане терете одређује министар војени, но тада извршење овог наређења ради озбиљнијег удјелествовања наредбе, може предати другим извршним органима а не општинској власти, која је докле таква наређења вршила.

У непријатељској пак земљи ове повећане терете одређује заповедник армије или засебне дивизије, у виду ратног намета, с тим, да употреби ако треба, и друга средства, која дозвољавају ратни обичаји.

Чл. 40. Општине на земљишту српском противу реквизицијоних терета, могу се жалити државном савету. Но та жалба, не може никад обуставити одузимање предмета, начином којим се извршне власти законом служе.

Чл. 41. Свако оно лице које неби хтело да објави општини да има, или би прикрило рану, и друге предмете као и транспортна средства која има; даље које неби хтело добровољно и родољубиво да испуни реквизиције општинских власти, и да поднесе терете за које ће у смислу овог закона бити накнађено, или ненакнађено, само ће бити узрок, што ће извршна власт одма сама собом пристуити извршењу наређене реквизиције, начином који јој закон овај даје.

Но поред тога, таково лице за овака дела казниће се према злу и опасностима гди се чине, по §§ 268 и 269 војног судског законика (види пројект војено судског зак.)

Чл. 42. Сваки онај, који је привремено реквириран да с колима, или с товарним коњима, или ма каквим преносним средствима подмири извесну потребу на ванусти службу за коју је реквириран, или се од ње уклони или бега, као и она лица којима је предано и поверено извршење реквизиције, казниће се по § 268. в. суд. зак. према унутству § 270. (вјди пројект војено судског зак.)

Губитак телеће или товарне стоке и кола, који би се могао десити услед таквог бегства, неће никад пасти на терет држави.

VIII. О осуству.

Чл. 43. У време рата, сваки становник какве општине дужан је, кад осуствује, да има свог заступника, јер иначе губи свако право на доцнију жалбу противу извршене реквизиције или штете признате.

Осуствовање, па било својевољно или не, неослобођава грађане од заједничких терета реквизиције.

IX. Закључење.

Чл. 44. Ово наређење ступа у живот од данас, кад се књажевим указом прогласи ванредно или ратно стање и важиће до дана кад се књажевим указом прогласи, да је престало ратно стање.

Препоручујемо нашем министру војном, да овај закон обнародује, а свима нашим министрима, уко-

лико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се поковавају.

17. Јуна 1876.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заслужних председника
министарског савета*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде

ЈЕВРЕМ ЈРУЈИЋ с. р.

Министар унутр. дела

РАД. МИЛОШКОВИЋ с. р.

*Министар војна, почасни ађутант
Велике Светлости, артиљеријски
пуковник*

ЈИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просв. и црква дела

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета
На основу члана 56 устава
Наредили смо и наређујемо следећа опредељења.

За казњење кривица војника у добровољачким
четама, што ће силу закона имати.

Чл. 1. Који свом предпостављеном старешини
у војеној служби одрече послушност, да се казни
смрћу.

Чл. 2. Који не извршењем заповести или од-
ређене прописне службе, проузрокује губитак боја
или другу повећу несрећу, да се казни смрћу.

Чл. 3. Који дигне руку на свог предпоставље-
ног старешину, као и који му у очи, или пред ску-
пљеним војницима: пркоси или прети, или га оно-
рочава, нарочито ако су дела ова чињена према
командујућем или већем старешини, да се казни

смрћу. Кад су присутна три војника при овим де-
дима, узеће се да су извршена пред скупљеним
војницима.

Чл. 4. Који учествује у побуни и радњама да
се поремети ред и дисциплина, или да се старе-
шини одкаже послушност, или да му се узме ста-
решинство, или да се присили на радње противне
војским дужностима, већим заповестима или зако-
ним наредбама, да се казни смрћу.

Тако ће се казнити и они, који се на овакове
радње договарају да их заједнички изврше, на при-
ступе и покушају.

Но ако се увати само договор без да је при-
ступљено и покушају оваких казнимих дела, онда
коловође за које се види, да су опасни за дисци-
плину и послушност, могу се и за овакову радњу
казнити смрћу, а сви остали казни ће се затвором
у колико који заслужује.

Чл. 5. Који спречава и наговара војнике, да
неврше службу и заповести, ма из којих цели то
чињено, да се казни смрћу.

Чл. 6. Који побегне к непријатељу, било да
ступи у његову службу, било под заштиту, кад се
увати, да се казни смрћу.

И онај који изазива друге на бегство, да се
казни смрћу.

Чл. 7. Који присваја команду поверену извесном
старешини над четом, као и онај који такону команду
против заповести продужује, да се казни смрћу.

Чл. 8. Који без одобрења и противно заповести предпостављеног остави службено место, или се на служби опивје или заспи, према опасности, или злу које је отуда могло наступити или је наступило за службу, да се казни смрћу.

Чл. 9. Онога, који се у боју пред непријатељем покаже као плашљивац или који тада позива друге војнике на одступање и застрашава их, властан је најближи старешина, да га убије на месту; а ако се то на месту не изврши а плашљивац није одступио и радио против изречене заповести да би се казнио по чл. 1. одмах казни ће се затвором.

Чл. 10. Који непријатељу доставља јачину војујуће чете или наше војске да се казни смрћу.

Чл. 11. Који намерно и са предумишљајем убијства, убије или тешко повреди мирног грађанина или свог друга да се казни смрћу.

Ако се обвињени брани да је без зле намере и предумишљаја убијство или тешку повреду учинио, дужан је да то и докаже. Недокаже ли одбрану, а ратни суд по свом убеђењу и основима подозрења нађе, да је одбрана неистинита, изрећи ће смртну казну.

Но ако и докаже да стоји нехатно убијство или тешка телесна повреда казни ће се затвором, који према небрежливости може ићи до највеће мере.

Чл. 12. Који изврши насилан блуд ма и са дораслом особом, да се казни смрћу.

Исто тако да се казни смрћу и онда ако није било силовање, али оскверњена и тиме повређена особа није навршила седамнајест година.

За свако друго понижавајуће смешавање које је противно природи човечијег пола а неподлежи казни предходећих ставова, да се казни кривац према значају таквих срамних дела затвором до највеће мере, да му се узме пред четом оружје и да се истера из чете.

Чл. 13. Који противно заповести предпостављеног старешине употреби оружије, да одузме својину мирном грађанину, или који и поред дозволе при одузимању својине повреди мирног грађанина или га злостави, да се казни смрћу.

Смрћу да се казни и онај, који се боју одаје пљачки над мртвима, рањенима својим, или непријатељским или који рањеном ради пљачке нове равне зада.

Сваки најближи старешина, дужан је и позван је, да оног, који на такав начин напушта трајућу борбу, — на делу убије.

А ако је ко извршио просто пљачкање или узимање туђе својине против забране или је то чињено са дозволом, но је пљачкач узете предмете на своју корист употребио и крио, нечекајући да му старешина накнаду одреди, кривац казни ће се затвором до највеће мере.

Чл. 14. Но ко се противи да одузете предмете стави на опште расположење и тражи за себе ко-

ристи, које му се недозвољавају, узбуњујући на такве радње и друге војнике да се казни смрћу.

Чл. 15. Који против заповести свога старешине изван боја или туђу својину, да се казни смрћу.

Чл. 16. Све друге радње или нерадње које су противне дисциплини или које су казниме као преступи или преступи према свакоме да се казне затвором у блажијој или строжијој мери, како значај таквих дела и полза дисциплине захтевају.

Чл. 17. Затвор се може изрећи до пет година и ако није дужи од 6 месеци извршава ће се над војницима који нису официри или командири тако да се осуђени сваког дана привезе уз дрво гди ће стојећи дневно издржавати без прекидно од 3—4 сахата. Један дан овако издржаног затвора, равња се обичном затвору од 5—6 дана. (Тако који је осуђен на 6 месеци затвора, имао би да издржи привезаног затвора један месец)

Дисциплинарним путем може четовођа или онај који га заступа и сваки већи старешина изрећи истим војницима такав начин издржавања затвора до 15 дана. Обичним затвором могу се казнити сви без разлике чина или звања и сваки старији испод четовође може млађем изрећи до 10 дана затвора, а четовођа и веће старешине могу сваком подчињеном изрећи затвор такав до 30 дана.

Чл. 18. Ко се увати у овим кривицама или буде тужен или се за њих дозна доводи се пред

четовођу или старешину који га заступа или који са одвојеним одељењем чете удаљено командује.

Такав старешина, ако кривица недолази у дисциплинарну расправу, призива још двојицу себи подчињених млађих старешина, и под својим председавањем држи над обвиненим ратни суд. За тим саопштава му дело које је учинио и пита признаје ли га. У протокол суђења уводи се прост кратак одговор.

Исто тако ако има сведока, и ови се укратко саслушавају о ономе што знаду у делу обвиненоме. Затим ратни суд ако налази за нужно заклеће сведоке сврх њихове сведочења и по том изриче пресуду без разилазења и већина гласова решава.

Чл. 19. Ака четовођа, који саставља ратни суд учини које дело, које се овим законом казни, онда према њему образује ратни суд непосредно већи старешина, који поступа у свему као што се за четовођу прописује.

Чл. 20. Пресуда ратног суда одмах се извршује од четовође, ако је на таково извршење, по прописима војно судског законика овлашћен а ако није, подноси је оном старешини који је овлашћен и овај наређује извршење пресуде у смислу тога овлашћења.

Чл. 21. Ово наређење ступа у живот од дана кад се књажевим указом прогласи ванредно или ратно стање, и важи ће до дана кад се књажевим указом прогласи да је престало ратно стање.

Препоручујемо Нашем министру војном да ово наређење обнародује а свима Нашим министрима у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају а свима и свакоме да му се покоривају.

17. Јуна 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина*

Стев. Михаилович с. р.

*Министар двостраних дела и по
потреби заступаник председника
министарског савета*

Јов. Ристић с. р.

Министар правде

Јеврем Грулић с. р.

Министар унутрашњих дела

Рад. Милошковић с. р.

*Министар војни
почасни саветник Царског Саветлости
артиљеријски пуковник*

Јих. Николић с. р.

Министар прос. и црквених дела

А. Васиљевић с. р.

Министар финансије

В. Јовановић с. р.

М. М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости Божијој и вољи народа

КНЕЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета,
На основу члана 56. устава
Наредили смо и наређујемо, што ће силу за-
кона имати.

Чл. I. Да „пројект војног судског законика“
печатан 8. Априла ове године ФМ 3019. има силу
закона са исправкама које следују:

Чл. II. Исправке у реченом пројекту ово су:
У садржини наслова главе I. у место речи
„доступку“ долази реч:

„постојању“

У § 3. под словом А. а у тачки 3 на крају
речи: „правници који су у правосудној струци ве-
лика звања одправљали“ замењује се са речи:

„судије“

У § 13. треће врете друга реч „без“ замењује се са речи:

„осим“

На крају исти § допуњује се:

„Ове судије улазе у састав војног суда на место судија официра и батаљонских командира, и могу бити судије у свима облицима војних судова, осим ако се суди виши официр, који би од њих био већи по плати.

Но и тада, ако који од ових судија стоји према вишем официру са равном или већом систематичном платом, може се и у такав облик суда узети, и за судију и за аудитора.“

У § 14. трећој врети другог става речи: „предходног §“ замењује се са речма.

„§-фа 12“

У § 21. тачки в. између треће и четврте речи прве врете долазе речи:

„и у опште сва лица“

У тачки д. истог § где се набрајају §§ избацује се „§ 138“.

У другом ставу исте тачке после речи „казниће“ долази још:

„се“

После § 21. додаје се:

§-ф 21 а“

У ванредном стању ако тужени на испиту пред војним судом учини изјаву противу надлежности онога војнога суда коме је предат, или противу непрописног образовања суда, — а војни суд ипак се огласи својим решењем и да је надлежан и да је прописно образован, па ствар пресуди, пресуда ће се послати команданту код кога постоји судски комисар, па ма да је исти командант суђење наредио, поступиће овако: Ако нађе да суд, који је судио, није надлежан, уништиће пресуду и предаће дело надлежном суду; а ако нађе да суд није прописно образован био, уништиће такође пресуду и наредиће образовање суда по прописима закона.

§ 21 б.

Но ако у ванредном стању тужени изјави жалбу противу надлежности војног суда у опште, т. ј. да није надлежан војни по грађански суд, па војни суд огласи се за надлежног и пресуди — пресуда ће се послати команданту, код кога има судски комисар.

И командант, ако нађе да нема опасности у одлагању, послаће предмет грађанском касацијоном суду ради решења сходно § 8 устројства касацијоног суда. А ако нађе да има опасности у одлагању, командант ће узети писмен предлог од судског комисара, па ће сам решити је ли или није надлежан војни суд.

§ 21 в.

У ванредном стању питање о сукобу између самих војних судова и власти, решава командант, код кога постоји судски комисар. А ако је такав сукоб између таквих команданата, који имају судске комисаре, онда решава га њихов заједнички старешина.

У ванредном стању у случају сукоба између војних и грађанских власти и судова, ако се војни судови и власти огласе за ненадлежне, грађанске власти и судови дужни су дело предузети и расправити; а ако се војни судови и власти огласе за надлежне, онда ће питање о сукобу решити грађански касацијони суд сходно своме устројству.

У § 78. а у тачки в. исправљају се ове речи, и то: у место речи: „променом“ долази реч:

„применом“

У место речи „изречна“ долази реч:

„изречена“

А у место речи „примењена“ долази реч:

„примењена“

У § 79. а у трећој врсти у место речи „судови“ долази реч:

„судија“

У § 111. други, трећи и четврти ставови, који говоре о телесној казни, укидају се.

Исто тако укида се § 138.

У § 146. а у почетку последње тачке после речи: „А ако“ долази:

„је“

У § 198. а у последњој врсти, после речи „онда ће“ долази:

„се“

У § 232. а у последњем ставу седме врсте у место „нарочито“ долази реч:

„нарочито“

У § 273. а у трећој врсти, у место речи „примена“ долази реч:

„примена“

Члан III. Пројект војног судског законика са исправкама у предходећем члану II. имаће силу закона од дана, кад се Књажевим указом прогласи ванредно или ратно стање, па до дана, кад се Књажевим указом прогласи да је престало ратно стање.

Препоручујемо Нашем министру војном, да овај указ са реченим пројектом војно судског законика обнародује, а свима Нашим министрима у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају;

властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају.

17. Јуна 1876.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде

ЈЕВРЕМ ЈРУЏИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

*Министар војни,
почасни објугант Бег. Светлости
артиљеријска пуковник*

ЈИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и привредних дела

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије

Ђ. ЈОВАНОВИЋ с. р.

477

Према томе речени „Пројект војно-судског законика“ исправљен има гласити као привремени „војно-судски законик“ овако:

ВОЈНО-СУДСКИ ЗАКОНИК

ПРВИ ДЕО

о устројству и постојању* војних судова.

ГЛАВА ПРВА

о устројству војних судова

§ 1.

Војска има засебне судове за казнима дела у границама овог законика.

1. О ВОЈНИМ СУДОВИМА ЗА РЕДОВНО СТАЊЕ

§ 2.

Војни судови постоје

1. Код бригаде стајаће војске, и то:

За све војнике, који улазе у састав те команде без разлике чина.

* По указу од 17. Јуна 1876.

522-911-11111
Датум и време у XXXII - 218 - 119

2. Код команда народне војске, и то:

а., Код бригаде за све ниже чинове и редове стајаће војске, који улазе у састав те бригаде, за све старешине народне војске испод четовође и за редове.

б., Код дивизије за све официре и веће старешине народне војске од водника. Но ако је удесније или потреба захтева и за лица и у претходећој тачци именована, може војни суд постојати код дивизије.

§ 3.

Стални војни судови имају свој печат са натписом своје команде н. пр. „Печат војног суда Н. бригаде Н. дивизије, књажевства Србије,“ који по величини раван је печату бригаде.

У оскудици званичног печата и при несталним судовима, важе печати лични: председника и аудитора.

Војни суд има свега пет судија, и са овим бројем пуноважно ради.

Облици судова они су:

А. Облик судова за стајаћу војску

1. За ниже чинове и редове:

Председник је виши официр или капетан,
Два нижа официра,
Један наредник или поднаредник.

ЈЕДАН
АУДИТОР

2. За ниже официре.

Председник, виши официр,
Два официра старија по чину или рангу
од туженог,

Један официр из непосредно нижег чина
до туженог.

ЈЕДАН
АУДИТОР

3. За више официре.

Председник је виши официр бар са једним
чином старији од туженог,

Два виша официра старија по чину или
рангу.

Један из непосредно нижег чина до туженог.

ЈЕДАН
АУДИТОР

Ако према чину туженог не би се могао образовати овакав суд, онда ће се од официра за судије узети колико се може, а за попуњење броја поставиће се за такав случај: или судије касацијоног суда или чланови савета, који су били виши официри или судије.
(По указу од 17. Јуна 1876.)

Б. Облик судова за команде народне војске.

а., За четовође, ескадроне командире, баталоне ађутанте, друге старешине од ових млађе и за редове:

Председник је капетан,

Један нижи официр,

„ батаљ. командир,

„ ескадрони командир,

„ четовођа или водник; а кад се суди

десетар или редов, један двајесник.

ЈЕДАН
АУДИТОР

Ако се суди нижи чин или редов стајаће војске онда се суд образује по облику тачке 1. под А. овог §-фа.

б. За батаљоне командире:

Председник је виши официр или капетан.

Један нижи официр,

Један батаљ. командир,

Један четовођа или ескадрони командир.

ЈЕДАН
АУДИТОР

Ако се суди официр суд ће се образовати по облику тачке 2. или 3. тачке А. овог §-фа.

§ 4.

Сталне аудиторе за војне судове поставља министар војни из реда нижих официра, који се за ово звање узимају од правника ~~такозв.~~ који су права на великој школи свршили редовно и после тога у судској струци служећи радили и извиђали кривичне предмете и дотерали најмање до звања писара I-ве класе или секретара или који су се као свршени правници одликовали јавним правозаступањем.

Ако се суди виши официр, дужност аудитора вршиће судски комисар дивизије.

Аудитори за војне судове команда народне војске, могу се стално узимати као и за стајаћу војску са истим правима и дужностима. По могу се и без чина официрског узимати али са истим својствима, која су условљена за аудитора стајаће војске.

У овом случају Књаз ће указом на предлог војног министра поставити аудитора за извесну команду,

одређујући му ранг поручика или капетана. Вршење ове службе сматра се за обавезну службу у народној војсци, као и за све остале, за коју не ће имати плате, осим ако такву ужива као грађански чиновник.

Аудитор у суду заузима место које му по чину или рангу припада, и он увек врши дужност редовног и сталног војног судије.

§ 5.

Председника и судије осим аудитора, који се као судија сталан по претходећем § 3. сматра, поставља командант оног одељења, код кога постоји редовни стални војни суд на 6 месеци или годину.

Судије за бригаде стајаће војске поставља командант бригаде.

Судије за бригаду или дивизије народне војске као и за више официре поставља командант дивизије, ако има на расположењу довољан број одговарајућих чиновца; а ако нема, јавља о том министру војном, који ће тада судије поставити.

Но ако је потреба, да се у овај суд узму грађанска лица према наређењу § 3., Књаз ће, на предлог министра војног, указом за тај случај поставити све судије, који ће по реду старешинства заузети места у суду.

§ 6.

Командант, који има право да поставља судије, тај има право да суд у потчињеној команди образује

у оним одељењима и на оним местима, како где потреба захте.

Ако је тужени онај, који судије поставља, онда се војни суд образује и судије постављају у команди или наређењу непосредно већег старешине од туженог.

§ 7.

Нико не може бити члан војног суда, ако није српски грађанин и није навршио 25-ту годину.

§ 8.

Не сме судити као председник или судија, нити испуњавати дужност аудиторску у војеном суду:

а. Који је оптуженом или тужитељу род по крви или брачном сvezом сроден, у правој усходећој или несходећој линији, до ког било степена, а у побочној линији род по крви, или брачном сvezом сроден до четвртога степена искључно; или који стоји са једним од речених лица у одношају поочима или посинка, ранитеља или рањеника, татора или пушале, поверитеља или дужника, или је један другог кретио или му децу кршћава.

б. Који су тужитељи у истом делу или су као сведоци или вештаци преслушавани или се имају преслушати. А исто тако и они, који су наредили да се какво дело ислеђује.

в. У касационом суду искључују се они, који су у нижем степену дело ислеђивали или судили.

§ 9.

Судија и аудитор, код кога би горњи основи искључења постојали, дужни су то одмах у почетку јавити председнику, а председник ће, као и онда, кад би основи искључења код њега постојали, јавити команданту, који је судије поставио, да би се наредба учинила за замену.

И туженом дозвољено је, да може у почетку суђења изјавити, која се лица из узрока у § 8. изложених, имају искључити да не могу бити судије или аудиторску дужност вршити у поједином предмету.

О овим изузецима војни суд издаће решење, које ће одмах доставити туженом, а овоме оставља се право жалбе на војни касациони суд.

Ако се тужени тог истог дана не жали, решење ово постаје извршно.

II. О ВОЈНОМ КАСАЦИОНОМ СУДУ.

§ 10.

У месту централне државне управе постоји један стабилан војни касациони суд, састојећи се из једног председника и четири судије.

Овај суд има печат са натписом „Печат војног касац. суда књажевства Србије“. Тај печат по величини раван је печату грађанског касационог суда.

Председника и судије војног касационог суда, војни министар поставља између виших официра.

При овоме суду аудиторску дужност врши судски комисар.

Комисара судског поставља Књаз на предлог војног министра.

Судски комисар улази у онај број судија, који се захтева првим ставом овог §-а без призрења на старешинство туженог, само ако стоји у положају вишег официра. Он је сталан војни судија касационог суда и заузима место у суду према свом чину.

§ 11.

Нико не може бити члан војног касационог суда, ако није српски грађанин и ако није потпуно навршио 30-ту годину.

И за касациони суд вреди наређење тачке 3. § 3. као и наређења §§ 8. и 9. овог законика.

III. О ВОЈНОМ СУДУ ЗА ВАНРЕДНО СТАЊЕ.

§ 12.

Војни судови, постојећи за редовно стање и у ванредном стању остају код истих команди. Но кад се бригаде сједине у дивизију, онда за све може постојати војни суд код дивизије, ако командант дивизије тако нареди.

У таквом случају бригадни аудитори у бригади вршиће где је пужно и гди се нареди, у казним делима војно-судску истрагу према тачки Е; а по тачки II. у којој се прописује начин истраге, средством војно-судске полиције.

Даље, за извесне прилике по изузетку, војни судови могу постојати:

а. У опседнутим градовима и опкопима или кад је део војске, код које не постоји војни суд, опкољен.

б. При осеченим одељењима или кад је команда код које војни суд постоји, раздвојена и сваки део ради за себе самостално.

в. При добровољачким четама, ако за њих не постоји нарочити закон.

§ 13.

Ови војни судови образују се по пропису § 3. Но могу се у овој прилици за судије одредити и узети *осим* (По указу од 17. Јуна 1876.) аудитора још двојица од грађанских судија, нарочито за кривике казниме по општ. казн. закону, када према старешинству, ако је који од њих најстарији од свију, биће наређен и за председника.

Ове судије улазе у састав војног суда на место судија официра и батаљоних командира, и могу бити судије у свима облицима војних суда, осим ако се суди виши официр, који би од њих био већи по плати. —

Но и тада, ако који од ових судија стоји према вишем официру са равном или већом систематичном платом, може се и у такав облик суда узети и за судију и за аудитора. (По указу од 17. Јуна 1876.)

§ 14.

За ове прилике, судије из грађанских судова стављаће министар војни на расположење надлежним командантима, код којих војни суд постоји.

Судије ових судова поставља командант, код ког војни суд постоји за све потчињене без разлике чина, а у случајима тачка *а*, *б*, и *в*. §-а 12, (По указу од 17. Јуна 1876.) поставља их старешина, који командује таквим одељењима.

Ако таква команда нема аудитора сталног, онда такав старешина од војника у опште и потчињених лица, чини могући избор и одређује га наредбом.

У ванредном стању са наредбом, да се које лице даде под суд, назначују се само за суђење тога дела и судије. Но ако су по претходећем §-у узета за војне судије лица из грађанских судова, онда она остају у сваком делу судије, осим ако се у чисто војничким кривицама поставе судије од лица, која у редовном стању могу бити војне судије.

ГЛАВА ДРУГА

О надлежности и востунку војних власти и судова.

А.

О надлежности војних судова у редовном стању.

§ 15.

Војни судови суде и расправљају само оне кривице, које су казиме по војно-казнителном законикѹ,

а од оних, које се казне по општем казнителном законикѹ, само оне, за које изриком овај законик наређује да их војни суд суди.

Под војне судове потпадају:

а. Сви војници стајаће војске без разлике чина или звања.

б. Сви народни војници и њихове старешине, званичници и чиновници, као и сва друга лица, која по одређеној дужности долазе у састав народне војске.

в. Сви официари налазећи се у недејствителности или на расположењу.

г. Сви званичници и чиновници и у опште државни служитељи при стајаћој војсци.

д. Питомци и ученици свију војних училишта, занатлијских школа и других завода, који долазе под војну управу.

е. Лекари и доктори, који су у грађанској служби или по праву упражњавају лекарску радњу, па се при рекрутовању и прегледу војника употребе на војне дужности, када ће као и ови лекари потпадати под војни суд, у колико казнителни војни закон одређује казне војним лекарима за повреду њихове засебне дужности.

ж. Исто тако потпадају радници и мајстори при војним заводима или појединим радилиштима.

Сва ова лица, која нису војници, док се воде на одређеним службама и радовима, казне се као и војници по овом законикѹ за кривице, које учине против: верности, потчињености — субординације

— (глава осма) као и за остале које учине на земљишту војних кругова а казниме су по овом закону.

Ова лица потпадају под онај облик суда, како се за ког према положају службеном или грађанском нареди.

Тако, указни чиновници са платом до испод 800 талира подлежаће суду, који се образује за ниже офицере, а са платом од 800 талира и даље облику суда за више офицере одређеном.

§ 16.

Војници стајаће и народне војске, кад су први на отпусту привременом или резерви или су инвалиди, а други отпуштени и код својих кућа, потпадаће под војну власт па и судове у следећим приликама:

а. Кад војници стајаће војске својом кривицом вређају војничке дужности или обвезе: издајством, бегством, избегавањем службе, учествовањем у бунтовним радњама, злонамерним осакаћењем и онеспособљењем за војну службу, о којим казним делима овај законик одређује извесне казни.

А да ли се ова казнима дела чине под војном униформом, са војним оружјем или без свега тога, ипак према чиниоцу, који је војник, надлежна је за суђење војно судска власт.

б. Народни војници, кад се под униформом противе или пркосе заповестима војничких старешина, који такође у униформи врше војну службу.

Исто тако потпадају под војне судове, као и војници стајаће војске за кривице у тачци а, овога §-а изложене.

в. Војници стајаће и народне војске потпадају под војне судове, кад се претварају у војну власт и врше такве службе у име ове власти са злом намером.

Но потпадаће и онда кад са државним оружјем, било са униформом или без ове, чине перед и метеже за себе или у саучашћу са грађанима, па у колико су непослушни или непокарни у таквим приликама према грађанским властима, сматраће се исте кривице као да су учињене према војним властима и претностављенима.

г. Потпадају и онда под војну власт и судове, кад раде противу прописа у поднашању молби, жалби и тужби.

д. Кад су неисправни у службеној спреми, прибору и стварима, кад их не чувају, залажу, продају и упропашћују.

е. Сва остала лица у § 15. овог закона, кад су на отпусту, потпадају под грађанске судове и власт до год на дужност не дођу.

б.

кад почиње надлежност војних власти и судова.

§ 17.

Надлежност војних власти па и судова почиње:

1. За војнике стајаће војске, и то:

а. Од часа кад новоуписаника грађанска власт преда војној.

б. За оне, које војна власт по позиву или евољентном упису непосредно прима, од дана кад се зачеле.

2. За народне војнике и сва она лица под тачком 6, § 15. именована почиње:

а. Кад се сва народна војска или само један део од ње са свима лицима, која у њен састав улазе, позове ради ратног похода, или кад се ради унутрашњег ванредног стања ставља под оружје: од дана објављеног позива, или од дана кад се проглашује ванредно стање и војска ставља под оружје.

б. Кад је војска позвана на већа укупна упражнења, и маневре, од дана објављеног позива.

в. Кад су мањи делови војске или само поједини чланови њени позвати ради ма какве службене цели, од дана саопштеног позива или заповести.

В.

Надлежност и ненадлежност војних власти и судова за особене прилике.

§ 18.

Кад се војници стајаће војске са отпуста, и народни војници и лица која у њен састав улазе, позову на војну службу, а међу тим налазио би се који војник или које војно лице под истрагом или суђењем грађанских власти, поштедиће се од истраге или суђења за време трајања ванредног или ратног

стања и већих упражнења, и то ако се већ не налази под затвором, или ако кривица не долази у род злочинства, да обвињеног треба слободе лишити.

Војници стајаће војске, који би се налазили под истрагом или суђењем за војне кривике а међу тим дошло би време отпуста из војске, неће се одпуштати док се кривични предмет не расправи.

Ако је под грађанским исељовањем или суђењем по у слободи, отпуштаће се, о чему ће се грађанска власт известити. Налази ли се у притвору, даће му се отпуст, но тада спровешће се дотичној грађанској власти.

§ 19.

Кад се учини војни преступ или злочинство саучешћем војника разних команди, војника млађих и старијих, војника и грађана, опредељиваће се надлежност овако:

а. Ако војници стајаће војске или народне, који припадају саставу разних команди, које имају надлежне своје судове, учине заједнички преступ или злочинство, онда ће свима судити војни суд оне команде, која станује у месту гарнизона; а кад је случај да има више судова, даће се сви суду оне команде, чији је командант од осталих најстарији чином или рангом.

Овај командант наређује све што је нужно до суђења и за суђење, и после тога врши све остало,

као надлежни старешана, што би имао да врши сваки за свог војника.

б. Ако су у саучешћу старији и млађи једне или више команди, свима судиће војни суд оног облика и оне команде, који је надлежан за најстаријег између учесника.

в. Ако грађани саучествују са војницима у преступима или злочинствима, која се казне по овом закону, и то по §§ 197, 198, 252 и 253, војни суд судиће свима учесницима по овом закону.

г. Ако лица која потпадају под војне судове не улазе у састав које команде где суд постоји, него служе при војним надлежateljствима и заводима, онда за таква лица надлежан је онај војни суд који у месту дјествује за војнике бригаде стајаће војске, или ако у истом месту такав суд не постоји, надлежан ће бити онај који постоји за команде народне војске, или онај који буде наређен од заједничког непосредно већег старешине, кад је случај такав да у гарнизону или месту не постоји стално одређени војни суд за команду ону, којој обављени припада.

д. Ако се војник обвинује за преступе или злочинства, која се казне по општем казнителном закону, а поред тога и за преступе или злочинства по овом закону казнима, војни суд први судиће кривице по овом закону казнима, па за тим ако обвинуени буде крив, извршина пресуда војних судова, послаће се грађанским властима или судовима,

где се извиђај или расправа грађанских преступа или злочинства чини. При овом на основу пресуде војна кривица као доказана пред грађанским судом долазиће у стицај, по ком суд изриче општу пресуду узимајући у рачун осуђену казну.

е. У сукобима о ненадлежности или надлежности војних власти и судова, решава касациони војни суд; а у сукобима ових власти са грађанским решава грађански касациони суд.

г.

Надлежност војних власти и судова коначно престаје.

§ 20.

1. За официре:

- а. Кад се поставе у стање покоја без права на пошење униформе;
- б. Кад им се оставка уважи, а не остави им се и даље официрски карактер;
- в. Кад се дејствително у грађанску службу поставе;
- г. Кад су изгубили службе, кад су отпуштени из службе и кад су дегредирани.

2. За ниже чинове и војнике:

Кад су одслужили рок службе, па су отпуштени, или кад су и пре рока коначно отпуштени или вестерани или по пресудама дегредирани.

3. Код војних војничких:

Кад се ставе у стање покоја, кад се по оставци или иначе отпусте, или у другу грађанску службу поставе, или осуђени на лишење звања и казне са којима губе службу.

4. За народне војнике и њихове старешине:

а., Кад се после повратка ванредног и ратног стања отпусте кућама, осим прилика и случаја, изложених у § 16. овог закона.

б., Кад се после већих или мањих упражнења отпусте, осим прилика и случаја изложених у § 16. овог закона.

в., Престаје коначно, кад се по ослужењу прописаног рока или иначе са свим испишу.

Д.

О надлежности војних судова у ванредном стању.

§ 21.

У ванредном стању војни судови надлежно суде преступе и злочинства казнима и по општем и по војном казнителном закону.

А под војне судове у ванредном стању потпадају:

а., Сви они, који по §§ 15. и 16. овог закона потпадају под војне судове у редовном стању.

б., Сви брчмари, продавци, служитељи и томе подобно, којима је дозвољено ићи за војском.

в., Сви страни официри, и у опште сва лица (по указу од 17. Јуна 1876.) српски или страни грађани којима је дозвољено задржавати се у српској војсци, њеној пратњи или у пратњи појединих команданта.

г., Сви заробљеници.

д., Сви српски грађани или странци, који се ухвате на ратинту или у пределу постављеном у ванредно стање, да издајничка дела раде или српску војску на побуну, издајство и т. д. наводе и наговарају, или је излажу неприликама и у опште чине дела која су казнима по §§ 135. 136. 137.* 168. 169. 170. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 183. 185. 186. 187. 188. 189. 190. и 194. овог законика.

Сва ова лица кад чине дела по овим одређењима казнима, казниће се по њима као војници.

е., Сва она лица, која су законом о реквизицији позвана да војсци српској притичу у помоћ са материјалним средствима, или да чине личне услуге или да се старају о извршењу наређених реквизиција (§§ 268. 269. и 270 овог законика.)

Свако лице под војне судове у ванредном стању потпадајуће, које није ни војник ни војни чиновник или званичник извесне команде, ни лице које улази у састав такве команде, даје се једном од војних судова оног места, у коме је казнимо дело учињено или месту гди је тужени био ухваћен, или гди буде најудесније да се суд образује.

* § 138. изабачен је по указу од 17. Јуна 1876.

Што се тиче надлежности, који облик суда за ова лица има вредити, подпуно зависи од команданта који суђење наређује.

§. 21. а.

У ванредном стању ако тужени на испиту пред војним судом учини изјаву противу надлежности онога војнога суда, коме је предат или противу непрописног образовања суда — а војни суд ипак се огласи својим решењем и да је надлежан и да је прописно образован, па ствар пресуди, пресуда ће се послати команданту код кога постоји судски комисар, па ма да је исти командант суђење наредио, поступаће овако: ако нађе да суд који је судио није надлежан, уништиће пресуду и предаће дело надлежном суду; а ако нађе да суд није прописно образован био, уништиће такође пресуду и наредиће образовање суда по прописима закона.

§. 21. б.

Но ако у ванредном стању тужени изјави жалбу противу надлежности војног суда у опште, т. ј. да није надлежан војни но грађански суд, па војни суд огласи се за надлежног и пресуди — пресуда ће се послати команданту, код кога има судски комисар.

И командант, ако нађе да нема опасности у одлагању, послаће предмет грађанском касацијоном суду ради решења сходно § 8 устројства касацијоног суда. А ако нађе да има опасности у одлагању, командант ће узети писмен предлог од судског ко-

мисара, па ће сам решити је ли или није надлежан војни суд.

§. 21. в.

У ванредном стању питање о сукобу између самих војних судова и власти решава командант, код кога постоји судски комисар. А ако је такав сукоб између таквих команданата који имају судске комисаре, онда решава га њихов заједнички старешина.

У ванредном стању у случају сукоба између војних и грађанских власти и судова ако се војни судови и власти огласе за ненадлежне, грађанске власти и судови дужни су дело предузети и расправити; а ако се војни судови и власти огласе за надлежне, онда ће питање о сукобу решити грађански касацијони суд сходно своје устројству. (Види указ од 17. Јуна 1876 год.

Е

О претходној старешинској истраги и радњи војно судске полиције.

1. О СТАРЕШИНСКОЈ ИСТРАГИ.

§ 22.

Истраживање или ислеђење преступа и злочинства почиње по званичној дужности у свима случајима, за које овај закон казне одређује, и гди се по општем казнителном закону преступ или злочинство казни по званичној дужности.

Претходну истрагу врше војне старешине као непосредни вршиоци војне полиције, и то:

а., Командири одвојених части или засебних одељења у округу своје части или одељења.

б., Начелници стража у обиму своје страже.

в., У опште команданти батаљона, командири батерија, ескадрона, управитељи радилишта, начелници одељења при војним надлежateljствима, управитељи војних радилишта и других војних завода и шефови штабова над својим особљем.

г., Команданти бригада и пукова, кад су сукривци из више одељења или части њему потчињених.

д., Гарнизонари, кад су сукривци из различних части и развог рода оружја, који припадају гарнизону, и у опште за кривце које се учине ван војних кругова а које се казне по општем казнителном закону од грађанских судова.

е., Кад је онај чиниоц казнивог дела, који према другима потчињенима врши војну полицију, тада ће његов старешина надлежни, или ако овога у месту нема, гарнизонар или старешина друге које части вршити претходни старешински извиђај над њим.

ж., Грађанска полицијна власт кад је на истрагу дужношћу и надлежношћу позвана: или с тога што је кривица казнима по општем казнителном закону од грађанских судова, или с тога што у месту нема вршиоца војне полиције.

Све ове војне старешине над обвиненим чине кратко преслушање као и над сведоцима, и старају

се да изврше увиђај о постојању казнивог дела и ко је чиниоц за редовни даљи извиђај сретвом војно судске полиције.

§ 23.

Сваки преступ или злочинство, кад се учини у кругу војном, била кривица кажљива од војних или грађанских судова, војна полиција врши претходни полицијни извиђај и у првом случају предлаже надлежном старешини обвиненог, да се истрага преда иследоватељу војном, а у другом или позива грађанску полицијску власт да истрагу продужи или све податке о кривци шаље тој власти на даљи поступак.

§ 24.

На самом делу може сваки надлежни чиновник грађанске полиције, свако лице које потпада под војне судове ухватити.

Та власт привуцла и означава податке и доказе о постојању казнивог дела, и да је ухваћен чиниоц истог дела.

За тим обвиненог предаје војној власти и ако је за казниво дело надлежан војни суд, шаље тој власти и истрагу са својим извешћем. А ако дело кривично подлежи казнењу грађанских судова спроводи само обвиненог војној власти, а истрагу даље врши и кад јој обвинени треба ради испита, добавља га, а по свршетку сваког званичног рада враћа га војној власти.

§ 25.

Кад се догоди казнимо дело, па се види да дело постоји, а зна се и чинилац дела, или постоје против њега јаки основи подозрења, војно полицајна власт по важности кривице може обвиненог слободно лишити и ставити у притвор, не у име казни већ у име претходне мере.

Меру овога притвора употребљује и војна и грађанска полиција, кад је која надлежна да истрагу врши и обвиненог има у домашају.

Грађанска полиција меру притвора употребљује, кад се казнимо дело казни од грађанских судова, но војник притвор издржава при својој команди или гарнизону.

У притвору код војне власти војник остаје и онда ако би грађански суд решио, да се из притвора брани, осим случаја, кад би грађанска судска власт била удаљена од војне, када ће се војник моћи и код грађанског суда у притвору држати.

Кад се год војник стајаће војске кривично испитује од грађанских власти па и суда до пресуђења, по наредби његовог команданта присуствоваће један официр.

§. 26.

Ако је војна власт била принуђена, да уђе у какво јавно грађанско заведење, ради изнађења каквог казнимог дела, које потпада под војне судове, онда се обраћа надлежној грађанској власти са зах-

тевањем, ради допуштења уласка у заведење, те да се казниво дело на месту прегледа и извиди или да се обвинени ухвати.

У таквом случају грађанска полиција дужна је да удовлети том захтевању.

Исто тако у обратном случају, кад обвинено лице потпада под грађанске судове, па је грађанској полицајској власти нужно да уђе у које војно заведење, обратиће се са захтевањем војној власти, и ова је дужна удовлети том захтевању.

Но ако војна полиција или истражитељ има потребу да уђе у какво грађанско заведење или приватну кућу, а на месту нема надлежног полицајног чиновника војни истражитељ може и без њега ући, но повешће два сведока да присуствују, коју околност ставиће у протокол, на ком ће се сведоци потписати.

§ 27.

Војна полиција ако кривица по свом предметном својству оставља видљиве трагове, саставља акт за констатовање кривице, — у који уводи стање кривичног дела са свима појавима и знацима којима се постојање казнимог дела доказује; а ако не оставља те трагове него је идеална и. пр. стоји неослушност: онда назначује начин извршења са свима знацима, појавима и доказима да дело казниво постоји. У првом случају, да постоји преступ или злочинство онако како се описује, морају потврдити

бар два лица против којих непостоје изузећа, која ће војна полиција на ову целъ призвати. У овим приликама где је нужна лекарска или вештачка оцена, употребиће на то два или три лица способна за такав увиђај.

По томе војно полицајна власт, где је год нужно излази одмах на лице места, где се преступ или злочинство догодило, да се сама собом о свему увери и да изврши све оно, што је за доказ кажњивог дела нужно.

Ако није могуће, да на лицу места прибави што је нужно, стараће се са особитом бригом да стање казнимог дела буде у правом и истинском облику, доказима тачно и разговетно представљено.

§ 28.

Но кад преступ или злочинство не оставља видљиве трагове за собом, или се по времену неким трећим изгледе, војна полиција дужна је такође, да стање кривнице расветли и до извесности доведе постојећим доказним средствима.

§ 29.

А кад се деси паљевина или пожар у државним здањима, фабрикама, севацима и у опште на земљишту војне власти и војне полиције војна полиција предузима одмах на лицу места истрагу са пажњом: да се јасно дозна време, појав пожара како је произведен да ли обитоцима или са стране, са намером или чијим небрежењем.

§ 30.

На послетку, у побунама и метежима осим општех и посебних прописа о поступању војне полиције, нужно је да се учини још и ово:

а. Старешина, који је изаслат са одељењем војника, да повраћа ред и мир, поднеће своје извешће.

У овом извешћу навешће повод и узрок своме мешању: је ли опоменуо гемилу и заповедио да се разиђе, је ли позив и заповест повторавао и за што, којим се речима при овом служио, да ли блажим или строжим, какве су за тим последице наступиле, умирење, отпор или насртање од стране побуњеника, на који начин, да ли са употребом оружја или камењем и каквим, на онда је ли он војнички чинио употребу од оружја ватреног или холог, и на који је начин умирио побуну. На послетку описаће и јавиће за све учињене штете, телесне повреде и смртне догађаје.

б. Ако је више старешина заједнички дејствовало, онда ће најстарији по чину и положају поднети извешће, као што се по тачци *a* захтева.

Мање старешине поднеће извешћа о радњи своје трупе, о свима материјалним штетама, телесним повредама и смртним догађајима.

Ова извешћа приложиће се главном извешћу.

У свима овим случајима побројаним у §§ 27, 28, 29, као и у приликама које овај § излаже, војна полиција прикупљене податке о постојању казнимог дела и ко је чинилац таквог дела, шаље редовним

путем команданту код ког постоји надлежан суд за суђење.

§ 31.

Гди је чинилац преступа или злочинства непознат редовно има се све извршити, чиме се доказује да казнимо дело постоји.

§ 32.

За лица, која се крију или су побегла, наредиће се именована потера преко ових власти, гди је обвињен живио, одакле је и куда се обично налазио, а позваће се путем званичних новина, да предстане војној власти. —

Ако се сазна да је у туђој држави, у мањим кривцима позваће се преко министра иностраних дела да дође. У простим преступима и злочинствима, за које кривци стране државе дужне су да кривца издаду, подносиће се копирана и одоверена акта као и докази да је тражено лице преступник или злочинац и да га треба среској власти предати.

У колико би за оваке кривце били надлежни грађански судови и власти, у толико ова ће власт такве кораке предузимати, ако је код њих истрага вршена, или се од њих има кривца расправљати.

§ 33.

У опште ако преступ или злочинство постоји по каквом званичном акту, или писму, или рапорту, или извешћу, или тужби, или жалби, или кад казнимо

дело не оставља видљиве трагове, него се и постојање дела и ко је чиниоц сведочки доказује, надлежни старешина без претходне истраге наредиће извиђај у смислу даљих наређења средством појне судске полиције.

Овај старешина у опште при наређивању истраге средством војно-судске полиције, има власт да обвињеног стави у притвор не у име казни већ претходне мере, или ако је стављен да га притвора ослободи; ако налази да је кривца незватна или се обвињени не терети да је чинилац таквог злочиног дела, заиста постојећег.

II. О РАДЊИ ВОЈНО-СУДСКЕ ПОЛИЦИЈЕ.

§ 34.

Војно судску полицију врши одређени иследоватељ од команданта, код ког постоји војни суд стално, или за поједине случаје, а цел је ове истраге да изврши оно што се даље наређује, и допуни претходна полицијска радња у колико буде непотпуна.

На ово ће се одредити вични официри или аудитор, но тада аудитор не ће учествовати у суђењу истог дела, него ће га заступити који судија грађанског суда, на ово одређен или аудитор друге које команде.

Ову истрагу, по наредби надлежног старешине може вршити одређена комисија од два или три стручна лица, и тада изостају присуствујућа лица (§ 37.)

Овај начин истраге, нарочито употребљаваће се кад се казнимо дело извиђа по књигама и рачунима и службеним злоупотребама.

Пита комисија ради у име суда и заелиће сведоке па за тим наредбодавцу истраге подноси своје извешће у ком налаже постојање казнимих дела са доказима поред сваког дела и законском применом, по ком се која кривица казни, а старешина на основу тог извешћа наређује суђење ако се обвинени извешћем окривљује или истрагу обуставља ако се не обвинује.

Оно што је комисија извиђала у име суда, суд не ће извиђавати, осим у колико одбрана обвиненог пред судом захте, да се извиђај пред судом доуни.

§ 35.

Ко може учествовати у облику оног војног суда који је надлежан за обвиненог и то као старији, тај може бити вршиоц војно судске полиције, по надлежности или по нарочитом наређењу надлежног команданта, који је старешина обвиненом посредни или непосредни.

Командант, код ког суд постоји, над нижим чиновима и редовима стајаће војске и над војницима народне војске без разлике старешинства, може одредити сталног вршиоца војно судске полиције, за поједина одељења, пукове и веће команде, па кад се у округу те команде учини казнимо дело од ових лица, пукови команданти наређиваће истрагу средством те стално одређене војно судске полиције.

§. 36.

Наредбодавца истраге или суђења не веже тачка 6, § 91. општег казнителног закона, кад лица под војне судове потпадајућа, учине према владајућем дому тамо означене кривице, и он истрагу и суђење наређује, без одобрења министра унутрашњих дела.

§. 37.

Војно судска полиција приступа формалној истраги, коју врши у присуству два војна лица. Присуствујућа лица потписују се на све листе, и са потписом јамче, да заиста постоји у исказима све оно, што је тамо од преслушаних наведено.

За присуствујућа лица узимаће се: за ниже чиновне, старешине народне војске и редове у опште двојица од нижих чиновна или двојица од старешина који су (ако је тужени старешина) или равни старешинству туженог или су из непосредно нижег чина или звања. За ниже официре двојица од нижих официра. А за више официре узимаће се двојица од виших официра без разлике на веће старешинство чина или ранга.

§. 38.

Вршиоц војно судске полиције пита обвиненог за име и презиме, за место рођења, за године, од кад служи у војсци, је ли заклет, каквог је имовног стања, је ли за шта кад и којом влашћу казњен,

Ово су општа питања а за тим прелази на питање у ком се казује кривица за коју се који обвинује, и пошто на то обвинени одговори, ставља се питање у ком се набрајају докази. Даље од одговора зависе остала питања у којима иследоватељ не сме се пуштати у препирку и распу са туженим већ служиће се најкраћим ставовима.

§. 39.

Вршиоц војно судске полиције испитује сведоке једног по једног, питајући сваког за име, презиме, одакле је, колико има година, ужива ли потпуна грађанска или војна права, је ли кад, за што и како казњен, у каквом одношају сродства, љубави или омразе са обвиненим стоји ако га познаје

За тим, кад му околност о којој има сведочити престаји и на то одговори тако, да ју је осведочио, пита ће га, може ли се на ово заклет; а ако је казао да не зна, хоће ли се такође на своје незнање заклет.

§. 40.

Вршиоц војно судске полиције, ако постоји стицај казнивих престаја или злочинстава, по сваком делу чини одвојену истрагу с том разликом, што обвиненом само ће по једном делу опште лично питање положити, а у другим, позивајући се да је то у том и том делу извршено, продужиће питања стварна, која се односе на ово друго дело.

Тако ће исто извршити испит оних сведока, који у стицају по два или више предмета буду питани.

§. 41.

Вршиоц војно судске полиције ономе под кога командом стоји или ономе који га је за иследоватеља наредио подноси кривичну тужбу, у којој ће прво навести име и презиме обвиненог, одакле је, у којој трупи које команде и рода оружја служи, од кад служи, је ли заклет? За тим излаже постојање и стање казни, знаке и појаве, основе подозрења којима се обвинени терети, и укратко стварне сведочке исказе.

У закључењу излаже каквог је обвинени стања, владања, и ако је рђавог или доброг приложи кондуктиту или уверење непосредног старешине обвиненог. —

Ако је био судеки осуђен или дисциплинарно за ниске иступе, прилаже такође пресуду или извод казнителног протокола или званично уверење, које ће податке за време истраге прибавити. (Види образац тужбе под А.)

§. 42.

Оваку тужбу са актима шаље иследоватељ преко редовних старешина до старешине или старешини, који је надлежан да нареди суђење.

Тај старешина наређује:

а. Ако тужба није потпуна и снабдевена са подацима у § 41. условљеним, да се донуди или ако још није све ислеђено да се доследи.

б. Ако је све учињено што је требало али тужба није обвинујућа, док се стањем истраге окривљење потврђује, онда старешина наређује, да се обвинењени даде суду, којом приликом излаже своју оцену по којој држи да је обвинењени крив и по ком је тексту закона овога кривица казнима.

в. Ако се са тужбом слаже, просто наређује, да се тужени даде суду, којом приликом својим назорима може, ако држи за нужно, тужбу поткренити.

г. Наће ли, да не постоји казнимо дело или да нема законог прописа за казнење, ставиће наређење, да се над обвинењеним истрага прекине. Прекидање овако, и после и за време истраге, може се наредити у свима случајима § 29. оштег судског поступка у кривичним делима. Већи старешина може ово наређење, ако налази да није на закону основано, поништити и по својим назорима и побудама наредити, да се обвинењени преда суду.

ж.

О сазивању и радњи војног суда.

§. 43.

Кад се стави наређење да се тужени даје суду, одређује се дан и сахат састанка судија у толиком року колико је нужно, да за најкраће време могу

пред суд доћи сва лица која се судом имају преслушати.

Наређење са актима шаље се аудитору, који с места разашиле позиве или званична писма, да потребна лица у одређено време престану војном суду са назначењем места, гди ће војни суд држати седницу.

Он издаје и позив на остале судије, да у одређено време дођу у судску седницу.

з.

О суђењу и пресуди.

§. 44.

Председник наређује, да се доведе тужени, који долази под стражом или без страже, но без окова.

Председник пита га, како му је име и презиме, и онако како је за вршиоца војно судске полиције наређено. (§ 38.) А аудитор у протокол претреса уводи одговоре туженог.

Ако тужени неће да одговара, посао се без призрења на то продужава, и аудитор кратко бележиће: „не одговара“. (Види образац испита Б.)

§. 45.

Одмах после овог оштег питања, председник позваће туженог, има ли противу ког судије да учини закона изузећа у § 8 овог законика прописана, и ако каже да нема, што ће се у протокол пре-

треса забележити, суд ће прелазити на редовну радњу, и тада се неће на ово питање враћати, нити га тужени може понављати.

Но ако не буде питао, на с тога ни реч од обвинуеног о изузећу не буде узета, обвинуени до изречене пресуде има право да изузеће учини, о ком ће се редовно решавати.

§. 46.

Судија и сам је дужан да написмено одмах при састанку суда овоме изјави постојеће законо изузеће, и који то не учини казниће се по § 242. казненог дела овог законика.

§. 47.

У оба случаја ако суд решењем ког судију искључи, председник позива замењеника, и кад овај дође, према туженом се изнова почиње радња § 44 прописана; и ако се ново изузеће не породи, које такође ваља расправити, продужује се даља радња следећег §-фа.

§. 48.

После ових општих личних питања, председник наређује: да аудитор прочита тужбу и наређење о стављању туженог под суд. Саопштава туженом преступ или злочинство за које се обвинује позивајући га да на тужбу одговори са напоменом да му закон даје право, да каже све што је за његову одбрану нужно.

Том приликом тужени је позван, да даде своју реч и на тужбу и сврх доказних средстава и оних збића, која га оптерећавају, о којима тужба и истрага говоре, што се у протокол претреса, у толико уводи, у колико се што тврди — признаје — или одриче, уз које последње бележе се одбранителни наводи туженог.

Председник руководи делом, или ако је аудитор по чину или звању старији од туженог, председник може наредити да то аудитор врши.

§. 49.

За тим председник испитује сведоке једног по једног, који сви пред суд лично доћи морају, и сваки после општег питања о личности и његовом одношају према туженом, пред судом има казати оно што зна о чему се пита.

Сведоци којих искази имају сведочке вредности положиће пред судом заклетву на истинитост свог тврђења, онако као што је за узимање заклетве у општем кривичном судском поступку наређено.

Неће се лично звати сведок ако није потребно, који на страни ван земље живи и није у домањају српских власти, као ни онај, који је болешћу спречен па је код куће испитиван.

Но и у овом случају, ако би искази таквих сведока били од вредности или ако казнимо дело без ових доказа не би довољно доказано било, суд

ће надлежним путем захтевати, да се такви сведоци судеки испитају и на исказе закону.

§. 50.

Суд ће сведоке испитивати у присуству туженог, и после сведоџбе позваће га, да даде своју примедбу или учини изузеће, ако какво противу сведога има.

За изузећа противу сведога или вештака, вреде они исти узроци, који су стављени за судије у тачци а § 8. овог законика.

У осталом суд исказе приватних тужиоца или оштећеног, као и других лица која су у изузећу, може ползовати за расветлење стања ствари, које има да послужи као грађа за правично судијно убеђење.

§. 51.

Пред војним судом тврђења доле-означених службених лица, могу вредити као сведочки искази без заклетве, но суд ако налази за нужно може их и заклети.

Те службене прилике ове су:

а., Кад начелница страже, дежурни официри и друге веће старешине обилазе страже и шилбочна места.

б., Кад патрола врши патролну дужност, кад се она контролише и кад је заповеђено војно осматрање, па се види да ли се прописно извршује одређена дужност.

в., Кад се стишава узбуна и повраћа поредак.

г., Кад се јавно пред војницима учине кривнице против субординације, потчињености и чинопостављања, или кад се ко у боју одаје бегству пред војницима и очима старијег, који се ту у боју налази.

§. 52.

По томе, кад ова лица врше прописане дужности и увате на самом делу, да когод вређа војничку дужност, н. пр. засни на шилбоку, остави шилбочно место или стражу, не изврши патролну дужност у одређено време, него засни, оције се, или уопште кад напусти или пренебрегне дужности у горњим приликама или при непоретку и побуни буде непокоран, или се одаје бегству испред непријатеља у боју, онда старешина саставља протокол, у ком излаже уваћену повреду дужности са доказима, који су се одмах, на месту могли прибавити. Тврђење овог старешине и без других доказа, у колико се слаже са постојањем казнимог дела, вреди као пун доказ.

Ако је ко год повредио стражарске дужности разне врсте, пијанством, удаљавањем, спавањем и том подобно, па му је одузето оружје, или су узете ствари, које чува и на себи има без да је осетно, онда ова околност служиће за допуну исказа старешине, што ће се у протоколу увек забележити, а одузете ствари за даљу истрагу задржати.

Ако су у овакој форми извршени и поднесени докази суду, суд просто испитује сведоке ради свог убеђења и таква тврђења, ако туженим нису обеснажена или иначе у сумњу доведена, примаће као пуноважни доказ.

При гореизложеним делима и присуствујућим војници неће се заклињати на исказе, ако суд налази да није нужно.

Искази пиљбока и војника на стражарским дужностима, кад су под оружјем, противу других лица са стране, која их вређају или су непослушна, или су ухваћена на казним делу, вреде као сведочење званичне.

Ако је један исказ, вредиће ако се доуни још једним лицем или војником.

§. 53.

Ако се при руковању војних материјала, ниховој преради и потрошку начином радње и иначе докаже једна прилика, да је обвинено лице, ма који предмет на своју корист употребило, а доказује се да стоји штета и по другим предметима, коју је покривао својим удешавањем у примању, издавању, преради и потрошку, онда овакав доказ са овим споредним збићима, служи као потпуни доказ за остале и опште штете тим начином проузроковане, као и за кривицу која се по овом закону казнити има; но тако ће се тек онда узети, кад

је извесно, да је штета под руковањем обвиненог проузрокована.

§. 54.

Председник обдржава у суду поредак и дисциплину, на туженог и сведоке, од којих је старији, за неред, неучтивост, упорство, били они грађани или војници, може казнити затвором до 10 дана. Ако би сведок био војно лице и старији од председника по чину или рангу, председник такве иступе на писмено саопштаваће команданту обвиненога, који ће овог на одговор узети и казнити.

Ако тужени ред квари, председник може наредити да се из суднице удали, и без њега да се даља радња продужи док лично не затреба.

§. 55.

Исто тако, ако би се сведок противио да заклетву положи, председник може таквог сведока, ако је млађи ставити у притвор или ако је старији оптужиће га команданту, да то он учини.

Притвор овај може се одредити до 30 дана, којом приликом такав сведок осудиће се и да плаћа трошкове и дагубе лицима, која би због њега поново суду долазити морала.

§. 56.

Ако се у суду од туженог или сведока или оштећеног или ма ког лица учини преступ или злочинство, председник наређује аудитора, који ће таково

дело иследити, по пропису за вршиоца војно судске полиције.

Но ако је такво лице у положају вишег официра, председник предузима мере да се, ако је нужно, стави у притвор и одреди вељедоватељ у смислу §. 35. овог законика.

Притвор може одредити и председник, ако је старији од обвињеног.

§. 57.

Испитивање и саслушавање у суду, продужује се из дана у дан непрекидно, па и у празничне дане осим великих празника, када председник наређује, да се за време тог и тог празника испитивање обустави.

При испитивању дневном, које ће трајати по наредби председника, свагда ће се у протокол записивати, у колико је сахати радња судска тога дана започела а у колико закључена.

§. 58.

Ако се пред судом покаже потреба испитивања нових сведока, који су на страни или који због болести нису престали, или који нису иначе дошли, суд ће изрећи решење да се суђење одлаже, док се и ова доказна средства не прибаве и неизпрне. Тако ће суд поступити и кад му је потребан какав документ или ма чије саслушање, које стоји у свези са делом које се расправља.

§. 59.

Ако је испитивање и преслушање непрекидно вођено, и свршено тако, да нема потребе одлагању суда, председник позива туженог да даде последњу реч: има ли још шта у своју одбрану навести. Ако је суђење одложено било, онда се тужени позива, да даје своје одговоре, на доуна доказна средства, па кад су и ова изцрпљена, позива се такође, да даде последњу реч: има ли још шта у одбрану навести.

§. 60.

У оба случаја суд ће изрећи одма решење, да је испитивање и преслушање закључено тог и тог дана, у толико сахати и да настаје решавање о кривици.

Од овога часа суд се не сме разилазити, док се дело не пресуди. (Види образац ове радње у образцу под В.)

§. 61.

Затим аудитор разлаже доказна средства и основе подозрења о постојању преступа или злочинства и је ли тужени крив за извесан преступ или злочинство и према ком је законском одредењу такво дело казнимо. Даље разлаже извињујуће, казни умаљавајуће или отежавајуће околности придржавајући се законских одредења, на која војно судски или општи казнителни закон упућују, кад је случај да се и на овај закон мора обазирати.

Све ово аудитор укратко на протокол ставља и подписује.

§. 62.

Аудиторови разлози служе на то, да се не повреди закон, а односно оцене доказних средстава и оних околности у предходећем §-у именованих, војне судије оцењују по свом убеђењу и поротнички.

§. 63.

О тога, пошто аудитор сврши свој стручни посао, који има на основу факта и законски одређена да говори за и против туженог, све судије приступају решавању питања:

Је ли тужени крив и ако је, по коме законском одређењу? Мњења се дају почињући од најмлађег и већина гласова решава.

Сваки судија подносије поред мишлења своје име и презиме.

Ко је оглашен за кривог, тај стоји одговоран и за грађанске накнаде, као што су штете казнимим делом учињене и трошкови, са чега суд ће том приликом пресудити шта и колико тужени да плати.

§ 64.

Ако је већина гласова рекла „крив је“ суд ће одма наставити суђење о начину и мери казне.

Ово гласање вршиће се тајно и овако: — председник и аудитор позивају најмлађег да ћутећи у протокол суђења запише словима за коју је и колику

казну, и кад овај то изврши подписаће се, а за овим редом иде оваква иста радња, па по том аудитор и после њега председник стављају своја мишлења.

Аудитор док један даје мишлење, закљониће од овог већ дата мишлења, да се не прочитају.

При овом одређивању мере и начина казнења, судија не може силазити испод најмање мере казне законом одобрене, као ни прелазити највећу меру овог начина казнења који закон дозвољава.

§ 65.

После свршеног гласања у претходећем §-у одређеног, председник и аудитор поређаће мњења почињући са најстрожом казном и даље редом, како је која све блажа. Мњење средњег т. ј. трећег судије постаје пресудом.

За правило овога гласања ставља се следећи образац:

Н. Н. изрекао је 3 године затвора.

Н. Н. " " 2 " "

Н. Н. " " 1 " "

Н. Н. изрекао је: није крив.

Н. Н. " " " "

На тај начин пресуђење гласиће на годину.

У опште начани казнења по својој строгости, физичкој и моралној иду овако: најстрожа казна је смрт. За овим долази робија или заточење уредо а за овом затвор или лишење чина. А кад је случај да закон изриче или затвор или лишење

чина, па је један судија за једну а други за другу казну, онда је затвор дужи од године, строжије од лишења чина а од године па на наниже, блажије.

Ако према законом тексту уз физичке казне слеђују и споредне као што су: дегредација, лишење војених одличја или лишење чина, судија према примени, по којој кога оглашују за кривог, кад одређује меру казнења изрећи ће и споредну казну.

За споредну казну није меродавно мњење судије средњег, које је меродавно за физичку казну, него мњења већине, које ће односно споредне казне бити пресуђујуће.

§. 66.

Ако је већина изрекла да тужени није крив, тим је изречено ослобођење од казне, и у форми пресуде ово ће се огласити.

§. 67.

Пресуда војног суда носи наслов команде при којој је образован.

У пресуди се излаже:

а., Имена и чиновни судија.

б., Име, презиме и стање туженог, при ком оделењу и у којој команди служи, од куда је родом и колико му је година, од кад служи и је ли заклетв. — све што се односи на опште лично питање.

в., Злочинство или преступ због кога је тужени дат под суд.

г., Одговори туженог и казивање сведока под заклетвом, уколико ови искази местимице приносе делу или га расветљавају, као и казивање лица, којих искази без заклетве имају вредности за стање дела.

д., Исказано судско гласање по убеђењу, по коме је тужени оглашен за кривог, или некривог

е., Текст закона на основу ког се пресуда изриче и тужени за кривог оглашује, а гди стоји упућење једног §. закона на други и да се под њега кривица подведе, онда ће се текст овога упуства најпре ставити, па потом текст за примењивање казне.

ж., Пресуђење на какве се казни осуђује.

з., По овом позивање се пресуда да су испуњене све формалности, које се по тачки г. §. 78. условљавају.

Оваку пресуду подписују председник и аудитор. (Види образац пресуде под Г.)

§. 68.

Пресуда се има прочитати у суду у присуству туженог, коме ће председник казати како је осуђен и да има право у року од 15 дана нерачунајући дан саопштења, изјавити жалбу на сасациони суд. Туженом на сахтевање, даће се после пресуде на прегледање како акта тако и пресуда, ради чега може привести лице које ће му жалбу састављати, но ово прегледање вршиће се у присуству аудитора.

И оштећеној страни има се препис пресуде односно накнаде на повратни рецесис предати.

Оштећени ако се има против чега односно накнаде жалити, што је штета од части превећена или у суђење није узета, може такође у горњем року жалбу своју поднети. Но ако је пресуда изрекла да обвинени није крив, тада жалбево право у опште против пресуде престаје, и тужени ако се налази у притвору ставља се од суда у слободу, о чему се надлежни командант извештава.

§. 69.

Кад је тужени осуђен, препис пресуде, послаће се на повратни реценис и команданту, који је туженог дао под суд.

Овај командант у року од 15 дана, може суду учинити на пресуду ове примедбе.

а., Ако је суд пропустио, да поред физичке казне уђе и споредна казна, као што законски текст примењеног §-фа гласи.

б., Ако је род кривице таквог својства, да законска примена сасвим је погрешно учињена, н. п. бегство са страже, узето је као бегство ван дужности или обратно.

Ове примедбе благовремено учињене вреде као жалба од стране власти, са чега услед таквих, — кривични предмет подносиће се касацијоном суду на расправу.

§ 70.

Ако у одређеном року ни од једне стране не буде поднешена жалба, пресуда за 24 сахата после тога рока, постаје извршна.

Жалбе неблаговремено поднешене војни суд одбија решењем, против ког жалећа се страна може изјавити жалбу на касацијони суд у року од три дана.

§ 71.

Ако је жалба благовремена, аудитор пресуду и и акта шаље судеком комисару, изјављајући да је жалба благовремено поднешена.

§ 72.

По званичној дужности кривични предмет, шаље се на размотрење војном касацијоном суду, кад год пресуда војног суда гласи на смрт.

И овом приликом може тужени у одређеном року дати жалбене разлоге.

§ 73.

Кад се год предмет спроводи касацијоном суду, по сваком делу саставиће аудитор списак испитаних сведока, у који ће записати свакога име и презиме, одакле је, колико има година, је ли заклет.

§. 74.

Сваку извршну пресуду, или с тога што се стране нису жалиле, или с тога што је жалба војено касацијоним судом одбачена, аудитор подноси непосредно или посредно команданту, који је надлежно одредио суђење и овај на пресуди ставља званично наређење са својим подписом, да се пресуда изврши.

§. 75.

Ако је коначна пресуда гласила на смрт подноси се Кнезу ради ублажења казне, па ако Кнез ублажи пресуду, то ће се на њој ставити, а ако не ублажи неће се ништа на њој писати, него ће следовати наређење министра војног за ове случаје, да се пресуда прописно изврши.

II.

О надлежности и радњи војно касационог суда.

§. 76.

Војно касациони суд постоји и надлежно ради док траје редовно стање. За време ванредног стања расправља само оне предмете, који су дотле пресуђени.

Исто тако, своју надлежност продужује кад ванредно стање престаје у опште, па и над предметима, који за време ванредног стања, нису прописаним начином суђени или ако су суђени нису окончани.

§. 77.

Кад кривични предмет дође пред касациони суд, по жалбама или по званичној дужности, судски комисар одређује ког дана и у колико сахата да се суд састане, што има извршити највише за пет дана, од кад је дело дошло, осим особених прека. Судски комисар издаје позив за позивање

судија, у ком ће назначити време и место састанка судија.

§. 78.

Војно касациони суд не упушта се у суђење казнивог дела, него ће уништити пресуду војног суда у свима овим случајима:

а., Ако није војни суд образован сходно прописима у овом закону наређеним.

б., Ако су правила о надлежности била повређена.

в., Ако кривица по свом роду и својству не стоји у сугласности са законском применом, по ком је обвинени оглашен за кривога и по ком је изречена казна примењена.

Другим речма ако је по законској одређивости преступ или злочинство другог рода.

г., Ако су неопходни формалитети били нарушени или изостављени, који §§. 34, 39, 42, 43, 44, 48, 49, 50, 59, 60, 71, 63, 64, 65, 66, и 67. овог законика налажу.

д., Ако је суд пропустио дати своје решење на жалбу туженог, коју би он учинио у тој цели, да употреби правно средство законом одобрено, или да искључи судију из суђења а сведока од сведочења.

е., Ако суд није извиђао доказе на које су се стране позивале или је извиђао, али их аудитор у свом разлогу пред судом није од своје стране на оцену ставио, по гласу §. 61. овог законика.

ж., Ако је питање о накнади штете и трошкова од части или са свим из осуде неправно одвало — или изостало. —

§. 79.

Сва ова питања нарочито она, којима би жалба повода дала, судски комисар као стручан и сталан војни судија, разлаже са законог гледишта сравањувајући садржину пресуде са стањем акта, на редом та питања касацијоном суду ставља на гласање. На то касацијони суд доноси решење; да ли у колико које питање, због ког се пресуда уништити мора, стоји или нестоји, а према оваком решењу подписаном од већине судија, судски комисар израђује акт или решење које оснажава пресуду, одбацајем жалбе, или примедбе, којима се пресуда уништава и према којима други војни суд има поступити.

Ова решења подписују председник и судски комисар и последњи шаље их надлежном аудитору, на даљи поступак.

§. 80.

Но ако судски комисар пре него предмет поднесе касацијоном суду на решавање примети, да стоје неке погрешке, које немају такве вредности да се судски исправљају н. пр. изостало је име ког судије, нумера или датум на пресуди или ком другом важном акту или није послат који акт или се види очевидна погрешка у препису и слогу пресуде или пресуда није обвињеном саопштена или ком

треба у препису издана, вратиће акта аудитору са примедбом да исправке учини и акта врати.

Ове исправке могу се и од касацијоног суда захтевати да се изврше, пре него тај суд приступи свом надлежном решавању.

Ј.

О поступку пред војеним судовима у ванредном стању.

§. 81.

Војни суд чим добије наредбу да кога за извесно и означено казнимо дело суди, упушта се на том основу у испит и суђење без обзира на предходне формалности, које су за редовно стање прописане.

§. 82.

Војни судови у самом суду при судској радњи и решавању, поступају онако исто као и у редовном стању но испитивање и саслушање, вршиће се што је краће могуће, убележавајући исказе који се односе на саму ствар и околност која је од уплива на пресуђење.

§. 83.

Ако је кривац на делу ухваћен или је војна полиција одма по извршеном преступу и злочинству уватила све доказе и податке, она ће све то кратко у свој записник прибележити, па ће надлежном

команданту преставити писмено или ће му просто предати свој записник, а командант наредиће писменом наредбом да се тужени суди, одређујући дан и сахат састанка суда.

§. 84.

Но ако је преступ или злочинство тако заплетено, да потребује предходну, кратку и брзу истрагу, или је кривица учињена даље од места гди ставује командант и гди суд постоји, у првом случају може сам командант а у другом старешина који командује одвојеним одељењем у кругу своје команде, наредити да војно судска полиција учини извиђај што краћи. А кад буде она готова, подноси кратку тужбу са најпужнијим податцима надлежном команданту, који ће даље наредити шта треба.

§. 85.

Међутим, ако је преступ или злочинство таквих својстава, да не потребује никакве предходне истраге, то се тужени може одма непосредно дати суду на суђење који ће поступати према §§ 81 и 82. овог законика.

§. 86.

Војна полиција у ванредном стању или кад је војска у кантоновању пред непријатељем, може вршити све мере предострожности т. ј. подозрева лица притворити, у јавна заведења или приватне куће ради претреса ући, на коју цел позваће и грађанску

државну полицију, а ако ове нема претрес извршиће се у присуству два грађанина, што ће се на протокол са подписима присуствујућих прибележити.

§. 87.

Ако би овај који пред војни суд долази да сведочи или да се у чему саслуша, виком, угрожењем или ма којим начином сметао судску радњу или давао повода незадовољству, војни суд судиће и таквом лицу и то одма на ма то лице иначе неподнадало под надлежност тога суда. —

К.

О власти команданта према судским пресудама у ванредном стању.

§. 88.

Кад војни суд за ванредно стање изрече пресуду, којом је тужени осуђен, онда такову пресуду, по званичној дужности најдаље за 24 сата од кад је изречена, аудитор непосредно или посредно подноси команданту, који је суђење наредио.

§. 89.

Овај старешина, ако су осуђени нижи чиновници или редови стајаће војске, или четни и ескадрони командири и од њих мање старешине или редови народне војске има власт:

а., Да пресуду оснажи или уништи из ових узрока, по којима према тачкама а. и б. §. 69. овог зако-

ника у редовном стању чини примедбе на пресуду војеног суда.

б., Да пресуду ову ову ако гласи на затвор потврди и нареди извршење.

в., Да казну затвора ако је већа од три године може свести својим решењем на једну годину, а ако је од три или испод три године но не мања од године може свести до на 3 месеца, и ако је од године и мања да је може свести до на 10 дана затвора.

г., Да извршење пресуде ако гласи на краћи или дужи затвор може одложити за време борбе, док суђени учествује у њој, па и до после рата, ако налази и увиђа да неизвршавање пресуде неће слабити дисциплину.

Међутим сви затвореници осуђени или налазећи се за преступе под суђењем, могу се изводити у борбу, после борбе стављати у затвор.

Споредна казна, као што је лишење војних одликија ако се пресуда не уништава према тачки а овог §-а, него се овим начином потврђује, не може се решењем команданта скидати. Но ако је неумесно и незаконно досуђена, уништиће пресуду и наредиће друго суђење.

§. 90.

У свима случајима, ако је пресудом осуђен официр или батаљони командир народне војске, или ако је ма који војник без разлике чина и старешинства, осуђен на робију, заточење, смртну казну и гди је

изречена казна дегредације, пресуду разматра врховни командант војске, коме се подноси непосредно или посредно. Код овог команданта постојаће главни судски комисар као судски референт, који ће у потврђењу или уништењу или извршењу пресуда са законског гледишта као стручно лице команданта подпомагати.

Кнез поред права милости као врховни командант врши над пресудама и ову другу власт, ако не постоји други старешина, ког је Кнез за команданта таквог поставио.

По томе врховни командант војске има власт:

а., Да пресуду уништи из оних разлога на које упућује тачка а предходећег §-а.

б., Да пресуду потврди, нареди извршење.

в., Да казну робије или заточења своди до на две године а затвор да ублажава у оној истој мери као што је у тачки в., дозвољено команданту код кога суд постоји. —

г., Да нареди извршење смртне казне, ако је неодложно извршење нужно, ради морала и дисциплине војне. Наће ли се да се ови услови не угрожавају, подноси пресуду Књазу ради ублажења смртне казне путем милости, начином како је за редовно стање наређено.

Извршење пресуде која гласи на заточење, робију или смрт, не ће се одлагати пошто се осуђени истерује из војске, са чега и ублажавање ова-

ких осуда вршиће се у толико, у колико се нађе да је судска строгост претерана.

§. 91.

Власт врховног команданта, односно уништења, потврђења и извршења пресуда војног суда са правом ублажења досуда имаће команданти: осечених одељења на бојном пољу или околених у градовима и опкопима као и сви они, који би самостално у рату дејствовали, а не би били у прилици, да се кнежевским указом на упражњавање овог права могу овластити.

§. 92.

Власт овог команданта могу упражњавати, команданти самосталних дивизија, команданти самосталних бригада, команданти добровољачких чета, па и мањи команданти но само тако, кад Кнез указом такво овлашћење овим командантима изда.

§. 93.

У свима случајима препис пресуде, ако је пре извршена, него је врховном команданту поднешена, шиље се овоме ради знања.

1.

О повторном суђењу за оба стања.

§. 94.

Повторно суђење може да буде на ове начине:

а., Ако је пресуда касационим судом уништена и предмет на ново суђење враћен.

б., Ако је пресуда уништена у ванредном стању од надлежних команданата и ново суђење наређено, и

в., Ако је когод био оглашен да није крив, па се појаве јачи и извеснији докази, да је казнимо дело заиста учинио онај, који је ослобођен, па војено судска полиција на основу истраге, своју тужбу изнова подигне.

§. 95.

У свима овим случајима надлежни командант наређује образовање другог суда, од сасвим других лица, по оном облику који је према положају туженог прописан, осим аудитора који и у оваком суђењу остаје као сталан војни судија, ма да је и пре исто дело судио.

§. 96.

Ако други суд суди по примедбама касационог суда за њега су примедбе обвезне, и своју радњу почиње од оног акта, који је примедбама наглашен.

§. 97.

Ако други суд суди, по примедбама команданта у ванредном стању, тај суд, такође почиње своју радњу од акта, који је примедбама наглашен.

У овој прилици, друга пресуда остаје стална и извршена, а команданти врше даље своју власт

по тачкама *б* и *в* §. 89 или по тачкама *б*, *в* и *г* §. 90 ов. законика.

§. 98.

Ако други суд ради по новој тужби, т. ј. кад је дело једном суђено, у редовном стању поступа како је за такво стање прописано а у ванредном, како опет за ово стање овај законик наређује.

У оба случаја поступак у суду тече изнова.

Ко се и по други пут од другог суда огласи да није крив, тај за исто дело не може бити више суђен. —

М

О извршењу кривичних пресуда изречених над војницима грађанским судовима

§. 99.

Ове кривичне пресуде, по наређењу надлежног старешине извршују се по пропису као и пресуде војних судова (§. 74.)

§. 100.

Но ако постоје споредне моралне казне, које војни судови могу над војником изрећи, извршење ће се задржати и командант наредиће, да их војни суд замени, ради чега послаће дотичну пресуду као пуноважан акт, на основу ког ће суд замену изрећи, према одредењима §. 271. овог законика.

Гласање о овој замени врши се између судија јавно и изриче већином гласова. Таква пресуда војног суда обухваћа само ово питање.

Н.

О повраћају права судом изгубљених.

§. 101.

Ко је дегредацијом изгубио војну част и достојанство, томе судови ни грађански ни војни не могу ову част вратити.

Но како је с дегредацијом скопчан губитак грађанске части, која се за живот грађански може вратити то повратак грађанске части, изрицаће грађански суд по пропису за њега надлежном, коме се дегрдирани војник са доказима надлежно обрати.

Ради овога, војна власт дегрдиранога или на захтев суда, издаће потврђени препис извршне пресуде.

§ 102.

Повратак војених одличја, изрицаће војени суд и то :

а., Ако је онај коме се ова права враћају, био доброг владања и са особитим брижљивим старањем учинио признате успехе у војничком знању, или у грађанском животу постао одличан грађанин, а није више него један пут, од војних судова на лишавање војних одличја осуђиван или један пут од грађанских судова на лишење грађанске части.

6.. Ако војник, који је лишен војних одличја, у рату учини отачаству услуге, са пожртвовањем свог живота, и тиме заслужи знаке одличја, то ће се прво у војничка права повратити, па тек тада могу следовати награде и одличја.

У овој прилици не ће се обазирати, стоји ли такав војник у повратима лишавања војних одличја.

ДРУГИ ДЕО

о казнењу појединих преступа и злочинства.

ГЛАВА ПРВА

о казнима.

§ 103.

Војници се могу војеним судовима осудити на ове казни:

- 1.. на смрт,
- 2.. на робију,
- 3.. на заточење,
- 4.. на затвор,
- 5.. на лишење војних одличја,
- 6.. на дегредацију и
- 7.. на лишење чина.

§ 104.

Смртна казна. Ко се осуди на смрт, стрељаће се из пушака и одмах укопати.

Са овом казном, губе се она права у § 18. опште казнителног закона побројана.

§ 105.

Робија. Робија не сме бити мања од две, нити дужа од 20 година.

Ко се осуди на робију, тај се истерује из војске. Са овом казном војник губи сва права у § 18. опште-казнителног законика, побројана.

§ 106.

Заточење. Заточење не може бити ни дуже ни краће од робије.

На ову казну осуђују се официри.

Ко се осуди на заточење истерује се из војске. И са овом казном губи осуђени права у § 18. опште-казнителног закона побројана.

§ 107.

Затвор. Затвор не може бити краћи од једног месеца ни дужи од пет година, осим случаја где закон друкчије наређује, у стицајима и повратима преступа.

Затвором могу се казнити сва лица, која принадеже војеном реду.

Официр који је осуђен на затвор дужи од године дана без казни лишења чина, може се опет у службу примити.

§ 108.

Затвор код сваког војника не ће се рачунати у године службе, ако је дужи од три месеца.

Војници док су у затвору добијаће изслужене аљине за ношење и храну. Официри добијаће само храну а нико плату уживати не ће.

Официр, који није лишен чинова, а затвор није дужи од године дана, ужива за време затвора све принадлежности: огрев, послугу и фураж на коња.

§ 109.

Ко се од војника стајаће војске који нису официри, осуди на затвор до 3 године, издржаваће ову казну у војеним затворима и под надзором војних власти, но остаје непрестано зачислен као војник. Ако је осуђен на затвор дужи од 3 године, изчислиће се из војске.

И официри, осуђени на дужи затвор од године дана или затвор мањи, поред ког је изречено и извршено лишење чина, изчислиће се из војске.

На случај изчислења из војске, осуђени се предаје грађанској власти ради издржања ове казне.

На против народни војници били млађи или старији не изчислују се поводом затвора из војске и издржаваће га код војне или грађанске власти, како је удесније.

§ 110.

Лишењем војних одличја казне се: сви нижи чинови и редови стајаће војске и све старешине народне војске као и редови осим командира.

Казном овом губи војник права на старешинске положаје, на ношење кокарде, перјанице, на ношење заставе, на вршење почасних војних служби, и служби које се врше у пуној униформи.

Који се осуде на ову казну, употребљаваће се на разне војне послуге и измењарство, а одвојаће се као рђави војници од осталих добрих војника тако: да се војници стајаће војске преводе у дисциплинарску чету; а народни код својих командида, зачисляваће се да припадлеже дисциплинарској чети.

§ 111.

Лишење војних одличја досуђује се за срамне преступе учињене из сладострашћа или користољубља или гнусних порока, свуда где општи казни-телни закон изриче поред затвора лишење грађанске части, и гди овај закон изриком ову споредну казну одређује.

§ 112.

Дегредација је губитак војног достојанства. На дегредацију може се сваки војник осудити.

Дегредација као споредна казна досуђује се сваком војнику без разлике чина и звања, где год овај законик поред робије и заточења или за себе такву казну изреком наређује. А за официре, ко-

мандире народне војске, изрицаће се поред затвора гди год овај закон одређује лишење војних одлиција а општи казнителни закон, лишење грађанске части.

Војник деградиран неће се више примати у државну службу, а са овим губе се и сва права грађанска побројана у §-фу 18. опште-казн. закона.

Осим случаја, гди је смртна казна са деградацијом скончана, сваки војник, од ког му драго чина, осуђен на деградацију, доведе се пред трупу под оружијем стојећу. Кад се прочита пресуда, заповедник трупе јасним гласом изриче ове речи: „Н. Н. (име и презиме осуђеног) више ниси достојан под барјаком носити оружије: у име Књаза ми те деградирамо, ти си војену част изгубио.“

При томе се осуђеноме сви војни знаци одузимају, ако је официр, сабља му се извуче из корица и на земљу пред њега баца.

§. 113.

Лишење чина. Лишењем чина, казне се судским путем само официра.

Официри лишавају се чина у свима случајима где закон то изриче.

Ко се осуди на ову казну, тај губи службу и сва права службом добивена.

§. 114.

Ко се судом према извесном законском тексту огласи да је крив по једном или више преступа, а

буде оглашен и да је крив по једном или више злочинства, онда при оцени и одређивању начина и мере казњења, важи одређени начин казне за најтежи преступ или злочинство. Но оцена мере казњења због стицаја, биће поштравајућа у смислу прописа главе четврте овог дела.

ГЛАВА ДРУГА

о покушају.

§. 115.

Покушај је онда, кад когод казним делом започне, а није га само за то извршио, што му је стало на пут нешто, што није зависило од његове воље.

§. 116.

Покушај, за који војени казнителни закон, кад би казним делом извршено било, изриче: смрт, робију или заточење, казниће се као да је дело извршено, осим ако закон за поједине случајеве, друкче наређује.

§. 117.

Покушај за преступе, казниће се према околностима, до половине па и четвртине одређене казне, за извршено дело.

§. 118.

И само спремање, да се учини казним делом, које би вређало војену дужност у самом позиву или одређењу војника, казниће се као покушај.

За остала казнима дела без покушаја не може бити казни.

ГЛАВА ТРЕЋА.

О САУЧАСНИЦИМА.

§. 119.

Саучествовање је онда, кад више њих какво дело учине са договором или без договора. Проводитељи овог дела, зову се саучасници или сукривци.

Учествовање са договором зове се завера а учествујућа лице завереници.

§. 120.

У учествовању млађих и старијих у казнијој радњи или нерадњи, коловође су ова лица:

а., Ако саучествује лице, које је осталим као старешина предпостављено, онда ће се такво лице казнити као коловођа.

б., Ако саучествују старији са млађима, онда најстарији по чину или рангу или при равном рангу најстарији по служби, сматраће се и казнити као коловођа.

в., При војним нередима, метежима, побунама, непослушности или непокорности, коловођа је сваки онај војник, кога заповедајући старешина, који говорања ред, поименце јавно позове, да се покори реду и законитости.

г., Ако је предпостављени подчињеном повода дао или му наложио, да овај учини какво казнимо, противорисно или против закона дело, казниће се као да је сам таква дела учинио.

д., Кад здружени војници чине забрањена дела и то је учествовање, но под речију „здружени војници“ узеше се да је казнимо дело тако учињено, ако их је више од тројице било.

Но ако је предпостављени таквом радњом учинио, да се покушају или изврше злочина дела и повреде дужности верности према владоцу и земљи, што је и за подчињеног вршиоца било увиђено и познато, онда су обојица учасници и предпостављени постаје коловођа.

ђ., Кад предпостављени није дао повода ни налагао подчињеном казниме радње или нерадње, него је млађи сам ова дела чинио, онда предпостављени не може бити учасник, али ако је такве радње и нерадње предвиђао, а ништа није предузимао, да томе стане на пут, стајаће као учасник и коловођа у казнијом делу. Само употреба свих средстава против казниме радње или нерадње млађега, може га извинити.

е., У осуству предпостављеног, сваки старији по чину или рангу, ако се деси при казнијој радњи или нерадњи млађега, коме није предпостављен, долази по предходећим тачкама у положај предпостављеног, и постаје учасници коловођа у казнијом

делу, ако почини оно што би и предостављени по дужности чинио.

§. 121.

Кад је наређењем какве заповести у службеним делима војени закон преступљен, т. ј. кад је заповест противна закону или већим заповестима издата, онда је одговоран сам заповедник.

Но млађи казниће се као саучасници само онда:

1. Кад дану заповест прекораче и више учине него што им је заповеђено.

2. Ако није било завере у учествовању, а преступљен је војни закон и војне дужности на начин предходеће тачке; то ће се и у овом случају заповедајући старешина узимати за коловођу, ако је такву радњу предвиђао, гледао и ништа није предузимао.

ГЛАВА ЧЕТВРТА

о извињујућим, казни умањавajuћим и отежавајућим збиљкама или околностима.

§ 122

Ко што учини кад није при себи, т. ј. ко није свестан свог казнимог дела, или ко није од своје воље казнимо дело учинио, него је натеран туђом силом и угрожајем, не ће се казнити.

Ко је натеран да учини казнимо дело, само ће се онда извињити, ако сили наје могао другаче одолети, но са пожртвовањем свога живота, и ако су

му оскудевале све прилике да заповест присилитеља избегне.

§ 123.

Ко из небрежења, неувиђавности, или због тога што је од скора у војној служби, или што још не познаје војни ред, или без зле намере повреди војне дужности у дисциплини или субординацији, узмеће му се ове околности у тима приликама за казни умањавajuће.

Преступи војни, поред којих не би закон одређивао споредне казне: дегредацију или лишење војних одличја, а власт која је надлежна да војника даде под суд, признала би да стоје при таквој повреди војничке дужности, извињујуће околности претходећег става, могу се узети као тежи дисциплинарски поступци па ће се тако и казнити.

Но ако, због ове неувиђавности и небрежења долази ослабљење дисциплине, реда и војне подчињености, употребиће се строге и постепено веће казни у округу овог закона, а у интересу службе.

Добро владање, послужиће за умалење а рђаво за поштрење казни.

§ 124.

Кад је стицај или поврат кривица, казне одређиваће се овако:

а.. Ако стоје два преступа, затвор може се до судити до 10 година.

б., Ако има више од два престапа, међу којима за осуду стојао би преступ, поред кога следује дегредација или лишење војених одличја, може се узети за начин казњења, робија или заточење, но и тада при одређивању мере казњења, не може судија прећи највећу меру законом одобрену. У оваком случају у место лишења војних одличја, изрицаће се дегредација.

в., Ако поред престапа стоји и злочинство, за које закон не би изрицао смрт, такође мера робије или заточења, не сме прећи највећу меру.

г., А ако има више злочинства за која закон изриче робију или заточење до највеће мере, па макар и заједно од постојећих злочинства, судија може изрећи смрт.

д., Ако се обвинуени налази у поврату истоветног престапа, у колико овај законик нарочито за поврат не одређује и поштрену казну, затвор може ићи према важности престапа до 10 година.

е., Кад је ванредно стање на војни суд суди престапе и злочинства казнима по општем казни-телном закону, онда у преступима, који произилазе из сладострастија и гнусних порока и користољубља може затвор бити поштрен до највеће мере. На против ако таква и друга казнима дела носе значај злочинства, за која закон изриче робију или заточење, такође ове казне могу бити поштрене до највеће мере, па и смртна казна може се изрећи.

Кад год због злочинства трпи морал српске војске или кад је њиме узбуђено незадовољство и гнушање грађана, па био кривац војник или грађанско лице, казниће се смрћу.

§ 125.

Војник, који је са оружјем против правила и заповести на дужности поступао, па повредио или убио грађанско лице или војника, казниће се по овом закону за повреду дужности, из које су зле последице наступиле, т. ј. онако као да је намерно, повреду или убијство извршио.

§ 126.

Старшина, који би у својој дужности тако небрежљив био, да у подчињеној трупи расте перед, да нема послушности, да се не извршују прописи и заповести, да нема у служби тачности, узеће се то за отешчавајућу околност. Небрежење или очевидна немарљивост и онда ће служити за отештавајућу околност, ако су повредом дужности наступиле зле, опасне и штетне последице, или ако су могле наступити.

§ 127.

Свака кривица у служби учињена, а пред скупљеним војницима према предпостављеном, отежава казну. —

Под „скупљеним војницима“ разуме се, кад су осим старешине и кривца још три војна лица при-

сутна, као и онда кад који од три присутна војна лица, било на по-се или сви у скупа учине се повиним према предпостављеноме. Но ако се повреда чини према двама старешинама, а присутна су још два војна лица и тада се сматра према горњем одређењу, да је дело учињено пред скупљеним војницима.

Ово се разуме свагда, када су сва та лица ради извесне војне службе скупљена, према чему за поједине случајеве, овај закон и строже казни одређује.

Но у колико за прилике кад војници нису скупљени на службу, овај закон не одређује нарочито поопштрене казне, а повреда је учињена ипак пред војницима ван службе, та околност служиће према значају повреде мање или више за поопштрење казне.

§ 128.

И кад је увређено опште старешинство, т. ј. кад увређен старешина, који није претпостављен, и овај однос служи за поопштрење казне, но не у оној мери као према предпостављеном.

Ко су предпостављене старешине и заповедници а ко су старији по чину, рангу или звању одређује уредба о војничкој дисциплини на основу закона о устројству војске.

Но у ред предпостављених долази и најстарији по чину, рангу или звању, кад се са млађима као најстарији на једној служби налази.

§ 129.

Кад војник врши какве војене дужности, па те дужности пијанством повреди, не ће му се казна због пијанства умалити.

Но кад није на дужности па би се оцо, и пијанством подстакнут, без зле намере, пао би у друге иступе или преступе субординације, може се узети пијанство за олакшавајућу околност, ако у делу нису учињена каква зла, и ако служба не би што отуда трршила.

ГЛАВА ПЕТА

о застарелу.

§ 130.

Злочинство, за које војни закон одређује смрт, застариће кад му прође 30 година.

Злочинство, за које војни закон одређује робију или заточење више од 10 година, застариће кад му прође 20 година.

Свако друго злочинство, које се казни робијом или заточењем мање од 10 година, застариће кад му прође 10 година.

Сви преступи застариће кад им прођу 5 година.

Но преступи учињени бегством из војске застариће могу од казне, кад прође 10 година, али службена обвезаност за стајаћу војску не престаје, док бегунцу не пређе 30 година старости, а за народну док му

не пређе 50 година. Злочива бегства застаривају по горњим опредељењима.

§ 131.

Казнима дела, која се само по чијој тужби могу знати и казнити, н. пр. кад је повређено чије старешинство, кад је злоупотребљена службена власт, над подчињеним, и кад су се догодиле међусобне повреде, и овоме подобна дела, застариће, ако су злочинства, кад им пређе 15 година, а ако су преступи, кад им пређе 5 година. Но кад је онај, који треба да се тужи, старији од туженог, и зна да је казнимо или зло дело учињено, а зна и кривца, па се после тога за годину дана не тужи, тада злочинство или преступ одма застарава чим истече то време.

Ако ли су у овом случају под-официри и прости војници требали да старијег туже, н. пр. за злоупотребу службене власти, то застарење иде редовно и они могу у опредељеном времену тужити се кад хоће.

§ 132.

Ако су војници злоупотребом војене силе коме штете учинили, и због тога пали у преступе, који се казне затвором до 5 година, или у злочинство, које се казни робијом или заточењем до 10 година, моћи ће ова казнима дела застарити за две или за једну годину, и то:

а., Кад тужитељ за две године не поднесе тужбу, полицајној или војној власти, застариће за две године.

б., Ако су казнима дела овог рода учињена у ванредном стању, па се тужба не поднесе за годину дана, после повраћеног редовног стања.

Ово застарење почиње од времена, кад је онај, коме је незаконитост учињена, за казнима и зла дела дознао, макар да кривца не познаје.

§ 133.

Кад се застарење прекида, кад опет из нова почиње, кад застарева пресуда, и кад се застарење пресуде прекида, у преступима и злочинствима од војених судова казнимим, свагда ће се узимати последњи акт званичнога рада по томе кривичном предмету.

Но иступи код војске према војницима, ако су учињени у служби, застариће, ако се за три месеца од кад је служба иступом повређена, ције казни изречена и извршена.

ГЛАВА ШЕСТА

о кажењу злочинства учињених издајством

§ 134.

За учињено у редовном стању издајство према владаоцу и земљи у смислу главе 9. опште казнителног закона, казниће се војници од војних судова по том закону.

Но према важности издајничког дела, ако закон тај за поједине случаје одређује робију или заточење војени судови могу изрицати смрт.

§ 135.

За издајнике у време ванредно или ратно, сматраће се и смрћу са дегредацијом казнити сваки војник:

а., Који по општем казнителном закону буде обвињен као издајник.

б., Који преступи војни закон, па тајну страже, као парол и одзив непријатељу издају и откривају.

в., Који, да би олакшао непријатељу какав војни посао, или да би му помогао, добивену заповест не изврши или изврши, али неподпуно, и осим тога, који са намером, да непријатељу ползу учини, или да му на руци буде, неистините гласове доноси или проноси.

Исто тако сматраће се за издајнике и они, који бојни материјал или предмете за издржавање војске кваре тако и у злој намери, да војска губи веру у поузданост свог оружја и у здраву храну.

г., Који саучествује у договору на ту цел учиненом, да се заповедник обсађеног утврђења или шанца натера на предају.

д., Најпосле сваки који у време рата чине дела опасна за отечество.

За оваке злочинце, сматраће се сваки, био војник или грађанин, који јавним беседама или смутњама

п очевидним непријатељским сплеткама или списима ради на томе: да се војска или грађанство застрашава или ради да се произведе незадовољство, које грози реду и послушношћу па иде на то, да се одкажу жртве материјалне и лична пожртвовања или који ради да и у таким озбиљним часовима остварава своја против монархична начела са којима би подкопавао државне установе и постојеће стање.

§ 136.

Који би издајничке радње и намере дознавали па то не би власти јавили, казниће се као и сами издајници па и у мирно време, кад је таквом нерадном војник повредио главне обвезе заклетве.

§ 137.

Саучасници и помагачи у издајству, казниће се као издајници са погледом на § 120. и 121. овог закона.

Но ко би од њих издајство открио, пре него што би за њега власт дознала, не ће се казнити, ако је имао намеру да се покаје, или је радио, да издајство ухвати.

§ 135. укинут по указу од 17. Јуна 1676.

ГЛАВА СЕДМА

О казни у преступа и злочинстава учињених: избегавањем војне службе.

1. УЧИЊЕНИХ БЕГСТВОМ.

§ 139.

Који војник гледа да војњу службу бегством избегне, или да је избегавањем напусти, тај повређује

општу службену обвезаност и дужност служења у воједи и пада у кривину бегства или избегавања службе.

§ 140.

Бегство под-официра и простих војника онда је:
а., Кад се од своје трупе или команде у редовном стању удаде без дозволења за три дана, а у ванредном стању један дан или 24 сата.

б., Кад по истеку дозвољеног одсуства више од пет дана изостану или кад се по потреби из одсуства позову, па за то време, у команду или одређено место недођу а у оба случаја то довољним узроцима неоправдају.

Кад народни војници под промењеним именом и презименом место сталног становања у цели избегавана службе оставе или о свом променутом становању ћуте, са намером избегавања војне службе. А кад су већ у команди и на скупу и на њих одnose се прописи двеју предходећих тачака а. и б.

По кад су код својих кућа а оглашено је ванредно стање, па по позиву недођу у одређено време на скуп, сматраће се за бегунце, ако су изостали и своје куће оставили без одобрења војене власти, да тиме службу избегну.

Ови основи важе и за официјере но само у ванредном стању.

§ 141.

Бегство из дисциплинарног затвора или притвора по предходној мери, рачуна се као бегство из

слободе, а бегство из затвора судом досуђеног, неће се рачувати у бегство, него за таква дела подлежаће бегунац, строгој дисциплинарској казни и време у слободи проведено, неможе се рачувати у издржање казни. Но и у овом случају, узмеће се и да стоји бегство, ако је осуђени одређен на какве дужности без чувања, па је са ове побегао.

§ 142.

Рекрут, који у првих 6 месеци своје службе побегне, но управо оде кући, и није се крио, него се сам власти јавио, или су га његови старији довели, казниће се строго дисциплинарно. У повторном случају, ако 6 месеци од уписа није протекло а опет је доведен или је сам дошао, казниће се затвором до 3 месеца.

Ако се при оваким бегствима војник крио, казниће се први пут затвором до 6 месеци, а ако и по други пут на исти начин као рекрут бежи, казниће се као и старији војник казном одређеном за прво бегство по §. 144.

§ 143.

Свако бегство које у редовном стању учини старији војник, казниће се по §. 144. или §. 145.

За старог војника сматраће се и рекрут који се у бегству налази, ако се за годину дана од уписа сам у команду не врати, као и онда ако се после 6 месеци, такође по упису, од власти ухвати и команди преда.

§. 144.

Прво бегство у редовном стању, казниће се затвором до 2 године.

Друго бегство у редовном стању, казниће се затвором до 4 године.

Треће бегство у редовном стању, казниће се затвором од 4 до 10 година поред лишења војених одличја.

§. 145.

Ко побегне из оног места гди је ванредно стање оглашено, али не и у приликама §. 148 овог закона, за које сљедује строжа казна, казниће се ако је прво бегство затвором од 2 до 5 година, а ако се налази у поврату таквом, да је једно бегство у редовном стању извршио, ма извршио га и као рекрут, казниће се затвором од 4 до 10 година у ком последњем случају лишиће се војених одличја.

§. 146.

Ко је једанпут у околностима изложеним у §. 145. беглао, па после у редовном стању опет побегне, казнићесе затвором од 4 до 10 година, поред лишења војених одличја.

Но који се налази у поврату бегства оба учињена у ванредном стању, ако ни једно није извршено на бојном пољу пред непријатељем или бунтовницима наоружаним, казниће се робијом од 5 до 10 година поред дегредације. А ако је бегство за

које се суди са значајем таквим да је побегао због опасности, против које дужан је био да се бори, казниће се по §. 148 овог закона, ма се бегунац не налазио у поврату.

§ 147.

Казн ће се у половини смањити бегунцима, који се по закону за такве сматрају, и који су заиста у редовном стању и побегли, ако су се за годину дана сами на дужност вратили, па ма да су се пре тога и крили од власти.

Но тада из призрења, која би обвињени заслужио, може се не употребити казн за бегство, али му се оно у бегство при поврату мора рачунати.

Сваки војник, који у часу опасности отачаства, ком се заклео или огласа рата, а налазио би се у бегству, па био или не био у поврату бегства, ако дође под заставу и на бојно поље да војничке терете сноси са својим друговима, извиниће се од сваке казне за дотадања бегства.

§ 148.

Сваки овај, који би пред непријатељем или бунтовницима наоружаним био, па би утекао и српску заставу на бојном пољу оставио, казниће се смрћу.

Тако ће се казнити, ако бегунац учинивши бегство не показује ни мало отачаствољубља, него је своју личну опасност претпостављао општој, па је се од ратних прилика уклонио или утекао, док прођу

опасности а он не ползује се наређењем предходног §-а.

§. 149.

Кад се два или више лица у редовном стању договоре и бегство изврше, казниће се сваки затвором од 2 до 5 година, како који по времену службе способностима и личној радњи на бегству заслужује. Но ако у том учествују нижи чиновни и старешине, онда ови казниће се и лишењем војних одличја.

Према редовима у оваком случају употребиће се казна, као да је сам побегао.

§. 150.

За бегство у редовном стању уговорено и покушано но неизвршено, коловође и подбаци, казниће се оном казни, коју закон одређује за извршено бегство, а саучасници до половине те казни.

Ако бегство није покушано, него је после завере ухваћено, коловође казниће се до половине казни одређене за извршено бегство, а саучасници до четвртине те казни.

§. 151.

Кад се изврши друштвено и договорено бегство на месту, гди је оглашено ванредно стање, најстарији по служби, чину или рангу, казниће се смрћу поред дегредације, а тако казниће се и онај, који је на бегству највише радио и удешавао га или се налази у поврату било другог или трећег бегства.

Остали казниће се затвором од 3 до 5 година поред лишења војних одличја.

§. 152.

Који војник побегне кад врши стражарске или патролне дужности, или са шљобочног места или са какве војне проматрајуће службе, или остави спровод каквог транспорта или каквог обвинуеног лица у редовном стању, подлегаће казни која му следује за бегство и казни која следује за повреду извесне дужности.

§. 153.

Који бегунац са собом однесе оружје и војне ствари било њему на службу дате, било другом војнику па их упропасти и не донесе или на време не врати, казниће се увек лишењем војних одличја, поред казне која му за бегство следује.

Но ако законска одредба, због поврата такву казну већ изриче или се изриче због својства бегства дегредација, упропаштење војних ствари служиће за поштрење казне.

§. 154.

Ко другога на бегство наведе или га у томе потпомогне, казниће се као да је и сам побегао.

Ако је овако бегство неизвршено остало, али је покушано, онда наговарач и помагач казниће се по § 150.

§. 155.

Ко у боју из којих му драго узрока остави своје место и против заповести одступна и бежи, казниће се смрћу.

Они, који своје другове делом или речма на бегство наводе и повода им томе дају, казниће се смрћу са дегредацијом.

Ако су бежале гомиле т. ј. одељења, сви остали који, нису коловође, наговарачи или они који су први повода бегству давали, казниће се дегредацијом.

Најближи старешина, који се у овим приликама при бежању десв. или који чује наговоре и подбадања, да војници противно заповестима или одступнају или беже, позван је да озбиљно заповеди оном који таква дела ради, да стоји у редовима, да ћути и слуша заповести, и ако успоследује ма какав противан одговор или неследовање издатој заповести, дужан је да га собом или сам убије или да заповеди другом да то изврши.

Старешина, који и са пожртвовањем свога живота, не би оваким бегствима стајао на пут, казниће се као и они који бегају.

II. УЧИЊЕНИХ ИЗБЕГАВАЊЕМ СЛУЖБЕ.

§. 156.

Који се војник осакати у намери да би војену обавезаност и службу избегао, казниће се по мери произведене неспособности. И по томе, ко би ос-

тао способан за војену службу, казниће се у време редовног стања затвором до 6 месеци, а у време ванредног стања затвором до 2 године.

§. 157.

Ако је осакатање проузроковало неспособност за војну службу, онда ће се кривац казнити у редовном стању затвором до 3 године а у ванредном стању од 2 до 5 година, и у оба случаја лишењем војних одличја.

§. 158.

Тако ће се и онај казнити, који другога осакати с намером, да га службе ослободи. (§. 156 и 157).

§. 159.

Ко се претвара да је болестан, да избегне привремено војну службу у стајаћој или народној војсци, т. ј. да се од војне обавезе служења у овим војскама ослободи, казниће се дисциплинарним строгим казнама; али, који употребљује лажна средства, да се коначно службе ослободи, казниће се у редовном стању затвором до 6 месеци, а у ванредном до 2 године и у оба случаја лишењем војних одличја.

У повратима таквих покушаја употребљена лажних средстава, може ићи затвор и до 5 година.

Они народни војници који осувствима неоправданим службу избегавају и не долазе на заказане скупове, ако су због тога двапут дисциплинарно кажњени били, па су опет осуство поновили, без

да су претходно одобрење тражили, казниће се затвором до 6 месеци.

§. 160.

Но народни војници кад су код својих кућа и војници стајаће војске кад су на одпусту или у резерви, ако у приликама опасности за отачаство или огласа рата, не следује војеном позиву, да или под заставу дођу или да се у команди нађу, него под лажним изговорима избегавајући службу и да се уклоне од опасности оду на страну или се са стране не ће да врате, казниће се као бегунци који српску заставу у ванредном стању остављају, по §. 148. овог законика.

А који би у том стању и непријатељу ма какве услуге чинио, онда поред злочиног бегства из стајаће или народне војске, чини и дело издајства, за које следоваће казна тачке в. §. 135 овог законика.

ГЛАВА ОСМА

О преступима и злочинствима учињеним: претком старешинства или субординације.

А.

Учињених недозвољеним подношењем: молби, жалби и тужби.

§. 161.

Свака је укупна жалба, тужба, или молба строго забрањена. Официри, под-официри и прости војници,

који би, бројем више од двојице, поднели ма какву тужбу, жалбу и молбу, буди коме старешини, у коме му драго времену и месту, па и при самој смотри, ако нису питани, казниће се:

Официри лишењем чина а нижи чиновни стајаће војске и старешине народне војске без разлике звања строгим дисциплинарним казнама са губитком старешинског положаја. Редови казниће се дисциплинарним казнама блаже или строже; но ако са њима учествује који старешина, који је старешинством или службом позван, да их од оваког нерета одврати, млађи могу се извинити а старешина, казниће се тада затвором до године дана или лишењем чина.

Ако старешина тужбу, жалбу или молбу укупну прими и тај неред не исправи и грешећег не казни сам или не јави надлежном старешини да га он казни, сматраће се као учесник, и казна биће изречена према предходећој тачки.

§. 162.

Ако би се официр или онај старешина народне војске, који се са звањем равна положају официрском, прilikом тужбе или жалбе служио неистином и другим подлим средствима тако, да је ишао на поткопавање положаја свом претпостављеном, па ако то не прелази у друга казнима дела, казниће се лишењем чина (или звања.)

§. 163.

Кад старешина не би примио тужбу, жалбу или молбу подчињеног, онда млађи не ће се казнити ако га обиђе.

Ако старешина тужбу или молбу није примио из каквог интереса или одношаја према неком трећем, или из страха за свој положај, онда ће се он казнити као злоупотребиатељ службене власти.

В.

Учињених: Неуважавањем и непоштовањем старешина у служби и ван службе.

§. 164.

Ко свом старешини у служби и ван службе, или већем од себе по рангу, навалично одказује почасти и погази провисе са вређајућим поступцима, којима иде на то, да старијег кини или да му пркоси, казниће се строго дисциплинарно или ако полза службе и старешинска важност захтевају затвором до 6 месеци.

Ако је кривац официр, па је због тога једном судски био кажњен, у поврату казниће се лишењем чина.

§. 165.

Ако се подчињени према старијем у службеној дужности тако недостојно влада, да се јавно на њега жали или да на добивену опомену одговара

а није молио и добио дозволење на то, или га сам старешина није позвао да одговара, и ако је ово недостојно владање са речма или движењем прешао у претњу, или ако је то било пред скупињем војницима, казниће се затвором до 2 године. Ако је кривац официр, казниће се лишењем чина.

Ова ће се казна изрећи кад потчињени према претпостављеном у службеној дужности и личном односу, јавно покаже неуважење свог старешине: а иначе ако су таква дела учињена ван нижих чинова и ван војних скупова и места где није било људи, ови појави као вређајући поступци у колико не прелазе у друга казнима дела, казниће се дисциплинарно. И у првом случају може се изрећи строга дисциплинарска казна, ако увређени старешина на то саизволи а већи старешина уважи из обзира што налази, да ће за дисциплинну и таква казна бити довољна.

В.

Учињених: непослушношћу и непокорношћу у служби.

§. 166.

Непослушност у извршењу војних службених заповести онда је: кад ко заповест прими а не одкаже вршење, него ли заповест не изврши никако или вршење почне, али такову или непотпуно или претерано изврши.

У свима овим случајима, којима се нарушава дисциплина, њена тачност и службена потчињеност кривац казниће се:

а., ако су овим повређени били обични службени дисциплинарски провеси у обично време а заповест није се тицала важних службених дужности, казниће се кривац строгим дисциплинарским казнама.

б., ако се заповест тицала важних војних дужности, као и оних војних мера, којима се одржава безбедност војничке службе и војних предузећа или ако природа службе захтева особиту тачност у вршењу, као што су службе: на стражама, шибљоцима, патролама и томе подобно, кривац за непослушност казниће се у обично време ако отуда никакве зле последице за службу и штете за земљу нису наступиле затвором од 1 до 5 година, а, официр поред затвора, може се казнити и лишењем чина.

Постоје ли при овој прилици поред неизвршења важне заповести зле последице за службу и штета за земљу, кривац казниће се робијом или заточење до највеће мере, а према злу за службу и штети за земљу казниће се и смрћу.

в., Ако се заповест тицала такође важних војних дужности, којима се ујамчава војничка безбедност, њена потпора и снабдевање војске, или којом су наређене све мере предосторожности са особеном обазривошћу, строгошћу и тачношћу пред непријатељем или на ратишту или пред бунтовницима наоружаним, кривац који такву заповест, која је

противу могућих или неизбежних опасности управљена, испунио није, казниће се због зла која отуда долазе за службу смрћу, на догодиле се или догодиле штете за земљу.

§. 167.

Непослушност прелази у непокорност, кад војник заповедајућем старешини непосредно речма или посредно испоручитељу заповести каже, да не ће војну заповест да испуни или у прилици непосредног службеног односа движењем, отимањем, беганњем и подобним поступцима показује то исто, но ћутећи, или га при овом још вређа, грди или се јавно на њега жали.

Исто тако непокорност је и онда, кад потчињени удаљеном старешини написмено одрече, да ће примљену, или писмено или усмено испоручену заповест да изврши. Ови преступи и злочинства казниће се:

а., У обично време затвором од 1 до 5 година а официри поред затвора и лишењем чина.

Тако исто казниће се, ако је млађи претпостављеног приликом овог службеног односа вређао и опорочавао или се на њега жалио, но тада затвор не сме бити мањи од две године.

б., У ратно време на ратишту и пред бунтовницима наоружаним, непокорни, казниће се заточењем или робијом до највеће мере, а са погледом на опасности и зле последице са смрћу.

Зато у овој прилици сваки претпостављени старешина са обзиром на важност заповести, на опасне прилике и на одржање услова, да дисциплина и потчињеност буду у потпуној снази и поуздању властап-је, да га на месту, и то онда, кад такво дело чини, убије.

У опште при непокорности ваља имати на уму, да ли је чиниоц дела са намером тако радио, да збиља заповест неизврши или по незнању изговорио се, да неће да ради што му се по служби налаже, а одма за тим покајао се и био послушан, у ком случају казниће се по §. 166.

§. 168.

Ко се поред непокорности са оружјем у руци одупре против старешине, или га под оружјем наодећа се, телесно повреди, казниће се смрћу.

Оружано одупирање изазива оружано нападање којим се старешина ползује у смислу последње тачке предходећег §. и кад је оправдано тиме, што је непослушан и после позива на покорност, продужио одупирање са оружаном руком.

Такав старешина, који је оружје употребио и убијство или обранења према непокорном произвео, извињава се од сваке казне.

§. 169.

Одупирање са оружјем у руци против наоружаних патрола и стража, кад оне своју дужност врше казниће се: ако одупирање не носи значај побуне и

ако се овим нису ком лицу ране задале и смрт учињена, у обично време затвором до 3 године, а ако је одупирање било без оружја затвором до 6 месеци. За одупирање таково са оружјем, са којим је покушано или извршено убијство или су ком вршиоцу наведених дужности оружјем ране задане, или није такво што ни извршено али одупирање са оружјем чинено је: пред непријатељем, на ратишту или бунтовницима наоружаним, казниће се кривац смрћу са дегредацијом.

§. 170.

Да се казни сваки војник, који на шилбока оружјем напада смрћу поред дегредације.

Ако је војник са једним или више лица у друштву без оружја напао на шилбока, који под оружјем ову службу врши, коловођа или најстарији, казниће се робијом или заточењем до 10 година, а остали затвором до 5 година.

Ако је само један војник без оружја шилбока нападао, казниће се такови затвором до 2 године, а официри лишењем чина.

Ко само речма или псовкама ружи шилбока, казниће се затвором до 1 године, ако строга (према месту шилбочном) дисциплинарска казна неби била довољна и ако надлежни командант у интересу службе не тражи строжу судеку казну.

Г.

Учињених: против претпостављеног старешинства
изван службе.

§. 171.

Ове повреде бивају, кад млађи свог претпостављеног старешину у присуству овога вређа, немва, опорочава, или се на њега жали.

Те повреде казниће се по §. 166. овог законика. Но, ако повредитељ на заповест овога није био послушан, кад га је на ред и поштовање старешинства позвао, него је вређање и говдр продужио, казниће се по §. 167. истог законика.

Ако наступи случај оружаног одупирања, казниће се кривац по §. 168. тог законика, кад се претпостављеном дозвољавају и остале тамо побројане мере. Учини ли млађи увреде са речма према претпостављеном без овога присуства, казниће се увреда млађега према претпостављеном по одређењима главе шеснајесте по поштрено.

§. 172.

Смрћу са дегредацијом, казниће се сваки војник који изван службе свог старешину са предушлењем телесно повреди.

Д.

Учињених: дражењем и буњењем.

§. 173.

Ови преступи и злочинства казне се:

а., Кад војници скупљени бројем најмање четворица под оружјем и по учињеном договору у мирно

време одричу повиновати се првој заповести својих старешина или кад без договора најмање њих четворица узимају оружје, да иста дела раде, без одобрења својих старешина, на после заповести неће да се разиђу и у ред врате, него употребљујући своје оружје приступају насилним делима; коловође и они између учасника, који су најстарији по чину или рангу или при једнаком рангу најстарији по служби, казниће се смрћу, а остали затвором до 5 година.

б., Кад војници бројем најмање осморица без оружја, но са другим насилним и принудним средствима, у мирно време раде противу старешине и да његову заповест од извршења задрже, такође коловође и најстарији по чину или рангу, а при равном рангу најстарији по служби, казниће се смрћу а остали затвором до 5 год. поред лишења чина.

в., Но ако су оваке узбуне и дражења чинила цела одељења сви остали осим коловођа, наговарача и подбачача (који се казне смрћу) казниће се дегредацијом.

Али, ако у овим приликама насилна средства нису грозила повреди и животу старешине а ни опасна била за поредак, сви они, којима иначе смртна казна следује, казниће се робијом или заточењем од 5—10 година, а остали затвором до 2 године.

г., Ако насилна дела нису ни предузета, него су се војници само скупили, да се о предузећу принудних дела противу свог старешине договоре, ко-

коловођа и онај који је најстарији, казниће се затвором од 2—5 година, поред лишења чина, а остали казниће се строгим дисциплинарским казнима.

д. Кад војници здружени са оружјем или без оружја раде и предузимају ова дела узбуњујућа, пред непријатељем или бунтовницима наоружаним или на ратишту, коловођа казниће се смрћу поред дегредације и сваки официр и командир у народној војсци који је у то помешан. Остали казниће се затвором или робијом или заточењем према опасности, начину радње и средствима предузиманим или покушаваним.

Ако су при овом, цела одељења вршила одупирање, сви остали казниће се дегредацијом.

§. 174.

Изазивање војника на начин јаван т. ј. пред скупом војника, да откажу покорност свом старешини, да од њега што изнуде, да га од службе уздрже, или ко јавном тужбом пред војнике излази, у намери да војнике раздражи, па да ову цел̄ постигне, казниће се у обично време затвором до 5 година.

Ако је таква радња нашла одзива, онда кривци, или ће подлежати казнима предходећег §-а или ако их је по броју мало, да се за узбуњаче немогу узети, подлежаће казнима одређенима за непослушност и непокорност.

Изазивач, сматраће се и казниће се увек као коловођа.

§. 175.

У време ванредног стања, који само са злом намером пред војнике изиђе и држи беседе узбуњујуће, које иду на непослушност и непокорност војника, казниће се смрћу поред дегредације.

§. 176.

И они који раде на друге начине да војску против старешина узбуне, да је доведу у непокорност казниће се по горњем одређењу, према времену у ком су то учинили, по мери учињеног нереда, и по злим последицама.

§. 177.

Који само с том намером ради и говори да се војна служба ма из каквих узрока зलोљно врши, казниће се према значају говора и рада у обично време или строго дисциплинарно или ако надлежни старешина затражи строгу судску казну, затвором до једне год.

§. 178.

Они, који такве радње у претходећем §-у, само одобравају, казниће се ако нису официри строгим дисциплинарним казнима, и лишењем старешинског положаја, а ако су официри казниће се лишењем чина.

§. 179.

Онај, који је знао за радње изложене §§ 173, 174, 175, 176, 177. овога закона па није власти

јавно, казниће се као и онај, који је казнимо дело вршио. А онај, који је и сам у радњи учествовао па би благовремено то власти својој открио, извиниће се.

Но у колико је таква радња већ била прешла у повреду потчињености у смислу §§. 173. 174 и 175. овога законика, а учасник би тек тада ранију радњу одкрио, остаће ипак као учасник и у толико му се казна смањити може, па и извинење признати, у колико овај својим исказима стање ствари истински расветли или тиме допринесе, да се већа зла отклоне.

Неистинито исказивање послужиће му за отежање и поштрење казне.

§ 180.

Кад старешина коме од узбуњача лично заповеди да од тога одустане и да његовој заповести следује, па не би послушао, сматраће се за коловођу.

Исто тако сматраће се трубачи и добошари, који би трубом или добошом давали знаке позива на побуну. За коловођу узмеће се и онај који заповест на то даје.

§ 181.

Ко на заповест свога старешине позван поименце из метежа или побуне иступи, неће се казнити а ко и тада стоји непокоран и упоран под оружјем убиће се на месту.

ГЛАВА ДЕВЕТА

о кажњеном преступу и злочинстава учињених злоупотребама војне силе у заповедном стању.

А.

Учињених према лицима.

§ 182.

Да се смрћу казни сваки војник, који изван случаја законом предвиђеног, без заповести присваја команду, или је продужава против заповести својих старешина.

§ 183.

Да се казни смрћу са дегредацијом:

а., Сваки, који заробљеном или свом рањенику ради пљачке нове ране зада.

б., Сваки, који се у боју одаје пљачки над мртвима и рањеницима.

Но онога, који се у боју према мртвима и рањеницима одаје пљачки, сваки најближи старешина властан је да га убије на месту, ако не следује заповестима и позиву борбе.

Б.

Учињених према стварима и лицима.

1. ПЛЈАЧКАЊЕМ И ИЗИЋАВАЊЕМ.

§ 184.

Пљачка је онда кад војска какво место заузме па у исти мах граби и присваја туђе имање и ствари,

или када војска маршира, па се мимогред подобна зла чине. Пошто се ред поврати, власт постави, па би ко год на изнуђавајући начин присвојио туђе имање, онда је отимање, или ако није било отимања, крађа је.

Пљачка може наредбом надлежног заповедника у извесно време и над извесним предметима дозвољена бити, али онаква пљачка каква се у § 183. излаже, не сме ни у ком случају бити дозвољена и у колико се пљачка преко одређенога времена не продужује и не распростире на друге предмете, не подлежи казнима за пљачку одређеним. Но ако је продужена после рока или ако су пљачкани недозвољени предмети за време рока, или најпосле и дозвољени, али пљачкаш употребио је те предмете противно наредби, тада и ове радње долазе у недозвољено пљачкање. Даље у недозвољено пљачкање увек долази пљачкање рањеника у опште, и заробљених лица као и мртваца и после боја.

Пљачкање по начину извршења може бити преступно и злочино. Преступно је кад нису ради пљачке повређена лица; а злочино је кад су повређена лица или кад су предузимана опустошавајућа нападања на обиталишта и туђе имаовине.

§ 185.

По томе, пљачкање без повреде лица, казниће се затвором до 5 година са лишењем војених одличја. —

§ 186.

А пљачка, која има значај злочина у ком су извршене телесне повреде и злоставе лица, казниће се робијом или заточењем до највеће мере а према учињеним телесним повредама и смрћу, и у оба случаја са дегредацијом.

Ако је при пљачки употребљено изнуђење и присиљавајућа средства, онда ће се таква радња казнити као отимање. (188.)

§ 187.

Да се казни смрћу поред дегредације свако пљачкање, које учине здружени војници са оружјем у руци, обијањем канија и спољашњих зидова.

Ако при овакој пљачки учествују старешине са простим војницима, онда те све старешине неизбежно има постићи претходећа казна, а прости војници казниће се или робијом поред дегредације или затвором поред лишења војних одличја.

II. ОТИМАЊЕМ.

§ 188.

Који у ванредном стању покретно или непокретно имање грађана претњом или силом пресваја казниће се робијом од 5 до 10 година са дегредацијом. У случају употребљева мучителних и изнуђавајућих средстава, или кад стоји телесно тешко повређење или убијање, кривац казниће се смрћу са дегредацијом.

Да се казни смрћу поред дегредације свако отимање који изврше здружени војници. Ако при овом отимању са старијима учествују редови, они се могу казнити робијом поред дегредације или затвором поред лишења војних одличја.

III. ОПУСТОШАВАЊЕМ.

§ 189.

Рушење туђег имања, ломљење воћа, одграђивање њива у ливада, лупање и разбијање, казниће се строгим дисциплинарским казнима или ако се овим наноси вред угледу српске војске, казниће се кривац затвором до 2 године.

§ 190.

Опустошавање паљењем, казниће се смрћу са дегредацијом.

Ако су ово опустошавање извршили здружени војници, сваки учествујући старешина и сваки наговарач и подбачач, казниће се смрћу поред дегредације. А прости војници, казниће се или робијом поред дегредације или затвором поред лишења војних одличја.

IV. ИЗЛУЧАВАЊЕМ ИМЕНОМ ВЛАСТИ.

§ 191.

Који би без нужде и преко службене потребе употребио силу и наредио грађанима терете не дозвољене, или би наредио да се набавке под морање

чине, или који би снабдевање војске преко потребе увеличавао, казниће се затвором до 3 године.

Ако је за удејствовање наредбе, насиље извршено, казниће се кривац робијом или заточењем од 5 до 10 година.

§ 192.

Ако је за удејствовање наредбе насиље прешло у телесне повреде и присиљења са злостављањем, онда ће се присиљач казнити робијом или заточењем од 10 до 20 година.

Но ако је тиме проузрокована смрт или убијство или осакаћење каквог лица, казниће се кривац смрћу.

Силом власти учињено изнуђење у сопствену корист, казниће се као отимање (§ 188.)

V. ИЗСТАЈАЊЕМ БЕЗ УЗРОКА НА МАРШУ.

§ 193.

Који ма под каквим изговором у маршу изстане на путом од оближњих обитоца, одело, храну и друге ствари за препитавање узима, казниће се строгим дисциплинарним казнима или затвором до годину дана.

Но који при овом насиље над лицама употреби казниће се као отимач, по одредбама за отимање (§ 188.)

VI. УЧАШТЕМ У НЕЗАКОНИТИМ ДОБИТЦИМА.

§ 194.

Ко би знао да је ко год туђе ствари узимао, ради препитања и дневних потреба, па не би јавио,

казниће се строгим дисциплинарским казнима, а ако су такве радње упражњаване тако, да се наноси вред угледу српске војске, и ако је онај, који је за поједине случаје знао и сам у уживању таквих добитака учествовао, казниће се и један и други затвором до 2 године, поред лишења војних одлиција.

Ако су тиме притајана била злочинства или преступи, то ће се притајатељ истих дела казнити као учасник.

А као коловођа казниће се онда, ако је старешина према оном, који је војну силу злоупотребио, и кога је по дужности на одговор узети имао, или као старија, био је позван да томе стане на пут.

ГЛАВА ДЕСЕТА

о казнију преступа и злочинстава учињених према службеним стварима.

§ 195.

Ко војни прибор или одело не чува и не држи у чистоћи, казниће се дисциплинарским путем.

Но ко оружје тако забаци, исквари или превебрегне да са њим није у стању вршити службу казниће се, ако строга дисциплинарска казна није довољна, затвором до 6 месеци.

§ 196.

Који би војник залогом или продајом што од свог оружја, прибора или обмундировке или муниције

једном речи: ма који предмет за службу поверену отуђио, до су ови предмети сачувани невредими, па као такви и враћени са особитом бригом и кајањем обвињеног, може се такав војник казнити строгим дисциплинарским казнима.

Не буде ли изложених узрока за извинење или се обвињени налази у поврату оваке радње, подлежаће казни следећег §.

§ 197.

Војници, који су продајом или залогом ствари на својој службеној употреби налазеће се упропастили као и кунци и залогопримци, који су војне ствари по својству предмета и по занимању залогодавца или продаваца знали, да су исте ствари војно државне, казниће се као учасници овакових преступа, затвором до једне године, а војник и лишењем војних одлиција.

По овоме ће се §-фу казна опредељавати свагда, кад војна власт по претходећем §-фу војника не извини до означене мере и кад по значају упропашћених предмета иста власт оптужи све учаснике.

§ 198.

Ко бојни материјал навалично из пакости квари, казниће се затвором до 5 година. Но ко овај материјал или војну храну квари злонамерно тако, да међу војницима или грађанима произведе незадовољство и непоуздање у војну снагу, казниће се

према тој намери и значају злих последица робијом или заточењем до највеће мере. А ако таква радња прелази у издајство, онда ће се као издајство и казнити.

ГЛАВА ЈЕДНАЕСТА

о казнињу преступа и злочинастава учињених: неистинитим рапортима, извештаја или јављањем.

§ 199.

Нетачна, непотпуна и неистинита јављања, рапортирања и извештаја писмена, казниће се према делу о коме је реч и намери повредитеља војничке тачности и истине и злу, које је отуда или наступило или могло наступити.

Свака нетачност, непотпуност и неистина, која намерно није представљена, ако отуда не би било никаква зла за војску и штете за земљу, казниће се строгим дисциплинарским казнима.

Но ако је ова нетачност или не потпуност и неистина долазила из необазривости, а прилике су налагале особено старање и смотреност, са чега, ако је војска остала без потпоре, без снабдевања или нужних наређења и отуда су наступила зла за војску и штета за земљу, кривац казниће се робијом или заточењем до највеће мере.

А према показаној небрежљивости и величини зла и штете, која је тиме учињена, казниће се смрћу.

При овом ако се доказује и види, да је млађи показивао старање, али није имао војничке увиђав-

ности, нити је знао оценити све прилике и податке по којима би већа власт другаче радила, да је обавештена о свему, казниће се такав млађи, који је у делу доказао своју штетност за службу, затвором до 5 година са лишењем чина.

§ 200.

Ако су путем званичних јављања извештавања и рапортирања, изјављене са злом намером неистине са којих или су могле наступити или су наступиле зле последице за службу и штете за земљу, казниће се кривац смрћу поред дегредације.

Но ако је намера била злочино издајничка, по себи се разуме, да ће се злочинство такво казнити, по законским одређењима за издајство.

§ 201.

Ако су неистине у званичним односима: јављања, извештавања и рапортирања таквих својстава, да се њима наноси вред поузданости у вршењу војничке службе, да се наноси вред части старешинској, који су позвани да заштићују и поштују истину, и да код млађих развијају важност таквих врлина, па ако таквим неистинама, нису произведена друга већа зла за службу или стварна штета за земљу, казниће се официр лишењем чина, а све друге старешине и редови строгим дисциплинареким казнима са којима и ове старешине губиће на овом путу старешинске положаје.

§ 202.

Војни лекари или државни, који се при војски на преглед војника употребе (кад се рачувају док су на овој служби као војни) ако о здрављу војника даду уверење или извешће неистинито, да се војник због опијаних махна ослободи од војне обвезе служења у војсци, па се лекарски докаже да стављене махане не стоје, и да нису могле стављати, него да је уверење или извешће неистинито, казниће се затвором до 2 године и лишењем чина (или звања).

Ако је ово дело учињено поводом подмићења, криван подлежаће казни, одређеној за повреде дужности из жористољубља.

§ 203.

Ко пред војним судом лажно сведочи казниће се:

а., Ако је тајио преступ онога који се суди или га невином паметао, за који неследује лишење војних одличја, затвором од 1 до 3 године, поред лишења војних одличја.

б., Ако је тајио преступ или га невином намећао уз који следују споредне казне, као лишење војних одличја или дегредација, затвором од 3 до 5 година поред лишења војних одличја.

в., Ако је тајио или невином намећао злочинство, робијом или заточењем до 10 година поред дегредације.

ГЛАВА ДВАНАЈЕСТА

о казнеу преступа и злочинстава учињених у дужности из жористољубља.

§. 204.

Користољубиве радње које носе казниви значај, казниће се:

а., Ако војник од војника или ових сродника примају и захтевају поклоне у стварима и предметима од мање и обичне вредности, па да војнику даје дозволе за одилазење из касарне, да ради на дозволи одсуства, да га поштеди од службе или од дисциплинарске казне за дисциплинарске иступе, или да учини нешто што би и по дужности био дужан да чини или да нечини што и по дужности учинити неби смео; казниће се строгим дисциплинарским казнама са којим губиће старешински положај или ако је чинилац таквих дела официр, казниће се затвором до године дана поред лишења чина.

При овим приликама, ако се захтева и узима новац, ствари златне и сребрне, то је примање мита, и сваки нижи чин, старешина народне војске, казниће се затвором до две године са лишењем војних одличја, а официри поред затвора и дегредацијом.

б., Ако је примањем мита обесвећена која важна војна служба или су погажени прописи, правила и законска наређења, те је тиме коме учињена услуга, да дође до материјалних користи или да се сачува од судске одговорности по преступима и злочинствима, а тај који је мито примио, позван је дуж-

ношћу да се прописи и закона наређења врше или заштићују и да зла дела не остану без казни, казниће се такав кривац робијом или заточењем до 10 година поред дегредације.

в., Ако је подмићењем који војник, ослобођен од војне обвезе служења у војсци или је на тај начин пре одслуженог рока ослобођен, по дужносној радњи или мњењу лекара, казниће се такав лекар затвором до 5 година са дегредацијом.

г., Онај који за мито вршећи службу при регрутовању, у списковима чини пребрисавање војника или регрута, или изоставља имена, или који при самом упису, и вучењу коцке употреби ма какве варљиве начине, да се који војник од служења у војсци ослободи, казниће се затвором до 5 година са лишењем војних отличја.

д., Нижи чиновни и старешине, који од својих подчињених узимају новац на зајам и тиме губе своју старешинску важност пред војницима или зајмове такве истражују, па да раде оно што је за поклоне под тачком а., наређено, казниће се строгим дисциплинарским казнима, са којима губе старешинске положаје.

ГЛАВА ТРИНАЈЕСТА

о казнењу преступа и злочина учинених на војним позицијама; на стражама, шилбоку и маршу.

§. 205.

Да се казни смрћу са дегредацијом сваки заповедник, који се преда (капитулира) непријатељу

или бунтовницима наоружаним, или преда које утврђено место пре него што је исприпо сва одбрапителна средства, која је на расположењу имао и пре него што је чинио све што му дужност и част прописује.

§. 206.

Сваки заповедник наоружане трупе, који би се у отвореном пољу предао, да се казни:

1., Смрћу за дегредацијом, ако је од предаје произишло то: да је његова трупа положила оружје, или ако није пре него што је умено или писмено уговор закључио, све учинио што му дужност и част прописује.

2., Лишењем чина у свима осталим случајевима.

§. 207.

Ако заповедник страже, вршећи дужност, тако немарљиво поступа, да се на стражи неред догоди, да се и сама стража преда немарљивости, те се не постигне оно, зашто је стража постављена, или нестане на пут ономе, чему је требало да се стане казниће се према важности задатка страже и времену (у мирно или ванредно време) затвором до 5 година. И по томе:

§. 208.

Произведе ли се овом повредом стражарске дужности зло за службу или штета за земљу, казна ће се одредити према величини зла и штете, и то:

а., Ако је сукоба са оружјем било, казниће се заповедник страже, који није на стражи исправан био затвором од 2 до 5 година, а поред тога и лишењем чина; или

б., Ако је било злих последица за војне положаје, за безбедност војске и војника или је било штете у изгубљеним људма и материјалу, казниће се заповедник страже, код ког се призна да је узрок ових злих последица робијом или заточењем до највеће мере па и смрћу.

§ 209.

Који би војник на стражу постављени отишао са страже без дозволења свог старешине, да се казни:

1., Смрћу, ако је казнимо дело учињено пред непријатељем или бунтовницима наоружаним.

Но ова казна изрећиће се само тако, ако је стража постављена, да се место и положај чува са пуним оружјем и пожртвовањем живота или да се у свако доба нађе ради потпоре и отклоњења грозећих опасности за војну спремност и убојних средстава

2., Затвором до 5 година, ако је казнимо дело учињено у ванредно време, по не пред непријатељем и бунтовницима наоружаним.

3., Затвором до године дана у свима другим приликама и случајима где не може да буде опасности, него се захтева строга стражарска исправност и опрезност. Кад ово одилажење врше шиљ-

боци и заповедници страже, онда се ови казне по § 211. овог законика.

§. 210.

Који би војник док је на шиљбоку заспао, да се казни:

1., Смрћу, кад је дело учињено пред непријатељем и бунтовницима наоружаним.

Но ова казна изрећи ће се, ако је спавање било узрок, те су наступиле зле последице за службу и штете за земљу; а ако наступиле нису, нити су могле наступити због опрезности других војника, може се изрећи затвор до 5 година.

2., Затвором од 1 до 3 године казниће се, ако је казнимо дело учињено у ванредно време или је учињено у редовно време, но на местима оних стража које предупређују могуће опасности за уништење војних материјала. Ако су се при овом догодила зла и штете за земљу, казниће се кривац затвором до највеће мере, а према величини зла и штете може се казнити и робијом до највеће мере, па и смрћу.

3., Затвором до 6 месеци у свима осталим случајима, где се захтева исправност и опрезност шиљбочне службе.

Заповедник страже или разводник (т. ј. онај ком је у дужност стављено да шиљбоке смењује) ако шиљбока остави да не буде смењен у одређено време, него војник остане на шиљбоку тако дуго

да је умором клонуо и тиме постао неспособан, да своју шилбочну службу изврши, казниће се по претходећим тачкама као да је собом шилбочну дужност повредио; а шилбок или ће бити кажњен по овој последњој тачки или ће бити извинен.

§. 211.

Сваки војник који остави шилбочно место, на ком стоји под оружјем ила заповедник страже, који бди над опрезношћу, сигурношћу страже и уредној смени шилбока да се казни:

1., Смрћу, ако је казнимо дело учињено пред непријатељем или бунтовницима наоружаним без обзира на важност страже.

2., Затвором од 2 до 5 година, ако је казнимо дело учињено или у ванредно време или у редовно време, по на месту гди грози опасност да се униште војни материјали.

Ако су због тога наступиле зле последице за службу или штете за земљу, казниће се кривац робијом или заточењем до највеће мере, па и смрћу.

3., Затвором до једне године у свима другим случајима и приликама, којима су повређени службени прописи, исправности и опрезност, н. пр. шилбок пуши, седи, а заповедник страже не врши уредно надзор или смену, и т. п.

ГЛАВА ЧЕТРНАЈЕСТА

о кажењу преступа и злочинстава учињених у надзиравању и чувању притворених или осуђених лица.

§ 212.

Чувари апсеника, или они који при том врше дужност надзорника за сваку неуредност, небрежљивост, нетачност у вршењу ове службе, ако ова неуредност не би била узрок нереди међу апсеницима или повод њиховоме бегству, казниће се строгим дисциплинарским казнима. Но ако је под притвор стављено или на затвор, робију или смрт осуђено лице побегло, поводом те нетачности, немарљивости и крајњег небрежења чувара или надзорника, казниће се кривац, ако је преступник побегао затвором до једне године, а ако је побегао обзињен или осуђен злочинац затвором од 1 до 5 година.

§ 213.

Чувар или надзорник, који са намером притвореног или на затвор осуђеног преступника пусти, да до слободе дође и побегне, казниће се затворима од 1 до 5 година, са лишењем војних одликија.

Но ако чувар или надзорник намерно пусти из притвора лице обвињено или осуђено за опште опасна злочинства да до слободе дође и да одбегне казниће се робијом или заточењем до 10 год. поред дегредације.

Ако и чувар са пуштеним побегне, подлежаће казни одређеној за бегство; а и казни која му слеђује за пуштање.

§ 214.

Свако пуштање апсеника и надзираваних лица, из зле намере, да се постигну зла дела или да се повреде извесне војене дужности, сматраће се као помагање у самом казненом делу и тако ће се казнити. —

Ова наређења у §§ 212. и 213. овог законика, не могу се на војнике однети, кад су откомандовани на под надзором и заповестима грађанских власти, чувају притворена или осуђена лица, и тада подлегаће казнима за грађанске чуваре одређеним.

§ 215.

Они који би пропустили да какво лице по заповести уапсе, казниће се као и они, који би га из небрежења или намерно (§§. 212. и 213.) пустили да побегне, без призрења је ли побегло или није.

Исто тако казниће се и они чувари, који са ове дужности побегну, па ма чувано лице и не побегло.

Но у оба ова случаја ако је обвињено лице радећи тако, имало злу намеру, да се учине зла дела у смислу § 214. овог законика, такође биће учасници таквих дела, и ако иста дела нису почета, казниће се за покушај од њихове стране извршен, а ако су почета, па ма и не била извршена, подлегаће казни која сљедује за извршено дело.

ГЛАВА ПЕТНАЈЕСТА

о казнену преступа којима се нарушава дисциплина и старешинаски морал у војсци.

А.

Учињених недовољеним удаљаванјем и изостајањем од службе.

§ 216.

Официри, кад су у судом досуђеном затвору или су у притвору по предходној мери или издржавају затвор по дисциплинареској осуди, па није им одређен чувар него им је на част остављено, да се држе прописа, казниће се ако иду изван круга одређеног, строгим дисциплинарним казнима, а ако су отишли кући и коме у посету, казниће се затвором до 6 месеци а у повтореном случају лишењем чина.

Налази ли се под затвором или притвором, за кривице, које се и онако судски казне, надзорне мере биће поштрене за одилазење изван одређеног круга; по ако је одилазење значаја претходећег и за ову кривицу, даће се суду на суђење.

§ 217.

Да се казни затвором до 6 месеци сваки официр, који би се усудио, да се од места своје званичне дужности више од 24 сата удали без одобрења, или који налазећи се у одсуству, пет дана преко дозвољеног рока изостане, без извињавајућих узрока.

Сваки официр, који без одобрења остави своје место у пределу, који је у ванредно стање постављен

да се сматра као бегунац, и казниће се казном, коју закон за таква бегства одређује.

Б.

Учињених пијанством.

§ 218.

Официри казниће се затвором до 3 месеца за пијанство за време вршења дужности учињено, а у повтореном случају казниће се затвором до годину дана. —

Ако је пијанство прешло у порок, казниће се лишењем чина.

§ 219.

Ако се у пијанству догоде повреде војне дужности, официр по претходећем §-фу казниће се за пијанство, и за учињено друго дело.

В.

Учињених коцкањем.

§ 220.

Официр, коме пређе у страст коцкање на новце и тако, да му то пређе у занимање или порок, казниће се затвором до 1 године, а ако нема изгледа да ће се тиме поправити, лишењем чина.

Г.

Учињених задуживањем.

§ 221.

Официри за задуживање, које вређа официрски карактер, казниће се лишењем чина.

За дугове, који вређају официрски карактер, узима се задуживање по мехапама, кафанама, и друге подужице, учињене раскошним животом, особито пињем и расипањем.

Исто ће се тако казнити, кад пријављени дугови превазиђу годишњу плату, ако су учињени из лакоумности, или ако је пао у презадужено стање, и судски за презадуженог оглашен.

ГЛАВА ШЕСНАЈЕСТА

о казнињу преступа и злочинастава за увреде и повреде личне међу војницима у опште, у њиховом међусобном живљењу, у приватним или друштвеним односима.

§. 222.

Ове увреде и повреде личне бивају где између млађих и старијих, не стоји редовна и службена потчињеност по сталном наименовању или службеном назначењу и гди казнима дела нису изишла поводом службених дела и поступака; него су постала из заједничког ванслужбеног односа и живљења.

Но, кад у приликама тачке е. §. 120 овог законика старији по чину или по рангу заузме према млађем дозвољен службен положај претпостављеног,

онда, све што се после тога између њега и млађих деси, долази у онај исти однос, као што стоји однос потчињеног према претпостављеном и обратно.

§. 223.

Свађање, издевање имена, грдње и псовке казниће се:

а., Кад редов редову, или нижи чин и мањи старешина себи равном по чину или звању такве увреде нанесе, постепеним дисциплинарским казнима до најстроже мере.

б., Ако су редови ове увреде нанели нижим члановима или мањим старешинама или они између себе по старијем од себе, казниће се с места најстрожом дисциплинарском казном или ако је према степену старешинства и према насртљивим и упорним својствима млађег и то мало; казниће се овај затвором до 6 месеци.

в., Ако су ове старешине према млађем од себе такве неприличне поступке учинили и повода им давали, да се не поштују, казниће се строгим дисциплинарским казнима. Но ако који тако уобичајено поступа и млађе развраћа срамотним речма и псовкама, одузеће му се и старешински положај.

§. 224.

Пришивање срамних и ниских дела, клеветање, опадање и лажно оптужење казниће се:

а., Ако редов редову или нижи чин и старешина другоме равном по чину или звању такву

увреду нанесе строгом дисциплинарском казном, поред које онај који је крив, губи старешински положај. Но ако се ови појави умложвају или је ком војнику прешло у обичај да своје другове тако вређа да се суду, који ће га осудити на затвор до 6 месеци.

б., Ако такве увреде чине редови нижим чиновима или старешинама или они старијима од себе по чину или звању, казниће се затвором од месеца до године.

в., Ако ове старешине такве увреде чине млађима од себе, казниће се први пут најстрожом дисциплинарном казном, са којом губе старешински положај.

§. 225.

Телесне повреде казниће се:

Ако један редов другоме нанесе лаке повреде или ако такве нанесе нижи чин или старешина другоме равном по чину или звању, први т. ј. редов казниће се строго дисциплинарним казнима, а други поред те казне и губитком старешинског положаја.

Но ако су редови овим чиновима и старешинама или они између себе по старијем од себе такве повреде нанели, казниће се затвором од 6 месеци до 2 године. Стоји ли оваква повреда обратно између истих војника по од старијег према млађем и старији казниће се најмање затвором од 2 месеца са којом казном губиће старешинске положаје.

Ако ове повреде чине речени нижи чиновни и старешине официрима и старешинама народне војске, који су командири, кад ови према таквом млађем нису заузели положај предностављеног, казни затвора биће поштрена до 5 година, а ако такве ови чине њима, казниће се затвором најмање од два месеца.

§. 226.

Кад намерно учини тешке телесне повреде редов редову и нижи чин и старешина себи равном по чину или звању без намере убијства, и ако није следовала смрт и онеспособљење за службу, казниће се кривац затвором од 1—5 година. Ако је следовало онеспособљење за службу или смрт, казниће се робијом до 20 година, па и смрћу ако је смрт следовала.

Но ако ова лица у опште старијем од себе такве повреде нанесу а овај није заузео положај претпостављеног према млађем, у првом случају, казниће се затвором до највеће мере, а у другом робијом до 10 год. па и смрћу ако је смрт следовала.

А кад старији уопште млађему такве повреде нанесе, у првом случају, казниће се затвором најмање до 6 месеци а у другом робијом или заточењем до највеће мере, па смрћу. Поред затвора може се старији осудити и на лишење чина.

Но ако су ове повреде биле нехатне, и млађи и старији (који је кривац) казниће се затвором од 4 месеца до 2 године.

§ 227.

Убиства намерна између ових војника ако су покушана, казниће се робијом или заточењем до највеће мере, а ако су задате на тај начин тешке повреде или ако је следовала смрт, казниће се кривац смрћу и у оба случаја са дегредацијом.

Нехатна убиства у овим односима, казниће се затвором најмање од 6 месеци.

§. 228.

Неучтивост, непристојност и просто вређање између официра у опште и старешина народне војске који су командири, казниће се строгим дисциплинарним казнима, ако се увредилац код увређеног не извини прописаним начином.

§. 229.

По клевете, опорочавања, пришивања срамних и ниских дела између старешина у предходећем §. 228. именованих казниће се:

а., Ако је такво дело учињено у ужем кругу без јавног значаја, затвором до 6 месеци или лишењем чина.

И ову кривицу друг другу може опростити, ако официрски хор дозволи.

б., Ако су увреде предходеће тачке нанесене пред војницима или пред старешинама увређеног, или су другим јавним начином самом радњом увређеноца разнешене, казниће се затвором од 1 до 3 године поред лишења чина.

Ове увреде не могу се опростити односно лишења чина. Но ако се опросте пре изречене пресуде, суд ће досудити лишење чина.

А ако се опросте после изречене пресуде но пре извршења, извршиће се пресуда само односно лишења чина.

§. 230.

Ако су увреде између ових старешина (§. 228 и 229.) биле узајмне у колике су дисциплинарно казниме, казниће се обојица или колико их има строгим дисциплинарним казнима.

Но ако је овако вређање оних својстава у тачки б, §-фа предходећег побројаних, казниће се обојица или колико их има лишењем чина, и то ако се не измире а официрски хор захте осуду.

§. 231.

Исте старешине (§. 228.) казниће се:

а., За лаке телесне повреде, којима се чини поруга већем војном старешинству, лишењем чина.

б., За тешке но намерне телесне повреде, ако није било осакаћења и онеспособљења, затвором од 2 до 5 год. поред лишења чина, а ако је следовало онеспособљење, робијом или заточењем до највеће мере, па и смрћу, ако је обвињени такве повреде задавао, да је убиство предвиђао, са чега је повређени умро.

Нехат у оваквим повредама казниће се као и других војника по § 226. а намерно убијство повушено или извршено по § 227. овог законика.

ГЛАВА СЕДМНАЈЕСТА

о казновању преступа и злочинстава учињених злоупотребом службене власти.

§. 232.

Ако је претпостављени у ма ком злоупотреблењу службене власти такве начине предузео, да је подчињене гонио, да им не допушта поднашање и изјављивање, молби, тужби и жалби, које на редован и прописан начин поднесе, да им против прописане и ненадлежне дужности наређује, да их неправдо апси и затвара, да их јавно пред војницима напада и грди, казниће се строгим дисциплинарним казнима.

Но ако је подчињени, због неправедног и нечовечног поступања предпостављеног претрпио неправду у унапређењу или неправедне казне, узроком предпостављеног, који га је неправдо и из освете оцрнио, претпостављена казниће се затвором до годину дана или лишењем чина. Овом последњом казном казниће се нарочито онда, ако је уобичајеним оваквим поступцима дао повода да војници на службу војну мрзе, да је као неко наметнуто зло сматрају и да је са ових узрока на могуће начине избегавају.

§. 233.

Претпостављени који подчињеног, кад овај није на шибљоку, него се налази под оружјем на другим службама, удари, казниће се затвором до 6 месеци, а може се казнити и лишењем чина.

§. 234.

Претпостављени, који подчињеног злоставља или га мучи глађу и подобним средствима и начинима, држи га у затвору и т. д. или који потчињеном зада тешке телесне повреде из којих није смрт произишла, казниће се затвором од 2 до 5 година поред лишења чина.

Но ако је слоствама произведено осакаћење и неспособност за службу или је наступила отуда смрт за слоствљеног, претпостављени казниће се робијом или заточењем од 5 до 15 година.

Најпосле, ако је претпостављени намерно покушао убиство подчињеног, задавши му тешке телесне повреде или га са предумишљајем извршио, казниће се смрћу поред дегредације.

А кад предпостављени нападне оружјем шибљока, казниће се без призрења на величину телесних повреда по § 170 овог зак. који се односи на све.

§ 235.

Ко, према потчињеним употреби већу меру дисциплинарног казнења, него што је властан да ту казну изрекче и изврши, али не пређе меру казнења која се по уредби о војеној дисциплини сме упо-

требити од већег предпостављеног, казниће се затвором до три месеца. Но ко пређе и ову меру, тај присваја удску власт и за овакво присвајање те власти, ако је подчињени претрпιο казну у већој мери, него што би могао претрпети такву, по уредби о војничкој дисциплини, казниће се предпостављени затвором до 1 године или лишењем чина.

Међу тим, ако је осуда благовремено исправљена од самог предпостављеног, сматраће се као и да није постојала: а ако је јављена већем старешини и од овог исправљена, казниће се грешећи строгим дисциплинарским казнима.

Но кад предпостављени присвајањем ове власти учини, да је подчињени дужи затвор због исте неправде издржавао, сматраће се као злостављање и казниће се такав злоупотребицељ власти по § 234. овог законика.

§ 236.

Који предпостављени старешина дисциплинарну казну, онако како је и за што изречена и извршена не заведе у протокол казнења или није настојавао да буде тачно одмах уведена, казниће се строгим дисциплинарским казнима.

За ово одговара старешина, код ког се стичу дисциплинарске казне од подчињених војника, и који води протокол казњеника, ма да казне поједине буду изречене од других надлежних старешина.

§. 237.

Вршиоци војне полиције или иследоватељи преступа или злочинства, ако обвињено а притворено лице одмах, а најмање у два дана од дана притвора не преслушају и не узму бар на кратки испит, него и трећи дан прође, казниће се строгим дисциплинарским казнима.

Ако је ова радња остала неизвршена и до 15 дана, казниће се затвором до године дана или лишењем чина.

§. 238.

Повреде предпостављених према подчињенима да се учине и ван службе, сматраће се за злоупотребе службе власти.

§. 239.

Свако дело које би претпостављени старешина учинио према подчињеним (у кругу своје власти) у нужној одбрани и крајњој опасности, или у случајима да подчињеног доведе у покорност и послушност, не може се сматрати за злоупотребе службе власти.

Овај се поступак тако правда, кад официр или старешина нема на руци других средстава да одклони опасност за личност и зло за службу, којима се омаловажава старешинство.

§. 240.

Кад старешина злоупотреби службену власт, и према подчињеном своју физичну снагу употреби,

осим прилика где своје оружје сме употребити, те подчињеног изазове на неоветан отпор, казниће се затвором до године, поред лишења чина.

Тако ће се казнити и изазван, ако и овај, по свом положају и начину постпања претпостављеног не би заслужио извињење или умањење казне.

И у једном и у другом случају имаће се пред очима дисциплина, која се условљава са послушношћу млађега и човечним поступањем старијега.

§. 241.

Војни судија, који пред судом не би сам изјавио да против њега постоје изузећа у §. 8. овог законика побројана, казниће се затвором од једног до три месеца.

§. 242.

Ко млађега од себе кад је овај под оружјем удари или телесно повреди, казниће се као претпостављени по §. 234. овог законика.

§. 243.

А кад војник вршећи службу са оружјем, управља се тако, да је против прописне или против изречне заповести радио, и војника у опште или гређанско лице обранио, тешко повредио или убио, казниће се као и претпостављени, који потчињеном такве повреде и убиства зада по §. 234. овог законика.

Но уредно поступање свагда се предпоставља, ако се противно не докаже, када ће се узети да стоји намерно повређење или убиство.

§. 244.

Но ако војник на служби са оружјем, неуредно рукујући из нехата повреди или убије војника у опште или грађанина, казниће се за нехатну повреду ако је лака по §. 225, ако је тешка по §. 226, а ако је извршено убиство по §. 227. овог законика.

Овака казнима дела извршена на друге начине и ван службе над грађанским лицима, казниће се по општем казнителном закону.

§. 245.

Војни лекари, који откажу лекарску помоћ и непритекну војнику благовремено, кад су дужношћу или нарочито позвани, казниће се строго дисциплинарно, само ако је болесник дуже на помоћ чекао, него што би лекар у двогубом времену од кад је позван доћи могао.

Ако је болест због неблаговременог доласка постала опаснија или је болесник скончао, очекујући лекара, кога би жив дочекао, да се овај пожури, казниће се лишењем чина.

Но ако никако није хтео доћи а није опасност за болесника наступила, казниће се затвором до једне године са лишењем чина. Али ако је опасност за живот баш због овог недоласка наступила или постала већа, него што се болест појавила а лекар

није хтео притећи у помоћ, казниће се затвором од 1 до 5 година поред лишења чина.

ГЛАВА ОСАМНАЈЕСТА

о казнену преступа и злочинстава учињених не издавањем свакидашњих принадлежности војницима, нечувањем и упропаштењем војних материјала, одређених за презентације, обмундировку и бојну војну опрему.

§ 246.

Старешина, који од хране или плате појединих војника или у опште од њихових принадлежности што закида и на своју корист обраћа, казниће се робијом или заточењем од 2 до 5 година поред деградације.

По који од војника примљене новце или ствари узме на чување за какве њине потребе, па их упропасти и потроши, казниће се затвором до 3 године поред лишења војних одличја или деградације.

§ 247.

Који плату војницима за 3 дана, пошто је прими или пошто дође на место издавања, не изда, казниће се због овог задржавања затвором до 6 месеци ако нема злоупотребења. У повратку казниће се лишењем чина.

§ 248.

Који би са дозвољењем војника а по одобрењу дотичног старешине, ради војничких потреба што од плате обуставио, не ће се казнити.

Ако није предходило одобрење и саизвољење војника, казниће се који својевољно обустави што од плате војника, ако и за потребу војника, затвором од 3 до 9 месеци.

§ 249.

Ко плату у другој монети издаје него што је примио, казниће се лишењем чина, ако је издавање по примљеној монети могло бити извршено а да се новац не ситни.

Но ако је промењивање монета доносило и добити, која није показана, казниће се кривац, који је добит на своју корист употребио, робијом или заточењем од 2 до 5 година поред дегредације.

§ 250.

Који би плату и друге војене потребе упропашћивао, у користољубивој цели, казниће се заточењем од 2 до 6 година поред дегредације. Ако би војска због тога трпила оскудицу, или би било опасности да трпити мора, казниће се заточењем од 6 до 10 година. Ако би се отуда изродило перед и незадовољство, казниће се заточењем до 20 година и у оба случаја дегредацијом.

До 20 година казниће се особито онда, ако је упропашћење учињено у ванредном стању или ако је од знатне вредности.

§ 251.

Који војне материјале, за које по служби одговара, у магацинима и слагалиштима не држи у чистоћи, него их оставља да рђају, труле и пропадају и не чини кораке, да се благовремено потроше или од пронасти предохране, казниће се ако су предмети остали за опредељену целу неупотребљиви или су пропали затвором од 1 до 5 година поред лишења чина, а ако су предмети остали ипак употребљиви по је према одговорном лицу увањено небрежење и немарљивост у тој мери, да су предмети са нечувања попустили у квалитету, казниће се лишењем чина.

§ 252.

Који материјале, за које одговара службено, из магацина или слагалишта или са другог места одакле се војне потребе подмирују продаје, или на ма који начин односи, поклања и другоме издаје, казниће се робијом или заточењем од 2 до 10 година поред дегредације.

Купци и примаоци ових предмета у колико су по предметима и лицу којим такове продаје или поклања и предаје, познавали да су то предмети војно државни, сматрају се као учасници заједничког користољубља, са овим лицем, и то ако власти ово упропашћавање војених предмета не одкрију. Они који су знали за ово упропашћавање, а службом

позвани нису га предупређавали и открили власти, такође казниће се као учесници.

§ 253.

Ако је службом одговорно лице на други начин из слагалишта и радионица војне материјале упропаштавало т. ј. ако је примајући материјал признавало веће количине него што су у ствари биле, што се само може покрити другим материјалом, који је од потрошка заостао и који је утајан, па ако се на лицу и покаже као да стоји сав материјал, али се по начину радње, што при свакој партији израде нису остаци салдирани и заведени или што из године у годину није укупна економомија за извесне предмете у приход уведена потпуно увиђа, — да је злоупотребила тако радио, да потрошке са изузетим материјалом на прераду или потрошак у равнотежу доведе, онда чиниоц оваких казнимих дела казниће се робијом или заточењем од 5 до 20 година, поред дегредације. Но ако су штете огромне да их чиниоц не може да накнади, казниће се смрћу поред дегредације.

Они, који у оваким радњама и подпомагању лица службом одговорногучествују ради своје користи казниће се робијом или заточењем до 10 година поред дегредације.

Злонамерно упропаштање војних материјала, да се војска лиши средстава за борбу, казниће се као издајство по § 135. тачка в., овог законика.

§ 254.

Ко је дужношћу позвап, да сврх материјала, који не одговарају уговору и мустрадама по доброту и свима својствима учини примедбе, а мане су и недостатци били увиђавни за сваког, нарочито који се овим послом баве, па примедбе ове не учини, него се материјал прими и пропусти, казниће се за непоуздану службу лишењем чина, у колико таква радња не би прелазила у већа казнима дела.

§ 255.

Ко лакоумно открива стање војних магацина и слагалишта, које се у тајности држи, казниће се затвором до 5 година или лишењем чина.

Но ко то чини са злом намером, да непријатеља упозна, и да служи интересима туђима, казниће се такође као издајник (§ 135).

§ 256.

Прости војници и подофицири, и старешине народне војске који нису командири, којима би каква исплата поверена била, па би ово поверење злоупотребили или којима је друго што као аманет по дужности предано, па би ствари или новац примљени упропастили, казниће се за најмање злоупотребе овог поверења затвором до 6 месеци са лишењем војених одличија.

За штету, коју ова лица у изложеним приликама учине, злоупотребавајући поверење свога

старешине, одговорне су само старешине, што се тиче накнаде.

§ 257.

Ко новац, који је одређен, да се подмире војне набавке, или који је одређен за снабдевање војске у њеном препитању и спреми, упропасти и злоупотреби, казниће се робијом или заточењем од 2 до 10 година поред деградације.

Ако је овим штета огромна учињена, коју оштетитељ не може да накнади, робија и заточење могу ићи до највеће мере, и ако је то учињено, тако, да је војска макар и привремено била лишена нужних средстава у одељу, препитању или бојним средствима: казниће се кривац смрћу поред деградације.

§ 258.

Казнима дела која руковатељи са касама или депозитима учине, као и противу-законо поступање са књигама и актима новчаним, у колико таква дела потребују рачунски извиђај и оцену, казниће се по општем казнителном законик у од грађанских судова, а на тужбу војне контролне власти.

ГЛАВА ДЕВЕТНАЈЕСТА

о казнену преступа и злочинстава учињених крађом у служби и подкрадањем другова, преварама и утајама.

§. 259.

Кад се војнику стави у дужност, да чува какво имање државно или грађанско, кад му се повери

каква драгоценост или новци или му се предаду какве војне спреме и потребе под надзор, чување или сигурну пратњу, па би од тога што украо, подкрао или навалично допустио да се краде и упропасти на заједничку или посебну корист, казниће се, ако вредност украденог предмета не превазилази 50 динара, затвором до 1 године са лишењем војних одличија, а ако превазилази, затвором од 1 до 5 година са лишењем војних одличија.

У првом случају покушај казниће се строго дисциплинарно а у другом затвором до 2 године са лишењем војних одличија.

§ 260.

Ако војник свом другу са којим обитава, узме што, од јела пића или од ствари за препитање или које су за чишћење одећа и оружја потребне, казниће се дисциплинарно.

Но ако војник од војника или од лица станујућих у касарни и војеним заводима или на земљишту војеном украде новац, или ствари или преваром и утајом таква лица оштети у вредности до 50 динара казниће се први пут најстрожијом дисциплинарском казном, а у поврату ако повторна дисциплинарна казна не би била за поправку довољна, казниће се затвором од 2 месеца до годину или ако је једном судски за таква дела био казњен, затвором од две до пет година и у оба случаја лишењем војених одличија.

На овај начин учињене крађе, преваре и утаје у вредности већој од 50 динара казниће се први пут затвором до три године и са лишењем војних одличја, а у поврату затвором од 2 до 5 година, поред лишења војних одличја. Овако ће се казнити кривац и за крађе од мање вредности ако је из покретних затвора — ковчега, столова — долаза — крађа извршена.

У овом случају и покушај такве крађе, казниће се затвором до 6 месеца поред лишења војних одличја.

§. 261.

Који војник подкрада фуражне принадлежности од свог или туђег коња и стоке и на своју корист обраћа, ако су дисциплинарске казне исцрпљене, па је остао непоправљен, казниће се затвором до 5 година са лишењем војних одличја.

§. 262.

Војник који у војним заводима или зградама и у опште над војним материјалом чини крађе по службеном приступу без призрења на вредност, казниће се затвором до 2 године поред лишења војних одличја.

Исто тако, кад војска станује по грађанским кућама, па војник изврши крађе по свом слободном приступу или што тамо обитава или што је дошао код свог друга (који тамо обитава) казниће се по

предходећем ставу као да је крађу над војним материјалом учинио.

И покушај у овим случајима казниће се затвором до 6 месеци поред лишења војних одличја.

Но ако приступ најје био слободан, него или су материјали и повци стражарно чувани или затворени па војник обијањем, насилним или удешеним отварањем из таквих зграда и места изврши крађу, казниће се робијом до 10 година, поред дегредације,

Ако је пак чиниоц такве крађе, војник са страже, који је на такво чување одређен или сам чувар, казниће се смрћу са деградацијом.

Покушај оваквих крађа, у оба предходна случаја казниће се као извршено дело.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТА.

о казнама за кривице чиновника и званичника грађанског реда, који служе при војсци и војним властима.

§. 263.

Лица грађанског реда, која су војени званичници, за казнама дела која учине у својој дужности, казниће се као и официри који повреду службене дужности.

§. 264.

Кад ови званичници у својој дужности учине какво казнимо дело, казниће се као и остали војници.

Ако су имали старешинску власт, овда су као и друге војне старешине и одговорни, и тако ће се и казнити.

§. 265.

У учествовању, помагању и почињању војених казних дела, само ће се онда ови званичници сматрати за коловође, где се то види по самом делу.

Тако ће се сматрати за коловођу онда, кад који од њих казнимо дело почне, кад га руководи или саветом помаже те да се оно учини; кад присвоји старешинску власт у своје руке, или са свима средствима највише ради да се учини казнимо дело.

Преступљење субординације ових званичника према предпостављеним старешинама, под чијим заповестима врше службу, казниће се као и код осталих војника, и то само у службеним односима учињено.

Неће се узети као преступљење субординације, нити ће се као таково казнити, ако овакав званичник није хтео оно учинити, што се не тиче службених послова, или се тиче, али исти званичник био би по закону одговоран, за своје против дужносно поступање.

У осталом ови званичници за своје ванслужбене кривице, подлежаће грађанским властима и судовима.

§. 266.

Кад званичник, о коме је реч у овој глави, преко добивеног одсуства, у редовном стању, остане

од дужности, онако као што је за официре казано у §. 217. овог закона, тада ће се сматрати да је службу оставио, осим ако важним узроцима свој изостанак оправда.

За оставку службе узеће се и онда, кад за 5 дана на службу не долази, а не јави узрок изостанка.

А ако је ово скопчано са каквим казним делом по овом закону, онда ће се судити по војеним законима но и ако се ослободи од казни, опет ће се узети да је службу оставио.

§. 267.

Ако који од ових званичника у ванредном стању, преко добивеног одсуства остане или службу напусти својим недоласком, казниће се по овом закону као бегунац исто онако као и официри. (§. 217.)

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ ПРВА

о казнењу оних лица, која на позив или по наредбама власти непрте закон о реквизицији.

§. 268.

Који у ванредном стању или рату избегава, да војсци чини услуге са одређеним средствима и не долази у одређено време, казниће се затвором до 3 године, а ко то чини са намером одказивања ове услуге, казниће се затвором до пет година.

А ко пак бега и уклања средства са којима има да изврши одређене услуге, казниће се затвором најмање од 3 године.

§. 269.

Ко крије предмете, који се по закону о реквизицији захтевају и узимају на подмирење војних потреба, казниће се затвором до 3 године а скривени предмети узете му се без икакве накнаде.

§. 270.

Она лица, (као н. пр. кметови и њима подобне власти или лица) којима се повери и преда извршење реквизиције, ако се при овом немарна покажу или избегавају такву службену услугу или је откажују или беже, казниће се као и они, који су позвани да собом такве услуге чине по §. 268. овог законика.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ ДРУГА
општа распожења.

§. 271.

Кад се осуђује чиновник или војни званичник по војном закону, гди се год официр осуђује на лишење чина, ова грађанска лица осуђиваће се на лишење звања.

Исто тако гди официрима закон одређује дегредацију, а за остале млађе војнике лишење војних одличја, грађанска лица у опште кад се казне од војних судова и по војном закону, осуђиваће се на лишење грађанске части, са којом осудом постижу

осуђеног последице §. 34. општег казвительног законика.

Најпосле, гди овај закон изриче за официре лишење чина, старешине народне војске, који командују појединим оделењима (§. 113. овог законика) осуђиваће се на лишење старешинског звања које имају.

Напротив кад грађански судови над официрима изреку лишење звања или лишење грађанске части, војни судови замењују први начин казне са лишењем чина; а други начин лишења грађанске части, са дегредацијом. Ако је поред затвора изречено лишење грађанске части код нижих чинова, извесних старешина народне војске и редова у опште замениће се ова казна, са лишењем војних одличја. Но ако лишење грађанске части следује поред робије или заточења, над војником без разлике чина и звања, војни суд замениће ову казну дегредацијом.

§. 272.

За иступлења изложена у III. части општег казвительног законика, и то у §. 328. и у §. 329. тачкама 2, 3, 4, 7, 11, 33 и 34. §. 335. тачке 1. §. 340. §. 357. тачкама 1, 2, и 3. §§. 358, 359, 360. и 361: §. 362. тачкама 1, 2, 4, 5, и 9. §. 363, 365. тачкама: 1, 2, 3, 5, 8, и 9. §. 375. тачкама: 1, 2, 3, 4, и 5. §. 378. без додатка §. 379. §. 383. тачкама 2 и 3 §. 384 §. 395. тачкама 7, 8, 11, и 12, и §§. 396. и 397. — војницима, кад

су ови из разних родова, оружја, судиће гарнизонари, а на маршу сваки старешина, који има власт војне полиције, или је заповедник марша.

Но ако војници нису из разних родова оружја, него из једног одељења и у команди судиће им заповедници, који по уредби о војној дисциплини имају право дисциплинарског казнења, посредно или непосредно.

Лица грађанског реда, која при војсци служе, за иступе дисциплинарне, казниће их надлежна њихова власт као и војна лица, а за иступе казниме по опште казнителном закону, подлежаће казнењу грађанске власти.

Исто тако над грађанским лицима у опште, која станују у градовима, командант града изрицаће казне за све грађанске иступе казниме по општем казнителном закону, онако као што би изрицала општинска или грађанска полицајна власт.

За сва остала иступења у III. части општег казнителног законика изложена, и прости војници и официри подпадају, као и остали грађани под надлежне грађанске власти.

§. 273.

Оне кривице које не би биле пресуђене, кад овај законик у овај живот ступа, судиће се односно поступка по овом закону, а односно примено казне за кривице учињене до дана ступања овог законика у живот, одређиваће се казна: или по дотле

постојећем законском одређењу, ако тај закон блажију казну изриче, или по овом закону, ако он блажију казну одређује.

§. 274.

По ступању овог законика у живот престаје важити §. 96. устројства војске од 20. Марта 1864. год. и војено судски законик издан 28. Априла 1864. године.

ФМ 3019.

8. Априла 1876. год.
у Београду.

ПРОКЛАМАЦИЈА

моме драгоме народу,

Скоро се навршује година дана, како су наша браћа у Босни и Херцеговини устала на оружје, да се бране од необуздане самовоље и нечувеног насиља.

Патње њихове налазиле су вазда одзива у нашим братским грудима, а кад прошле године њихов вацај на ново испуни ваздух, објавих Ја нашој Народној Скупштини, да ћу и сам у границама наших слабих сила настајавати, да се пронађе успешан начин, којим би се коначно успокојили они крајеви, којих нам судбина не може бити равнодушна. Пошто Србија, рекох Ја, као непосредна сусетка ових области, више него ико трпи и у моралном и у економном погледу од периодичних уставака њихових становника, то је и она заинтересована да се таквом стању једном за свагда крај учини.

Но како је у исто време Висока Порта, у договору са великим силама, узела дело умирења у своје руке, искључујући свако друго суделовање, ми

смо дужни били очекивати са поштовањем и стрпљењем исход оних покушаја, које су велике силе најживље предузимале у корист наше ватничке браће. Међу тим искуство, које се од векова образовало у души удрученог усталог народа, није му могло улити поверења, да мере, које Висока Порта предузима за њихово умирење, дају довољно јемства против повратка зала, која их тако често на оружје нагоне. Јуначки бој продужио се и даље у Херцеговини, а крвави покољ и грозна свирепства била су, нарочито у Босни, на дневном реду. Докле смо ми очекивали крај овоме стању ствари на западној граници нашој, нов устанак вародни плануо је на другој граници наше кнежевине. Бугарска је постала позорница таквих призора пустоши и истребљивања, какве наш век не познаје. Изливи мусломанског фанатизма пренели су се са крвавих бојишта кроз све крајеве европске Турске, и проврели и у самом Цариграду, у крилу слугу и проповедника корана, који данас имају пресудан утицај на судбину народа у царевини.

Према овим појавима пале су све наде, да ће се на скоро умирити побуњени крајеви. Изглед, у место да се разбистравају, постају све мутнији, па се не можемо никако храбрити надом, да ће Србија изићи из тешког положаја, у коме се већ скоро годину дана налази.

Но и ако нам је положај несносан, ми нисмо ништа предузели што би могло великим силама и

Високој Порти отежати дело умирења. Напротив, влада Моја предузимала је све што је могло при помоћи к стишању и успокојењу духова. Пребегла нејач босанска примљена је и удомљена са знатним жртвама нашим; на границама нашим одржан је од стране наше примеран ред, а војска наша, која је у први мах на границу изашла била ради успокојења узнемиреног становништва, повраћена је још прошле јесени на своја огњишта. Све је у нашој мирној земљи пошло природним током; никакав повод није дат Порти Отоманској да против Србије предузима мере неповерења.

И при свем том влада Отоманска опасала је отаџбину нашу силном војском од ушћа Тимока до ушћа Дрине. Војска је турска заузела претећи положај према нама, а под њеним закриљем дивље хорде башибозука, Черкеза и Арнаута, потпомагане не ретко одељењима редовне војске, упадале су у нашу земљу, нападале на мирне грађане, плачкале свете храмове наше, палиле нам домове, одводиле стоку и грабиле друго имање, а за собом остављале пожар и убиства.

Браћо, година је дана скоро како ви трпите ове кржаве призоре на својој драгој земљи, коју су нам оцедили скупом крвљу откупили. Не само поједини срезови, но и читави окрузи погранични, морали су без одмора излетати на границу да своје имање отимљу из руку разбојничких и да заштићавају живот својих породица. Узалуд су остајали

кораци, које је влада Моја чинила код отоманских власти, па и код саме Порте. Оружани упадаји нису престали, а војска турска и даље је држала Србију у опсадном стању, под код којим се зауставио сваки трговачки обрт, престала свака привредна радња тако, да смо морали прибегавати ванредним мерама, да спасемо остатак народне привреде од крајње пропасти.

И ако нисмо у рату, ми подносимо све штетне последице рата.

Само великој трпљивости вашој, само вашем поштовању закона и вашој послушности наредбама Мојих власти има се захвалити, што ви нисте досада дали задовољења вашим увређеним осећањима, вашем праведном гњеву према нападачима.

Усред овога тешкога положаја, може ли бити основане замерке, што је Моја влада, вршећи закључења Народне Скупштине, прикупљала средства потребна за одбрану овако угрожене безбедности земаљске? И опет је Порта Отоманска замерила Србији, што се усуђује да се за своју одбрану брине, оној Србији, коју је она и принудила, да неизмерним жртвама исприљује своју снагу, да нанушта своја поља и огњишта, па да се ставља у стање самоодбране.

Браћо, не остављајући ни за један тренутак пута умерености и разлога, замерајући се вашим увређеним осећањима, Ја сам следовао саветима гарантних сила, те и у својим и вашим грудима

затварао одзив, који су izazivali ovi, у образованом свету невиђени, поступци турски. Овај пут умерености писам Ја ни онда оставио, кад је Порта у место да uklони узроке овоме стању ствари, нашла за добро, да потражи од Мене објашњење о мерама, које смо ми за одбрану своје земље морали предузимати. И тада, објаснив се скромно и предусретљиво са сувереним двором, Ја изјавих готовост, да пошаљем у Цариград нарочитог посланика, који би у договору с Портом потражио основу за трајно споразумљење између нас и царске владе. И шта мислите, какав пријем у Отоманске Порте нађе овај нови доказ Моје помирљивости? Дакле је Порта Моју помирљиву понуду Ћутањем прешла, турска војска почела се новим напорима упућивати нашим границама; дивље хорде башибозука, Черкеза и Арнаута почињу се с нова примизати Србији; из дубине Азије дозивају се варварски Курди у намери, да се Србија преда плену и ватри, да се њено благостање уништи, њен понос народни погаси и постиди. Не могући се оправдати пред светом за своју злочесту управу, Порта је очевидно наумна да на Србију баца одговорност за грехе, за које је својим народима сама одговорна. Кад би нестало напредне Србије, чини јој се ваљада, до не би више било никакве земље на истоку, која би даљу немогућност садашњег уређења у Турској самим својим бићем на светлост износила.

Браћо! Кад би смо ми, и после оваких непријатељских поступака и намера турских, остали

и даље на путу уздржљивости, наша умереност прешла би у слабост, наше Ћутање у плашљивост, недостојно потомака Душанових и Милошевих. Но и ако је рат између Српског Народа и Отоманске Порте постао неизбежан, Ја сам опет оправдио у Цариград представку, у којој сам означио и средство, којим би се побуњени народи на истоку умिरени, а Србија извела из тешког положаја, у који је без своје кривице занала. Захтевао сам да се са граница наших дигне турска војска са свима дивљим хордама, које су их поселе, и објавио сам влади Царској, да ће војска Српска, у име законите самоодбране, у име човечности и братских осећања, која нас вежу за нашу патничку браћу, да уђе у побуњене крајеве, да поврати мир, да их уреди на основима правде и једнакости без призрења на верозаконске разлике.

На Порти је сад да рекне своју судбоносну реч и да заустави проливање крви.

Срби војници! Ми не полазимо у овај рат гоњени чувствима мржње и дивље освете, него провикнути неопходном потребом нашом и наше браће на истоку, потребом општега мира. Поносећи се лепим посланством просвете и слободе, које вам је божјим Промислом на истоку поверено, ступајте поуздано и смело напред, подижући своје оружје само против оних, који би нам на супрот стали. Прелазећи границу знајте, да ми остајемо верни начелу целокупности отоманске царевине, докле нас год

отпор царске војске не би принудно, да судбини оружја предамо исход наше свете ствари. Не заборављајте ни на један тренутак, да у пределима, у које идете, живе браћа ваша, која ће вас као своје избавитеље раширеним рукама дочекати. Има тамо, истина, и таких, који су нам се вером одавно отуђили, али су и они, по крви и језику права браћа наша. Ако вам се они успротиве с оружјем у руци, оружјем их сузбијајте, али чим га положи, штедите их, као и све друге противнике, и заклањајте њихов живот, њихове породице, имање и веру. То је Моја тврда воља, а вама света дужност; то ће вам набавити поштовање просвећеног света, и убедити га, да сте у њему заслужили боље место. Наш је покрет чисто народан. Он мора затворити своје редове свима елементима социјалног преврата и верозаконог фанатизма. Ми не носимо собом преврат, ватру и опустошавање, но правду, ред и безбедност

Странце штедите оним гостољубљем, које Србину доликује; поштујте границе суседне монархије и не дајте никаква основа незадовољству царско-краљевске владе, која је стекла права на нашу признателност, примивши хиљадама нејачи босанско-херцеговачке под своје крило, и заклопивши их од зиме и глади.

Браћо! Пун поуздања у ваше родољубље и ваше војничке врлине, Ја ћу с вама и пред вама, а с нама ће наша храбра браћа Црногорци, под својим

витениким вођем, Мојим братом књазом Н и к о л о м, с нама ће наши дивни јунаци Херцеговци и наши многоискушени паћеници Босански. Наша вредна браћа Бугари чекају на нас, а од слободоумља поноситих Грца можемо очекивати, да не ће иза нас дуго заостати ти славни потомци Темистокла и Вочариса.

Пођимо дакле напред, моји лични јунаци, у име Свемоћнога Бога, свима народима праведнога оца, пођимо у име правде, слободе и просвете!

На Делиграду 18. Јуна 1876 године.

Милам М. Обреновић IV. с. р.

КЊАЗ СРПСКИ.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV

По милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог нашег министарског савета,
узимајући у обзир,

Да земаљској безбедности грози опасност од
Турске,

На основу члана 56. и 38. устава и § 2. за-
кона о устројству војске од 20. Марта 1864. год.
(Збор. XVII. стр. 65.)

Наредили смо и наређујемо, што ће силу за-
кона имати:

Члан 1. Проглашује се у свој Србији ванредно
или ратно стање.

Члан 2. По томе и сва се војска ставља у
ванредно или ратно стање.

Члан 3. Указ овај ступа у живот од дана пот-
писа Књажевог.

Препоручујемо Нашем министру војном, да указ
овај обнародује, а свима министрима, у колико се кога

тиче, да се о извршењу његовом старају; вла-
стима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима
и свакоме, да му се покоравају.

18. Јуна 1876. год.
у Алексинцу.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАЙЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

*Министар војни,
почасни абутант Нег. Светлости
артиљеријски пуковник,*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског Савета
Узимајући у обзир:

да је указом Нашим од данашњег проглашено
ванредно или ратно стање;

да народни војници остављају своје породице
и своје домове, па иду да се боре са непријатељем
отачаства;

да је потреба, да се данас више него икада
одржи свуда потпуна сигурност лична, домаћа и
имовна од злих људи, и у свој земљи безусловна
покорност закону и брза послушност властима и у
опште стаалан ред;

да се та цел најсигурније постиже законитим,
а брзим кажњењем криваца;

да се тим отклања прека опасност за јавну
сигурност, и велика опасност за земаљску безбедност,

На основу члана 38. и 56. устава наредили
смо и наређујемо што следује, и што ће имати
силу закона

О ПРЕКОМ СУДУ.

Чл. 1.

Окружни судови у окрузима и суд вароша Бео-
града у Београду судиће и као преки судови.

Чл. 2.

У делима, која по овоме закону подлеже су-
ђењу преких судова, истражне и иследне власти
не ће се придржавати прописа у законнику о криви-
чном поступку:

у § 28. и 58 односно присуствовања писара и
сведока;

у §. 71. односно састављања више спискова
од једнога који је за суд нужан;

у §. 73. другог одељка;

у допуни §. 81. осим последње тачке о изда-
вању реверса за одузете ствари;

у §. 86. 109. и 110;

у допуни §. 130. под б.;

у §. 131. односно предаје позива пред два
грађанина и односно издавања решења о притвору;

у допуни §. 131 под б. и в.;

у одељку првом §. 141;

у одељку другом §. 145;

ни наређења у §. 146. и 153. прописаних.

Чл. 3.

При извиђању дела, која долазе под суђење преких судова, иследна ће власт све усмено саслушати и извидети, па укратко на протоколу назначити казнимо дело, име ухваћеног кривца, саучесника, сведока, вештака и све што је о томе нашла за доказ, па ће послати одмах преком суду.

Нађена при овоме случају оруђа за извршење дела и друге знаке доказне, иследна власт одузеће и с кривцем такође суду послати ако је могуће; иначе учиниће што је нужно да се оне осигурају, како се не би поквариле, уништиле или измениле.

Чл. 4.

У преком суду судиће три судије.

Осуствујућег, спреченог или недостајућег судију, по писменој наредби председавајућег заступаће у суђењу други судски званичник, који има својства устројством окружних судова за судију прописана.

Чл. 5.

Осуствујућег, спреченог или недостајућег судију иследника и државног тужиоца, по писменој наредби председавајућег заступаће други судски званичник, који не мора имати својства за судију прописана.

Чл. 6.

Ако би се десило да је цео суд за суђење спречен недостатком судија или иначе, судиће дело

кривице најближи преки суд, коме ће спречени суд дело послати.

Чл. 7.

Под преко суђење долазе злочинства и преступљења:

Против отачаства, владоца и устава (глава девета).

Против закона, власти и јавног поретка (глава десета);

због убијства (глава петнајеста);

због повреде тела (глава деветнајеста);

против личне слободе (глава двадесета);

о крађи и утаји (глава двадесет трећа);

о разбојништву, ајдуковању и насилном изнуђавању (глава двадесет четврта);

о повреди туђих ствари (глава тридесета); и

опште опасна злочинства и преступљења (глава тридесет прва) општег казног законика, у колико која од овде споменутих злочинстава и преступљења нису ушла у војено судски законик од 17. Јуна ове године и стављана под суђење војених судова.

Члан 8.

Но преки суд суди, и то по војено-судском законнику од 17. Јуна ове године издатом, и она злочинства и преступљења, за која би био надлежан војени суд:

а., ако нема војеног суда у округу у оно време када би му се ухваћени кривац предати имао на суђење;

б., кад се војени суд у једном округу постојећи наглим маршом крене те не може кривца да прими или да примљенога кривицу извиди и суди;

в., кад је војени суд због војених узрока или других прилика ограничен на извесно место и простор, па због тога не може примити и судити дело учињено изван тога места и простора.

За уверење о свему овом служиће преком суду извештај војене или полицијске власти при спроводу кривца или иначе дати.

г., кад војени суд нађе да сам није надлежан па упутити дело преком суду; и

д., кад војени команданти сами или преко полицијске власти упуте какво дело преком суду.

Члан 9.

Упућено дело од војеног суда или команданта или полицијске власти примиће преки суд и онда, ако би налазио да је оно иступ, и судиће га као иступ по закону.

Члан 10.

Ако би се оптужени имао судити и за дело раније или доцније учињено, било мање или веће, које не долази под преки суд, судиће преки суд и о томе делу, уз оно, које подлежи суђењу његовом.

Члан 11.

Не може бити сукоба о надлежности између једног и другог преког суда.

Онај преки суд, коме је дело упућено, или се код њега појавило, дужан је исто у поступак предузети и судити као надлежан.

Члан 12.

Преки суд, како прими дело предаће одмах ислеђујућем судији, као државном тужиоцу, који ако нађе да је у предатом му делу тужба оптужујуће власти у основу добра, не ће сам другу састављати него ће одмах исту усвојити са свим или са нужном изменом и допуном. А ако нађе да тужба није у основу добра, онда ће исту одмах сам начинити и суду на решење предати.

Члан 13.

Преки суд како прими тужбу државног тужиоца, одмах ће решити, да ли има места да се оптужени под суд стави, па ако нађе да има, саопштиће то решење оптуженоме и наредити да се одмах претрес предузме. А ако реши да нема места стављању под суд, саопштиће то решење оптуженоме и државном тужиоцу, који ће у таквом случају свагда изјавити жалбу касационом суду.

Члан 14.

Предузети претрес и суђење не ће се прекидати осим ако би потреба била да се други претрес одреди. Но на другоме претресу не ће се позивати сведоци и вештачи, који су на ранијем претресу саслушавани, осим ако би се то нарочито за потребно нашло.

Члан 15.

Судије преког суда судиће и пресуду изрицати по својој савести и убеђењу, које су подрпили из укупног извиђаја и прибраних доказа; но у пресуди дужни су свагда изложити разлоге, на којима своје мишљење оснивају.

Члан 16.

Противу пресуде или решења, које би се у место пресуде о главној ствари изрело, може се изјавити жалба за 24 сахата по саопштењу касационом суду.

А противу осталих решења само се уз главну ствар може жалба изјавити.

Члан 17.

По изјављеној жалби, дужан је суд најдаље за три дана поднети дело касационом суду.

Члан 18.

За разматрање пресуда и решења преког суда у касационом суду морају бити три судије.

Недостајућег или спреченог судију заступаће секретар истог суда.

Члан 19.

Прве примедбе касационог суда на пресуду и решење преког суда обвезне су за исти.

Члан 20.

Оснажене пресуде и решења касациони суд слаће одмах преком суду ради извршења.

Овако ће касациони суд поступати и са пресудама којима би оптужени на смрт осуђен био, а не ће чинити што је у § 283. закона о крив. поступку прописано.

Члан 21.

Касациони суд дужан је претходно и најбрже примљено дело рассмотрити, решити и преком суду послати.

Члан 22.

Извршну пресуду преки ће суд најдаље за 24 сахата послати на извршење.

Члан 23.

Преки судови а тако исто и суд касациони, докле траје преко суђење, радиће и ван прописаних часова па и у празничне дане, кад је потреба.

Члан 24.

За све што овим законом није другче наређено о делима, која суди преки суд, вреде наређења у кривичном поступку и устројству судова окружних и касационог.

Члан 25.

По овом закону судиће се само она кривична дела, која се догоде од дана, кад овај закон почне важити.

Члан 26.

Овај закон ступа у живот од данас, кад се књажевим указом прогласиће ванредно или ратно стање, и важиће до дана, кад се књажевим указом прогласи, да је престало ратно стање.

Препоручујемо Нашем министру правде да овај закон обнародује, а свима Нашим министрима, у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом

старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

18. Јуна 1876. год.
у Алексинцу.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина,*

Стев Михаиловић с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби истуцајући председника
министарског савета,*

Јов. Ристић с. р.

Министар правде,

Јеврем Грујић с. р.

Министар унутрашњих дела,

Рад Милојковић с. р.

*Министар војни
почасни ађутант Његове Светлости,
артиљеријски пуковник,*

Јих. Николић с. р.

Министар просв. и црквених дела,

А. Васиљевић с. р.

Министар финансије,

В. Јовановић с. р.

У П У С Т В А

за извршење закона од 17. Јуна тек. год. по коме се за време рата смањују све чиновничке, свештеничке, владишке и калуђерске плате, пензије и издржавања из државне касе, а од кога се изузимају само лекари и официри у служби.

1., Онима који имају 300 талира плате годишње одбијаће се по 20 %.

2., Да се смањивање плате по овом закону има однети и на неуказна лица, која из државне касе плату примају као што су: практиканти, учитељи и у опште служитељи, зато што се у првом ставу истог закона помињу не само плате чиновничке, него и свештеничке, а међу овима има их и таквих, који се указом не постављају, као што су претојереји и т. д. а осим тога помињу се и лица, која издржавање из државне касе примају, међу којима има их који немају више од 12 талира годишњег издржавања; па кад се од ових лица проценат одбијати има, онда по аналогiji тога следује, да се проценат и од плате речених неуказних лица одбијати има, и то тим пре, што има простих служитеља, који поред огрева, квартира и осветљења, и до 180 талира годишње плате имају.

3., Да се исти закон има однети и на контрактуалне чиновнике и званичнике као год и на хоперарије.

Само што се тиче контрактуалних чиновника, да се они имају најпре запитати, да ли пристају да примају смањену плату, па који пристају да се задрже и даље у служби, а који не пристају, да им се по уговору откаже државна служба, ако то по уговору може да буде.

4., Да се проценат за фонд удовица и сирочади чиновника задржава у онолико од плате чиновника у колико такоу сада примају буду, јер плаћање процента скончано је са количином плате чиновничке, па се разуме само по себи да су они дужни да плаћају проценат на овај део плате, што га дејствително примају; а на овај остатак плате што

им држава задржавана дужна је државна каса и припадајући проценат од тога фонду удовичком подлагати; јер држава задржавајући плату прима доследно томе и терете, који су са том платом скончани.

Према овоме неће поједине власти ни плаћати фонду удовичком проценат на ову плату, која се задржава, јер ће то главна државна каса на крају рачунске године измирити, него ће власти одбијати и плаћати проценат само од оне плате, коју дотични чиновник дејствително прима.

5., Под именом лекара разумеју се и лекари опружни и други који су у служби.

6., Од правила о смањивању плате морају се свакојакe изузети додатци, који су одређени на кирију за станове, на огрев и на забројанање, као и додатци, који припадају заступницима на страни и без којих они не би могли у своје положају у страноме свету остати, те би интереси народни морали остати незаступљени у овако важном времену.

Чиновницима, који такве додатке имају, само се систематична плата своди на 300 талира; а додатци им се остављају као неодолјиво нужни за вршење државне службе која им је поверена. Сви други додатци на и министарски, престају се давати за време рата и остају у државној благајни заједно са њим вишком плате преко 300 талира.

7., Од смањивања плате изузимају се и жандарми, јер врше војну службу (в. закон од 11. Јула 1860. зб. XIII); а немају особене хране, него се хране од своје плате.

АМ 4734.

26. Јуна 1876.

Београд.

Министар финансије

В. ЈОВАНОВИЋ С. Р.

РАСПИС МИНИСТРА ПРАВДЕ.

Свима првостепеним судовима осим трговачног и касационог суду.

Због употребе судија и судских званичника на војне дужности у садашњем рату, остао је у више судова недовољан број судија и званичника за држање коначног претреса и за суђење по кривичним делима. Да не би због тога они од оптуженика, који би стављени били у притвор, лежали у овоме противно правди а на штету државне касе више него што треба, итј. је да се судови узајамно потпомажу у колико је могуће брже у оваквим приликама са судијама и званичницима других суседних судова.

И с тога, имајући у виду ову преку потребу, наређујем:

1. да онај суд, који има или добије таквих оптуженика, који морају у притвору стајати, позове на обилазног суда потребан број судија и званичника за држање главног претреса и суђења.

2. да суд, од кога би се овако судије и званичници позвали, дужан буде томе позиву одма одазвати се и захтевани број судија и званичника послати у помоћ суду, који то захтева.

4. по себи се разуме, да ће, по свршеном послу, позвани судије и званичници враћати се одма у свој редовни суд на дужност.

5. пошто смо у садашњим најтежијим околностима дужни сваки од нас да приполагнемо стајбини са пожртвовањем, и пошто је законом о платама чиновничким за време рата обустављен закон о дијурвама и подвојним трошковима, то очекујем и налажем, да и сви судије и званичници, од којих би се ова помоћ потражила, исту без изговора указују; и

6. старешина онога суда, који буде позивао у помоћ судије и званичнике од другог суда, извештава ће о сваком таквом случају и министру правде.

Препоручујем свима на и томе суду, да по овој наредби тачно поступи.

А касационог суду шаљем пренис овога расписа ради знања.

№. 2938.

29. Јуна 1876.

у Београду.

Министар правде

ЈЕВРЕМ ЈРУЖИЋ С. Р.

ЗАКЉУЧЕЊЕ

Министарског савета о наплати дугова за приватна потраживања од плата чиновника, званичника и служитеља за време рата.

Законом од 17 Јунија ове године смањене су плате, пензије и издржања из државне касе за време, докле траје рат.

Као што је познато, на овим платама, пензијама и издржањима, постоје обустављања за разна дугове. Пошто су се сада са више страна појавила питања у смотрењу ових обустављања, то је итј. да се она доведу у сагласност са законом о спунтању плата, пензија и издржања, и да се у том смотрењу од стране владе издаду сагласне наредбе органима савију државних струка ради једнообразног поступања.

Тако, тачком 7. §-а 471 грађанског поступка судског прописано је, да се за извршење не може узети више од четвртине плате и пензије чиновника и правитељствених служитеља, свештеника, калуђера и учитеља; а ако се поверитељи једногодишњим обустављењем не могу подмирити онда се може задржавати половина плате.

Доносећи закон о смањивању плата, законодавство је ипак svelo на најмањи део, који је неопходно нужан да се државни органи за време рата само ранити могу. Кад би се сада и од овога дела извршивале обустављања, онда би излазило на то, да се обуставља оно, што се ни по пресуди, ни по закону, ни по самоме пристану обуставити не сме; јер овај је део далеко испод дела, од кога би се могло обустављати.

По овоме управне власти не смеју дакле узрађивати за рачун приватних ништа од онога, што је закон оставио државном органу као неопходно нужно за рату; јер задржавани део сад део за исплату дугова обустављен је у ономе големом делу, што га закон за време рата одузима од чиновника, и даје држави за ратне потребе. Кад се уа ово узме још у обзир и закон о обустављању плаћања (мораторијуму), онда је јасно, да се обустављања за рачун приватних од овако смањених плата чиновника, званичника (разуме се и практиканта) и других државних служитеља за време рата не могу извршивати; итј. ће то они, који су у појединим надлежатељствима извршивали, смети да чине за време рата.

Но ако поверилац, кога се то тиче, налази, да то није смисао и дух закона, онда надлежатељство, које непосредно плату задуженоме зв-

нички издаје, оставиће му да може ако хоће повести парницу код надлежнога суда, те да добије судско решење или пресуду. Само му треба и то казати, да без обзира, хоће ли или неће и кад ће повести парницу, и хоће ли или неће добити на суду ново решење или пресуду за обу- стављање и од садањег дела плате, надлежатељство ће сав садањи дес издавати дотичном званичнику докле год не би изашло противно зако- нодавно или судско решење, разуме се, без повратне силе. Поверилац, дакле, ако мисли да има право, треба да похита са тражењем таквога решења. —

Овога смисла предлог беше учињен од стране г-на министра правде; и на то министарски савет у данашњој седници својој закључи:

Да се овај предлог потпуно усвоји, и да се у овоме смислу раснише надлежатељствима свију струка државне управе, којих се ово тиче.

Тако закључено и потписано у седници министарскога савета, 2. Јула 1876 г. у Београду.

*Председник министарског савета,
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ С. Р.

*Министар иностриних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ С. Р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЏИЋ С. Р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ С. Р.

*Министар војни
покази иштакт Негове Свеклости
артиљеријски пуковник,*

ТИХ. НИКОЛИЋ С. Р.

Министар просв. и правних дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ С. Р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ С. Р.

НАРЕДБА МИНИСТРА ФИНАНСИЈЕ

За издавање плата, пензија и издржања оним чиновницима и лицима, која врше војену службу ван свог места.

1. Свако лице, које врши војену службу ван места, где је са служ- бом, или где је примало плату, пензију и издржање, дужно је на крају сваког месеца или онда, кад му устреба, да напише своју признаницу и на њој да назначи, коме и како да се новац изда: ту признаницу да дотична војена или друга власт, где се то лице налази, одостовери тако да је то исто лице, које признаницу издаје, т. ј. да је у животи, и да оно тако наређује коме да се новац издаје, на пошто се то тако изврши, онда да ту признаницу или само лице непосредно или преко те власти пошаље оном надлежатељству, чије је то лице, на даљи поступак.

2. Ако које од оних лица изјави, да хоће да се њему издаје новац у месту, где врши војену службу, онда да дотично надлежатељство, чије је то лице, саопшти овој власти, где је то лице, колико новца и како да се њему издаје, на ће ова власт то издавати и стављати на рачун дотичног надлежатељства, и на крају рачунске године, или ако се то лице поврати пре, да склони рачун, са истим да пошаље и признанице, и да тражи новац на попуњење своје касе.

У овом случају ако се новац издаје у месту, где дотично лице врши војену службу дужна је та власт да јави дотичном надлежатељству одмах, ако то лице погине или умре.

3. Како у једном тако и у другом случају одбијаће и удовичком фонду шилаће проценат оно надлежатељство, коме дотично лице припада ван оно, које је до тада тај проценат шилало.

АН. 4794.

8. Јула 1876 год.

у Београду.

Министар финансије

В. ЈОВАНОВИЋ С. Р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и воли народа.

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета, узимајући у обзир потребу пожртвовања за отачаство и Књаза у време рата, и дужност, да се овака пожртвовања јавним знаком признаду, на основу члана 56. устава земаљског наредили смо и наређујемо, што ће силу закона имати, следећа определења:

О ОДЛИЧИЈАМА У ВРЕМ РАТА.

Члан 1.

Одличија која се у време рата дају јесу:

1. Таковски крст установљен 1865 год.
2. Колајна „за храброст.“
3. Почасни чиновни.
4. Унапређење у чиновима.
5. Дипломе појединим деловима војске.

Члан 2.

Таковски крст носиће се о врату о тробојној пантљизи у виду оковратника, или на прсима на тробојној троуглој пантљизи и то с леве стране.

Колајна за храброст носи се на прсима о тробојној пантљизи на левој страни. Она је од сребра и има с једне стране натпис: „Милан М. Обреновић IV. књаз српски“, а с друге „за храброст 1876.“ испод чега је српски грб са лавровим венцем.

Члан 3.

Почасни чин је одличије са правом на знаке и почасти тога чина, а без икаквих права на службу плату и остале принадлежности.

Члан 4.

Унапређење у већи чин бива на основу постојећих законских преписа, а плата на тако у време рата добивени чин почиње тећи, пошто се буџетом узакони, а дотле примаће плату чина у ком се затекао кад је почео рат.

Члан 5.

Сва одличија у опште даје Књаз, врховни заповедник сам непосредно или на предлог војеног министра и надлежних главних команданта.

Члан 6.

Почасни чиновни и крстови дају се указом, а колајне наредбом.

Друге = на мну. 733. обрн. 3148.

Члан 7.

Таковски крст даје се за особите заслуге за Књаза и отачаство у време рата.

Члан 8.

Колајна за храброст даје се само онима, који се буду храброшћу у рату одликовали.

Члан 9.

Почасни чин могу добити само они, који не нападају саставу стајаће војске, а који се каквим радом или пожртвовањем у време рата учине заслужним за отачаство и Књаза.

Члан 10.

Дипломе појединим деловима војске дају се, кад се који од њих особито одликује. Ове дипломе потписује Књаз а према потписује војени министар.

Члан 11.

Тако исто Књаз, врховни заповедник може у изванредним случајима одликовати један део војске дајући му, да на својој застави носи колајну за храброст.

Члан 12.

Како ће дипломе на почасне чинове, декрети на кретове и споменице на колајне бити састављене прописаће војени министар.

Члан 13.

Ова наређења важе од почетка рата т. ј. од 18. Јуна ове године.

Препоручујемо Нашем војеном министру, да овај указ обнародује, а свима министрима у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; свима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

12. Јула 1876. год.

у Параћину.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

Стев. Михаиловић с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

Јов. Фистић с. р.

Министар правде,

Јеврем Грујић с. р.

Министар унутрашњих дела,

Рад. Милоковић с. р.

*Министар војни
почасни објугант Његове Светлости
артиљеријски пуковник,*

Тих. Николић с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. Васиљевић с. р.

Министар финансија,

В. Јовановић с. р.

У П У Т С Т В А

за извршење закона од 17. Јуна тек. године у погледу смањивања
плата кметовских.

1. У закону од 17. Јула т. г. изречено је, да се кметовске плате сведе на половину, а о платама кметовских помоћника, или чланова општинскога суда, и осталих општинских званичника ништа се не говори. Али општи дух закона изражава тежњу, да се и општински терети колико је више могуће олакшавају, а у вавреду се под кметовима разуму и кметовски помоћници. Према томе мора се узети, да оно, што је у опште наређено за кметовске плате, важи и за плате помоћника кметовских, те да се и ове имају за време рата свећи на половину, као и кметовске плате.

2. Што се тиче плате осталих општинских званичника и служитеља, пошто за смањивање ових није наречно постављена никаква мера, не остаје ништа друго, него да се ту узме она мера, коју је закон поставио и за чиновничке плате, тако да се онима који имају 300 талира плате, она сведе на 300, а који имају 300 талира и мање, тима да се одбија по 20% од плате.

3. Од овога су већ самим законом изузети општински лекари.

4. Додатци одређени на став, огреж и забројашање не ће се одузимасти ни смањивати.

5. Они општински званичници, који врше војену службу, примаће плату онако, како им је смањена; а служитељима општинским, ако и они врше војену службу, издаваће се плата онако, како дотични одбор — односно општински суд реши.

EN. 1324.

17. Јула 1876.

у Београду

Министар финансије,
В. ЈОВАНОВИЋ. С.Р.

У К А З

о саставу моравске и тимочке команде у једну главну
команду.

Осећајући потребу једнообразне радње у војскама моравске и тимочке команде, одређен је један главни командант уједињене моравске и тимочке војске, са правом да у своме подручју одређује команданте војскама и њеним појединим деловима.

Указ књажев издат на Делиграду 25 Јула 1876
године.

Допуна упуштава од 26. Јунија т. г. АМ4734. изданих за извршење закона од 17. Јунија т. г. о смањењу плата, пензија и издржавања чиновника и осталих лица за време рата.

1., Ако је који чиновник постављен или унапређен од 1. до 17. Јунија т. г. закључно, онда да се од њега, према тачки 2. и 3. члана 5. закона о удовичком фонду, исплати једномесечна плата или једномесечни вишак за тај фонд, од дана постављења или унапређења па до 17. Јунија закључно, онолико колико за те дане припада, а остатак месечне плате да се исплати онда, кад се потпуне плате почну примати.

2., Ако који чиновник буде постављен или унапређен за време, кад су плате смањене, онда да се једномесечна плата или вишак од њега исплати тек после, кад се потпуне плате почну примати.

На и у једном и у другом случају чиновник ако хоће може ту плату и тај вишак и пре уложити, не чекајући да отпочне примати потпуну плату.

3., А ако чиновник то пре не положи, он је дужан после положити и припадајући интерес, као што је у тачки 8. наредби министра финансије од 10. Јануара 1872. год. АМ 107. одређено.

Тако исто ако би чиновник умро и због тога не би могао уложити ту плату и тај вишак, онда ће се то свакојакo после исплатити из пензије удовице и сирочади, према члану 13. закона о удовичком фонду.

4., Процент за пензионаре држава је дужна и мирити удовичком фонду на онолику суму, колико од пензије задржава; а остатак процента, што су пензионари према плати, коју су уживали, дужни били полагати удовичком фонду, да су они сами дужни полагати из своје сопствености, дакле из оног дела пензије, што дејствително сада прилажу.

5., Да се хонорари, које извесна лица на више места из државне касе примају слику уједино са систематичним платама, па ако све то из-

носи преко 300 талира, онда да се сведе на 300, а ако износи 300, па вишике, онда да се одбија 20%.

Према овоме рачунополагач, који плату издаје, дужан је захтевати, да дотично лице, које хонорар прима, протоколарно покаже, колико има систематичне плате, и где је прима, а колико и где прима хонорар; па ако то лице има систематичне плате више од 300 талира, која ће му се имати свести на 300, онда му се неће издавати ништа хонорара; а ако нема више од 300 талира систематичне плате или ако је нема нимало, онда ће се дотични рачунополагач званичним путем споразумети са осталим рачунополагачима, где извесно лице прима плату или хонорар, о томе, где ће се потпуна плата издавати, а где ће се и колико одбијати, па о томе ће и у платном списку свагда и примедбу стављати.

АМ 5042.

29. Јулија 1876. год.

у Београду.

Министар финансије

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

658

РЕШЕЊЕ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА

о броју обвезница српског народног зајма.

На основу законодавне одлуке од 19. Јануара 1876. год., министар финансије овлашћен је да расписне српско-народни зајам од 12.000.000 динара и према томе да спреми 240.000 комада обвезница сваку од 50 динара вредности.

Но како до сада није скупиљено зајма на привремене признанице више, него за 3.765.829 динара, а нема нагледа, да ће се свега моћи скупити више од половине расписане суме, то је министар финансије предложио Министарском савету на решење:

Да се за сада штампа само половина одређеног броја државних обвезница т. ј. само 120.000 комада, а сва остала количина артије што је спремна за државне обвезнице, да се чува као резерва за доцније време.

Овај предлог министра финансије, Министарски савет усваја, тако да се штампа само сто и двадесет хиљада државних обвезница.

29. Јула 1876.

у Београду.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

Министар спољних послова,

ЈОВ. РИСАИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЖКОВИЋ с. р.

*Министар војске, артиљеријски
пуковник,
почасни ађутант Његове Светлости,*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

659

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашега министарског савета, наредили смо и наређујемо:

Да решење ваше од 11. Маја тек. године, којим се рокови плаћања продужују, извршења пресуда и решења у грађанским споровима и све забране заустављају за три месеца, — остане и даље у важности докле траје постојеће ратно стање.

Препоручујемо Нашем министру правде да ово обнародује, а свима Нашим министрима, у колико се кога тиче, да се за извршење овог старају; властима пак заповедамо да по овоме поступају, а свима и свакоме, да се овоме покоравају.

9. Августа 1876.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЖКОВИЋ с. р.

*Министар војне,
почасни ађутант Његове Светлости,
артиљеријски пуковник,*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
погрба заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

660

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа
КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министарског савета решили смо и решавамо:

Да се важност Нашем указу од 11. Маја ове године односно штампе продужи још за сво време докле траје постојеће ратно стање.

Препоручујемо Нашем министру унутрашњих дела да ово решење обнародује, а свима Нашим министрима, у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се поковају.

9. Августа 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар унутрашњих дела.

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

*Министар војне,
коњске обуке и Војне Светлости
артиљеријски пуковник.*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела.

А. БАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије.

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина.*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби изступајући председником
министарског савета.*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде.

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

661

РАСПИС

министра финансије свима надлежним властима.

Према предлогу г. министра правде, који је и министарски савет усвојио, расписом од 5 пр. мес. објављено је властима, да се према закону од 17. Јуна т. г. за рачун приватних лица не могу чинити обустављања од плате, пензије и подржавања чиновника и осталих лица, за време рата.

Но како главна контрола, и друге неке власти, траже објашњење у томе, како се има ово обустављање иначе разумети: то сам ја нашао за нужно и објаснити, да се горње објашњење има оддати једино на обустављање за рачун приватних лица; али за рачун државних пореза, општинских прихода и недостатака, да се има задржавати овај део, који по осталим законима треба да се задржи од плате, пензије и подржавања што се сада у ствари прима.

АН 5116.

11. Августа 1876. год.
у Београду.

Министар финансије.

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

662

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министарског савета

На основу члана 56 устава,

Решили смо и решавамо :

Да се после

§. 12.

војно судског законика, који је указом од 17 Јуна ове године уведен у живот, дода :

§. 12-а

Кад се указом књажевим или наредбом главно командујућих образују корпуси, и поставе или одреде корпусни команданти, онда они имају сва права и све дужности, која односно суђења и управе припадају командантима дивизија.

И судски или управни персонал наменован или одређен за дивизије, може се или сав или нека део наредбом главно-командујућих од дивизије одвојити и прикључити корпусу, где ће радити оно што и у дивизији.

А главно командујући могу и нова судска или управна лица поставити код корпуса.

Препоручујемо Нашем министру војном да овај указ као закон обнародује, а свима нашим министрима у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покорвају.

11. Августа 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

Стев. Михаиловић с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заслужник председника
министарског савета,*

Јов. Ристић с. р.

Министар правде,

Јеврем Грујић с. р.

Министар унутр. дела,

Рад. Милоковић с. р.

*Министар војни, командир абатона
Високе Светлости, артиљеријски
пуковник,*

Тих. Николић с. р.

Министар просв. и цркв. дела,

А. Васиљевић с. р.

Министар финансије,

В. Јовановић с. р.

664

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета а на основу члана 56. устава:

Узимајући у обзир да онај који се у ово ратно доба намерно рани, да би избегао војну службу, изневерава своје храбре и поштене другове, српску војску и своје отачаство, и да за то заслужује најстрожију казну па и саму смрт.

Наредили смо и наређујемо, што ће силу закона имати:

После § 158.

војно-судског закопика уведенога у живот 17. Јуна ове године, додаје се овај

„§ 158-а“

„Ако се намерно осакаћење предвиђено у § 156. 157. и 158. догоди у време, докле траје садањи рат, онда ће се у место тамо прописаних казни кривац казнити смрћу или робијом.

Главни команданти могу наредити да осуђени на робију, ову почну издржавати тек по свршетку

на смрт. 563. обр. 74-11.

рата, а докле да морају вршити војну службу за коју су способни.“

Препоручујемо Нашем војном министру да ово наређење обнародује, а свима нашим министрима, у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

23. Августа 1876 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЛИЋ с. р.

Министар унутрашних дела,

РАД. МИЛОЖКОВИЋ с. р.

*Министар војни,
Почасни ађутант Његове Светлости,
артиљеријски пуковник,*

ЈИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просв. и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

665

Измене и допуне правила о српском народном зајму од
10. Маја 1876. год. 3 Бр. 2.

Тачки 3-ој после другог одељка, додаје се ово :

„По добровољни зајмови, који доцније нису у расписане зајмове прешли, да се зајмодавцима врате по истеку овог рока, који су они одредили ако на понуду не пристају, да њихи зајмови остану за пуних пет година. У случају пристања могу тражити највише онолики интерес, колики је одређен за расписани зајам (тач. 4-та ових правила).“

Тачки 4-ој после другог одељка додаје се ово :

„На добровољне зајмове да се рачуна камата од онога дана, кад је сума за целу тога зајма првој власти (општинској, срепској, окружно или управа народног зајма) положена, а на капитал, који су из управе фондова пренети у касу управе народног зајма, да се рачуна интерес од оног времена, које је управа фондова за рачунање тог интереса означила.

Ако је добровољан зајам учињен на дуже време од једне године, онда прва исплата камате и на све зајмове, да буде 1. Јула 1877. године; а ако је учињен за краће време од једне године, камата да се исплати приликом повраћаја главнице.“

А на крају исте (4-ге) тачке додаје се ово :

„Они, који после 1. Јула т. г. расписани зајам положе, да се позову, да државној благодни сву разлику у интересу накнаде, и то тако, да они, који на кога дана после 1. Јула т. год. зајам положе, плате интерес за један цео месец који после 1. Августа, да плате ту разлику за пуна два месеца и т. д.; што припада за сваку облигацију месечно по $66\frac{2}{3}$ паре чарш. Који пак не може одма ту разлику интереса да положи, томе да се на самој купову значи, кога је дана зајам положио, на да му се после при исплати интереса на главницу, одбије ова разлика интереса по горњем сразмеру.“

3 Бр. 1564.

30. Августа 1876. г.

у Београду.

Министар финансије,
В. ЈОВАНОВИЋ. с. р.

П Р А В И Л О

за уређивање и печатање зборника, закона и уредаба.

У уређивању и штампању зборника закона и уредаба често се догађају погрешке. У неким частима зборника закони су стављени преко хронологијскога реда. Закони доцнијег датума стављени су раније, а закони ранијег датума доцније. Ово бива студа, што по дојаконштем начину приређивање материјала за зборник не иде преко јединих руку и под довољном надзором; него како који закон од појединога министарства стигне за званичне новине и објави се, тако се после тим редом тај слог закона у зборник ставља. На тај начин не само што закони не улазе у зборник по реду хронологијском, него се често дешавају и штампарске погрешке и у самој тексту закона; а што је још негодније по зад што пропусти се те не уђе у зборник понеки закон, који је требало да се у зборнику штампа (на пр. закон од 16. Новембра 1866., којим се увида тачка под 1. у § 13. и додаје четврта тачка §-у 16. устројства касационога суда од 20. Фебруара 1865. зб. XVIII. 23.)

Да би се у будуће избегле те свеселне погрешке, министар правде на основу томе, што је по устројству централне државне управе од 10. Марта 1862. зб. XV. стр. 90. (тачка 5. у §-у 19.) овај посао поверен старању министарства правде, нашао је за потребно дојаконштем начин уређивања зборника заменити и поставити следеће :

Правило за уређивање и печатање зборника закона и уредаба :

1. За уредника зборника биће писменим решењем министра правде одређен један чиновник министарства правде, који ће нарочито водити бригу о уређивању и штампању зборника, и који ће дужан бити да прикупља и приређује материјал за штампање зборника.

2. Да би овај посао тачно ишао, потребно је, да поједина министарства, односно старешине појединих одељења у министарствима, назе строго на то, да од свакога закона и уредбе, чим се по његовој струци изда, одма по један пример, који треба да је тачно са оригиналом сработан и од детичнога шема проверен, шаље министарству правде за зборник закона и уредаба под адресом „министарству правде за зборник.“

3. Овако треба да се шаљу министарству правде не само закони и уредбе, него и сва она наређења појединих министара, која би они издавали по својој струци, а ишла би значај правила за стално поступање, као што су на прилику по финансијској струци правила о државноме зајму, и за која би дотични министар налазио да треба да уђу у зборник.

4. Управа државне штампаре не ће од сада за зборник употребљавати слог закона из званичних новина, као што је то по дојакшоњем начину рађено, него ће за зборник очекивати од министарства правде материјал, који на изложени начин буде одређени чиновник прикупно и за штампу приредно, и овај материјал управа ће дати да се штампа под надзором одређенога чиновника министарства правде, који ће за тај посао и одговоран стојати.

5. Уредник зборника има показати начелнику министарства правде садржај сваког зборника пре него што га да у штампу.

6. Уредник зборника водиће бригу да за сваку годину после скупштине или кад за то има закона издаје зборник на време.

7. Свакоме зборнику придаће уредник зборника хронологијски и азбучни садржај.

8. Пошто се за све досадање зборнике начини од лица, која ће се нарочито одредити, потпуна хронологијска и азбучна таблица, уредник зборника стараће се у напреду да од времена на време (иа пр. у три четири године) буде хронологијска и азбучна таблица свију зборника попуњена и једно прештампана.

9. Ово наређење саопштиће се осталим министарствима и управи државне печатње, у колико их се тиче, и управи ће се препоручити, а други министри замолиће за наредбу старешинама одељења у своме министарству, да га се придржавају.

№ 3470.

13. Септембра 1876 год.

у Београду.

Министар правде.

ЈЕВРЕМ ЈРУШИЋ С. Р.

РЕШЕЊЕ

министарског савета о количини прикупљања зајма у земљи и са стране.

Министарски савет узимајући на ум:

1. Да законодавним одаукама од 13. и 16. Октобра 1875. и 19. Јануара 1876. г. одобрена целокупна сума зајма, који се може учинити каје у земљи које на страни износи двадесет и четири милијуна динара;

2. Да је првим решењем министарског савета од 28. до 30. Априла 1876 расписан доброволни и принудни „српски изредни зајам“ од дванајест милијуна динара;

3. Да је другим решењем министарског савета од 29. Јула 1876 год. наређено, пошто није наплаћена та цела расписана сума од дванајест милијуна динара, да се не штампа ни цео одговарајући број т. ј. 240 хиљада правих облигација, но да се само за половину расписане суме зајма т. ј. за шест милијуна динара штампа и одговарајућа половина т. ј. сто двадесет хиљада облигација;

4. Да је трећим решењем министарског савета од 9. Августа 1876 одобрен уговор за зајам на страни од три милијуна седам стотина и педесет хиљада рубаља, што ће изнети преко дванајест милијуна динара. На предлог министра финансије реши:

За случај ако би се на страни наплатила цела расписана сума зајма, која би изнела преко дванајест милијуна динара, и ако би се изглед показало, да се и код нас наплати цела сума расписаног зајма од дванајест милијуна динара, министар финансије има водити бригу, да износак наплаћених сума од оба зајма не пређе законску суму од двадесет и

четири милијуна дивара, и за ту цел овлашћује се министар, да у koliko на страни више прими у толико да од унутрашњег зајма миље узме, или ако је узео, врати.

У Београду 16. Септембра 1876 год.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. ЂИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЏИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

*Министар војне,
почасни ађутант Нег. Светлости
артиљеријски пуковник,*

ЈИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. БАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министарског савета,
На основу члана 56. устава,

Наредили смо и наређујемо: следећа опреде-
љења „о уређењу војених пошта“, што ће силу за-
кона имати.

Члан 1.

Војене поште установљавају се за потребу мо-
билизовања и оперирајуће војске, као и њених де-
лова у службеним односима, док ова саобраћајна
потреба траје.

Исте поште служе и за приватне односе у гра-
ницама даљих наређења.

Чл. 2.

Војене поште стајаће у савези са сталним пош-
тама, средством поштанског и поштовог војених.

Чл. 3.

За писмен приватан саобраћај између војника
и војених као и невојених лица на војеним поло-

жајима, или ових лица са унутрашњошћу земље и обратно других лица из унутрашњости са овим лицима, — служиће саобраћајна карта.

Чл. 4.

Поште војене примаће и одашиљати само саобраћајне карте, отворена писма и друге печатане литографисане или фотографисане предмете; но све у унакреном или таквом завоју, да се видети могу.

Чл. 5.

Тако исто војене поште примаће и одашиљати аманете.

Но аманети пошто се не могу слати незатворени, затвораће се кад се предају војеној пошти на одашиљање, у присуству одређеног званичника као контролора, за преглед садржине писма, да се не би под оваким видом хотимично или нехотично забрањена преписка водила.

Овако ће се поступати и са писмима затвореним, која из иностранства или из унутрашњости на војену пошту дођу.

Са писмима и пошљањима, која се због садржине не могу пропустити преко војене поште, поступаће се онако, како буде прописано од врховне команде па и наређено од главнокомандујућег.

Чл. 6.

Војницима за преписку на војеним положајима и са унутрашњошћу земље даваће се бесплатно

војено-саобраћајна карта, која може имати или обичну форму саобраћајних карата, или онакву, каква се определи врховном командом.

Следствено томе, они могу шиљати у унутрашњост отворена писма, новине, печатане и литографисане предмете, такође без плаћања таксе.

Но невојници као и војници за преписку са страним земљама, морају се служити са обичном саобраћајном картом, или отвореним писмом, што ће се тек тако на војеној пошти примати, ако плати таксу за карту или таксу за марку.

Чл. 7.

Војене поште узимаће од управе државне печатње на признаницу обичне саобраћајне карте и марке ради продаје, од којих ће рачун водити онако, као што воде сталне поште. Но војене саобраћајне карте раздаће се у потребном броју на командире части, и ови ће их својим потчињеним војницима, бесплатно давати, искључиво за личну потребу војника; а и војена пошта може такође бесплатно само војницима исте карте на пошти давати.

Чл. 8.

Војене поште не ће на препоруку примати ништа што је приватно; но ако би из страних зе-

мања дошло што препоручено, то ће са оваким пошљањем поступити по чл. 5.

Чл. 9.

Примање и одашиљање званичне кореспонденције, аманета и осталих пошљања, биће на војеним поштама онако, као што је код сталних пошта.

Чл. 10.

Ако би војене прилике на ком положају изишкивале, могу се поједине сталне поште наредбом врховне команде огласити за војене поште, што кад се учини јавиће се министру унутрашњих дела.

Али сталне поште које су у војене претворене, стојаће под војном влашћу само односно вршења службе и реда, а односно снабдевања и склањања рачуна, остаће и даље као сталне поште.

Чл. 11.

Војене поште постојаће:

а). Главна војена пошта код врховне команде са једним инспектором, једним контролором, једним руководељем, потребним бројем писара, поштара поштиљона, послужитеља и писморазносача.

б). Пошта код команде поједине војске са појединим контролором, потребним бројем писара, поштара, поштиљона, служитеља и писморазносача: или

в). Код команде корпуса или дивизије, ако у близости или месту не би се налазила пошта војске, која би подмиривала потребу саобраћаја.

Чл. 12.

Инспектор главне војене поште управљач је целе поштанске службе при војеним поштама, и њему су потчињени сви чиновници ове струке. Њега по потреби може заступити контролор или руководељ главне војене поште.

А контролори пошта поједине војске, или пошта установљених код корпуса или код дивизије, старешине су поверених им пошта. Њих по потреби могу заступати у дужностима њиховим писари или поштари исте поште.

Чл. 13.

Круг војеним поштама одређују команданти, код којих пошта постоји.

Чл. 14.

Како ће бити веза војених пошта ван границе — са унутрашњошћу земље, да ли ће се тамо и на којим местима војене поште установити, и колика ће се такса поштанска наплаћивати, одређиваће врховна команда, на предлог инспектора главне поште.

Чл. 15.

Персонал за војене поште ставиће министру војном на расположење министар унутрашњих дела, као и други министри у колико би у своме подручју способних лица за ову службу имали.

А тако исто министар унутрашњих дела ставиће министру војном на расположење поштанска кола са прибором и запрегом, ако имао буде, а иначе набавиће се са друге стране, куповином или реквизицијом по закону о реквизицији.

Чл. 16.

Чиновници и служитељи војених пошта улазе у састав војске и стоје за време ове службе под војеним законима.

Чл. 17.

Образовање војених пошта, њихов персонални састав и назначење часника са потребним бројем служитеља, односе и свезу са сталним поштама, и све што се односи на предохране мере за чување војених тајни у опште, прописиваће и наређивати врховна команда.

Чл. 18.

Званичници који су одређени да контролишу и прегледају преписку и пошиљања, ако пропусте

оно што је забрањено, ударивши надлежан печат или свој потпис, казниће се за непослушност у колико таква радња не би прелазила намерно у друга зла дела, која се забраном сиречавају, а ако прелази и у таква дела, сматраће се и казнити као учасници зле радње и опасних последица за војску или земљу.

Чл. 19.

Са војених положаја никаква се преписка не може шиљати приватним путем, осим ако се таква преписка од командира појединих одељења, положаја или логора прегледа и под печатом или потписом одобрења у саобраћај приватан пусти.

Они који су оваку преписку за пренашање примили, у колико би садржина била кажњива, сматраће се и казнити као учасници зле радње.

У сваком пак случају и они који пошиљања приватна дају и они који их примају без добивеног одобрења, подлежаће казни дисциплинарној за непослушност, ако не би садржина кажњива била по претходећој тачци.

Забрањујући прописи и наређења изложиће, која дела у приватну преписку не смеју улазити, и ако уђу да се спрече, што ће се свакоме обзнанити ради знања и управљања.

Препоручујемо Нашем министру војном да ово наређење обнародује, а свима Нашим министрима у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом

старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају а свима и свакоме да му се покоравају.

24. Септембра 1876 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностранних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

Министар војна,

*Почасни ађутант Његове Светлости,
артиљеријски пуковник,*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просв. и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости бежијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

Пошто је текућа рачунска, 187^о. година на измаку, и пошто се народна скупштина за ову годину још није могла сазивати, да би јој се буџет прихода и расхода за нову, 187^о., рачунску годину на решење поднео, а међу тим се редовни издаци непрекидно чинити морају: то смо, на предлог Нашег министарског савета, а на основу чл. 56 устава, наредили и наређујемо, што ће силу закона имати:

Да се државне власти и у идућој рачунској години управљају по државном буџету који је законодавна власт за текућу рачунску, 187^о., годину одобрила, и то, докле се народна скупштина не сазове, а најдаље до краја ове (календарске) године.

Препоручујемо Нашем министру финансије, а и свима Нашим министрима, у колико се кога тиче, да овај закон изврше, властима пак заповедамо, да

по њему поступају, а свима и свакоме да му се по-
коравају.

21. Октобра 1876 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по-
штомских и телеграфских послова,
председник министарског савета,*

ЈОВ. ФИСТИЋ с. р.

Министар трговине,

ЈЕВГЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министарнутрашњих дела,

РАД. МИЛОЖКОВИЋ с. р.

*Министар војна,
почаски абутант Његове Светлости
артиљеријски пуковник,*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

НАРЕДБА МИНИСТРА ВОЈНОГ

О смањењу плате официрима, лекарима и осталим лицима
која имају целу плату.

Како у овоме времену сада имам да чиним многе и велике исплате
разних набавака, а међутим државна каса располаже врло малим нов-
чаним средствима, то док се ова неби побољшала, а на основу датог
ми надлежног овлашћења, наређујем:

Да се, почев од 1. Октобра т. год. официрима, лекарима и свима,
који по закону имају права на целу плату, ова смањи и издаје по оном
истом размеру, по коме и грађанским чиновницима: т. ј. онима, који
имају плате преко 300 талира, да се издаје 300 гроша пореских месечно,
а онима, којима је плата 300 или испод 300 талира, да се одбија 20%.

Овде се разумеју и додатци сви без разлике новчани.

Ово што се овим буде задржавало вратиће се свакоме подицу у
бољим финансијским околностима.

Казначејско одељење нека нареди одмах извршење овога наређења.

21. Октобра 1876 год.

у Београду.

*Министар војна,
пуковник*

ТИХ. НИКОЛИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета, а на основу члана 56. устава земаљског, наредили смо и наређујемо, што ће силу закона имати:

„Да се извршење члана 13. закона о ковању српске сребрне монете, које је највишим решењем од 16. Октобра 1875 године одложено до рачунске 1877 године, одложи још докле се не сазове Народна скупштина.“

Препоручујемо Нашем министру финансије да да овај закон обнародује, а свима Нашим министрима, у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; властима пак заповедамо, да по

њему поступају, а свима и свакоме, да му се покорвају.

23. Октобра 1876 године.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина,*

СТЕВ МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела, и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

Ћад. МИЛОШКОВИЋ с. р.

*Министар војни,
почасни ађутант Његове Светлости,
артиљеријски пуковник,*

ЈИХ. НИКОЛИЋ с. р.

Министар просве. и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

684

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

Одобрили смо и одобравамо решење народне скупштине:

„Да се интерес на зајам, који се по законодавном решењу од 16. Октобра 1875 год. учинио у земљи и изван земље, исплати прве године из готовине државне благајне.“

Препоручујемо Нашем министру финансије, да ово решење изврши.

27. Октобра 1876 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар филозофије,
В. Јовановић с. р.

685

ПРАВИЛА

за

сталне војне болнице, по којима ће се управљати сво особље при истима находеће се.

I. ДЕО

ГЛАВА ПРВА

A. Дужности особља

Члан 1.

Шефа болнице.

Шефа војне болнице дужност је:

а.. Да води надзор над редовима и поступцима како санитарског, тако и економног особља, као и над болничарима и болесницима, т. ј. да контролише: да ли лекари, лекарски помоћници, комесар и апотекар са непосредно подручним им лицима извршују надлежне из дужности и надана наређења као што ваља; исто тако да ли болничари испуњавају све налоге и заповести тачно и уредно, као да ли и сами болесници следеју постојећим прописима и лекарским саветима и упутствима.

б.. Да се стара, да се зграде болнице одржавају у исправности, да су снабдеване са свима прописаним и дужним потребама; да отклања сваке могуће злоупотребе са свима, и свему овоме неоклевно на пут ставља, што би се на штету болнице и болесника клонити могло.

в.. При овоме мора имати у виду и круг болнице, као и њену околину, и мотрити, да и ови одговарају свима хигијенским условима, а и прописима уредне и неуудне болнице, и да сваку појавившу се невољу и неприлику било непосредно или посредно припрема и отклања.

г.. Да целом особљу према опредељају и потреби одређује дужности, и да за извршење њихово тачан рачун води, и да обилази болницу дану

и ноћу према нахођењу, и то поред редовног доласка за време јутрењих и вечерњих визита.

д., Да води ревизију са свима војеним властима; настајана над уредним деловодством; подводи надлежним властима дневна, месечна и годишња рапорте; сирачла предлоге за потребне набавке, целеходне замена и допуне постојећих прописа и правила, издаје наредбе и томе подобно.

е., У целости, шефа болнице ладаћа је, да на све оно обраћа сву своју пажњу, што би интересу болнице користити или шкредити могло, заузимајући се свјески за подржавање првога, а за одвраћање другога; по овоме он да буде и одговоран за све, што се у области болнице дешавало буде, а према овоме онет и да је и њему све особље без разлике за све своје радове одговорно.

ж., На последак, за тачније и потданије одривање своје дужности, шеф се међу там овлашћана: да свикого без разлике, како од санитетског, тако и економног особља може узимати на изјасњење и одговарање за сваки рид и поступак, и да у случају на какаво погрешности и несправности — према ступњу потребке, а на свом нахођењу — има право: опомињати, укоравати, па и казнити у кругу овлашћена дисциплинарнога закона.

З., За шефа болнице поставља министар војени једнога између лекара, који су по чину најстарији на сираз осталог санитетског особља дотичне болнице.

Члан 2.

Лекар болнице

При сталним војним болницама, гди би потреба изискивала, биће — осим нужног броја помоћника — два ординирајућа војна лекара, од којих један ће бити за унутрашње, а други за спољашње болести, и њихове су дужности:

а., Да лечу болесне војнике, и да врше све часно лекарске послове и то са особеним заузетом и пажњом.

б., На дан два пута, т. ј. јутром и вечером да походу болницу у прописано време, а према потреби и ванше пута да је обиђу, и нужн ординације извршу.

в., Примање и прегледање болесних војника да предузимају са пристојном озбиљношћу и да их у свему предуспретају са човечишћу и највишом смотреношћу.

г., Ако би им који од подручног службеног персонала нејакно се као непослушан, неуредан, небрежљив, нечтлив и т. д. дужни су о томе изјестити шефа болнице, а илика да се не унутрају лично у подомавше размисли, а још мање да сами себи непосредно удовластворе дозвољавају, оно још већш обилује млађе особље, а и саме болеснике.

д., Како за лекове, тако и за друго потребе, које би се као нужне појавиле, да достављају шефу болнице, па ће овај настајанати да се у овоме обзиру све, што за целеходно нашао буде, прибави и испуни.

е., Сваки у свом одељењу сачињаваће ординационе цедуље, и називе да при ординирању лекова буде штедљив, и да са по могућству придржава наше војне фармакоције; састављаће рапорте о неспособним и умрани војницима, као и о редвака кад се појавиле буду, а у даљем течају њиховом, и осмодневна извешћа о ступњу истих до престанка. — Лекар пак на својем одељењу водиће сам особни списак о хируржким инструментима и осталом прибору и одговараће за сваку несправност, која би се на инструментима његовом руковању повереним показала (в. форма, унутства за сл. санитета ФВр. 1797). Ово се односи и на лекара унутрашњег одељења у обзиру, ствари, које он води у његовом инвентару и с којима рукује како он, тако и остало особље његовог одељења.

ж., Војни лекари по свима лекарским половина обраћаће се непосредно шефу болнице.

з., Лекари, који врше дужност у сталним болницама, дужни ће бити у лекарским стварима и радовима један другога потпомагати према потребама и ободностима.

и., Дежурни лекари да примају болесне војнике до вечерње визите под датумом истота дана, а по овој под ступашњим даном.

Члан 3.

Лекарских помоћника.

Ових је дужности:

а., Да потпомажу лекаре у свима њиховим дужностима; да приштују ординације; привајају ране; да извршују мање хируржске операције и т. п.

б., Да раздају лекове и иже да болесници исте по пропису лекара тачно и уредно узимају; да се са свима не дешу какова промена, као и сва остала лекарска наређења да се тачно и уредно извршују.

в., Да мере на регулације собне температуре; на уредно промаивање и кадења соба; да присуствују лекарским визитима, и у целости

да све оно ради, што из дотични лекари по дужности наложени буду, било ово у кругу болнице, или ван ове. Њима свагда у задаћу и контролisanе дезинфекције.

Члан 4.

Дужности комесара.

Овога је дужност:

а., Да одржава у реду и поретку све ствари болници припадајуће, и да рукује са економним пословима у целости, и да обраћа пажњу и на све зграде болници припадајуће, као и на круг и околину њену.

б., С редовношћу и заузимаљивошћу да настојава, да све подручно ју особље отправља своје радове тачно и уредно, и да особену пажњу поклања чистоћи, тишини и поретку при болници.

По овоме, он је и одговоран за сваку неисправност у дисциплинарном и економном обзиру шефу болнице.

в., Његово је да набавља за болеснике храну и остале потребе, а за веће набавке да се обраћа преко војног комесара министру војном, и ово све у споразумљењу са шефом болнице.

г., Брижљиво да настојава, да се предмети за храну болесника потреби, свакад благовремено и у довољној количини набављају, од кзара и провађања чувају и за све, што би се од ових предмета прописима противно издало, или поводом рђавог и немарљивог надзора оштетило и упропастило, да одговара шефу болнице.

д., При набављању вистуалија да пазити нарочито, да се такова свакад од добре квалитете узимају, и кад се у војну болницу донесу, комисионо с војним лекарима да се прегледају, и тек онда приме, кад се уверило буде да су добра и исправна, и то како по квалитету, тако и по количини.

е., Јела за болеснике зготовљена, комесар болнице заједно са дежурним лекаром пробаће сваки дан, и овим начином увераваће се о њиховој квалитету, и настојаваће, да се иста свагда уредно справљају и у прописане време раздају.

ж., Све остали прибор војној болници припадајући благовремено примати, од оштеће марљиво чувати, коме и куда припадало буде по пропису издавати и пазити: да они, који ствари употребљавају и с њима рукују исте чувају и с њима пажљиво поступају, и оне, који би ма што

од истих ствари хотимачно или небрежњом покварили или упропастили, да узимају на одговор, и да нанесену оштету од ових привично наплати.

з., Ради уверења, дали у болници нужни ред влада, ваља чешће и изненадно да сва одељена болнице походи и посетира, па и ноћу према потреби, и овом приликом пронађене неуредности и неисправности шефу болнице да достави.

и., Да погађа послужитеље и послужитељке од грађанскога реда у службу, као и да их отпусти из ове, ако јој ма по чему не би одговорали, и ово све у споразумљењу са шефом болнице.

ј., Са шефом и осталим лекарима болнице да се према потреби споразумева и саветује о свему што би за болницу нужно било, и о резултатима овога министра војног да извешава или другу надлежну војну власт, иначе — гди ово не би углавном било — да сам реши.

к., У примању и издавању како вистуалија, тако и целог осталог болничког прибора, и свега што у економију болнице спадало буде, да води уредно књиге, као: протокол деловодни, дневник и партијалне кесе; протокол храна; протокол примања и издавања вистуалија; протокол прибора шпиталског; протокол од ствари и новца болесничких у болницу дошених; по овоме протоколу сачињавање надглавних цедуља, и при поступању војника из болнице издавање отпусних цедуља.

л., По дотичним протоколима да саставља месечне и годишње изводе рачуна и прве по истеку свакога месеца, а друге најдаље до конца месеца Новембра да подноси министру војном.

м., По чести економној комесар болнице обраћа се непосредно министру војном са рачуница месечним и годишњим, и са оним требањима, која шеф болнице као улесно нашао буде а по чести дисциплинарној шефу болнице или дотичном гарнизонару.

н., Болничаре да распоређује на њихове редовне дужности у споразумљењу са шефом болнице; ово исто и односно представља болничара за класу и чин г. министру према уређењу војске и постојећем министарском распису, по ово по предходном одобрењу началника санитета, као и отпустања изван круга; о последњем и са дежурним лекаром да се споразумева.

о., Сваке недеље да држи смотру над болничарима, њиховим стварима, и собама у које су одређени. Као командир болничара оружја да прегледа онда, кад се смотра војничка по општем правилу предузимала буде.

Члан 5.

Дужности апотекара.

Овога је дужност:

а., Да експедира лекове по ординацијама лекарска за болеснике, и да се помоћу лаборанта извршава све послове апотекарске, и, пр. од сурових артикла да савлада разне препарате и т. и.

б., Да настајава, да се како у апотеци, тако и у депоу апотекарском одржава потпуни ред и чистоћа, и да се како од лекова, тако и од апотекарских друџа све оно благовремено и брижљиво отклања, што би на исте штетно утицати могло.

в., При експедирању лекова придржаваће се најтачније прописаних правила, и биће одговоран за сваки неред и издавање лекова.

г., Вођење протокола о примању лекова и лекарска стедетана у депоу и издавању на исти о примању и издавању лекова из апотеке; прибележавати лекове и лекарска средства у којима се потреба указивала буде, вођење дневника касе, и инвентар о прибору апотекарском.

д., Састављати према више изложених протоколима месечне изводе и годишње рачуне, на прве свакога месеца, а друге до краја Новембра сваке године да поднаша министру вајном.

Члан 6.

Дужности помоћника апотекарских.

Ових је дужност:

а., Апотекара у свима његовим дужностима потпомагати, а према потреби и заступати.

б., Они стоје под непосредним руковањем и надзором апотекара, и у свему морају се оном у дужносном обзиру покоравати, и наређења његова безусловно извршавати.

Лекари, апотекари као и комесари стоје под непосредним назозима шефа болнице и војног министарства.

Члан 7.

Дужности војног свештеника.

Овога је задаћа:

а., Да болесне војнике често походи, нарочито при владању опасних редова, и учестаном умирању.

б., Да их са стране верошкоме храбри и теши; да их опомиње на стрпљење, и умири наду на пожелано одвраљење; да их потстрекана на ваљно поштовање лекарским наређењима и светима; да чита молитве и свешта масла онима, који би то зажелели, и у оните сваког месеца да извршава водоосвећење по одељенима болнице.

в., Умируће војнике да причешћава, а умрле да опејава и савлаује по прописаним обредима православним.

г., Да pazi и на то, да не би који прет сарањујућих се војника био без начаса, т. ј. без имена и презимена, места рођења и чести војске.

Члан 8.

Дужности писара болнице.

Писари болнице стоје под назозима шефа, комесара и лекара болнице, и они ће их према њиховој способности употребљавати на деловодство и писмоводство канцеларије, и на преписивање рапорта, недоуља и осталу канцеларијску писаницу.

Члан 9.

Дужности дежурног болничарског поднаредника или канцара.

Оних је опредељај:

а., Настајавање да болничари њихову службу тачно и неоклевно отиравају, и да се ни један не сме удаљавати од одређеног места без одобрења комесара и лекара одељења.

б., Да управљају и поправљају болничаре у дужностима које су им поверене; за непослушне и неуредне да доставља лекару одељења и комесару, а они — ако то буде нушко — шефу болнице. Они сами дужни ће бити да рапортирају о свему комесару јутром и вечером.

в., Ради уверења, да ли болничари одређене им дужности свагда тачно и уредно отиравају, морају и ноћу стражарити, и том приликом сва одељења болнице брижљиво обилазити, и ако би што изванредно из болесницима приметно, да то одмах достави дежурном лекару, а доцније комесару и шефу болнице.

г., Да pazi на особе које у болницу долазе, и уверава се: које су, и шта желе, па ако намеравају да походу болесника, то о томе одмах да извешћавају дежурног лекара, и ако од овога добију дозволу да болеснике посетити могу, то онда да метру, да се том приликом не додају јела, пића и у оните забравене ствари, и да им никојим начином никаквога вреда и оштеће не наносе.

д., О свима штетима и варушевима, која би се наносила адама, и другим деловима болнице непажљиво, или за каковек кривцом, или елементарним случајевима, за све одмах да се доставља комесару болнице.

е., Кључеве од тавана и подрума болнице да чувају код себе, и да у исте не пуштају никог без дозволе комесара; сани пак да обилазе поменуте локале два пута дневно: да прегледају димњаке, и присуствују при чишћењу истих.

ж., О свему што би се у болници или њеној околини изванредно десило, одмах и неоклевно да извештавају комесара болнице.

з., Кад који од болесника умре, онда ће с дотичним болничаром одмах да извести дежурног лекара или лекаревог помоћника, и комесара.

и., Кад се у касели налази жртва, онда морају ову чешиће обилазити дану и ноћу, и уверавати се о одржавању прописаног реда.

Члан 10.

Дужности болничара

I. класе

У круг њихове службе спада:

Да вршу све оне послове, који су им прописани законом о устројству војске § 37. — а осим тога: да болесника дају лекове као што су од лекара прописани, и у онште да сва лекарска наређења најтачније отправљају; да са болесницима благо, својски и човечно поступају, умртвима воштану свећу да придржавају; за смртне случајеве одмах дежурном лекару да достављају; умрле да окупају и за погреб улудно спремају, и при онеду да присуствују. Болничари не смеју се премештати са службом на једне собе у другу, нити се удаљавати од тенке и енвесе болујућих без одобрења дотичног лекара.

Члан 11.

Дужности болничара

II. класе.

а., Од болничара ове класе, који су трезвенији и окретнији, и више времена у болници провели, придаваће се у неког болничарима I. класе, и њихова служба биће већином по собама, т. ј. они ће се употребљавати на ноћно стражарење, и те извеснично у свакој болничкој соби: да доносе воду болесницима, чисту собе, претресају постеље свако јутро, да изнесу

из собе напуњене плаваконице, легене и нужнике, и ове добро да оперу и очисту, као и вршење других овим подобних послова, који се унутрашњости адама извршавају.

б., Новији и мање извештави болничари II. класе употребљаваће се: за цепање дрва на дрвланнику, и доношење ових пред огуруне и у мутвак, да лажу ватру у мутваку и у пећима; да бришу и чисте ходнике, проходе, авлају и т. д. Да вршу и друге разне послове како у вртлу, тако и ван овога и т. п.

в., Ординари узимаће се на касарне само онда, кад те служба болнице — по нужди — изискивала буде, и употребљаваће се за гробице спољне послове, као: цепање дрва, носење воде, брисање ходника, прохода, авлаја и т. д. Ординари ће се смешати сваки 7 дана.

За слагање — ватење — дрва добављаће се војници из касарне, и то на дневну смену.

Члан 12.

Служба куварица и периља.

За куварице и периље при војним болницама узимају се такође женске, које су њиховим пословима вичне. Куварице готовиће јела по постојећем пропису, а не по њиховом нахођењу, а још мање ће смети готовити на захтеве појединих болесника; стараће се да јела буду свагда готовљена добро, укусно, и на време. На осим готовљена јела, њима спада у дужност и чисто одржавање кухињског посуђа, и кујне у онште.

Периље ће преобуку шпитаљску прати, розати, и по потреби и крипти, а при том и натов по болници прати.

ГЛАВА ДРУГА

О ПОРЕТКУ У БОЛНИЦАМА

Б. Примање болесника.

Члан 13.

Чим болесник буде у болницу доведен, лекар треба омах брижљиво да га прегледа, и по овоме одреди: да ли да се прими као амбулант, или ће бити задржан као редован болесник; или ће се лечити у касарни са прописаном поштедом или и без ове, или на посладах вратити — као

симулант — у касарну на његову дужност. — На што од предложеног учинено било, то треб тачно прибележити у књижици с којом је дотични војник сироведен.

Они војницима, који се буду враћали у касарну на лечење, треба дати јасно упутство, како ће добивени лек употребљавати, и иначе на себе позвати. — Онима пак амбулантима, који се буду у болници задржали, наредбиће лекар све што буде за њихово оздрављење потребно, и ако се стање њиховог здравља у току од 24 сата не поправи, то ће се онда такви причити као редовни болесници. — Међутим једном примљени и у протокол болесника заведени болесници, ма да би му се боља одмах знатно побољшала, треба да се остави — ради обзирљива — бар најмање три дана.

Они симуланти, који би тако тврдоглави и упорни били, да ипак не наваљују да се у болницу приму, да се враћају у касарну неоклевно, и то с преворуком дотичној власти, да их за њихово претварање казни.

Они пак војници, које лекар буде примио у болницу на лечење: да се заведу одмах у главни протокол болесника, по овоме, да се упуту комесару болнице, који ће им: а) ивне, новце и све шта од ствари собом довели буду понесити, надглавну цедуљу испунити, за тим одеље — ако болесник не пати од какве заразне болести, као н. пр. од шуге, акутних екзантема и т. п. — сместити у одређени магацин на чување, ипаче илине од прилепчивих болника маља претходно по лекарским прописима очистити и дезинванцирати, на их тек онда у магацин сместити.

Члан 14.

Кад се примљени болесник сироведе у одељење, онда се смести у чисту постељу, добија и чисту болничку преобуку, и који би од примљених првак био, да се претходно опере и очисти, у колико то болест дозвољавала а и изискивала буде. Ако би имао велику кашу, а при том и кашке у глави, онда да се опијива, и намаже са масћу притину вашију. По свечу оване треба прилепити уредно приређену надглавну цедуљу на или до надглавне дијетне табле.

Том приликом болничар ће с болесника скинуте а) ивне сравнити са надлежном цедуљом, и по овоме комесару или његовом поверенику предати на чување. Но ако би при том сравнивању болничар приметно, да у надглавној цедуљи нека неисправност постоји, то ће он о томе комесара болнице при предавању ствари неоклевно извести, како би се погрешки тој у траг ући и по надлежности поступити могло.

Члан 15.

Амбуланта болнице међутим добиће само постелне ствари, а а) ивне њихове и остале ствари остаће при њима.

Члан 16.

Кад који од г. г. официра као болесник у болницу примљен буде, онда ће се такви — што се надглавне и ординационе цедуље тиче — такође на предложени начин причити и у надлежне књиге завести, на ће у исто време комесар — а и шеф болнице извести министра о дану кад је официр ступио у болницу.

Члан 17.

Лекари ће све болеснике без разлике, који се год у болници налазили буду, на били они лако или тешко болесни, редовно по два пута на дан обилазити, и то у јутру од 1. Марта па до 30. Септембра закључно у 7 часова, а од 1. Октобра па до последњег Фебруара у 8 часова: у вече зими у 4, а лети у 5 часова. Лекари ће болеснике — кроз редовних визита — по каждад и изненадне дању и ноћу обилазити, а тешко и опасно болујуће — који ће по два кревета имати — и више пута дневно походити.

Члан 18.

Приликом посете болесника, лекари ће што за нужно налазили буду, за исте наређивати и болничаре упућивати како с болесницима у том обзиру поступати имају.

Члан 19.

При визитама код болесника, с лекаром ће присуствовати и лекарски помоћник дотичног одељења, или који тога дана буде на дежурству и овај ће по наредби лекара рецепте писати, и настојавати, да се наредбе лекарске тачно извршују.

Члан 20.

Помоћник лекарски дужан ће бити оваке ране пре визите пријавити, и лекара о њиховом стању за прене ове извештавати, који ће даље по томе сходна наређења издавати. Ране пак од њега значаја пријавиће у присутности самога лекара.

В. Отпуштање болесника,

Члан 21.

Болесници у болници пријавени, могу из исте изићи: по одраваљењу, или иначе према изричитој дозволи, или одбегнућем, или на последак — смрћу.

Члан 22.

Кад војник, који је у болници лечен, оздрави, не може се одма, — како осети да му је боље — из болнице отпустити, него ће се то према увиђавности и нахођењу дотичнога лекара извршити.

Члан 23.

Војницима, који се по одраваљењу из војне болнице отпуштају, даваће војни лекар свагда отпусне цедуље, у којима ће се назначити ред оружја, чин, име и презиме, дан доласка и изласка из војног шпитала, и ову цедуљу видираће комесар болнице, и предаће дотичноме сво ствари које је од њега примио био при доласку у болницу.

Члан 24.

Све оне ствари, које је војник за време боловања у болници употребљивао, ако су нечисте опраће се, и у магацин сместити, а ако су чисте, и болест није била приљепчива, употребље се за другог болесника. Но ако је оздравели војник боловао од такве болести, да би по наређењу лекара ствари те уништити требало, то ће се у том случају поступити сходно члану 31. ових правила.

Члан 25.

Кад који војник случајно из болнице одбегне, то ће комесар болнице о томе одма известити гарнизонара с наведом: да ли је тај што год и шта од ствари болничких однео са собом, а ствари бегунчеве које су биле у магацину на чувању предаће надлежном командиру на реверс, и по овоме и лекар и комесар исписаће бегунца на својих књига.

Члан 26.

Да се кревет умрућег војника завесом закљони, и да му се воштана свећа запали.

Члан 27.

Ако би болујући напрасно умре, и лекар би посумњао о правој смрти, то ће он у таконом случају одма наредити, да се такви брао пренесе у особену собу, која ће се зими свагда умерене грејати, и ту ће лекар сва нужна и могућа средства употребити за повраћање живота.

Члан 28.

Пошто болесник издане оставиће се на истом кревету до прегледа лекарског, и кад се о смрти по све уверило буде, онда ће наредити да се умрли до главе лако покрије док оладни, па ће за тим у покривеним носилама однеи у мртвачку собу, гдѣ ће га болничари окупати, обући и на креветац положити, на коме ће прележати 24—30 сахата, или колико иначе лекар за нужно нашао буде. За све то време гореће кандило. — По истеку овога времена, треба мртваца саранити са пристojeћом му војничком почашћу у гроб, који ће један еат дубок морати бити. Уредност копања раке — у односу дубине, реда и растојања — дужан ће бити да контролише сам комесар болнице било посредно или непосредно. На крстачи наредиће комесар да се забележи име и презиме као и место рођења и чест војске умрлога. — Ова записка треба да буде брижљиво и трајно написана, а не тако нехатно и овлашно да се ни кроз најкраће време не може ништа разазвати.

Члан 29.

Комесар ће по реду укапавања водити тачно и мртвачки записник тако, да у њему наведе: у ком реду, и под којим је бројем који саравен те да би се и доцније у неразазивању патниса, а и недостатку крстаче могао лако пронаћи гроб пограђивани.

Члан 30.

Одма како војник умре, лекар ће наглавну цедуљу потписати, на којој ће претходно забележити: дан и сахат смрти, болест од које је војник умро, и када да се сарани, па онда да је преда комесару, који ће је одма послати дежурном војном свећенику, и дотичном командиру па пошто су се на истој потписали да су прочитали, повратиће се комесару болнице.

Члан 31.

Све ствари, које је умрли у својој болести употребљивао, испуниће се брижљиво, и пошто се по пропису очисту и оперу, смести ће се у

магацин. Но ако би лекар за нужно шашио, ствари детитне моћће се и поинштити, и оно ће се една извршити у присуству комесара болнице, који ће их све тачно побележити, и на својих књига расходвати. О уништењу саме или се према настојећем о томе наређењу у одређеном та време јавити министарству војном.

Члан 32.

Слама из сламљаче и јастука иза сваког умрлог истреће се и поинштити, а сламљача и јастук опрати и у магацин сместити.

Члан 33.

Све ствари, које су умрлом војнику принадле, предаће комесар болнице надлежном командиру на признавању.

Члан 34.

На захтевање породице, шеф болнице може јој предати умрлог на сарањивање ако вађе, да то не ће бити од штетних последица узев са хигијенског гледишта, иначе на под који начин. У случају дозволе даваће се потпун уковни прибор закључно са сандуком, ако то и у којоко породица захтевала буде. О оваковим случајима дужан ће бити комесар свагад гарнизона извешавати.

Уковни прибор састоји се из: 1 кошуље; — 1 гаћа; — 1 пара чарапа; — 1 феса; — 1 шраме на подбрађивање; — 1 покрива — 1 сандук и кретаче, и то све моћће јединице и простје.

Члан 35.

А ако војник умре код своје породице у месту гарнизона, гдѣ се је по свему лекарском лечно, то ће се за умрлог — ако то његова породица захтевала буде — издати сав потребни прибор, као што је то и у претходном члану наведено.

Г. Општи прописи.

Члан 36.

За војне лекаре примаће се у службу само доктори медицине и хирургије, а пединдомирани никако.

За помоћнике лекарске узимаће се у службу само магистри или патрони хирургије, а у особеним приликама и ансолирани медицинари.

Члан 37.

За комесара болнице постављаће се они од г. г. официра, који буду имали довољне способности за вршење дужности, које су правилна овим за то звање прописани.

Члан 38.

У болницама обитаваће апотекар, болничари и куварина. Према потреби а и могућности може се дозволити обитавање и једноме од лекара или лекарских помоћника, а и комесару, но само који нису ожевени. —

Члан 39.

Они од лекарског и апотекарског персонала, који у болници буду на дежурству, налазиће се такође непремјено и у свако доба у болници из које се — за време дежурства — никада и ни под каквим изговором удаљавати не смеду.

Члан 40.

Због подоласка разновремених приљепљивих болести, у болници ће морати постојати и разна одељења са сепарисање болесника, као: за шугаве, венеричне, тифозне, дисентеричне, акутне сепантеме и т. д., као и за реконвалесценте, а и амбуланте гдѣ то мора бити.

Члан 41.

Новач на храну болесника одређени не ће се никоме као такови издавати, него ће се искључно употребити на његову храну у болници.

Члан 42.

Официрима који се у болници лече, и у овај сваку потребну негу уживају, задржаваће се од њихове систематичне плате — на рачун лечења и издржавања — $\frac{1}{4}$ део; њима се међу тим оставља на вољу, да се и изван болнице, и од грађанских лекара лечити могу, у ком ће случају лекове опет из војне апотеке бесплатно добијати, кад им се рецепти од надлежних војних лекара одостове.

Члан 43.

Војници који од венеричне болести или шуге болују, па не би то одма — чим на себи примете — јавили, него се те болести приљком лекарске визитације открију и дознаду, губиће њихову плату за цело време боловања.

Члан 44.

При извесним болестима, као што је пољачина, и иначе кад би се потреба pokazala, моћи ће се дозволити, да се болујући војници по савету лекарском — ради промене ваздуха и бриге њиховим породицама отпусте, но у оваквим случајима војни лекари издаваће им писмене сведоче, у којој ће определити време, које је потребно таквом болеснику поради оздрављења или савршеног опорављења.

Члан 45.

На сваког болесника издаваће се: 1 кревет — 1 слањача напуњена сламом — 4 ћебе с чаршавом преко слањаче — 1 ћебе с чаршавом за покривање — 1 јастук сламом напуњен — 1 наглавна табла — 1 асталчић (гди се може 1 ошкови за двојницу). — 1 кошуља, — 1 гаће, — 1 пар чарапа, — 1 огртач летњи или зимњи, — 1 хапа, — 1 пар напуча, — 1 пешкир, — 1 чашу за воду, — 1 пљувачниц и летена према собној потреби.

Члан 46.

Од оних у предизложеном члану побређаних ствари, и то: кошуља гаће, чаршави и пешкири замењиваће се с другим чистим сваког осмог дана, а по потреби и чешће. Остале ствари, као што је: ћебе, слањача јастук и т. д. мењаће се кад су нечисте.

Члан 47.

Слама у слањачама мењаће се у редовном стању свака три месеца а према потреби у појединим случајима и чешће.

Члан 48.

Натоси по собама, који нису фарбани, и по ганговима, као и проходи да се рибају и перу сваке недеље; фарбани натоси међу тим да се избрисују дневно са мокрим крпама. Проходи да се при томе дезинфицирају такође недељно једаред, а према нахођењу лекара и чешће.

Члан 49.

Кречке свију болничких соба и одељака да се извршује два пута преко године, т. ј. с почетком пролећа и јесени.

Члан 50.

Опаци да се чисто уредно сваке недеље, а сагоревање њађи у истим да се извршује према потреби, и са нарочитом пажњом и строгостију. Поводом овога треба да има и довољно воде — и остало што буде нужно — у приправности.

Вода по кадама, која се чува због пожара, да се мења сваки 15 дана. Гди нема ширка за гашење ватре, ту да се набави ручни шмрц.

III. ДЕО

ГЛАВА ТРЕЋА

ХРАНА БОЛЕСНИКА.

Члан 51.

Болесницима издаваће се доручак: лето у 8 а зими у 7 часова; ручак: лето у 11, зими у 12 часова; а вечера: лето у 7, а зими у 6 часова.

Храна болесника дели се на:

- 1., Танку порцију;
- 2., Четврт порције;
- 3., Пола порције, и
- 4., Целу порцију.

Члан 52.

1. Танка порција.

За танку порцију опредељује се јутром и у вече по једна литра заварене чорбе, која ће се зготовити из: 6 драма брашна; 2 драма масти; 1 драм соли, и 5 драма исецканог леба, или 3 драма земљике на један оброк. У подне: једна литра говеђе чорбе, која ће се на један оброк зготовити из: 20 драма сировог говеђег меса, и у коју ће се укувати: 6 драма пиринча, или гриса, гершла, саге, или ако би се чарапа или резанци за кување наредили, то ће се на то уне-

требити на сваки оброк: по 10 драма белог брашна, $\frac{1}{4}$ јајета, и 1 драм соли.

У изванредним случајима даваће се на поједини оброк по 1 јаје у чорби размучено, или у подне куваног воћа, од 20 драма сувих шљавица или од 30 драма свежих вишања, или 40 драма орнихких јабука или крушака с додатком на сваки оброк по 2 др. шећера.

Поред заприжене чорбе јутром и вечером а без ове — прела наређењу лекарском — може се дати по једна литра млека без или са 1 земничком.

Гдје је потребно може се одредити и *винска чорба*: 60 драма белог вина; 10 драма воде, 1 јајета и 5 драма шећера. Ово како при танкој тако и при четврт порцији.

Члан 53.

2. Четврт порције.

За четврт порције одређује се јутром и вечером по једна литра *заприжене чорбе* са исецканим лебом, а у подне по једна литра *говеђе чорбе*, у коју ће се укувати додатци, који су и код танке порције наведени. К четврт порције додаће се на болесника по једно, а по наређењу лекара и по два јела, које ће се састојати из слатке или киселе *јаније*, од *јагњегет*, *говећег*, или *пилетег* меса; *печења* од *јагњегет* или *пилетег* меса; *вилава*, *сутлијаша*, или *теста* (под којим се последњим разуму: *резанци* или *тарана* у млеку укувана); или на масти *упржена зелени*, или *кувано воће*.

Једна четврт порције *јаније* састајаће се из: 50 драма сировог *јагњегет*, или 30 драма *говећег* меса, или *ортаљ пилета* са: 4 драма брашна, 2 др. масти, 1 драм соли, 1 драм лука које ће се закиселити на 10 порција са 1 лимунот, или једном литром *спрћета*. Са лимунот закиселиће се јело при раздавању, а са *спрћетом* раније да се мало прокува. —

На *ортаљ порције* *печења* рачунаће се 80 др. *јагњегет* меса, или *пола пилета* с додатком од: 3 драма масти, и 2 др. соли.

Једна четврт порције *вилава* састојаће се из: 20 др. *пиринча* 2 драма масти, 1 драм соли, 1 драм лука, и ово ће се у *говећој чорби* укувати. —

Сутлијаш састојаће се из: 20 др. *пиринча* или *гриса* у једној литри млека укуваног са додатком 5 др. шећера.

На *тесто* у млеку укувано издаће се на *ортаљ порције* по: 20 др. белог брашна, *ортаљ јајета*, *пола др. соли*, и 1 литра млека са додатком 5 др. шећера.

На *тесто* у масти укувано издаваће се *горња количина* брашна, *ортаљ јајета*, 1 др. соли, 3 др. масти, и 1 др. лука без млека и шећера.

Зелени ће се састојати из: *спанаћа* (пољског *зелца*), *жуте рене*, *келерабе*, *кеља*, *слатког кунуса*, *кромпира*, *бурачије*, *гранки*, и т. д. и на једну четврт порције издаваће се по: 60 драма с додатком од 1 др. брашна, 2 др. масти, 2 др. соли, и 1 др. лука.

За *готовљење носних јела* одређује се у место масти по 2 драма *јетина*, а за *кувано воће* вреди за 1 четврт порције оно исто што је при танкој порцији одређено.

Поред преднаведених *јела* даваће се на дан на *ортаљ порције* по једна литра *леба*, а на место овога по две до четири *земичке*.

Винска чорба као и код танке порције.

Члан 54.

3. Пола порције

На *полак оброка* одређује се у јутру и у вече по *пола ове* *заприжене чорбе*. За *справљање* ове узимаће се: 9 др. брашна, 3 др. масти, 2 др. соли, и 10 др. *исецканиг леба*. У подне даваће се *пола ове говеђе суне*, која ће се готовити из 40 др. *говећег меса*, од чега ће се 25 др. *куваног* у *зелени* издати, 2 др. соли 8 др. *пиринча* или *гриса*, *гершила*, *саге*, а за *тарану* или *резанце*, које би се у суну укувало, узмеће се 15 др. белог брашна и *ортаљ јајета*.

Поред *горенапоменог јела*, даваће се у подне и *зелени*, која ће се састојати из: 100 др. *слатког* или *киселог кунуса*, *бораније*, *кромпира*, *келерабе*, или 40 др. *прела пасуља* или *сочива*.

За *готовљење* ове *зелени* или *варива* даваће се на *полак оброка* по: 4 др. брашна, 2 др. лука, *и ако* које јело *закиселити* треба, то ће се из 10 *оброка* употребити једна литра *спрћета*.

На *тесто* за поједини оброк од *пола порције* узмеће се: за *резанце* по 60 др. белог брашна, 3 др. масти, *по јајета*, 2 др. соли, и 2 др. лука. За *валушке* по: 50 др. белог брашна, 10 др. *земичке*, 4 др. масти, *по јајета*, 2 др. соли, и 2 др. лука.

У вече издаваће се у име *пола порције* — поред *заприжене чорбе* — по једна порција *јаније*, која ће се састојати из: 50 др. *говећег*

меса, 4 др. брашна, 2 др. масти, 2 др. соли, и 2 др. лука. На цео дан издаваће се у име пола порције по две леба.

Кад се у подне даје говеђа супа, онда ће се с месом давати сос од црног или белог лука, или киселог или слатког репа.

За сос од црног лука опредељује се на пола порције по: 4 др. брашна, 2 др. масти, 1 др. соли, 2 др. црног лука, и на 10 obroka по једна литра сирћета.

За сос од белог лука узима се на пола порције по: пола земичке укуване у говеђој супи, 1 др. соли, и 1 др. белог лука.

За кисели реп по: 6 др. репа, 1 др. соли, и на 10 obroka једна литра сирћета.

За куваног реп по: 7 др. репа, пола земичке укуване у говеђој супи, и 1 др. соли.

Члан 55.

4. Цела порција

За целу порцију у јутру и у вече опредељује се заприжена чорба, која ће се на овај начин зготовити, и из оних количина: брашна, масти, соли и т. д. састојати, као што је то код пола порције варењено.

За говеђу чорбу у подне узмеће се на једну порцију 100 драма сировог говеђег меса, а у осталом као и код пола порције. То исто важи и за зелен и остала варива која су за пола порције одређена с том само разликом, да ће се у целу порцију уз зелен 50 др. куваног меса издавати у подне.

Болничари — служитељи — добијаће у вече — поред целе порције заприжене чорбе — сваки поједини још по једну порцију јаније од говеђег меса овако, као што је код пола порције за вечеру опредељено.

Са целом порцијом издаваће се на дан по једна око леба.

Члан 56.

Зелен у говеђу супу узимаће се и то:

Из 100 порција једну око	
„ 50 „	пола око
„ 25 „	четврт око
„ 10 „	педесет драма

Члан 57.

Г. Г. Обидирима даваће се по варењену лекаром за доручак једна литра млека са једном земичком, и при танкој порцији лака варива, као што су: спанаћ, салата и т. д. ровита јаја 1—2; винска чорба, кувано воће, тесто и т. и.

У подне на рачун пола порције моћиће им се издавати по једно од оних јела, која су при $\frac{1}{4}$ порције опредељена, и место леба 1—2 земичке. —

У вече даваће им се поред обичне заприжене чорбе кувано воће, или јанија са земичком, као што је то за $\frac{1}{4}$ порције опредељено.

Члан 58.

Месо преставља ће се свакад са хладном водом, и пошто се опени, досолиће се са половином потребне количине соли. У колико супа превен усане у толико ће се допунити врућом водом, и на један сахат пре него што се прециди са остатком соли досолити.

При првом солењу метаће се зелен у супу, и за време готовљења добро мотрити да се месо не прекува, и с овим безкусним и мање питким постање. Сувишна маст, која се добија од суне, употребити ће се на додавање к нилзеву зелени и т. д.

ГЛАВА ЧЕТВРТА

ПРИБОР БОЛНИЦЕ

Члан 59.

При свакој сталној војној болници треба да има од болничког прибора толико, колико на мањем броју болесника изискује, и иначе колико просторија за смештање истога досегла буде.

Узет на сваку стотину војника по 10 болесника, то се н. пр. за гарнизон од 2000 људи опредељује на 200 особа од болесничког прибора као што слеђује:

1. Собни намештај.

1. Гвоздених кревета 220.
2. Асталчића по један између свака 2 кревета 120.
3. Астала већих за сваку собу по један.
4. Столица вулничких за сваку собу по две, и за сваку столицу по два лонца.
5. Легена вулничких за тешко болујуће 12.

- 6., Надглавних црно бојадисаних табала 200.
- 7., Залокна креветних за сваку собу по два.
- 8., Стакала — флаша — за мокрење у сваку собу по једну, а за собу санитарску, канцеларију, апотеку, собу дежурног, и дневне према потреби — по један жути свећњак.
- 10., Лампа дуварских по: ходишцима, проходима и степенницама према потреби.
- 11., Столица дрвених за у сваку собу по две.
- 12., Завеса на сваки прозор по 1 пар са потребном количном гвоздених шинака и кука.
- 13., Кадионица од туча на сваку собу по једна.
- 14., Пехарова од капаја на сваки кревет по један.
- 15., Икона сваку собу по једна.
- 16., Термомера на сваку болесничку собу по један.
- 17., Ормана повећних за смештање болничкога прибора, са којима послужитељи и болничари рукују, на сваку болесничку собу по један.
- 18., Палувошница од капаја на сваки болеснички кревет по једну.
- 19., Крчага за сваку собу по два.
- 20., Легена земљаних на сваки кревет по један.
- 21., Чегала за најаме свега две.
- 22., Чегала за рибиње натоса шест.
- 23., Метала жутих за брисање соба на сваку собу по две.
- 24., Метала брезових за чистиње ходника и палија дванаест.
- 25., Носили затворених за преношење јако оболелих болесника двоја.
- 26., Сахат са затвором један.
- 27., Фењери свега шест.
- 28., Туберошка на сваку собу по један.
- 29., Натиса на вратима за свако одељење по један.

3. Посељни прибор.

- 30., Смањача на сваки кревет по једна, и 100 у резерви св. 300.
- 31., Јастука на сваки кревет по два, и 40 у резерви свега 440.
- 32., Вебета на сваки кревет по два, и 200 у резерви свега 600.
- 33., Чаршави на сваки кревет по два и 400 у резерви свега 800.
- 34., Убрисача повеликих на сваки кревет по један и 200 у резерви свега 400.
- 35., Кошула дугачких на сваки кревет по две, и једна у резерви свега 600.
- 36., Гаџа на сваки кревет по једно, и 200 у резерви свега 400.

- 37., Огртача од цвиљих постављених на сваки кревет по један, и 100 у резерви свега 300.
- 38., Капа болесничких од цвиљих на сваки кревет по једна, и 100 у резерви свега 300.
- 39., Папуча на сваки кревет по један пар, и 50 у резерви свега 250 пари.
- 40., Чарави на сваки кревет по један пар, и 100 у резерви свега 300 пари.
- 41., Кошула за сумануте 6.

3. Посуђе за јело и пиће.

- 42., Шоља од јаког лимна од $\frac{1}{2}$ оке и од $\frac{1}{4}$ оке, садржине на сваки кревет по две свега 400.
- 43., Дасака за разношење јела на сваку собу по две.
- 44., Кашика од капаја на сваки кревет по једну, а у резерви 50 свега 250.
- 45., Ножева и виљушака гвоздених на сваки кревет по један, а у резерви по 50 свега по 250.

4. Посуђе за кућну.

- 46., Казани гвоздених од 40 ока два.
- 47., Казан гвозден од 20 ока један.
- 48., Казан гвоздени од 10 ока један.
- 49., Лонац од 5 ока један.
- 50., Лонац од 4 ока један.
- 51., Лонац од 3 ока један.
- 52., Лонаца од 2 ока два.
- 53., Лонаца од 1 ока два.
- 54., Шерпења од 5 ока једна.
- 55., Шерпења од 4 ока једна.
- 56., Шерпења од 3 ока једна.
- 57., Шерпења од 2 ока три.
- 58., Шерпења од 1 ока три.
- 59., Кашика од жутог плеха или од бакара — последње калајсане — од $\frac{1}{2}$ оке садржине 4.
- 60., Кашика од жутог плеха или од бакара — последње калајсане — од $\frac{1}{4}$ оке садржине 4.
- 61., Кашика оневача од јаког плеха или бакара шест.
- 62., Цементи од плеха за воду 3.

- 63., Сатара великих 4.
 64., Видушака великих гвоздених 4.
 65., Ситаца од жиче за цеђење супе 4.
 66., Ђеџира од јавог плеха 2.
 67., Утица гвоздених разне величине 6.
 68., Варјача великих дрвених 12.
 69., Нажева великих гвоздених 4.
 70., Нажева малих кујинских 6.
 71., Ронтиља гвоздених 2.
 72., Треница 4.
 73., Оклагџа 1.
 74., Даска за меншење теста 1.
 75., Ватраља 4.
 79., Машина 4.
 77., Сарапа 1.
 78., Ражап 1.
 79., Сита за сејање брашна 2.
 80., Чаброва за воду са заклоном 2.
 81., Шаџоља за воду 2.
 82., Кантар мали 1.
 83., Карлица 1.
 84., Плехова гвоздених за поцрво 4.
 85., Астала велики 1.

Примедба: Сви судови за готовљење јела биће од гвозда и изнутра каласани или каласирани, а лонци и шерпеће имаће своје заклоње од белог плеха.

5. Прибор за килер.

- 86., Судови од плеха за држање масти садржине од 1 $\frac{1}{2}$ акова 2.
 87., Судова од плеха за држање гаса садржине од једног акова 1.
 88., Орман са фијокама и рафовима 1.
 89., Буради за сирће 2.
 90., Теразије с драговима 2.
 91., Кантар велики 1.
 92., Канте од плеха за воду 4.
 93., Џакопа повеликих за доношење леба, меса и осталих викуту-тузација 6.
 94., Сапак велики 1.
 95., Сапак малих 2.
 96., Тестера 2.

6. Прибор за прање и кување.

- 97., Када за кадење алина 1.
 98., Дужнице 4.
 99., Корита типлерских 4.
 100., Казана великих узиданих 2.
 101., Роџа 1.
 102., Баграч 1.
 103., Када за кување 6.
 104., Када за седећа кунатила 6.
 105., Шаџоља за прање ногу 6.
 106., Шаџоља за прање руку 6.
 107., Чаброва за воду 4.
 108., Чабрењака 2.
 109., Коџице за вађење воде из казана 4.
 110., Конопаца за простирање кошула 3.
 111., Ватраљ велики 1.
 112., Машице велике 1.
 113., Ретеча 2.

7. Прибор за магацин.

114., Раџова великих за смештање њебета кошула и осталог прибора према простору и потреби.

115., Сандука великих са заклоном и затвором за смештање алина и тинтика, такође по потреби.

- 116., Метика 6.
 117., Будака 2.
 118., Лоната гвоздених 4.
 119., Сикира великих за цепање дрва 6.
 120., Мердевина 2.
 121., Конопаца за чишћење оцака 2.
 122., Струтача за струтање патоса од цигала 4.
 123., Штака за сакате 20.
 124., Чивилука гвозд. великих 6
 125., Ашова 6.

8. Прибор за мртвачку собу и каиелу.

- 126., Крес велики 1.
 127., Иџона 2.

- 128., Носила мртвачка покривена 1.
 129., Носила мртвачка обична 2.
 130., Кандида салајних 2.
 131., Астала за кунање умрлих 2.
 132., Астала за секцирање умрлих 1.
 133., Крветаци за умрле 6.
 134., Астала повећних 2.
 135., Кадоница од туча 2.
 136., Конопаца за сарањивање од $2\frac{1}{2}$ фата дужине 2.
 137., Фатача за мерење раке 1.

9. Прибор за канцеларију и апотеку.

- 138., Орман за архиву 1.
 139., Астала повећних 3.
 140., Табла за белажење дневног стања болесника 1.
 141., Часокази 2.
 142., Дивита и нескопница 6.
 143., Клуна великих 4.
 144., Столица дрвених 12.
 145., Маказа 3.

10. Прибор за авлију и таван.

- 146., Када за воду 6.
 147., Мердевина 12.
 148., Кошица 12.
 149., Ширк за гашење пожара 1.

Члан 60.

Правилима овим замењују се правила за сталне војне болнице од
 9. Маја 1864. год. Е. № 2268.

Е. №. 4722.

1. Новембра 1876.
 у Београду

Министар војна
 архивник

Јих. Јикомич с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег војног министра, а на основу §. 3. закона о устројству војске, прописујемо:
 „Народна се војска дели на активну и резерву.
 Активну војску сачињава пешадија I. класе са припадљивим осталим родовима оружја и стручностима.

Резерву образује II. и III. класа.

Активна војска дели се у четири корпуса, који се називају: Шумадијски, Дрински, Моравски и Тимочки.

Шумадијски корпус образују бригаде: Београдска, Крагујевачка, Рудничка, Смедеревска и Пожаревачка.

Дрински корпус образују бригаде: Шабачка, Подринска, Ваљевска и Ужичка.

Моравски корпус образују бригаде: Чачанска, Крушевачка, Јагодинска и Куцријска.

Тимочки корпус образују бригаде: Алексиначка, Књажевачка, Цриоречка, Крајинска и Браничевска.

Штабови су корпусима: Шумадијскоме у Београду, Дринскоме у Ваљеву, Моравскоме у Крушевцу, Тимочкоме привремено у Јовановцу.

Артилерија корпусна формира се у бригаде, коњица у пукове, а индигерија у батальоне, према саставу корпуса, а из већ постојећих јединица.

Овако ће се исто према саставу корпуса формирати и остала прописна корпусна одељења.

Све трупе у једноме округу како I. тако и II. и III. класе образују у административноме погледу једну територијалну команду, која ће се звати „команда окружне војске.“ Само округ пожаревачки образује две: Пожаревачку и Браничевску.

Подробнија опредељења ове нове формације војске прописаће министар војни.

Овом уредбом мења се пређашња формација војске у уредби „о устројству целокупне војске“ од 24. Фебруара тек. године у колико садањој противуречи, као и доцније веће формације војске, а сва остала опредељења, која су била прописана овом за дивизијске команде, примењују се сада на корпусне.

Наш војни министар нека изврши овај указ.

Ф.М. 13478.

10. Новембра 1876.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар војни изговори,

С. Грујић с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог нашег министра војног наређујемо:

„Да се од досадањих добровољачких корова образују две добровољачке бригаде, с називом I. и II. и да обе стоје непосредно под војним министром, који ће им и унутрашњи строј и поделу њихову прописати.“

Наш министар војени нека овај указ изврши.

10. Новембра 1876 год.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар војни изговори,

С. Грујић с. р.

ЗАКЉУЧЕЊЕ
министарског савета о необустављању плаћања
поштоношама за поткивање поштанских коња.

Коње поштанске на неким местима подкивају обични подкивачи, по цени која изађе на држатеј лиценцији, а на неким омет местима није могуће да се ков коња даје обичним подкивачима, јер их онамо никако и нема зато што су поште на усамљеним местима по се подкивачи узимају у службу за поштоноше, па они поред вршења дужности поштоноша, подкивају и коње поштанске са својим алатом а са државним материјалом, а за тај посао, који они поред своје дужности врше плаћа им се особено, и то како се гди нађе за правично према броју коња које подкивају.

Кад је рат оглашен нека начелства држала су, да овим поштоношама не треба плаћати за ков коња сматрајући, да је ово додатак и' плати; и зато су поштоноше који су коње подкивали, или иступили из службе или су одказали да ове послове врше бесплатно, нити су поште могле опет да нађу друге поштоноше, који би овај посао бесплатно вршили.

Овако разумевање, као да поштоношама за овај посао не треба плаћати, погрешно је, јер ово нити је додатак нити каква награда, но чисто плата за особени посао, који они врше поред своје дужности, и око кога кваре своје алате, а у буџету из кога се ово плаћа стоји овако:

„На набавку материјала за ков и плаћање коња, и на лечење коња“, па и по овоме не стоји ништа на путу да се поштоношама плаћа за ков коња.

Према овоме дакле, и што се ков коња даје поштоношама на многим местима због тога, што нема других подкивача а на неким местима опет с призвоњем на штедњу државне касе, требало би, да се поштоношама, који коње поштанске подкивају плаћа као што је то и до огласа рата чиниено, и то да им се плати и за оно време, за које им није плаћено ако су и за то време тај посао вршили, јер кад се ово неби чинило онда би се за овај посао морало плаћати обичним подкивачима гди их има.

и то много скупље него овим поштоношама, а гди омет неби било обичних подкивача, као што има места, гди их никако нема, ту би се коњи поштански морали ради ковања беси водити у друга места, што би омет и скупље стало и по коње а и по службу штетно било.

С тога министар унутрашњих дела предложио је министарском савету на решење:

Да се поштоношама, који коње поштанске са државним материјалом подкивају, за тај посао плаћа онако, као што им је плаћано и пре огласа рата, а у колико им од огласа рата па до сада није за тај посао плаћено, а они су вршили ту дужност, да им се и то плати, из кредита, који је на то одређен, који предлог Министарсти савет одобрава.

15. Новембра 1876 год.
у Београду.

Председник министарског савета
министар грађевина,

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ С. Р.

Министар иностраних дела и по
потреби заступаних председника
министарског савета,

ЈОВ. РИСТИЋ С. Р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ С. Р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ С. Р.

Министар просвете и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ С. Р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ С. Р.

Министар војни,
уловних,

С. ГРУЗИЋ С. Р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

Пошто је, по указу књажевском од 9. Августа тек. год., изданом на основу законодавне одлуке од 13. Октобра 1875 и од 19. Јануара тек. год. српски зајам у Русији закључен у кредитним папирним рубљама, а у закону о новчаној тарифи од 1. Априла 1866 год. (Зборник XX. стр. 43.) вредност руским кредитним рубљама није означена; то смо на предлог Нашег министарског савета, а на основу чл. 56. устава, наредили и наређујемо, што ће силу закона имати:

1. Главна државна благајна, прима руске кредитне рубље, и у примању преобраћа их у пореске грошеве упоређујући њихову вредност са вредности и. дуката а према курсу на бечком, као најближем новчаном тржишту.

2. Главна државна благајна издаје кредитне рубље другим државним благајнама, само кад ове имају да исплаћују што је са стране за државу набављено, или кад они којима оне овде имају шта да плаћају пристану да им се то у кредитним рубљама исплати.

И у једном и у другом случају кредитне рубље рачунаће се у пореским, односно царшијским грошевима, према курсу на бечком новчаном тржишту и по трговачкој пракци, која у мењању новаца влада.

3. По потреби главна државна благајна може руске кредитне рубље за златне или сребрне новце мењати према курсу, на бечком тржишту и по трговачкој пракци, која у мењању новаца влада.

4. Главна државна благајна имаће разлику, која би се у мењању руских кредитних рубаља показала, ставити на рачун зајма на име кога се те рубље и примају. И по томе, ако се било променом или исплатом каквих рачуна, добије више него што је вредност тим рубљама у смислу 1. тач. одређена, онда да се тај вишак покаже као добит; а ако се добије мање, онда да се тај мањак покаже као штета у рачуну реченог зајма.

Препоручујемо Нашем министру финансије а и свима Нашим министрима, у колико се кога тиче, да

овај закон изврше; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се по-
коравају.

18. Новембра 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заслужник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЈИЋ с. р.

Министар унутр. дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

Министар просв. и цркв. дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војни
артиљеријски пуковник,*

С. ГРУЈИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег војног министра, а на ос-
нову §. 3. закона о устројству војске, наређујемо:
„Да се досадања I. добровољачка бригада и до-
бровољачки коњички пук споје у једну добровољачку
дивизијску команду.“

Наш министар војни нека изврши овај указ.

1. Децембра 1876. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар војни пуковник,

С. ГРУЈИЋ с. р.

721

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа.

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министра војног, а на основу §. 3. закона о устројству војске, прописујемо следеће, што ће за време рата важити:

1. Да резервни батаљони једног округа образују једну резервну бригаду, којом командује помоћник окружне војске.
2. Да резервне бригаде пограничних корпуса остају под непосредном командом дотичних корпусних команданата.
3. Да резервне бригаде Шумадијск. корпуса образују један одвојен резерван корпус, коме ће штаб бити у Крагујевцу.
4. Да бригадне батерије у Шумадијском корпусу са Јагодинском образују једну резервну артиљеријску бригаду.
5. Да се из резервиста, који неулазе у састав бригада образује још:

Један вод пијонера на сваки батаљон и друге стручности, по одређењу министра војног.

Наш министар војни нека изврши овај указ.

7. Децембра 1876 год.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар војни урочиши,

С. ГРУЛИЋ с. р.

722

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег војног министра решавамо:
Да се од досадање I. добровољачке бригаде образују две, које ће носити називе I. и II. и заједно са добровољачким коњичким пуком састављати добровољачку дивизијску команду.

Досадања пак II. добровољачка бригада добија у след тога наслов III. добровољачка бригада.

Наш министар војни нека овај указ изврши.

15. Децембра 1876 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар војни
пуковник*

С. ГРУЛИЋ с. р.

723

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета.

На основу члана 56 устава

Наредили смо и наређујемо што ће силу закона имати:

Да се не наплаћује такса за телеграме, које руски добротворни одбор, установљен у Београду ради подпомагања Срба и осталих христијана, пострадалих у садањем Србско-турском рату, — буде по Србији слао, или из Србије од својих органа примао.

Ово наређење ступа у живот од данас.

Препоручујемо Нашем министру унутрашњих дела, да ово наређење обнародује, властима пак за-

Грулић од 11. децембра 1876. г. у Београду

поведамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

22. Децембра 1876 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. ФИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД МИЛОЈКОВИЋ с. р.

Министар просв. и правосудних дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

Ј. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војни,
духовни,*

Љ. ГРУЗИЋ с. р.

25

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

БЕЉАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министра унутрашњих дела а по саслушању Нашег министарског савета,

На основу чл. 75. и 76. устава и члана 80. изборног закона скупштинског,

Решили смо и решавамо:

Редовна народна скупштина за ову 1876 год. сазива се у Београду на дан 30. овог месеца.

Но у исто време, а на основу члана 77. устава и трећег одељка члана 113. закона о пословном реду у народној скупштини:

Редовна народна скупштина, сазвата за ову 1876 годину, одлаже се за шест месеци од данас, тако да се састане на дан 24. Јуна идуће 1877 године, ако неби и пре позвата била.

Наш министар унутрашњих дела нека овај указ изврши.

24. Децембра 1876 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД МИЛОЈКОВИЋ с. р.

726

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На основу члан 56. устава,
На предлог Нашег министарског савета
Наредили смо и наређујемо:
Следећа одређења „о уређењу војених теле-
графа,“ што ће силу закона имати.

Чл. 1.

За телеграфску свезу корпуса са деташираним
оделењима и иначе у војеном погледу важним тач-
кама, као и са унутрашњошћу отаџбине, установ-
љава се пољски војни телеграф.

Чл. 2.

Војени телеграф дели се на 4 парка, сваки са
по 4 мобилне стације и материјалом за дужину
линије од 40 километара.

Осим тога код врховне команде, имаће две мо-
билне стације са целим прибором и једна војена
за употребу врховне команде.

Укупни пољски телеграф има дакле 18 мо-
билних стација са 19 апарата и 180 киломе-
тара жице.

Чл. 3.

Персонал и особље пољског телеграфа састоји
се из:

- 1 Инспектора, који се налази при штабу вр-
ховне команде,
- 1 Деловође инспекторског,
- 5 Руковаоца,
- 45 Телеграфиста,
- 38 Инженерских под-официра,
- 190 Редова пијонирских,
- 36 Разносача,
- 80 Кола за по 2 коња,
- 6 Кола за по 4 коња,
- 3 Кола за по 3 коња,
- 190 Коња,
- 95 Возара и
- 5 Комисара за набавку ране, фуражи и т. п.

Чл. 4.

Инспектор војених телеграфа управљач је целе
телеграфске службе и њему су подчињени чинов-
ници и особље ове струке.

Односно дисциплине он имаде она права, што
их имаде пуковни командант.

Чл. 5.

Руковаоци старешине су телеграфског парка и односно дисциплине имају власт над подчињеним, равну батаљоним командантима народне војске.

Чл. 6.

Министар унутрашњих дела и други министри у колико би у своме подручју способних лица за телеграфску службу имали, стављају министру војеном на расположење потребан број телеграфиста.

Чл. 7.

Чиновници и служитељи војених телеграфа долазе у састав војске и потоме стоје за време ове службе под војеним законима а подчињени су оним командантима и командама територијалним, код којих и где врше ову службу.

Чл. 8.

Служба при пољском телеграфу као и наплаћивање такса врши се по оним истим законим прописима и правилима, која важе за наше државне станице телеграфске.

Чл. 9.

Подробне дужности као и начин поднашања месечних рачуна и предавања прихода, прописује министар војени на предлог инспектора војених телеграфа.

Чл. 10.

Остале забрањујуће прописе, односно садржине у примању и одапиљању приватних депеша, које би биле штетне по задатак војске, њена снабдевања, кретања, оперирања, њен поредак и томе подобно, наређиваће врховна команда ако и у колико министри службени прописи не би били у овом погледу довољни.

Чл. 11.

Колика ће се такса телеграфска ван границе у обиму наше војске па до наших граница наплаћивати, такође одређиваће врховна команда на предлог инспектора војених телеграфа.

Чл. 12.

За подизање телеграфских линија и станица потребан материјал, апарате, батерије и остали прибор даје инспектору и руководиоцима одељења, инспектор инжењирских трупа при министарству војном, који рукује са депоном пољског телеграфа.

Чл. 13.

Државни стални телеграфи, који се налазе на самом бојишту или близу њега, могу се наредбом врховне команде или дотичног корпусног команданта огласити за војене станице, но тада о томе да се извести министар унутрашњих дела.

Чл. 14.

Државне сталне штације, које су у војене претворене стајаће под војеном влашћу само односно вршења службе и реда, а односно снабдевања и склапања рачуна остаће и даље као сталне штације телеграфске.

Препоручујемо Нашем министру војеном, да овај закон обнародује, а свима нашим министрима, у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покорвају.

26. Децембра 1876 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

<i>Министар унутрашњих дела,</i> Рад. Милошевић с. р.	<i>Председник министарског савета</i> <i>министар грађевина,</i> Стев. Михаиловић с. р.
<i>Министар просвете и црквених дела,</i> А. Васиљевић с. р.	<i>Министар иностраних дела и по</i> <i>потреба заступаних председника</i> <i>министарског савета,</i> Јов. Ристић с. р.
<i>Министар финансије,</i> В. Јовановић с. р.	<i>Министар правде,</i> Јеврем Грујић с. р.
<i>Министар војна,</i> <i>артиљеријски пуковник,</i> С. Грујић с. р.	

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета, а на основу члана 56. устава,

Узимајући у обзир:

1. Да је највишим решењем од 21. Октобра тек. год. наређено, да се државне власти и у 187⁶, рач. год. и то докле се народна скупштина не сазове, а најдаље до краја ове (календарске) године, управљају по државном буџету, који је законодавна власт за 187⁵, рач. годину одобрила;

2. Да је књажевим указом од 24. тек. месеца редовна народна скупштина, која је сазвана за 30. дан тек. месеца, у исто време и одложена до 24. Јуна 1877. године:

Наредили смо и наређујемо, што ће силу закона имати:

Да се државне власти и даље у 187⁶, рач. год. управљају по државном буџету, који је законодавна власт за прошлу 187⁵, рач. год. одобрила, све докле не би решила о државном буџету народна скуп-

штина, која је најдање до 24. Јуна 1877. године одложена.

Препоручујемо Нашем министру финансије, а и свима нашим министрима, у колико се кога тиче, да овај закон изврше; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покуравају.

27. Децембра 1876 г.

Београд.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступањем председника
министарског савета,*

ЈОВ. ЋИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

Министар просвете и народних дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војне,
артиљеријски пуковник,*

С. ГРУЗИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министарског савета,
на основу члана 56. устава земаљског
Наредили смо и наређујемо

Следеће измене и допуне

У закону „о одличјама у време рата“ од 12.
Јула 1876 год. (2XIX-650)

У члану 1. додаје се:

Тачки 1. на крају „у три степена“, и

Тачки 2. такође на крају „златна и сребрна.“

Члан 2. мења се овако:

Степени таковог крета јесу:

Таковски крет на тробојној ленти преко десног
рамена са звездом.

Таковски крет са круном на тробојној пантљики
о врату.

Таковски крет на троуглој тробојној пантљики
на прсима.

Колајна за храброст носи се на прсима о тро-
бојној пантљики на левој страни.

Златна колајна има с једне стране лик књаза
Милана М. Обреновића IV., а на другој „за хра-
брост“ са лавровим венцем. Сребрна има натпис с
једне стране Милан М. Обреновић IV. књаз српски;
а с друге „за храброст“ са лавровим венцем и
грбом Србије.

Члану 7. додаје се на крају ово:

Положај лица и важност учињених услуга опре-
дељује који ће се степен истоме дати.

Препоручујемо нашем војном министруј да овај
указ обнародује и о извршењу се његовом стара;
властима пак заповедамо, да по њему поступају, а
свима и свакоме да му се покоравају.

19. Јануара 1877 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

<i>Министар унутрашњих дела,</i>	<i>Председник министарског савета,</i>
РАД. МИЛОЖКОВИЋ с. р.	<i>министар грађевина,</i>
<i>Министар просвете и црквених дела,</i>	СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.
А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.	<i>Министар иностраних дела и по</i>
<i>Министар финансије,</i>	<i>потреби изабрани председника</i>
В. ЈОВАНОВИЋ с. р.	<i>министарског савета,</i>
<i>Министар војна,</i>	ЈОВ. РИСТИЋ с. р.
<i>артиљеријски пуковник,</i>	<i>Министар правде,</i>
С. ГРУЗИЋ с. р.	ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

ПОСТУПАК

прописан министарским саветом за извршење указа
од 19. Јануара 1877. о изменама и допунама у закону
„о одличјама у време рата“ од 12. Јула 1876.

„Да се при извршењу има тако поступати, да се за први степен
т. ј. „Таковски крст на гробојној ленти преко десног рамена са звездом“
даје само диплома, а све знаке да набавља сам обдарени.“

19. Јануара 1877 год.
у Београду.

Председник министарског савета
министар грађевина,
СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.
Министар иностраних дела и по
потреби изабрани председника
министарског савета,
ЈОВ. РИСТИЋ с. р.
Министар правде,
ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.
Министар унутрашњих дела,
РАД. МИЛОЖКОВИЋ с. р.
Министар просвете и црквених дела,
А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.
Министар финансије,
В. ЈОВАНОВИЋ с. р.
Министар војна
пуковник,
С. ГРУЗИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег војеног министра а с обзиром на нову формацију војске и потребу, да се положаји извесних звања тачније определе, на основу § 3. закона о устројству војске, прописали смо и прописујемо:

Начелници одељења и инспектори у војном министарству, начелници корпусних штабова, начелник артиљеријске управе, команданти градова и гарнизонари имају положај, права и власт окружних — бригадних — команданата у своме подручју.

Овакав исти положај, права и власт имају и референти код корпусних команди и помоћници окружних команданата кад дејствују самостално у томе сходној команди.

Помоћници пак артиљеријских бригадних команданата, кад су самостално деташирани са артиљеријским одељењима, имају над овима положај, власт и права пуковских команданата.

Овим се мењају сви прописи, каји су у по каквоме смислу о томе досада постојали.

Наш војни министар нека изврши овај указ.

23. Јануара 1877 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар војни,
артиљеријски пуковник*
С. ЈЕВЧИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

БЕЉАЗ СРПСКИ

На предлог нашег министарског савета, а по мњењу главне контроле, и на основу чл. 56. устава.

Узимајући у обзир, да велики део државних прихода за рачунску 187⁵/₆ годину, због ратних догађаја, није могао ући у државну касу, а сви државни приходи треба да се што потпуније, у својој одређеној години покажу.

Наредили смо и наређујемо, што ће силу закона имати:

Да се, изузетно од законодавног наређења од 25. Јануара 1863. год. (збор. XVI. страна 2.), увођење државних прихода за рачунску 187⁵/₆ годину у дневник за исту годину, продужи код окружних каса до 1. Априла 1877. године, а код главне касе министарства финансије, до 1. Маја 1877. године, па овог дана да се закључе државни рачуни за 187⁵/₆ рачунску годину, и да се редовно прегледа главна каса, на основу § 42. устројства главне контроле

Препоручујемо нашем министру финансије, а и свима нашим министрима, у колико се кога тиче, да овај закон изврше; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

27. Јануара 1877. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступаник председника
министарског савета,*

ЈОВ. ФИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЛИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

Министар просвете и цркв. дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војни,
артиљеријски пуковник*

С. ГРУЛИЋ с. р.

420

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божјој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министра унутрашњих послова, а по саслушању Нашег министарског савета на основу тачке 5-те члана 89-ог устава, решили смо и решавамо:

Да се сазове велика народна скупштина на дан четрнајестог овог месеца Фебруара у Београду.

Наш министар унутрашњих послова нека овај указ изврши.

1. Фебруара 1877.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Рад. Милошковић с. р.

421

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божјој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлом Нашег министарског савета, узимајући у обзир преку потребу земље, да се велика народна скупштина на основу тачке 5, члана 89. устава што скорије сазове;

Узимајући у обзир, да се због такве потребе неки прописи изборног закона скупштинског имају изменити тако, да се ова велика народна скупштина може на време избрати и сазвати.

На основу члана 56. устава наредили смо и наређујемо, што ће силу закона имати:

Сљедеће измене и допуне у изборном закону скупштинском од 10. Октобра 1870 год. (Зборник XVIII. стр. 64).

Члан 1.

У члану 4. реченог изборног закона прва тачка замењује се овим: „од дана обнародовања тога указа у званичним новинама до дана бирања треба оставити неко време.“

Члан 2.

У члану 9. почетак који гласи: „Кад општински судови узимају такве бирачке спискове готове они ће их у напредак после сваког књажевог указа за бирање, до тог рока само поправити и т. д.“ замењује се овим: „Бирачке спискове од последњег избора за народну скупштину општински ће судови одма поправити и т. д.“

Члан 3.

У члану 11. почетак „сваки може за осам дана од објаве да је списак готов и т. д.“ замењује се овим: „сваки може за 24 сахата од објаве да је списак готов и т. д.“

Исто тако у последњем одељку тога члана речи „за осам дана“ замењују се овим: „за 24 сахата.“

Члан 4.

У члану 12. у првом одељку речи: „за осам дана“ замењују се речма: „за 24 сах.“

Члан 5.

У члану 31. први одељак, који гласи: „одбор ће примати глас само онога бирача, који је записан у азбучном списку бирача“ допуњава се овим: „А ако због садањих околности земље не би било азбучног списка бирача у којој општини, онда ће одбор примити глас од оних бирача за које по своме уверењу зна, да имају право бирања по закону у тој општини.“

Члан 6.

Члан 39. замењује се овим: „Нов избор извршиће се одма сутра дан после првог бирања, што ће се јавно саопштити присуствујућим бирачима при закључењу рада првога дана.“ И овом обзнавом замењује се обзнана начином прописаним у члану 25. и 38.

Члан 7.

Овај закон вреди само за случај избора народних посланика за ову велику народну скупштину сазвану указом од 1. овог месеца за дан четрнајести истог месеца, а почиње важити од данас.

Препоручујемо свима Нашим министрима, да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају, властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

1. Фебруара 1877 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

Министар просв. и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војни,
артиљеријски пуковник,*

С. ГРУЗИЋ с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела, и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

44

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министра унутрашњих дела, а по саслушању Нашег министарског савета, на основу члана 3-ег и 83-ег изборнога закона скупштинског решили смо и решавамо:

Да се на дан осмог овог месеца Фебруара предузме и изврши по целој земљи избор народних посланика за сазвању велику народну скупштину.

Наш министар унутрашњих дела нека овај указ изврши.

1. Фебруара 1877.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар унутрашњих дела,
РАД. МИЛОЖОВИЋ с. р.*

45

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег Министарског Савета, на основу члана 76. устава, решили смо и решавамо:

Пошто је велика народна скупштина, сазвана указом Нашим од 1-ог за 14-ти дан тек. месеца Фебруара, извршила свој задатак, који јој је на основу тачке 5-те члана 89. и на основу другог одељка члана 54. устава опредељен био:

да се седнице ове велике народне скупштине закључе.

Наш министарски Савет нека овај указ изврши.

16. Фебруара 1877.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар унутрашњих дела,
РАД. МИЛОЖОВИЋ с. р.*

Министар прево. и крвоених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војне,
артиљеријски пуковник*

С. ГРУЗИЋ с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби гостинских председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

ПРОТОКОЛ МИРА

заключен између Високе Порте и Србије гласи у преводу, заједно са дотичним потврдама, као што следује:

I.

Данас 16. (28.) Фебруара 1877. одасланици Његове Светлости Књаза Српског, господа Ф. Христић и Д. Матић, саставши се у седницу код Његова Превасходства министра спољашњих послова, изјавили су да мисле да су при крају својих послова и да су се сложили са његовим превасходством министром, према објашњивој ноти коју предадоше Високој Порти дана 16. (28.) Фебруара.

У след тога господа одасланици изјавише да они према пуномоћству, које им је дала кнежевска влада, потврђују да њихова речена влада жели видети обновљене одношаје са сизеренским двором на основи *status quo ante*.

Његово превасходство министар спољашњих послова, са своје стране, изјавио је у име Високе Порте, да узима на знање поменуто објашњиву ноту о којој је реч, да је царска влада одлучила да

обнови одношаје са кнежевином Србијом на основи *status quo ante*, и да ће та одлука саопштена бити Књазу уобичајеним до сада начином.

У овоме положају и да би се домашај начела *status quo ante* што јасније одредио те да би се избегло свако неспоразумевање, које би могло настати у томе обзиру, утврђујемо (констатујемо) да смо се сложили у овоме:

1. Да повраћај *status quo ante*, без другогa многога тумачења, значи, да се потпуно и без изузетка повраћају све тачке и погодбе записане у царским хатима и другим актима, који се тичу Србије, а нарочито хат од 11. априла 1867. (5. зилхаде 1283) о управи градова.

2. Пошто је Висока Порта дала потпуно помиловање поданицима отоманским, који би се били компромитовали у последњим догађајима, то и кнежевска влада од своје стране прашта и заборавља све оним Србима који се компромитоваше у истим несрећним догађајима.

3. За 12 дана од данас, царска војска и српска војска оставиће земљиште, које су заузеле изван некадашњих демаркационих линија тако да кад прође тај рок, дотичне власти почеће опет вршити своје законите послове.

Овај је акт састављен у два егземплара.

Ф. Христић.

Д. Матић.

Сафвет.

II.

Т Е Л Е Г Р А М

Његова Светлост Књаз Српски, Његовој Светлости
великом везиру у Цариграду.

Част ми је известити вашу Светлост да потврђујемо и потпуно одобравамо Протокол, у ком су углављене основе за обнову одношаја између Високе Порте и Србије онако, како су га потписали наши особити одасланици, господа Ф. Христић и Д. Матић, као и објашњења и уверења, која су дали наши одасланици Високој Порти, и која се свршише тиме, што се обнови *status quo* какав беше између Високе Порте и кнежевине до месеца Јуна прошле године. Србија, враћајући се на тај начин у пуна своја права, повластице и слободе (имунитете), које је до тада уживала, прима с особитим осећањем верности обвезе, које излазе из фермана даних у различним епохама, и којима ферманима сизеренски двор беше показао своју бригу и поверење према српском народу и његову књазу. До Његовог Величанства Султана стоји сад да прогласи званично, да су обповљени одношаји кнежевине Србије са Сизеренском силом *на уговореној основи*.

Београд, 18. Фебруара, 1877.

III.

Ф Е Р М А Н

КЊАЗУ МИЛАНУ.

ЊЕКА СЕ ВЕЧИТО СЛАВИ!

Наша царска брига ишла је увек за оним, што могаше допринети да се учврсти мир и напредак кнежевине Србије, која је састатни део нашега царства, и да обезбрижи срећу и успевање њезиних становника. Слободе (имунитети) и повластице у царским хатима, изданим у различним епохама, смерале су само на то, да остваре ту жељу. Јасан доказ наше особите добре воље према народу Српском, с обзиром на његову осведочену верност према нашој царској влади, био је такођер дан особитом одлуком, по којој чување царских градова у Србији би поверено кнежевини. Одношаји поверења и искрености између кнежевине и Сизеренског Двора беху на тај начин чврсти и све то развијенији, али на један пут, поред свих трудова наше царске владе за одржање постојећег реда ствари, били смо немилостиво дирнути, видећи да се не могаху предупредити несрећни догађаји, који претише дубоко да потресу како унутрашњи положај Србије, тако и њезин положај према Сизеренском Двору.

На предлог који је учинила наша царска влада у намери, да се поврати мир, да се Србији уштеде

ратне невоље, и који је смерао на то, да се Србија врати у стање, које је заузимала пре последњих несрећних догађаја. Ви сте послали с пуномоћствима у Цариград многопоштовану господу Христића и Матића (Нека им се част умножи!). У преговорима који су вођени између њих и наше Високе Порте, они су јој усмено и писмено објаснили и дали уверења, по којима стоје добри, да ће се сдржај фермана, даних у различним приликама, брижљиво чувати, да ће се вршити обвезе које је Србија узела на се у накнаду за повластице и слободе своје, и да се у напредак не ће допуштати ништа што би кадро било да материјално и морално помети добре одношаје Србије с нашом владом.

Како су та објашњења и уверења обновила и утврдила наше царско поверење у верност и искреност кнежевине и народа Српског, то смо одобрили и потврдили повратак *status quo ante*, и као што је наше царско помиловање дано овим становницима суседних области, који, за време догађаја, о којима је реч, пребегоше и тражише уточишта у Србији, тако је исто обезбрижен повратак к својим кућама и оних становника кнежевине, који пребегоше к нама. Ми смо уверени, да ћете Ви и Народ Српски оценити ово уређење, као очевидни доказ нашег царског поверења и наше царске наклоности према вама, и да ће те настојати око тога, да се испуне обвезе кнежевине према нашој царској влади.

Овим нашим царским ферманом, који се вама шаље снабдевен нашом царском потврдом, проглашено је, на тој основи, да се повраћа стање *status quo ante*, и да су потребне заповести издане куд треба, да се оставе она места преко обележене (демаркационе) линије, која држи наша војска.

Дано 18. сафера 1294. $\frac{4. \text{ марта}}{20. \text{ фебруара}}$ 1877.

НАРЕДБА МИНИСТРА ВОЈНОГ.

о потпуном издавању плате официрима ленарима, и осталима.

Пошто су наступиле редовне околности и у след тих престаји узроци са којих је, решењем мога претходника од 21. Октобра пр. год. № 12568, обустављено било издавање целе плате официрима, лекарима и другим војничким личностима који су по закону уживали целу плату то наређујем :

Да се свима напреднаведеним од 21. тек. мес. закључно падаје подпуна плата, коју по закону имају; а оно, што им је до сада по наведеном решењу било задржано вратиће им се нарочитим наређењем.

Казначејско одељење нека изврши ово решење.

№. 1729.

20. Фебруара 1877.

Београд.

*Министар војни,
артиљеријски пуковник*

С. Грушић с. р.

ПРОКЛАМАЦИЈА

моме драгоме народу.

Из Моје прокламације од 18. Јуна прошле године познати су Моме Драгом Народу узроци, који су нас принудили, да се прихватимо оружја, а познат је и задатак, за који смо се ми, у савезу са Црном Гором, борили.

Данас, кад се судбина источних хришћана налази у јачим рукама, Ја сам сретан што могу обзнанити Моме Драгом Народу, да сам, по саслушању велике Народне Скупштине, закључио мир са отоманском портом. Моји пуномоћници потписали су 17. овог месеца са царским министром иностраних дела протокол мира, коме сам Ја, са своје стране, послао телеграфским путем потврду и ратификацију.

Под гаранцијом великих сила Србија остаје и даље у свима одношајима према отоманској порти, у којима је била пре рата. До конца овога месеца имају се војске, и турска и српска, повући на своје земљиште у колико се налазе изван политичних гра-

ница. За хришћане, који су за време рата у Србији нашли збегу и заклона, уговорен је потпун опроштај, а има сигурна изгледа за основано побољшање њиховог стања на њиховом огњишту.

Браћо! Данашњим даном престаје ратно стање у Србији, а с њим престају и неке од оних особених мера, које је ратно стање изазвало, докле опет друге неке и даље остају као потребне до потпуног прелазу у редовно стање.

Браћајући се својим мирним пословима, сетимо се, пре свега, оних наших храбрих бораца, што на бојном пољу кости своје оставише; њихова ће имена вазда живети у успомени благодарног потомства! Сетимо се наших рањених, који су за рад неспособни постали, па је наша патриотска дужност, да им опетанак олакшамо. Не заборавимо ни оне наше пограничне суграђане, који су у след ратних догађаја највише страдали. Мојој ће влади бити један од главних задатака, да се они првим потребама што пре намире и да се њихов положај у опште олакша.

Испунивши своју дужност на бојном пољу према својој отаџбини и својој браћи, настанимо сад да у мирном раду и братској љубави црпемо нову снагу за даљи народни напредак. Останимо вазда захвални нашој руској браћи на потпори, коју су нам за време рата указивали, као и свима другим племенитим народима, који су нас у нашој тешкој борби пратили својим драгоценим симпатијама. На-

рочито дајемо израза нашем признању према свима оним племенитим друштвима и лицима, која су нашим рањеницима и нашим ратним страдалницима руку помоћи човекољубиво пружала.

Према вама пак, драга браћо, испуњујем дужност, која је Мени, као владоцу вашем, веома пријатна, захваљујући вам свима на пожртвовањима, која сте за време рата подносили, једни борећи се на бојном пољу, или чинећи друге личне услуге, други приносећи материјалне жртве, а сви без разлике дајући непрекидних доказа ретког родољубља.

У Београду, 21. Фебруара 1877.

Милаш М. Обреновић IV. с. р.

КЊАЗ СРПСКИ.

МИЛАН М. ОВРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

На предлог Нашег министарског савета а на основу члана 38. и 56. устава,

Узимајући у обзир: да је услед закључења мира са Отоманском Портом, што је Нашом прокламацијом данас објављено, престала потреба неких од оних особених мера, које су за време ратнога стања привременим законима уведене биле;

Узимајући даље у обзир, да је опет нужно неко време за прелазак из ратнога у сасвим редовно стање и да због тога постоји потреба за неке од особених мера, те да по томе не могу сад одмах престати и неки привремени закони, којима су те мере уведене,

Решили смо и решавамо, што ће силу закона имати:

Члан I.

Престају од давае закључно даље важити ови привремени закони:

1. Привремени закон о реквизицији од 17. Јуна 1876 год. „Срп. Новине“ број 135;

2. Привремени закон од 17. Јуна 1876 год. „Срп. Новине“ број 135., који садржи тачку из законодавне одлуке од 13. Октобра 1875. год. о смањењу плата, пензија, издржавања и т. д. за време рата;

3. Указ од 18. Јуна 1876 год. „Срп. Новине“ бр. 135. о проглашењу ратнога стања;

4. Привремени закон од 18. Јуна 1876. год. „Срп. Новине“ бр. 135. о преком суду;

5. Привремени закон од 23. Августа 1876. године „Срп. Новине“ број 189. о војним поштама.

Члан II.

Остају и даље у сили следејући привремени закони:

1. Привремени закон од 11. Маја и 9. Августа 1876. год. „Срп. Новине“ број 103. и 175. који садржи тачку из законодавне одлуке од 13. Октобра 1875. год. о обустави плаћања у грађанским потраживањима, — до 20. Маја закључно ове године.

2. Привремени закон од 17. Јуна 1876 год. „Срп. Новине“ број 135. који садржи тачку из законодавне одлуке од 13. Октобра 1875. год. односно употребе чиновника, свештеника и т. д. на војну службу, — и то до закључења и предаје

дужности и рачуна о послу, са којим је ко за време рата управљао.

3. Привремени закон од 17. Јуна 1876. год. „Срп. Новине“ број 135. који садржи тачку из законодавне одлуке од 13. Октобра 1875. год. о дужности општине, да издржава породицу и срађује пољски посао сиромашних војника и добровољаца, — до решења скупштине, а најдаље до 20. Јула ове године.

4. Привремени закон од 11. Маја и 9. Августа 1876 „Срп. Новине“ бр. 103. и 175 о обустави штампе, — до решења скупштине, а најдаље до 20. Јула ове год.

5. Привремени закон од 17. Јуна 1876. „Срп. Новине“ број 135 о надзору државних власти над општинским, — до решења скупштине, а најдаље до 20. Јула ове год.

6. Указ од 17. Јуна 1876, год. „Срп. Нов.“ бр. 135. и следујући, с којим је проглашен, пројект војно-судског законика“, печатаног од 8. Априла 1876, год. ФБр. 3019 са исправкама, и према томе цео „привремени војно-судски законик“ са додатцима (§. 12 *a*) од 11. Августа 1876. „Срп. Нов.“ број 178. и 23. Августа 1876. (§ 158 *a*) „Срп. Нов.“ бр. 189. — до решења скупштине а најдаље до 20. Јула ов. године.

7. Решење од 22. Децембра 1876. „Срп. Нов.“ бр. 3. од 1877. о бесплатном примању денеша Рус-

ког добротворног одбора, — докле траје одбор, а најдаље до 20. Јула ов. год.

Препоручујемо свима Нашим министрима да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

21. Фебруара 1877. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета,
министар грађевина,*

ЏТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

*Министар унутрашњих дела,
РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.*

Министар просв. и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

Ђ. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војни,
артиљеријски пуковник,*

Џ ГРУЗИЋ с. р.

60

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и воли народа

УКАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета, а на основу члана 56. устава,

Узимајући у обзир:

1. Да су становници неких пограничних округа наших морали, у след упадања непријатеља на граници, оставити своја огњишта, и поднети толике друге жртве, од којих су остали окрузи остали сачувани;

2. Да је за прво опорављење наших страдалаца на граници нужна брза помоћ у средствима за живот и опстанак, као што су: храна; оруђа и справе за подизање или оправљање станова и за срађивање поља; семе за усев; стока за теглење и за домазлук;

3. Да је од хране, стоке, алата, справа и других средстава што су, по закону о реквизицији, или куповином за издржавање војске била набављена,

преостало много, за што се сад нова употреба законодавно одредити има.

Наредили смо и наређујемо, што ће силу закона имати:

1. Да се од оне хране и стоке, од ових алата и справа, и у опште од свију оних средстава која су на основу закона о реквизицији, или куповином, за војне цели прикупљена била, па су сад преостала, одвоји колико је за најпрече потребе војске нужно; а све остало да се употреби на помоћ онима, који су, у след упадања непријатеља на граници, страдали, па им је сад таква помоћ преко и неодољиво нужна.

2. Да се тима страдалцима помаже овако:

а. Храна за издржавање и семе за усев да се даје бесплатно појединим страдалцима. А општинске или средске власти дужне су да сазнаду праве потребе појединаца у томе погледу, па да према томе саставе списак, или издаду уверење, колико је коме хране за изхрану и за семе нужно.

б. Стока за теглење и домазлук, оруђа и справе за подизање или оправљање станова; алати и справе за срађивање поља: да се ставе општинама на послугу; а општине да их појединцима по потреби и по реду дају, да се њима послуже.

Препоручујемо Нашем војном министру, Нашем министру финансије и Нашем министру унутрашњих дела, да овај указ изврше; властима пак заповедамо,

по њему поступају; а свима и свакоме, да му се покорвају.

21. Фебруара 1877.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреба заслужних председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутрашњих дела,

РАД. МИЛОЈКОВИЋ с. р.

Министар просв. и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војна,
артиљеријски пуковник,*

С. ГРУЗИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по власти божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета, а на основу члана 56. устава, узимајући у обзир,

а, да је § 11. шумске уредбе од 4. Априла 1861. год. (зборн. XIV. стр. 59.) наређено, да онај који сече дрва за домаћу потребу, има да плати за објаву 1 грош чаршијски;

б, да су у неким пограничним окрузима у след упада непријатељског наших становницима поништене куће и друге зграде;

Наредили смо и наређујемо што ће силу закона имати:

Да се за грађу, која буде требала за подизање кућа и других зграда пограничних страдалаца, било да је ови сами, или други за њих секу, не наплаћује такса за објаву, која је одређена у §-у 11.

шумске уредбе, за сечење горе за домаћу потребу, као што је ова означена у последњој тачки § 40. исте уредбе.

Овај закон важи од дана књажевог потписа, па до решења скупштине, а најдаље до 20. Јула ове године.

Препоручујемо Нашем министру финансије, а и свима Нашим министрима у колико се кога тиче, да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

7. Марта 1877. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар внутрашњих дела,

РАД. МИЛОЖКОВИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансије,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војни,
артиљеријски пуковник,*

С. ГРУЏИЋ с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
погребу заслужних председника
министарског савета,*

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЏИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета, а на основу члана 56. устава,

Узимајући у обзир:

1, да се по закону о устројству ђумрука од 12. Децембра 1863. год. и по закону о тарифама ђумручким од 23. Јануара 1864. год., а на име о увозној тарифи, и по разним позицијама исте, имају наплаћивати ђумручина и узгредне таксе на земљоделске справе и алате, што се са стране увозе, као и на гвожђарију, која се за грађење кућа и других зграда увози; и

2, да су у неким пограничним окрузима, услед упада непријатељског, нашим становницима поништене куће и зграде, па и земљоделске справе и алате,

Наредили смо и наређујемо што ће силу закона имати:

765

Да се на све земљоделске справе, алате, као што су: плугови, мотике, секире, ашови и т. п. што се буду увозили за домаћу потребу пограничних страдалаца, као и на гвозђарију, која се буде увозила за грађење кућа и других зграда пограничних страдалаца, на било да ови сами све то увозе, или да то други за њих са стране набављају, не наплаћује никаква ђумручина нити узгредне таксе.

Овај закон важи од дана потписа Кнежевог, па до решења скупштине, а најдаље до 20. Јула ове године.

Препоручујемо Нашем министру финансије, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

12. Марта 1877. г.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Рад. Милошковић с. р.

Министар просвете и црквених дела,

А. Васиљевић с. р.

Министар финансије,

В. Јовановић с. р.

Министар војне,
артиљеријски пуковник,

С. Грујић с. р.

Председник министарског савета
министар грађевина,

Стев. Михаиловић с. р.

Министар иностраних дела и по
потреба заступник председника
министарског савета,

Јов. Ристић с. р.

Министар правде,

Јеврем Грујић с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета, а на основу члана 56. устава,

Узимајући у обзир:

1-во. Да су смештањем болница у здањима државним, окружним, среским и општинским, постале неопходне оправке, које је нужно што скорије извршити, да би се за времена предупредиле могуће заразе;

2-го. Да је за брже извршење свих таквих оправка потребно учинити неке измене у закону о подизању јавних грађевина,

Наредили смо и наређујемо:

Следеће измене и додатке у закону о јавним грађевинама од 23. Марта 1865. год. збор. 18. страна 82.

Што ће силу закона имати:

Код § 25.

Додаје се на крају ова тачка:

Оправке на државним грађевинама, које су постале потребне што су у њима смештене болнице за време рата, и у оном случају кад вредност истих оправака превазилази суму од 5000 гр. чар. може наредити сам министар грађевина без тражења даљег одобрења и у израд давати начином, какав он по саслушању месне власти за сходан нађе.

Код § 46.

Додаје се на крају ова тачка:

Што је казано у садањем додатку §-фу 25-ом то вреди и за окружна, среска и општинска здања, којих је оправка из истих узрока потребна постала.

Овај закон вреди од дана Књажевог потписа на до решења скупштине, а најдаље до 20. Јула ове године.

Препоручујемо председнику Нашег министарског савета, министру грађевина, а и свима Нашим министрима, у колико се кога тиче, да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају; властима

пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

16. Марта 1877 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина,*

СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заступник председника
министарског савета,*

ЈОВ. ФИСТИЋ с. р.

Министар правде,

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

Министар унутр. дела,

РАД. МИЛОШКОВИЋ с. р.

Министар просв. и цркв. дела,

А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

Министар финансија,

В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

*Министар војни
артиљеријски пуковник,*

С. ГРУЗИЋ с. р.

770

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета, а на основу члана 56. устава,

Узимајући у обзир:

XVI-113. Да се по закону о устројству ђумрука од 12. Децембра 1863. г. и закону о тарифама ђумручким од 23. Јануара 1864. г., а па име у увозној тарифи и по разним позицијама исте, имају наплаћивати ђумручина и узгредне таксе на храну, разно семење за усеве и разну пићу за стоку, што се са стране увози, као и на друге ствари за домаћу потребу нужне,

Наредили смо и наређујемо, што ће силу закона имати:

Да се на ђумруцима: радујевачком, вршке-чуке, пандиралском, грамадском, алексиначком, суповачком, Јанкове клисуре, рашком, јаворском и мокрогорском, не наплаћује никаква ђумручина ни узгредне таксе

на храну и семе у количини до 100 ока, као и на сточну пићу у количини до 200 ока и у опште на ствари које се са стране увозе, за домаћу потребу ратних страдалаца, па било да их ови сами или други за њих набављају; као и на ствари које би они у размену странцима давали, или од ових примали

Овај закон важи од дана потписа Кнежевог па до решења народне скупштине, а најдаље до 20 Јула ове године.

Препоручујемо Нашем министру финансије, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

2. Априла 1877 год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

<i>Министар унутрашњих дела,</i>	<i>Председник министарског савета,</i>
РАД. МИЛОЈКОВИЋ С. Р.	<i>министар грађевина,</i>
<i>Министар просвете и црквених дела,</i>	СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ С. Р.
А. ВАСИЉЕВИЋ С. Р.	<i>Министар иностраних дела и по потреби заступник председника министарског савета,</i>
<i>Министар финансије,</i>	ЈОВ. ЂИСТИЋ С. Р.
В. ЈОВАНОВИЋ С. Р.	<i>Министар правде,</i>
<i>Министар војни, артиљеријски пуковник,</i>	ЈЕВРЕМ ЂУЉИЋ С. Р.
Џ. ЂУЉИЋ С. Р.	

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

По милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег војног министра решавамо, да се „пропис одеће административног особља при народној војсци“ од 5. Јуна прошле године, замени са следећим:

О Д Е Ћ А

административних званичника

при народној војсци иста је као и код народних војника, само се струке и звања овога особља разликују нарочитим латицама и нарочитим знацима. Тако

Струка полицјиска, куда спадају: надзорници друмова и начелници станица, има првену латицу на јаки од блузе.

Струка судска, куда спадају: корпусни судски комисари, корпусне судије, бригадне судије и бригадни аудитори, — има отворену плаву латицу.

Струка економјиска (стална и стројна), куда спадају: у сталној: комисар министарста војног и главни комисар болница, управници магацина и радионица, надзорници млинова и магационари; а у стројној корпусни интенданти (ако нису официри), помоћници корпусних интенданата и интендантски чиновници врховне команде, бригадни и пуковни комисари и комисари: варива, леба и меса у корпусу, комисари врховног штаба, батаљони комисари, комисар корпусног штаба, комисари за вариво, леб и месо у бригади и пуку, комисар корпусног санитета, комисари: марвеног депоа, пољских и резервних болница и понтоноског трена, четни комисари, комисари бригадног санитета, пуковног и бригадног штаба, комисари ескадрона, батерије, занатлијске чете, месарског вода, пекарског вода, штаба муницијоних колона, муницијоних колона по себице, станичних болница, корпусних телеграфских одељења, корпусних поштанских одељења и инжењерских депоа — има угасито зелену латицу.

Струка рачунска, куда спадају: корпусни контролори и казначеји, помоћници контролора и бригадни казначеји, — има жуту латицу.

Струка телеграфска, куда спадају: инспектор телеграфа, руковооци корпусних телеграфа и телеграфисте, — има вишњеву латицу.

Струка поштанска, куда спадају: инспектор пошта, руковооци корпусних пошта, контролор вр-

ховне поште, поштари и постилијони, — има пепељаву латицу од чохе.

Звања се разликују по општим ранговима, што их разни административни званачници по положају у опште имају. Тако

Званачници 1-ог реда, куда спадају: надзорници војних друмова, комисар министарства војног и главни комисар болница, корпусни судеки комисари, корпусни интендант (ако нису официри) инспектор телеграфа и инспектор поште, — имају на латици 3 сребрна угласта ширитића од 5 м.м. у толико истом растојању један од другог.

Званачници 2-ог реда, куда спадају: судије (ранга вишег официра) управници магацина и радионица, начелници друмских станица, помоћници корпусних интенданата и интендантски чиновници врховне команде, корпусни контролори и казначеји, руковаоци корпусних телеграфа и руковаоци корпусних пошта и контролор врховне поште, — имају два таква сребрна ширитића.

Званачници 3-ег реда, куда спадају: судије, (ранга нижег официра) аудитори, надзорници млинова и магационари, бригадни и пуковни комисари и комисари варива, леба и меса у корпусу, комисари врховног штаба, помоћници контролора и бригадни казначеји, телеграфисте, поштари и постилијони, — имају на латици 1 такав сребрни ширитић.

Званачници 4-ог реда, куда спадају: батаљони комисари, комисари корпусног штаба, комисари за

вариво, леб и месо у бригади и пуку, комисар корпусног санитета, комисари марвеног депоа, пољских и резервних болница и понтонског трена, — имају толика три жута ширитића.

Званачници 5-ог реда, куда спадају: четни комисари, комисари бригадног санитета, пуковног и бригадног штаба, комисари ескадрона, батерије, занатлијске чете, месарског вода, пекарског вода, штаба муницијоних колона, муницијоних колона посебице, сталних болница, корпусних телеграфских одељења корпусних поштанских одељења и инжењерског депоа, — имају два жута свилена ширитића.

Писари у опште код свију струка и при свима командама и заводима, — имају по један жут свилени ширитић.

Капа је код свега административног особља шајкашка, онаква као и у народних војника.

Наш војни министар нека изврши овај указ.

Ф Бр. 6375.

6. Маја 1877. г.

Београд.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар војни
пуковник*

Ј. ГРУЛИЋ с. р.

770

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа.

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег војног министра решавамо, да се у прописима за одело војске од 3. Јула 1870 год. ЕВр. 2109. од 12. Фебруара 1873. ЕВр. 653. и од 5. Јуна 1876 године, учине следеће

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ.

Пошта официрска.

а. *Обична.* За редовну службу блуза; код виших официра панталоне без лампаза; на маршу и у логору шајкашка капа и чизме.

Блуза је прописне форме но без металних дугмета с поља и без испуске, само јој се сад додаје на раменима место еполетушака код виших официра два гајтана златна или сребрна према роду оружја а код нижих од блузине чохе.

Шајкашка је капа ова: код ђенералштабских официра и оних, који врше ђенералштапске дужности, од угасито црвене, код вижињерских и артиљеријских од црне, код коњичких од отворено плаве, код пешадијских и свију осталих од угасито плаве чохе; и код четних, ескандронских и батеријских командира оперважена је горе по преклопцима са 1, код батаљонских командира и шефова бригадних штабова са 2, код помоћника бригадирских, пуковара у опште начелника дивизијских ђенералштабова и команданата у корпусима са 3 чојане отворено црвене, код ђенералштапских црне а код вижињерских вишњеве пантљичице, ширине од 1^с"; код оних пак, који су ранга бригадирског (где се осим осталих разуму и виши официри при главном ђенералштабу) оперважена је с једним, код оних дивизијарског са два, код корпусних команданта са 3 златна или сребрна ширита од 1^с/₂" ширине, а код министра војног и других већих команданата са 3 златна исте размере ширитића и испод њих још са једним златним гајтанчићем.

Ађутанти и ордонанси при командама имају сви без разлике на 1 отворено зелену пантљичицу по преклопцима.

Шинел код нижих официра има поставу сиву а преклопце од шинелске чохе; код виших официра постава је сива, преклопци црвени; а код ђенерала и постава и преклопци црвени.

б. *Празнична.* За цркву, празником и јавне за-

баве мундир, са раније прописаним панталонама и капом.

в, *Службена*. За дежурства у гарнизону, погреб официра и т. д. мундир са шарпама, а на дежурства у логору блуза са шарпама.

г, *Парадна*. За параде, парадне процесije, јављања за одлазак и долазак из команде, — мундир шарпе и перјаница.

Примедба 1. О парадама јашући официри, који нису у строју, биће у ципелама а не у чизмама.

Примедба 2. Мундир без шарпе и перјанице и панталоне парадне могу официри носити и у обичне дане и на походу, као год што у те дане могу носити и шајкашку капу са блузом и кад нису у логору и на маршу.

Примедба 3. Декорације се носе према пропису; а међу се у висини доње ивице другог реда дугмета озго бројећи.

Официри у пенсији и оставци носе цивил (осим кад се изрично друкчије дозволи или на службу употреби).

Официри у недејству или на расположењу одевају се као год под а и б, но без знакова на шајкашкој капи, а могу и цивилно одело носити.

Официри контрактурални носе се као и активни официри.

Почасни официри кад год врше војну дужност и кад се по дужности јављају војним старешинама носе, а на опште народне празнике и кад је парада могу носити униформу дејствителног официра.

Дијурнисте са одличјама официрским, који сада постоје, кад врше војне дужности, носе само обично одело (блузу и шајкашку капу).

Наш војни министар нека изврши овај указ.

ФБр. 6374.

8. Маја 1877 г.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

*Министар војни
пункованс,*

С. ГРУЗИЋ с. р.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа
КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министарског савета, а на основу законодавне одлуке од 13. Октобра 1875. године,

Узимајући у обзир да је законом од 21. Фебруара ове године (у чл. II. тач. I.) Српске Новине број 40. остављен и даље до 20. Маја закључно ове године у сили привремени закон од 11. Маја и 9. Августа 1876. (Српске Новине бр. 103. и 175.), који садржи тачку из законодавне одлуке од 13. Октобра 1875. године о обустави плаћања у грађанским потраживањима;

Узимајући даље у обзир да с једне стране прелазно стање из ратног у редовно, још се није навршило а с друге да се Народна скупштина има састати скоро а најдаље 24. Јуна ове године по Нашем указу од 24. Децембра 1876. Српске Новине бр. 285.,

И налазећи по томе, да је у реду, да се речена тачка из споменуте законодавне одлуке продужи још за време, које је потребно за скупштинско решење о томе,

Решили смо и решавамо:

Привремени закон од 11. Маја и 9. Августа 1876. (Српске Новине бр. 103. и 175.) који садржи тачку из законодавне одлуке од 13. Октобра 1875. године о обустави плаћања у грађанским потраживањима, и који је законом од 21. Фебруара ове године у чл. II. тачка I. Српске Новине број 40. продужен до 20. Маја закључно ове године — остаје у сили још до решења Народне скупштине а најдаље до 24. Јуна закључно ове године.

Препоручујемо Нашим министрима правде и унутрашњих дела да овај закон обнародују, а свима Нашим министрима, у колико се кога тиче, да се о извршењу његовом старају; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покорвају.

17. Маја 1877. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар унутрашњих дела.
РАД. МИЛОШКОВИЋ с. р.

*Председник министарског савета
министар грађевина.*
СТЕВ. МИХАИЛОВИЋ с. р.

Министар просвете и црквених дела.
А. ВАСИЉЕВИЋ с. р.

*Министар иностраних дела и по
потреби заслужних председника
министарског савета.*

Министар финансије.
В. ЈОВАНОВИЋ с. р.

ЈОВ. РИСТИЋ с. р.

*Министар војених
пукотина.*

Министар правде.

С. ГРУЗИЋ с. р.

ЈЕВРЕМ ГРУЗИЋ с. р.

ПРОКЛАМАЦИЈА

моме драгом народу.

Полазећи у Румунију да поздравим Његово Величанство Цара Александра, обзнањујем драгом Народу Српском, да ће Ме, за време Мога одсуства, у вршењу Књажевске власти заступати Мој Министарски Савет по упутствима, која сам му Ја издао.

Праштајући се овим, на кратко време, са милим завичајем, препоручујем, и у овој прилици, Свој драги Народ милостивом закриљу Свемогућега.

1. Јуна 1877. у Београду.

Милан М. Обреновић IV, с. р.

КЊАЗ СРПСКИ.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег министра унутрашњих дела а по саслушању Министарског Савета, на основу чланова: 75. и 76. устава и чланова: 80. и 81. изборног скупштинског закона решили смо и решавамо:

Редовна народна скупштина за 1876. годину, одложена Нашим указом од 24. Децембра 1876. године за шест месеци, сазива се у Крагујевцу за дан деветнајестог текућег месеца Јуна.

Наш Министар унутрашњих послова нека овај указ изврши.

1. Јуна 1877. год.

у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

Министар унутрашњих дела,
Ген. Милошковић с. р.

1116 ф
35308